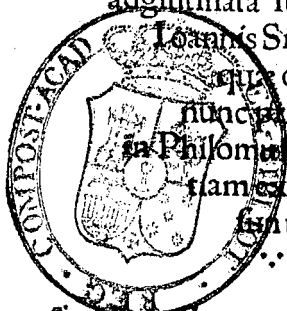

AVRELII

PRVDENTII CLEMEN-
TIS, VIRI CONSVLARIS OPERA
MVLTO QVAM ANTEA CASTI-
gatoria, præterea et Aelij Antonij Ne-
briffensis cōmentarijs haud pœni-
tendis illustrata, quibus insuper
adglutinata sunt Scholia

Ioannis Sichardi, authoris damnati

quæ oia Vbiq. reperietur
nunciatum Sichard. intelligat
in Philomathorum gra. author damnatus
tamen excusa

sunt. Estaeorrigido per el
Exp. del. 640

Singulorum librorum catalogum indicabit
uersa pagella.

Excudebat Antuer

PIAE MARTINVS CAESAR,
ANNO SALVTIS HVMANAE

D. M. XXXVI.

*Del Collegio della Compagnia di S. Antonio
de Santiago. de la libreria*

Psychomachia.

Cathemerinon.

Peristephanon.

Apotheosis.

Hamartigenia.

Contra Symmachum, præfectum urbis,
libri duo.

Enchiridion Noui & Veteris testamēti.

ORNATISSIMO VIRO

D. MARTINO GOLIAE, DECANO

Aschaffenburgensi, necessario suo, Ioannes

Sichardus, + S. D. author damnatus

Viduis uelim potius tibi in mētem
ueniat, ornatissime uir, quā ob-
liuione me tui rariū ad te hacten-
us scripsisse. Eius enim quē sim
ingenij, ut quos cœpero, constans-
tissime amem, talesq; nōnunquam
quos iure meo odisse etiam poteram, committi à me
posse per summum flagitium putas, ut tui sim un-
quam passurus obliuionem mihi obrepere? Quem
quum mihi primum sanguinis necessitudo quēdam
coniungat, tum ingenium illud tuum, non modo eo,
quo habebis apud tuos loco, dignum, sed quouis ma-
ximo imperio: deinde plurimæ tuæ uirtutes, quæ ho-
minē te nouū, absit inuidia uerbo, eousq; euehere, ut
id quod est planē mōstri simile, nihil à purpuratis il-
lis dextre obiri uulgo persuasum sit, quod nō tuis ue-
luti auspicijs, geratur. Accedit eò qđ nō uulgaribus
sum à te beneficijs prouocatus, ut ita amātē nō reda-
masse, hoīs sit nō modo ingrati, sed ne qđ ē eius, que
lit sensu aliquo humano præditus uideri. Vetus enim
offensa quēadmodū dū uterq; sententiā suā pro uirili
tuetur, est iter nos suscepta, ita tolletur, nisi fallor, cō-
mode: ubi iā ea dere, de qua in certamē, nō dissidēdi
studio, sed exēpli causa, uētū erat, inter nos cōuenit.

IOAN. SICHARDI

Sunt autem quæ, ut maxime fuerim iniquus, non res pugno enim magnopere, culpæ tamen me eximant, si cogites à me temporî fuisse seruitum: cui quum me anxie magis quàm feliciter accommodo, ne id quidem tuli, quod in primis captabam. Aut si ne id quidem apud te satis est habiturum ponderis, quod tamen secus futurû existimo, eiusmodi mea fuit ætas in quam si tale quid cadat, quale à maximis ingenijs non fuit alienum, an non donabis? nimirum si cum Flacco nostro me uideas.

Irasci celerem, tamen ut placabilis essem.

Quamuis, si uerum fateri uelim, non iniuria uideri possem suscepisse hanc, non dico simultatem, nos lo enim hoc uerbum nominari apud eos qui omnino inter se aliquando cohæserint, sed offensionem animi temporariam: quâ quum protinus deposuisssem, eiusq; dedissem paulo post tibi significatione haud obscuram, facis tu quidem parum è dignitate tua, si post reditionem in gratiam, atq; demum missos placati ad te animi mei obsides, pergis tamen etiâ nunc conflictatiunculæ illius, cuius iam pridem oportebat memoriam apud te exoleuisse, recordari diem. Ad me quidem quod pertinet, hanc uolo omnino de me tibi opinionem induas, nûquam te post expostulationem illam à me non modo amatû frigidius, sed quum singularem animi tui moderationem uehementer essem admiratus, cœpi tandem etiam suspicere: Cuius equidem rei ad te Prudetium hunc nostrum, qui pro me spondeat, mittimus. In quo emendando si

AD D. MART. GOLIAM EPIST.

sum, quod potissimum uolui, consecutus, triumpho,
uidelicet ut is tibi bene erga te affecti animi mei fa-
ciat fidem, & à nostræ ætatis hominibus paulò in-
offensis legatur: qui ante hac non modo mutilus,
quod temporum iniuriæ imputari conueniebat, sed
& sui dissimilis est circum latus: ita ut primo proz-
tinus aspectu agnoscas quædam temere à sciolo, ne-
scio quo, inserta subditiua, quæ à Prudentij dictio-
ne longe lateq; dissideant. Pristino autem nitore res-
tituimus, non ingenio freti, quod est genus emen-
dandi satis lubricum, ne dicam interim pestilēs, sed
ex codicibus uetustioribus, quorum ad me unum ex
Argentorato submisit V. C. Vuerinberus Vuostis-
nus, uir cum eruditus, tum quod in magna nunc lau-
de, ut sunt mores hominum, est ponendum, cōmunis
bus studijs maxime fauens. Quem laborem si tibi,
tuiq; similibus gratum sensero, addet id mihi
calcar, ut in cæteris quoq; idem facere nihil
sim dubitaturus. Interim ista nostra cans-
dide amplectere, & Vale. Basileæ
ex ædibus nostris, Anno.

M. D. XXXVII.

Mense Mars

tio.

AVRELII

PRUDENTII VITA PER ALDVM
ROMANVM.

Vrelius Prudentius Clemēs, uir
consularis, genere fuit Hispanus
ex urbe Casaraugusta, ut ex eo
hymno colligimus, quē in laudē
duodeuiginti martyrum Casaraugustanorum scripsit. Fuit homo in

geniosus, grauis, & ornatus moribus, ac Christianæ
religionis obseruatissimus, quod ex ipsius operibus
facile est cognoscere: licet adolescentiā, & iuuentu
tē, quū bonis literis indulgeret, incōtinēter egerit:
qd̄ dolet ipse in procemio καὶ δὴ αὖτις ὧρ his uerbis:

Aetas prima crepantibus
Fleuit sub ferulis, mox docuit toga
Infectum uitij falsa loqui non sine crimine.

Tum lasciuia proteruitas,
Et luxus petulans (heu pudet, ac piget)
Fœdauit iuuenem nequitie sordibus, ac luto.

Fuit & iuris peritus, ac Massaliæ consul. Militas
uit etiam non sine laude, puto sub Honorio, quod
sic ipse testatur:

Bis legum moderamine
Frenos nobilium reximus urbium.
Ius ciuile bonis reddidimus, terruimus reos.

Tandem militie gradu

AVR. PRV. VITA.

Euctum pietas principis extulit.

Assumptū propius stare iubens ordine proximo.

Postremo septimum & quinquagesimum annū
agens, res ecclesiasticas uario metrorum genere coe
pit componere ingeniose quidem, & eleganter, sed
spreta interdum syllabarum quantitate in peregris
nis dictionibus, & maxime græcis: non quod putem
ipsum ignorasse literas græcas, quoniam hi tituli li
brorum eius redarguunt, *ψυχολογία καὶ θρησκευ
τικὰ, ἀποθέωσις, ἀμαστιγεία, περὶ σεφάνων,*
διπτοχῶριον, sed Ecstasin, Systolenq; facere posse
interdū in rebus sacris sibi licuisse (nisi mendosi cor
dices) fortasse uoluit. Dolens prætereā nihil scribē
do eō atatis uenisse, sic queritur:

Instat terminus, & diem

Vicinum senio iam deus applicat,

Quid nos utile tanti spacio temporis egimus?

Floruit tēporibus Valentiniani secūdi, & Theo
dosij magni, & filiorū eius Arcadij & Honorij Im
peratorū, quibus & Ausonius & Claudianus poēs
tæ, item Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, diuī
ecclesiæ sanctæ doctores floruerūt. Nam in proces
mio primi libri contra Symmachū, colligimus Prus
dentium eo tempore floruisse, quo Symmachus, his
ad Christum pro Symmacho precibus:

Saluator generis Romulei precor,

Qui cunctis ueniam das pereuntibus,

Qui nullum statuis non operis tui

Mortalem, facili quem releues manu.

A V R. P R V D E N T I I

Huius. si potis est, iam misere scito
Preruptam in foueam præcipitis uiri.
Spirat sacrilegis flatibus inscius,
Erroresq; suos indocilis fouet,
Obtestor iubeas, ne citus impetus
Arsurum medijs inferat ignibus.

Tum quia contra Symmachum diuus etiã Ambro-
 sius scripsit ad Valentinianum Augustum, perspi-
 cius diui Ambrosij tempestate fuisse Prudentium.
 In fine autem secundi libri contra Symmachum, uis
 detur Prudentius ad Honorium Theodosij Magni
 filium dirigere sermonem his carminibus:

Te precor Ausonij dux Augustissime regni,
Et tam triste sacrum iubeas, ut cætera tolli.
Perspice, nõne uacat meriti locus iste paterni,
Quem tibi supplendum deus, & genitoris amica
Seruabit pietas? solus ne præmia tantæ
Virtutis caperet partem tibi nate reseruo,
Dixit: & integrum decus, intactumq; reliquit.
Arripe dilatam tua dux in tempora famam,
Quodq; patri superest, successor laudis habeto.
Ille urbem uetuit taurorum sanguine tingi,
Tu mortes miserorum hominum prohibeto litari.
Nullus in urbe cadat, cuius sit pœna uoluptas,
Nec sua uirginitas oblectet cædibus ora,
Iam solis contenta feris immanis harena,
Nulla cruentatis homicidia ludat in armis.
Sit deuota deo, sit tanto principe digna,
Et uirtute potens, & criminis inscia Roma,

VITA PER ALD. ROM.

Quemque ducem belli sequitur, pietate sequatur.

Præterea meminit Stiliconis, quem & Ruffinum
Theodosius Magnus, quum Arcadius, & Hono-
rius filij, quos post liberatum orbem, subactosque
undique domitosque tyrannos, consortes imperij
fecerat, nondum maturi imperio forent, ductores
legit, & Ruffinum Arcadio adiunxit, & Stiliconem
Honorio: & Arcadius Constantinopoli, Romæ Ho-
noriu imperauit. Carmina uero, quibus de Sti-
licone Honorij comite meminit, quoniam stragem
barbarorum continent, quid dæce Radagasio in Ita-
liam irruerunt (fuit enim numerus CC. millis-
um) operæ precium hoc loco recensere existimas
uimus, sunt autem hæc:

T entauit Gethicus nuper delere tyrannus
I taliam, patrio ueniens iuratus ab Istro
H as arces æquare solo, tecta aurea flammis
S olucre mastrucis procures uestire togatos.
I amq; ruens Venetos turmis protriuerat agros,
E t Ligurum uastarat opes, & amœna profundî
R ura Padî, Thuscumq; solum uicto amne premebat.
D epulit hos equitum nimbis, non peruigil anser
P roditor occulti tenebrosa nocte pericli,
S ed uis cruda uirum, perfractaq; congregientum
P ectora, ne trepidans animus succumbere leto
P ro patria, & pulchram per uulnera quærere laudẽ.
N unquid & ille dies Ioue contulit auspice tantum
V irtutis precium? dux agminis, imperijq;
C hristi potens nobis iuuenis fuit, & comes ciuis,

AV. PRVDENTII

A tq; parens Stilico, deus unus Christus utriq;
H uius adoratis altaribus, & cruce fronti
I nscripta, cecinere tubæ, prima hasta dracones
P ræcurrit, quæ Christi apicem sublimior effert.
I llic ter denis gens exitiabilis annis
P annoniarum pœnas tandem deleta pependit.
C orpora famosis olim ditata rapinis
I n cumulos congesta iacent, mirabere seris
P osteritas seclis inhumata cadauera late,
Q uæ Pollentinos texerunt ossibus agros.

Romam quoq; ex Hispania profectum fuisse testas-
 tur ipse in libro περὶ σεφάων, in Casiani, Hypo-
 polyti, & Petri, & Pauli martyrij. Composuit aut
 multa quæ titulis Græcis ornare operæ precium du-
 xit, præter duos libros aduersus Symmachum, ac
 Romani martyristragœdiam. Ea uero sunt: ψυχὸς
 μάχη, hoc est animi pugna, Heroico carmine,
 ψυχὴ, enim Græce, Latine animus, & μάχο-
 μαί pugno. In eo enim libro uitia cum uirtutibus
 pugnant, & succumbunt uitia. καθήμενον, hoc
 est, diurnarum rerum opus. Sunt enim odæ ex uario
 metrorum genere à matutino ad uespertinū crepus-
 culum. Αποθέωσις, hoc est, diuinitas, deificatio,
 ἀποθεῖω, deifico: est enim opus de rebus diuinis.
 Ἀμαρτιγενεα, peccatorum origo, ἡ ἀμαρτία,
 peccatum, & γενεά, genero. Scribit enim aduersus
 Marcionem hæreticum, qui duos esse deos dice-
 bat, alterum Veteris testamenti crudelem, sanguina-
 rium, ac pessimum: Noui alterum, pium, misericor-

VITA PER ALD. ROM.

dem, optimum atq; animos à bono, à malo corpora esse creata, pugnasseeq; eos inter se, atq; à malo bonum uictum, animumq; in corpus immissum, & hinc inter carnem & animum bella geri intestina assidue: quod confirmabat his Apostoli uerbis: Caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem. Id uero, quia fomes peccatorum, origoq; est, & αὐχμηρὲς αἰὲς ci libello inditum est nomen. Περὶ στέφανου hoc est, de coronis. Sunt enim hymni in laudem martyrum, qui quoniam legitime certauerunt, coronis honestati sunt. Διττοχᾶϊον, duplex cibus, διττὸς, duplex, & ὀχὸς cibus. Sūt enim tituli historiarum ueteris, & noui testamenti: atq; hinc puto Dittochæum, hoc est, duplicem cibum appellatum hunc librum à Prudentio. Sed quoniam non sic excultus est, & elaboratus hic liber, ut ceteri à Poëta compositi sunt qui non esse Prudentij dicunt. Ego uero ipsum à ceteris separare non sum ausus: tum quia Gennadius, qui post diuum Hieronymum scripsit de uiris illustribus, Dittochæum à Prudentio compositum dicit tum etiā, quia in antiquissimo codice ceteris Prudentij operibus, quæ imprimenda curauimus, insertus et hic erat libellus, et pro Dittochæum, dirrochæum titulus, scriptorum culpa, quod cōiicio facile: quia interpretatum inibi est antiquissimis characteribus, duplex refectio pro duplex cibus. Scripsit etiā aduersus Symmachum libros duos heroico carmine pulcherrimos, in quibus et doctrinam suam, copiamq; ac ingenium non mediocriter ostendit. Erat autem hic Symmachus urbis

AV. PRUDENTII VITA.

Romæ præfectus, ac summa uir eloquentia, qui ad
Valentinianum & Theodosium, Arcadiumq; Im-
peratores legatus à Senatu missus, ut ueteres deo-
rum cultus reuocarentur, hac de re elegantem has-
buit orationem. Quæ impressa inter diui Ambro-
sij epistolas uisitur, cui & Ambrosius prosa ora-
tione, & Prudentius duobus libris heroico carmine
compositis, apte, copioseq; respondent. Inquit
quoque Gennadius Hexaëmeron de mundi
fabrica, usq; ad conditionem primi parens
tis, & præuaricationem eiusdem com-
mētatum fuisse Prudentium, quod
opus si uenisset in manus nos-
tras, una cum cæteris
prodisset in publicis
cum.

FINIS.

GENNADIUS PRESBYTER

in catalogo uirorum illustrium huius

Prudentij sic meminit.

Prudentijs uir secularis literaturæ eruditus
composuit Dittochæum de ueteri, & nouo te
stamento personis excerptis. Commentatus est
& in morem Græcorum Hexaëmeron de mundi fa
brica, usq; ad conditionem primi hominis, & præ
uicationē eius. Composuit & libellos, quos Græ
ca appellatiōe prætitulauit, ἀποθέωσις, ψυχας
μαχία, ἀμαρτιγενεα, id est de diuinitate, de cō
pugnantia animi, de origine peccatorum. Fecit &
in laudem martyrum sub aliquorum nominibus, In
uitatorium ad martyrium librum unum, & Hym
norum alterum: speciali tamen conditione aduersus
Symmachum, idololatriam defendētem, & ex quo
rum lectiōe agnoscitur Palatinus miles fuisse.

Hec Gennadius, ubi, quia Dittochæum, & com
mentarios in Hexaëmeron, ceteris præpo
nit, hinc subiungit: composuit & libel
los, an Dittochæum aliud opus fue
rit, quàm nos scripsimus,
quærendum.

FINIS.

INDEX

EORVM QVAE HOC OPERE
habentur.

PSYCHOMACHIA.

Fidei & idololatriæ pugna.	12
Pudiciæ & Libidinis pugna	15
Patientiæ & Iræ congressus.	21
Superbiæ & humilitatis pugna.	27
Luxuriæ & Sobrietatis.	37
Avaritiæ & Largitatis.	47
Concordiæ & Discordiæ.	64

CATHEMERINON.

Ad Gallicantum hymnus.	89
Matutinus.	96
Ante cibum.	103
Post cibum.	119
Ad incensum cerei paschalis.	117
Ante somnum.	141
Ieiunantium.	151
Post ieiunium.	166
Omni hora.	172
In exequijs defunctorum.	184
Octavo Kalend. Ianuarias.	194
Epiphaniæ.	202

PERISTEPHANON.

In honorem sanctorum martyrum Hemiterij, & Cheledonij Calagurritanorum, Hymnus.	214
De dino Laurentio.	117
De Eulalia uirgine.	231
De decē et octo martyribus Cæsaraugustanis.	170
De sancto Vincentio martyre.	282
De Fructuoso, Episcopo Tarraconensi, & Augurio, & Eulogio, martyribus.	178
De Quirino martyre, & Episc. Siscianæ Eccle.	187
Locus, ubi Martyres passi sunt, quod Baptisterium appellatur.	291
Passio Cassiani martyris, in foro Corneliano.	291
Romani martyris supplicium.	293
De passione Hyppolyti martyris, ad Valerianum Episcopum.	371
Petri & Pauli Apostolorum passio.	379
De Cypriano martyre, et Episc. Carthaginiensi.	382
De Agnete uirgine.	386

APOTHEOSIS.

In infideles hymnus.	401
Contra hæresim, quæ patrē passum affirmat.	403
Cōtra Vnionitas, id est, Sabellianos hæreticos.	409
Aduersus Iudæos.	419
Contra Homuntionitas.	422
De natura animæ.	430
Aduersus Phantasmaticos, qui Christum negant uerum hominis corpus habuisse.	436
De resurrectione carnis humanæ.	440

HAMARTIGENIA.

Aduersus Marcionitas, q̄ duos deos affirmāt. 443

De integritate uisionis animæ. 473

Poëtæ peroratio. 476

SYMMACHI. V. CL. *relatio ad Valentinianum, Theodosium, & Archadium, Augustos, pro ueteri Deorum cultu aduersus Christianos.* 479

A VR. *Prudentij Clementis contra Symmachum libri duo.* 487

ENCHIRIDION *Novi & ueteris testamenti, quod & quidam Dittochæum uocāt.* 555

FINIS.

AVRELII

PRVDENTII CLEMEN-

TIS, VIRI CONSVLARIS, IN

ΠΥΘΑΓΟΡΑ ΠΡΑΕFATIO.

Carmen iambicum senarium acatalecticum, habens
Iocis imparibus Spondeum, Anapæstum, Iambum,
Tribrachum: Paribus vero Iambum, & nonnunquam
Anapæstum, in sexto pyrrhichium etiam.

U - U - - - U - - - U -

Enex fidelis prima credendi uia est
Abram beati seminis serus Pater,
Adiecta cuius nomen auxit syllaba,
Abram parenti dictus, Abraham deo.
Senile pignus qui dicauit uictimæ.

Ioannes Sichardus *author damnatus*

SE N I L E pignus qui dicauit uictimæ. Isaac in-
telligit, quem quum unicum filiū, & posteritatis quo-
dāmodo obsidem Abraham vnice diligeret, tanti ta-
men non fecit, vt eum sibi amorē pateretur apud deū
obesse. Quin magis ita se gessit, vt dum patrijs affecti-
bus, quos in animos non nisi maximos fuisse induci-
mus, paulū in immolando filio abrenūciat, documen-
tū dedit quid sacrificantes spectare debeamus posteri,
nimirū quod sit cordi præcipue, id est nosmetipsos.

Docens ad aram cum litare quis uelit,
Quod dulce cordi est, quod pium, quod unicum,
Deo libenter offerendum credito.

P ugnare nosmet cum prophanis gentibus
Suasit, suumq; suasor exemplum dedit,

B

2 *suasit* AVRELII PRUDENTII

Nec ante prolem conjugalem gignere

*Parente

Deo * placentem, matre Virtute editam,

Ioannes Sichardus

los niños
resolvieron el problema

DEO PLACENTEM. Vetusiora exempla
ria non placent, sed parente habet, nec ablu-
ditur, Matre Virtute editam. Ut matrem Virtute,
& parentem Deum, eo modo fere accipias, quo Cice-
ro Laborem se suæ nobilitatis parentem habere sub
inde reperit, contra eos, qui cū nihil dispicerent quod
in tanto viro calumniarentur, Nouitatem, si Dis pla-
cet, ausi sunt vitio vertere.

veget
mural

*Quam strage multa bellicosus spiritus
Portenta cordis scruentis uicerit.*

V iſtum feroces forte reges ceperant
Loth, immorantem criminofis urbibus
Sodomæ & Gomorrhæ, quas fouebat aduena
Pollens honore patruiſis gloriæ.

A bram sinistris excitatus nuncijs
Audit propinquum sorte captum bellica,
Servire duris Barbarorum uinculis,
Armat trecentos terq; senos uernulas,
Pergant ut hostis terga euntis cadere,
Quem Gaza diues, ac * triumphus nobilis
Capti tenebat impeditum copijs.

*Triumphator.

Quin ipse ferrum stringit, & plenus deo
Reges superbos mole prædarum graues
Pellit fugatos, sauciatos proterit, ac
Frangit catenas, & rapinam liberat,
Aurum, puellas, paruulos, monilia, *antonomasia*
Greges equarum, uasa, uestes, buculas.
Loth ipse ruptis expeditus nexibus

201. $\frac{1}{2}$ 2
ansg
ansg & 20 is
along

Attrita * baccis colla liber erigit.

A bran triumphū dissipator hostici
Redit, recepta prole fratris inclutus, famoso
Nequam fidelis sanguinis profapia
Vis pessimorum possideret principum.

A dhuc recentem cæde de tanta uirum,
Donat sacerdos ferculis cœlestibus.
Dei sacerdos, Rex & idem præpotens,
Origo cuius fonte inenarrabili
Secreta, nullum prodit autorem sui.
Melchisedech, qua stirpe, quis maioribus
Ignotus, uni cognitus tantum Deo.

M ox & triformis Angelorum trinitas
Senis reuisit hospitii mapalia.

* Et iam uicta Sarra in aluo fertilis
Munus inuenta mater exanguis stupet,
Hærede gaudens, & cachinni pœnitens.

H æc ad figuram prænotata est linea,
Quam nostra recto uita resculpat pede,
Vigilandum in armis pectorum fidelium,
Omnemq; nostri portionem corporis,
Quæ capta fœde seruiat libidini,
Domini coactis liberandam uiribus.
Nos esse large uernularum diuites
Si quid trecenti, bis nouenis additis

Et iâ quie
tam Sarre
in aluū fer
tile Munus
uenire.

Ioannes Sichardus

SI QUID trecenti.) Quid sibi uelit mysteriū,
sic enim Prudentius appellat, trecentorum bis noue
norum ab Abraham armatorum, nondum a quoquā,
quod modo sciam, traditum est. Suspicio autem con
cilij Niceni significationem esse, in quo auctoritate

CCC. XVIII. episcoporum, fidei nostræ sunt certa quædam, vt sic dixerim, descripta pomeria, cū antea in incerto pleraque posita, & hæreticorum calumnijs exagitata, huc illuc pro cuiusq; libidine torqueretur. Vt vero in hanc sententiam eam, cum alia, cum maxime vetustissimi exemplaris, quo sumus vsi, effecerunt vestigia quædam. Non repugnauerim tamen, si alio quis referat, quamuis non video, quid hic cuiusquam in mentem venire possit aliud.

Possint, figura nouerimus mystica.

Mox ipse Christus, qui sacerdos uerus est,

Parente natus alto, & ineffabili,

Cibum beatis offerens uictoribus,

Paruam pudici cordis intrabit casam,

Monstrans honorem trinitatis hospitæ.

* Comple
xibus.

Animam deinde spiritus * connexibus,

Pie maritam, prolis expertem diu,

Faciet perenni fertilem de semine.

* Tūc ses
sa

* Tum Sarra dotem possidens puerpera,

Hærede digno patris implebit domum.

ENEX fidelis. Carmen est trimetrum iambicum senarium siue archilochium Recipiēs: in locis imparibus spondeum anapestum, iambum, tribrachum, paribus vero iambum nonnunquam & anapestum. Scripturus vero poeta psychomachiam: præmittit proœmiū: in quo dicit eum qui per virtutes sit cum vitijs decertaturus debere in fide fundamenta iacere. Itaque affert historiā ex genesi dicēs: quod Abraham a fide orsus est. Quia quæ admodum cap. xij. legimus: cum apparuisset illi deus dixissetque: vt egrederetur de terra & de cognatione sua & de domo patris sui: & quod daturus esset illi in numeram posteritatem credidit monenti & egressus

inde cum tota familia sua venit in terram chanaan. & iterum cap. xv. ubi eadem repromissio ad habraam facta repetitur subdit, credidit abraam deo & reputatum est illi ad iusticiam, & quemadmodum post fidem acceptam cum quatuor illi reges de quibus cap. xiiij. profligassent fudissentque reges pentapoleos. i. quinque illarum ciuitatum quæ diuino postea iudicio perierunt: Loth quoque abraam ex fratre nepotem qui in sodomis habitabat cum omni substantia duxissent captiuum: Cumque abraam nuncio eius rei accepto expedisset trecetos decem & octo seruos vernaculos regesque insecutus cecidisset: nepotemque cum præda recuperasset: Ita & nos cum vitijs decertaturi a fide auspicabimur atque ita demum fide quæ aliarum virtutum est fundamentum muniti cum vitijs confligemus, & cætera quæ sequuntur. Senex fidelis, ordo est, abram senex fidelis. i. qui fide potissimum censetur: quia ut diximus credidit abraam deo. Pater serus, quia sero hoc est anno ætatis centesimo isaac genuit: Est prima via credendi. i. quam credituri debemus imitari. Cuius nomen: scilicet abram. Syllaba adiecta. s. a. elemento aspirato addito: siue potius interiecto auxit nomen: ut ex abra factus sit abraham. Ideo subdit, abram parenti dictus idest a patre suo thare. Abraam deo, ex genesi cap. xvij. dixit namque illi deus non vocabitur nomen tuum abra: sed vocabitur abraham, quia patrem multarum gentium constitui te. Hieronymus in libro hebraicarum questionum hunc locum exponens: dicunt inquit hebrei quod ex nomine suo deus quod apud illos est tetragrammaton hoc est quatuor literarum h. i. literam abraham dederit, dicebat enim abram quod interpretatur pater excelsus: & postea appellatus est abraham quod est pater multitudinis, nam quod sequitur gentium non habetur in nomine sed intelligitur. Pignus senile idest, isaac filium quem ut diximus abram centenarius genuit, pignus autem pro filiis sepe legimus. Dicaui viam & me destinatum idest destinauit siue deuouit. Vergilius. ij. eñ. & me destinatum aræ. Cum litare idest, sacrificio aliquid a deo impetrare. Offerendum deo credito, idest, cui cre-

di necessarium est: id quod & ipse fecit: & reputatum est illi ad iusticiam. Dulce, pium, vnicum, quæ tria fuerunt ex isaac patri. Nam quid potuit dulcius esse abraam filio in senectâ ex vxore genito? quid obsequētius eō qui patri se vltimam præbuit? Nam quod vnicus ex vxore fuerit satis constat: cum ex Agar ancilla prius Ismaelem & postea ex cetura plures genuerit. Pugnare nos sensus est; quod abraham cum loth captiuum audisset ab illis quatuor regibus qui pentapoleos fines ubi loth habitabat populati sunt, collecta seruorum manu illos persecutus & nepotē restituit libertati & omnem prædam cum victoria reportauit. Deinde centenarius ex sara nonagenaria filium legitimū procreauit: poeta nunc moraliter rem gestam exponens dicit quod quemadmodū abraham profligatis hostibus genuit filium ex vxore: ita & nos superatis hostibus spiritibus qui sunt caro, mundus & demonia: debemus generare liberos legitimos. id est, opera virtutis deo placenta ex anima: quæ vitij antea erat sterilis & oppressa: nunc vero illis expulsis libera. Dicit igitur. Suasit scilicet abraham pugnare cum profanis gentibus id est cum vitij: quemadmodum ille pugnavit cum quatuor regibus. Prolem coniugalē id est, ex vxore legitima hoc est anima vitij libera: ut ille ex sara isaac genuit ut apostolus ait non secundum carnem sed ex promissione. Spiritus bellicosus, id est, recta ratio & prudentia vitiorum profligatrix. Vicerit portenta cordis id est, vitia & pestes animorum: quæ sibi in corde sedes fixerunt. Sed quia pugna illa quā abraham pugnavit pro liberando nepote nimis stricte pertractata est: iterū per partes quo pacto res est gesta exponit. Vinctum feroces &c. Sed argumētum huius historiæ ex genesi cap. xliij. deliniata est. Reges feroces, hi quatuor fuerunt. Amraphel rex senear. Arioch rex ponti. Codorlogomor rex elamitarum & Thadal rex gentium. Ceperat loth, cum popularentur fines pentapoleos, ubi forte fortuna eo tēpore loth habitabat. Criminosis, crimine illo pessimo quod ab ipsis cognominatum est. Fovebat, illustrabat. Gloriæ patruelis, id est, abraam patru-

fui, ac si dicat: q̄ loth causa patrui sui & illustrabat lo
 ca illa & honorabatur ab illius loci incolis. Sinistris
 nuncijs, sinistrum nuncium afferentibus. Terfenos id
 est, duo de viginti. Hostis euntis, id est, cum præda se in
 patriam recipiētis. Captis copijs id est, aduersarijs pen
 tapoleos superatis. Graues id est, onustos. Proterit id
 est proculcat & profligat. Catenas, quibus erat impe
 ditus loth cum reliquis captiuis. Attrita baccis colla
 quia antea q̄ ab hostibus caperetur, gestabat monilia
 baccata id est, gemmata. Vergilius primo en. colloq̄
 monile baccatum. Prole fratris id est, loth qui erat fra
 ter abraham fratris abraham. Nequa vis id est, ne aliqua vio
 lentia. Recentem de tanta cede id est, cruentatum, Ver
 gilius. ij. en. Me bello e tāto digressum & cede recēti
 Sacerdos. Melchisedec rex salem: qui abraham reportan
 ti ex hostibus victoriam occurrit offerens illi panem
 & vinū. Ferculis cælestibus, alludit ad illud quod scri
 bitur psalmo. cix. Tu es sacerdos in æternum secundū
 ordinem melchisedec: qui panem & vinum hoc est, cō
 secrationis materiam abraham victori obtulit. Sed cu
 ius hic fuerit filius ignoratur. Paulus in epistola ad he
 bræos ca. vij. Melchisedec inquit rex salem sacerdos dei
 summi: qui obuiauit abrahe regresso a cede regū & be
 nedixit ei: cui & decimas omniū diuisit abraham. Pri
 mum quidē qui interpretatur rex iusticiæ, deinde rex
 salem quod est rex pacis sine patre & sine matre sine
 genealogia neq̄ initium dierum neq̄ finē vitę habens
 assimilatus autem filio dei manet sacerdos in perpe
 tuum. Hebręi ferēte Hieronymo in libris hebraica
 rum quæstionum dicunt hunc fuisse sem filium noe:
 & supputantes annos vitę suę ostendunt ad isaac vsq̄
 ætatem peruenisse. Dicit itaq̄ dei sacerdos &c. & est
 ordo. Melchisedec dei sacerdos & idem rex prepotens.
 Ignotus qua stirpe, quia vt dicit apostolus sine patre,
 sine matre, sine genealogia. Itaq̄ idem Hieronymus
 ad Euagriū scribēs ageon ologon melchisedec appel
 lat. Quis maioribus id est, quibus parētibus, auis, ata
 uis. Reuisit mapalia &c. melchisedec inquā. Cuius ori
 go secreta, i. quę ignoratur. Fonte inenarrabili id est,

principio quod enarrari non potest, iuxta illud Esaie generationē eius quis enarrabit? Nullum autore sui, i. progenitorem. Prodit, i. ostendit. Mox scilicet post oblationem panis & vini, Trinitas triformis angelorum. Ex genesi cap. xviii. vbi legitur, quod apparuerunt abraam tres angeli in specie virorum, sed quod aliquando de tribus sit mentio quasi de vno; aliquando singulatim quasi de pluribus, ita per tres angelos trinitatē intelligimus sicut supra per melchisedech christū Iesum. Mapalia, domos pastoricias. Vergilius. iij. geor. raris habitata mapalia tectis, eadem & magalia dicuntur, Et iam sara, abraam vxor quæ interpretatur princeps, nam antea sarai id est, princeps mea dicebatur. Vieta id est, lāguida & sine vi hoc est naturalibus priuata viribus vt exponit Festus. Cicero in. ij. de diuinatione, bonis exile & exiguum & vietum cor. In alio fertilis, quasi dicat, licet fronte rugis fulcata & reliquis viribus corporis destituta, secunda tamen erat. Mater exanguis, quia in senibus sanguis est diminutus. Lucanus in. ij. de martia, dum sanguis inerat, dum vis materna peregi iussa Caro. Stupet munus iuuentæ id est, miratur se præstare officiū iuuentulæ hoc est parere. Pœnitens cachinni, id est, risus, quando videlicet risit post ostium tabernaculi audiens ex angelo quod filium esset paritura, vnde & isaac risus interpretatur. Hæc ad figuram, ex historia superius enarrata infert sensum allegoricum, dicens. Hæc linea id est, hæc historia quæ per quandam figuram ostendit nobis viam qua sit in hac vita proficiscendum ad alteram. Resculpat. q. d. historia ostendit nobis lineam id est, semitam angustam, sed nos debemus eam resculpere id est, atterendo dilatare pede recto non declinando ad dexteram neq; ad sinistram. In armis, ita habent omnes comices, sed vt constet sensus in animis potius legendū est. Omnem portionem nostri corporis, id est, partis irrationalis, quæ membris & partibus corporis vtitur, cum ab imperio rationis rebellat. Liberandā, id est a vitiorum misera seruitute libertati vere restituendā. Virib; coactis domi. i. vernaculis domesticis, quod &

abraam fecit, Quia vt cicero dicit, in morbis corporis opus medico exteriori habemus, at in animi vitijs remedia ipsa intra nos sunt, atq; illud in primis velle curari, quare vires domesticas vocat prudentiam, solertiam & eiusmodi virtutes. Large diuites id est, valde copiosi. Figura mystica id est, secreta & diuina. Trecē ti bis nouenis additis id est, tercentum decem & octo. Quid autem numerus ille significet, consulendus esset quispiam pythagoricus, qui in huiusmodi rationibus numerorum versatur. Sed ego nullum aliud mysteriū video per abraā comites significari: nisi trecentos decem & octo episcopos illos qui in concilio niceno interfuerunt vbi multa de christiana religione cōstituta sunt: sed imprimis de fide qua censetur abraam, ibi namq; symbolum nicenum est cōflatum. Sacerdos verus, qui secundum ordinē melcisedec seipsum in specie panis & vini obtulit. Alto & ineffabili, sicut melcisedec incognito. Victoriis beatissimis scilicet qui superauerunt animi vitia. Paruam casam, hoc est abraā per quem intelligimus victorem vitiōrū: qui tamen possit dicere, domine non sum dignus vt intres sub tectū meum. Honorem trinitatis hospite, quia honorificum est abraam quod trinitas in domum suam diuertat: & ita animam a vitijs purgare q; sit templum trinitatis. Animam deinde. Ordo est deinde christus faciet animam maritam, i. copulabit illam sibi quasi sponsam. Connexibus spiritus id est spiritus sancti copula. Diu expertem prolis pie, id est sterilem bonorū operum cum erat sub peccatorum dominatione.

Fertilem, i. secundam contra id quod dixit sterilem.

Sara puerpera .i. anima prolis fecunda.

Possidens dotem, qua fuit dotata cum primum creata est hoc

est innocētia. Implebit digno

hærede, i. seipsa. Domum

patris .i. regnū cœli

in quo nostra

merces reposita est.

sita est.

10 AVRELII PRUDENTII
 AVR. PRUDENTII V. C. PSYCHOMACHIAE, ID EST DE COMPARATIONE
 GNANTIA ANIMI,
 LIBER.

Christe graues hominum semper misce
 rate labores,

Qui patria uirtute cluis, propriaq; sed
 una.

Vnumq; Deū colimus de nomine trino.

Non tamen & solū, quia tu Deus ex patre Christe.

Differe Rex noster, quo milite pellere culpas

Mens armata queat nostri de pectoris antro,

Exoritur quoties turbatis sensibus intus

Seditio, atq; animam morborum rixa fatigat.

Quod tunc praesidium pro libertate tuenda,

Quaeue acies furijs inter praecordia mixtis

Obfistat meliore manu. Nec enim bone ductor

Magnarum uirtutum inopes, neruisq; carentes

Christicolas uitijs populantibus exposuisti.

Ipse salutiferas obfesso in corpore turmas

Depugnare iubes, ipse excellentibus armas

Artibus ingenium, quibus ad ludibria cordis

Oppugnanda potens tibi dimicet, & tibi uincat.

Vincendi praesens ratio est, si cominus ipsas

Virtutum facies, & colluctantia contra

Viribus infestis liceat portentare notare.

Inuocat & proponit.

Christe graues, tamen in proemio superiori pruden-
 tius insinuauit quae de re in hoc opere scri-
 pturus erat, cum poetarū latinorum moris sit,

prius proponere, deinde inuocare, tum demum profe
 qui opus institutū, hoc in loco simul inuocat & pro
 ponit, poëtas græcos imitatus, vt Homerus in iliade.
 Iram pande mihi pelide diua superbi, & in odyssea,
 dic mihi musa virum captæ possit tempora troiæ, Sed
 quia poëtarum est deos earum rerum præfides, de qui
 bus scripturi sunt inuocare, christum quo cum nobis
 humanitatis commercium est, quiq; per redemptio
 nem vel peculiari quodā iure noster est dominus, mo
 re poetarum inuocat vt nobis in hac pugna rationis
 cum parte animi irrationali adsit, quādoquidem ipse
 & per se & per nuncios suos apostolos & prophetas
 illud ipsum debere facere multis in sacre scripture lo
 cishortatus est, Christe graues, æmulatio est vergiliana
 ex libro eneidos sexto, phæbe graues semper nostros
 miserate labores. Qui patria virtute cluis. i. pugnas
 & es potens, id enim cluere significat, vnde & dei bra
 chium in scriptura appellatur, & Apostolus illū por
 tare omnia verba virtutis eius dicit, & qui centones
 ex Vergilij poemate compegerunt significāter patrē
 ad filium loquentem inducunt. Nate meæ vires mea
 magna potentia solus. Propriaq; sed vna, quia illa vir
 tus cum sit patris: est & propria filij, quia vna & ea
 dem est in utroq; virtus. Vnum nāq; per parēthesim
 interponit duos versus reddens rationem cur eadē sit
 virtus patris & filij, quia cum sit idē deus essentia, est
 tamen trinus in personis, ideo subdit, non tamē & so
 lum, neq; enim satis est cōfute vnum & eundem solū
 deum cōfiteri, sed explicare personas in diuinis vt so
 lum referatur ad personam, vt sedulius solus de solo,
 itaq; subiungit, quia tu deus ex patre christe, subaudi
 procedens per æternam generationem. Dissere rex no
 ster, ordo est christe rex noster dissere. i. ostende. Quo
 milite, quibus armis & auxilio. Mens armata de par
 te animi rationali intelligitur. Queat pellere culpas
 id est vitia quæ occupauerunt alteram partē animi ra
 tionis expertem, quod appellat antrum pectoris, id
 est recessum quendam, vbi vitia sedes suas fixerunt.
 Exoritur quoties, quasi velit dicere ad expellēdas ani

morum pestes, tunc profunt diuina præcepta, parentis
cohibitiones, atq; vt ait Aristoteles amicorum admo-
nitiones atq; consilia, cum sentimus eiusmodi bellum
vltra nos geri, hoc est, in quibus incontinentia locum
habet. Nam qui vitio stupeat fibrisq; increuit, opimū
pingue, demersus summa rursus non bullat in vnda.
Quod præsidium, significantius dixisset subsidium;
Quæ acies, s. rationum quibus vtendum est contra ap-
petitum. Obsistat, opponatur. Meliore manu, id est ex
exercitu a parte honestiore. Neq; enim bone ductor, sen-
sus est, neque enim credibile est quod Simonides in-
quit inuidisse deum homini faciendo illum tot mor-
bis atq; animorum pestibus obnoxium: quin potius
propter nimiam charitatē qua dilexit nos; vt ait Apo-
stolus misisse filium suum; vt eos qui sub peccati ius-
go erant; a misera vitiorum seruitute liberaret. Caren-
tes neruis, id est viribus. Vitijs populatibus, id est hu-
manum genus euertentibus. Turmas salutiferas, id est
virtutes morales, quæ opponuntur vitijs. Ad ludibria
cordis, id est vanas aut perniciosas cogitationes quæ
nos illudunt. Tibi dimicet & vincat, id est ad nomi-
nis tui gloriam. Præsens ratio, id est in promptu &
manifesta. Si liceat notare, id est si mihi cōcedatur fin-
gere atq; ante oculos ponere. Cominus id est prope
more illorum qui conflicturi sunt. Facies virtutū, id
est formas siue figuras. Et portenta id est vitia quæ tā
sunt præter naturæ intentionem q̄ hominem nasci bi-
ei pitem aut multipedem.

FIDEI, ET IDOLO:

latriæ pugna.

Prima petit campum dubia sub sorte duelli

Ioannes Sichardus

PRIMA petit campum.) Commissurus ingenio-
sissimus poeta Fidem cum Idololatria, vtriusq; vires,
atq; armaturam describit, ita vt ex primo Fidei aspec-

Et tu facile tibi victoriam pollicearis. Alacritate enim,
qua vel maxime opus est in congressu, tanta fuisse di-
cit Fidem, ut armorum oblita, vltro se hosti obiecerit
nihil verita ne hosti omni armorū genere instructissi-
mo succūberet. Eam vero nudam humeros, exerti lac-
certis quod fingit, huc pertinet, ut intelligas ad offi-
cium obeundum fide nihil esse promptius, eamq; si se-
mel in te trāstuleris, nequaquam desidē esse, aut igna-
uam, aut pugnam quamlibet plenam discriminis de-
trectantē. Expedimus enim tum maxime manus, atq;
nudamus brachia, cum operi alicui magno studio in-
tenti nihil spectamus potius, quam ut quoque primo
momēto supremam liceat manum imponere, simulq;
circumspicimus necunde præter opinionem accidat,
quod conatus nostros refringat, aut debilitet.

Pugnatura Fides, agrestī turbida cultu,
Nuda humeros, intonsa comas, exerta lacertos,
Nanq; repentinus laudis calor ad noua feruens
Prælia, nectelis meminit, nectegmine cingi.
Pectore sed fidens ualido, membrisq; reiectis
Prouocat insani frangenda pericula belli.

E cce laceffentem collatis uiribus audet
Prima ferire Fidem, ueterum cultura deorum.
Illa hostile caput, phalerataq; tempora uittis *adornata. sterner*
Altior insurgens labefactat, & ora cruore *vinda*
Epecudum satiata solo applicat, & pede calcit, *abate*
Elisos in mortem oculos, animamq; malignam
Fracta intercepti commerti agutturis arctant, *laqueis. nati*
Difficilemq; obitum suspiria longa fatigant.
Exultat uictrix legio, quam mille coactam
Martyribus regina Fides animarat in hostem.
Nunc fortes socios parta pro laude coronat
Floribus, ardentiq; iubet uestirier ostro.

opmere animum / de tenebris et hinc

Fidei & idololatriæ pugna.

Prima petit. opponit atq; incertamen cōmittit fidem hoc est, christianam religionem atq; gentilium impietate culturamq; deorū, quā primo congressu ponit fuisse superatam: vt significet videlicet, in ijs quæ ad conuellendam contra nos insurgūt: non esse dandum locum lōgis disputationibus, sed q̄ dicitur oculis clausis andabatarū more pugnautes primo impetu rem conficere. Sub dubia sorte, non quod victoria sit dubia fortiter pro fide pugnāti: sed ad naturam respexit: in qua fortuna plerūq; dominari solet. Turbida, non quod per aliquam animi perturbationem in pugnam descēderit: sed quod exarmata & nuda: vtcunq; illam fors offendit sola conscientia atque sui fiducia ad primum instantis pugne clamorem concurrerit. Ideo dicit. Cultu agresti. i. inornato. Exerta lacertos. i. habēs exertos ac proinde ad conflictū magis expeditos lacertos. Noua prælia laudis. i. victoriæ vnde magnam laudem atq; gloriam erat reportatura. Telis armis vt vulgo dicitur offensiuīs. Tegmine. id est armis defensiuīs. Membris reiectis. i. nudis atq; exarmatis. Pericula fragenda. id est, periculosum hostem: sed tamen facile profligandum. Lacescentem, scilicet fidem prouocantem illam ad certamen. collatis viribus. i. confertis in pugna. Veterum deorum, quæ idololatria iam inde a prima Assyriorū monarchia incepit. Illa. s. fides. Insurgens altior vt. s. maiori conatu iustum infligeret. Labefactat. i. dissipat atq; dissoluit. Phalerata tempora. i. adornata: cum tamen proprie equorum ornamenta sint phaleræ. Vittis. i. velaminibus sacris quibus in sacrificijs utebantur. Et applicat solo. i. in terram deprimit. Ora satiata de cruore pecudum, quas sacrificantes Dijs immolabant. Et pede calcant oculos. i. cum oculis totū caput. Elisos in morte. i. dissipatos ex pedū cōculatione. Vergil. 8. æneid. angit in hæres. Elisa oculos & siccū sanguine guttur. Cōmercia gutturis. i. vicissitudo expirandi & respirandi quæ per guttur fit. Intercepti pro interclusi. Animam malignam. i. spiritum tenuē: quemadmodum Vergili

us.6.æneid.sub luce maligna duxit pro angusta. Su-
 spiria longa. i. singultus mortis. Obitum difficilem.
 i. violentum. Verg. 4. ænei. longum miserata laborē
 difficilesq; obitus. Legio. f. martyrū: per quos fides
 impietatem gentium superauerat. Coacta, conslipata
 & coadunata. Animarat incitarat. Iuuenalis. animāte
 tuba galeatum sero duelli pœnitet. Floribus fertis ex
 floribus cōtextis. vestirier. paragoge est pro vestiri.
 Ostro ardenti. i. purpura siue murice splendenti, Ver-
 gili. 4. æneid, tyrioq; ardebat murice læna.

PUDICITIAE, ET

libidinis pugna.

Exin granineo in campo concurrere prompta
 Virgo Pudicitia, speciosis fulget in armis:
 Quam patrias succincta faces sodomita Libido

Ioannes Sichardus.

QUAM patrias succincta faces.) Furias finxit ve-
 tustas facibus armatas, videlicet quod impellendorū
 ad quoduis flagitium hominū istas animos facere tra-
 derent. Re autem vera conscientia sunt hominū, ali-
 cuius sceleris sibi conscia, quēq; enim sua fraus im-
 pellit, ac defanitate mentis deturbat, vt in Pisonem
 Cicero dicit. Libidinem vero qui potuisset Poeta ma-
 gis e dignitate sua armasse, quam cū ei facem tribuit,
 nō secus ac Furia cuidam, qua speret se, postquam vi-
 det alijs armis nihil profici, depulsura e pristino mē-
 tis statu Pudicitiam? quid enim aliud auderet elumbis
 Libido, stupris perdita, in ea maxime quam ob accu-
 rationem apparatus non videbat vllis telis fore præ-
 terea obnoxiam?

Aggreditur, piceamq; ardenti sulphure pinum
 Ingerit in faciem, pudibundaq; lumina flammis
 Appetit, & tetro tentat suffundere fumo.

Ed dextram furiae flagrantis, & ignea diræ

Tela lupæ saxo ferit imperterrita uirgo.
Excussasq; sacro tedas depellit ab ore.

Tunc exarmatæ iugulum meretricis adacto
Transfigit gladio, calidos uomit illa uapores,
Sanguine concretos cœnoso, spiritus inde
Sordidus exhalans uicinas polluit auras.

* Hoc ha
bet

* Hoc tibi habe, exclamat uictrix Regina, supremus
Hic tibi finis erit, semper prostrata iacebis,
Nec iam mortiferas audebis spargere flammæ
In famulos famulasue dei, quibus intima casti
Vena animi sola feruet de lampade Christi.
Te ne, o uexatrix hominum, potuisse resumptis
Viribus extincti capitis recalescere flatus?
Assyrium postquam thalamum ceruix Olopherni
Cæsa, cupidineo madefactum sanguine lauit.
Gemmatumq; torum mœchi ducis aspera Iudith
Spreuit, & incestos compescuit ense furores.
Famosum mulier referens ex hoste trophæum
Non trepidante manu uindex mea coelitus audax.

At fortasse parum fortis matrona sub umbra
Legis adhuc pugnans, dum tēpora nostra figurat
Vera, quibus uirtus terrena in corpora fluxit, *ad 74*
Grande per infirmos caput excisura ministros.
Nunquid & intactæ post partum uirginis ullum
Fas tibi iam superest? post partum uirginis, ex quo
Corporis humani naturam * prisca propago
Deseruit, carnemq; nouam uis ardua seuit.
Atque innupta deum concepit foemina Christum,
Mortali de matre hominem, sed cum patre numen.
Inde omnis iam diua caro est, quæ concepit illum,
Naturamq;

* Pristina
origo

Naturamq; dei consorti fœdere sumit:

Verbum quippe caro factum, non desitit esse

Quod fuerat uerbum, carnis dum glutinat usum,

Maiestate quidem non degenerante per usum

Carnis, sed miseros ad nobiliora trahente.

Ille manet quod semper erat, quod non erat, esse

Incipiens. Nos quod fuimus, iam non sumus, aucti

Nascendo in melius: mihi contulit, & sibi mansit.

Nec Deus ex nostris minuit sua, sed sua nostris

Dum tribuit, nosmet dona ad cœlestia uexit.

Donahæc sunt, * quis uicta iaces lutulenta libido, * quod

Nec mea post Mariam potis es perfringere iura.

Tu præceps ad mortis iter, tu ianua lethi,

Corpora commaculans, animas in tartara mergis.

Abde caput tristi iam frigida pestis abisso,

Occide prostibulū, manes pete, claudere Averno,

Inq; tenebrosū noctis detrudere fundum.

Te uoluant subter uada flamma, te uada nigra,

Sulphureusq; rotet per stagna sonantia uortex.

Nec iam Christicolas, furiarum maxima, tentes,

Vt purgata suo seruentur corpora * Regi.

* Christo.

Dixerat hæc: & leta libidinis interfectæ

Morte Pudicitia, gladium Iordanis in undis

Abluit infectum sanies cui rore rubenti

Hæserat, & nitidum macularat uulnere ferrum.

Expiat ergo aciem fluuiali docta lauacro

Victricem uictrix, abolens baptismo labem

Hostilis iuguli, nec iam contenta piatum

Condere uagina gladium, ne tectarubigo

Occupet. Ablutum scabrosa sorde nitorem

Catholico in templo diuini fontis ad aram

Ioannes Sîchardus

CATHOLICO in templo.) More dixit veterum, qui sicubi res bene processisset foris, reuerſi in columes, arma soliti sunt suspēdere in fanis deorum; vel vt essent ad virtutem posteris documento, vel vt gratos se erga deos exhiberēt, quorum beneficio rem bene cecidisse sibi persuaſerant.

*coruscet   Consecrat, æterna splendens ubi luce * niteſcat.

EX in gramineo, secundus pudicitæ cum libidine conflictus; quam nostri tertiam animorum pestem faciunt; hoc est luxuriam; cum sit luxuria aliud quemadmodum infra dicemus. Concurrere prona, id est, procliuiſ & parata ad concurrendum cū libidine. Sodomita libido, id est, quæ diuersata est Sodomis vrbe illa pentapoleos infami impuratæ libidinis vitio, quā Sodomitā genere fœminino protulit cū ex forma declinationis græcæ id quod alicubi diximus generis sit tātū masculini: nā fœminino sodomitis, Sodomitidis potius diceretur. succincta faces, id est, habens faces ignis succinctas, sic enim exponi solet synecdoche per participium, sed hic improprie pro ipsa succincta, id est, expedita habens faces. Faces patrias, id est, intinctas bitumine sulphureo quod asphaltites lacus hoc est mare quod Hebræi vocāt mortuum exudat: vbi Sodoma cum alijs quatuor vrbus incendio absumptæ sunt; itaq; patrias appellauit cū ipsa libido sodomita sit patria natalisq;. Ardenti sulphure: ex bitumine quod diximus. Pinū piceam, id est, facē ex pinu arbore in cuius genere numeratur picea: Ver. 6. æneid. Procumbūt piceæ, sonat ista securibus ilex. Appetit, pro impetit et inuadit. Pudibunda, verecunda in bonam partem accipiēdo. Ignea tela. i. faces pineas ex sulphure incensas. Lupe diræ. i. meretricis, sic enim apud antiquiores dicebatur vnde et lupanaria dicta sunt. Iuuenalis. ite quibus grata est pīcta lupa bars

baramitra, Tedas, illas faces igneas. Transfigit, traiecit atq; transfuerberat. Gladio adacto id est impulso ac impresso. Vapores concretos sanguine. i. spiritū sanguine commixtū emittit. Verg. ij. en. squallentē barbam concretos; sanguine crines. Cœnofo. i. ad cœni similitudinem crasso et turpi. Inde ex iuguli transfossi vulnere. Hoc tibi habere, subaudi vulnus. Terentius in andria habet captus est: quod donatus pro vulnerat⁹ est illo in loco exponit. Flammas mortíferas. i. veneream et amores ad mortem æternā perducentes. Vena intima, pro iecore posuit. Vergilius, iij. ænei, vulnus alit venis et cæco carpitur igni. Lāpade christi. i. amore casto non venereo. Iuuen. Nec pharetris venereis macer est aut lampade feruet. Teneo veratrix, pudicitia victrix amare atq; hostiliter increpat libidinem profligatā. Potuisse, subaudi decuit. Verg. pri. ænei, me ne liacis occūbere campis non potuisse. Recalescere flatu, i. reuiuiscere spiritu. Capitis extincti, ac si dicat quo tēpore iudith amputauit caput Holophernistu quoq; cū illo pariter extincta es, quomodo igitur nunc reuiuiscis atq; pristinas vires resumis? Assyriū thalamū, quia Holophernes dux erat Nabuchodonosor assyriorū regis. Lauit sanguine. i. cōmaculauit Moechi ducis. i. qui uolebat esse moechus, vt Vergi. quos ego sum toties iā dedignata maritos. Famosum tropheū, victoriā insignē, Mea vindex. i. quæ me in libertatē asseruit: quia vltima est. Cælitus audax quia illud præclarū facin⁹ nō potuit absolui sine cælesti quodā auxilio. At fortasse parū fortis, imo fortiter p pudicitia rē gessit: quāuis sub lege veteri in qua pudicitia nō tātō pere cōmēdabatur sed nīmiū inquit illa figura nouæ legis erat: in qua uirginitas viduitati, cōtinētia nuptijs præfertur: cōtra priscæ legis cōsuetudinem. Sub vmbra legis. i. lege vmbraatili & quæ figura erat legis solidæ veræ et expressæ: quia vt inquit Apostolus ad Corinthios prima oīa in figura cōtingebāt illis. Quibus. s. tēporibus, Virtus vera, nō fucata, nō adumbrata, vt in lege veteri: in qua probro dabatur filios nō gignere, Fluxit in corpora terrena. i. illapsa

est in homines. Excisura grande caput, sumptum est ex eo quod scribitur pri. cori. pri. Elegit deus infirma mundi huius ut fortia quæque confunderet. Nunquid & intacte libidinem nihil iuris habere in corpora humana ostēdit: postea quam verbum diuinū incarnatū vel ut dicunt græci humanatum est: propterea quod ex carnis humanæ cōmercio cū diuinitate sumus quodāmodo consecratī. Vllum fas superest id est relicta est tibi vlla facultas aut potestas: q. d. nulla: nisi quatenus homines vinci se volunt. Ex quo, subaudi tempore vel ex quo partu. Propago prisca. i. vetus homo subiectus morti propter peccatum. Deferuit naturā. i. mutauit conditionem. Vis ardua. i. diuina, hoc est verbum. Seuit nouam carnem. i. in seuit, quid si legas sumpsit? Cum patre numen. i. deum ex patris substantia: & hominem ex substantia matris. Caro diua est. i. diuinitatis facta particeps & sacrata. Quæ cōcipit illū ut referatur ad totam speciem: non ad numerum. Conforti fœdere. i. communi societate: quod quemadmodū factum sit & quid inde sequatur multis modis exponit. Dum glutinat. i. sibi coagmentat & connectit. Vsum carnis. i. carnē quæ veluti instrumento quodā vtatur. Nō degenerante. i. in deterius mutata, nā illa degenerare dicuntur quæ sui generis principio nō respondent. Iā nō sumus, imo iisdē sumus: sed aucti nascēdo in melius. i. conditionē nobiliorē. Mihi contulit. i. mihi aliquid dedit, & ipse nihil amisit, quod adhuc alijs verbis explicat magis. Hęc sūt dona. i. bñficia homini a deo cōcessa. Quis pro quibus. Lutulēta, luto plena & immūda. Post Mariā. i. marię fœcundā virginitatē Perstringere. i. vel leuiter tāgere & violare. Præceps, actiue pro præcipitans: siue præcipitātē impellens. Pestis feruida ad veneris igneam naturā retulit. Abde caput, id est mergere siue mergaris. Occide prostibulum. i. morere o meretrix, sic. n. meretrices vocantur prostibulæ a prostando. Manes pete, i. inferos. In fundum noctis. i. in profunditatem inferorū, verg. pallētes vmbrae Erebi nō cōtempū profundā. Vada flammea. i. phlegētō fluuius inferorum qui flammeus intere

pretatur. vada nigra, Erebum intelligit de quo verg.
 imas Erebi descendit ad umbras, Vortex sulphureus,
 ad eundem phlegetōta retulit, de quo verg. qui rapi-
 dus flammis ambit torrentibus amnis tartareus phle-
 geton. Furiarū maxima. verg. furiarū maxima iuxta
 accubat. Iordanis in undis, q̄ sunt Christi baptismo
 consecratę. Sanies hæserat. i. sanguis corruptus: quip-
 pe qui extra venas. Rore rubenti. i. sanguine roanti.
 Vulnere. i. vulneris cruore. Virgo docta. i. quæ huius
 modi armorum polituram bene nouerat. Acie victri-
 cę. i. gladiū quo ipsa fuerat victrix. Labem hostilis in-
 guli. i. maculā ex libidinis cruore. Baptismo. i. ablu-
 tione & intinctu, nā baptizare est intingere siue mer-
 gere, alludit tamē ad baptismum quo uestigia peccati ab-
 luuntur. Tecta rubigo. i. gladij scabritia: q̄ ex vaginę te-
 gumento citius irrepit. Cōsecrat nitorē ablutū. i. gla-
 diū nitētem & politū. Sorde scabrosa. i. q̄ gladijs sca-
 briciem superinducit. Ad arā diuini fontis. i. Iorda-
 nis christi baptismo consecrati, & tāgit consuetudi-
 nem illorum qui artis suę instrumenta emeriti deo
 consecrabant in cuius erant tutela. Hora. pri. epi. Ves-
 iam⁹ armis Herculis ad postē fixis latet abditus agro.

PATIENTIAE ET

iræ congressus.

- E**cce modesta graui stabat Patientia uultu,
 Per medias immota acies, uariosq; tumultus,
 Vulneraq; & rigidis uitalia per uia pilis
 Spectabat defixa oculos, & lenta manebat,
Hanc procul Ira tumens spumanti feruida rictu,
 Sanguinea intorquens suffuso lumina felle,
 Ut belli exortem, teloq; & uoce laceßit,
 Impatiensq; moræ conto petit, increpat ore,
 Hirsutas quatiens galeato in uertice cristas.
En tibi Martis, ait, spectatrix libera nostri,

Excipe mortiferum securo pectore ferrum,
Nec doleas, quia turpe tibi gemuisse dolorem
Sic ait, & stridens sequitur conuicia pinus ~~istud de mudi~~

Per teneros crispata notos, & certa sub ipsum
Defertur stomachum, rectoq; illiditur ictu, ~~anosa la~~
Sed resilit duro lorice excussare pulsu.

Prouida, nam Virtus conferto ad amante trilicena
Induerat thoraca humeros, squamosaq; ferri
Texta per * intortos commiserat undique nervos.

Inde quietam manet Patientia, fortis ad omnes

Telorum nimbos, & non penetrabile durans,

Nec mora est iaculo monstri sine more furentis,

Opperiens proprijs perituram uiribus iram,

Scilicet indomitos postquam stomachado lacertos

Barbara bellatrix impenderat, & iaculorum

Nube superuacuam lassauerat irrita dextram,

Cum uentosa leui cecidissent tela uolatu,

* Ictibus & uacuis hastilia fracta iacerent.

V ertitur ad capulum manus improba, & ense corusco

Connixa in plagam, dextra sublimis ab aure

Erigitur, mediumq; ferit librata cerebrum.

Aerea sed cocto castis formata metallo

Timnitum percussa refert, aciemq; retundit

Durare resultantem, frangit quoque uena rebellis

Illisum chalybem, dum cedere nescia * castos

Excipit assultus, ferienti & tuta resistit

Ira, ubi truncati mucronis fragmina uidit,

Ioannes Sichardus

IRA VBI truncati mucronis.) Prodeat Apelles
aliquis, qui tam penicillo exprimat Iracundiā, quam

* innumes

pos.

ab iactu hodo

empeffundit

penetrabit

affirmatue

acertit

* Iactibus

* castis

suis coloribus semel est ob oculos posita ab elegatissi-
 mo poeta. Ensis enim fractus in minutas partes, quod
 aliud præ se fert, quam iratorum consilia plerunque
 obesse, quum pro magna aliqua laude, aut victoria de-
 certet; neque iniuriam esse creditum, in medijs quoque
 armis esse animo locum placidiori: qui nisi adsit, acci-
 dere sæpenumero, ut adducti iracundia aliquo nos præ-
 cipitemus, unde re nostra integra emergere non liceat,
 fallantque nos non raro, cladisque sunt causa, quibus eo-
 sili potissimum in harenam descendimus. Huc etiam
 pertinet, quod suo semet fingit telo incubere, dum di-
 cit: Ipsa sibi est hostis vesania, seque furēdo interimit.

Et procul in partes ensē crepuisse minutas,
 Iam capulum retinente manu sine pondere ferri,
 Mentis inops, ebur infelix decorisque pudendi
 Perfida signa abiicit, monumentaque tristia longe
 Spernit, et ad proprium succeditur effera lethum,
 Missile de multis, quæ frustra sparserat, unum
 Pulvere de campi peruersos sumit in usus,
 Rasile figit humi lignum, ac se cuspide uersa
 Perfodit, et calido pulmonem uulnere transit.
 Quam super assistens Patientia, Vicinus inquit,
 Exultans uitium solita uirtute sine ullo
 Sanguinis, ac uitæ discrimine: lex habet istud
 Nostra genus belli, furias, omnemque malorum
 Militiam, et rabidas tolerando extinguere uires.
 Ipsa sibi est hostis Vesania, seque furendo
 Interimit, moriturque suis Ira ignea telis.
 Hæc effata secat medias impune cohortes.
 Egregio comitata uiro: nam proximus Iob

Ioannes Sichardus
 EGREGIO comitata uiro.) Quid, quæso, accū-

modatius potuit fingi, quam patientiæ, ei inquā, quæ semel sibi quicquid humanitus accidisset imperarit in fracto animo perpeti, addere satellitem Iob laborum, periculorumq; omnium tanquam fidum aliquē Achærem. Cuius tantam legimus incommodorum omnium fuisse tolerantiam, ut quum a fortuna miris exagitaretur modis, nihilo tamē secius sibi placeret, quam re integra; quippe occallere didicerat animus, malorum iam subinde aliorum vsu, & quodam veluti commercio. Videbat autem hac vna in re homo mire perspicax, non esse vllum victoriæ genus plausibile, quā quum hostes vel desperatione, vel pœnitudine adductos, cogimus patientia nostra sibi tandē inferre manus: quemadmodum Iram ultro tandem in telum incumbentem poeta describit.

*Hæserat inuictæ dura inter bella magistræ,
 Fronte seuerus adhuc, et multo funere anhelus.
 Sed iam clausa truci subridens ulcera vultu,
 Perq; cicatricum numerum sudata recensens
 Milia pugarum, sua præmia, dedecus hostis.
 Illum Diua iubet tandem requiescere ab omni
 Armorum strepitu, captis, et perditis * quæ sunt
 Multiplicare opibus, nec iam peritura referre.
 Ipsa globum legionum, et concurrentia rumpit
 Agmina, uulniferos gradiens intacta per imbres,
 Omnibus una comes uirtutibus associatur,
 Auxiliumq; suum fortis Patientiam miscet.
 Nulla anceps luctamen inuit Virtute sine ista
 Virtus, nam uidua est, quam non patientia firmat.*

Patientia cum ira.

Ecce modesta, tertius patiētiae cum ira conflictus
 quam nostri quartā animorum pestem dicunt.
 Graui vultu, i. sereno & constanti. Defixa oculus

los. i. in terram deiectos; quod ipsum constantię signū
 est. Verg. 6. enei. illa solo fixos oculos auersa tenebat
 Spectabat vulnere, quæ ab omnibus inuicem infere-
 bantur. Et vitalia, subaudi membra. Peruia id est ex-
 posita armorū incursionibus. Et manebat lenta id est
 immobilis & otiosa. Ira tumens, proprium iræ epithe-
 ton. Feruida rictu spumanti id est, propter calorē per
 ora spumas emittens. Intorquens lumina id est huc
 atq; illuc voluens oculos contra id quod de patientia
 dixit deſixa oculos. Sanguinea. Verg. sanguineā vol-
 uens aciem. Suffuso felle id est mixto cum sanguine.
 Lacescit hanc id est, prouocat ad pugnam patientiam.
 Telo et voce, id est armis et verbis. Vt ex ortem belli
 quasi inuidens illi: quod significauit per illud quod
 dixit suffuso felle: cum videret illam immunem belli
 Impatiens moræ, id est, non potis se continere. Iuue.
 impatiens sc̃p moræ pauet. Conto petit, id est hasta. In-
 crepat ore, quod dixit teloq; et voce lacescit. Quati-
 ens cristas hirsutas, id est ex equina cauda. Verg. cau-
 daq; hirsutus equina, et alio in loco. Cui triplici cri-
 nita iuba galea alta. In pectore securo, id est sine belli
 cura, quia turpe, non quod ita putat ira: sed quod pati
 enti id se facere iactat: vt sit dictū per ironiam. Pinus
 stridens, id est cū stridore volans. Crispata, id est vi-
 brata et tremens. Per notos teneros. i. peruios, quid
 si legas tenues. Ver. Tenues in uctos vita recessit, Cer-
 ta. i. non frustrata ictū destinatum. Illuditur ictu res-
 cto. i. in nullam partē aliam deflexo. Resilit. i. resul-
 tat & repercutitur. Induerat thoraca, de eadē armatu-
 ra dixit lorica & thoracem: cū lorica proprie sit ex ha-
 mis cōtexta, thorax ex corio. Sed varro lorica inquit
 quod e loris de corio crudo pectoralia faciebant, po-
 stea succuderunt galli e ferro sub id vocabulū ex anu-
 lis tunicam ferreā. Trilicem thoraca. vergil. de lorica
 libro. 5. Leuibus huic hamis consertam auroq; trili-
 cem lorica; cum sit corio crudo. Mart. Accipe belli-
 geræ crudū thoraca Mineruæ. Squāmosa texta, idem
 dicit sed alijs verbis, nam nihil aliud est lorica ferri:
 quam annuli siue hami ferrei cōtexti in modum squā

marſū. Cōmiferat, .i. connexuit & coagmentauit, Iuue, eadem plumbo commiſſa manebit. Per neruos intortos, quia forte ad maiorem loricę ſecuritatem neruū interponebātur hamis ferreis. Inde, ſ. ex armaturę firmitate. Telorum nimbos, .i. ad tela cadētia in modum grandinis ſiue pluuię. Durans non penetrabile, nomē pro aduerbio, pro impenetrabiliter, vel potius genus poſuit pro genere, vt ſit non penetrabile pro non penetrabilis. Mota eſt, .i. pturbata. Opperiēs, .i. expectās Stomachando id eſt irāſcendo. Impenderat lacertos id eſt conſumpſerat vires. Irrita, deluſa & frustrata ſua ſpe. Laſſauerat id eſt vſq; ad laſſitudinem fatigaauerat. Nube iaculorum, quod ſupra dixit telorū nimbos. Ventofa tela id eſt per ventos volitantia. Ictibus vacuis, .i. otioſis & finem ſuum non conſequentibus. Ad capulum id eſt ad enſem qua parte capitur cū ſtringēdus eſt. Connixa ab aure dextra, graphice morem ferire volētium exprimit. Ouidius pri. metamorpha. Retundit aciem id eſt, hebetat gladij acumen. Vena rebellis id eſt galea ærea reſiſtens, nam ex veniſterre effoditur æs & ferrum. Chalybem illiſum id eſt enſem impactū. Nescia cedere, id eſt perforari et vinci Excipit aſſultus id eſt ictus irę aſſilientis; Mucronis, id eſt enſis, Crepiſſe, id eſt cum crepitu diſſiluiſſe. Capulum, ſolū ſine lamina ferri. Mentis inops id eſt præceps & ſine conſilio, ebur infelix id eſt capulū ex ebore quo infelicitervſa eſt. Signa perfida id eſt capulum in quo erant ſigna & imagines eborei impreſſæ, quæ tamen perfida vocat: quia illis non erat ſidendū vtpote falſis. Decoris pudendī id eſt ornamenti ex quo plus ignominia quam laudis retulit: Monumenta triſtia, .i. quæ triſtē recordationem illi afferebant: qm̄ illorum defectu victa fuit. Effera id eſt furioſa & veluti ferarum rabie percita. Vnū miſſile id eſt iaculum. In vſus peruerſos id eſt in perniciem ſuam verſos, cum illos antea in patientiam iaculata fuiſſet. Raſile lignum, .i. haſtam politam ac leuigatam. Cuſpide verſa, ſubaudi contra ſeipſam. Tranſit, pro traijcit & penetrat. Verberere calido id eſt haſta ſanguine caleſacta. Vicinus vi

tium idest iram vitiosam, nam ira per prudentiā moderata non est, vitiosa vt peripatetici ostendunt, quin potius in mansuetudinem refertur: vt probat Aristoteles in tertio ethicorum libro. Vis ignea, diffinitio est iræ; hoc est accensio sanguinis circa cor. Secat coarctosq; fecabat. Iob hauserat, qui potissimum patiētia cōmendatur. Fronte seuerus, idest tristis & rugosus. Anhelus pre nimio labore sudans. Vlcera clausa, in cicatricem coeuntia. Truci vultu subridens, significat in illo tristitiam letitiæ fuisse mixtam. Per numerū cicatricum, idest multitudinem plagarum. Milia pugnarum sudata, idest cum sudore suo deuicta. Sua præmia, appositio est, idest, suam victoriam et laudē. Dedecus hostis, scilicet, impatientię et iræ. Multipliare, quia omnia quę illi fuerant rapta reddita sunt duplicia. Nec peritura, idest, permansura semper. Perimbres vulniferos. s. telorum, sic supra ex eadem translatione dixit telorum nimbos et iaculorum nubē. Vna comes, virtutibus. Est namq; patientia quę admodū in rhetoricis a Cicerone diffinitur, honestas est vtilitatis causa rerū difficilium diuturna perpeffio, quod in omni virtute necessarium est quia virtus et ars circa difficile versantur.

SVPERBIAE, ET HVMI
litis pugna.

* Morte

* Forte per effusas inflata Superbia turmas
Effreni uolabat equo, quem pelle leonis
Texerat, & ualidos uillis onerauerat armos.
Quo se sulca iubis iactantius illa ferinis
Inferret, tumido despectans agmina fastu,
Turritum portis caput accumularat in altum
Crinibus, exstructos augeret ut addita cirros
Congeries, celsūq; apicem frons ardua ferret.

Carbasæa ex humeris summo collecta coibat
 Palla sinu, teretem nectens à pectore nodum.
 A ceruice fluens tenui uelamine limbus
 *ingestas Concipit * infestas textis turgentibus auras.

Nec minus instabili sonipes feritate superbit
 Impatiens madidis frenarier ora lupatis.
 Huc illuc frendens obuertit terga, negata
 Libertate fugæ, pressisq; tumescit habenis.
 Hoc sese ostentans habitu uentosa uirago
 Inter utraq; aciem supereminet, & phaleratum
 Circumspectit equum, uultuq; & uoce minatur.

Aduersum spectans cuneum, quem milite raro
 Et paupertinis ad bella coegerat armis
 Mens humilis, Regina quidem, sed egens alieni
 Auxilij, proprio nec sat confisa paratu
 Spem sibi collegam coniunxerat, ædita cuius
 Et suspensa ab humo est Opulentia diuitem regno.
 Ergo humilē postquam malesana Superbiamentē
 Vilibus instructam nullo ostentamine telis
 Aspicit, in uocem dictis se fundit amaris.

Non pudet ò miserī plebeio milite claros
 Attentare duces, ferroq; laceffere gentem
 *telis Insignem * titulis? ueteres cui bellica uirtus -
 Diuitias peperit? latos & gramine colles
 Imperio calcare dedit? unde aduena nudus
 Nilitur antiquos (si fas est) pellere Reges.
 En, qui nostra suis in prædam cedere dextris
 Sceptra uolunt, en qui nostros sulcare nouales?
 Aruaq; captam manu popularier hospite aratro
 Contendant? duros & pellere Marte colonos.

Nempe * ò ridiculum uulgus, natalibus horis * hoc
Totū hominē, et calidos à matre amplectimur artus

Ioannes Sichardus

TOTVM hominem, & calidos. Enarrans Superbia opum, virum, fortunarumq; genera, quibus contra hostem affatim instructa veniat, hoc etiam nō praterit, quod ad deterrendam a congressu Humilitatem vel maxime valeret. Nimirum eam se esse perhibens, cuius non modo non sit recens inuecta autoritas, aut quæ iam nunc demum Regina esse incipiat, sed quæ a teneris, vt sic dixerim, vnguiculis hominem in possessione detineat. Simul enim atq; est aliquis in lucem æditus, quædā præ se fert non obscura superbiæ argumenta, etiā tum quū ne quidē satis vagire dedidicerit.

Vimq; potestatum per membra recentis alumni
Spargimus, & rudibus dominamur in ossibus oēs.
Quis locus in nostra tunc uobis sede dabatur,
Congenitis cum regna simul ditioribus æquo
Robore crescebant? nati nam luce sub una
Et domus, & domini paribus adoleuimus annis.
Ex quo plasma nouum de consepito paradisi
Limite progrediens amplum transfugit in orbem.
Pellitosq; habitus sumpsit uenerabilis Adam.
Nudus adhuc, ni nostra foret præcepta sequutus
Quis nam iste ignotis nunc hostis surgit ab oris
Importunus, iners, infelix, degener, amens?
Qui sibi tam serum ius uindicat, hætenus exul.
Nimirum uacue credentur friuola famæ,
Quæ miseros optare iubent, quandoq; futuri
Spem fortasse boni, * lenta ut solatia mollem
Desidiā pigro rerum medicamine palpent.

* lata

Quid n̄ illos spes palpet iners, quos puluere in isto
 Tirones bellona truci non excitat are,
 Imbellesq; animos uirtus tepesfacta resoluit?
 An ne Pudicitiae gelidum iecur utile bello est?
 An tenerum pietatis opus sudatur in armis?
 Quam pudet o Mauors, & Virtus conscia talem
 Contra stare aciem, ferroq; laceffere nugas,
 Et cum uirgineis dextram conferre choreis,
 Iustitia est * nā semper egēs, & pauper Honestas,
 Arida Sobrietas, albo Ieiunia uultu,
 Sanguine uix tenui Pudor interfusus, aperta
 Simplicitas, & ad omne patēs sine tegmine uulnus
 Et prostrata in humum, nec libera iudice sese
 Mens humilis, quem degenerem trepidatio prodit.
 Faxo ego sub pedibus stipularum more teratur
 Inualida ista manus, neq; enim perstringere duris
 Dignamur gladijs, argenti & sanguine ferrum
 Imbuere, & * fragili uires foedare triumpho.
 T alia uociferans rapidum calcaribus urget
 Cornipedem, laxisq; uolat temeraria frenis,
 Hostem humilem cupiens impulsu bonis equini
 Suerne, deiectamq; supercalcareruinam.
 S ed cadit in foueam praecipis, quam calida forte
 Fraus interciso suffoderat equore furtim.
 Fraus detestandis uitiorum ē pestibus una,
 Fallendi uersuta opifex, quae praescia belli
 Planiciem scrobibus uiolauerat insidiosis,
 Hostili de parte latens, ut fossa ruentes
 Exciperet cuneos, atq; agmina mersa uoraret.
 Ac ne fallacem puteum deprendere posset

*ubi

*fragiliq;
uiros

T

S

- Clara decies, uirgis ad opertas texerat oras,
Et super imposito simularat cespitem campum.
At regina humilis quamuis ignara manebat
Vltiore loco, nec adhuc ad fraudis opertum
Venerat, aut foueae calcarat furta malignae.
Hunc eques illa dolum dum fertur praepete cursu
Incidit, et caecum subito patefecit hiatus.
Pronaruentis equi ceruice inuoluitur, ac sub
Pectoris impressu fracta inter crura rotatur.
At uirtus placidi moderaminis, ut leuitatem
Perspicit obritam monstri sub morte iacentis,
Intendit gressum mediocriter, os quoque parce
Erigit, et comi moderatur gaudia uultu.
Cunctanti Spes fida comes succurrit, et offert
Vltorem gladium, laudisque inspirat amorem.
Illa cruentatam correptis crinibus hostem
Protrahit, et faciem leuare uocante supinat.
Tunc caput orantis flexa ceruice resectum
Eripit, ac madido suspendit colla capillo.
Exinctum uitium sancto Spes increpat ore,
Desine grande loqui, frangit Deus omne superbum,
Magna cadunt, inflata crepant, tumefacta premuntur.
Disce supercilium deponere, disce cauere
Ante pedes foueam, quisquis sublime minaris.
Peruulgata uiget nostri sententia Christi,
Scandere celsa humiles, et ad ima redire feroces,
Vidimus horrendum membris, animisque Goliam
Inualida cecidisse manu, puerilis in illum
Dextera fundali torsit stridore lapillum,
Transiectamque cauo penetrauit uulnere frontem,

Ille minax, rigidus, iactans, truculentus, amarus,
 Dum tunc indomitum, dum formidabile feruet,
 Dum sese ostentat clypeo, dum territat auras,
 Expertus pueri quid possint ludicra parui,
 Succubuit teneris bellator turbidus armis.
 Me tunc ille puer uirtutis pube sequutus
 Florentes animos sursum in mea regna tetendit.
 Servatur qua certa mihi domus omnipotentis
 Sub pedibus domini, meq; ad sublime uocantem
 Victores cese culparum labe capeffunt.
 Dixit, et auratis perstringens aëra pennis
 In cœlum se uirgo rapit, mirantur euntem
 Virtutes, tolluntq; animos in uota, uolentes
 Ire simul, ni bella duces terrena retardent.
 Confligunt uitij, seq; ad sua præmia seruant.

Forte per effusos, humilitatis cum superbia con-
 gressum ponit ante oculos. Effreni, qualis et ipsa
 est. Quo, pro ut. Fulta, idest ipsa sedens et susten-
 tata in pelle leonis iubata. Accumularat in altū, idest
 in sublime crescere fecit. Caput turritum, idest in mo-
 dum turris extractum. Crinibus tortis, idest infunū
 similitudinem contextis: quā chimeram et galeæ
 cristas, sic supra dicit de ira, hirsutas quatiens galcato
 in vertice cristas. Vt congeries addita, idest illa crimi-
 num multitudo adiuncta capiti aut cassidi. Augeret
 cirros, idest crines, ad maiorem hostis terrorem. Palla
 carbæsea, ex carbasso genere lini candidissimo con-
 texta. Collectæ summo sinu, quia sinus vestis inferior
 res fluxi erant: sed superior sinus collectus a pectore
 sursum, ideo dicit, neqtēs a pectore nodum teretem,
 idest cingulum. Virgil. in. 4. enei. aurea purpuream
 subnectit fibula vestem. Idem in sexto. Sordibus ex
 humeris nodo dependet amictus, itaq; nodum teretē
 fibulam cinguli appellat. Limbus tenui velamine, id
 est uelamen

est velamen tenue habens limbum. A ceruice fluens, idest pendens. Infestas auras, idest obstantes siue obuias. Ouid. obuiasq; aduersas vibrabant flamina vestes Textis turgentibus, idest, velaminibus aura inflatis. Sonipes, idest, equus non potens consistere pedibus. Virgil. stat sonipes & frena ferox spumantia mandit. Frenatier ora, synecdoche per verbum passiuū: Obuertit terga, idest retrocedit. Negata libertate fuge, idest, curfus, hoc est quia non permittitur currere. Ventosa virago, idest, superbia opinione sui tumida & inflata. Supereminet, quia in omnibus se ostentat. Circumflectit .s. habenis quamuis supra effrenem dixit: sed intelligendum effrenem pro male frenis obediētem. Aduersum cuneū, idest, humilitatis aciem in cunei speciem ordinatā. Milite raro, quia pauci tales reperuntur. Coegerat, congregauerat. Paupertinis, pauperibus, Apuleius, quod oro fili paupertinas reculas donas vicinis. Mens humilis, idest, humilitas, sed non potuit in carmine tres syllabas breues ponere. Regina quidē, idest, quanquam pauper non sine maiestate regia. Proprio paratu, idest exercit⁹ expeditione. Collegam, idest, auxiliarem ad hanc pugnam ad quā sola spe vincendi descendebat. Cuius regno diuite. .s. spei Opulentia, idest, omnium rerum abundantia, est ædita idest, procreata, & suspensa ab humo, idest, e terra subleuata, & alludit ad cōsuetudinem Romanorū qui infantes recens natos humi collocabant & deinde subleuabāt, vnde est dea Leuana quæ infantes de terra leuabat. Humilem mentem, vt supra humilitatem. Nullo ostentamine, idest, sine ostentatione; cū superbia nihil sine ostentatione faciat. Fundit se, idest prorumpit. Non pudet, insectatur multis verbis atq; amarulentis humilitatis milites, dicens indignos qui cum suo exercitu audeant pugnare. Laceffere, prouocare ad certamen. Peperit, comparauit. Calcare, idest possidere. Si fas est. q. d. quod nefas est. En qui nostra suis, est quale illud Virgilij ex enī, en qui nostra sibi bello conuibia poscunt. Sceptra, idest, insignia nostri regni. sulcare nouales, idest, exercere agros qui quo anno cula

tura renouantur dicuntur nouales, sicut quo non coluntur anno restiles appellantur. Capta manu, vel ante a nobis vel nūc ab ipsis. Popularier, idest per vim occupare. Hospite aratro, idest cultura sua qui non indigine sed hospites sūt. Duros colonos, idest, nos fortes viros. Natalibus horis, sensus est, ego superbia sic exerceo meos milites quod ab hora diei natalis assuefacio illos ad rerum dominium. Calidos a matre. Iuue Modo primos incipientem ædere vagitus et adhuc matre rubentem. Vim potestatum, idest, potentes vires. Et omnes, idest, ego cum meis. In ossibus rudibus idest ab infantia et tenera ætate. Quis locus, q. d. in ditione nostra quæ nobiscū genita est & creuit nullus est locus. Congenitis ditionibus. i. regnis & dominijs rerū nobiscum genitis. Et domus & domini, idem dicit alijs verbis. Ex quo, dicit iam inde ab initio mūdi hoc fuisse quod potentiores atq; perinde superiores rerū potiti sunt. Plasma nouum, Adam ex luto factus. Pellitos habitus, idest, vestes pelliceas. Ouid. de ponto Littora pellitis nimum subiecta corallilis. Nostra precepta, idest, per superbiam occupasset agros. Ab oris ignotis, idest aduena, ignobilis et obscurus. Tā seruius, idest sero. Nimirum vacue, sensus est non esse credendū fame, quæ iubet miseros bene sperare. Friuola creduntur fame, idest, frustra illi creditur. Vacue, idest vane siue ociose. Spem boni futuri, quia spes non est nisi de bono futuro. Vt palpet, sensus est vt hæc leuis consolatio blandiatur illorum desidiæ. Pigro medicina, idest leui remedio. Quidni, idest certe. Spes iners, idest quæ inertium est. Palpet illos, idest illis blandiatur, construiturq; cum accusatiuo & cum datiuo. Iuuen. quem munere palpat carus. Horat. cui male si palpare recalcitrat. Quos bellona, dea belli. Non excitat, non exercet. in isto puluere, idest in exercitio militari, ac si dicat indigni sunt qui in militia versentur. Truci ære. i. terribili tuba. Virtus tepefacta, idest, fortitudo quæ debet esse feruentissima. Resoluit, euiat enervat. Iecur gelidum, nam cum in feruore iecoris sit vis amoris; pudicitia frigescat ea parte necesse est. Pie

tatis opustenerum, idest religionis quæ in timore est
 dei: videtur quæ homines facere formidolosos. Sudatur
 idest exercetur. Virtus conscia, idest vires quarum no-
 bis ipsis sumus conscij. Nugas, idest homines nihili.
 Hanc dextram, idest nostrum robur. Cum choris vir-
 gineis, idest cum virtutibus quæ virgines finguntur,
 vt pudicitia, pietas. Iustitia egens, quia viri iusti non
 possunt ditari. Honestas pauper, quia qui in sola ho-
 nestate ponit beatitudinem pauper sit necesse est, cum bo-
 na fortunæ non numeret in bonis. Sobrietas arida,
 cum e contrario ebrietas sit madida. Albo vultu, idest
 pallido. Tenui sanguine, s. tantum in facie, vbi est sedes
 pudoris. Simplicitas aperta, quia nullam habet dupli-
 citatem. Ad omne vulnus, quia quilibet potest illam de-
 cipere. Prostrata in humum, vnde dicitur humilitas.
 Nec libera sed serua. Trepidatio, idest consciētia pro-
 prij timoris. Prodit degenerum, idest facit degenerare.
 Fax ego, idest faciam. sub pedibus, conculcando non
 ferro percutiendo. Perstringere, idest vulnerare. Im-
 buere ferrum, idest intingere. sanguine argenti, idest
 hostium ignauorum. Fragili triumpho, idest ex tam
 parua materia. Rapidum cornipedem, idest equum velocem
 Laxis frenis, idest solutis. Verg. Laxas sciret dare ius-
 sus habenas. Vmbonis equi, idest clypeo siue cetra ex
 corio equino. Ruinam, idest humilitatem ruentem. Fraus
 callida, quæ pro parte superbiam in pugna stabat. AE-
 quore interciso, idest campo medio effosso, vt in illa
 compleretur quod psalmographus scribit: incidit in
 foueam quam fecit. Detestandis pestibus, idest inter pe-
 stes detestandas. Versuta, callida & astuta sed in malum
 Prescia belli gerendi inter superbiam & humilitatem
 Violauerat, effodiendo corruerat. Deprendere quæ-
 si quod lateret furto. Oras, s. fossarum. Adopertas virgis
 idest arborum ramis. Simularat campum cespitem, idest
 herbis cõgestis: cum reuera esset fossa. Quamuis signa-
 ra, scilicet latentis fosse. Vltiore loco, idest citra fos-
 sam. Adopertum fraudis, idest ad scrobem quæ fraus
 effoderat: in quæ humilitas non incidit: quia suo præ-
 cipitio superbia loci fraudem patescerat. Eques illa

idest,superbia obequitans. Incidit hunc, idest in hunc
 Hiatum cecum, idest, ramis & cespitibus opertū. Pro
 na inuoluitur, idest, præceps deicitur. Cervice equi. i.
 super equi cervicē. Sub ipressu pectoris, scilicet equi
 qui super ipsam sestricem cecidit. Fracta, idest, dissipa
 ta et lacerata. Inter crura, scilicet equi. Virtus placidæ
 moderaminis, idest humilitas vitæ humanæ modera
 trix. Lenitatem monstri. idest, superbiam sibi cōtra
 riā quod est quasi monstrū quoddam. Intendit gres
 sum, idest, properat. Exigit os parce, quod superbie
 quassanti capite atq; erecta ceruice fecisset. Vultu coa
 mi, idest, festiuo et hilari. Cūctanti, dubitāti quid fac
 ret, vel quod humilitas nihil præcipitanter agit. Amo
 rem laudis, idest victoriæ. Hostē, superbiam. Supinat
 faciem, quia prona erat. Leua reuocante, idest, illā resu
 pinante. Orantis misericordiam victricis suppliciter
 implorantis. Colla, scilicet cum capite. Spes, humilita
 tis comes, q̃a ipsa humilitas nihil sublimē aut minax
 dixit. Grande loqui, quod ante hac faciebas. Magna
 cadunt. Lucanus, in se magna ruunt. Inflata crepant,
 idest rumpuntur tumescendo. Tumefacta premūtur
 idē dicit alijs verbis. Superciliū, idest superbiā. Iuue.
 Si cum magnis virtutibus affers grande supercilium.
 Sentētia Christi. Lucę capi, xiiij. Qui se exaltat humi
 liabitur; et qui se humiliat; exaltabitur. Atq; vnus ex
 septem sapientibus, interroganti Aesopo quid face
 ret Iupiter; respondit, extollit humiles atq; superbos
 deprimat. Vidimus, quod de superbiā dixit: spes exē
 plo Goliz ex primo Regū libro demonstrat. Mem
 bris, erat quippe procerus. Animis, idest, animositate
 grandiloquus. Inualida manu, David pueri debilis cō
 paratione Goliz; cū alioqui robustissimus esset. Stri
 dore fundali, idest missum ex funda cum stridore. Ca
 uo vulnere, quia lapis descendit ad intimum cerebrū
 Amarum, amarulentis vtens verbis. Indomitum et for
 midabile, nomina sunt pro aduētibis. Dum territat au
 ras. Ex Vergilio, xi. ænei. cœlū territat armis. Ludi
 cra pueri, quia funda rē aliquā figere puerorū lud⁹ est
 Bellator turbidus, idest præcipitanter omnia atq; ex

perturbatione faciens. Teneris armis, idest puerilib⁹
quía etas tenera est. Secutus me, scilicet spem maiora
in dies exequendi. Nube virtutis, idest adolescentia
sub virtutum exercitio educata. Tetendit in mea re-
gna, idest direxit. Animos florentes, idest, animi acti-
ones in etate florida. Certa domus, nō q̄ spes illuc vñ
q̄ perueniat dicente apostolo: cum venerit quod per-
fectum est: euacuabitur quod ex parte est: sed quod in
via sperantes in patria collocādi sunt. Ad sublime, id-
est regna cælestia. Cæsa labe culparum, idest, superata
causa vitiorum. Perstringens aera, idest, leniter verbe-
rans. Tollūt animos in vota, idest, erigunt se in spem.
Volentes ire simul, cum spe in cælū ascendente. Bella
terrena, quía in hac vita decertandum est cū vitijis. Ad
sua præmia, post victoriam de illis partam.

LUXURIAE, ET SO-
brietatis pugna.

V enerat occiduis mundi de finibus hostis
Luxuria, extinctæ iandudum prodiga fame, *desperata*
Delibuta comas, oculis uaga, languida uoce,
Perdita delicijs, uitæ cui causa uoluptas,
floro Elumbem mollire animum, petulanter amœnas
Haurire illecebras, & fractos soluere sensus.
Et nunc peruigilem ructabat marcida coenam.
Sub lucem quia forte iacens ad fercula raucos
Audierat lituos, atq; inde tepentia linquens
Pocula, lapsanti per uina, & balsama gressu
Ebria calcatis ad bellum floribus ibat.
N on tamen illa pedes, sed curru inuecta uenusto
Saucia mirantum capiebat corda uirorum.
O noua pugnandi species, non ales harundo
Neruo pulsa fugit, nec stridula lancea torto

Emicat amento, framea nec dextra minatur.
 Sed uiolas lasciua iacit, folijsq; rosarum
 Dimicat, & calathos inimica per agmina fundit.
 Inde eblanditis uirtutibus, halitus illex
 Inspirat tenerum labefacta per ossa uenenum.
 Et male dulcis odor domat ora, & pectora, et arma
 Ferratosq; toros oblito robore mulcet.
 Deijciunt animos, ceu uicti, & spicula ponunt
 Turpiter, heu dextris languentibus obstupescit,
 Dum currum uaria gemmarum luce micantem
 Mirantur, dum bracteolis crepitantia lora,
 Et solido ex auro preciosi ponderis axem
 Defixis inhiant obtutibus, & radiorum
 Argento albentem seriem, quam summa rotarum
 Flexura electri pallentis continet orbe.
 Et iam cuncta acies in deditionis amorem
 Sponte sua uersis transibat perfida signis,
 Luxurie seruire uolens, dominæq; fluentis
 Iura pati, & laxa ganeorum lege teneri.
 Ingemuit tam triste nefas fortissima uirtus.
 Sobrietatis, dextro socios decedere cornu,
 Inuictamq; manum quondam sine cæde perire.
 Vexillum sublime Crucis, quod in agmine primo
 Dux bona prætulera, defixa cusspide sistit,
 Instauratq; leuem dictis mordacibus alam,
 Extimulans animos, nunc probris, nunc prece mixta
 Quis furor insanas agitat caligine mentes?
 Quò ruitis? cui colla datis? quæ uincula tandem
 Proh pudor, armigeris amor est perferre lacertis?
 Lilia luteolis interlucentia fertis

Et ferrugineo uernantes flore coronas,
 His placet assuetas bello iam tradere palmas
 Nexibus his rigidas nodis innectier ulnas?
 Ut mitra cæsariem cohibens aurata uirilem
 Combibat infusum croceo religamine nardum. *arafanada*
 Post inscripta oleo frontis signacula, per quæ
 Vnguentum regale datum est, & chrisma perenne *virtutis*
 Ut tener incessus uestigia symmate uerrat, *uestidura de sola*
 Sericaq; infractis fluitent ut pallia membris *anict. Agas*
 Post immortalem tunicam, quam pollice docto
 Texuit alma fides, dans impenetrabile tegmen
 Pectoribus lotis, dederat quibus ipsa renasci.
 Ite ad nocturnas epulas, ubi cantarus ingens
 Despuit effusi spumantia damna falerni
 Immensam cyathis stillantibus undam, ubi multo
 Fulcra mero, ueteriq; toreumata rore rigantur.
 Excidit ergo animis heremi sitis, excidit ille
 Fons patribus de rupe datus, quem mystica uirga
 Eli cuit scissi salientem è uertice saxi
 Angelicusue cibus prima in tentorianostis
 Eluxit auis, quem nunc sero felicior æuo
 Vespertinus edit populus de corpore Christi.
 His uos imbutos dapibus iam crapula turpis
 Luxuriæ, ad madidum rapit importuna lupanar,
 Quosq; uiros non ira fremens, idolaq; bello
 Cedere compulerant, saltatrix ebria flexit.
 Stâte precor uestri memores, memores quoq; Christi
 Quæ sit uestra tribus, quæ gloria, quis Deus & rex
 Quis dominus, meminisse decet. Vos nobile Iudæ
 Germen ad usq; dei genitricem, qua deus ipse

40 AVRELII PRVDENTII

Natus homo, procerum uenistis sanguine longo,
 Excitet egregias mentes celeberrima Dauid
 Gloria continuis bellorum exercita curis.
 Excitet & Samuel, spoliū qui diuite ab hoste
 Attrectare uetat, nec uictum uiuere Regem
 Incircuncisum patitur, ne praeda superstes
 Victorem placidum rediuiua in praelia poscat.
 Parcere iam capto crimen putat ille tyranno.
 At nobis contra uinci, & succumbere uotum est,
 Pœniteat, per si qua mouet reuerentia summi
 Numinis, hoc tam dulce malum uoluisse nefanda
 Proditione sequi, si pœnitet, haud nocet error.
 Pœnituit Ionathan ieiunia sobria dulci
 Conuiolasse fauo sumpto, mellisq; sapore
 Heu male gustato, regni dum blanda uoluptas
 Oblectat iuuenem, iurataq; sacra resoluit.
 Sed quia pœnituit, nec fors lachrymabilis illa est,
 Nec inxist patrias sententia sœua secures.
 En ego sobrietas (si conspirare paratis)
 Pando uiam cunctis uirtutibus, ut male suada
 Luxuries multo stipata satellite pœnas
 Cum legione sua Christo sub iudice pendat.
 Sic effata Crucem domini feruentibus offert
 Obuia quadrigis, lignum uenerabile in ipsos
 Intentans frenos, quod ut expauere feroces
 Cornibus expansis, & summa fronte coruscum,
 Vertunt præcipitem cæca formidine fusi
 Per prærupta fugam, fertur resupina reductis
 Nequicquam auriga loris, comasq; madentes
 Puluere fœdat humi, tunc & uertigo rotarum

Implicat excussam dominam nam prona sub axe
Labitur, & lacerotardat sufflamine currum.
Addit Sobrietas uulnus lethale iacenti,
Conijciens silicem rupis de parte molarem.
Hunc uexilliferæ, quoniam sors obtulit, ictum
Spicula nullam manu, sed belli nisi gne gerenti
Casus agit saxum, medijs spiramen ut oris
Frangeret, & recauo misceret labra palato,
Dentibus introrsum resolutis lingua resectam
Dilaniata gulam frustis cum sanguinis implet.
Insoltis dapibus crudefcit guttur, & ossa
Colliquefacta uorans reuomit, quas hauserat, offas
E bibe iam proprium post pocula multa cruorem,
Virgo ait increpitans, sint hæc tibi ferculatandem
Tristia præteriti nimis sub luxibus æui.
Lasciuas uitæ illecebras gustatus amare
Mortis, & horrifico sapor ultimus asperat haustu.
Cæde ducis dispersa fugit trepidante pauore
Nugatrix acies. Iocus, & petulantia primi
Cymbala proijciunt: bellum nam talibus armis
Ludebant resono meditates uulnera systro.
Dat tergum fugitiuus Amor, litatela ueneno,
Et lapsum ex humeris arcum, pharetramq; cadentē
Pallidus ipse metu sua post uestigia linquit.
Pompa ostentatrix uani splendoris, inani
Exiit nudata peplo, discissa trahuntur
Serta uenustatis, colliq; ac uerticis aurum
Soluitur, & gemmas discordia dissona turpat.
Non piget attritis pedibus per acuta fruteta
Ire uoluptatem: quoniam uis maior acerbam

Compellit tollerare fugam, formido pericli
Perdurat teneras iter ad crueiabile plantas.

Qua se cunque fugax trepidis fert cursibus agmen,
Damna iacent, crinalis acus, redimicula, uittæ,
Fibula, flammeolum, strophium, dyadema, monile,
His se sobrietas, et totus Sobrietatis

Abstinet exuijs miles, damnataque castis
Scandala proculcat pedibus, nec fronte seueros
Conniunte oculos prædarum ad gaudia flectit.

Venerat. Describit sobrietatis cū luxuria cer-
tamen accipiens luxuriam in propria signifi-
catione hoc est pro superfluitate in omni re
cuius est immoderatus vsus. Cicero primo officiorū.
Intelligimus quam sit turpe defluere luxuria, delicate
ac molliter uiuere. De finibus occiduis; de aphrica; an
de hispania; sed a neutra mores corrupti venerunt in
medium orbem. An de finibus occiduis, idest vergen-
te mundi vespere vt canit hymnographus; in quos vt
inquit apostolus seculorum fines deuenerunt, prima
Cor. x. Vnde paulo post vespertinus edit populus,
idest, in mundi vespere constitutus. Prodiga fame, nō
curans de infamia quæ inde sequitur. Delibuta comas
scilicet vnguento precioso. Oculis vaga, Persius; per-
misit sparlisse oculos. Languida voce, idest, habēs vo-
cem effeminatam. Causa vitæ, quia nisi propter volu-
ptates nollet viuere. Elumbem animum, idest euiras-
tum. Persius, summa delūbe salua. Marcida, idest ex
nimio cibo languens. Cœnam peruigilem, idest quæ
ab incipiente vespere per totam noctem durauerat.
Sub lucem, idest aduentante die. Lituos raucos, idest
tubas bellicum canentes. Pocula tepentia, idest calefa-
cientia potores. Gressu lapsanti, idest passu titubante
Floribus, fertis, quæ iā ex capitibus deciderant. Ver.
Serta procul tantum capiti delapsa iacebant. Venusto
curru, idest pulchro, Corda saucia, iam pridem a se

vulnerata. Ales arundo, idest sagitta ex plumis alashabens. Pulsa neruo, idest arcus chorda. Lancea stridula idest cum stridor e missa. Framea, idest ense. Calathos, quibus flores comportantur. Inimica per agmina. s. sobrietatis. Illex, idest luxuria illiciens ad se omnes. Eblanditis, idest blanditijs delinitis. Et male dulcis, idest, in perniciem vtentium a luxuria oblatus. Domat vincit. Ferratos toros, idest, musculos & neruos rigidos, vnde torosa iuuentus dixit Persius. Oblito robore, idest pristino rigore. Gemmarū Luce, quibus curus erat ornatus. Bracteolis, laminis aureis. Vergilius vj. cneid. Leni crepitabat bractea vento. Axem ex auro solido. Ouidius. ij. Meta. aureus axis erat. Inhiant id est, quasi hiantes admirantur. Vergilius secundo Georgicorum nec pulchros inhiant varia testudine postes. Defixis obtutibus. Vergilius primo Aeneidos obtutuq; manet defixus in vno. Et radiorum seriem. Ouidius secundo metamorpho. radiorū argenteus ordo. Flexura rotarū, id est, curuatura, vt Ouidius dicit. Aurea summæ curuatura rotæ, hæc a grecis canthus dicitur. Electri pallētis, est enim electrum in quo quinta pars argenti auro miscetur. Cuncta acies, scilicet virtutū descendentium a sobrietate. In amorem deditiois, cupiens dedere se luxuriæ. Perfida, atq; ex perfidia trāsfuga. Fluentis idest, fluxe & delicatæ. Laxa lege, idest ampla & solutiore. Ganeorum, idest, popinarū, siue cauponarū. Dextro cornu. i. quos ipsa in dextro pugnæ cornu collocauerat. Perire sine cæde, scilicet in hoc certamine. Pretulerat idest, præ se tulerat. Alam leuem, id est, exercitum inconstantem. Instaurat, in meliorem partē reducens confirmat. Agitat caligine, idest, perturbat atque obcecat. Quo ruitis, quasi dicat in perniciem manifestariam. Cui colla datis, quasi dicat, ignominiosæ luxuriæ. Quæ vincula, quasi dicat, turpia & propter ignauiam recepta, scilicet, lilia pro vinculis. Luteolis ferris, idest, coronis ex floribus pallidulis. Flore ferrugineo, ex purpura nigricante; qualis est color violaceus. Verg. ferrugine clarus Ibera, His nexibus. s. florum. Vergilius iulæ

ciant ipsis ex vincula fertis, Innectier vlnas, id est habere vlnas innexas, & est synecdoche per verbum passiuum, vt Vergilius expleri mētem nequit. Mitra aurata, quod ornamentum mollium virorū aut meretricum est. Vergilius, iij. æne. Meonia mentum mitra & Iuuenalis. Ite quibus grata est picta lupa barbara mitra. Croceo religamine, i. reticulo in quo inuoluuntur comæ. Iuuenalis, sed nigrum flauo crinem abscondente galero, & illud. reticulumq; comisauratum in gētibus implet. Signacula, ex chrismate characteres. vnguētum regale, i. oleū quo reges inungebātur. Et chrisma perenne, q̃a character ille nūquam delebitur Vt tener. sensus est, vt togam siue tunicam candidam quā in baptisinate accepimus: incedamus vestiti mollibus indumētis. Syrmate. veste caudata, nam syrma est vestis pars quæ per terram trahitur. Membris infraētis, id est effœminatis & mollibus. Fluitent, id est, in sinus effundantur. Tunicam immortalē, de qua in baptisinate dicitur, accipe vestem candidam &c. Pectoribus lotis, aqua baptisimatis mundatis. Ipsa renasci. vn de & regeneramur per illam. Ite ad epulas, permissio est ironica. Cantharus ingens. Vas in sacris bacchi. De spuit, quod redundate effundit, id est, dicit damna spumantia. Falerni effusi, scilicet in pateras. Fulcra rigan tur, id est mensæ. Toreumata. vasa celata siue sculpta. Rore veteri, id est vino. Eremitis, quando hebrei in deserto siti laborabant, & syllabam naturā longam breuiavit in hac particula eremus. Mystica virga, scilicet Aaron & Moyses. Elicuit, quasi per vim extraxit, & sumptum est ex Exod. capi. x. sicut quod sequitur ex capi. x. Angelicus cibus, id est, manna de cœlo. Nostris auis, id est nostris patribus & maioribus. Populus vespertinus, id est, christianus qui in mundi vespere surrexit. De corpore Christi, id est, in corpore christi quem manna figurabat: de quo in psalmo. Panem angelorum manducauit homo. His dapibus, id est pane cœlesti. Crapula turpis, ebrietas deformis. Lupanar madidum, id est quo se ebrij conserunt. Quosque viros ira fremens, id est persecu-

PSYCHOMACHIA.

tores nominis christiani. Idolaque, id est deorum gentilium cultus. Cedere. id est. vinci. Saltatrix ebria. id est, luxuria. Memores vestri. id est, virtutis pristinae Vestra tribus. id est, ex quo genere esisorti. Quæ gloria. quia non oportet gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Quis deus & rex. quia solus rex regum & dominus dominantium. Germen Iude: ad illud referendum est quod dicit: quæ sit uestra tribus, & est ordo, gloria Dauid celeberrima excitet vos germen. Ad Dei genitricem, quia ab Abraam per Isaac, Iacob, Iudam etceteros patriarchas propagata est genealogia materna saluatoris. Longo sanguine, id est, stēmate nobili hoc qui est, adoptati esis in familiam Christi per baptismum. Excitet exemplis. hortatur suos milites sobrietas ad pugnam capeffendam contra luxuriam. & primo de Dauid rege qui bellis gerendis omne tempus contriuit. Samuel, hoc ex primo regum libro cap. xv. sumptum est, vbi Saul iussu Samuelis profectus contra Amalechitas illos usque ad internecionem cecidit, nisi quod pepercit illorum regi Agag, & partem præde seruauit contra præceptum Dei. Regem victum scilicet Agag. Hæc præda perstites, id est, aliquis qui ex ea pugna fuisset reliquus. Victorem placidum, id est Saul. In prælia rediuiua, id est, quæ inde post ea renascerentur. Iuuenalis, rediuiuus pullulet arca numus id est, renascens. Tyranno capto, quia nihilominus Samuel iussit illum occidi. Contra. quam fecerunt Dauid & Samuel. Per si qua, periuratis est. & est ordo per reuerentiam summi numinis. id est, Dei, si qua reuerentia Dei mouet vos. Sic Virgilius secundo æneid. Per si qua est quæ restat ad hunc mortalibus vsquā intemera ta fides. Proditione, quia proditis deum vestrum sequentes dulce malum, id est, luxuriam. Pernituit Ionatham, ex eodem primo regum libro cap. xiiij. Quo modo in pugna contra Philisteos Ionathan contra præceptum Saul patris quod non audierat gustauit mellis fauim. Male gustato, quia contra patris adiurationem. Regni voluptas, quia in eadem pugna agebatur de summa regni. Resoluit, id est, violauit. Virgil. iij. æneid.

quam te violens aut tua iura resoluam. Patrias secures. quia Saul iubebat filium ex lege occidi. Conspirare. subaudi mecū. Malesuada. id est, quæ ad malū suadet. Vergilius in. vi. Aeneid. Malesuada fames. Feruētibus quadrigis. id est, equis ardore percitis in pugnam. Lignum venerabile. id est, adorandam crucē. Feroces scilicet equi. Expansis cornibus. i. brachijs. duo enim brachia crux habet extenta. Fusi. equi consternati perterrefacti quæ obiectu crucis. Per prærupta. id est, loca aspera & in præcipitium posita. Auriga. quæ moderabatur currum luxurię. Reductis lorīs. quæ frustra retinebat cōtrahebatque lora. Dominam excusam. scilicet ipsam luxuriam ex curru deiectam. Sufflamine lacero. id est, machina qua decurrens rota ex nimio impetu retinetur. De parte rupis. id est, partem rupis ad magnitudinem lapidis molaris. Vexillifer. i. sobrietati signum crucis pro vexillo ferenti. Hunc ictum. scilicet lapidis molaris. Belli insigne. id est, vexillum crucis. Casus fortuna. imo providentia quædā diuina. Spiramen oris. id est, qua spiramus ore. Palato recauo. id est, ipsius oris cælo concauo. Dentibus resolutis. id est, dissipatis & confusis intra oris inanitate. Gulam resectam. id est, ingluuiem qua cibos glutimus ictu lapidis pertusam. Cum frustis. superabundat præpositio cum. Crudescit. id est, ex cruditate redundat. Offa colliquefacta. id est, fracta & comminuta. Offas. frusta sanguinis. ossium & carnis. Virgo sobrietas. Proprium. id est, tuum. Hec fercula. sensus est. oportet eos qui ætatem in delitijs consumpserunt exitus vite tristic sequatur. Acui præteriti sub luxibus. i. transacti in voluptatibus. Gustus amaræ mortis. & quod idem est sapor ultimus. Asperat haustu horresco. id est, asperiores reddit et exacerbat. Illecebras. i. blanditias. Cæde ducis. i. morte luxurię. Acies nugatrix. i. vana & nihil agens. Locus. filius veneris. Et petulantia. quæ in ipsa comitatu veneris siue luxurię est. Cymbala. instrumentalibidinis excitatiua. Virgil. Cymbala cum crotalis pruriginis arma. Talibus

armis, scilicet cymbalis. Meditātes vulnēra. i. exercētētes praelia. Iuu. statua meditatur praelia lusca. Sistro, ruba pprie in sacris isidis. Amor. & ipse veneris fili⁹ in comitatu quoq; luxurię versat⁹. Telalita veneno. i. sagittas. Arcum & pharetram. quę sunt illius insignia. Ostentatrix, id est, quę non ad veritatem sed ad ostērationem & ad id quod videtur ad præsens viuit. Exiuit peplo inani, id est, veste qua prius videbatur sibi pudenda tegere, quę tamen in fine denudantur. Serta venustatis. i. Veneris. sicut e contrario Venus pro venustate. Aurum colli & verticis, id est, monilia & discriminalia ex auro. Discordia, id est, tumultus & trepidatio in castris, quia nihil est tam dissonum quā sunt vitia inter se. Per fruteta, id est, per loca fruticosā & vepribus aspera. Pedibus attritis, cum antea nō nisi mollia calcarent. Tollerare fugam, id est, fugā laborēs & difficultates. Perdurat, actiue, id est, duras & tollerātes laboris reddit. Ad iter cruciabile, id est, crucians, actiue. Agmen fugax, id est, exercitus luxurię fugitiuus. Damna iacent. i. spolia sparguntur. Acus crinalis, id est, qua crines discriminātur. Flammeolū, velamen quod nouis nuptis ante faciem prætenditur. Strophium quod tum capitis dyadema significat. vt Vergilius. nocte caput strophio tum fasciam pectora lem. vt Catullus. non tereti strophio lactentes vincta papillas. Exuuijs. spolijs sex hostibus. Scandala, id est offendicula, sic enim scādalum græce latine interpretatur, sunt enim oīa huiusmodi ornāmēta occasiones quādā ad vitia. Fronte cōniunte. i. saltem annuente.

A VARITIAE ET LAR

gitatis pugna.

Fertur Auaritia gremio præcinctā capaci,
 Quicquid edax luxus preciosum liquerat, unca
 Corripuisse manu, pulchra ad ludibria uasto
 Ore inhians, auriq; legens fragmenta caduci
 Inter arenarum cumulos, nec sufficit amplos

Impleuisse sinus, iuuat infarcire crumenis
 Turpe lucrū, & grauidos furtis distendere fiscos.
 Quos leua cælante tegit, laterisq; sinistri
 Velat oprimento: uelox nam dextrarapinas
 Abradit, spolijsq; unguēs exercet ahenos.
 Cura, fames, metus, anxietas, periuria, pallor,
 Corruptela, dolus, commenta, insomnia, sordes,
 Eumenides * furiae, monstri comitatus aguntur.
 Nec minus interea rabidorum more luporum
 Crimina persultant toto grassantia campo,
 Matris Auaritiae nigro de lacte creata.
 Si fratris galeam fuluis radiare ceraunīs
 Germanus uidit commilito, non timet enseni
 Exerere, atq; caput socio mucrone ferire,
 De consanguineo rapturus uertice gemmas
 Filius extinctum belli sub sorte cadauer
 Aspexit si forte patris, fulgentia bullis
 Cingula, & exuias gaudet rapuisse cruentas,
 Cognatam ciuilis agit discordia prædam,
 Nec parcit proprijs amor insatius habendi
 Pignoribus, spoliatq; suos fames impia natos.
 T alia per populos edebat funera uictrix
 Orbis Auaritia, sternens centena uirorum
 Milia uulneribus uarijs, hunc lumine adempto
 Effossisq; oculis uelut in caligine noctis
 Cæcum errare sinūt, perq; offensacula multa
 Ire, nec oppositum baculo tentare periculum.
 Porro alium caput intuitu, fallitq; uidentem,
 Insigne ostentans aliquid, quod dum petit ille,
 Excipitur telo incautus, cordisq; sub ipso

Saucius

* Varie.

Saucius occulto ferrum suspirat adactum.
Multos præcipitans in aperta incendia cogit,
Nec patiatur uitare focos, quibus æstuat aurum:
Quod petit arsurus pariter speculator auarus.
Omne hominum rapit illa genus, mortalia cuncta
Occupat interitu, neq; enim est uiolentiùs ullum
Terrarum uitium, quod tantis cladibus æuum
Mundani inuoluat populi, damnetq; gehennæ.
Quin ipsos tentare manu (si credere dignum est)
Ausu sacerdotes Domini, qui prælia fortè
Ductores primam ante aciem pro laude gerebant
Virtutum, magnoq; implebant classica flatu.
Et fors innocuo tinxisset sanguine ferrum,
Ni Ratio armipotens gentis Leuitidis una
Semper fida comes, clypeum obiectasset, & atræ
Hostis ab incurso claros texisset alumnos.
Stant tuti Rationis ope, stant turbine ab omni
Immunes, fortesq; animi, uix in cute summa
Perstringens paucos tenui de uulnere lædit
Cuspis Auaritiæ. Stupuit lues improba castis
Heroum iugulis longe sua tela repelli.
Ingemit, & dictis ardens furialibus infit:
Vincimur heu segnes, nec nostra potentia perfert
Vim solitam, languet uiolentia seu a nocendi.
Sueuerat inuictis quæ uiribus omnia ubiq;
Rûpere corda hominum, nec enim tam ferrea quæq;
Formauit natura uirum, cuius uigor æra
Sperneret, aut nostro foret impenetrabilis auro.
Ingenium omne neci dedimus, tenera, aspera, dura.
Docta, indocta simul, bruta, & sapientia, nec non

Castæ, incestæ meæ patuerunt pectora dextræ,
Sola igitur rapui quicquid Styx abdit auaris
Gurgitibus. nobis ditissima tartara debent
Quos retinet populos, quæ uoluit secula nostrum
Quod miscet mundus uesana negotia, nostrum est.

* Quid sit

* Qui sit, præualidas quod pollens gloria uires
Deferit, et cassos ludit fortuna lacertos.
Sordet Christicolis rutilantis fulua monetæ
Effigies. sordent argenti emblemata, et omnis
Thesaurus nigrante oculis uilescit honore.

* summus

Quid sibi docta uolunt fastidia? nonne triumphum
Egimus? Scarioth? * magnus qui discipulorum
Et conuiuia Dei, dum fallit fœdere mense
Haud quaquā ignarum, dextrâque; paropside tingit,
Incidit in nostrum flammante cupidine telum,
Infamem mercatus agrum de sanguine amici
Numinis, obliuio luiturus iugera collo.

V iderat et Hiericho propria inter funera, quantum
Posset nostra manus, cum uictor concidit Achar,
Cedibus insignis, murali et strage superbus,
Succubuit capto uictis ex hostibus auro,
Dum uetitis insigne legens anathema fauillis,
Mœsta ruinarum spolia insatiabilis haurit.

* iura

Non illum generosa tribus, non plebis auitæ
Iuuat * Iuda parens, Christo quandoque propinquo
Nobilis, et tali felix Patriarcha nepote.
Quis placet exemplum generis, placeat quoque forma.
Exitij sit poena eadem, quibus et genus unum est.
Quid moror aut Iudæ populares, aut populares
Sacricolæ summi (Summus nam fertur Aaron)

Fallere fraude aliqua Martis congressibus impar.

Nil refert, armis contingat palma, dolisue.

Dixerat, & toruam faciem, furialiaq; arma
Exiit, inq; habitum sese transformat honestum.
Fit uirtus specie, uultuq; & ueste seuera:

Ioannes Sichardus.

F I T.) Hoc est quod Salustianus cato conqueritur uera rerū uocabula interiisse, eoq; veniri, ut uirtus quæ dā magnificis quibusdam titulis uulgo se pro uirtutibus venditent: ut sordidus qui sit, frugi dici uelit, profusor uero liberalis, timidus, cautus; demum uix reperies scelus tam immane, quod non reperiatur, quo se honestam in speciem palliet, adeo ut non modo imperiis, quibus non ita magno negotio imponitur, sed & eruditis oculos præstringat. Recte ergo Horatius.

Est modus in rebus, sunt certi deniq; fines,
Quos ultra, citraq; nequit consistere rectum:

Quam memorant frugi, parce cui uiuere cordi est

Et seruare suum, tanquam nil raptet auare,

Artis adumbratae meruit ceu sedula laudem.

Huius se specie mendax Bellona coaptat.

Non ut auara lues, sed uirtus parca putetur,

Nec non & tenero pietatis tegmine crines

Obtegit anguineos, ut candida palla latentem

Disimulet * rabiem, diroq; obtenta furori,

Quæ rapere, & clepere ē, auideq; abscondere parta

Natorum curam dulci sub nomine iactet.

Talibus illudens, male credula corda uiro-
rum

Fallit imaginibus, monstrumq; ferale sequuntur,

Dum credunt uirtutis opus, caput impia Erynnis

Consensu faciles, manicisq; tenacibus arctat.

* formam

*Notet.

*operas
tio.*Indus
uijs.*et in
ops.

Attonitis ducibus perturbatisq; manipulis
 Nutabat uirtutum acies errore biformis
 Portenti, ignorans, quid amicum credat in illo,
 Quidue hostile * uocet lethū, uersatile & anceps
 Lubricat incertus dubia sub imagine uisus.
 Cum subito in mediū frendens * miseratio campū
 Profilit auxilio socijs, pugnāq; capeſſit
 Militiæ postrema gradu, sed sola duello
 Impositura manum, ne quid iam triste supersit.
 Omne onus ex humeris reiecerat, omnibus ibat
 Nudata * exuijs, multo & se fasce leuarat,
 Olim diuitijs, grauiusq; oppressa talentis,
 Libera nunc miserādo inopes, quos larga benigne
 Fouerat, effundens patriū bene prodiga censum,
 Iam loculos ditata fide spectabat inanes,
 Aeternam numerans redituro fœnore summam.
 Horrui inuictæ Virtutis fulmen, * inopq;
 Mentis auaritia stupefactis sensibus hæsit,
 Certa mori, nam quæ fraudis uia restat, ut ipsa
 Calcatrix mundi mundanis uicta fatiscat
 Illecebris, spretoq; iterum sese implicet auro?
 Inuadit trepidam Virtus fortissima duris
 Vlnarum nodis, obliſo & gutture frangit
 Exanguem siccamq; gulam, compressa ligantur
 Vincula lacertorum sub mentum, & faucibus arctis
 Extorquent animam, nullo quæ uulnere raptā
 Palpitat, atq; aditu spiraminis intercepto
 Inclusam patitur uenarum carcere mortem.
 Illa reluctanti genibusq;, & calcibus instans
 Perfodit & costas, atq; iliarumpit anhelā.

Mox spolia extincto de corpore diripit, aurī
 Sordida frustra rudis, nec adhuc fornace recoctam
 Materiem tinea etiam marsupia crebris
 Excisa, & uirides obducta erugine numos
 Dispergit seruata diu uictrix, & egenis
 Dissipat, ac tenues captiuo munere donat
 Tunc circumfusam * uultu exultante coronam
 Respiciens, alacris media inter milia clamat
 Soluite procinctum iusti, & discedite ab armis
 Causa mali tanti iacet interfecta, lucrandi
 * Ingluue pereunte, licet requiescere sanctis.

* Multū.

* Illuue.

Summa quies, nil uelle super quam postulet usus

Ioannes Sichardus

S V M M A quies nil uelle super quam postulat
 (usus.) Magnam tollūt sibi humanarum calamitatum
 partem, qui ita se instituunt, ut naturam in omnibus
 tanquam ducem sequantur. Ea enim cum & alibi, tum
 & querendarum diuitiarum nobis modum praescri-
 bit, intra quem qui vixerint, eorum non admodū res-
 tulerit, an centū iugera, an arent mille, ut elegantissi-
 mus Poeta cecinit. Contēptauero natura, quū rationē
 ipsi uitae ex habēdi libidine inimus, necesse est semel
 in uitā nostrā accersi quicquid potest vsuā fingi ma-
 lorū. Et dū falso nobis persuademus quāri aliquid
 tanquā perfugium, quo tutā speremus senectutē, faci-
 mus ut ne maximis quidē periculis vacare possimus,
 a quibus cū omnē aetate, quod in nobis erat, tū maxi-
 me ingrauescētē oportebat esse immunē: quod fieret
 haud dubie, si quod usus postularet, cōsideraremus.

Debitus, ut simplex alimonia uestis & una
 Infirmos tegat, ac recreet mediocriter artus,
 Expletumq; modum naturae non trahat extra,

E 3

*ito

Ingressurus iter per amne tollito, neue
 De tunica alterius gestamine prouidus * esto,
 Nec te sollicitet res crastina, ne cibus aluo
 Defuerit, redeunt esca cum sole diurna.
 Nonne uides ut nulla auium cras cogitet? ac se
 Pascendam, praestante deo, non anxiam credat?
 Confidunt uolucres uictum non defore uiles,
 Passeribusq; subest modico uenalibus asse
 Indubitata fides, dominum curare potentem
 Ne pereant. Tu cura dei, facies quoq; Christi
 An dubitas ne te tuus unquam deserat auctor?
 Ne trepidate homines, ultae dator, est dator escae.

* Infatias
bilis

Querite luciferum coelesti dogmate pastum,
 Qui spem multiplicans alat * inuiolabilis aui
 Corporis immemores, memor est, qui condidit illud,
 Suppeditare cibos, atq; indiga membra fouere.

His dictis curae emotae, metus, & labor, & uis,
 Et scelus, & placitae fidei fraus inficiatrix
 Depulsae uertere solum. Pax inde fugatis
 Hostibus alma abigit bellum, discinditur omnis
 Terror, & auulsis exfibulat ilia zonis.
 Vestis ad usq; pedes descendens defluit imos,
 Temperat & rapidum priuata modestia gressum,
 Cornicinum curua aera silent, placabilis implet
 Vaginam gladius, sedato & puluere campi
 Suda redit facies, liquidae sine nube diei
 Purpuream uideas coeli clarescere lucem.

Agmina casta super uultum sensere tonantis
 Arridere, hilares pulso certamine turmae,
 Et Christum gaudere suis uictoribus, arcem

Aetheris, ac portum famulis aperire profudum.

Dat signum felix Concordia, reddere castris

Victrices aquilas, atq; in tentoria cogi.

Nunquam tanta fuit species, nec par Deus ulli

Militiæ, cum dispositis bifida agmina longe

Duceret ordinibus, peditum psallente caterua.

Ast alia de parte equitum resonantibus hymnis,

Non aliter cecinit respectans uictor hiantem

Israel rabiem ponti post terga minacis,

Cum iam progrediens calcaret littora sicco

Vltiora pede, stridensq; per extima calcis

Mons rueret pendentis aquæ, nigrosq; relapso

Gurgite nilicolas fundo deprenderet imo,

Acresfluente sinu iam redderet unda natatum

Piscibus, & nudas præceps operiret arenas.

Pulsauit resono modulantiæ tympana plestro

Turba Dei celebrans mirum ac memorabile seclis

Omnipotentis opus, liquidas inter fracta ripas

Fluctibus incisis, & subsistente procella

Crescere, suspensosq; globos potuisse teneri.

Sic expugnata uictorum gente, resultant.

Mystica dulcimodis uirtutum carmina psalmis.

Ventum erat ad fauces portæ castræsis, ubi arctum

Liminis introitum bifori dant cardine claustra.

Nascitur hic inopina malilachrymabilis astu

Tempestas, placidæ turbatrix inuida Pacis:

Quæ tantum subita uexauit clade triumphum.

Fertur auaricia, Certamen misericordiæ vel potius liberalitatis cū auaricia, et quia dixerat paulo ante, post victoriam partam de luxuria cam

pum relictum hostium exuuijs plenū, dicit nunc auariciam eo descendisse sinusq; spolijs impleuisse. Præcincta gremio, ita vt ex sinuosa veste amplum receptaculū faceret. Luxu sedax, omnia consumēs, vt Verg. ignis edax, et est ordo. Auaricia fertur corripuisse manu vna. i. ad rapiendum digitos habens adūcos. Ad ludibria pulchra, idest, ad dicta spolia homines ludentia. Inhiens, more nimis cupientium. Infarcire, inculcare id quod alioqui iam plenum, s. loculos et crumenas. Dissendere, implere atq; infarcire. Verg. distentāt vbera vacca. Fiscos, fiscinos siue fiscelas ex sparto in quibus reponerantur pecuniæ ex ære, præsertim ex publicis vectigalibus. Iuuen. Et ærata multus in arca fiscus. Tegit, propriū auaricię occultare diuitias. Opri mento, syncopam fecit pro operimento. Vngues ahenos. i. rigidos & duros acutosq; ad rapiendum. Cara, quos habeat comites auaricia. Eumenides furie, quibus exagitur. Monstri, idest, auaricię. Nec minus, quid auaricia in bello cogat mortales facere. Crimina grassantia, idest, sequentia. Campo, in quo pugnandum est. Nigro lacte, cum alioqui sit album. Germanus cōmilito, idest, in eadem parte exercitus quod execrabilius est. Fulvis ceraunis, speciem pro genere, neq; em̄ ceraunus lapis adeo est preciosus. Exercere, stringere in fratrem. Socio eiusdem partis fautor: quod vt diximus magis est impium. Sub sorte belli, idest, fortuna quæ vt ait Cicero cum alijs in rebus plurimum dominetur, tum in bello præcipue vires suas ostentat. Cingula fulgentia bullis, idest, baltha. Verg. xij. æneidos Balthæus et notis fulserūt cingula bullis. Ciuilis discordia, quia hæc auaricię crimina in bellis maxime ciuilibus contingunt. Prædam cognatam, idest, ex spolijs cognatorum. Proprijs pignoribus, idest, etiā proprijs alijs. Suos natos, idem dicit sed alijs verbis. Vindex orbis, idest, quæ totum orbem suis moribus infecerat. Talia funera. i. crimina. Vulneribus varijs, quia alios alia vi decipit. Vnde subdit. Nunc lumine adēpto, obcæcat enim illū vt nesciat distinguere turpe ab honesto. Effossis oculis, scilicet mētis. Offensacula

idest, obices quibus incurrat et in quos pedes impingat. Baculo. q. d. si non oculis ducibus saltem baculo: itaq; omni ope illum destituit: ne possit cernere verū Intuitu, idest, videntē: faciens ea quæ videat vt appareant meliora appetibilia rāq; quam sint. Excipitur te Io, quasi ex insidijs. Vergilius. vi. ænei. Aemulus exceptum triton. Incutus, nihil tale timens. Sub occulto cordis. i. sub corde occulto. Suspirat saucius, videns iam se sub auariciæ dominio: sed iam non posse redire in pristinam libertatem. Adauctum, idest, in infinita pressum. In aperta incendia, idest, in manifesta pericula. Quibus æstuat aurum, idest, ardet. Speculator avarus, qui videt res preciosas incendio perire. Occubat interitu, idest, interimit. Terrarum vitium, idest, hominum in terra viuentium. Aeuum populi mundū idest, vitam hominum. Gehennæ morti æternæ. Sacerdotes domini, quos sacerdotes significet: non ausim dicere an heli cui⁹ filios corrumpit, nā de Samuele Achimalech Abiathar Sadoc non est dignum credere. Post iudam Almonai hoc est machabæum quod interpretatur pugna: omnes auaritia prope subegit. Pro laude virtutum, non pro sua gloria. Classica, idest, tubas ad prælium animantes. Et fors, forte fortuna. Tinxisset ferrum, idest, in sententiam suam illos traxisset. Ratio armipotens, imo quæ potentior est omnibus armis, Vna comes fida, idest, quæ sola semper comitata est sacerdotes. Gentis Leuitidis: idest, sacerdotū qui erant de genere Leui, a Leuita nāq; pro genere fæminino leuitis leuitidis dicimus. Ab incurso atræ hostis, idest, inuasiōe turpis auariciæ. Stant fortes animi, subaudi sacerdotum. In cute summa, quia vulnus non descendit ad viuum. Perstringēs, leuiter tangens. Paucis, scilicet ex sacerdotibus: qui aliquando in paruis ab auaritia corrumpuntur. Lues improba, idest, hominum pestis. Sua tela repelli, idest, reperiuti & non admitti. Iugulis castis, idest, non corruptis. Heroum, idest, sacerdotum semideorum, de quibus scriptura dicit, ego dixi, dii estis. Vincimur, quia hoc genus hominū non possumus superare. Vim solitam, qua ante hac omnes

superabamus. Quæ sueuérat, idest, consueuerat. Ferrea natura dura & impenetrabilis. Cuius rigor, idest, duricia. Sperneret æra, idest, pecunias. Nostro auro, quo omnes expugnare consueuimus. Neci dedimus, idest, vsq; ad internationē profligauimus. Pectora tenera, quod in genere dixit ingenium oē neci dedimus; nunc per partes enumerat. Patuerūt, idest, exposita et aperta fuerunt meis telis. Sola, quasi non et alia vitia plures demerserit in inferos, sed loquitur ex arrogantia quod prope sola, cum plures quam alia vitia in styga detruserit. Styx, palus apud inferos. Dij cui⁹ iurare timent et fallere numen. Auaris gurgitibus, quia quæ semel vorauit: nūquā remittit. Ditissima tartara, quippe in quæ omnia terminantur, vnde et Pluto deus inferorum. Dis hoc est, diues appellatur. Debēt nobis, quia ego illostrans misi illuc. Quod voluunt secula, idest, homines in hoc seculo quod miscent atq; perturbāt mentiēdo, peierando, imponendo, decipiēdoq; totū est auariciæ opus. Quod miscet, idē dicit. Qui fit. i. quomodo potest fieri hoc. Gloria pollens, i. qua ante hac ego pollebā. Deserit vires, i. meas pristinas. Iudit lacertos, in quib⁹ nullæ mihi sunt vires ad torquēda tela in christianos præcipue. Effigies moneta rutilātis, i. moneta aurea habens effigiē impressam. Emblemata argētī, i. vasa argētea in quibus sunt imagines cælate, nā argumētū cælaturæ dicitur emblemata. Honore nigrāte, quia thesauri nō habētur in precio apud illos. Docta fastidia, idest, homines thesauros fastidientes. Scarioth, idest, ex Iuda Scariothe. Conuiua dei, Christi contubernalis. Fallit haud ignarum, i. consciū eorum quæ Iudas subripiebat. In nostrum telū, cū acceperit triginta argenteos proditiōis preciū. Mercatus agrum, non ipse, sed illi quibus ipse precium restituit. Infamem agrum, idest, testem infamis proditiōnis. De sanguine, idest, de precio sanguinis Christi. Luiturus, idest, in pœnam soluturus. Iugera, idest, precium quo ager ille est emptus. Collo eliso, quia se suspendit laqueo. Viderat Iericho, ex Iosue libro cap. vij. quomodo Achan fuit lapidatus a populo propter

furtum ex pręda hostili. Nostra manus, quia superauit Achā. Victor, expugnata vrbe Iericho. Succubuit, vēctus a me. Legens anathema in signe. i. furto surripies palliū coccineū, ducētos siclos argēti, &c. quæ erāt domino consecranda, & separāda ab vso profano. Fauit illis vetitis. s. a Iosue, cap. vi. Haurit. i. subripit Achan. Iuda, erat enim Achan ex tribu Iuda; q numeratur in genealogia christi. Tali nepote. i. christo. Quis placet pro quibus placet, exemplum generis sumentis exemplū a suis maioribus. Placeat forma, quā ex illis imitetur. Eadē pœna. i. æque peccātes que puniātur. Populares inde, ex qua tribu fuit Achan. Sacricolę. i. Aaron qui fuit ex tribu Leui. Impar, s. ego. Nil refert, ver. iij. æñ. dolus an virt⁹ q̄s in hoste requirat? In habitū honestū, cū in proprio nō posset fallere. Virtus frugī. i. frugalitas, et totū hoc sūptū est ex Iuue. Fallit em̄ vitiū specie virtutis & vmbra Nec dubie tāq̄ frugī laudatur auarus. Tanq̄ parcus hō et rerū turela suarū. Tāquā nil raptet, sed nō satis est abstinere ab alieno, nisi etiā de proprio benefeceris. Ceu sedula, quasi diligēs custos. Artis adūbrate. i. virtutis nō verę, nā virt⁹ et ars pro alterutro accipiūtur. Mēdax bellona. i. auaricia bellū gerens cū hoībus. Huius specie, aut frugalitatis aut parsimonie. Nō vt auara lues. i. pestilens auaricia. sed virt⁹ parca. i. parsimonia quę a liberalitate paululū declinat ad auariciā. Pietatis tegmine. i. sub colore acquarēdi filiis: in quos est patrū pietas. Crines anguīneos, quos auaricia quasi furia habet. Furori. s. acquirēdi. Quod rapere. i. rapinam. Clepere. i. furtū, nā clepo est furor. Iactat. i. fingit. Sub dulci noīe. i. honesto. Corda male credula. i. qđ malū est credētia. Monstrū ferale. i. auaritiā. Impia erynnis. i. furia hoc ē auaritia. Arctat caput manicis, improprie pro vīculis posuit, potest q̄ legi caput vt fugiamus improprietatē. Cōsensu faciles. i. cōsentientes se vīciri, quasi sit figura synecdoche quæ non cōsueuit fieri per verbū actiuum, sed melius est vt legas cōsensu facili. Nutabat. i. dubitabat Bisformis portenti. idest, auaritię sub honesta specie ad malum suadentis. Letum versatile, subaudi erat.

quia dubitabat acies virtutum pro qua parte occūberet. Lubricat visus, id est, huc atq; illuc voluit oculos quod ipsum dubitantis est quod faciat. Misericordia quā autor opponit auariciæ. Auxilio socijs .i. in auxiliū sociorum. Postrema gradu, sed in hac pugna futura victrix. Triste .i. timendum ab hoste. Omnibus ibat, nimirum quæ omnia pauperibus bona sua elargita est. Onus, diuitiarū. multo fasce .i. onere. Vergi, ego hoc te fasce leuabo. Libera, id est, expedita & exonerata. Benigne .i. largiter, sicut e contrario maligne pro angustie. Vergi. vj. Aeneid. Sub luce maligna. Bene prodiga, quia & si prodigalitas virium est atq; vituperabilis, hæc tamen laudanda est. Loculos inanes, id est, facta pauper, sed diues fide. Numerās summam æternam .i. expectans quasi rem iam manibus teneat. Fœnore edituro, quia pro simplis centena reddentur. Fulmen in auctæ virtutis .i. miserationis impetū animiq; vigore. Certa mori, præ desperatione vincendi. Quæ via fraudis? q. d. nullus est relictus locus dolo. Vt ipsa calcatrix mundi .i. diuitiarum contemptrix. Spreto auro, quo sola auaricia alios consuevit superare. Virtus fortissima .i. misericordia. Nodus vlnarum comprimens illic iam inter brachia. Exanguē gulam .i. mortuā. Vincula lacertorum, eadem vincula et comprimebant lacertos & guttur sub mentū, & extinguunt animā. Nullo vulnere sed tantum vinculorum compressione. Palpitat. per partes corporis tremat. Intercepto aditu .i. intercluso meatu spirandi. Carcere venarum, quia nō exhausta animā per fauces: sed intercluso spiramento quasi in carcere extincta est, & loquitur de anima nō quam sentimus, viuimus & intelligimus, quæ immortalis est sed de anima quam speramus & respiramus. Persius. pulmo animæ prælargus anhelet. Reluctāti .s. auaritiæ Perfodit .i. transuerberat. Illic anhela nā partes illæ potissimū spiritu intenduntur & remittuntur. Sordida spolia .i. turpiter acquisita. Frustra auri rudis, id est, nō formati in nūmos aureos, & est appositio ad id quod dixit spolia. Marsupia exesa, .i. corrupta & nimia attigione cōsumpta. crebris cinctis, .i. crebra cinctura, nā

ex eo erāt attrita marsupia q̄ crebro illa cīgebat auaritia. Nummos virides, quia pecunię ex ere contrahunt eruginē quandā viridem. Diu seruata, ab auaritia. Dissipat. i. diuidit. Tenuēs. i. pauperes. Munere captiuo. i. quod ex hoste auaritia cepit. Coronā. i. milites suos in circuitu assistentem. Soluite procinctum. i. belli apparatus, vel potius procinctus dicebatur: vt inquit Festus cū exercitus cinctus erat ritugabino confestim pugnaturus. Plinius li. viij. cornibus in procinctu ad dimicandū paratis. Ingluue pereūte. i. voracitate pecuniarū in auaritia. Sūma quies. i. maximā tranquillitas animi. Super. i. vltra. Simplex alimonia, quę sufficit intra naturę fines viuenti. Vna vestis, ex euāgelico cōsilio, q̄ habet duas tunicas det vnā nō habēri. Recreēt & ad id quod dixit simplex alimonia refertur. Nō trahat extra. i. quisq̄ nō trāsgrediatur. Modū naturę expletū. i. sinē cū natura habet quod satis est ad necessitates victus & vestitus. Peram ne tollito. Consilium quoq̄ euangelicum. Tunica alterius, subaudi ab ea q̄ habes. Redeūt cū sole, qđ sit prouidentia quadā diuina. Cras cogitet. i. de crastino sollicita sit. Nō anxia. i. sine cura. Credat se pascēdā. i. q̄ nō deficiet sibi cibus. Volucres viles. i. parui pretij. Subest fides. i. credunt Modico asse. ad illud quod Euangelista dicit duo passerēs asse veneunt, & alius, quinq̄ passerēs veneūt di pondio. Tu cura Dei. i. cuius peculiarē curā habet Deus. Facies Christi, ad cuius similitudinē factus es. Vitę dator, & hoc de iure naturali. Quærite ordo est vos immemores corporis. i. nullam curā illius habentes. Quærite pastum luciferum. i. cœlestem & spiritālē. Dogmate cœlesti. i. ex saluatoris nostri sentētia qui ait. Operamini cibū qui nō perit. Multiplicans spēs, quā omnis illius spes ex futuro seculo pender. Indigamēbra. i. Indigētia cibo, poru & vestitu. His dictis, hemistocū est Virg. vj. Aeni. Metus & labor. &c. Hęc in comitatu auaritię erāt. Fraus inficiatrix. i. negatrix & aduersa. Fidei placidæ. i. quę cōciliat hoīes iter se vt placide viuāt. Vertere solū. i. fugerūt. quāquā vertere solū propriū est fugere ob debita, Iuue. Qui vertere so-

Ium baias & ad ostia currunt. Pax quæ secuta est post
victoriâ. Discinditur. i. dissipatur. Exfibulat ilia, pro
refibulat & resoluit quasi loricâ. vestis defluit quod
in pace fit. nam in pugna vestes præcinctæ sunt. Ver-
gi. pri. aenei. vestis pedes defluxit ad imos, priuata mo-
destia. i. priuatâ vitâ agens. i. nō ductâ exercitū. Cur
ua æra. cornua ærea, nam tuba recta est. ouid. Non tu
ba directi non æris cornua flexi. Placabilis, qui prius
erat iratus. Implet vaginâ i. reponitur. Sudafacies. i.
serena. ver. iij. Georg. ergo vbi vernacite sudū. Liqui
de diei. i. puræ et defecatae. Vultum tonantis. i. Deū ad
esse. Turmæ arridere, pro arridebant inuicē. Et gaude-
dere pro gaudebant. Aperire arcē & portū profundū
quia portus quo pfundior eo securior est, ponit autē
portū pro regno celesti quo oēstendimus. Dat signū
i. iubet canere receptui. Victrices aquilas. more Ro-
manorū loquitur quorū vexilla aquilas habebāt. Cogi
i. plicata reponi. Tāta species. i. victorię pulchritudo
Nec par decus. i. æqualis honore. Duceret. s. cōcordia
Fisida agmina. i. i. duas partes diuisa. s. peditū et eqtū
Nō aliter cecinit. Cōparatio ē, q post victoriâ partē de
auaritia sic cecinit dei laudes victor exercit⁹: quē admo-
dū israel cū vidit īsequētes Aegyptios ī mari submer-
sos. Exo. xv. Tunc cecinit Moyses et filij israel car. &c.
Hiantē rabiē pōti. i. pōtū in duas partes fissum. Litto-
ra vltiora, quæ erāt ex aduerso littoribus ægyptio-
rū. Mons aquæ pēdētis. Verg. j. Aenei. Insequitur cu-
mulo præruptus aquæ mōs. Per extima calcis. i. extra
pedes Hebræorū, nā extimus. a. um. ab extra deducitur
in forma suplatiui. Nilicolas. i. ægyptios, q fere om-
nes habitant iuxta Nilū. Arenas nudas, cū apertū erat
mare. Turba dei, Israel. Plectro, quo tympana pulsan-
tur. Opus omnipotentis, hoc est ripas. Liquidas, id est
puras & purgas: & posuit ripas p littoribus. Subs-
stēte procella. i. pēdēri pcelloso mari facto hinc inde
pariete. Crescere. i. in lōgū quāturi erant aperiri. Glo-
bos. i. maris vndas globosas. Resultāt. i. resonāt. Ven-
tū erat. i. exercit⁹ post victoriâ venerat: Ad fauces, ad
angustias. Portæ castrēlis, portā prætoriā dicit, erat et

decumana et principalis. Bifori cardine, quæ valvæ duæ sunt ostiorum prærunq. Inopina tempestas, id est, subita & nō præuisa. Astu, id est, astutia & dolo discordiæ. Invidia turbatrix, ea erat discordia quæ invidiæ paci quæ secuta est victoriam superiorem.

CONCORDIAE ET DISCORDIAE pugna.

I nter confertos cuneos Concordia forte
 Dum stipata pedem iam tutis mœnibus infert,
 Excipit occultum uitij latitantis ab ictu
 Mucronem leuo in latere. squalentia quamuis
 Texta catenato ferri subtegmine corpus
 Ambirent, sutis & acumen uulneris hamis
 Respuerent, rigidis nec fila tenacia nodis
 Impactū sinerent penetrare in uiscerataelum.
 Rara tamen chalybcm tenui transmittere puncto
 Commissura dedit, qua sese extrema politæ
 Squama ligat tunicæ, sinus & sibi conserit oras.
 Intulit hoc uulnus pugnatrix subdola uictæ
 Partis, & incautis uictoribus insidiata est.
 Nam pulsa culparum acie Discordia, nostros
 Intrarat cuneos, sociam mentita figuram.
 Scissa procul palla, structum & serpente flagellū
 Multiplici, media camporum in strage iacebat.
 Ipsa redimitos olea frondente capillos
 Ostentans, festis respondit læta choreis.
 Sed sicam sub ueste tegit, te maxima Virtus,
 Te solam tanto è numero, Concordia tristi
 Fraude petens. Sed non uitalia rumpere sacri
 Corporis est licitum, summo tenus extima tactus

Laesacutis tenuem signauit sanguinerium.

Exclamat Virtus subito turbata: Quid hoc est?
 Quae manus hic inimica latet? quae pectora nostra
 Vulnerat, & ferrum tanta inter gaudia uibrat?
 Quid iuuat indomitos bello sedasse furores,
 Et sanctum uitijis pereuntibus omne receptum,
 Si Virtus sub Pace cadit? Trepida agmina maestos
 Conuertere oculos, stillabat uulneris index
 Ferrata de ueste cruor, mox & pauor hostem
 Comminus astantem prodit: nam pallor in ore
 Conscijs audacis facti, dat signareatus,
 Et de prensa tremunt languēs manus, & color albēs
 Circumstat propere strictis nucronibus omnis
 Virtutum legio, exquirens feruente tumultu
 Et genus, & nomen patriam, sectamq; deumq;
 Quem colat, & iussu cuiatis uenerit, illa

Exanguis, turbante metu Discordia dicor,
 Cognomēto hāresis Deus est mihi discolor inquit,
 Nunc minor, aut maior, mō duplex, & mō simplex
 Cum placet aëreus & de phantasmate uisus,
 Aut innata anima est, quoties uolo ludere numen,
 Praeceptor Belial mihi fit, domus est plagamundi.

Non tulit ulterius capti blasphemia monstri
 Virtutum Regina Fides, sed uerba loquentis
 Impedit, & uocis claudit spiramina pilo,
 Pollutam rigida transfigens cusside linguam.
 Carpitur innumeris feralis bestia dextris,
 Frustratim sibi quisque rapit, quod spargat in auras
 Quod canibus donet, coruis quod edacibus ultro
 Offerat, immundis caeno exhalante cloacis

Quod

Quod tradat, mōstris quod mādēt habere marinis,

* Discissum fœdis animalibus omne cadauer
Diuiditur, ruptis perit hæresis horrida membris

C ompositis igitur rerum, morumq; fecundis
In cōmune bonis, * tranquilla plebis ad unum.

Contigit hac statione frui, ualloq; foueri

Pacificos sensus, & in otia soluere curas.

Extruitur mediā castrorum sede tribunal

Editiore loco, tumulus quem uertice acuto

Excitat in speculam, subiecta unde omnia late

Liber inoffenso circumspicit aëre uisus

Hunc sincera fides, simul & Concordia sacro

Fœdere iurate Christi sub amore sorores

Conscēdunt apicem, mox & sublime tribunal.

Par sanctum, charumq; sibi supereminet æquo

Iure potestatis, consistunt aggere summo

Conspiciuæ, populosq; iubent astare frequentes.

C oncurrunt alacres castris ex omnibus omnes,

Nulla latet pars mentis iners, quæ corporis ullo

Intercepta sinu per conceptacula sese

Degeneri languore tegat, tentoria apertis

Cuncta patent uelis, referantur carbasa, ne quis

Marceat obscuro stertens habitator operto.

Auribus intentis expectat concio, quid nam

Victores post bella uocet Concordia princeps,

Quam uelit atq; Fides uirtutibus addere legem.

E rumpit primam in uocem Concordia, tali

Alloquio, cum ulata quidem iam gloria uobis

O patris, ô domini fidißima pignora Christi,

Contigit: extincta est multo certamine sæua

F

* Discissumq; fœdis
ris.

* postquam
intra tuta
morari cō
tigit, ac
statione
frui

Barbaries, sanctæ quæ circūsepserrat urbis
 Indigenas ferroq; uiros, flammaq; premebat.
 Publica sed requies priuatis rure, foroq;
 Constat amicitijs: scissura domestica turbat
 Rem populi, titubatq; foris, quod disidet intus.
 Ergo caute uiri, ne sit sententiā discors
 Sensibus in uestris, ne secta exotica tectis
 Nascatur conflata odijs, quia scissā uoluntas
 Confundit uarijs arcana biformia fibris.
 Quod sapimus cōtingat amor, quod uiuimus, uno
 Conspiret studio, nil dissociabile firmum est.
 Utq; homini atq; Deo mediū interuenit Iesus,
 Qui sociat mortale patri, ne carnea distent
 Spiritui æterno, sitq; ut Deus unus utrumq;
 Sic quicquid gerimus, mentisq; & corporis actu,
 Spiritus unimodis texat compagibus unus.
 Pax plenum uirtutis opus, pax summa laborum,
 Pax belli exacti pretium est, pretiumq; pericli.
 Sydera pace uigent consistunt terrea pace.
 Nil placitum sine pace Deo, non munus ad aram
 Cum cupias offerre probat, si turbida fratrem
 Mens impacati sub pectoris oderit antro,
 Nec si * flāmiuomis Christi pro nomine martyr
 Ignibus insilias, seruans inamabile uotum
 Bile sub obliqua, pretiosam profit Iesu
 Impendisse animam, meriti quia clausula Pax est.
 Non inflata tumet, non inuidet æmula fratri.
 Omnia perpetitur patiens, atq; omnia credit.
 Nunquam læsa dolet, cuncta offensacula donat.
 Occasum lucis uenia præcurrere gestit

* flammis
 conis

Anxia, ne stabilem linquat sol conscius iram.
 Quisq; litare Deo mactatis uult holocaustis,
 Offerat in primis pacem, nulla hostia Christo
 Dulcior hoc solo sancta ad donaria uultum
 Munere conuertens, liquido oblectatur odore.
 Sed tamen & niueis tradit Deus ipse columbis
 Pennatum tenera plumarum ueste colubrum
 Rimante ingenio docte internoscere mixtum
 Innocuis auibus, latet & lupo ore cruento
 Lacteolam mentitus ouem sub uellere molli,
 Cruda per agninos exercens funera rictus.
 Hac sese occultant Fotinus, & Arrius arte,
 Immanes feritate lupi: discrimina produnt
 Nostra, recēsq; cruor quamuis de corpore summo
 Quid possit furtiua manus, gemitum dedit omnis
 Vritum populus, casu concussus acerbo,
Tunc generosa Fides hæc subdidit: immo secundis
 In rebus cesset gemitus, Concordia est,
 Sed defensa Fides, quin & Concordia sospes
 Germaniam comitata Fidem, sua uulnera ridet.
 Hæc mea sola salus, nihil hac mihi triste recepta,
 Vnum opus egregium restat post bella labori
 O proceres regni quod tandem pacifer hæres
 Belligeri armatæ successor inermis & aulæ
 * Instituit Solomon: quoniam genitoris anhelī
 Fumarat calido regum de sanguine dextra.
 Sanguine namterso templum fundatur, & ara
 Ponitur auratis Christi domus ardua tectis.
 Hierusalem templo tunc illustrata quiēto
 Suscepit iam diua Deum, circumuaga postquā

* Instru
 xit.

Sedit marmoreis fundata altaribus arca.
 Surgat & in nostris templum uenerabile castris.
 Omnipotens cuius sanctorum sancta reuisat.
 Nam quid terrigenas ferro pepulisse phalanges
 Culparum prodest, hominis si filius arce
 Aetheris illapsus, purgati corporis urbem
 Intret inornatam, templi splendentis egenus?
 Haecenus alternis sudatum est comminus armis,
 Munia nunc agitet tacitæ toga candida Pacis,
 Adq; sacri sedem properet discincta iuuentus.
 Hæc ubi dicta dedit, gradibus Regina superbis
 Desiliit, tantiq; operis Concordia consors,
 Metatura nouum iacto fundamine templum:
 Aurea planiciem spacijs percurrit arundo
 Dimensis, quadrent ut quattuor undiq; frontes,
 Ne commissuris distantibus angulus impar
 Argutam mutilet per dissona symmetra normam.
 Auroræ de parte tribus plaga lucida portis
 Illustrata patet, triplex aperitur ad Austrum
 Portarum numerus, tres occidualibus offert
 Ianua trina fores, toties Aquilonis ad axem
 Panditur alta domus: nullum illic structile saxum,
 Sed caua per solidum, multoq; forata dolatu
 Gemma relucenti limen complectitur arcu,
 Vestibulumq; lapis penetrabile concipit unus,
 Portarum summis inscripta in postibus auro
 Nomina apostolici fulgent bisseña Senatus.
 Spiritus his titulis arcana recondita mentis
 Ambit, & electos uocat in præcordia sensus.
 Quaq; hominis natura uiget, qua corpore toto

Quadrupla uis animæ, trinis ingressibus aram
 Cordis adit, castisq; colit sacraria uotis.
 Seu pueros Sol primus agat, seu feruor ephebos
 Incendat nimius, seu consummabilis æui
 Perficiat lux plena uiros, siue algida Boreæ
 Aetas, decrepitam uocet ad pia sacra senectam.

Quod bene discipulis disponit rex duodenis
 Quinetiam totidem gemmarum insignia textis
 Parietibus distincta micant, animasq; colorum
 Viuentes liquido lux euomit alta profundo.
 Ingens chrysolitus natiuo interlitus auro,
 Hinc sibi saphirum sociauerat, inde beryllum,
 Distantesq; nitor medius uariabat honores.
 Hunc chalcedon hebes perfunditur ex hyacinthi
 Lumine uicino, nam forte cyanea propter
 Stagna lapis cohibens, ostro fulgebat aquoso.
 Sardonychen pingunt amethystina, pingit iaspis
 Sardonium iuxta appositum, pulcherq; topazon.
 Has inter species smaragdina gramine uerno
 Prata uirent, uoluitq; uagos lux herbida fluctus.
 Te quoq; conspicuum structura interserit ardens
 Chrysoprase, & sydus saxi stellantibus addit
 Stridebat grauidis funalis machina uinclis,
 Immensas rapiens alta ad fastigia gemmas.
 At domus interior septem subnixa columnis
 Crystalli argentis, uitrea de rupe recisis
 Construitur, quarum tegit edita calculus albens
 In conum cæsus capita, & sinuamine subter
 Subductus conchæ in speciem, quod mille talentis

* astu

Margaritum ingens opibusq; et uiribus * arte

Adductis animosa fides mercata pararat.

Hoc residet folio pollens Sapientia, et omne

Consilium regni celsa disponit ab aula,

Tutandiq; hominis leges sub corde retractat.

In manibus dominæ sceptrum, non arte politum.

* Sed lis

* Sed lignum uiuū est, uiridi quod stirpe recisum

no uiuū

Quamuis nullus alat terreni cespitis humor,

uiridi est

Fronde tamen uiret incolumi, tum sanguine tinctis

Intertexta rosis candentia lilia miscet,

Nescia marcenti florem submittere collo.

Huius forma fuit sceptri gestamen Aaron,

Floriferum, sicco quod germina cortice trudens,

Explicuit tenerum spe pubescente decorem,

tumuit

Inq; novos subito * uiruit uirga arida foetus.

R. eddimus æternas indulgentissime doctor

Grates Christe tibi, meritosq; sacramus honores

Ore pio: nam cor uitiorum stercore sordet.

Tu nos corporei latebrosa pericula operti,

Luçantisq; animæ uoluisti agnoscere casus.

Nouimus ancipites nebuloso in pectore sensus

Sudare alternis conflictibus, et uariato

Pugnarum euentu, nunc indole crescere dextram,

Nunc inclinatis ceruicibus ad iuga uitæ

Deteriora trahi, seseq; addicere noxis

Turpibus, et propriæ iacturam ferre salutis.

O quoties animam uitiorum peste repulsa

Sensimus incaluisse Deo, quoties te pefactum

Coeleste ingenium post gaudia candida tetro

Cessisse è stomacho, feruent bella horrida, feruent

Offibus, atq; inclusa fremit discordibus armis
 Non simplex natura hominis: nam viscera limo
 Effigiata premunt animum. Contra ille sereno
 Aeditus afflatu nigrantis carcere cordis
 Aestuat, & sordes arcta inter uincla recusat.
 Spiritibus pugnant uarijs lux, atq; tenebræ,
 Distantesq; animat duplex substantia uires,
 Donec præsidio Christus Deus adsit, & omnes
 Virtutum gemmas componat sede piata.
 Atque ubi peccatum regnauerat, aurea templi
 Atria constituens, texat spectamine morum
 Ornamenta animæ, quibus oblectata decoro
 Aeternum solio diues Sapiëntia regnet.

Psychomachiae finis.

INter confertos. Inducit pugnam concordiae cum
 discordia. Confertos cuneos, idest, cōdensatos or-
 dines militum. Concordia stipata, idest, ab omni
 parte armatis circumdata. Mœnibus, aut castrorū aut
 alicuius vr̄bis in qua triumphaturi erant. excipit oc-
 cultum mucronem, idest, vulnus accipit ab ictu. Vitijs
 latitantis, idest, discordie. Texta squalentia, idest, tho-
 races siue lorice in modū squammarū contextæ. Nā
 vt inquit Gellius lib. ij. squalere dictum est a squam-
 marum crebritate asperitateq; quæ in serpentum pis-
 ciumq; corijs visuntur. Catenato sub tegmine, idest,
 contexto cum flamine vt sic dixerim. Et respuerent,
 idest, repellerent. Acumen vulneris, idest, ensis siue te-
 li. Hammis rigidis, ex quibus lorica contexta erat. Su-
 tis, idest, contextis. Virg. v. æne. Leuibushuic hamis
 consertam auroq; trilicem lorica. Fila tenacia, qui-
 bus hami lorice connectebant per nodos. Telum im-
 pactum. i. viribus adactum & impulsus. Commissu-
 ra rara, idest, qua parte lorice membra committun-

eur, idest, coniunguntur. Transmittere chalybem, i.
 diloricare iuncturam illam. Sed puncto tenui, idest, le
 ui punctura. Qua sese, exponit qua parte lorica admi
 sit vulnus. Extrema squama, idest, lorice ora. Ligat
 sese tunice, armatura quoque est tunica. Iuuen. tunicari
 fuscina gracchi. Sinus conserit oras, idest, mediū illud
 iungit extremitates. Pugnatrice subdola, scilicet dis
 cordia. Incautis, nihil tale cauentibus. Acie culparum
 idest, vitiorum. Sociam figuram, idest, nobis amicam.
 Palla et flagellum. Virg. vi, ænei. discordia demens
 vipereum crinem vittis innexa cruentis et illud scis
 sa discordia palla. Structum serpente multiplici, id est
 textum ex implicatis serpentibus. Ipsa læta, simulans
 se lætam. Olea frondente, quæ in tutela pacis est, atque
 pacem petitori illam præferebant. Sicam, gladiū. Pes
 tens te fraude tristis, ab effectu quæ tristitiam victoris
 bus attulit. Extima, exterior non interior. Summote
 nus tactu, idest leuiter perstringens. Virg. summote
 nus atigit ore. Laret hic. s. in castris pacificis. Vibrat
 ferrū, torquet iaculaturque. Sedasse, i. pacasse et ad tran
 quillitatem reduxisse. Omne sanctum receptum, idest
 omnes virtutes a periculis liberatas et restitutas. Con
 uertere oculos, scilicet ad verba concordie. Index vul
 neris, appositivæ, idest, qui cruor signum erat vulne
 ris. Ferrata de veste. i. lorica ferrea. Hostem. s. discor
 diam. Pallor conscius. i. ex conscientia sceleris peracti
 proveniens. Dat signa reatus, pro culpæ ut iuniores
 accipiunt: cum reatus sit eius qui postulatur coram iudi
 ce siue iuste siue iniuste. Manus deprensa, s. in crimine
 Pallor albus, idest, ad albedinem vergens, hoc est ipsa
 pallida tremis. Strictis mucronibus. i. euaginatīs ensi
 bus. Virg. stat ferri acies mucrone chorusco stricta pa
 rata neci. Et genus & nomen, quinquē sunt quæ a dis
 cordia quærentur, genus, nomen, patria, religio. quis
 illā misit. Ad quæ omnia respondet. Cuiatis iussu, pro
 cuius derivatiuum pro primitiuo. Discordia dicor, ec
 ce nomen. Hæresis, ecce genus, nam cognomentū cō
 mune est multorum. Deus discolor. i. varius. Nunc mi
 nor aut maior, ut Arrianus qui dixit filium minorem pa

tre. Modo duplex, vt quidam Græcorum qui tertiam personam in diuinis excluderunt. Modo simplex, vt Manicheus qui vnā tantum personam posuit sortitam per officia diuersa nomina. Aereus et de phantasmate, hoc manicheus de christo dixit sumpsisse corpus phantasticum. Anima innata. i. anima mundi vt Plato. Numen. i. verus deus, sed cum ludit non cum re vera fatetur. Fides quam a principio induximus cum idololatria pugnātem. Regina virtutū, quia est illarū fundamentum. Pilo, telo Romanorum proprio cuius ferri acumine illiustrāssit linguā. Carpitur. i. in partes laceratur. Frustratim, i. per frustra. Cloacis immundis quæ sunt emunctoria per quæ sordes vrbis expelluntur: partim ex latrinis partim aliarum sordium colluuiōe. Columena, immundis quæcūq; vomit latrina cloacis. Monstris marinis. i. maris piscibus ad deuorandam, sed appellat monstra: quia diuersarum formarū quotidie in mari reperiuntur aquatilia. Fædis animabus, carniuoris & feris. Hæresis, nimis inconstāter: cū prius primā breuiarit: hic eandē pduxit. In cōmune. i. ad publicā omnium vtilitatē. Tranquillæ plebis ordo est, contigit sensus pacificos plebis tranquillæ frui hac statione. i. vigilia siue loco in castris vbi milites stant expediti. Fouerī vallo. i. recreari intra castra vallo, fossa, propugnaculisq; munita. Tribunal, i. suggestum vnde concordia ad populū concionatura erat Quem. s. locum. Tumulus excitat in speculā. i. erigit in cacumen siue montis verticē: vnde speculari in omnes partes quispiam posset. Vnde. i. ex qua specula. Visus liber. i. expeditus. Conscendunt hūc apicem. i. hunc montis verticē. Iurate, coniurate. Par sanctum quia ambē inter se pares erant sanctum quoq; et charū sibi dixit: quia de duobus inter se certātibus proprie dicitur. Hora. pri. ser. rupili & perfi par pugnat. Supereminet tribunal. i. eminet super tribunal. Conspicuae. i. ab omnib. conspiciendæ. Frequentes. i. crebros et condensatos. Nulla latet: sensus est, vsq; adeo omnes alacri animo concurrebant ad concionē: quod nulla erat animi pars quæ nō gestiret in letitiam. Iners. i.

ociosa. Quæ intersepta, idest, circumclusa. Villo sinu corporis, idest, quæ animi pars aliquando solet recipere se ad intima cogitandi aliquid aut contemplantur gratia. Tegat sese, idest, in tanta celebritate recolligat sese. Per conceptacula, i. per interiores recessus. Languore degeneri, i. inertia. Velis, s. tentoriorum tabernaculorum. Carbasa, i. vela ex carbaso quod est genus lini, & dicitur idem. Ne quis marceat, in tanta solennitate dormiat in loco abdito. Cocio, i. qui venerunt ad concionem quasi conciliium. Virtutibus, s. alijs atque illarum studiosis. Prima idest, prior quia de duobus loquitur. Gloria cumlata, i. cumulate parta. Pignora fidissima, idest, filij. Barbaries, s. vitiorum barbarus exercitus. Sanctæ urbis, in qua boni habitant. Indigenas, idest, incolas ibidem genitos. Publica requies, sensus est quod concordia publica constat ex amicitijs priuatis. Publica requies idest, ciuitatis tranquillitas. Rure & foro, idest, intra urbem; et extra urbem. Scissura, i. discordia. Quod diffidet intus, idest, in domibus priuatis discordat. Titubabat foris, idest, fluctuat in re. Sensibus in vestris, idest, intra vos. Exotica, idest, extranea et peregrina opinio. Cōflata odij teſtis, i. occultis inimicitijs. Nascat, et quod est consequens inualeſcat. Voluntas scissa, i. non vniformis sed discors. Arcana biformia, i. ambigua et incerta. Fibris varijs, i. intimis præcordijs variantibus. Coniūgat amor, i. christi charitas conciliet & consensire faciat. Quod viuimus, i. tota vita nostra. Vno studio quia idem velle et idem nolle ea est vera charitas. Vtque homini. Similitudo est quod quemadmodum Christus mediat or dei et hominum: conciliauit nos patri, ita spiritus debet conciliare partes intra nosmetipsos diffidentes. Mortale, i. genus humanum, vel potius naturam humanam quia subdit. Nec carnea distent spiritui, i. humanitas a diuinitate. Vtrumque, s. humanitas, vniuersi conpagibus, i. iustis vtrique: vnum facientibus. Par est precium, i. merces siue præmium. Belli exacti, i. finiti. Et periculi subeuitati. Sydera pace, quia in cælo nulla est perturbatio, s. summa quies atque constantia. Terrea, i. homines in terra habitantes. Consistunt pace, quemadmo-

Æt dissipatur discordia. Sine pace, i. sine animi tranquillitate et odij vacuitate. Nō probat, subaudi deus. Ex Mach. capi. v. Pectoris impacati, id est, non habentis pacem cum proximo. Antro, id est, recessu cordis penetrati. & accipit pacē pro charitate, vnde subdit ex Epistola ad Corin. pri. cap. xiiij. Ignibus flāmiuomis, quod apostolus ait, si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatē autem nō habuero, nihil mihi prodest. Seruans inamabile votum, id est, non habens charitatē. Bile sub obliqua, id est, iratus proximo. Profic iunge cum superiori. nec. nec proficit. Iesu, Christo vitam dedisse. Clausula, i. in qua includitur omnis christiana virtus: quæ sola meritoria est. Pax pro charitate vt supra. Non inflata, omnia hæc ex apostolo vbi supra. Offensacula donat, i. remittit offensas. Anxia id est, sollicita. Præcurrere occasum, i. antea quam sol occidat. Ex apostolo Ephesi. iij. Sol non occidat super iracundiam vestram. Sol conscius, id est, tu sole te ste non relinquo iram. Litare deo, i. adeo aliquid sacrificio impetrare, nam illud est litare. Liquido odore, alludit ad Iudeorum holocausta ex quibus incensis ascendebat fumus ad dominum quasi illum oblectaturus. Liquidum vero appellat odorem ex flammis resolutū. Persius. Tot tibi cum in flāmas iunctū omenta liquecant. Ad donaria, loca in templo quo dona feruntur. Vergi. iij. Geor. Imparibus ductos alta ad donaria currus. Columbisiuueis. Ex euangelio Mat. x. Estote prudentes sicut serpentes. Colubrum plumarum, i. prudentiam serpētis. Tenera veste pennarum, id est, sub mollibus plumis colūbarū. Ingenio rimā te internoscere, i. inquirēte ad dignoscere. Mixtū, id est, quod se vult immiscere vt decipiat. Lupus ex eo quod scribitur Matthei. vij. attēdite a falsis prophetis &c. Ritus agninos, cū ritus proprie sint ferarū et carniuorū animalū. Fontinus & Arrius, insignes heretici. Discrimina nostra, quando paulo ante vulnerata sum. Dedit gemitū, recordata vulneris a concordia accepti. Hæc subdidit, id est, cœpit loqui. In rebus secundis, i. pacificis. Defensa fide, quia illā tutata sum.

sua vulnera ridet, id est, nihili facit me comite. Sola salus, quia hac sospite ego ero sospes. Hac recepta, id est a periculo liberata ut supra. Vnum opus, scilicet constructio & dedicatio templi siue celestis Ierusalem: quæ non ex lapidibus manu quadratis sed ex beatorum animis construenda est. Quod scilicet opus hoc est templum, per quod significabatur templum hoc spirituale. Solomon pacifer, hoc enim Solomon interpretatur, id est pacificus. Hæres regis belligeri, id est, Dauid viri in bellis exercitissimi ut in primo & ij. regum legitur. Et successor inermis, id est dicit alijs verbis. Genitoris anhelus, id est, dauid in bellis defatigatus. De sanguine calido, atque ideo noluit deus ut ab eo templum ædificaretur, unde in primo paralipo. cap. xxviii. non ædificabis mihi domum eo quod sis bellator & sanguinem multum effuderis. Fundatur, fundari debet. Domus Christi, id est familia christianorum. Ierusalem diua, id est celestisque terrenam designat. Templo quieto id est, pacifico; quia Ierusalem visio pacis interpretatur. Suscepit deum ut in ea hoc est animis fidelium habitaret. Arca circunuaga, habitans ex philistinorum tabernaculis in domo obededon, quo ad templum est illi ædificatum a salomone, ex libr. ij. Regum. cap. vj. vij. Sancta sanctorum, sicut arca in templi sacrario fuit posita. Phalanges terrigenas culparum, id est vitiorum exercitum qui ex terra habet originem, nihilque sapit celeste. Illapsus, id est descendens de celo. Purgati corporis, quia non satis est anima vitij purgatam esse nisi etiam ornetur quasi sponsa sponso. Egenus templi, non quod eget deus tali templo iuxta illud psal. xv. Bonorum meorum non egens. Sudatum est, elaborauimus in profligandis vitij. Alternis, id est diuersarum partium. Toga, vestis cuius erat usus tempore pacis. Munia et officia. Iuuetus discincta, sicut e contrario in bello milites dicuntur præcincti & esse in præcinctu. Regina, id est fides. Metatura, graphice descriptura more eorum qui ædificaturi sunt. Templum nouum. Iuxta illud Apocal. xxj. Hierusalem nouam descendente de celo. Arduo, hæc metendi templi ratio ex Apocal. tota sumpta

est. Quadrent. i. in formam quadrati cōsentiāt. Angulus impar. i. acutus aut obtusus, hoc est, maior aut minor recto. cōmissuris distātibus. i. in distantia cōmissurarū vbi duo latera in angulos coeunt. Mutilet norma. i. defraudet non consentiendo cū illa, est aut norma hispane el cartabon. Argutā aut vocat. i. ingeniosam quia deprehendit errata. Symmetra dissona. i. cōmensurationes discordantes. Aurorē clara est descriptio ternarū a quatuor mundi lateribus portarum. Sauxum struētile. i. quale aliorum ædificiorū. Sed gemma caua, vt ex foratura in ædificio possit colligari. Vestibulum penetrabile, id est, per quod introitus est ad templi penetralia. Nomina bisseña, id est, duodecim Apostolorum. Spiritus his titulis, quid sibi velint nomina duodecim Apostolorum ostendit dicens quod spiritus, id est, sensus spiritualis. Ambit, id est, inquirat. Arcana, id est, secreta quædam mystica, His titulis scilicet duodecim nominum. Vocat in præcordia. i. ad intimam cogitationem reducit. Sensus electos. i. exquisitos. Quæq; hominis. Ordo est. spiritus addit a ram cordis, quia sacrificium Deo spiritus contribulatus & cor contritum. Trinis ingressibus, subaudi ab vnoquoque quatuor laterum vt ter quatuor reddāt numerum apostolorum. Qua viget natura hominis quia a corde est fons & origo totius vigoris. Quædrua vis. quæ per quatuor templi latera designantur: sunt quatuor hominis ætates quæ quatuor quoq; partibus diei aut anni cœquantur. Prima pueritiæ a media nocte ad ortum solis. Secunda adolescentiæ ab ortu solis ad meridiē. Tertia ætatis perfectæ, a meridie ad occasum. Quarta senectutis, ab occasu ad mediam noctem. Agat, id est, regat. Ephebos, id est, adolescentes. Aeuī cōsumabili, id est, ætatis cōsummatæ & perfectæ. Aetas boreæ, id est, senectæ quæ respondet illi parti diei in qua sol ab occasu tendit ad septentrionem, sed posuit anapestum pro spondeo in sexto loco. Ad pia sacra, quia ætas religioni vacare debet. Trinum, scilicet, portarū. Ad quadrina compita, id est, quatuor laterum concursus. Totidem gemmarum

de quibus in Apocal. cap. xxj. Animas colorum viuētes. i. colores viuos per quos animę designantur. Profundo liquido. i. fundamentis & medio diaphono & pellucēti. Interlitus auro, habet enim chrysolitus maculas aureas, vnde & nomen. Hinc inde itaq; ipse erat medius. Distantes honores. i. pulchritudines, id est, ex varietate colorum. Vergilius primo æneid. lætos oculis afflarat honores. Calcedon hebes, id est, sub obscurus. Perfunditur, id est, eius color excitatur. Lapis, scilicet, cyaneus, hic est quem seculo nostro turachium dicimus propter stagna cyanea quę sunt in pōto siue in siciliā, vnde dicitur lapis vt vult poëta, ostro aquoso, id purpura marina. Pingunt varietate colorū vt Vergilius. pingit vacinia caltha. Prata smaragdina id est, smaragdī colorem prata habentia tempore veno. Lux herbida, id est, coloris herbacei lapis. Fluctus vagos, id est, colotes fluctuum marinorum, qui virides sunt. Martialis, duasq; similes fluctibus pares gemmas, de smaragdis loquitur. Chrysoprase, gemma viridis maculas habens aureas vnde nomen habet. Sydus, id est, syderis splendorem. Columella sic dixit, terrestria sydera flores. Machina funalis. throecla & epagon dicitur a Græcis. Vinculis grauibus, id est, crassis & robustis funibus. CrySTALLI argētis, quia crystallus est aqua congelata & lapis qui ex medijs nubibus eruitur. Rupe vitrea, id est, niuib; & glacie congelata. Quarum edita. i. altitudinem columnarum hoc est culmen. Cesus in conum, id est, formatus in cacumen quod a Græcis epistylum, Hieronymus capitellū interpretatur. Subductum capita. i. habentem capita subducta, hoc est, a parte inferiori excauata: & sinuosa. In speciem conchę, hoc est striatę, petasum græci vocant partes quę ex columnę epistylīo propendent. Quem, scilicet, calculum albertē. Fides pararat. i. cōparauit, hic est, ille calculus albus qui in Euangelio dicitur preciosa margarita: quā qui inuenit homo abiit & vēdidit oīa quę habuit & emit eā, per quā christus intelligitur. Hoc folio. i. tēplo in quo est solū. Tutādī hoīs, i. humanę reip. cōseruādę. Sceptrū isigne regiū.

Lignum viuum, semper virens. Humor alat, per radices. Viret fronde. i. habet frondes virides. Miscet lilia, cum sceptri frondibus. Sanguine incolumi, id est, vigente & non corrupto; vt rose imitentur sanguinis viui colorem. Collo marcenti. i. languido quod fit cum lilia flaccescunt. Forma huius sceptri, id est, virga Aaron fuit similis huic sceptro, nam quemadmodum legitur in libro numerorum capi. xvij. Virga Aaron floruit inter ceteras virgas filiorum Israel, q̄ posita est in tabernaculo testimonij a Mose. Quod scilicet gestamen Aaron. i. virga. Trudēs, id est, emittens. Germinauit inquit virga Aaron, & turgentibus gemmis eruperant flores qui folijs dilatatis in amygdalas deformati sunt. Explicuit tenerum decorem. i. sparsit flores teneros nimia pulchritudine. Spe pubescente. i. flore in quo est fructus spes germinante. In nouos fœtus, scilicet amygdalinos. Reddimus cōclusio est operis conueniens principio. Indulgentissime id est, qui nos molliter & delicate tractas. Reddimus grates, pro agimus atq; repetimus. Meritos honores, id est, debitos. Nā cor. q. d. corde non possumus, quia indigni, igitur ore. Tu nos, sensus est, tu fecisti vt cognoscere possemus hanc compugnantiam anime secum: id quod intra nosmetipsos sentimus. Ordo est, tu voluisti nos agnoscere. Pericula latebrosa, id est, vnde imminet nobis periculum latens. Operti corpori, id est, quod occultum intra nos latet de quo Psal. ab occultis meis munda me. Animæ luctantis, id est, secum cōpugnantis. Ancipites sensus, de quibus apostolus. Ro. vij. video aliam legem in membris meis repugnātem legi mentis meę. Crescere indole. i. vincere rationē. Adiuga deteriora. i. vici et trahi subiugū peccati. Animā incaluisse Deo cū supauit vitia. Tepe factū, ex ardore illo diuino remissū. Cessisse. i. fuisse victū. Stomacho tetro. i. turpi sēsu, hoc ē, male sentiēdo. Ossib⁹. i. itra nos ipsis medullis. i. Nō simplex, quia ex altera parte rōalis ex altera irrōalis pugnat. Viscera. i. pars irrationalis quæ corporis cōtagio tendit in malū, Aeditus afflatu sereno. i. cōlestē habens originē.

AVRELI PRVDENTII

83

Lux & tenebræ, id est, ratio & appetitus. Duplex substantia, idem dicit. Distantes, id est, diuersas atque contrarias. Deus adsit: quia sine dei gratia ex tali pugna non possumus euadere victores. Sede piata, in regno cœlorum. Peccatum regnauerat scilicet in homine.

Attria templi, vt deus in illo habitet. Spectamine morum, id est, moribus spectatis, hoc est virtutibus perfectis. Sapiētia, de qua dicitur Pro uer. ix. sapientia edificauit sibi domum.

Oblectata. s. animæ ornamentis: vt cum illa inear nuptias. Aeternū regnet, nomē pro aduerbio.

Vergilius. vj. Encidos
sedet æternumq;
sedebit.

••

FINIS PSYCHOMACHIAE.

AVRELII

PRVDENTII, VIRI

CONSVLARIS IN LIBRVM

καθ'ἡμερῶν ΠΡÆFATIO.

Ode tricolos tristrophos: Primus enim versus est Glyconius, constans Spondeo, Choriambo, & Pyrrhichio. Secundus Asclepiadeus, constans Spondeo, & duobus Choriambis, & Pyrrhichio. Tertius Choriambus, constans Spondeo, & tribus choriambis, & Pyrrhichio, hoc modo.

-- -UU- UU

-- -UU- -UU- UU

-- -UU- -UU- -UU- UU

PER quinquennia iam decem
Ni fallor, fuimus, septimus in super
Annum cardo rotat, dum fruimur
sole uolubili.

Instat terminus, & diem
Vicinum senio iam deus applicat.

Quid nos utile tanti spatio temporis egimus:

A etas prima crepantibus

Fleuit sub ferulis. Mox docuit toga

Infectum uitij falsa loqui, non sine crimine.

Tum lasciuia proteruitas,

Ac luxus petulans, heu pudet, ac piget,

Fœdauit iuuenem nequitia sordibus, ac luto.

G

E x in iurgiaturbidos

Armarunt animos, & male pertinax

Vincendi studium subiacuit casibus asperis.

B is legum moderamine

Frenos nobilium reximus urbium,

Ius ciuile bonis reddidimus, terruimus reos.

Ioannes Sichardus

IVS CIVILE BONIS, TERRVIMVS.

Totam iuris ciuilis vim hoc carmine est complexus. Nam quum in ciuitate bene instituta certum oportet at esse respectum eorum, qui bene de repub. mereantur, & ob id sint beneficio digni necesse est his leges esse amicas. in eos autē duriore, qui scelere se aliquo nobilitant, qui non tam dedecoris sui causa, quamuis id etiam, plectūtur, quā vt illis sublati e medio, boni in ocio viuant. Verissime ergo Solon ille duabus maxime rebus respub. contineri dixit, præmio et pœna.

T andem militiæ gradu

Euectum pietas Principis extulit,

Assumptum propius stare iubens ordine proximo.

H æc dum uita uolans agit,

Inrepsit subito canities seni

Oblitum ueteris * Messaliæ consulis arguens.

* Massas
liæ.

S ub quo prima dies mihi

Quam multas hyemes uoluerit, & rosas

Pratis post glaciem reddiderit, nix capitis probat.

N unquid talia proderunt

Carnis post obitum uel bona uel mala?

Cū iam qdquid id est quod fuerā, mors aboluerit.

Dicendum mihi quisquis es.

Mundum, quem coluit, mens tua perdidit,
Non sunt illa dei, quæ studuit, cuius habebis.

A t qui sine sub ultimo

Peccatrix anima stultitiam exuat.

Saltem uoce deum concelebrat, si meritis nequit.

H ymnis continuet dies,

Nec nox ulla uacet, quin dominum canat,

Pugnet contra hæreses, catholicam discutiatur fidē.

C onculcet sacra gentium,

Labem Romatuis inferat idolis,

Carmen martyribus deuoueat, laudet apostolos.

H æc dum scribo, uel eloquor,

Vinclis o utinam corporis emicem

Liber, quo tulerit lingua sono mobilis ultimo.

P R A E F A T I O.

E R quinquennia. Carmē est tricolō tristrophō, primus versus est gliconīcus, constans spōdeo choriābo & pyr rhichio, secūdus asclapiādeus cōstās spondeo & duobus choriābis & pyr rhichio, tertius est choriābic⁹ sapphīcus cōstās spōdeo, tribus choriāmbis & pyrrhichio. Cū poeta ageret annū ætatis septimū & quinquagesimū quod reliquū erat vitæ dedicat rebus diuinis, itaq; numerat studia sua puerilia et adoleſcentiæ, tū quod in iuuenili ætate egerit causas & deinde re xerit vrbes, & in palatio cū Cæsaribus sit versatus vsq; ad senectutē. Fuimus iā, ad illud vergilianū alludit fuimus Troes. Per decē quinquēnia, quinquaginta annos. Septimus cardo. i. septima vertigo siue reuolutio solis. Rotat annū, idest, voluit. Vergilius atq; in se sua per vestigia voluitur annus. Insup̄, idest, ultra quinquaginta. Instat terminus, idest, mors, quæ omnium finis est. Et diem vicinū senio, idest, mortem quæ

est senectuti proxima. Quid egimus. q. d. nihil quod esset animæ conducibile. Aetas prima, s. puerilis quæ fuit sub pædagogis. Sub ferulis crepantibus, idest, sonantibus, nam ferulis pædagogi in pueros sæuiunt Martialis in disticho cuius lemma est ferula. Ingratæ nimis pueris gratæq; magistris clara prometheo munereligna sum⁹. Columella. nec manibus mites ferulas nec curribus æquas. Iuue. & nos ergo manū ferulæ subduximus. Mox docuit toga, subaudi virilis, nā post togam prætextam pueri anno ætatis octauo decimo fumebant togam virilem: quo tempore vt inquit Terentius liberior erat viuendi potestas, & Persius, totaq; impune subura permisit sparsi se oculos iam candidus umbo. Falsa loqui, blandiri æqualibus, nam adulationis est mentiri, Persius. cum blandi comites, aut per togam intellexit vitam togatorum qui regibus suis adulantur. Tum, idest, eo tēpore aut deinde. Proteruitas lasciuia, omnia hæc ad libidinem spectant, lasciuia, proteruitas, petulantia, procacitas, nequitia, Exin iurgia, tempus illud designat cum in foro causas egit. Iurgia, idest, litigia. Seneca in Hercule furēte, hic clamorosi rabiosa fori iurgia venereas improbus iras & verba locat. Turbidos animos, non perspicientes iustam an iniustam causam defenderemus. Studium vincendi, idest, nimia & immoderata cura vincendi causam turpem. Male pertinax, idest, in malam partē peruiçax. Horatius in alia significatione dixit & digito male pertinaci. Casibus asperis, quia sollicitus erat & sub ancipiti sorte vinceret ne an vinceretur. Bis legum, dicit se rexisse vrbes cum potestate iuris dicundi, hoc est fuisse prætorē principis beneficio, idq; bis sibi contigisse. Reddidimus ius ciuile, idest, iusta petentibus per ius ciuile restituimus. Reos videtur accipere in ea significatione. qua recentiores accipiunt cū sit reus aquo in iudicio aliquid peritur iuste siue iniuste. Tandem militiæ gradu, significat se peruenisse ad præfecturam prætorij, nam post principem is erat ordine primus, fuerunt autē sub imperatoribus præfecti prætorio qui sub regibus fuerunt tribuni scelerum sub cō

sulibus magistri equitū. Pietas principis, idest, prin-
 ceptis pijsissimus qui me eo dignitatis euexit. Vita vo-
 lans. Quid. labitur occulte fallitq; volatilis ætas.
 Irrepsit subito, vt Vergilius ait, nō itellecta senectus.
 Arguens, idest, reprehendens me. Oblitā, veteris mas-
 salia consulis, sub hoc consule videtur natus pruden-
 tius. Prima dies, idest, natalis. Quam multas hyemes
 idest, annos. Nix capitis, idest, canicies. Post obitum
 carnis, quia anima non interit. Vel bona vel mala, non
 simpliciter bona vel mala quæ sunt animi, scilicet for-
 tunæ & naturæ bona & mala dicit. Mors aboleuerit,
 quia quotidie morimur & quotidie cōmutamur, neq;
 aliud est in nobis viuere quam morte accedere. Quis
 quis es, idest, cum quo mihi sermo est. Perdidit mun-
 dum, idest, omnia bona mundana quæ vt dixi aut for-
 tunæ aut naturæ sunt. Non sunt illa dei, quia sola ani-
 mi bona tendunt ad deum, cætera cum vita terminan-
 tur. Cuius habebis, idest, in cuius potestate futurus
 es. Fine sub vltimo, idest, prope mortem. Stultitiam
 exuat, idest, deponat amore talium rerum. Si nequit
 meritis, id est, operibus iustis, quanquam & ipsa con-
 celebratio meritoria est. Cōtinet, scilicet anima laudet
 deū dienoctēq;. Pugnet contra hæreses, hæc futura est
 totius operis materia. Emicem liber, illud apostoli
 est, miser ego homo qui semel liberabit a corpore
 mortis huius & illud, cupio dissolui & esse
 cum Christo. Quo, id est, eo quo. Lin-
 gua mobilis. i. loquens talia. f. di-
 uina. Tulerit me sono vltimo
 .i. optauerit me ferri aut la-
 tūri vltimis precibus,
 hoc est vtinam inter
 canendum talia
 moriar.

89 AVRELII PRVDENTII
HYMNVS AD GALLICANTVM.

Monocolon, dimetrum, Iambicum, Archilochicum,
Acatalecticum, recipiens locis imparibus Spondeū.
& nonnunquam Anapæstum: paribus uero Iambū,
& nonnunquam Pyrrhichium, hoc modo.

-- 0 -- -- 00

Les diei nuncius

Lucem propinquam præcinit,

Nos excitator mentium

Iam Christus ad uitam uocat.

Auferte clamat lectulos,

Aegros, sopores, desides,

Castiq; recti, ac sobrij

Vigilate, iam sum proximus.

Post solis ortum fulgidi

Serum est cubile spernere,

Ni parte noctis addita

Tempus labori adieceris.

Vox ista, quæ strepunt aues

Stantes sub ipso culmine

Paulò ante quam lux emicet,

Nostri figura est Iudicis.

Tectos tenebris horridis,

Stratisq; opertos segnibus,

Suadet quietem relinquere

Iam iamq; uenturo die

Vt cum coruscis flatibus

Aurora cælum sparserit,

- Omnes labore exercitos
Confirmet ad spem luminis.
Hic somnus ad tempus datus,
Est forma mortis perpetis,
Peccata ceu nox horrida.
Cogunt iacere, ac stertere
Sed uox ab alto culmine
Christi docentis præmonet,
Adesse iam lucem prope
Ne mens sopori seruiat.
Ne somnus usq; ad terminos
Vitæ socordis, opprimat
Pectus sepultum crimine,
Et lucis oblitum suæ.
Ferunt uagantes dæmonas
Letos tenebris noctium,
Gallo canente exterritos
Sparsim timere, & cedere,
Inuisanā uicinītas
Lucis, salutis, numinis,
Rupto tenebrarum situs
Noctis fugat satellites.
Hoc esse signum præscij
Norunt repromissæ spei,
Quānos soporis liberī
Speramus aduentum dei.
Quæ uis sit huius alitis,
Saluator ostendit Petro,
Ter ante quā gallus canat,
De se negandum prædicans.

*peccatū F it namq; *peccator prius
 Quam præcolucis proximæ
 Illustret humanum genus,
 Finemq; peccandi ferat.
 Fleuit negator denique
 Ex ore prolapsus nefas,
 Cum mens maneret innocens,
 Animusq; seruaret fidem,
 Nectale quicquam postea
 Lingua loquutus lubrica est.
 Cantuq; galli recognito,
 Peccare iustus destitit.
 Inde est quod omnes credimus
 Illo quietis tempore,
 Quo gallus exultans canit,
 Christum redisse ex inferis.
 Tunc mortis oppressus uigor,
 Tunc lex subacta est tartari,
 Tunc uis diei fortior
 Noctem coëgit cedere.
 Iam iam quiescant improba,
 Iam culpa furua obdormiat,
 Iam noxa lethalis suum
 Perpeffa somnum marceat.
 Vigil uicissim Spiritus
 Quodcunq; restat temporis
 Dum meta noctis clauditur,
 Stans, ac laborans excubet,
 Iesum ciamus uocibus,
 Flentes, precantes, *sobrij

Intenta supplicatio

Dormire cor mundum uetat.

S at conuolutis artubus

Sensum profunda obliuio

Preßit, grauauit, obruit

Vanis uagantem somnijs.

S unt nempe falsa, & friuola,

Quæ mundiali gloria

Ceu dormientes egimus,

Vigilemus, hic est ueritas,

A urum, uoluptas, gaudium,

Opes, honores, prospera,

Quæcunq; nos inflant mala

Fit mane, nil sunt omnia.

T u Christe somnum disijce,

Turumpe noctis uincula,

Tu solue peccatum uetus,

Nouumq; lumeningere.

Hymnus ad gallicantum.

A Les diei nuncius. Carmen est dimetrum Iambicum recipiens in locis imparibus iambum spondeum & interdum anapestum: in locis vero paribus semper iambū. Incipit Prudentij cathemerinon, hoc est, hymnorum per horas diei, at q̃ aspiciatur a galli cantu, hoc est, a media nocte quæ uarro gallicinium uocat, nam media nocte inclinante galus prope semper canit. hortatur itaq; Hymnograph⁹ vt gallo canente omnes surgant ad canendū Christo Deo: petendumq; peccatorum condonationem, dicit itaq; primo quod per gallum figurate debemus intellegere christum, & quemadmodum ille prædicit lucē prope futuram, & tenebratū noctis magnam partem

abfcessiffe ita christus vocat nos vt relictis tenebris peccatorū surgamus ad vitam, iuxta illud Apostoli Pauli Ro. xiiij. Nox præcessit, dies autē appropinquauit, abiicite ergo opera tenebrarum. Ales nuncius dici .i. gallus qui nunciat diem aduentare. Virg. in moreto Excubitorq; diē cantu prædixerat ales. Christus, qui per gallum figuratur. Vocat ad vitā .i. ad se, qui dixit ego sum via veritas et vita, & aliubi ego sum lux mūdi. Auferte clamat lectulos, clamat per gallū excitatōrē. Lectulos egros .i. in quibus ægroti solēt iacere neq; possunt inde surgere. Soporēs, desidēs, scilicet ab effectu, quia nimius somnus desidiam et lāguorē parit. Iā sum proximus .i. ego qui sum sol, lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundū iam appropinquo, iuxta orietur timentibus nomen meum sol iusticiæ. Post solis ortū dicit perueniendum esse. Neq; expectādū quousq; sol orietur, iuxta illud Anacharsis ad Misonē. Ante diem properas o Mison munus aratri, ille refert, properat viuere nemo, satis, addenda igitur est pars noctis laudibus diuinis. Serū est spernere cubile .i. relinquere lectum post ortū solis tardi est & desidiosi, & subaudi culpandi nisi partē noctis adieceris labori .i. vigiliæ, nā quemadmodū somnus est quies rerū placidissima vt dicit Ouid. Ita vigilia est labor. Vox ista, nō solum galli sed etiā cæterarū auium quæ sub lucē canunt. Strepunt .i. sonant, aut ad illud respicit quod cū gallus cantaturus est alas excuties strepitū facit, sub ipso culmine, ex Virg. viij. Aen. & matutini volucrū sub culmine cantus. Figura nostri iudicis .i. figurate per illā volucrū vocē intelligimus Christum qui est iudex viuorū et mortuorū, iuxta illud, pater omne iudiciū dedit filio. Die iāq; .i. cito vēturo suadet nos mortales. Tectos tenebris .i. inuolutos peccatis, & opertos. Stratis segnibus .i. lectis qui faciunt nos segnes linquere quietem, idest somnum vt supra laborem appellans vigiliam. Aurora sparferit cælum. Vergilius. iiii. ænei. Et iam prima nouo spargebatur lumine cælum titoni croceum surgens aurora cubile. Coruscis flatibus, idest, flammis, aut quia sub

auroram spirant auræ. Confirmet, id est, preparet scilicet, aurora hoc est, tempus matutinum. Nos omnes exercitos, id est, exercitatos, Labore, id est, vigilia, vt supra. Ad spem luminis, id est, Christi paulo post ortu vt nos illuminet. Hic somnus moraliter dicit per somnum qui est mortis imago, intelligimus animæ mortem & per tenebras noctis intelligimus peccata, quæ suo torpore cogunt nos somno grauatos iacere & dormire. Sed vox Christi docentis ab alto culmine vnde Gallus & aues canunt, vt diximus. Adesse proprie pro accedere. Somni desidia sub peccato. Ad terminos vite, id est, vsq; ad horam mortis. Socordis, lãguentis. Sepultum, obrutum. Vergilius, ij. Aenei. Inuadunt vrbem somno vinoq; sepultam. Sux lucis, id est, celestis, vnde traxit originem, aut Sux lucis, id est, Christi. Ferunt, ea est hominum opinio atq; hodie vulgo id creditur. Sparsum timere, q prius agminatim incedebant. Quod videtur simile illi quod Anchises apud vergilium in. vj. ænei. dicit, & me se uus equis oriens afflauit anhelis. Inuisa vicinitas, reddit causam cur demones fugiunt: quia scilicet ciuitas lucis fugat satellites noctis, id est, Christus demones. Rupto situ, id est, squallore siue torpore noctis, vnde Vergilius. vj. Aenei. per loca senta situ dixit. Hoc esse signum scilicet, cum Gallus canit scimus q lux nostra prope est. Liberi soporis, id est, sopore liberati. Vis huius alitis, id est, Galli potestas. Fit. nanque, sensus & ordo est, Petrus & quilibet homo fit peccator prius quam præco lucis. i. Gallus hoc est Christus illustret &c. Fleuit negator, s. Petrus. Prolapsus ex ore nefas, quia oblitus sui Christum negauit, vnde ad cantum Galli resipuit & ad se redijt. Nec tale quicquã, sed postea Petrus permansit in fide vsque ad mortem. Lubrico linguæ. i. lubricitate, quia nunquam tale verbum est lapsum ex ore illius. Inde est, q illo tẽpore quo Gallus canit credibile est Christũ spoliata morte redisse ad superos. Tẽpore getis. i. sũni vt supra. Vigor mortis, iuxta illud prophetæ ero mors tua o mors, Vis diei. i. Christus q dies est, Noctẽ

.i. diabolium. Iamiam, hortatur occasione tēporis, vt
 cessemus a peccatis: & vigilemus christo. Improbā
 quiescant. .i. mala nostra cessent. Et culpa furua. .i. ni-
 gra & tenebrosa quia vt diximus per tenebras pecca-
 ta intelligimus, vnde est illud, abijciamus opera tene-
 brarum. Noxa lethalis, peccatū quod mortem parit
 Perpeffa suum somnum. .i. cessationē a peccatis. Mar-
 ceat, torpescat & cesset, Vicissim, quia vt somni et vi-
 gilix vicissitudo est: ita esse debet peccatorum & re-
 surrectionis a peccato. Meta noctis clauditur, id est,
 terminus noctis finitur, hoc est, sub ortum solis. Cia-
 mus, id est, vocemus siue moueam⁹, & declinatur, cio-
 cis, & cicio, cies. Sobrij ante cibum: Intenta, attenta
 nam qui remissus est in orando facile dormitat. Obli-
 uio profunda, quoniam in profundo somno omni-
 um rerum obliuiscuntur. Pressum, id est, vim senti-
 endi, quia omnia membra in somno torpent. Conuo-
 lutis artubus, id est, omnibus membris impeditis ne-
 que officium suum exercentibus. Sensum dico.
 Vagātem vanis somnijs, id est, solutum ad vana tan-
 tum phantasmata. Sunt ne mire. comparat bona
 fortunæ tenebris noctis, vera autem bona, hoc est
 animi comparat luci diei, itaque illa agimus quasi in
 tenebris, hæc autem in luce. Aurum, voluptas, om-
 nia hæc bona opinata & falsa quæ nos inflant in su-
 perbiam adueniente luce euanescent, ideo dicit. Fit
 mane, id est, si lux oriatur. Disijce, id est, dissipa.
 Vergilius primo Enei. & disijce corpora pon-
 to. Vincula noctis, id est, peccatorum qui-
 bus impliciti sumus. Peccatum vetus
 quo sumus inueterati. Ingere lu-
 men, id est, illustra nos tuo
 lumine, hoc est gratia
 & venia tua.

CATHEMERINON
HYMNVS MATVTINVS.

Carminis ratio eadem est,
quæ est superioris.

95

Nox, & tenebræ, & nubila,
Confusa mundi, & turbida,
Lux intrat, albescit polus,

Christus uenit, discedite,

Caligo terræ scinditur
Percussa solis spiculo,
Rebusq; iam color redit,
Vultu nitentis syderis.

Sic nostramox obscuritas,
Fraudisq; pectus conscium,
Ruptis reiectum nubibus,
Regnante pallescit Deo.

Tunc non licebit claudere,
Quod quisq; fuscum cogitat,
Sed mane clarescent nouo
Secreta mentis prodita.

Fur ante lucem squalido
Impune peccat tempore,
Sed lux dolis contraria
Latere furtum non finit.

Versuta fraus, & callida,
Amat tenebris obtegi,
Aptamq; noctem turpibus
Adulter occultus fouet.

Sol ecce surgit igneus
Piget, pudefcit, pœnitet,
Nec teste quiscquam lumine

Peccare constanter potest.

Quis mane sumptis nequiter

Non erubescit poculis,

Cum sit libido temperans,

Castumq; nugator sapit.

Nunc nunc seuerum uiuitur,

Nunc nemo tentat ludicrum,

Inepta nunc omnes sua

Vultu colorant serio.

Hæc hora cunctis utilis

Qua quisq; quod studet, gerat,

Miles, togatus, nauita,

* Infitor. Opifex, arator, * infitor.

Illum forensis gloria,

Hunc tristeraptat classicum,

Mercator hinc, ac rusticus

Auara suspirant lucra.

At nos lucelli, ac fœnoris

Fandiq; prorsus nescij,

Nec arte fortes bellica,

Te Christe solum nouimus.

Te mente pura, & simplici,

Te uoce, te cantu pio,

Rogare curuato genu

Flendo, & canendo discimus.

His nos lucramur quæstibus,

Hac arte tantum uiuimus,

Hæc inchoamus munera,

Cum sol resurgens emicat.

Intende nostris sensibus,

Vitamq; totam dispice,
Sunt multa fucis illita,
Quæ luce purgentur tua.

D urare nos tales iube,
Quales remotis sordibus
Nitere pridem iusseras,
Iordane tinctos flumine.

Quodcunq; nox mundi dehinc
Infecit atris nubibus.

Tu * rex Eoi syderis
Vultu sereno illumina.

* Lux

T u Sancte, qui tetram picem
Candore tingis lacteo,
Ebenaq; crystallum facis,
Delicta tergens liuida.

S ub nocte Iacob cærule
Luctator audax angeli
Eousque dum lux surgeret
Sudavit impar prælio.

S ed cum iubar claresceret,
Lapsante claudus poplite,
Foemurq; uictus debile
Culpæ uigorem perdidit.

N utabat inguen saucium,
Quæ corporis pars uilior,
Longeq; sub cordis loco,
Diram fouet libidinem.

H æ nos docent imagines,
Hominem tenebris oblitum,
Si forte non cedat deo,

- V**ires rebelles perdere.
- E**rit tamen beator,
Intemperans membrum cui
Luctando claudum, & tabidum
Dies oborta inuenerit.
- T**andem faceffat cæcitas
Quæ nosmet in præceps diu
Lafpos finiftris greffibus
Errore traxit deuio.
- H**æc lux ferenum conferat,
Purosq; nos præftet fibi,
Nihil loquamur fubdolum.
Voluamus obfcurum nihil.
- S**ic tota decurrat dies,
Ne lingua mendax, nec manus,
Oculi ne peccent lubrici,
Ne noxa corpus inquinet.
- S**peculator adftat de fuper,
Qui nos diebus omnibus,
Actusq; nostros profpicit
A luce prima in uefperum
- H**ic testis, hic eft arbiter,
Hic intuetur quicquid eft
Humana quod mens concipit,
Hunc nemo fallit iudicem

Hymnus ad matutinum.

NOx & tenebræ. Hymnus qualis fuperior, ales
diei nunciuſ. Matutinum tempus eft inter gal
licinium & ortum folis, ex occasione tempo
ris in quo incipiunt tenebræ euaneſcere & lux incre
beſcere

hescere, multa dicit de tenebris hoc est, peccatis, & de luce, id est, de Christo, dicitur igitur, O nox & o tenebrę & o nubila mundi confusa & turbida, quia in tenebris omnia confunduntur: sicut in luce discernuntur. Lux intrat, subaudi fenestras. Persius. iam clarum mane fenestras intrat. Albescit, lucefcit, Christus venit, qui est sol iusticię. Caligo terrę, id est, tenebrę quę fiunt sole ab aspectu nostro subtracto terra interueniente, quia si terra non esset, nullę essent tenebrę quia sol cuncta illustraret. Spiculo solis, ad fabulam alludit quę in Apollinem sagittas refert propter radios, nam spiculum sagitta est. Color redit rebus qui fuerat ablatus a tenebris noctis, vnde Vergilius. & rebus nos abstulit atra colorem. Vultu nitentis syderis, id est, ex pręsentia solis. Sic nostra, sensus est quod quemadmodum sole omnia illustrantur: sic nostrę tenebrę: hoc est peccatorum sordes a Christo purgantur. Pectus conscium fraudis, id est, in quo fraudes latent. Retectum. i. apertum. Vergilius, radijsque retexit orbem. Pallefcit, pro albescat, & alludit ad tempus matutinum quo aurora pallefcit. Vergilius. iij. eneī. titoni croceum linquens aurora cubile. Tunc cum Christus sol iusticię ortus fuerit: qui omnia occulta reteget. Fuscum, id est, nigrum hoc est turpe. Nouo mane id est, noua luce, quia deum nihil latet: cū sit lux. Vergilius. iij. Georg. dum mane nouum dum gramina carent. Secreta prodita, id est, manifestata. Ante lucem, quia qui male agit odit lucem. Squallido tempore. i. tenebroso hoc est inertis & inculto. Peccat impune, quia sine arbitris furatur, sed non impune nisi ad tempus, quia nihil occultū quod non reueletur. Lux. i. dies, Contraria dolis. i. fallere cupientibus. Fouet noctem, id est, amplectitur & amat, quia vt diximus qui male agit odit lucem. Sol igneus, ex opinione antiquorum aut ab effectu. Piget, pudescit, pœnitet, quia turpiter facta patescunt. Peccare constanter, quia non constabit sibi ipsi: sed mutabit vitę modū. Sumptis poculis. s. nocte hesterna: quia pudet nos fuisse ebrios. Cum. i. quo tempore. s. matutino. Libido fit temperas. i. libido

nosus continet a voluptatibus. Nugat, idest, qui per
 noctem nugas agebat & delibabat. Sapit, idest, sapiens
 est & respiscit, castū .i. caste & mūde. Nunc. s. tempore
 matutino. Viuitur seuerū. pro seuerē. Ludicrum. i. ne
 mo ludit. Oēs colorant vultu serio, idest, accōmodant
 vultū grauē & tristē & dissimulant suas ineptias. Hæc
 hora. s. matutina. Est vtilis. i. est accōmodata vsui & o
 peribus. Gerat quod studet. i. administret suū officiū.
 Miles, qui versatur in bello. Togatus, qui exercet ar
 tes pacis, vñ est illud Ciceronis. cedant arma togæ. Ins
 stitor. mercatores, qui merces exercent. Illum forensis
 gloria. s. togatum qui agit causas in foro. Hunc rapit
 classicū triste. i. militē, nā classicum est sonus tubæ cum
 canitur ad pugnā qđ tristitiā affert pugnatūris militi
 bus. Hinc. i. a tēpore matutino. Suspirāt lucra, qā nego
 ciantur vt lucrētur. At nos. s. boni Christiani & religi
 oni dediti. Nescii lucri & fœnoris, vt mercatores, et ne
 scii fandī, idest, agendi causas in foro. Arte bellica, vt
 milites. Pura et simplici, idest, vñ tantū rei intēta. Iuue
 rum fœmina simplex, & Horatius, simplex mundiciis
 Dicimus te i laudamus te. Horatius prima dicte mihi
 summa dicēdi camœna. His quæstibus. i. lucris, an quæ
 stibus vt vult valla. Hæc munera. i. officia, vnde mun
 nus, qui officio carēt. Nostris sensibus. i. precibus quas
 mente concipimus & voce effundimus. Dispice, aspi
 ce & circūspice, & tuo fauore prosequere, quia vt in
 quit Seruius aspectus Dei semper fauorem affert. Illis
 ta fucis. i. maculata vitiiis, legitur et fuscis. i. inquinata
 tenebris & sic magis cohæret sequens litera cum dicit
 luce purgentur tua, aut respicit ad aliā solis propria
 tem qui non solum illustrat sed etiam purgat. Durare
 tales, idest, perseverare. Quales tinctos flamine Iorda
 ne, idest, aqua baptismatis, quæ iā inde a Christi bap
 tismate fuit consecrata, remotis sordibus, qā p baptis
 ma delentur peccata hoc est originale & actuale. Nox
 mundi, idest, peccata quæ per noctē intelliguntur. De
 hinc, id est, post baptismā. Atris nubibus, quæ subtra
 hunt lucem. Syderis eoi, idest, lucis matutinæ. Illumi
 na, abiiciendo tenebras & inferendo lucem, Terram

picem, id est, nigrorem peccatorum. Tingis, lauas & in candorem vertis. Iuuenalis quanquā in diuersa sententia, quī nigrum in candida vertunt. Esaiæ primo, si fuerint peccata vestra vt coccinum quasi nix dealbabuntur. Crystallum, aquam congelatam siue lapidem, quæ alba sunt. Ebena, id est, ex ebena, quæ materia nigra est. Vergilius primo Georg. India nigrum fert ebum. Liuida, nigra vt saepe diximus. Sub nocte, per exemplum Iacob luctantis cum angelo, probat quod dixit quod per tenebras intelligimus peccatum & per lucem culpæ remissionem, nam quemadmodum legimus Gene. cap. xxxij. Iacob rediens ex Mesopotamia, cum venisset ad locum quem ipse vocauit Phanuel: per totam noctem luctatus est cum angelo, quod erat quasi deo resistere, sed postea sub auroram hoc est luce aduente cecidit, quia tacto ab angelo coxendicis neruo claudicauit, atque ita victus est. Sub nocte, ordo est, Iacob luctator audax impar prælio angeli sudauit. Eousque, id est, quoad surgeret, quod factum est. Sub nocte cœrula, id est, nigra, vel porius ad cœli colorem retulit. Popsite lapsante, id est, labenter succiduo. Vergilius. ij. Aenei. multo lapsantem sanguine nati traxit. Victus semur debile, id est, ab angelo debilitatum, & est synecdoche Perdidit vigorem culpæ. i. vires suas quibus angelo resistens peccabat. Inguē pro coxendice posuit; quæ e regione inguinū est. Nutabat, vacillabat & claudicabat Pars vilior corporis. Horatius primo sermonū, iniquen ad obscenū subductis vsq; factus. Longe sub loco cordis, quia inguina & partes genitales distant a corde in quo viget sapiētia. Hæ imagines. i. figure. Homines oblitum tenebris. i. peccatis inuolurū. Virēs rebelles. i. qbus deo resistit. Perdere quia frustra resistit. Sed ille est beator cui membrū intemperans & inobediens, Dies inuenerit claudū & tabidū. i. luxatū & conuulsum. Tandē faceffat, hortatur fugiendas esse tenebras & sequēdā esse lucē. Faceffat cecitas. i. recedat, nā faceffere tū facere tū recedere significat. Liuius faceffe hinc tarquinias aut corinthū. Sinistris gressib⁹, quia

via sinistra in præcipitium trahit ex sententia literæ
pythagoreę. Serenum, animi trāquillitatem. Puros, si
ne vlla perturbatione. Obscurum, id est, tenebricos
sum. Oculi lubrici, id est, libidinosi, & quibus ducia
bus præcipitatur. Speculator, testis & arbiter quē nō
possumus quicquam celare. Quod mens cōcipit, quia
scrutans corda & renes.

HYMNVS ANTE CIBVM.

Carmen Alcmanium, trimetrū, hypercatalecticū,
monocolum, pentastrophon, constāstribus Dactylis
& semipede, id est, heptimetri heroica, hoc modo:

— 00 — 00 — 00 0

O Crucifer bone lucifator.
 Omniparens pie, uerbigena.
 Aedite corpore uirgineo.
 Sed prius in genitore potens,
 Astra, solum, mare quam fierent.
H uc nitido precor intuitu,
 Flecte salutiferam faciem,
 Fronte serenus: & in radia,
 Nominis ut sub honore tui
 Has epulas liceat capere.
T e sine dulce nihil domine,
 Nec iuuat ore quid appetere,
 Pocula nū prius, atque cibos
 Christe tuus fauor imbuerit,
 Omnia sanctificante fide.
F ercula nostra deum sapiant,
 Christus & influat in pateras
 Seria, ludicra, uerba, iocos,
 Denique quod sumus, aut agimus

Trina superna regat pietas.

Hic mihi nulla rosæ spolia,
Nullus aromate fragrat odor,
Sed liquor influit ambrosius,
Nectarcamq; fidem redolet
Fusus ab usq; patris gremio.

Sperne camœna leues ederas,
Cingeret tēpora quīs solita es.
Sertaq; mysticada stylico
Texere docta ligastrophio
Laude dei redimita comas.

Quod generosa potest anima,
Lucis, & ætheris indigena,
Solvere dignius obsequium,
Quam data munera si recinat
Artificem modulata suum?

Ipse homini quia cuncta dedit,
Quæ capimus dominâte manu
Quæ polus, aut humus, aut pelagus
Aëre, gurgite, rure creant,
Hæc mihi subdidit, & sibi me.

Callidus inlaqueat uolucres
Aut pedicis dolus, aut maculis,
Inlita glutine corticeo
Vimina plumigeram seriem
Impediunt, & abire uetant.

Ecce per æquora fluctuagos
Texta greges sinuosa trahunt.
Piscis item sequitur calanum,
Raptus acumine uulnifico

Credula faucius ora cibo.

F undit opes ager ingenuas,
Diues aristifera segetis,
Hic ubi uitea pampineo
Brachia palmitē luxuriant,
Pacis alumna ubi bacca uiret.

H ac opulentia Christicolis
Seruit, & omnia suppeditat.
Absit enim procul illa fames
Cedibus ut pecudum, libeat
Sanguineas lacerare dapes
S int fera gentibus in domitis
Prandia, de nece quadrupedum
Nos oleris coma, nos siliqua
Foeta legumine multimodo
Pauerit innocuis epulis.

S pumea mulctra gerunt niueos
Vbere de gemino latices,
Perq; coagula densa liquor
In solidum coit, & fragili
Lactenerum premitur calathō.

M ella recens mihi Cecropia
Nectare sudat olente fauus,
Hæc opifex apis aërio
Rore liquet, tenuiq; thymo,
Nexilis in scia connubij.

H inc quoq; pomiferi nemoris
Munera mitia proueniunt,
Arbor onus tremefacta suum
Deciduo grauis imbre pluit.

Puniceosq; iacit cumulos.

Quæ ueterum tuba, quæue lyra
Flatibus incita, uel fidibus,
Diuitis omnipotentis opus,
Quæq; fructa patent homini,
Laudibus æquiparare queat?

Te pater optime mane nouo,
Solis & orbita cum media est,
Te quoq; luce sub occidua
Sumere cum monet hora cibum,
Nostra deus canet armonia.

Quod calet halitus interior,
Corde quod abdita uena tremile,
Pulsat & incita quod resonam
Lingua sub ore latens caueam,
Laus superi patris esto mihi.

Nos igitur tua sancta manus
Cessante composuit madido,
Effigiem meditata suam.
Utq; foret rata materies,
Flauit & indidit ore animam.

Tunc per amœna uireta iubet
Frondicomis habitare locis.
Ver ubi perpetuum redolet,
Prataq; multicolorata latex
Quadri fluo celer amne rigat.

Hæc tibi nunc famulentur ait,
Vt sibus omnia dedo tuis,
Sed tamen aspera mortifero
Stipite carpere poma ueto,

Qui medio uiret in nemore.

Hic draco perfidus indocile
 Virginis illicit ingenium,
 Ut socium male suada uirum
 Mandere cogeret ex uetitis,
 Ipsa pari peritura modo.

Corpora mutua nosse nefas,
 Post epulas inoperta uident
 Lubricus error et erubuit:
 Tegmina suta parant folijs,
 Dedecus ut pudor occuleret.

Conscia culpa deum pauitans
 Sede pia procul exigitur.
 Innuba foemina quæ fuerat,
 Coniugis excipit imperium,
 Foedera tristia iussa pati.

Autor et ipse doli Coluber
 Plectitur improbus, ut mulier
 Colla trilingua calce terat,
 Sic coluber muliebri solum
 Suspicit, atq; uirum mulier.

His ducibus uitiosa dehinc
 Posteritas ruit in facinus,
 Dumq; rudes imitatur auos,
 Fasq; nefasq; simul glomerans
 Impia crimina morte luit.

Ecce uenit noua progenies,
 Aethere proditus alter homo,
 Non luteus, uelut ille prius:
 Sed deus ipse gerens hominem,

Corporeisq; carens uitijis.

Fit caro uiuida sermo patris,
Numine quem rutilante grauis
Non thalamo, neq; iure tori,
Nec genialibus inlecebris
Intemerata puella parit.

Hoc odium uetus illud erat,
Hoc erat aspidis atq; hominis
Digladiabile disidium,
Quod modo cernua foemineis
Vipera proteritur pedibus.

A edere namq; deum merita
Omnia uirgo uenena domat,
Tractibus anguis in explicitis
Virus in erme piger reuomit,
Gramine concolor in uiridi.

Que feritas modo non trepidat,
Territa de grege candidulo?
Impauidas lupus inter oues
Tristis obambulat, et rabidum
Sanguinis immemor os cohibet.

Agnus enim uice mirifica
Ecce leonibus imperitat,
Exagitansq; truces aquilas
per uaga nubila. perq; notos
Sydere lapsa columba fugat.

Tu mihi Christe columba potens,
Sanguine pasta cui cedit auis,
Tu niueus per ouile tuum
Agnus hiare lupum prohibes,

Sub iuga tigridis ora premens.

D alocuples Deus hoc famulis
Rite precantibus, ut tenui
Membra cibo recreata leuent,
Neu piger immodicis dapibus
Viscera * tanta grauet stomachus.

*Tensa

H austus amarus abesto procul,
Nec libeat tetigisse manu
Exitiale quid, aut uetitum,
Gustus & ipse modum teneat.
Sospitet ut iecur incolume.

S it satis anguibus horrificis,
Liba quod impia corporibus
Ab miseram peperere necem,
Sufficiat semel ob facinus
Plasma dei potuisse mori.

O ris opus, uigor igneolus
Non moritur quia flante deo
Compositus, superoq; fluens
De folio patris artificis,
Vim liquidæ rationis habet.

V iscera mortua, quinetiam
Post obitum reparare datur,
Eq; suis iterum tumulis
Priscæ renascitur effigies,
Puluerco coeunte situ.

C redo equidem, neq; uana fides.
Corpora uiuere more animæ;
Nam modo corporeum memini
De Phlegethonte gradu facili

Ad superos remeasse deum.

S pes eadem mea mēbra manet,
 Quæ redolentia funereo
 Iussa quiescere sarcophago.
 Dux * parilis rediuiuus homo
 Ignea Christus ad astra uocat.

*Parili re
 diuiuus lu
 mo.

Hymnus ante cibum.

O Crucifer bone lucifator. Carmen est monoco-
 lon alemaniū dactylicum, trimetrū, hyperca-
 talecticū constans tribus dactylis & syllaba.
 Principio inuocat Christum ac proinde totā trinita-
 tē, hortaturq; seipsum ad cibi parsimoniā, & sobriā
 cēnam, quasi sit ieiuniū ecclesię cōpleturus. O cruci-
 fer qui tulisti crucē ad locum caluarie ubi passuses:
 & nūc fers illam quasi victorię insignia. Lucifator. i.
 lucis creator. Omniparens. i. omniū rerū pater, quia
 per filiū pater omnia creauit. & ipse per se cū patre &
 spiritu sancto creator est. Verbigena, fuit tēpus quo
 nō putabamus de Christo posse dici verbigenā, & re-
 uera si verbigena exponatur verbū genitū recte dici-
 tur, sed nos consimiliū sequebamur rationē, nam ver-
 bigena ita exponendū est verbo genitus sicut marti-
 gena Marte genitus, iunonigena Iunone genitus, im-
 proprie igitur dixit verbigena sicut infra in hymno
 natalis Christi dixi, Ex ore quālibet patris sis ortus
 et verbo editus, neq; enim est part⁹ verbo, sed est ver-
 bū a patre partū siue editū. Aedite, generare & parte.
 Iuuenalis si bos æderet agnū. In genitore. i. cū genito-
 re. Nitido intuitu. i. sereno vultu. Inradia, inspira sancti-
 fica subaudi nos. Tuus fauor imbuerit. i. inspirauerit
 & impleuerit. Fide sanctificāte. i. nobis omnia per fidē
 cooperatibus: quę nos sanctificat tibi. Sapiāt deū. i. diu-
 nū habeāt saporē, sicut dicimus melimela poma q̄ sa-
 piūt mel. Influat in pateras. i. inspiret in uina, vt vinū
 quoq; sapiat xpm. Seria, quę opponūt iocis. Ludis
 era. i. ludos: qui permissi sunt ad cessationē & quietē,

& deniq; omnia verba quæ loquuntur, nam & virtutem quandam ponit Aristoteles in huiusmodi rebus in.ij.&.iiiij. Ethic. Hic mihi. i. in hoc meo prandio siue cœna: non facio quod solent diuites & potentes in conuiujs sumptuosioribus: qui coronati & vnguentis delibuti discumbunt. Spolia rosæ, i. coronæ ex rosis quæ ad hoc afferuntur ex rosetis. Ex aromate, ex rebus odoratis. Sed Ambrosius liquor, i. succus diuinus. i. quod supra dixit, qui Deum sapiant. Est namq; ambrosia quemadmodum poëtæ dicunt cibus deorū sicut necesse illorum potus. Fusus. i. descendens ex cœlo. Camœna, o musa christiana. Sperne hederas, quibꝰ coronaris in describendis poematis secularibus, nam hederæ consecratæ sunt Baccho poetarū Deo peculiari, sicut laurus phœbo. Martial. quid possunt hederæ Bacchi dare. Sertaq; ordo est, tu o musa docta texere ferta mystica. i. coronas non laureaceas & hederaceas, sed ex sacris literis contexta: tu inquam. Redimita laude Dei. i. ornata & instructa rebus diuinis. Liga caput. i. corona, & cinge caput Strophio. i. corona. vergilius in copia. Et grauidum roseo necesse caput strophio, alias accipitur pro cingulo. Anima indigena, ætheris quæ habent cœlestem originem, Iuuenalis sensum a cœlesti demissum traximus arce. Modulata suum artificem, id est, laudans Deum canendo. Recitat munera data, id est, cantet beneficia Deo accepta quæ omnia numerat per genera, & primo volucres cœli, deinde pisces maris. postea terræ fructus iuxta illud Genesis primo, faciamus hominem ad imaginem & similitudinē nostrā, & præsit piscibus maris & volatilibus cœli, & bestijs vniuersæ terræ. Ipse homini, quia omnia subiecit pedibus eius, & hominem sibi. Quæ polus, id est, volucres cœli, hoc est, aeris. Callidꝰ dolus, quā nisi parentur insidiæ volucribus non possumus illas capere, itaq; opus est calliditate & dolis. Aut pedicis. i. laqueis quibus a pedibus capiātur. vergilius primo Georgi. Tunc laqueis captare feras & fallere visco, & ibidem, tunc gruibus pedicas et retia ponere ceruis. Aut maculis, retibus maculosis, sunt autē

macule ipsaretis foramina, mallas Hispani vocant. Vimina illita. i. virgæ perunctæ. Glutine corticeo, id est, visco quod fit aut ex corticibus quarūdam arborum aut ex visco quod innascitur ex stercore turdorum. de quo vergilius in. vij. Aenei. Quale syluis brumali frigore viscum fronde virere noua quod non sua semina & croceo fortu teretes circumdare truncos. Seriem plumigeram, id est, aues quæ gregatim & ex serie volant sicut grues. Vetant abire. i. capiunt illas. Texta sinuosa, id est, retia sinus multos habentia contexta ex canabe aut lino. Greges fluctuagos, id est, pisces quæ ut dicit Psalmita, perambulant semitas maris. Acumine vulnifico. i. hamo qui non potest capere piscem nisi vulnus inferat. Sequitur calamum, i. harundinem qua trahitur, piscis inquam. Saucius ora credula cibo. i. quæ nimium crediderunt escæ latenti in hamo. Opes ingenuas. i. quas decet homines ingenuos esitare. Segetis aristiferæ, id est, frumenti, quæ sola habet aristas, puta ordeum, triticum, tipha, far, semen. Brachia vitea, id est, vitium quæ a similitudine nostrorum brachiorum brachia dicuntur, in arboribus; quæ ex trunco diuiduntur sicut rami ex brachijs, et germina ex ramis. Vergilius sexto Aeneid. In medio ramosa uinosa que brachia pandit vlmus opaca ingens. Luxuriant palmitē, id est, effunduntur in palmites, qui sunt quasi rami in vite. Pampineo, id est, pampinis, hoc est, frondibus pleno. Bacca alumna pacis, id est, oliua quæ est insigne pacis. Vergilius secundo Georgicorū. Et placitam paci nutritor oliuā. Et Ouidius sexto meta. Circuit extremas oleis pacalibus oras. Suppeditat, subministrat. Absit Christianos non decere esus carniū dicit; ex sententia pythagoræ qui mortalibus esum carniū interdixit. Illa fames. i. cibi appetitus. Cædibus pecudum. vergilius secundo Georgicor. Ante impia quam cæsis gens est epulata iuuenis aureus hanc vitā in terris Saturnus agebat, & in sacris literis legimus ante diluuiū non fuisse vsum carniū. Oleris coma id est, folia herbarū hortensium. Siliqua fœta, id est, plena sunt aut siliquæ folliculi illi siue vaginæ in qui

bus legumina proueniūt. Epulis innocuis, id est, quæ nulli nocent animali, imo præstant ne noceatur. Mulctra, vasa illa lactis exceptoria, quæ & mulctaria dicuntur. Vergilius in bucolicis, bis venit ad mulctram vnus alit vbere fœtus, idem in Georgicis. Implebunt mulctaria vacca. Spumea, spumantia cum lac emungitur. Niueos latices, i. lac. Geminio vbere, puta caprarum & ouium & bouum, nā quæ plurimos procreant fœtus plures habent papillas, vt, fues. Per coagula densa, effectiue pro condensantia. Liqueor, id est, lac liquidum. Coit, id est, solidescit inspissaturq; Lac tenerum, id est, non pingue sed subtile, serum significat, nam pingue coagulatur in caseum. Calathofragili, id est, fiscina vnde lac exprimitur. Mella recēs, ordo est. Fauus qui constat melle & cera. Recens cum primum eximitur ex alueo apum. Sudat mihi, id est, quasi sudorem mittit. Mella cecropia, id est optima & generosa, qualia sunt ex Hyemetto mōte Attico, celebratur autem mel at ricum apud omnes autores, maxime apud Galenum. Nectare olente, ad Thymi odorem retulit, de quo Vergilius primo Aeneid. Redolentq; thymo fragrantia mella. Apis opifex, id est, mellis operatrix. Liqueet hæc, scilicet mella, ex rore cœli & floribus thymi concinnat in liquorem. Nexilis inscia connubij, id est, quæ non nectitur alteri eiusdem speciei vt prolem generet, neq; enim apis generat more aliarum animantium ex coitu. Vergilius quarto Georgico. Illum adeo placuisse apibus miraberem orcm, Quod nec concubitu indulgent nec corpora segnes In Venerem soluunt aut fœtus nixibus ædunt Verum ipsæ natos folijs & suauibus herbis Ore legunt, ipse reges paruosq; quirites Sufficiunt. Hinc quoq; id est, ultra superiora quæ diximus ex agro proueniūt poma. Munera mitia, id est poma matura. Vergilius in Bucolicis. sunt nobis mitia poma. Arbor tremefacta, concussa. Grauis, id est onusta pomis. Pluit imbre deciduo, id est, ad modum imbris demittit. Suum onus, id est, suos fœtus quibus est onusta. Quæ veterum, sensus est, quod neq; Home

ei aut Vergilij tuba, id est, grandiloquētia aut boatus tragicus, neq; lyra, i. poetæ lyrici, poterit laudibus equare munera quæ accipimus a Deo. Flatibus referatur ad tubam, & fidibus ad lyram. Opus, id est, quæ operatus est hominis causa. Te pater optime ex hoc infert sibi omni tempore agēdas esse gratias deo promuneribus acceptis. Mane nouo, vt supra ex autoritate Vergilij. Sumere cum monet hora cibum, antiqui non consueuerunt sumere cibū ante horā vespertinā temporibus saluatoris nostri hora nona d'iei cōnabant, sed & in nostra religione ieiunantes non sumebant cibos ante horam vespertinam. Nostra harmonia nota accentum in antepenultima. Quod calet, omnia sua dicit autor debere laudare Deum. Quod hālitus interior calet, id est, spiritus qui attrahit vt refrigeretur cor & in corde calefcit. Et quod vena abdita tremit, id est, arteria abscondita palpitat. Et incitata pulsat, vnde & arteriarum pulsus dicitur. Et quod lingua latens in cauea, id est, in oris concauitate, sed caueam adpellauit: quia aues quæ garrunt caueis continentur: ita & lingua garrula in cauea est. Esto mihi laus i. totum expletur in laudem dei. Nos igitur, igitur hoc in loco nō illatiue sed completiue tenetur Tu manus cōposuit nos, i. plasmauit et fruxit, Cespitem adido, i. terra humenti, quia terra alias nō constaret. Quid. pri. meta. quam. s. terrā satus Iapeto mixtā fluminalibus vndis fruxit in effigiem moderantum cūcta deorum. Meditata, i. exercens et faciens similitudinem suam, non quod Deus habuerit tunc effigiem humanam vt putauit Epicurus. Vt materia, i. corpus sic formarum. Foret rata, quia in formæ cadauer iacebat. Flauit. Genesis cap. ij. formauit hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ. Ore, id est, spiritu oris sui, intus dedit animam. Tūc, id est postquam illum creauit, Genesis. ij. tulit dominus deus hominem & posuit eum in paradiso voluptatis: vt operaretur & custodiret illū. Iubet hominem, s. creatum. Locis frondicomis, i. arborosis, nā frondestantū sunt arborū. Ver perpetuū, i. flores qui veris tēpore

proueniunt. Martialis. cum breue ficanus ver popu-
 lantur apes. Redolet, ad flores refertur ille odor. La-
 rex celer, i. aqua celeriter fluens. Rigat prata multico-
 lora propter florum varietatem in coloribus. Amne
 quadrifluo, id est, qui diuiditur in quatuor illa flumi-
 na quæ oriuntur ex paradiso voluptatis phison, scilicet,
 Gion, tigris, Euphrates. Gene. ij. Et fluuius egre-
 diebatur de loco voluptatis ad irrigandū paradysum
 qui inde diuiditur in quatuor capita. Famulentur ait.
 .i. seruiant Gene. ij. Præcepitq; Deus homini dicens,
 ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem scien-
 tiæ boni & mali ne comedas. Medio nemore. Gene. ij.
 produxit lignum vitæ in medio paradisi & lignum
 scientiæ boni & mali. Hic, tūc, Illicit, blanditijs attra-
 hit ingeniū. Indocile, aut pro indocto posuit hoc est,
 rudi, aut indocile bonarū. i. artiū & virtutū, quæ in
 fœmina non reperiuntur, teste Aristotele. Malesuada
 id est, quæ semper malum suadet. Vergilius. vj. Aen.
 malesuada fames. Corpora, ordo est, post epulas, id
 est, postquam comederunt de ligno vetito. Vident
 corpora inoperta. i. nuda, mutua. i. alter alterius, &
 mutuo & subaudi quæ corpora erat nefas nosse, quia
 prius quam comederent non videbant verenda sua.
 Lubricus error erubuit. i. postquam sunt pręuaticas
 ti per errorē erubuerūt. Tegmina, perizomata. Con-
 scia culpa. i. culpę conscij. Exigitur, id est, expellitur.
 Ex sede ppria, nō ppria quādo illā perdidit; sed quæ
 fuisset propria si nō peccasset. Innuba. i. viro nō sub-
 iecta sed socia & omnium particeps, nam nubere est
 minori conditionē se coniugi suo dare. Martialis, vxor
 in nubere nolo meæ, et sequitur. inferior matrona suo
 sit prisce marito, non aliter fiunt fœmina virq; pares.
 Ouidius quoq; metamor. tibi nubere nympha volen-
 tis votis cede Dei, vides quid est virum nubere vxor
 suæ, hoc est esse inferiorem & subiectum illi. Igitur
 innubam dixit Euam, id est, viro non subditā, vn-
 de subdit; coniugis excipit imperium, id est, subditur
 illi, vnde mulieri dixit deus, sub potestate viri eris &
 ipse dominabitur tui, Fœdera tristia. i. mulieri iniqua,
 quia

quia fœdera æqualia esse debent vtrique parti. Plectitur
id est, punitur. Collatrilingua, id est, serpentis, qui vul
go putatur triplices habere linguas. Virg. 3. Geor. lin
guis micat ore trifulcis. Calce terat, ad illud respicit
quod serpenti dixit, ipsa conteret caput tuum. Muliebre
solum, id est, terram quam mulier calcat, siue plantam pedis
vnde solea dicta. Suspiciat i. obseruat & veneratur &
mulier suspiciat virum. in priori tamen significatione
est pro sursum aspicere, vt Virg. Daphni quid anti
quos signorum suspicis ortus. In secundo pro venera
ri, vt Plinius Cæcilius in Epistolis. patrē tuum suspexe
rim magis an amauerim. His ducibus, id est, autoribus
Glomerans, miscens & inuolucns. Luit morte. i. pœna
mortis. Impia, quæ. s. in Deum cōmisit. Ecce venit, pro
sequitur hominis a morte peccati liberationem. Noua
progenies, ad illud Virgilij alludit. Iam noua progē
nies cœlo demittitur alto, vel ad illud Iere. 31. Creauit
dominus nouum super terrā sœmina circumdabit virū
Proditus a procul datus. Alter homo, secundus Adam
quem paulus vocat nouum hominem ad Ephesios
v. induite inquit nouum hominem. Non luteus, verus
homo sed non propagatus cum traduce peccati pri
mi hominis, ideo dixit carens vitiiis. Sermo patris,
verbum. Sapientię. xviii. dum medium silentium te
nerent oīa, oī potēs sermo tuus a regalibus sedibus de
scendit. Numine quam, ordo est, quam carnem puella
intemerata parit. Grauis, id est, grauida. Virgilius in
Bucolicis, non insueta graues tentabunt pabula fœtas
Numine rutilante, id est, spiritu sancto splendenti, et
respicit ad ignis naturam in qua spiritus sanctus ad
discipulos venit. Non thalamo, id est, matrimonio vir
tuli. Neque illecebris, id est, voluptatibus, genialibus,
id est, coniugalibus. Horatius. Lectus genialis in aula
est, nam genius generationis erat Deus. Hoc erat illud
odium vetus, de quo Deus ad serpentem loquitur,
inimicitias ponam inter te et mulierem, et semen illi
us. Diffidium digladiabile, id est, discordia in qua di
gladiati sunt homo & diabolus. Vipera cernua, id est,
serpens in humum delectus, nam illud significat cer

nuus, vnde illi dixit Deus, super pectus tuum gradie-
 ris. Proteritur pedibus, scilicet, virginis deipare. Do-
 mat venena, f. serpētis venenalis. Tractibus, ordo est.
 Anguis concolor in viridi gramine, quia viridis est,
 vnde Horatius virides colubros dixit, & Vergilius
 virides occultant spineta lacertos. Piger, i. frigidus
 Verg. frigidus in pratis cantando rūpitur anguis. Aut
 piger, idest, iam debilitatus, vnde dicit reuomit virus
 inerme, f. post Christi incarnationem. Tractibus in-
 explicitis, idest, sinuosis, & in spicas conuolutis. Quæ
 feritas, idest, omnes fere timent inuadere gregē Chri-
 stianum. De grege candidulo, i. baptizare mundato,
 vnde & baptizati veste candida induuntur, & inde
 Dominica in albis celebratur, quia ea die cathechume-
 ni baptizabantur. Immemor sanguinis, quia iam de-
 discit vesci sanguine humano. Vice mirifica, idest,
 facta vicissitudine contra communem naturæ cur-
 sum. Imperitat Leonibus, cum Agnus sit præda Leo-
 num. Et columba lapsa sydere, idest, de cælo descen-
 dens, hoc est, Christus, alias spiritus sanctus qui in il-
 la specie descendit post Christi baptismum exagi-
 tans Aquilas truces. & cætera. Auis pasta sanguine,
 hoc est, Aquila, idest, dæmon qui solet in mortales graf-
 fari, per lupum quoque et tigridem æque diabolum
 intelligit. Dalocuples, post longam erbasim redit ad
 propositum. Leuent membra, idest, membra habeant
 non grauata cibo sed leuia et agilia. Stomachus gra-
 uet viscera tota, quasi dicat satis est ipsum esse aliqua-
 tenus cibo grauatum sed nō occupet alia membra, sed
 propriè stomachus est ipsum ventris os, & sic stat me-
 lius sentētia. Haustus amarus, id est, potus qui in ama-
 ritudinem terminatur. Vnde est illud Anacharsis scy-
 the. tres vuas vitis fert quarū prima voluptas, secūda
 ebrietas, tertia mortificatio. Exitiale, id est, mortiferum
 ipsi animæ. Iecur incolume, per iecur affectus intel-
 ligit, ex Platonis opinione. Anguibus horrificis, id
 est, dæmonibus. Libamina, quæ ante Christi natalem
 offerebant dæmonibus. Semel, hoc est, morte naturali
 qua vt ait apostolus, statutum est hominibus semel

mori, sed non morte animæ. Vigor igneolus, id est, anima. & est Vergilij sexto Aeneid. Igneus est ollis vigor & cælestis origo, oppositue. Oris opus, id est, in quod ut paulo ante diximus inspirauit spiraculum vitæ. Compositus, id est, citatus. De folio patris, hoc etiam ex sententia Aristotelis qui dicit animas non ex traduce corporis sed a deo infundi. Liquida ratio nis, id est, puræ & ab omni contagione immunis. Viscera mortua, id est, corpus caducum etiam reparabitur in die iudicij. Effigies prisca, id est, prior. Inna scitur, pro renascitur ut stet versus. Situ puluereo, id est, puluere squalido & resoluta. Credo equidem nec vana fides. vergilij est ex quarto Aeneid. Corpora viuere, pro esse victura ut supra renascitur pro renascetur. More animæ, id est, sicut anima corpori superstes uiuit, & est Iuuenal. Vulgi perit omne cadauer more animæ, quanquam in diuersa sententia. Nam modo. Argumentum est Pauli apostoli ad probandum quod sumus resurrecturi quia Christus primitiæ dormientium resurrexit. Deum corporeum, id est, Christum. De phlegethōte, id est, ab inferis, quia phlegethō inferorum fluuius est. Gradu facili non labarioso, cum cæteris facilis sit descensus auerni ut Vergilius in sexto Aenei, dicit. Sed reuocare gradum superasque uadere ad auras hic labor hoc opus est. Eadem spes, id est, resurgendi a mortuis ad superos. Manet mea, id est, expectat, id est, expecto resurrectionem mortuorum. Quæ redolentia more antiquorum qui odoribus aromaticis condiebant corpora. Sarcophago, sepulchro. Christus homo rediuuius, id est, qui ex morte rediit ad vitam. Iuuenal. Ac velut exhausta rediuuius pullulet arca nummus. Dux parilis, id est, mihi æqualis in natura humana, & dux meus vocat membra &c. Ad astra ignea, secundum Platonem & antiquos, sed ut inquit Aristoteles in primo de cælo illa opinio ad huc vigeat suis temporibus.

AVRELI PRUDENTII HYMNVS POST CIBVM.

Metrum monocolon Hendecasyllabum Phaetium, cō-
stans Spōdeo, Dactylo, & tribus Trocheis, hoc modo.

--   - 0 0   - 0   - 0   - 0

P Astis uisceribus ciboq; sumpto,
 Quem lex corporis imbecilla poscit,
 Laudem lingua deo patri rependat;
P atri, qui Cherubim sedile sacrum,
 Nec non & Seraphim suum supremum
 Subnixus solio tenet, regitq;
H ic est, quem Sabaoth deum uocamus,
 Expers principij, carensq; fine,
 Rerum conditor, & repertor orbis.
F ons uitæ liquida fluens ab arce,
 Infusor fidei, sator pudoris,
 Mortis perdomitor, salutis autor.
O mnes quod sumus, aut uigenus inde est,
 Regnat spiritus ille sempiternus,
 A Christo simul & parente missus.
I ntrat pectora candidus pudica,
 Quæ templi uice consecrata ridet,
 Postquam combiberint deum medullis;
S ed si quid uitij, doliue nasci
 Inter uiscera iam dicata sensit,
 Ceu spurcum, refugit celer sacellum.
T etrum flagrat enim uapore crasso
 Horror conscius æstuante culpa,
 Offensumq; bonum niger repellit.

- N**ec solus pudor innocensq; uotum
 Templum constituunt perenne Christo
 In cordis medij sinu, ac recessu.
- S**ed ne crapula serueat cauendum est,
 Quæ sedem fidei cibus refertam
 Vsq; ad congeriem coarctet intus.
- P**arcis uictibus expedita corda
 Infusum melius deum receptant,
 Hic pastus animæ est, saporq; uerus.
- S**ed nos tu gemino fouens paratu,
 Artus, atque animas utroque pastu
 Confirmas pater, ac uigore complex.
- S**ic olim tua præluens potestas,
 Inter raucifonos situm leones
 Illapsis dapibus uirum refouit.
- I**llum fusile numen execrantem,
 Et curuare caput sub expolita
 Aeris materia nefas putantem.
- P**lebs dira Babylonis, ac tyrannus
 Morti subdidcrant feris dicarant,
 Sæuis protinus haustibus uorandum.
- O**semper pietas, fidesq; tuta,
 Lambunt indomiti uirum leones,
 Intactumq; dei tremunt alumnus.
- A**stant comminus, et iubas reponunt,
 Mansuescit rabies, fameq; blanda
 Prædam uictibus lambit incruentis.
- S**ed cum tenderet ad superna palmas,
 Expertumq; sibi deum rogaret,
 Clausus iugiter indigensq; uictu,

321 AVRELII PRUDENTII

- I ussus nuncius aduolare terris,
 Qui pastum famulo daret probato,
 Raptim defilit obsequente mundo.
- C ernit forte procul dapes inemptas,
 Quas messoribus Abbacuc propheta
 Agresti bonus exhibebat arte.
- H uius cæsarie manu prehensa,
 Plenis sicut erat grauem canistris
 Suspensum rapit & uehit per auras.
- T um raptus simul ipse, prandiumq;
 Sensim labitur in lacum leonum,
 Et quas tunc epulas gerebat, offert.
- S umas letus ait, libensq; carpas
 Quæ summus pater, angelusq; Christi
 Mittunt liba tibi sub hoc periculo.
- H is sumptis, Danielus excitauit
 In cælum faciem, ciboq; fortis
 Amen reddidit, alieluia dixit.
- S ic nos muneribus tuis resecti,
 Largitor deus omnium bonorum
 Grates reddimus & sacramus hymnos.
- T u nos tristifico uelut tyranno,
 Mundi scilicet impotentis actu
 Conclusos, regis, & feram repellis.
- Quæ circumfremat, ac uorare tentat,
 Insanos acuens furore dentes,
 Cum te summe deus precemur unum.
- V examur, premimur, malis rotamur,
 Oderunt, lacerant, trahunt, laceffunt,
 Luncta est supplicijs fides iniquis.

- N**ec defuit tamen anxius medela:
 Nam languente trucidis leonis ira,
 Illapsæ superingeruntur escæ.
Quas si quis sitienter hauriendo
 Non gustu tenui, sed ore pleno
 Internis uelit implicare uenis,
 Hic sancto satiatus ex propheta,
 Iustorum capiet cibos uiro-
 rum, Qui fructum domino metunt perenni.
Nil est dulcius ac magis saporum,
 Nil quod plus hominem iuuare possit,
 Quam uatis pia præcipientis orsa.
His sumptis licet insolens potestas
 Prauum iudicet, inrogetq; mortem.
 Impasti licet inruant leones,
Nos semper dominum patrem fatentes,
 In te Christe deus loquemur unum,
 Constanterq; tuam crucem feremus.

PASTIS visceribus. Carmen est monocolum, phla-
 leucium, hendecasyllabum, acatalecticum, con-
 stans spondeo dactylo, & tribus trocheis. Con-
 tinuatur hæc oda ad præcedentem, nam sumpto cibo
 reliquum est ut deo gratias agamus. Commendat ita-
 q; in primis dei omnipotentiam, cui omnia debemus,
 deinde dicit nos debere mundatum habere domici-
 lium, hoc est corpus ab ingluuie & crapula & animã
 a peccatis ut possimus fieri templum spiritus sancti:
 qui verus est hominis cibus. Sed per utroq; cibo agen-
 das esse gratias pbat Danielis exēplo, ex cuius historia
 moraliter aliquid infert quod ad nos pertineat. Visceribus
 interioribus et exterioribus, nam et de carne Verg. j. æn.
 dixit, tergora diripiunt costis et viscera nudant, et Lu-

131 AVRELII PRUDENTII

cretius viſos gigni ſanguinēq; creari. Lex corporis,
quod niſi reficiatur cibo durare non poteſt. Patri, agē
das eſſe gratias ait primū patri, deinde filio, tum ſpiri
tū ſancto. Patri ſubaudi inquam. Qui ſubnixus, id eſt,
ſedens, Solio ſupremo, id eſt, ſede qua nulla eſt ſupe
rior, quia Dei duo ſunt propria, maximus propter e
minentiam, et optimus propter beneficentiam. Tenet
et regit ſuum ſedile ſacrum, cui inſtititur, et per ſedile
intelligimus rerum omnium prouidentiam et arbi
trium poteſtatemq;, quale eſt illud, ſuper ſolum Da
uid ſedebit et regni eius non erit finis. Cherubin &
Seraphin, in numero plurali, nam Cherub et Seraph
ſunt ſingularis. Et poſſunt eſſe caſus accuſatiui per
appoſitionem ad cubile ſacrū, quaſi velit dicere quod
Cherubin et Seraphin ſunt Dei ſedile quibus tanquā
ſedi inſtititur, poſſunt eſſe et genitiui, quia ſedile illud
ex Cherubin et Seraphin conſtat. Deum ſabaoth, id
eſt, exercituū, et ſcribitur per ſama non per z vt Al
dus Manutius caſtigauit, nam zeta aliud ſonat quam
ſama. Expers. i. infinitus et æternus quia caret prin
cipio & fine. Rerum conditor. creatio rerum ad totā
trinitatem pertinet, ſed attribuitur patri quaſi prin
cipi creationis, vnde eſt in ſymbolo, patrem omni po
tentem creatorem coeli et terræ, Repertor orbis, quia
orbem vt ſic dixerim peperit. Sic Virg. æn hominū re
rumq; repertor dixit. Fons vitæ, ad filiū hoc pertinet
ex quo per redemptionem vita noſtra pendet. Fluens
ab arce liquida. i. emanās a patris cellitudine per eter
nam generationē. Infuſor fidei. i. qui nobis quid eſſet
credendū faciendūq; ad ſalutem reuelauit, et infu
dit prædicauitque. Sator pudoris. i. caſtitaſis & inte
gritaſis. vitæ autor. Quod ſumus, p creationē quod vi
gemus, per baptiſmatis regenerationē. Inde, ſubaudi
a Chriſto. Regnat. ſ. cum patre & filio. Miſſus. aut ex
ponendū eſt miſſus pro inſpiratus a patre & filio, aut
pertinet ad miſſionē perſonarū, quoniā pater mittit fi
liū, & non cōtra, mittit ſpiritū ſanctū & nō cōtra, fi
lius mittit ſpiritum ſanctū & nō cōtra. Miſſus itaq;
fuit ſpiritus ſanctus a patre & filio aut in nomine filii

super centū & viginri illos qui erāt in cœnaculo Ilon
 in die Pētecostes. Mittitur & quotidie in eos qui sunt
 digni, vnde subdit. Intrat pectora cādīdus pudica. Cā
 didus, aut ad colūbe cādorē retulit in cuius specie su
 per baptizatū Christū descēdit, aut cādīdus. i. cādorē
 in se habēs & nobis eūdē cōmunicās. Quē pectorari
 dēt. i. ornata sunt, per metaphorā, quia quē ornata sūt
 ridere vidētur. Vice tēpli. i. ad similitudinē tēpli or
 nati: in quo deus peculiariter habitare creditur. Sed si
 qd. i. si spiritus sanctus qui templū nostrū mundatū
 intrat & habitat: si sensit in nobis aliquod vitii inna
 sci quod tēplū coinquinet fugit. Viscera dicata. i. cō
 secrata & digna in quibus habitaret: ita fugit quasi a
 tēplo fœtido & peccatis cōmaculato. Horror cōscius
 .i. peccatū qd facit horrorē ex turpitudine sua & pecca
 tor ipse cōscius sibi. Culpa æstuāte. i. non permittēte
 peccatorē quiescere: quia vermis ille nō potest mori.
 Iuuenalis. exēplo quodcūq; malo cōmittitur ipse di
 splicet auctori, & illud eiisdē, tacita sudant precordia
 culpa. Niger. i. ille horror immūdus. Repellit bonū
 offensum. i. spiritū sanctū quē offendit sua illuie &
 spurcitia. Nec solus pudor, nō satis inquit esse homi
 nē castū, pudicū, & innocentē ad hoc vt sit tēplū dei,
 sed debet esse sobrius & a cibi nimietate tēperās. Tē
 plū perenne. i. cōtinuū & nō intercisum. In sinu ac re
 cessu cordis, nā cor tres habet sinus, vnde Persius. vt
 mihi te quātū sinuoso in pectore fixi, sed hic sinū po
 suit pro interiori recessu, igitur exponēdū in sinu me
 dii cordis. i. medio sinu cordis. Ferueat ad naturā vi
 ni retulit, Persius, indomitū qd despumare falernū.
 Sedē fidei. i. cor in quo fides habitat Paulus ad Roma.
 cap. x. Corde creditur ad iusticiā, ore autē cōfessio fit
 ad salutē. Coarctet, angustet & cōstringat. Vsq; ad cō
 gerie. i. epularū repletionē. Corda expedita. i. nō im
 pedita & occupata. Eū infusum. i. Christū receptū.
 Hic pastus verus, qui dixit Ioānis. vi. Caro mea vere
 est cibus, & sanguis meus vere est potus. Sed nos, tu
 inquit, o Christe reficis nos epulis quē nō solū corpus
 sed & animū reficiūt. Fouēs. i. recreās, Paratu gemino

.i. cibi apparatu ad utrūq; valēti. s. ad membra & ad
 animū. Cōfirmas pater, si pater ad Christū referatur,
 nomē honoris est alioqui per adoptionē fratres illius
 sumus, vel ad deū patrē apostrophat, vel ad totā tri-
 nitatē. Sic olim affert exēpiū ex historia Danieli quā
 scribitur in ipsius lib. cap. xiiij. q. positus in lacu leo-
 nū pastus est vtroq; cibo ab Abacuc ppheta aduecto
 p angelū. Sic. s. pascēdo corpus et animū. Precluēs po-
 testas. i. pollēs vt exposuimus in Psychomachia, q. pa-
 tria virtute cluis. Raucifonos leones. i. raucosono quo
 dā rugiētes. Refouit virū. i. recreauit Danielū. Dapi-
 bus illapsis. i. de cōlo descēdētibus. Illū fusile, ordo
 est. Plebs & tyrānus. i. Cyr⁹ rex sub quo hęc gesta sūt
 Subdiderāt illū morti. i. obiecerāt. Execrantē numē
 fusile. i. statuā belli ex ære fusili fabrefactā. Et putātē
 nefas curuare caput. i. adorare numē Belis. Sub expoli-
 ta materia æris. i. q. Belus erat ex ærea materia. Astāt
 cominus. i. quasi ministri apparēt Danieli. Iubas re-
 ponūt, quasi ratī solēt arrigere. Rabies ingenita leonī
 buset tūc maxime cū ex fame laborarēt. Ver. ij. Aēs.
 vos īproba vētris exegit cacos rabies. Et rabies illa
 vscēdi. Lābit prādā. i. danielū: q. futurus erat leoni-
 bus esca. Fame blāda. i. nō rabiosa sed placida. Clau⁹
 iugiter, p dies septē, nā rādiu fuit in lacu leonū, indi-
 gēs victus. i. alimēti. Nūcius, q. grēce dicitur angelus;
 Iuss⁹. s. a deo. terris. i. in terras. Ver. j. Aēs. et libycis
 defixit luminaterris. Obsequēte mūdo. i. cōlo per qd
 angelus volās delapsus est: obtēperāter cedēte ipsi an-
 gelo descēdētī. Dapes inemptas. i. quas Abacuc non
 emerat ex primis ex foro pecunijs, sed domesticas. Ar-
 te agrestī, erāt autē dapes illæ pulmētū & panes vt re-
 fert historia in qbus cibis cōcinnādīs nō erat opus ar-
 tealiqua. Cesarie hui⁹. s. Abacuc. Prehēsa manu sub
 audi angelī, nā capillo capitis angel⁹ illū portauit Ba-
 bylonē. Sēsīm. i. nō prēcipitanter. Angelus xpī, pro-
 lepsis est, nōdū em verbū erat Christ⁹: q. dicet utrūq;
 naturā diuinā & humanā. Libatibus gustui tuo. Dani-
 elus, ex forma quā diximus alij sin locis. Excitauit, ere-
 xit. Ciboq; fortis refocillatus & refectus. Amen red-
 didit. i. geminauit Alleluia dixit. i. dei laudes. Sic nos

ad propositū redit. Sic quēadmodū Danielus fecit: q
 sumpto cibo deo gratias egit. Tu nos. Danieli hīsto-
 riā moraliter exponit vel potius parabolice dicēs q
 quēadmodū Danielus carcere leonū inclusus pastus
 fuit ab Abbacuc ppheta & liberatus tādē ab ira leonū
 ita & nos liberatī a potestate demonū pascemur cibo
 celestī. &c. Tu subaudi deus. Regis nos cōclusos actu
 mūdi. i. actionibus mūdānis. Impotētis. i. nīmīū po-
 tētis & sequētis in nos, nā impotēs a latinis sic accipī-
 tur, vnde & tyrānī ipotētes dicūtur & impotētiā ty-
 rānorū dicimus cū per potētiā aliqd sequicīe exercēt.
 Repellis ferā, hoc est, diabolu a nobis. Quā circūfre-
 mit iuxta illud apostoli. j. Petri. v. aduersari⁹ videtur
 diabolus tāquā leo rugiēs circūit querēs quē deuoret
 Tūc. s. cū sic claudimur. Vexamur, premimur. i. si quā
 do sumus in huiusmodi angustia illata a carne, a mūdo
 a diabolo q sunt publice hostes nōstri. Fides est iūcta
 p sit adhibita vt sit p̄sens p futuro imperatiui siue
 optatiui vel p erit. Iniqs supplicij. i. iniquorū q nos
 sic vexāt & premūt. Ne defit. pro nō deficiet p̄sens
 p futuro vt supra Vergi. lac mihi nō estate nouū nō
 frigore defit, p deficit. Lāguēte ira. i. debilitata virtu-
 te diuina. Escā illapsa defup. i. ex cōlo adueniētes. In-
 gerūtur p ingerētur nobis. Quas. s. escas cōlestes. Si
 qs hauriēdo sitiēter. i. nō cū fastidio & quasi q degu-
 stat. Sed pleno ore deuorauerit. Hic satiatus ex sancto
 propheta sicut Danielus ab Abbacuc. Virorū Iustorū
 qualis fuit Abbacuc. Qui metūt domino, hoc ad illud
 ptinet quod Abacuc cibos illos quos detulit ad Danie-
 lū messoribus parabat, vt ibidē legitur, hi sunt mēso-
 res de qbus apostol⁹, q parce seminat parce & metit
 & psalmograph⁹ veniētes veniēt cū exultatione por-
 tātēs manipulos suos. Pia orsa. i. verba diuina q nos
 his deus p pphetas denūciat: qbus nihil dulcius exco-
 gitari potest dicēte ppheta, quā dulcia faucibus meis
 eloquia tua sup mel ori meo. His sumptis. s. cibis hoc
 est diuinis p̄ceptis. Potestas insolens, id est, arrogās
 & superba, nam insolens illud significat vnde est in-
 solentia, superbia. Iudicet prauū pro prauē nomē pro
 aduerbio figura nota irroget. i. Intentet & minetur.

AVRELII PRUDENTII

127

Leones impasti, quales erant quibus obiectus est Danielus. Feremus tuam crucem, id est, in hac confessione si oportuerit moriemur, & alludit ad illud, si quis vult venire post me abneget semetipsum et tollat crucem suam & sequatur me.

HYMNVS AD INCENSVM

cerei paschalis.

Carmen monocolor Choriambicum Asclepiadese, Tetrametrum Acatalecticum, constans Spondeo, duobus Choriambis, Pyrrhichio vel Iambo, hoc modo.

-- -UU- -UU- UU

I Nucentor rutili Dux bone luminis,
 Qui certis uicibus tempora diuidis
 Merso Sole chaos ingruit horridum,
 Lucem Christe tuis redde fidelibus,
Q uamuis innumero sydere regiam,
 Lunariq; polum lampade pinxeris,
 Incussu silicis lumina nos tamen
 Monstras saxigeno semine querere.
H oc signas opere Conditor inclyte,
 Lumen ueridicum mentibus omnium,
 In Christo Domino querere iugiter,
 Quem petram loquitur doctor egregius
N e nesciret homo spem sibi luminis
 In Christi solido corpore conditam,
 Qui dici stabilem se uoluit petram,
 Nostris igniculis unde genus uenit,
 * pinguis * Pingui quos olei rore madentibus

Lychnis aut facibus pascimus aridis,
 Quin et fila sauis scirpea floreis
 Presso melle prius collita fingimus.
Viuax flamma uiget, seu caua testula
 Succum linteolo suggerit ebrio,
 Seu pinus piceam fert alimoniam,
 Seu ceram teretem stuppa calens bibit.
Nectar de liquido uertice feruidum
 Guttatim lachrymis stillat *alentibus.
 Ambustum quoniam uis facit ignea
 Imbrem de madido flere cacumine.
Splendent ergo tuis numeribus pater
 Flammis mobilibus scilicet atria
 Absentemq; diem lux agit amula
 Quam nox cum lacero uicta fugit peplo
Sed quis non rapidi luminis arduam,
 Manantemq; Deo cernat originem?
 Moses nempe Deum spumifero in rubo
 Vidit conspicuo lumine flammeum
Elix qui meruit sentibus in sacris
 Caelestis solij uisere Principem,
 * Iussus nexa pedum uincula soluere,
 Ne sanctum inuolucris pollueret locum.
Hunc ignem populus sanguinis inclyti
 Maiorum meritis tutus, et impotens,
 Suetus sub dominis uiuere barbaris,
 Iam liber sequitur longa per auia:
Qua gressum tulerant castraq; cerulae
 Noctis per medium concita mouerant,
 Plebem peruigilem fulgure praenio

*olētibus

*Hostis

Ducebat radius sole micantior.

Sed Rex Niliaci littoris inuidi
Feruens felle iubet præualidam manum
In bellum rapidis ire cohortibus,
Ferratasq; acies clangere classicum.

Sumunt arma uiri, seq; minacibus
Accingunt gladijs, triste canit tuba,
Hic fidit iaculis, ille uolantia
Præfigit calamis spicula Gnostiis.

Densatur cuneis turba pedestribus,
Currus pars, & equos & uolucres rotas
Conscendunt celeres, signaq; bellica
Prætendunt tumidis clara draconibus.

Hinc iam seruitij nescia pristini
Gens Pelusiæcis usta uaporibus,
Tandem purpurei gurgitis hospita
Rubris littoribus fessa resederat.

Hostis dirus adest cum duce perfido,
Infert & ualidis prælia uiribus
Moses porro suos in mare præcipit
Constans intrepidis tendere gressibus.

Præbentrupta locum stagna uiuantibus,
Viparum in faciem peruia, sistitur
Circumstans uitreis unda liquoribus
Dum plebs sub bifido permeat æquore.

Pubes quinetiam decolor asperis
Irritata odijs, rege sub impio,
Hebræum sitiens fundere sanguinem
Audet se pelago credere concauo.

Ibant præcipiti turbine percita

- Pluctus per medios agmina regia.
 Sed confusa de hinc unda reuoluitur
 In semet reuolans gurgite confluo.
Curru tunc, & equos, telaq; naufraga,
 Ipsos & procures, & uaga corpora
 Nigrorum uideas nare satellitum,
 Arcis iustitium triste tyrannicæ.
Quæ tandem poterit lingua retexere
 Laudes Christe tuas? qui domitum Pharon
 Plagis multimodis cedere præfuit
 Cogis iustitiæ, uindice dextera.
Qui pontum rapidis æstibus inuium
 Persultare uctas, ut refluxo in salo
 Securus pateat te duce transitus,
 Et mox unda rapax ut uoret impios.
Cui ieiunia * uia saxa * madentibus
 Exundant scatebris, & latices nouos
 Fundit scissa silex, quæ sitientibus
 Dat potum populis axe sub igneo.
Instar fellis aqua tristifico in lacu
 Fit ligni uenia mel uelut Atticum.
 Lignum est, quo sapiunt aspera dulcius,
 Nam præfixa cruci spes hominum uiget
Implet castra cibus tunc quoq; pinguidus,
 Illabens gelida grandine densius,
 His mensas epulis, hac dape construunt,
 Quam dat sydereo Christus ab æthere.
Nec non imbrifero uentus anhelitu
 Crassa nube leues inuehit alites,
 Quæ diffolata in humum cum semel agmina

* eremi
 * loquacibus

Fluxerunt, reduci non reuolant fuga.

Hæc olim patribus præmia contulit

Insignis pietas numinis unici,

Cuius subsidio nos quoq; uescimur,

Pascentes dapibus pectora mysticis.

Fessos ille uocat per freta seculi,

Discissis populum turbinibus regens.

*Iactasq;

* Raptatasq; animas mille laboribus

Iustorum in patriam scandere præcipit.

I llic purpureis tecta rosarijs

Omnis fragrat humus, caltaq; pinguis

Et molles uiolas, & tenues crocos

Fundit fonticulis unda fugacibus.

I llic & gracili balsama surculo

Desudata fluunt, raraq; cinnama

Spirant, & folium, fonte quod abdito

Prælabens fluuius portat in exitum.

F elices animæ prata per herbida

Concentu parili suaue sonantibus

Hymnorum modulis dulce canunt melos,

Calcant & pedibus lilia candidis

S unt & spiritibus sæpe noscentibus

Pœnarum celebres sub styge feriæ,

Illam nocte sacer qua redijt deus

Stagnis ad superos ex Acheronticis.

N on sicut tenebras de face fulgida

Surgens Oceano lucifer imbuît,

Sed terris domini de cruce tristibus

Maior sole nouum restituens diem.

M arcent supplicijs tartara nitibus,

Exultatq; sui carceris ocio

* Vmbrarum populus, liber ab ignibus,
Nec feruent solito flumina sulphure.

* Functio
rum.

N os festis trahimus per pia gaudia
Noctem concilijs, uotaq; prospera
Certatim uigili congerimus prece,
Exstructoq; agimus liba sacrario.

P endent mobilibus lumina funibus,
Quæ suffixa micant per laquearia,
Et de languidulis fota natatibus
Lucem perspicuo flamma iacit uitro.

C redas stelligeram de super aream
Ornatam geminis stare trionibus,
Et qua Phosphoreum temo regit iugum
Passim purpureos spargier hesperos.

O res digna Deus, quam tibi roscidæ
Noctis principio grex tuus offerat,
Lucem, qua tribuis, nil preciosius
Lucem, qua reliqua præmia cernimus.

T u lux uera oculis, lux quoq; sensibus,
Intus tu speculum, tu speculum foris,
Lumen, quod famulans offero, suscipe,
Tinctum pacifici chrisomatis unguine.

P er Christum genitum summe pater tuum,
In quo uisibilis stat tibi gloria,
Qui noster dominus, qui tuus unicus
Spirat de patrio corde paracletum.

P er quem splendor, honos, laus, sapientia,
Maestas, bonitas, & pietas tua
Regnum continuat numine triplici,

K

Texens perpetuis secula seculis.

INuentor rutili, Carmen est Monocolon asclepias
deum constans Spondeo, duobus choriambis &
pyrrhichio, hic hymnus in principio noctis cum
lumina accenduntur cantari debet, vel potius & pe-
culiariter in sabbato sancto vespere cum lumina noua
incenduntur: aut incendi deberent, nam officium illud
vespertinum anticipatur hodie & quod deberet fieri
sub lumina prima precipitur fieri hora nona, & nihilo-
minus hodie fit hora decima, quod est incongruum
toti officio in quo noctis fit metio. In hoc igitur car-
mine multa de ignis laudibus atque proinde luminis
dicuntur, deinde adfert exemplum ex testamento veteri:
quod Moses Deum in rubo ardenti vidit quodque ignis
columna Hebræos per desertum ductauit &c. Inuen-
tor, creator luminis de quo hic agendum est, et luminis
quo mortales illustras, certis vicibus. i. vicissatim ut
nunc dies nunc nox sit, Chaos horridum, tenebræ &
caligo. Redde lucem, utraq; & hanc qua medio vides
mus & lucem quæ a nobis ignorantia tenebras pel-
lat. Quamuis inquit feceris stellas & luminare minus
quod præisset nocti: tum ostendisti hominibus aliam
viam noctis illustrandi. s. ex igne excusso ictu filicis.
Regiam, domum cælestem. Incussu filicis. Verg. pri.
Aeneid. Ac primum filicis scintillam excudit Acha-
tes, ex semine saxigeno. i. ex principio quod habet a
saxo ignis. Hoc signas quod significat nos debere que-
rere veram lucem a Christo, qui est lapis quem repro-
bauerunt ædificantes, & petra de qua. j. Cori. x. Apo-
stolus scribit, petra autem erat Christus. Stabilem petram de
qua Luca. vj. posuit domus fundamentum supra petram.
Nostris igniculis. i. animis nostris. de quibus dixit Vir-
gil. vj. Aene. Igneus est ollis vigor & cælestis origo.
aut reuera ignes quibus utimur in nocte. Quod si pri-
or sententia placet: quod sequitur. Pinguis quos olei, quos
exponendum est non minus sed ignes per quos animi no-
stri designantur. Igitur quos. s. ignes. Pascim? fouem?
Lychnismyxis ex liro. M adentibus, intinctis oleo.
Aut facibus aridis, ex lignis fissis. Verg. in Buc. Mo-

ple nouas incidet faces, nā ille ppriedicūtur faces. que
cū sunt aridæ lucē clarā effūdūt cū virides fumo im-
mixtā. Ouid. Fax quoq; q̄ tenuit lachrymoso. stridu-
la fumo. Quin etiā fingimus, figuramus in cereos. Fila
scirpea. i. papyros ex qbus vt scribit Plinius fiebāt
lychni ad vsus lucernarū. collita. i. p̄cta & inuoluta
a lino. is. litū. Fauis floreis. i. quos apes cōficiūt ex flo-
ribus, sed nō illita totis fauis, sed cera tantū, ideo dicit
presso prius melle. Viuax flāma, tres modos tetigit
pālcēdi ignē, primus ex oleo et lychnis, secūsus ex fa-
cibus lignorū; tertius ex lychnis papyraceis et cera.
Nūc duos illorū repetit & tertiu addit de primo. Igī-
tur dicit viuax flāma viget. Seu testula caua. i. lucerna
fictilis in qua oleū cōtinetur. nā testa vas fictile ē. Ver-
gi. j. Geor. Testa cū ardēte viderent scintillare oleum.
Suggerit succum, i. subministrat oleū. Linteolo. i. ly-
chno siue m̄yxo ex lino. Ebrio. i. madefacto oleo. A-
limoniā piceā. i. tædas pīneas q̄ p̄bent igni fomitē &
alimētū. Stuppa. i. lychnus ex stupa. Cerā teretē. i. for-
marī in teretē figurā, hoc ē, æreū, de quo supra dixit.
Nectar. i. cera liq̄facta ab igne cerei, q̄ nectar vocauit;
ga cū melle ab apibusex rore cōlesti cōcinnata est. vn-
de Verg. & dulci distēdūt nectare cellas. Feruidū cō-
calectū. De vertice liq̄do. i. claro et lucētī igni. Ver-
in Buc. Et liquidi simul ignis. Stillat guttatim, defluit
in guttas. Lachrymis. i. quę guttę sunt quasi lachry-
mę quę alūt ignem, vel potius quę cū debuerint alere
defluerūt vī calorīs nō valētis totū qđ liquefecit re-
soluere. Ideo dicit, q̄ vis ignea facit imbrē imbuistū,
.i. cerā in circuitu liquefactā. Flere, perstitit in trās-
lacionē quia lachrymarū fecit mētione, & posuit flere
pro fluere. Tuis munerib⁹, tuo beneficio. Flāmis mo-
bilibus, aut ad radiorū naturā retulit, quoniā vibrā-
tur, aut quoniā lychni pēdētes & lucernę & cerei huc
& illuc agitātur, vt infra, pēdēt mobilibus lumina fu-
nibus. Lux æmula, id est, diei imitatrix. Agit diem ab-
sentem, id est, per noctem repræsentat diem, nam age-
re aliquādo est repræsentare. Iuuenalis, vxorē com-
modus agit. Quam nox fugit, quia luci contraria, victa,

lucernarum splendore Peplo lacero. i. palla qua tegitur
 tur nox luce intercisa & quodammodo lacerata. Vergi.
 pri. Aenei. peplumq; ferebant suppliciter tristes.
 Sed quis, ignem præcipuam quandã habere cognatio
 nem & originem adeo dicit. Rapidi luminis. i. lucen
 tis intense, sicut Vergi. j. Geor. dixit rapidi uepoten
 tia solis. Deo. i. in deo, Moses non Moyfes dixit. Flã
 meũ, quasi igni flagrantẽ. Sacris sentibus. i. in spinis
 rubi quas sacras dixit, quia in illis vidit deũ. Vincula
 pedum nexa. i. quibus calcei erant ligati. Exodi. iij.
 solue inquit dominus calciamentum de pedibus tuis,
 locus enim in quo stas terra sancta est. Inuolucris. i. la
 queis & vinculis calceorũ. Pollueret locum, quoniam
 calcei ex morticinio constant, vnde etiã in sacris ma
 gicis Vergilius, libro, iij. Aene, dixit. vnũ exuta pe
 dem vestes in vincla recincta. Hunc ignem aliud po
 nit exemplum ad confirmandã ignis indignitatẽ. Po
 pulus inclyti sanguinis. i. ab Abraam quem deus ele
 git ex tanta hominum multitudine, originem ducẽs.
 Meritis maiorũ, non suis, sed patrũ suorũ. Et impo
 tens, pro valde potens, nã in particula in cõpositione
 aliquando auget, nõ qua ratione supra dixit. Mundi
 scilicet impotentis actio, nam qui malũ agit impotens
 dicitur, nisi forte & hic, impotentẽ Hebræorũ popu
 lũ vocat quasi in malũ esset pronus. Barbaris. i. Aegy
 ptijs, vt in Psalmo. Dominus Iacob de populo barba
 ro. Per longa auia. i. per desertũ. Mouerant castra, eũ
 tes in deserto per quadraginta mansiones illas de quĩ
 bus in Exodo. cap. xv. & infra, & in libro numero
 rũ. capi. xxxij. Cærulæ noctis, ad cæli colorẽ retulit
 vt supra. Radius sole micãtior, colũna ignis, quẽ il
 los in deserto per noctẽ ductabat; quẽadmodũ nubes
 per diem. Et incidẽter, deinde narrat quomodo deus
 Mose duce liberauit populũ ex Aegyptiorũ domina
 tione. Niliaci littoris. i. Aegypti quã Nilus rigat. Felle
 inuido, quia in felle est inuidiẽ sedes. Ouid. ij. Meta. de
 inuidia, pectora felle virẽt. Clangere classicũ, vtrũq;
 tubarũ est. Verg. insequitur clamorq; virũ clangorq;
 tubarũ, & classicũ sonus ipse tubarũ dicitur. Tuba ca

nit triste, i. bellicū quendam sonum. Præfigit spicula.
 id est, ferreos aculeos, calamis gnosijs. i. cretensibus,
 nam illi sunt optimi ad sagittarū usum. Vergi. lib. v.
 Aeneid. gnosia bina leuato lucida ferro spicula. & in
 Buco. Nō licet torquere cydonia cornu spicula, nam
 Gnosos & cydō vrbes cretæ sunt. Tumidis draconibus,
 nā in vexillis illa erāt forte Aegyptiorū insignia,
 vel potius Romanorū signa fuerant dracones apud
 quos draconarij dicti sunt antesignarij, Gēs Hebræorū.
 f. Nescia pristini seruitij, i. iam liberata a seruitute.
 Vsto vaporibus pelusiacis. i. ægyptiacis. Nā pelusiū
 Aegypti est vrbs iuxta quā Hebræi fuerūt in seruitute.
 Hospita maris purpurei. i. castrametās iuxta mare
 rubrum. Hostis dirus, pro hostes diri, vt Vergilius.
 Vterumq; armato milite complent. Stagnarupta, i.
 mare in partes diuiso littoribus tantum distantibus
 quantū sufficeret populo traiciēdo. Vnda circūstās
 .i. ab vtraq; parte. Vitreis liquoribus. i. perlucētibus
 aquis in vitri modū. Sistitur, i. stat & nō fluit. Pubes
 decolor. i. Aegyptij nigri, nam fusci sunt ad maris no-
 stri orā, interiora vero Aegypti Aethiopie iūguntur.
 Cōcauo pelago, qđ Hebræi trāsierūt. Percita. i. incita-
 ta ad modū turbinis. Vnda confusa, i. ab vtraq; parte
 cōfluentis in mediū concauū. Reuoluitur in semet, i.
 contra se inuicem. Nigrorum satellitum, f. regis qui
 vt diximus nigri sunt. Triste iusticiū, appositue. i.
 ex qua strage Aegyptiorū indicendū erat iusticiū.
 qđ fiebat in magna aliqua reipublicæ calamitate, est
 autē iusticiū cū ob eā causam non redditur ius, hoc
 est, tacetur. Lucanus in. ij. ferale per urbē iusticiū
 &c. iuuenalis, si magna arturi cecidit domus horrida
 mater pullati procres differt vadimonia prætor. Tri-
 ste aut dixit ab effectu, vt Vergi. Triste lupus stabu-
 lū. Retexere. Hymnographus, quæ vox quæ poterit
 lingua retexere, quæ tu martyribus munera præparas
 .i. componere in modū texentis, nam hoc in loco pro-
 iterum accipitur, alias vertit verbī significationem
 in contrarium, vt Ouidius. Domitā pharon. i. Aegy-
 ptū, & posuit partē pro toto, nā pharos contra Ale-

xandriam Aegypti posita est. Præsuli iusticiæ. i. iusto tuo iudicio: qui præsides, nam pater omne iudiciū filio tradidit. Inuium, ex natura sua. Rapidis ætibus. i. maris inundationibus cū feruore quodā. Vergilius. j. Aeneid. furit æstus harenis, & Lucanus in primo. Tethios vniuagē lunaribus æstuat horis. Vetas persultare. i. influere in viæ inanitatem, & hoc cōtra maris naturam. In salo refluo. i. quod alias ex natura sua reflūū est. Cui ieiuna, duo miracula tangit a deo facta de quibus in Exodo cap. decimoquinto & decimo septimo, sed a Prudentio præpostere narratur, nā primo secundū. i. secūdo in loco primū exponit. Cui. i. ad cuius gloriā siue potētiam, Saxa ieiuna. i. arida & sine succo, hoc factū in petra oreb. quā virga percussit iens Moles erūpente aqua populū fatiauit, de quo Exodi cap. xvij. Scatebris loquacibus. i. aquæ ebullitionibus sonoris, quæq; videbantur loqui, sunt autē scatebræ ebullitiones aquarū siue alterius liquoris aut alterius rei erūpētis. Verg. j. Georgi. Ecce supercilio cliuosi tramitis vndā elicit, illa cadens raucū per leuia murmur saxa ciet scatebrisq; arentia tēperatarua. Scissa filix, vt Vergi. in Bucolicis, ah filice in iuida cōniixa reliquit, alias generis est masculini. Sub axe igneo. i. sub Cælo calido, quia Arabiæ pars illa vbi Hebræi peregrinabūtur valde meridionalis est. Instar fellis. Hoc narratur in Exodo cap. xv. venerūt inquit Hebræi in mare neq; poterant bibere aquas de mari, eo quod essent amaræ, & sequitur, ostendit deus Mosi lignum quod cū misisset in aquas in dulcedinem versæ sunt. Lacu tristifico. i. amaro nam triste pro amaro posuit Vergi. in. j. Georgi. cum dixit tristesq; lupini & in secūdo. Media fert tristes succos tardūq; saporem. Venia ligni. i. beneficio, Verg. j. Aene. orantes veniam & templū clamore petebant. Mel atticū, quod vt supra diximus generosissimū est, Lignum est dulcius pro dulce. Quo aspera. i. amara, sapiūt, id est, dulcescunt, Designabat autem lignū illud crucē dominī; per quā omnes nostræ amaritudines erāt dulcoradæ, vnde hymnographus cecinit dulce lignū, dulces clauos, dulce pondus sustinet. Sed suspicor eo in loco

mendū esse legendūq; lignū dulce clauī dulce pona
 dus sustinet, vt versus stare possit. Præfixa cruci, id
 est, omnis spes nostra posita est in cruce quæ per li
 gnū vt dixi illud significatur. Implet castra, duo quo
 q; miracula narrat præpostere quæ scribuntur in Ex
 odo ca. xvj. hoc est māna qđ pluit, & coturnices quæ
 ceciderūt ī castris Hebræorū. Cibus nīquid? .i. in mo
 dū niuis cādicās & cadēs, erat enim quasi semē coriā
 drīalbū. Illabēs, cadēs. Construūt Hebræi, instruunt
 Christus, tūc deus, nūc deus & homo cibās nos ange
 lorū pane. Nec non vētus inuehit alites. i. coturnices.
 Anhelitu imbrifero. i. spiritu ferēte illas quasi imbrē.
 Nube crassa. i. in morē nubis crassæ. Quæ agmina, co
 turnicū, Conflata in humū. i. flatu proiecta. Fuga re
 duce. i. a periculo illas liberāti, alias reduces a pericu
 lo liberati passiue, sic Vergi. reduces socios & redu
 ces agnos primo Aenei. dixit. Pietas numinis vnici. i.
 vni? dei, nō multi vt apud Ethnicos habebantur. My
 sticis dapibus. i. figuratis in lege veteri. Fessos ille,
 quod narratur in Exodo de populi Israelitici ex Ae
 gypto liberatione, & reductione in terram Canaan
 per deserta hoc est in terrā lacte & melle fluentē: de
 signat qđ deus vocat nos per labores ad paradīsum vo
 luptatis, dicit igitur. Ille scilicet deus vnicus, Regens
 populū. s. Christianū sibi peculiarē. Discissis turbīnī
 bus. i. dissipatis, omnibus quę possunt nos pturbare.
 Vocat nos fessos, ex hac via qua peregrinamur fati
 gatos. Per freta seculi, vt Hebræos vocabat per mare
 rubrū. Et præcipit, animas iactatas mille laboribus,
 vt Hebræos per deserta huc & illuc vagantes. Scan
 dere in patriam iustorum, vt Hebræos in terram pro
 missionis quo illos vocabat. Illic. id est, in patriā quo
 nos vocat quam metaphorice describit: quasi paradī
 sum hoc est hortum voluptatis. Fragrat odorem spī
 rat, Vnda ex fonticulis fugacibus. i. fluētibus per ter
 ræ superficiem, atq; illam rigantibus. Fundit, id est,
 perfundit & rigat. Caltha pinguis. i. flores eximios
 qui calthæ genere fœmininō pōtius dicuntur. Vergi.
 in bucolicis, mollia luteola pingit vacinia caltha, &
 Columella, Flauētia lumina calthę, nā flos ille pallēs ē

Et molles violas, cum Vergi. dixit molles nā ille mol
 lia vacinia scribit. Balsama defudata, q̄ quasi ex sudo
 re defluūt: excip iūturq̄, Spirāt. i. suauē odorē emitt
 unt. Iuue. Spirātesq̄ crocos & in vena ppetuū ver.
 Et foliū quod sic proprie dicitur, vnde vnguenta fo
 liata, de quibus Iuue. moechis foliata parantur. Fonte
 quod abdito, vult significare foliū ex paradiso volu
 ptatis originē habere ex fonte vnde oriūtur quatuor
 illa flumina. Portat in exitū. i. ostiū quo exit in mare.
 Concentu parili. Atqui Vergi. dixit, Est mihi dispari
 bus septē compacta cicutis fistula, sed cū per se uoces
 sint dispaes in consonantia sunt pares. Sunt & spiri
 tibus, quod apud inferos aliquando sunt feriæ, hoc est
 festa in quibus iudicia non exercentur, sicut legimus
 apud Ouidiū lib. x. meta. & apud Vergiliū in. iiii.
 Geor. Cum Orpheus descendit ad inferos petiturus a
 dijs infernis Eurydicen vxorē suā, vt poetæ fabulan
 tur. Nunc itaq̄ dicit autor idē cōtigisse quo tempore
 saluator noster descendit ad inferos vt inde educeret
 sanctorum animas. Feriæ celebres, quæ celebrantur a
 pud illos nos exercendo pœnas solitas. Sub Styge, pa
 lude inferna, Dij cuius iurare timent & fallere numē
 vt dicit Verg. in. vj. Illa nocte, subaudi, tales feriæ fu
 erunt. Ex stagnis Acherontijs, id est, ab inferis vbi est
 Acheron fluuius. Nam quēadmodū in argumēto hu
 ius odes diximus; illa nocte qua Christus redijt ab in
 feris hic hymnus peculiariter canitur; in quo fuit cō
 suetudo apud antiquos per domos lumina complura
 disponere ex omni materia quæ potest præbere alimē
 tū igni. Illa nocte. suspenditur sentētia vsq̄ ad illum
 versum nec feruent solito flumina sulphure. Surgēs
 .s. Deus homo. Imbuīt tenebras. i. implet inferos. De
 face fulgida. i. suo splendore. nō sicut lucifer imbuīt
 tenebras: quia lux illa luciferi brevis est atq̄ maligna
 Sed maior sole. i. maiorē lucē p̄ferēs q̄ sol. Restituēs
 diē. s. fugatis tenebris. Marcent, languescunt. Umbra
 rum populus. i. animarū quæ erant apud inferos. Soli
 to sulphure, phlegetontem signat qui igneus est, nam
 phlox, gos, est ignis quo miserorū animę purgātur.

Vergi. j. vj. Aene. In festū elicitur scelus aut exurit
 igni. Et Iuuenalis. s. qua darentur sulphuracū tædis.
 Nos Christiani representantes lucem illā qua Christus
 noctē illam illuminauit. Trahimus noctē. i. vigilamus
 Concilijs festis. i. celebribus. Per pia gaudia. i. religio
 sa & spiritalia. Congerimus vota. i. cōcipimus vota
 Et agimus liba. i. offerimus munera. Extructo sacra
 rio. i. composito vbi talia dona reponuntur. Mobili
 bus funibus. i. qui huc & illuc agitantur, vt supra flā
 mis mobilibus dixit. Quæ suffixa pendent. Vergili.
 pri. Aene. Dependēt lychni laquearibus aureis. Fota
 natatibus, quia in lucernā flamma illa natat super oleo
 quod est fomes & alimentū ignis. Vitro perspicuo. i.
 translucenti. Credas, cōparat lumina ex laquearibus
 dependentia cœlo stellato. Credas. i. credere possis.
 Areā stelligeram. i. cœlū stellatum quod in pellis mo
 dū est expansum. Stare desuper. i. in tecto splendere.
 Vergil. Stant lumina flammæ. Geminis trionibus, q̃a
 duæ sunt arcti. s. maior & minor. Verg. j. Geor. Perq̃
 duas in morē fluminis arctos et credas. Hesperos pur
 pureos. i. luciferos pulchros, nā eademq̃ stella est lu
 cifer & hesperus, eadem Veneris stella dicitur. Spargi
 er prospargi in cœlo, ea parte. Qua temo regit iugum
 phosphoreū. i. in parte septētrionali vbi ē phosphor⁹
 siue Thracius siue Cimmerius. Nā uterq̃ subiect⁹ est
 arctino siue boeety & plaustro. Ores digna Deus, or
 do est, Lucē pro lux, sic Verg. Urbē quā statuo vestra
 est: pro vrbs. Principio noctis roscidæ a rore qui per
 noctē spargitur & per diē euasceit. Reliqua prēmia
 .s. tua & a te nobis data. Tu lux, quasi offerat lucernā
 nā olei hoc dicit. Lux oculis exterius, lux sensibus in
 terius. Suscipe lumē lucernā hanc. Tinctum vngaine.
 i. pingui oleo, sed cū sit vnguē omne pingue quo vn
 gi possumus: vt Persius scenisece crasso vitiantur vn
 guine pultes, addi Chrismatis pacifici. i. olei quod ex
 oliua concinnatur quæ insigne pacis est vt supra dixi
 mus. Per te clausula est in oibus petitionibus Christia
 norū consueta. Suscipe inquā o summe pater. In quo
 stat gloria visibilis, cum sis tu inuisibilis. Qui ioster

dominus, per redēptionē peculiariter dominus vt in
symbolo cōfitemur vnicū dominū nostrū. Spirat pa-
racletū de patrio corde. q. d. q̄ ipse spirat & pater spi-
rat. Per quē. f. vnigenitū. nā pater p̄ filiū oīa agit. Cōti-
nuat regnū. i. regnat & viuit. Numine triplici. i. p̄so-
narū trinitate. Texēs. i. cōtinuās. Secula seculis. i. non
duratione aliq̄ finita, nā seculū est spaciū cētū annorū
sed cū dicimus secula. orū. eternitatē intelligimus.

HYMNVS ANTE SOMNVM.

Dimetrum Iambicum Anacreonticum Catalecticū
Monocolum Tetrastraphum, cōstās tribus pedibus
& semipede. Primo enim loco habet Iambū vel Spō-
deum promiscue, secundo Iambum, tertio Iambum
vel Spondeum, hoc modo:

U — U — U — U
— — U — — — U

A Des pater supreme
Quem nemo uidit unquam,
Patrisq; sermo Christe,
Et spiritus benigne,
O trinitatis huius
Vis una, lumen unum,
Deus ex deo perennis,
Deus ex utroq; missus.
Fluxit labor diei,
Redit quietis hora,
Blandus sopor uicissim
Fessos relaxat artus.
Mens æstuans procellis,
Curisq; sauciata
Totis bibit medullis
Obliniale poculum.

Serpit per omne corpus
Lethæa uis, nec ullum
Miseris doloris ægri
Patitur manere sensum.

Lex hæc data est caducis
Deo iubente membris,
Ut temperet laborem
Medicabilis uoluptas.

Sed dum pererrat omnes
Quies amica uenas,
Pectusq; feriatum
Placat rigante somno.

Liber uacat per auras
Rapido uigore sensus,
Variasq; per figuras
Quæ sunt operta cernit.

Quia mens soluta curis
Cui est origo cælum,
Purusq; fons ab æthra
Iners iacere nescit.

Imitata multiformes
Facies, sibi ipsa fingit
Per quas repente currens
Tenui fruatur actu.

Sed sensa somniantum
Dispar fatigat horror,
Nunc splendor intererrat,
Qui dat futura nosse.

Plerunq; dissipatis
Mendax imago ueris,

Animos pauore mæstos

Ambage fallit atra,

Quem rara culpa morum

Non polluit frequenter,

Hunc lux serena uibrans

Res edocet latentes.

Atqui coinquinatum

Vitijs cor impiauit,

Lusus pauore multo

Species uidet tremendas.

Hoc Patriarcha noster

Sub carceris catena

Geminis simul ministris

Interpres adprobauit.

Quorum reuersus unus

Dat poculum tyranno,

Ast alterum rapaces

Fixum uorant uolucres.

Ipsam deinde regem

Perplexam somniantem,

* Monuit

* Nouit famem futuram

Clausis cauere aceruis.

Mox præsul ac tetrarches

Regnum per omne iussus

Sociam tenere uirgam,

Dominae refedit aulae.

O quam profunda iustis

Arcana, per soporem

Aperit tuenda Christus,

Quam clara, quam tacenda.

- E** uangelista summi
 Fidissimus magistri,
 Signata quæ latebant
 Nebulis uidet remotis,
I psu tonantis agnum
 De cæde purpurantem,
 Qui conscium futuri
 Librum resignat unus.
H uius manum potentem
 Gladius perarmat anceps,
 Et fulgurans utrinq;
 Duplicem minatur ictum.
Q uæstor ille solus
 Animaq; corporisq;
 Ensisq; bis timendus
 Prima, ac secunda mors est.
I dem tamen benignus
 Vultor, retundit iram,
 Paucosq; non piorum
 Patitur perire æuum.
H uic inclytus perenne
 Tribuit pater tribunal,
 Hunc obtinere iussit
 Nomen, super omne nomen.
H ic præpotens cruenti
 Extinctor Antichristi,
 Qui de furente monstro
 Pulchrum refert trophæum.
Q uam bestiam capacem,
 Populosq; uorantem,

Quam sanguinis charybdim,

Ioannes execratur.

Hæc nempe, quæ sacratum

Præferre nomen ausa,

Imam petit gehennam,

Christo perempta uero.

T ali sopore iustus

Mentem relaxat heros,

Vt spiritu sagaci

Coelum peragret omne.

Nos nil meremur horum,

Quos creber implet error,

Concreta quos malarum

Vitiat cupido rerum.

S at est quiete dulci

Fessum fouere corpus,

Sat si nihil sinistrum

Vanæ minentur umbræ.

C ultor dei memento

Te fontis, & lauacri

Rorem subisse sanctum,

Te chrismate *innotatum.

*Innotas
tum

F ac cum uocante somno

Castum petis cubile,

Frontem, locumq; cordis

Crucis figura signet.

C rux pellit omne crimen,

Fugiunt crucem tenebræ,

Tali dicata signo

Mens fluctuare nescit.

- P**rocul ô procul uagantur
 Portenta somniorum,
 Procul esto peruicaci
 Præstigiator astu.
- O** tortuose serpens,
 Qui mille per Meandros,
 Fraudesq; flexuosas
 Agitas quæta corda.
- D**iscede, Christus hic est,
 Hic Christus est, liquesce,
 Signum, quod ipse nosti,
 Damnat tuam cateruam.
- C**orpus licet fatiscens
 Iaceat recline paulum,
 Christum tamen sub ipso
 Meditabimur sopore.

HYMNVS ANTE SOMNV M.

A Des pater supreme. Carmen Monocolon, dimetrum Iambicum catalecticum, constat tribus pedibus & syllaba, cui si altera adderetur esset dimetrum integrum, hymnus hic canitur siue canenduseffet anteaq̃ iremus cubitum. Inuocataq; in primis trinitate multa de somno narrat qui cū datus sit hominī a deo immortalī ad reparādas corporis & animi vires multa in eo contingunt partim honesta et partim turpia, dicitq; debere nos lecto tradere signatos cruce, vt aduersarius noster diabolus non suggerat nobis aut vigilantibus aut dormientibus vanas imagines &c. Pater supreme, a quo est omnis paternitas in celo & in terra, ad Ephesios. cap. iij. Quem nemo vidit vnquam. Ioan. cap. pri. Christe sermo patris, id est, verbum. Sapien. deci. octa, Dum medium

silentium tenerent omnia omnipotens sermo tuus a regalibus sedibus descendit. Spiritus benigne, proprie de spiritu sancto, benignus quasi bonus ignis propter amorem. Vis vna huius trinitatis, de spiritu sancto loquitur. Nam et filius brachium Dei figurate dicitur, vt Esaiæ cap. 2. brachium Domini cui reuelatum est, et spiritus sanctus Dei appellatus digitus, vt Luc. cap. 11 si in digito Dei eijs cio dæmonia et tamen omnium triū personarum eadem est vis et potestas, lumen vnum, quia quamuis filius sit lumen de lumine vt in symbolo canimus, et ad Hebræos cap. 1. qui cum sit splendor patris et figura substantiæ eius et spiritus sanctus sit ignis, hoc est, amor ab utroq; inspiratus: omnium tamen trium vnum est lumen. Deus ex Deo, de filio vel spiritu sancto potest dici potius quia subditur Deus ex utroq; missus. i. inspiratus. Labor Dei, quia per diē vigilamus cum vigilia sit labor etiam si nihil agamus quemadmodum e diuerso somnus sit quies. Vicissim quia nunc laboramus nunc quiescimus. Mens æstuans idest, per diem negotiis perturbata & diffusa. Pocus lumen obliuiale. i. somnum perfusum succo letheo. i. qui obliuionem omniū rerum affert secum vnde subdit vis lethea, idest, Lethes fluuius inferorum de quo Verg. in 6. Lethēū ad fluuiū Deus euocat, et ibidē Lethēi ad fluminis vndas secures latices & longa obliuia potant. Serpit per omne corpus. Verg. 1. æne. tās pus erat quo prima quies mortalibus ægris incipit et dono Diuū gratissima serpit. Lex hæc, quoniam Dei munere hoc datum est mortalibus. Membris caducis, labore defatigatis. Voluptas medicabilis, idest, voluptuosa medicina laboris. Quies amica somnus. Omnes venas, idest, omnia interiora. Placat, mulcet, Pectus feriatum, idest, ociosum et nihil agens, qui per ferias nihil operamur. Rigante somno. Verg. in pri. at Venus astanio placidam per membra quietem irrogat. Sensus, idest, animi acrimonia, quæ homine dormiente vigilat, vnde Canticorū. 5. Ego dormio & cor meum vigilat. Per figuras, i. per phantasmata: quæ sunt rerum quas vigilantes sensimus imagines. Quæ

sunt operta, id est, alioqui occulta. Purus fons ab æthra, idem alijs verbis dicit. Est autem æthra æthræ splendor, Vergil. iij. Aeneid. Et lucidus æthra sydereus polus. Fingit sibi facies, id est, phantasmata. Actum tenui, i. subtili quadam contemplatione. Sed sensa, in dimidio vitæ bonos a malis nihil differre scribit Aristoteles in pri. Ethic. hoc est, in somno: nisi quantum meliora sunt visa proborum hominū quā quorūcūq; id nūc dicit Prudentius, quod dispar horror, i. insomnium quod homines terret somniātes. Sensa, pro sensu animi interiores. Splendor intererrat, i. lumen quoddam occurrit ipsi animo. Qui dat nosse futura, unde ex somno visis imaginibus, multi prædicunt futura: qualia fuerunt quæ de Ioseph & Daniello legimus. Plerumq; dissipatis, hoc & Aristoteles dicit quod ebrijs & crudis phantasmata perturbantur, & illorum insomnia nihil habent veritatis. Mendax imago, i. phantasma nihil significans. Animos mæstos, timentes sibi aliquod inde infortunium. Atra ambage, i. obscura ænigmate: quod non possunt interpretari: cum nihil, vt diximus significant. Quæ rara, i. qui raro peccat. Nam si dixerimus quod peccatum non habemus nos metipsos fallimus, quoniam vitij nemo sine nascitur. Vibrans hunc, id est, irradians & illuminans sic infra e contraio gladius fulgurans pro vibrans. Impiauit, impium & immundum fecit. sicut expiare est mūdare sacrificio. Species, imagines. Hoc patriarcha, exemplo Ioseph probat quod dixit ex Gene. capit. xl. ordo est, Ioseph noster patriarcha subaudi positi sub catena carceris. Interpretes, id est, somniorū coniectores approbavit hoc, id est, verum esse probavit. Geminis ministris, id est, pincernæ & pistori regis Quorum vnus, scilicet, pincerna. Alterum, scilicet, pistorem. Somniantem perplexa ex capit. xli: Quod somnium Pharaonis nemo poterat interpretari: sed Ioseph illud explicauit. Nouit cauere, id est, arcere. Clausis aceruis, scilicet frumenti. Præsula rege non solum annonæ, sed & cæteris rebus præfectus: ita vt post regem esset primus, dixit enim illi Pharaon vno

tantum regni solio precedente, & quæ sequuntur, Tetrarches, vnus de quatuor regib⁹ dicitur, vt Herodes Tetrarcha, Herodis superioris fili⁹, quia parti quartæ regni erat præfectus, sed hic tantum pro regni participē posuit vt Horat. pri. ser. Modo reges atq; Tetrarchas, Resedit aulæ domine. i. præcedit in aula domini omnium rerū Aegyptiarū. Tuenda. i. intuenta & videnda. Quam tacenda, vt de Paulo qui vidit secreta q̄ non licet hominī loqui. Euangelista. s. Ioannes qui per angelum vidit ea quæ in Apocalypsi, narrātur. Vidit autem non oculis sed mente, neq; in somnis sed vigilians, quāquam sedulius videtur innuere quod in somnis vidit Ioannes omnia illa; quæ scribit. Hieronym⁹ autem in prologo Apocalypsios vbi tria visionū genera ponit, hanc Ioannis reuelationem; in qua reuelante angelo vel potius Spiritu sancto nō tātum figuras spiritu vidit, sed etiā signata mente intellexit. Remotis nebulis. i. sine vllō impedimēto ad contēplandū. Quæ latebant signata in libro. s. de quo Apoc. cap. v. et vidi inquit librū scriptū intus et foris signatū sigillis septē. Ipsum tonātis agnū. i. dei patris filiū, q̄ est agnus tollēs peccatū mūdi. Purpurantē de cede de quo subdit Euangelista & vidi inqt agnū stantē tanq̄ occisum habentē cornua septē & oculos septē. Qui resignat. i. aperit. Verg. in. 4. Aene. Et lumina morte resignat. Nā sic itelligēdū qd̄ dat somnos. i. mortē, et adimit dans vitā, & resignat. i. aperit ex morte. Cōscium futuri, in quo vētura scripta erāt. Gladius anceps de quo in Apoca. capi. xix. De ore eius procedit gladius ex vtraq; parte acutus: vt in ipso pcutiat gentes. Fulgurans pro vibrās, sicut supra e cōtrario posuit lux serena vibrans, p̄ fulgurās. Quæsitōr pro criminū quæstor, vt apud Verg. lib. vj. Aenei. Quæsitōr Minos vrnā mouet ille silentiū, & hoc q̄a pater oē iudiciū dedit filio. Bis timēdus. i. anceps, hoc est, ab vtraq; parte scindens. Prima & secunda, hoc est, naturalis & per peccatum venit de qua Apocalypsis cap. xx. infernus & mors missi sunt in stagnum ignis, hæc est mors secūda, Vltor, criminum vindex tamen benignus, quia

miseriordia & veritas obuiauerunt simul, iustitia
 & pax osculatæ sunt. Retundit, reprimat: neque tantū
 in nos scuit quātum nos peccauimus, paucos, qui, scia-
 licet, sunt immedicabiles. Tribunal perenne, quia illi
 data est potestas in cœlo & in terra. Matth. vltim. Et
 quod paulo ante dixi, pater omne iudicium dedit fi-
 lio. Nomen supra omne nomen: ad Philipp. capit. ij.
 Propter qd & deus exaltauit illū & dedit illi nomen
 quod est super omne nomen &c. Extinctor Antichri-
 sti quem interfecit Iesus spiritu oris sui, de quo Pau-
 lus & Ioannes multa in Apocalypsi. Christo vero,
 quia Antichristus non est Christus verus, vnde ab an-
 ti quod est pro & Christus dictus est: quasi pro Chri-
 sto se gerens, Tali sopore, qualis fuit ille Ioseph, vt
 hic Ioannis. Iustus heros, id est, vir semi deus, vt dicit
 Aristote. vij. Ethicor. Si ex hominibus fiunt dii prop-
 ter virtutem: talem heroicam intelligimus. Relaxat
 mentem, id est, soluit partem illam qua intelligimus
 & meminimus: vt contempletur diuina. Vt peragret
 cœlum, quia vt dicit Cicero in prim. Thuscū. Nulla
 est tanta velocitas quæ possit cum animi velocitate
 comparari, & illud Thaletis velocissima mens om-
 nia cum penetret. Sed heroes possunt hoc. Nos, scia-
 licet, qui non sumus tales. Creber error, id est qui su-
 mus multis perturbationibus inuoluti. Nam quan-
 quam animo sit cœlestis origo vt dicit Vergil. in. vj.
 Aeneid. In tantum viget in quantum non noxia cor-
 pora tardant: ternique hebetant artus moribundaque
 membra hinc metuunt, cupiuntq; dolēt gaudentque
 &c. Cupido concreta. Vergili. est ibidem. Nec fundi-
 tus inquit omnes corpore excedunt pestes. Penitusq;
 necesse est multa diu cōcreta modis dinoscere miris:
 Sat est. Sensus est, satis est nobis per quietem reficere
 vires deperditas, & si non meremur diuinam reuela-
 tionem: saltem non occurrent nobis insomnia quæ
 nos deludant. Cultor Dei, id est, o christiane. Subisse
 rorem, id est, fuisse baptizatum, & chrismate inun-
 ctum. Tenebræ fugiunt, id est, dæmones, quos
 Paulus vocat potestates tenebrarum.

51 AVRELII PRUDENTII

Procul esto præstigiator, i. diabolus qui per præstigi-
as deludit homines maxime in somnis. Tortuose ser-
pens, id est, sinuose, quoniam serpentes ita mouentur
sinuando se Vergilij. Aeneid. Sinuantq; immensa vo-
lumina terga, idem in v. Qualis sæpe viz deprehen-
sus in aggere serpens ne quicquam longos fugiēs dat
corpore tortus. Per Mæandros mille, id est, per multi-
plices flexus & dolos, est autem Mæandrus cariæ flu-
uius qui ppter ea quod per plana labitur multos facit
flexus, vnde & res in se reuolutæ et perplexæ Mæan-
dri dicuntur. Vergi. v. Aeneid. Purpura Mæandro du-
plici Melibæa cucurrit. Hic Christus lux est, cum tu
sis tenebræ; quæ non possunt simul esse cum luce. Li-
quesce, id est, tabesce siue languesce: vt nil possis con-
tra me. Signum. s. crucis. Damnat tuam cateruā, id est,
te atq; angelos tuos. Corpus fatiscens. i. defessum, nā
fessus ab eo quod est fatisco deriuatur. Iaceat recline
id est, reclinatum in lecto. Paulo. i. ad breue tempus.
Meditabimur Christum non actu quandoquidē dor-
mimus: sed habitu & entelechia. Iuxta illud quod
supra diximus, ego dormio & cor meum vigilat.

HYMNVS IEIUNANTIVM.

Carmen Monocolon Iambicum Senarinm, acatale
& iicū, locis imparibus habens Spondeum, Anapæstū
Iambum, Tribachū: Paribus vero Iambum, & non
nunquam Anapæstum. Eius specimen, si voles, lice-
bit mutuari ex primo hymno: Senex fidelis,

O Nazarene dux Bethlem, uerbum patris,
Quem partus alui uirginalis protulit,
Adesto castis Christe parsimonijs,
Festumq; nostrum rex serenus * aspice,
Ieiuniorum dum litamus uictimam.

Nihil hoc profecto purius mysterio,
Quo fibra cordis expiatur * liuidi,

* accipe

* uiuidi

C A T H E M E R I N O N

1151

Intemperata quo domantur uiscera
 Aruina, putrem ne resudans crapulam
 Obstrangulatae mentis ingenium premat.

Hinc subiugatur luxus, & turpis gula,
 Vini atq; somni degener socordia,
 Libido sordens, inuerecundus lepos,
 Variæq; pestes languidorum sensuum,
 Parcæ subactæ disciplinam sentiunt.

Nam si licenter diffluens potu, & cibo,
 Ieiuna rite membra non coërceas,
 Sequitur, frequenti marcida oblectamine,
 Scintilla mentis ut tepescat nobilis,
 Animusq; pigris stertat ut præcordijs.

Frenentur ergo corporum cupidines,
 Deterfa ut intus emicet prudentia,
 Sic excitato perspicax acumine,
 Liberq; flatu laxiore spiritus
 Rerum parentem rectius precabitur.

Helias tali creuit obseruantia
 Vetus sacerdos, ruris hospes aridi,
 Fragore ab omni quem remotum & segregem
 Spreuisse tradunt criminum frequentiam,
 Casto fruente Syrtium silentio.

Sed mox in auras igneis iugalibus,
 Currûq; raptus euolauit præpeti,
 Ne de propinquo sordium contagio
 Dirus quietum mundus afflaret uirum,
 Olim probatis inclytum ieiunijs.

Non ante cœli principem septemplicis
 Moses tremendi fidus interpretis throni

Potuit uidere, quàm decem recurſibus
Quater uolutis ſol peragrans ſydera
Omni carentem cerneret ſubſtantia.

*precanti ſolis. V iſtus *precantis ſolus in lachrymis fuit,
Nam flendo pernox, irrigatum puluerem

Humi madentis ore preſſit cernuo,
Donec loquentis uoce perſtriſtus dei,
Expauit ignem non ferendum uiſibus,

I oannes huius artis haud minus potens,
Dei perennis præcucurrit filium,
Curuoſ uiarum qui retorſit tramites,
Et flexuoſa corrigens diſpendia,
Dedit ſequendam calle recto lineam.

H anc obſequelam præparabat nunciuſ
Mox affuturo conſtruens iter Deo,
Cliuoſa planis, confragoſa ut lenibus
Conuerterentur, nè ue quicquam deuium
Inlapſa terris inueniret ueritas.

N on uſitatis ortus hic natalibus,
Oblita lactis iam uicto in pectore
Matris tetendit ſeruiſans ubera,
Nec ante partu de ſenili effuſus eſt,
Quàm prædicaret uirginem plenam deo

P oſt in patentes ille ſolitudines,
Amictuſ hirtiſt beſtiarum pellibuſ,
Setiſue teſtuſ, hiſpida & lanugine,
Seceſſit, horrens inquinari, & pollui
Contaminatiſ oppidorum moribuſ,

I llic dicata parcus abſtinentia
Potum, cibumq; uir ſeueræ indiſtriæ

- In usq; serum respuebat uestperum,
Parum locustis & fauorum agrestium
Liquore pastum corpori suetus dare.
Hortator ille primus, & doctor nouæ
Fuit salutis, nam sacrato in flumine
Veterum pietas lauit errorum notas,
Sed tincta postquam membra defecauerat
Cælo refulgens influebat spiritus.
Hoc ex lauacro labe dempta criminum,
Ibant renati non secus quam si rudis
Auri recocta uena pulchrum splendeat,
Micet metalli siue lux argentei,
Sudum polito prænitens purgamine.
Referre prisca stemma nunc ieiunij
Libet, fideli proditum uolumine,
Vt diruendæ ciuitatis incolis
Fulmen benigni mansuefactum patris
Pierепreßis ignibus pepercerit.
Gens insolenti præpotens iactantia
Pollebat olim, quam fluentem nequiter
Corrupta uulgo soluerat lasciuiæ,
Et inde bruto contumax fastidio,
Cultum superni negligebat numinis.
Offensa tandem iugis indulgentiæ
Censura, iustis excitator motibus,
Dextram perarmat rhompheali incendio,
Nimbos crepantes, & fragosos turbines
Vibrans, tonatum nube flammæ quatit.
Sed poenitendi dum datur diecula,
Si forte uellent improbam libidinem,

Veteresq; nugas condomare, ac frangere,
Suspendit ictum terror exorabilis,
Paulumq; dicta substitit sententia.

I onani Prophetam mitis ultor excitat,
Pœnæ imminentis iret ut prænuncius:
Sed nosset ille cum minacem iudicem
Servare malle, quam ferire, ac plectere,
Tectam latenter uertit in Tharsos fugam.

C elsam paratis pontibus scandit ratem,
Vdo reuincta fune puppis soluitur.

* Iter

* Itur per altum, fit procellosum mare,
Tum causa tanti quæritur periculi,
Sors in fugacem missa uatem decedit.

I ussus perire solus è cunctis reus,
Cuius uoluta crimen urna expresserat,
Præceps rotatur, & profundo immergitur,
Exceptus inde beluinis faucibus,
Alui capacis uiuus hauritur specu.

T ransmissa raptim præda, cassos dentium
Eludit ictus, incruentam transuolans
Impune linguam, ne retentam mordicus,
Offam molares dissecarent * uiuidi.
Os omne transit, & palatum præterit.

* uiuidi

T ernis dierum, ac noctium processibus
Mansit ferino deuoratus gutture,
Errabat illic per latebras uiscerum,
Ventrís recessus circumibat tortiles
Anhelus, extis intus æstuantibus.
Intactus exim tertiæ noctis uice,
Monstri uomentis pellitur singultibus,

Qua murmuranti sine fluctus frangitur,
Salsosq; candens spumat undit pumices,
Ructatus exit, seq; seruatum stupet.

In Niniuitas se coactus percito
Gressu reflectit, quos ut increpauerat
Pudenda Censor imputans opprobria,
Impendet, inquit, ira summi iudicis,
Vrbemq; flamma mox cremabit, credite.

Apicem deinceps ardui montis petit,
Visurus inde conglobatum turbidæ
Fumum ruinæ, cladis & diræ struem,
Tectus flagellis *multinodi germinis,
Nato & repente perfruens umbraculo.
Sed mœsta postquam ciuitas uulnus noui
Hausit doloris, heu supremum palpitat,
Cursant per ampla congregatim moenia
Plebs, & senatus, omnis ætas ciuium,
Pallens iuuentus, eiulantes fœminæ.

Placet frementem publicis ieiunijs
Placare Christum, mos edendi spernitur
Glaucos amictus induit monilibus
Matrona demptis, proq; gemma, & serico
Crinem fluentem sordidus spargit cinis.
Squalent recincta ueste pullati patres,
Setasq; plangens turba sumit textiles,
Impexa uillis uirgo bestialibus,
Nigrante uultum contegit uelamine,
Iacens harenis & puer prouoluitur.

*Rex ipse, Choos æstuantem murices
Lenare uulsa dissipabat fibula
Gemmas uirentes, & lapillos sutiles,

*multimo
di.

*Chios

Insigne frontis exuebat uinculum
 Turpi capillos impeditos puluere,
 Nullus bibendi, nemo uescendi memor,
 Ieiuna mensas pubes omnis liquerat,
 Quin & negato lacte uagientium
 Flestu madesunt paruulorum cunulae,
 Succum papillae parca nutrix denegat.
 Gregeſ & ipsos claudit armentalium
 Solers uirorum cura, ne uagum pecus
 Contingat ore rorulenta gramina,
 Potum strepentis nèue fontis hauriat
 Vacuis querelae personant praesepibus,
 Mollitus his, & talibus, breuem deus
 Iram refrenat, temperans oraculum,
 * Prosper sinistrum, prona nã clementia
 Haud difficulter supplicem mortalium
 Soluit reatum, siq; fauorix flentium.
 Sed cur uetustae gentis exemplum loquor?
 Pridem caducis cum grauatus artubus
 Iesus, dicato corde ieiunauerit,
 Praenuncupatus ore qui prophetico
 Emanuel est siue nobiscum Deus.
 Qui corpus istud molle naturaliter
 Captumq; laxo sub uoluptatum iugo,
 Virtutis arcta lege fecit liberum
 Emancipator seruientis plasmatis,
 Regnantis ante uictor & cupidinis.
 In hospitali nanq; secretus loco
 Quinis diebus octies labentibus,
 Nullam ciborum vindicauit gratiam,

* Propter
 habent nō
 nulli uete
 res codi
 ces, tanq̃
 prope
 dicas.

- Firmans salubri scilicet ieiunio
 Vas appetendis imbecillum gaudijs.
M iratus hostis posse linum tabidum
 Tantum laboris sustinere ac perpeti,
 Explorat arte sciscitator callida
 Deus ne membris sit receptus terreis,
 Sed increpata fraude post tergum ruit.
H oc nos sequamur quisq; nunc pro uiribus,
 Quod consecrati tu magister dogmatis
 Tuis dedisti Christe sectatoribus,
 Vt cum uorandi uicerit libidinem,
 Late triumphet Imperator spiritus.
H oc est quod atri liuor hostis inuidet,
 Mundi poli q; quod gubernator probat,
 Altaris aram quod facit placabilem,
 Quod dormientis excitat cordis fidem,
 Quod limat agram pectorum rubiginem.
P erfusa non sic anne flamma extinguitur,
 Nec sic calente sole tabescunt niues,
 Vt turbidarum scabra culparum seges
 Vanescit almo trita sub ieiunio,
 Si blanda semper misceatur largitas.
E st quippe & illud grande uirtutis genus,
 Operire nudos indigentes pascere,
 Opem benignam ferre supplicantibus,
 Vnam parem q; sortis humanæ uicem
 Inter potentes atq; egenos ducere.
S atis beatus quisq; dextram porrigit,
 Laudis rapacem prodigam pecuniæ,
 Cuius sinistra dulce factum nesciat,

*illum perennes protinus complent opes,
Ditatq; fructus scenerantem centuplex.*

Hymnus ieiunantium.

O Nazarene, carmen est quale illud senex. fidelis. canendum a ieiunantibus. Multa de ieiuniorum laudibus narrat; & quantum cōferant ad animi vires erigendas atq; e diuerso carnis libidinem domandam affert q; in exemplum Hæliæ Moſis Ioānis baptistæ, Niniuitarū & tādē Christi ieiunium, cui adiungit eleemosynā in pauperes. Itaq; in primis Christum inuocat: quasi ieiunij suo ieiunio sanctificatorē. O nazarene dux Bethleem, duplex patria tangitur in qua cōceptus & nutritus & in qua natus est: additur etiam ex euangelio Capharnaū, vt dicit Hieronymus signorum domini familiaris. Dux bethleē, ad illud respicit quod Mattheus scribit cap. ij. citās testimonium Micheæ prophetæ ex cap. v. & tu Bethleē terra Iuda nequaquam minima es in principibus Iudæ, ex te enim exiet dux qui reget populū meum Israel. Castis parsimonijs. i. ieiunijs quæ nos castos faciunt, sed parsimoniam posuit pro parco cibo, sicut & hymnographus quoq; cecinit potus cibiq; parcitas. Rex serenus. i. vultu placido & fauenti. Festū nostrum. i. ieiunium quo nos alicui festo preparamus, vel ipsum ieiunium per se festū vocat, vt in sequenti hymno, soluimus festum fruimurq; mensis. Litamus vitam, quoniā in ieiunio nosmetipsos sacrificamus deo. Mystério. i. mystico sacrificio. Fibra cordis liuidi. i. peccato coinquinati, sed fibra potius de iecore q̄ de corde dicitur. Ne aruina. i. nimius luxus qui per ruinā hoc est pinguitudinē designatur. Refudās crapulā. i. vinū quod vt ait Hieronymus despumat in libidinē. Mentis obstrangulate. i. quā strangularet si nimio cibo et potui indulgeremus. Hinc ex ieiunio. Luxus, omniū rerū superfluitas. Gula vini, quia illa præcipue menti nocet. Socordia somni. i. quæ sequitur ebrietate, Degener, quæ facit homines degenerare.

re. Leposinuerecundus. i. verba impudica dum volu-
 lumus videri lepidi. Variæ pestes, ita proprie appella-
 latur peccata animi pestes. Sentiunt. i. dolenter recipi-
 unt; nam de sensu qui est cum dolore intelligit; quod
 incontinentibus contingit. Diffluens, tu redundans.
 Scintilla, igniculus ille animi, nobilis mentis, ex origi-
 ne quam vt sæpe ex cælo duxit. Marcida oblectamur
 id est, languens voluptatibus. Tepefeat, refrigerat
 ex ingenito illo calore. Prudentia deterfa, i. anima ra-
 tionalis mundata. Sic. s. per ieiunia. Spirit⁹ perspicax
 .i. qui oia pspicit cū ex ieiunio excitatur. Liberq; fla-
 tu laxiore. i. cū arctaretur ex nimio cibo & potu: ex
 illa angustia liberabitur per ieiunium & vtetur liberū
 ori spacio. Helias vetus sacerdos. i. propheta. Tali ob-
 seruantia, id est, obseruatione ieiunij. Hospes ruris
 aridi, nam fugiens impotentiam Iezabel vt legimus
 in. iij. Regum. capit. xix. Profectus est in desertum
 viā vnus diei cū comediſſet panē subcinericiū ab an-
 gelo mōstratum ambulauit in fortitudine cibi illius
 quadraginta diebus & quadraginta noctibus vsq; ad
 montem Dei in Oreb, vbi mansit in spelunca. Frago-
 re, strepitu hominū. Frequentiā criminū. i. vbi frequē
 tātur crimina. Silētio syrtiū. i. deserti vbi nō magis
 est habitatio q̄ in syrtibus Aphricæ. Sed mox raptus
 hic raptus in. iiii. lib. Re. cap. ij. legitur Igneis iugali-
 bus, ecce inquit currus igneus & equi ignei diuiserūt
 Heliā et Eliseum. Afflaret. coīgnaret. Nō ante, idē cō-
 firmat Moſis exēplo de quo Exod. 34. in calce. Ingres-
 sus inquit Moyſes mediū nebulæ aſcēdit in montē et
 fuit ibi quadraginta diebus & quadraginta noctibus.
 Cœli septēplcis. i. septē planetarū, quid nō & aliorū
 globorū? Decē recurſibus. i. dierū reuolutionib⁹ qua-
 ter, hoc est quadraginta dieb⁹. Ioānes. s. præcursor dñi
 Huius artis .i. virtutis hoc est ieiunij. Curuos viarū
 tramites, ex eo qđ scribit Marcus in principio ſui euā-
 gelij citās illud ex Eſaiā cap. xl. vox clamātis in deser-
 to parate viā dñi. rectas facite ſemitas eius. Retorſit. i.
 ex curuitate in rectitudinē reduxit. Diſpēdia. i. viarū
 ambages. Dedit lineā. i. iter rectū, Calle recto, ſed an-

gusto qm̄ arcta est via quæ ducit ad vitam. Nuncius. Ioannes quē Malachias capi. iij. appellat sic, ecce ego mitto angelū meū: q̄ pręparabit viā tuā ante te. Hęc obsequelā. i. obsequiū siue ministeriū. Cōstruēs iter. i. sternēs viā. Deo affuturo, x̄po paulo post vëturo. Vt cliuosa, ex eo quod scripsit Esaias cap. xl. erūt praua in directā & aspera in vias planas. Leuibus. i. planis & nō asperis. Veritas illap̄sa. i. x̄ps de cœlo descēdēs q̄ dixit, ego sum via, veritas, & vita. Hic, ortus. s. Ioānes. Non vsitatis, quia ex patre sene & matre anu. Tendit vbera, quia repugnātibus vbera distendūtur. Oblita lactis. i. quæ & propter ætatē & propter desuetudinē erāt sicca. In pectore vieto. i. languido & viribus destituto, viere apud antiquos erat viuare. Tere. in Eunuchō. vietus, veterinosus. &c. Prędicaret, cum exultauit gaudio infans in vtero matris, Lucę. j. Pellibus hirtis, bestiarum. i. camelorū Mar. capi. j. & Matth. iij. & erat Ioānes vestitus pilis camelorū, & zona pellicea circa lūbos eius, & locustas & mel syluestre edebat. Horrens, timēs. Oppidorū moribus, oppidanorū, vnde & de illo dixit saluator noster q̄ molibus vestiūtur, in domibus regū sunt &c. Dicata abstinentia. i. ieiunio dedicato. Hortator, predicās, pœnitentiā agite, appropinquabit enim regnū cœlorū. Math. iij. Sacrato in flumine, in Iordane. Veterū errorū notas. i. maculas, quod vero habetur pietas mēdū est, & nescio an debeat legi vietus vt supra, in pectore vieto, vel pietas interiectiue positū est: vt apud Verg. vj. Aeneid. heu pietas, heu prisca fides. Quod vero dicit lauit, quomodo debeat intelligi vide, nā baptisma Ioannis nō abluebat peccata, & qđ sequitur qđ descēdebat spiritus sanctus, de solo x̄po legitur cū fuit baptizatus a Ioāne qđ descēdit spiritus sanctus in specie colūbe vel potius velut colūba. Vena aurī recocta. i. balnea igni purgata nā ita per recoctionē aurū purgatur, fit obrizū. Lux metalli argētei. i. splendor argēti, quia nec vena est aurū, nec argētū metallū: sed eruuntur ex vena siue metallo. Purgamine polito. i. poliēte Sudū. i. clarū et serenū, & positū nomē pro aduerbio

sudū pro sude sicut pulchrū pro pulchre, sic Vergi.
toruūq; repēte proclamat, & sedet æternūq; sedebit;
pro torue & æterne. Referre, prosequitur de ieiunio
Niniuitarū. Stēma. i. nobilitatē & laudē ductā ab anti
quitate. Proditū. i. literis mādātū. Volumine fideli, in
Iona ppheta q est ex sacro canone. Vt diruēdē, ordo
est. Vt, i. quomodo, flumē benigni patris. i. ira ex bo
nitate dei placata. Pepercerit incolis, habitatorib⁹ Ni
niue. Repressis ignibus, aut quod igne vastaturus erat
urbem, aut quia hoc nō legitur in prædicto libro: sed
qd erat euersurus exponēdū potius vt supra ignibus
p furore siue ira. Gens prepotēs, Lucanus, et felix sic
fama min⁹. Fluētē nequiter. i. lapsam in libidinē. Laf
ciuiā corrupti. i. ipsi corrupti plasciuiā. Soluerat dis
solutā fecerat. Vulgo. i. cōmuniter & passim, sine dif
ferētia personarū. Cōtumax, rebellis. Fastidio bruto
. i. superbia bestiali. Tandē post multa illorū ciuiū cri
mina. Cēsura indulgētię iugis. i. deus censor indulgē
tissimus iugiter, nā indulgētia proprie est patrum in
filios mollis & delicata educatio, vt dicit Quintilia
nus. Offensa illorum vitijs. Excitatur motibus iustis
. i. iustia ira ad puniendum illos. Incendio rhomphea
li, exponendū vt supra, id est, ense illo de quo Gēn.
cap. iij. Collocauit ante paradysum voluptatis Ches
rubim & flammeum gladium atque versatilem, est
enim rōhphea Græce Latine gladius siue framea. Vi
brans. nymbos crepantes, id est, sonoros & cū frago
re venientes. Flammarū tonantū. i. fulminū quę cum
erumpunt: tonāt nubibus ruptis. Sed pœnitēdi, ordo
est. Sed terror exorabilis. i. deus minis territās: quī ta
men potest exorari hoc est ab illo venia impetrari.
Suspendit ictum. i. continuūt manū neq; misit fulmē
paratum. Diecula pœnitendi. i. in qua penitentiā age
rent. Et sententia dicta. i. iam lata. Substitit, id est, ces
savit, paruo tempore, scilicet vno die. Vltor mitis
sicut supra fulmen mansuetum. Vertit in Tharfos fu
gam, videtur significare quam scriptura vocat Thar
sis esse Tharsum ciuitatē Cilicię: septuaginta tamē q
bus assentitur Hieronym⁹ Carthaginē interpretatur.

Pontibus, quos vulgus appellat scalas, & omnia quæ sequuntur patent ex lectione ipsius prophetæ. Vrna vas in quo iaciuntur sortes. Vergi, in. vj. stat ductis sortibus urna. Beluinis, balenæ Præda, i. Ionas, q̄ ita vocatus est ac si esset balenæ cibus. Transmissa, id est, transglutita subito. Eludit ictus, quia non fuit dentibus læsa. Linguam, aqua etiam non est læsa, quod fecit deus: Ne molares viuidi, id est, acuti. Diffecarent mordicus, id est, morstu siue mordendo. Offam, id est, carnem. Retentam, id est, si inter dentes & linguam fuisset retenta. Transit & præterit, nulla in oris inani tate facta mora. Ternis processibus pro tribus spatijs more poetico posito distributio p̄ numerali vt vergilius primo Aeneidos, bina manu lato crispans hastilia ferro. Per latebras, per tubos hoc est laryngam & ventrē. Recessus tortiles, id est, penetrabilia curua. Anhelus extis æstuatibus, quia cū balenæ intestina æstuerent: necesse erat prophetam anhelare. Exin, deinde. Vice tertie noctis, id est, cū aduenisset nox tertia post quā fuit deuoratus, vice autem noctis dixit: quia nox & dies inuicem sibi succedūt, vnde illud Cavi, vicissitudines noctium faciūt dies alacriores. Qua fluctus, descriptio est littoris. Qua, id est ea parte maris qua fluctus frangitur. Fine murmurāti, id est, in termino maris vbi fit murmur ex collisione vndarum ad saxa nam in mari summo nō fit talis fragor. Pumices salios, id est, saxa cauernosa ex salitudine aque illisæ, Vergilius, dulces latebroso in pumice nidi. Percito gressu veloci. Censor, i. Ionas quasi censor, id est, magister morum. Imputans, i. cum reprehensione commemorās. Impēdit, id est, instat & imminet super vos. Apicem, verticem. Fumum ruinæ, id est, vrbis euersæ. Et struem, pro stragem. Tectus, id est, adumbratus. Flagellis, flagella sunt summæ arborū partes dicta ab eo quod vtero flagellantur, vt ait Seruius in illud, Verg. ij. Geor. neue flagella summa pete aut summa defringe ex arbore plantas. Germinis multimodi, id est, plantæ illius effusæ in multos ramos, sed quæ fuerit illa plantæ dubium est. Hieronymus hederam interpretatur alij cu

Alij cucurbitam fuisse dicunt. Hebraei neutrum esse dicunt, sed suffruticem palestinae familiarem quod cica-
ion apud illos dicatur, vulnus doloris quod ex pœni-
tentia sequebatur. Palpitat supremum, id est, tremit
ad morientium similitudinem, quorum membra non
mouentur, sed palpitant; & posuit supremum nomen
pro aduerbio. Christum, id est, deum vt supra dixi-
mus per p̄lepsim. Mos edendi, id est, consuetus cibus.
Glauco, virides quod in luctu etiam hodie in Italia
faciūt, vt lugētes vtantur vestibus eius coloris tendē-
tis in nigrorem: & quæ fere imitentur cupressos.
Vergi. tertio Aeneid. Stant manibus aræ ceruleis mœ-
stæ victis atraq̃ cupresso. Pullatī patres, id est, vesti-
bus nigris induti. Iuuenalis. Horrida mater pullatī
proceres. Recincta veste, quod etiam in summo luctu
scribit Vergilius in. iij. Aeneid. Fecisse Dido. vestes
inquit, in veste recincta testatur moritura deos. Setas
textiles, id est, cilicium quod textitur ex villis caprarū
Vergilius tertio Georg. Setas intensaq̃ menta cinis
pij tondēt hirci. Velamine nigrante sicut in nuptijs
vtebantur flammeolo. Rex ipse Niniuitarum. Lanā
vestem preciosam. Aestuante murices, id est, purpu-
ras quæ imitantur flagrantem ignem. Vergil. in. iij.
Aenei. Tyrioq̃ ardebat murice lana. Coos, a Co insu-
la prope Rhodum. vnde vestes coę dictæ Ouid. Hinc
& auaritiæ causas & Coa puellis vestis & erubro lu-
cida concha gemma, & propertius, & tenue Coa ve-
ste mouere sinus. Fibula, zona qua vestes cinguntur.
Gemmas virentes, Smaragdōs. Lapillos sutiles, vni-
ones & margaritas dicit quæ ideo terebrantur vt ve-
stibus attiaris insuantur. Vinculum frontis, id est, co-
ronam ex gemmis & margaritis constructam. Vergi.
primo Aenei. Et duplicem gemmis auroq̃ coronam
Nux parca denegans succum infantibus. Rotulenta
gramina. Vergi. Cum ros intenta pecori gratissimus
herba est. Potum, idē, nulla neq̃ amnē libauit quadru-
pes, nec graminis attigit herbā. Vacuis, manibus & si-
ne pabulo. Irā breuē, quia ira furor breuis est vt dicit
Hora. in. j. Epi. & Psalmographus. Nunqd irascitur

per singulos dies. Prosper, prosperitatē afferēs. Oraculum quod per prophetā iussit predicari. Reatum, cuius erant rei. Fit fautrix, i. fauet. Sed cur vetustæ, quasi dicat cū habeamus exempla recentiora: omittamus antiqua. Pridem, non multo tempore ante annos circiter trecentos. Grauius artubus, qui & itinere de fatigabatur, & sitiebat ad puteum, & esuriebat in deserto. Dicato corde, i. ad hoc ieiuniū sacrū dedito. Ore prophetico, s. Esaie, qui dixit cap. vij. Ecce virgo concipiet & pariet filiū & vocabitur nomen eius Emanuel. Qui, s. Emanuel, i. sumpta carne factus hominī familiaris. Arcta lege virtutis, i. Prædicans virtutis viā quæ arcta est & difficilis. Fecit liberū, i. a servitute peccati liberauit. Corpus molle naturaliter, id est, ad molliciē & voluptatē proclive. Iugo laxo, nō arcto quale est virtutū sed laxo, quia lata est via quæ ducit ad perditionem. Emācipator, i. assertor & vindex plasmatis seruientis, i. hominis sub iugo peccati existētis. Cupidinis regnātis ante, s. q̄ nostrā carnē fumeret. Loco inhospitali, i. in deserto. Quinis octies, i. quadraginta. Vindicauit, i. sibi assumpsit. Gratia ciborum, i. suauitatē. Firmans, cōfirmans & firmū faciēs. Vas imbecillū, i. corpus quod est quasi animi vas, vnde apostolus, sciētes vnusquisq̄ suū vas possidere. Imbecillū, i. fragile alioquin & p̄nū ad voluptates quæ vt ait Arist, nobis cognatæ sunt. Limū tabidū, i. hominē ex luto factū atq̄ ex cōsequēti mortale. Explorat, inquit & tentat post tergū, cū dixit illi Christus vade retro satana. &c. Quisq̄ pro viribus. Vergilius quisq̄ viri. Liuior hostis atrī, i. diabolus liuidus & inuidus, inuidet in nobis cū videt nos ieiunantes. Probat, approbat & laudat. Aram altaris, i. deū propter quē placadū facimus sacrificiū. Limat rubiginē, i. abstergit peccati sordes. Perfusa, illud quod de elemosyna scribitur sicut aqua extingit ignē: ita Eleemosyna extingit peccatū de ieiunio posse verius dici putat autor, nihilominus tamē illā ieiunio adiungit. Seges scabra, i. spinosa & aspera q̄ nō sinit bonū semen crescere. Vanescit inter moritur. Largitas blanda

.i. mite opus misericordiæ, est quippe, misericordiæ
opera adiūgit ieiunio. Inter potētes egenos ducere, .i.
putare omnes homines natura esse æquales atq; vt ait
Iuuenalis paribus cōstare elemētis. Non vt femina il-
la arrogās & immitis apud eundē clamat o demēs ita
feruushomo. Laudis rapacē .i. auarā gloriæ. Cuius si-
nistra: ad illud ex Math. cap. vj. nesciat sinistra tua qd
faciat dextera. Illum fēnerantem, qui dat simplum vt
accipiat cētuplū ex Math. cap. xix. omnis qui relin-
quit domum, aut fratres aut sorores, cētuplū accipiet.

HYMNVS POST IEIUNIVM.

Carmē Sapphicū, Endecasyllabū, cōstās Trochæo,
Spondeo, dactylo, & duobus Trochæis hoc modo:

— U — — — UU — U — U

Quartus vero quisque, Adonius est, cōstans Dacty-
lo, & Spondeo, hoc modo:

— UU — —

Christe seruorum regimen tuorum,
Mollibus qui nos moderans habenis,
Leniter frenas, faciliq; septos
Lege coërces.

Ipse cum portans onus impeditum
Corporis, duros tuleris labores,
Maior exemplis, famulos remisso
Dogmate palpas

Nona summissum rotat hora solem,
Partibus uix dum tribus euolutis,
Quarta deuexo superest in axe
Portio lucis.

Nos breuis uoti dape uindicata
Soluimus festum, fruimurq; mensis
Ad fatim plenis, quibus imbuetur

Prona uoluptas.

T antus æterni fauor est magistri,
Doct̃or indulgens ita nos amico
Lactat hortatu, leuís obsequela ut
Mulceat artus.

A ddit & ne quis uelit inuenusto
Sordidus cultu lacerare frontem,
Sed decus uultus, capitisq; pexum
Comat honorem.

T erge ieiunans, ait, omne corpus,
Neue subducto faciem rubore
Luteus tingat color, aut notetur
Pallor in ore.

R ectius læto tegimus pudore
Quicquid ad cultum patris exhibemus,
Cernit occultum deus, & latentem
Munere donat.

I lle ouem morbo residem, gregiq;
Perditam * sanat male dissipantem
Vellus adfixis uepribus per hirtæ
Deuia syluæ.

I mpiger pastor reuocat, lupisq;
Gestat exclusis humeros grauatus,
Inde purgatam reuehens aprico
Reddit ouili.

R eddit & pratis uiridiq; campo
Vibrat * implexis ubi nulla lappis
Spina, nec germen sudibus perarmat
Carduus horrens.

S ed frequens palmis nemus, & reflexa

* sano

* implexis

Vernat herbarum coma, tum perennis
Gurgitem uiuis uitreum fluentis
Laurus obumbrat.

H isce pro donis tibi fide pastor,
Seruitus quæ nam poterit rependî?
Nulla compensant precium salutis
Vota precantum.

Quamlibet spreto sine more pastu
Sponte confectos tenuemus artus,
Teq; contemptis epulis rogemus
Nocte, dieq;.

V incitur semper minor obsequentum
Cura, nec munus genitoris æquat,
Frangit & cratem luteam laboris
Grandior usus.

E rgone linum fragilem solutæ
Deferant uires, & aquosus albis
Humor in uenis dominetur, ægrum
Corpus eneruans.

L axus, ac liber modus abstinendi
Ponitur cunctis, neque nos seuerus
Terror impellit, sua quenque cogit
Velle potestas.

S ufficit quicquid facias uocato
Numinis nutu prius, inchoare,
Sive tu mensam * renuas, cibumq;
Sumere tentes.

A mnuat dexter deus, & secundo
Prosperat uultu uelut hoc salubre
Fidimus nobis fore, quod dicatas

*RENCHES

Carpimus escas.

*Sit bonum supplex precor, & medelam
Conferat membris, animumq; pascat
Sparsus in uenas cibus obsecrantum
Christicolarum.*

Hymnus post ieiunium.

Christe seruorum. Carmen sapphicum mixtum adonico. Canitur post solutū ieiunium hoc est post cœnam ieiunantium, canitur hic hymnus hora nona: quādo ieiuniū soluitur, hoc est, tēpore cœnæ. In quo primo dicit quāta indulgētia Deus christianos tractet qui sub lege astrictis tamen habenas laxas dat permittēdo illis, vt largiori cibo ieiunia soluant & faciem lauent, quanto præterea nos amore psequatur ex eo demōstrat: quod relictis nonaginta nouem ouibus hominem perditum quæ sunt deoq; restituit pro quibus beneficijs gratias a nobis agendas esse dicit. Regimen pro rector. Frenas leniter ex eo quod euangelista scribit. Matth. xj. Iugum meum suauē est & onus meū leue. Lege facili. non qualis fuit vetus quæ iubebat ex talione pœnas luere, hoc est, oculū pro oculo manū pro manu. Ipse cum portans. Ordo est, cū tu ipse maior exemplis, vel maior. i. magister, vel potius maior quia omnia quæ nobis præcepit facere ipse maiorē in modū fecit & subiit omnes labores humanos vt nobis esset exemplo. Corpus impeditū, & qđ animo potius est impedimento quam auxilio. Palpas famulos. i. blandiris illos molliter tractans. Iuuenalis. Quem munere palpat charus. Dogmate remisso. i. nō rigido, sed molli. Nona hora qua antiquiores soliti erant soluere ieiuniū. Partibus tribus subaudi ex quatuor in quas dies diuiditur: quemadmodum & nox in quatuor vigilias, prima, tertia, sexta, nona. Nos soluimus festum, id est, ieiunium vt in superiori hymno festumq; nostrum rex serenus aspice Breuis voti. i. quod vouimus in obsequiū. Dape vincta. i. accepta. Imbuatur voluptas. i. impleatur fas

mesquam euacuando sequitur uoluptas cum ipsa do-
lorē potius afferat, pronam appellat. i. ad quā sumus
natura proni. ex Aristo. vt diximus supra. Fauor ma-
gistri. i. ita fauet nobis; quod non prohibet nos velci ci-
bo sufficienti. Sed indulgēs. i. molliter & delicate nos
educans, quia significat indulgere vt supra diximus.
Lactat nos. i. nutrit quasi infantes lacte. Vt obsequela
id est, nos illi obsequentes mulceamus. i. reficiamus
membra ieiunio debilitata. Addit, subaudi ad superio-
ra. Nequis velit macerare frontem, ex eo quod scribi-
tur Matth. ca. vj. Cū ieiunatis nolite fieri sicut hypo-
critæ tristes extermināt enim facies suas vt videātur
hoībus ieiunantes, est autē exterminare extra termi-
nos ponere quod faciūt q se vltra modū macerant. In
uenustæ turpiter, q̄a venustū est pulchrū. Sed comat
decus vultus. i. ornet faciē & exhilaret illā, ex eo qđ
dixit. Tu autē cū ieiunas vnge caput tuum oleo & fa-
ciem tuā laua. Et comat honorem pexū capitis. i. or-
net caput & peccat illud, vnde caput maneat pulchrū
nam honor hic pro pulchritudine ponitur, vt apud
Vergi. j. Aeneid. Et lætis oculis afflarat honores. Co-
lor luteus. i. pallidus. Tingat faciem subducto rubore
puta suffitu cymini. Vnde Horat. Quod si pallerem
casu biberem ex angne cyminum. i. quod sanguinē
extingit ex quo robur constat. Læto pudore. i. ru-
bore qm̄ quos pudet rubēt, vnde pudor p rubore &
ecōtrario rubor p pudore: nā vt dixit Dio. ille est co-
lor virtutis. Cernit occultū deus, ex eo qđ ibidē scribi-
tur pater tu? q. videt in abscondito reddet tibi. Ille ouē
quātus sit amor dei erga nos ostendit q̄ relictis nona-
ginta nouē ouibus. i. nouē ordinibus angelorū homi-
nē deperditū profectus est q̄situm ex eo qđ scribitur
Matt. 16. si fuerit alicui cētū oues & errauerit vna ex
eis, nōne relinqt nonaginta nouē ouē morbo desidē.
i. tardā & pigrā, qualē Verg. li. iij. Geor. Describit, q̄
pcul aut molli succedere sepi? vmbre videris aut sū-
mas carpētē ignau? herbas. Extremam? seq aut me-
dio pcūbere cāpo pascētē et serē solā decedere nocti
cōtinuo culpā ferro cōpescce. Gregi? pditā. i. agrege

aberrantem. Exclufis lupis, fugatis. Geftat humeros
 grauatus, id eſt, ouem humeros grauâtem. Purgatam
 ſcilicet ſentibus. Ouili aprico, eccleſiæ aut beatorum
 numero. Campo viridi, id eſt, paraſiſo. Vbi nul-
 la ſpina, quæ ſcilicet ouium vellera imo & cutem læ-
 dat. Vibrat criſpatur. Implexis lappiſ, i. inuolutis il-
 liſ herbis de quibus Vergilius primo Georg. ſubit
 aſpera ſylualappeq; tribuliq; ſudibꝰ perarmat. i. ſpi-
 nis erectis in modum ſudium. Iuuenaliſ, erectas in ter-
 ga ſudes. Carduus horrens, hirtuſ ſpinis. Vergiliuſ:
 ſegnifq; horrerent in aruiſ carduus. Coma herbarum,
 id eſt, folium emittit flores. obumbrat, id eſt, incumbit
 fluuiſ uitreo, id eſt pellucido et transparenti. Fluentis
 viuſ, id eſt, mobilibus & ex aqua natura ſcaturienti,
 vt Virgiliuſ viuſq; ſedilia ſaxo. Compenfant, ex-
 quare poſſunt. Quamlibet, ſenſuſ eſt q; quâ-
 tumcũq; nos ieiunio maceremus & oremuſ die noctuq; omnia
 beneficijſ diuinis ſunt minora. Minor cura vincitur,
 id eſt, omne illud quod curamuſ. Frangit at cratem.
 Sed inquit quanquam ita ſit: ſi noſ vltra modũ mace-
 remuſ diſſoluetur hoc figmentum. Grandior vſuſ la-
 boruſ, quia nimium vtendo teſtaceo vaſe aliquândo
 frangitur & ita corpus noſtrum quod eſt ex luto cõ-
 poſitũ. Cratem, quæ ex virgiſ contextitur, hic proſi-
 gulino opere ponitur Humor aquoſuſ, quia vêtre va-
 cuo confluunt eo humoreſ quare cibſ eſurientibuſ
 imperatur. Laxuſ & liber, id eſt, ſolutuſ & vt ad ſa-
 turitatem edamuſ: ſed non ad ſatietatem. Neq; terror
 ſeueruſ, id eſt, deuſ ſeueruſ & terrenſ. Impellit noſ
 .i. cogit noſ ſubaudi vltra modum a cibo continere.
 Sua poteſtaſ cogit quemq; velle, id eſt, vt quiſq; ve-
 lit ſecũdum ſuam poſſibilitatẽ. Sufficit, iuxta illud
 apoſtoli quicquid faciſ in nomine domini
 noſtri Ieſu Chriſti faciſ. Hoc ſalubre
 .i. quod carpimuſ eſcaſ. &c. ani-
 mũ paſcat, quia ex ſalubritate
 corporiſ ſequitur animi
 libera contẽplatio.

CATHEMERINON
HYMNVS OMNI HORA

172

Carmen Trochaicum, tetrametrum, monocolon, tri-
strophon, catalecticum: Paribus locis habet Trochæ-
um, Spondeum, & non nunquam Anapestum: Impari-
bus Trochæum, Tribrachū, & Dactylum, hoc modo

--o   --   --o   --
--o   --o   --oo   --

DA puer plectrum, choreis
Vt canam fidelibus
Dulce carmen, & melodum,

Gesta Christi insignia,
Hunc canena nostra solum
Pangat, hunc laudet lyra.

Christus est, quem rex sacerdos
Ad futurum protinus
Infulatus concinebat
Voce, chorda, & tympano,
Spiritus cælo influentem
Per medullas hauriens.

Facta nos etiam probata
Pangimus miracula,
Testis est orbis, nec ipsa
Terra, quod uidit, negat
Communis deum docendis
Proditum mortalibus.

Corde natus ex parentis
Ante mundi exordium,
Alpha & ω cognominatur,
Ipse fons, & clausula

Omnium, quæ sunt, fuerunt,
Quæq; post futura sunt.

I pſe iuſit, & creata,
Dixit ipſe, & facta ſunt,
Terra, cœlum, ſoſſa ponti,
Trina rerum machina,
Quæq; in his uigent ſub alto
Solis, & lunæ globo.

Corporis formam caduei,
Membra mortis obnoxia
Induit ne gens periret
Primo plaſti ex germine,
Merſerat quem lex profundo
Noxialis tartaro.

O beatus ortus ille,
Virgo cum puerpera
Aedidit noſtram ſalutem,
Foeta ſancto ſpiritu,
Et puer redemptor orbis
Os ſacratum protulit.

Pſallat altitudo cœli,
Pſallant te omnes angeli,
Quicquid eſt uirtutis uſquam,
Pſallat in laudem dei:
Nulla linguarum ſileſcat,
Vox & omnis conſonet.

Ecce quem uates uetuiſtis
Concinebant ſeculis,
Quem prophetarum fideles
Paginæ ſpoponderant,

Emicat, promissus olim,
Cuncta collaudent eum.

Cantharis infusa lymphæ
Fit falernum nobile,
Nunciat uinum minister
Esse promptum ex hydria,
Ipse rex sapore tinctis
Obstupefcit poculis.

Membra morbis ulcerosa,
Viscerum putredines
Mando, ut abluantur, inquit,
Fit ratum quod iusserat,
Turgidam cutem repurgant
Vulnerum piamina,

Tu perennibus tenebris
Iam sepulta lumina
In limis limo salubri,
Sacri & oris neftare
Mox apertis, hac medela
Lux reducta est orbibus.

Increpas uentum furentem
Quod procellis tristibus,
Vertat æquor fundo ab imo,
Vexet & uagam ratem:
Ille iuffis obfecundat
Mitis unda sternitur.

Eximum uestis sacrae
Furtim mulier attigit,
Protinus falus fecuta est,
Ora pallor defcrit,

Sistitur riuus, cruore

Qui fluebat perpeti.

E xitu dulcis iuuentæ

Raptum ephebum uiderat,

Orba quem mater supremis

Funerabat fletibus.:

Surge dixit, ille surgit,

Matri ex astans redditur.

S ole iam quarto carentem

Iam sepulchro absconditum

Lazarum iubet uigere

Reddito spiramine,

Fœtidum iecur reductus

Rursus intrat halitus.

A mbulat per stagna ponti

Summa calcat fluctuum,

Mobilis liquor profundi

Pendulam præstat uiam.

Nec fatiscit unda sanctis

Pressa sub uestigijs.

S uetus antro bustiali

Sub catenis frendere,

Mentis impos efferatis

Percitus furoribus

Prosilat, ruitq; supplex

Christum adesse ut senserat.

P ulsa pestis lubricorum

Mille formis daemonum,

Corripit gregis suilli

Sordida spurcamina,

Seq; nigris mergit undis,

* Ut pecus lymphaticum.

* Fit

Fert qualiter quaternis
Ferculorum fragmina,
Affatim referta iam sunt
Accubantum millia

Quinq; panibus peresis.

Et gemellis piscibus.

Tu cibus, panisq; noster,
Tu perennis suauitas,
Nescit esurire in æuum
Qui tuam sumit dapem,
Nec lacunam uentris implet,
Sed fouet uitalia.

Clausus aurium meatus,
Et sonorum nescius,
Purgat ad præcepta Christi
Crassa quæq; obstacula,
Vocibus capax fruendis,
Ac susurris peruius.

Omnis ægritudo cedit,
Languor omnis pellitur,
Lingua satur, quam ueterna
Vinxerant silentia,
Gestat & suum per urbem
Letus æger lectulum.

Quin & ipsum, ne salutis
Inferi expertes forent,
Tartarum benignus intrat,
Fracta cedit ianua,

Vectibus cadit reuulsus
Cardo dissolubilis.

Illa prompta ad inruentes,

Ad reuertentes tenax,

* extro:
sū recluso

Obice * retrorsum pulso

Porta reddit mortuos

Lege uersa, & limen atrium

Iam recalcandum patet.

Sed deus dum luce fulua

Mortis antra inluminat,

Dum stupentibus tenebris

Candidum præstat diem,

Tristia squalentis æthræ

Palluerunt sydera.

Sol refugit & lugubri

* Sordidus ferrugine

* Sordis
bus.

Igneum reliquit axem,

Seq; mœrens abdidit,

Fertur horruisse mundus

Noctis æternæ chaos.

Solue uocem mens sonoram,

Solue linguam mobilem,

Dic trophæum passionis,

Dic triumphalem crucem,

Pange uexillum notatis

Quod refulget frontibus.

* cædis
stupendæ

O nouum * cæde stupenda

Vulneris miraculum,

Hinc cruoris fluxit unda

Lympha parte ex altera.

Lympha nempe dat lauacrum,
Tum corona ex sanguine est.

V idit anguis immolatam
Corporis sacri hostiam,
Vidit et fellis perusti,
Mox uenenum perdidit,
Saucius dolore multo
Colla fractus sibilat.

Quid tibi, profane serpens,
Profuit rebus nouis
Plasma primum perculisse
Versipelli * astutia?
Diluit culpam recepto
Forma mortalis deo.

A d breuem se mortis usum
Dux salutis dedit,
Mortuosq; olim sepultos
Ut redire insuesceret,
Dissolutis pristinatorum
Vinculis peccaminum.

H unc patres, sanctiq; multi
Conditorem prauum
Iam reuertentem secuti,
Tertio demum die
Carnis indumenta sumunt,
Eq; bustis prodeunt.

C rneres coire membra
De fanillis aridis,
Frigidum uenis resumptis
Pulcrem tepefcere,

*horta
mine.

Offa, nervos, ac medullas
Glutino cutis tegi.

Post ut occasum resoluit
Vitæ, & hominem reddidit
Arduum tribunal alti,
Victor ascendit patris,
Inclytam cælo reportans
Passionis gloriam.

Macte iudex mortuorum,
Macte rex uiuentium,
Dexter in parentis arce
Quid uis uirtutibus
Omnium uenturus inde
Iustus ultor criminum.

Te senes, & te iuuentus,
Paruulorum te chorus,
Turba matrum, uirginumq;
Simplices puellulæ,
Voce concordēs pudicis
Perstreant concentibus.

Fluminum lapsus, & undæ,
Littorum crepidines,
Imber, æstus, nix, pruina,
Sylua, & aura, nox, dies,
Omnibus te concelebrent
Seculorum seculis.

Hymnus ad omnes horas.

DA puer plectrum. Carmen Monocolon tetra-
metrum Trochaicum catalecticum Archilo-
chium constans septem pedibus & syllaba re-
cipiens

cipiens in locis paribus spondeos in imparibus vero
 trocheos semper habet. Est carmen accomdatum
 quod ad omnes horas canatur. Cōmemorat duplicem
 christi ortū, æternū a patre, & tēporalem a matre, de
 inde miracula cōplura quæ fecit & passionē descen-
 sumq; ad inferos: & ad cælū ascensionē, vnde vētur⁹
 est iudex viuorū & mortuorū, tandē hortatur omnē
 sexum & ætatē ad illius laudes concelebrandas. Da pu-
 er, famulū suū alloquitur more poetico iubetq; sibi
 afferri musicū instrumentū vt cantet voce & chordis
 christi miracula. Plectrū, instrumentū quo tanguntur
 chordę. sed hic pro ipso instrumento ex fidibus posu-
 it. Choreis fidelib⁹. i. nō Aethnicis sed Christianis. Et
 melodū. i. carmē, neq; enim declinatur melos melodis
 vt quidā putant, sed melos melu, ergo carmen melo-
 dū. i. dulce a meli quod est mel & ode cantus. Gesta
 insignia appositue. Camœna. i. carmen p metonimiā
 Laudet lyra. i. carmē lyre applicatū, Rex sacerdos. i.
 Dauid qui fuit rex, sed sacerdotē cur illū vocet nō vī-
 deo: quoniā sacerdotiū cū regno in Christū conuenit
 nisi forte quia vnctus fuit. Ad futurū protinus. i. pau-
 lopost infulatus, more pōtificis infula indutus. Voce
 cantando chorda in psalterio decachordo aut cithara
 pluriū chordarū. Tympano, instrumēto noto. Cælo
 influēte. i. qe cælo īfluebatur aspirabaturq;. Facta &
 pbata. i. non solū facta, sed etiā veris Euangelistarū
 testimonijs cōprobata. Testis orbis imo inqt omnis
 terra in quā exiuit sonus Apostolorū. Deū proditum
 i. partu virginis æditū. Cōminus. i. ppe ad illud Ba-
 ruch. v. In terris vīsus est, et cū hominibus cōuersatus
 est, Ex parentis corde, quia quēadmodū sapientiā pro-
 ficiscitur ex corde secundū Platonē vnde vecordes dī-
 cimus insanos: ita Christus q est sapientiā patris per
 æternā generationē ortus est ex corde patris. Alpha
 & cognominatus. Apo. j. Ipse fons. i. principium.
 Et clausula. i. finis in quē oīa claudūtur termināturq;
 Verg. in Buc. Ante diē clauso cōponet vesp olympo
 Ipse iussit, ex Psal. 48. Quia ipse dixit et facta sunt
 ipse mādauit et creata sunt. Fossa pōti. i. maris recep-

taculum siue alueum. Cælum pro aere posuit, subdiē
 nāq; quēq; vigent in his sub alto globo solis, signifi-
 catq; tria elementa in quibus animalia viuūt. Corpora
 ris caduci. i. mortalis. obnoxia. i. obligata. Primo pla-
 sti cur nō potius ptoplasti ne sit cōpositio ex latino
 & græco. Lex noxialis, nō qđ lex nocuit nisi per acci-
 dens: sed qđ ipsi peccādo contra legē acceperūt nocu-
 mentū. Protulit os, extulit faciem ex vtero virginis.
 Virtutis. i. potestatis. Pagine fideles quæ nō poterant
 mentiri. Cātharis, primū signū qđ fecit Iesus in Cana
 Galileæ ex Ioā. cap. ij. salernū nobile, generosissimum
 ex Cāpania vinū, vt sit species p genere. Ipse rex, cō-
 uiuij princeps, hoc est, architriclinus, rex in hac signi-
 ficatione apud Martialē, Iuuenalē & columellā sæpe.
 Membra morbis vlcerosa, de hoc, Matt. 8. Ecce lepro-
 sus adorabat eū dicēs; Domine si vis potes me mūda-
 re, et extendēs Iesus manū tetigit eū dicēs; volo, mun-
 dare. Piamina vulnerum, id est, munera quæ iussus est
 offerre sacerdotibus. Tu perēnibus tenebris, de cæco
 illo a natiuitate loquitur, quē Iesus factō luto ex terra et
 spūto punxit, statimq; vidit: ex Ioann. ca. ix. Nectare
 oris. i. salua illa diuina q̄a nectar potus est deorū. Or-
 bibus, oculorū sinibus. Increpas ventū furentē, ex eo
 qđ scriptū est. Matt. vij. Quod dormiente xp̄o in na-
 uicula qua vehebatur cū discipulis cū ingruisset tēpe-
 stas exp̄gefactus ab illis in summo discrimine positus
 imperauit vētis et facta est trāq̄llitas magna. Extimū
 vestis sacratæ, ex eo qđ scribitur Mat. 8. Qđ eūte Iesu
 ad domū principis synagogæ: mulier qđā quē sangui-
 nis fluxū patiebatur accessit retro & tetigit simbriā
 vestimēti eius, dicebatq; intra se, si tetigero simbriam
 vestimēti eius salua ero, et saluata est. Exitu dulcis, de
 hoc miraculo. Luc. ca. 8. Ibat inqt Iesus in ciuitatē q̄
 dicitur Naim, et ecce defūct⁹ efferebatur fili⁹ vnicus
 matri suæ, & ibidem, quomodo suscitatus est. Sole iā
 quarto, quomodo Lazarum a mortuis suscitauit ex
 Ioann. cap. 12. Vigere vitam et vigorem habere. Spi-
 ramine aia: id qđ sequitur p eo qđ pcedit. Halit⁹ reddi-
 tus, eodē mō. i. aia. Ambulat p stagna ex Mat. ca. 14.
 Qđ cū discipulorū nauicula quateretur fluctibus, ve-

nit ad eos quarta noctis vigilia ambulās p sūmos flu
 &9. nec vnda fatiscit. i. dehiscit aut cedit; sed sustinet
 vestigia. Suet⁹ antro. hoc gestū narratur in Mar. ca. v.
 quo pacto exeūte Iesu de naui statī occurrit de monit
 mētis hō in spū immūdo etc. In ātro beñiali. i. sepul
 chro vbi erāt cineres alicui⁹ sepulti. Mētis impos, qā
 exagitabatur a dāmonē neq; qcūq; suo arbitrio faciē
 bat, lege ex Euāgelista. Fērtq; qualis, quo pacto multa
 hoīm milia ex quinq; panibus et duob⁹ piscibus satu
 rauit. ex Mat. ca. 14. Qualis ter quaternis. i. duodecim
 cophinis: nā quali sunt canistra ex viminib⁹ cōtexta.
 Peresis. i. comēstis a p et edo, gemellis p duobus po
 suit. Tu cib⁹, qā dixit tot millia saturasse &c. Nūc di
 cit xpm esse verū cibū verūq; panē. Iuxta illud. Cae
 ro mea vere est cib⁹. & illud eiūsdē, ego sum panis vi
 uus q de cōlo descēdit. In ætū. ad illud, qui māducat
 hūc panē viuet in æternū. Lacunā, receptacula. Vitali
 a. i. animi penetralia. Clausus auriū, de illo surdo intel
 ligēdū quē Iesus curauit, expuēs ī manū tetigit linguā
 eius dicens: ephera, &c. ex Marco. cap. vii. Nescius so
 norum, quā surdus ille nūquā audierat. Crassa obsta
 cula. i. aurium sordes. Omnis ægritudo, omne genus
 morbi. Lingua satur, multa miracula cōplectitū, sed
 maxime de mutis, Mar. ix. Lucā. xij. Silentia v̄eterna
 pro inueterata posuit, aut pro torpore linguæ, suum
 lectulum, vt ille de quo Mar. ij. & Ioan. v. Illa prom
 pta ad irruentes. i. ad recipiendū intrantes. Et tenax
 difficilis ad reuertentes. iuxta illud. Verg. li. vi. Faci
 lis descēsus auerni, sed reuocare gradū &c. Recalcādū
 .i. retroeūdū. Luce fulua, coloris aurei. Sydera athræ
 tristia, propter Christi mortē, in qua sol eclipsim pas
 sus est. Squallētis, lugubris. Palluerunt, in nigrorem
 versa sunt. Verg. Pallentes vmbras Herēbi. Refugit
 indignarū tantum scelus admissum, vt Verg. in pri.
 Aneid. Nec tam auersus equos Tyria sol iūgit ab vr
 be. Lugubri ferrugine. Vergilius primo Georgico
 rum. Cum caput obscura nitidum ferrugine texit.
 Fertur horruisse, ex eo quod tenebræ factæ sunt ad
 horam nonam, & est imitatio ex Vergili. pri. Georg.

Impiaq̃ æternum timuerunt secula noctē. Vocē mō
 bilē, quā mouetur p̃ mediū spaciū extenditurq̃, qđ
 si legas lingua mobilis, quā ad hoc mouetur vt de fa
 ma. Verg. lib. 4. Mobilitate viget viresq̃ acquirit eū
 no. Tropheū passionis, qualis describitur a Vergi. in
 lib. xj. Ingētē quercū decisis vndiq̃ ramis &c. Fronti
 bus notatis. i. crucē in qua est altitudo latitudo et pro
 funditas. vnda cruoris ex eo qđ scribit ioan. capi. 19.
 Vnus militum lancea latus aperuit, & continuo exi
 uit sanguis & aqua. Corona ex sanguine est, aut forte
 martyrij coronā significat quia effusio sanguinis pro
 baptismo habetur. Vidit anguis, serpens ille qui erat
 callidior cunctis animantibus, Fellis perussū. i. incoctū,
 & retulit ad diaboli inuidiam. Astutia versipelli, tra
 ctū ab Arcadibus qui traiecto flumine in lupos se trās
 figurabāt, & rursus ex lupis in homines, itaq̃ pprijs
 qui nūc hoc, nunc illud faciunt dicūtq̃ vt decipiant,
 Plau. in Amphitryone. versipellem se facit qñ lubet;
 Forma mortalis. i. homo. Ad breuē vsū, per quadra
 ginta horarū spaciū. Insuesceret, pro assuesceret, aut
 p̃ impersonali ponitur. Mortuos sepultos. i. peccato
 res qui in peccato erāt. Redire, subaudi ad vitā. Tunc
 patres, ad illud refertur qđ scribit Euangelista. Matr.
 27. Et multa corpora sanctorū qui dormierant sur
 rexerunt &c. Glutino cutis, quia cute mēbra quodam
 modo cōglutinātur cōtīnēturq̃. Resoluit occasum. i.
 mortē dissipauit. Cælo. i. ad cælū, ut Vergi. It cælo cla
 morq̃ virū, clangorq̃ tubarum. Dexter. i. ad dexterā
 patris sedēs. Te fenes, omnia ad dei laudes exhortatur,

HYMNVS IN EXEQUI *is defunctorum.*

Carmen monoclon Anapæsticum, dimetrum, Ca
 talepticum, constat tribus Anapæstis & syllaba: Quā
 uis Prudentius pomiscue duabus prioribus sedibus
 Anapæsto & Spondeo vtatur, tertia vero Anapæsto
 est peculiaris, hoc modo:

uu - uu - uu - -

Deus ignee fons animarum,
 Duo qui socians elementa
 Viuum simul, ac moribundum
 Hominem pater effigiasti.

Tua sunt, tua recta utraq;
 Tibi copula iungitur horum,
 Tibi dum uegetata coherent,
 Spiritus simul & caro * uiuit.

* seruit

Rescissa sed ista seorsum,
 Proprios reuocantur in ortus,
 Petit alter æthera feruens,
 Humus excipit arida corpus,

Rescissa sed ista seorsum
 Soluunt hominem, perimuntq;
 Humus excipit arida corpus,
 Animæ rapit aura liquorem.

Quia cuncta creata necesse est
 Tabefacta senescere tandem,
 Compactaq; dissociari,
 * Et dissona texta retexi.

* VI

Hanc tu deus optime mortem
 Famulis abolere paratus,
 Iter inuiolabile monstrans,
 Quo perdita membra resurgant.

Vt dum generosa caducis,
 Ceu carcere clausa ligantur,
 Pars illa potentior extet,
 Quæ germen ab æthere traxit.

Si terrea forte uoluntas
 Luteum sapit, & graue captat,

Animus quoq; pondere uictus,
Sequitur sua membra deorsum,

* pigra A t si generis memor ignis
Contagia * nigra recuset,
Vehit hospita uiscera secum,
Pariterq; reportat ad astra.

N am quod requiescere corpus
Vacuum sine mente uidemus,
Spacium breue restat, ut alti
Repetat collegia sensus

V enient cito secula, cum iam
Socius calor ossa reuiscat,
Animataq; sanguine uiuo
Habitacula pristina gestet.

Quæ pigra cadauera pridem
Tumulis putrefacta iacebant,
Volucres rapiuntur in auras,
Animas comitata priores.

H inc maxima cura sepulchris
Impenditur, hinc resolutos
Honor ultimus accipit artus,
Et funeris ambitus ornat.

C andore nitentia claro
Prætendere lintea mos est,
Aspersaq; myrrha Sabæo
Corpus medecamine seruat.

Quid nam sibi saxa cauata?
Quid pulchra uolunt monumenta?
Res quod nisi creditur illis
Non mortua, sed data somnos

Hoc prouida christicolarum
Pietas studet, utpote credens
Fore protinus omnia uiua,
Quæ nunc gelidus sopor * urget

Qui iacta cadauera passim
Miserrans tegit aggere terræ
Opus exhibet ille benignum
Christo pius omnipotenti.

Quia lex eadem monet omnes
Gemitum dare sorte sub una,
Cognataq; funera nobis
Aliena in morte dolere,

Sancti sator ille Tobiae,
Sacer ac uenerabilis heros,
Dapibus iam rite paratis
Ius prætulit exequiarum.

Iam stantibus ille ministris,
Cyathos & fercula liquit,
Studioq; accinctus humandi,
Fletu dedit ossa sepulchro.

Veniunt mox præmia cælo,
Preciumq; rependitur ingens,
Nam lumina nescia solis
Deus inlita felle serenat.

Iam tunc docuit pater orbis,
Quàm sit rationis egena,
Mordax, & amara medela,
Cum lux animum noua uexat.

Docuit quoque non prius ullum
Cœlestia cernere regna,

* arce

Quàm nocte ex vulnere tristi
Tolerauerit aspera mundi.

Mors ipsa beator inda est,
Quod per cruciamina lethi
Via panditur ardua iustis,
Et ad astra doloribus itur.

Sic corpora mortificata
Redeunt melioribus annis,
Nec post obitum recalescens
Compago fatiscere nouit

Hæc quæ modo pallida tabo
Color albidus inficit ora,
Tunc flore uenustior omni,
Sanguis cute tinget amœna.

Nam nulla deinde senectus
Frontis decus inuida carpet,
Macies neq; sicca lacertos
Succo tenuabit adeſo.

Morbus quoq; pestifer artus
Qui nunc populatur anhelos,
Suatunc tormenta resudans
* Lucet inter uincula mille.

Hunc eminus aëre ab alto
Victrix caro iamq; perennis
Cernet sine fine gementem
Quos mouerat ipse dolores.

Quid turba superstes inepta
Clangens ululamina miscet?
Cur tam bene condita iura,
Luctu dolor arguit amens?

* luct

- I am mœsta quiesce querela,
Lachrymas suspendite matres,
Nullus sua pignora plangat,
Mors hæc reparatio uitæ est.
- S ic semina sicca uirescunt
Iam mortua, iamq; sepulta,
Quæ reddita cespite ab imo
Veteres meditantur aristas.
- N unc suscipe terra fouendum,
Gremioq; hunc concipe molli,
Hominis tibi membra sequestro,
Generosa & fragmina credo.
- A nimæ fuit hæc domus olim
Factoris ab ore creatæ,
Feruens habitauit in istis
Sapientia principe Christo.
- T u depositum tege corpus,
Non immemor ille requiret
Sua munera fictor, & autor,
Proprijq; ænigmata uultus.
- V eniant modo tempora iusta,
Cum spem deus impleat omnem,
Reddas patefacta necesse est,
Qualem tibi trado figuram.
- N on si cariosa uetustas
Dissoluerit ossa fauillis,
Fueritq; cinisculus arens,
Minimi mensura pugilli.
- N ec si uaga flumina, & auræ
Vacuum per inane uolantes.

Tulerint cum puluere nervos,
Hominem perijsse licebit.

Sed dum resolvable corpus
Reuocas deus, atq; reformas,
Qua nam regione iubebis
Animam requiescere puram?

Gremio senis abdita sancti
Recubabit, ut est Eleazar
Quem floribus undiq; septum
Diues procul aspicit ardens.

Sequimur tu dicta redemptor,
Quibus atra morte triumphans,
Tua per uestigia mandas
Socium crucis ire latronem.

Patet ecce fidelibus ampli
Via lucida iam paradisi,
Licet & nemus illud adire,
Homini quod ademerat anguis.

* Illuc

* Illud precor optime ductor,
Famulam tibi præcipe mentem
Genitali in sede sacrari,
Quam liquerat exul, & errans.

Nos tecta fouebimus ossa
Violis, & fronde frequenti,
Titulumq; & frigida saxa
Liquido spargemus odore.

Hymnus in exequijs mortuorum.
Deus ignee fons animarum. Carmen est mono
colon, Anapesticū, partheniacū, dimetrū, cata
lecticū, cōstāstrib9 pedib9 & syllaba, recipit

autem in duabus primis sedibus, anapestum & spon-
deum indifferenter, in tertia autem semper anapestū
& syllabā. Canitur in exequijs mortuorū & impri-
mis dicit hominē a deo compactū ex anima cœlesti et
corpore caduco, sed cū in morte anima dissoluitur a
corpore: quodlibet illorū suam repetit originē, dein
de subiūgit multa de resurrectione, & quod propter
illam spem debemus mortuos sepelire & colere cines
res illorū, quod probat exēplo Tobia, dicit præterea
quod mortui ex ea causa non sunt lugēdi. Fons ignee
ex opinione antiquorū dicit qui deū & omnia cœle-
stia ignea esse dixerunt, & ipsam animam ex natura
ignis esse putauit. Cicero in primo Tusculanarū, &
Verg. vj. Aenei. cū dixit igneus est ovis vigor & cœ-
lestis origo. Duo elemēta, s. viuū hoc est animā igneā
Et moribundum, s. corpus, vnde Vergilius ibidē mo-
ribūdaq; mēbra dixit, Vtraq; corpus & anima. Tua
sunt, iure creationis. Copula. i. homo ex his duobus
copulatus. Spiritus & caro, vnde canit ecclesia regem
cui omnia viuunt. Ista scilicet duo elementa. Līquo-
rem animæ, i. animam ex elemento liquido & puro
constantem, aura rapit in sublime. Et texta dissona, ex
contrarijs elemētis composita. Retexi. i. resolui in ea
ex quibus texta, id est, cōposita sunt, vt Ouidius, tela
retexta dolo. Hanc tu deus, sensus est quod deus mō-
strat nobis viam qua possimus resurgere in vitā æter-
nam, nam impij non resurgūt in iudiciū vt vitam il-
lam viuunt: sed potius resurgent in mortem æternā.
Iter inuolabile. i. incorruptū & rectū. Vt dū hec est
via quā dixit, vt q̄diu sumus in hac vitā mortali co-
gamus partem illā irrationalē quæ luctatur aduersus
spiritū obtemperare rationi, quod est philosopha-
ri, hoc est, animum a corpore separare per cōtempla-
tionē. Generosa caducis, id est, anima immortalis cum
corpore mortali. Clausa ceu carcere, secūdū Platonis
opinionem, atq; illud etiam significat apostolus cum
dicit: miser ego homo quis me liberabit a corpore
mortis huius. Pars illa scilicet animus. Extet, emi-
neat & dominetur parti illi appetitiuæ. Si terrea,

sensus: q̄ si ratio sequitur appetitū vinciturq̄ ab eo; vterq̄ descendet in gehennā ignis. Voluntas terrea, id est appetitus irrationalis: qui corpus & terrena sapit, quæ ponderosa sunt. Si sapit luteum, non obediens rationi. Et captat graue, id est, ea quæ se habent ex parte carnis. Animus victus, a parte illa irrationali. Sequitur sua membra, cum alioqui ex natura sua quæ est ignea tendere debuerit in sublime. Ignis generis, id est, a quo ducit genus vt supra diximus. Contagia nigra, ab effectu, quæ illum reddunt pice nigriorem. Viscera hospita, id est, carnem cuius natura est deorsum tendere, quæ in cælo hospes erit, animus autem indigena. Spacium breue comparatione æternitatis. Collegia alti sensus, id est, societatem animi qui altum sentit: & profunde intelligit. Calor socius, id est, animus ad cuius præsentiam in corpore sequitur calor. Gestet habitacula, id est, corpus quod est suum domicilium. In auras volucres, id est, quas velociter penetrabit. Priores, id est, quas prius habuerant. Hinc, id est, propter resurrectionis spem. Vltimus honor. Vergilius, & cineri nigrato suprema ferebat munera, Funeris ambitus, id est, funus ambitiosum, hoc est quod honoris causa paratur. Lintea, velamina quibus mortui inuoluuntur, aut quæ super iniiciuntur. Myrrha. Martia. & olentem funera myrrham, Sabæo, thureo, Data somno, vnde in sacris literis mortui dormire dicuntur, vt non est mortua puella sed dormit. & illud, amicus noster Lazarus dormit. Sopor gelidus, mors. Frigida, ab effectu, Vergilius in. iij. Aeneidos, & cum frigida mors, anima subduxerit artus. Opus benignum, vnum ex septem operibus misericordiæ. Prius, hoc est imprius, quia opera misericordiæ quæ pauperibus exhibentur: sibi imputanda Christus fatetur. Gemitum dare sub vna sorte, id est, in morte alicuius vt gemamus. Iuuenalis, mollissima corda humano generi dare se natura fatetur quæ lachrymas dedit. Natura imperio gemimus cum funus adultæ virginis occurrat. Cognata nobis, id est, eiusdem speciei quam omnes

nes homines ex æquo participant, Sator Tobia. Ex volumine ipsius Tobia, cap, ij. vbi hoc narratur. Prætulit quia relicto prandio mortuum detulit in domum vt sub tēpus vespertinum sepeliret. Stantibus, vt inferrent fercula pransuro. Lumina nescia solis, id est, oculo sex cæcatus. Illita felle ex pisce, vt scribitur eiusdem libri capi, xj. Mordax & amara, quale est fel ex quo Tobias visum recepit. Lux noua, quæ non potest accipi nisi ex amaritudine. Cælestia regna, vbi est illa lux inaccessibils. Nocte & vulnere, id est, ex tenebris vulnere factis, sicut Thobias ex stercore hirundinis cæcatus. Astraitur doloribus, Vergilius. disce puer ex me virtutem verosq; labores: quia sic itur ad astra. Redeunt melioribus annis id est, in ætatem plenitudinis Christi vt ait Apostolus. Fatiscere, quia post resurrectionem non erit alia mors. Color albidus, qui sequitur cadauera. Sanguis venustior, pulchrior. Tinget, colorabit, vnde dicti tinctores. Cute amœna, id est, quæ infectio faciet cutem hilarem. Senectus inuida, id est, quæ nobis inuidens cito venit, vnde Gallus, æmula quid cessas finem properare senectus? Decus frontis, id est, pulchritudinem faciei. Macies sicca, sicut econtra rio corpulentia succi plena. Succo adeso, id est, consumpto ab a & edendo. Morbus pestifer, quasi de deo morborum præside dicit, de quibus Vergilius in sexto, pallentesque habitant morbi tristisq; senectus. Refudans sua tormenta, id est, qui nos torquet & sudare cogit. Lucet inter vincula, id est, regnat inter hos impediens operationes membrorum. Caro victrix, id est, corpora nostra iam glorificata & voti sui compos, aut quæ vicit mundum. Gementem, quasi deum vt dixi more poëtico illum fingit. Quid turba, inuehitur in eos qui mortuos lugent: quoniam videntur de resurrectione desperare. Clangens, claudens, aut ad tubarum clangorem retulit: quibus in funeribus utebantur. Vergilius, insequitur clamorque virum clangorque tubarum. Condita iura, id est, legis a deo & natura bene & iuste latas, Sua piæ

gnora, suos filios. Reparatio vite, quia per hanc mor-
 tem itur ad illam vitam. Sic semina sicca. Ioannis ca-
 pi. xij. nisi granum frumenti cadens in terram mor-
 tuum fuerit. Meditantur, an imitantur imo vero re-
 ferunt. Nunc suscipe, terram alloquitur quasi defun-
 cti matrem. Membra nominis, id est, partem minimā
 totius: quæ retinet tantum nomen vt dicatur, hic est
 sepultus Antonius aut Ioannes. Sequestro, id est, ad
 tempus depono. Fragmina, id est, frusta & partem.
 Generosa, quia fuit vt statim dicit habitaculum ani-
 mæ. Ab ore factoris, qui spirauit in hominem spi-
 raculum vitæ. Sapientia feruens, quia sapuit & vi-
 guit, vnde & illa dicuntur feruere quæ frequentan-
 tur, vt Vergilius primo Aeneidos, feruet opus. sicut
 econtrario frigere quæ torpescunt. In istis, subaudi
 membris. Principe Christo, qui fuit Christianus &
 in baptismo accepit salem sapientiæ. Tu, o terra. Te
 ge depositum, quod summa fide reddendum est. Il-
 le fictor, id est, deus hominis plasmator, nam fictor
 dicitur qui ex luto format fictilia. Requiret sua mu-
 nera, id est, suum opus in die resurrectionis omnium
 hominum. Et ænigmata proprii vultus, id est, figu-
 ram ad imaginē suam factam, quid si legas schemata,
 Tempora iusta, quæ pater posuit in potestate sua.
 Impleat omnem spem, id est, resurrectionem quam
 speramus & expectamus vt in symbolo canimus.
 Patefacta, id est, tu o terra aperta. Qualem trado, id
 est, non solum quantum ad corporis lineamenta, sed
 etiam quantum ad qualitates: modo non sint ad im-
 perfectionem. Non si, sensus est: & etiam si homo dis-
 lapsus fuerit in cineres & cinis ipse dissipatur non
 tamen neque capitis capillus ex eo peribit vt scribi-
 tur. Fauillis, id est, fauillas. Cinisculus arens, quod
 proprium cineris est: vnde & plurimum humoris
 bibit. Vergilius sexto Aeneidos, postquam collapsi
 cineres & flamma quieuit reliquias vino & bibu-
 lam lauere fauillam. Mensura pugilli, id est, quem
 possit capere pugillus. Vaga flamina, id est, venti.
 Sed dum, id est, inter diem mortis & diem iudicii.

Animam puram, peccatis non inquinatam. Gremio
 sancti senis, id est, in sinu Abrahæ. Vbi est Eleazar,
 id est, Lazarus de quo in euangelio, & Eleazar no-
 men est integrum a quo est abscissus Lazarus. Flori-
 bus septum, alludit ad paradisi, hoc est, horti nomen.
 Dives, qui induebatur purpura & bysso. Morte atra
 id est, de morte. Socium crucis; id est qui etiã in cru-
 ce passus est tecum: cum illi dixisti. Hodie mecum
 eris in paradiso. Patet ecce, ex eo tempore. Illud pre-
 cor, quid si legas illi precor. In sede genitãli, id est,
 unde duxit originem. Exul, propter peccatum inde
 pulsa. Nos viui scilicet colemus ossa defunctorum
 Violis, quod hodie faciunt Mahumetis sectatores.

HYMNVS OCTAVO KALEN-
 DAS IANVARIAS.

Carmen Iambicum, dimetrum, Acatalecticum, re-
 cipiens locis imparibus Spondeum & nonnunquam
 Anapæstum; paribus vero Iambum, hoc modo;

U - U - - - U -

Quid est quod arctum circulum
 Sol iam recurrens deserit
 Christus ne terris nascitur.

Qui lucis auget tramitem

Heu quàm fugacem gratiam
 Festina uolebat dies,
 Quam penè subductam facem
 Sensim recisa extinxerat.

Cælum nite scat letius,
 Gratetur & gaudens humus,
 Scandit gradatim denuo

Iubar priores lineas.

Emerge dulcis pufio,
Quem matris edit castitas,
Parens & expers coniugis
Mediator, & duplex genus.

Ex ore quamlibet patris
Sis ortus, & uerbo editus,
Tamen paterno in pectore
Sophia calebas prius.

Quæ prompta coelum condidit,
Coelum, diemq; & cætera,
Virtute uerbi effecta sunt
Hæc cunctanam uerbum deus

Sed ordinatis seculis,
Rerumq; digesto statu,
Fundator ipse & artifex
Permansit in patris sinu.

Donec rotata annalium
Transuoluerentur millia,
Atq; ipse peccantem diu
Dignatus orbem uiseret.

Nam cæca uis mortalium
Venerans inanes nēnias,
Vel æra, uel saxa algida,
Vel ligna credebat deum.

Hæc dum sequuntur, perfidi
Prædonis in ius uenerant,
Et mancipatum fumido
Vitæ barathro immerferant.

Stragem sed istam non tulit

Christus cadentum gentium
 Impune, ne forsan sui
 Patris periret fabrica.
 Mortale corpus induit,
 Ut excitato corpore
 Mortis catenam frangeret,
 Hominemq; portaret patri.
 Hic ille natalis dies,
 Quo te creator arduus
 Spirauit, & limo indidit,
 Sermone carnem glutinans.
 Sentiens ne uirgo nobilis
 Matura per fastidia
 Pudoris intactum decus
 Honore partus crescere?
 O quanta rerum gaudia
 Aluus pudica continet,
 Ex qua nouellum seculum
 Procedit, & lux aurea.
 Vagitus ille exordium
 Vernantis orbis prodidit,
 Nam tunc renatus sordidum
 Mundus ueternum depulit.
 Sparfisse tellurem reor
 Rus omne densis floribus,
 Ipsasq; harenas syrtium
 Fragrasse nardo, & nectare.
 Te cuncta nascentem puer
 Sensere dura, & barbara,
 Victusq; saxorum rigor

Obduxit herbam cotibus.

I am mella de scopulis fluunt,
Iam stillat ilex arido
Sudans amonum in stipite,
Iam sunt myricis balsama.

O sancta præsепistua
Aeternerex cunabula,
Populisq; per seclum sacra
Mutis & ipsis credita.

A dorat hæc brutum pecus,
Indocta turba scilicet,
Adorat excors natio,
Vis cuius in pastu sita est.

S ed cum fidei spiritu
Concurrat ad præsепia
Pagana gens, & quadrupes,
Sapiatq; quod brutum fuit,

N egat patrum prosapia,
Perosa præsепtem deum,
Credas uenenis ebriam
Furijsue lymphatam rapi.

Q uid prona per scelus ruis?
Agnosce, si quicquam tibi
Mentis resedit integra,
Ducem tuorum principum.

H unc quem latebra & obstetrix
Et uirgo foeta, & cunula,
Et imbecilla infantia,
Regem dederunt gentibus.

P eccator intueberis

Celsum coruscis nubibus,
 Deiectus ipse & inritis
 Plangens reatum fletibus.
 Cum uasta signum buccina
 Terris cremandis miserit,
 Et scissus axis cardinem
 Mundi ruentis soluerit.
 Insignis ipse, & præminens
 Meritis rependet congrua
 His lucis usum perpetis,
 Illis gehennam & tartarum.
 Iudæa tunc fulmen crucis
 Experta, qui sit senties,
 Quem te furoris præsule

Ioannes Sichardus.

Q V E M T E F V R O R I S P R A E S V L E :

Vetus exemplar non præsule, sed præside habebat
 quod Prudentio magis conuenit.

Mors hausit, & mox reddidit.

Hymnus octauo Kalendas Ianuarij.

Quid est quod arctum. Carmen est quale illud
 ales diei nūtiū, canitur in die natalis Christi,
 in quo multa de vtraque illi⁹ generatione hoc
 est æterna & tēporali & de ijs quæ contigerūt circa
 Christi natalē: quē dicit tandē esse venturū iudicē bo
 norum & malorū. Nam de vtroque eius aduentu eccle
 sia facit mentionē eo tempore, atque addit etiā de quoti
 dianō aduentu per gratiā. Quid est, phantasia est poe
 tæ qui fingit se mirari quid illud est quod dies qui an
 te illud tēpus decresebant nascēte Christo incipiunt
 crescere? ut possit commodissime aptari quod de
 illo Ioannes dixit: oportet illum crescere: me autem
 minui. Nam Ioannes natus est sole peragranter cancri

principium quo die incipiunt dies decreſcere Chriſtum vero ſatis cōſtat natū ſole intrante primū pun-
ctū capricorni quo die incipies dies creſcere. Arctum
circulū .i. tropicū capricorni quē ſole deſcribente re-
linquit ſupra horizōtē minimā portionē, vnde dies
eſt brevis, de quo Verg. i. Aenei, quid tantum oceano
properent ſe tingere ſoles hiberni. Sol recurrens. i. re-
tro & verſus nos currens cū antea procurriſſet a no-
bis. Deſerit ſubaudi arctū circulū. Tramitem lucis. i.
facit dies longiores, & incipit in dies minuire tene-
bras noctis. Feſtina dies. i. quæ brevis erat iā propera-
bat ad occaſum. q. d. omnia iam prope erant tenebris
inuoluta cū natus eſt Chriſtus. Gratiā fugacē. i. diē
ab effectu gratioſa omnia faciens qui tūc brevis erat.
Et recifa. ſ. dies diminuta Lucæ, quā pene extinxerat
Facem .i. lucem. Subductā ſenſim. i. ſubtractā pau-
latim. Iubar. i. ſol, aut lucifer. Vergilius, It portis iu-
bare exorto delecta iuuentus. Scandit priores lineas,
id eſt, circulos ſiue parallellos cōtrarios breuioreſ
ēp. Puſio, puer nāſcere. Mater caſtitaſ, per emphāſim
hoc non ſolum caſta ſed ipſa caſtitaſ. Parens & ipſe
ſubaudi qui eſt filius eſt pater matris. Nam quod le-
gitur parens & Chriſtus coniugis: nō poteſt verſus
ſtare, coniugis vero pro eternius cū patre, a con & iu-
gis iuge compoſitum. Mediator dei. ſ. & hominiſ qui
Græce dicitur meſotes. Et duplex genus. i. ex duplici
natura conſtaſ. ſ. humana & diuina. Ex ore, ſignificā-
tiſ ſupra ex corde verbū fuiſſe genitū dixit: quam
nunc ex ore, ſed hæ translationeſ in diuinis recipiun-
tur. Et verbo ædituſ, imo verbum æditum: vt ſu-
pra dixit verbigena. In pectore .i. in corde ſicut ſu-
pra, Sophia, ſapientia, & produxit penultimam cū ſit
brevis. Callebaſ. i. eras ſapiens, nam illud eſt callere.
Quæ. ſ. Sophia. Prompta, id eſt, ex corde patris ædi-
ta. Condidit, quia per illum pater omnia condidit.
Iuxta illud Pſal. xxij, verbo domini cœli firmati ſunt
Verbum deus. Ioannes, primo & deus erat verbum.
Ordinatiſ ſeculiſ, id eſt, mundi ſerieſ ex qua depen-
dēt ſecula. Digreſſo .i. rebus in ſuo loco diſpoſitiſ.

Fundatur ipse, scilicet, rerum status. Artifex, scilicet, patris verbum eiusdemque filius. In sinu, vt supra in corde siue in pectore, hoc est, in patre. Iuxta illud, ne scis qđ ego in patre et pater in me est. Annualium, pro annorum cum sint annales historiarū, per annos singulos digesta. Nam cæca, hæc causa est cur venit, quia ignorabant mortales verum dei cultum. Nænia, id est, res inanes quales sunt næniæ muliercularum. Aera, statuas æreas. In ius, in potestatem. Lucanus, iusq; datum sceleri. Mancipatam, obnoxiam & subiectam. Impune, quia ultus est vicem humanam spolians inferos & vindicando nos a potestate diaboli. Fabrica patris, homo factus ad illius imaginem. Excitato corpori, id est, asscito & assumpto. Hic ille natalis dies: in quo pater. Arduus creator, id est, summus pater. Spirauit te, progeniuit te, nam filius generatur Spiritus sanctus spiratur. Et indidit limo, id est, immisit in carnem humanam ex limo compactam. Glutinans carnem sermone, id est, hominem verbo coniūgens, sed illud non est factum die in quo natus est: sed in instanti, conceptionis autor, tamen alludit ad illud psalmi secundi, Dominus dixit ad me, filius meus es tu & ego hodie genui te. Per fastidia, non qđ virgini contigerint fastidia: quæ prægnantibus solent; de quibus dixit Vergilius in Bucolicis, matris longa decemtulerant fastidia menses sed loquitur ex more aliarum fœminarū, sicut quod dicitur. Enixa est puerpera, & alibi, enixa puerpera regem, non quod in partu fuerit ille nixus cū doloribus qui alijs fœminis contingit: sed quod salua integritate peperit quemadmodum & cæteræ mulieres. Decus pudoris, id est, virginitatis intactæ. Crescere honore partus, id est, Christi nati, quasi dicat, non solum virginitas permansit eadem quæ prius, sed etiam aucta est honore, quoniā virgo & mater. Quanta gaudia, s. non solū matris sed omniū mortalium. Nouellum seculū, quia omnia renouata sunt iuxta illud Esaiæ. xliij. ecce ego noua facio omnia, & nunc oriētur. & Vergilius in Bucolicis

toto surget gēs aurea mūdo. Vagitus ille, .i. qui in reli-
 quis mortalibus est auspiciū futuræ calamitatis, in
 Christo fuit exordiū orbis vernātis, .i. renascentis. Plī-
 nius lib. 7. in principio. Nam illud significat vernare
 qm̄ flos ætatis veri assimulatur, vnde subdit, mundus
 depulit veterenū p̄ vetustatē, alioquī veterenū est tor-
 por qui contingit hydropē laborātibus, vnde Verg.
 lib. 1. Georg. Nec torpore graui passus sua regna ve-
 terno. Floribus. æmulatio est Vergiliana in Bucolicis.
 At tibi prima puer nullo munuscula cultu. Floren-
 tes hederas passim cum baccare tellus, Primaq; ridens
 ti colo casia fundet acantho, et infra, Ipsa tibi blandos
 fundent cunabula flores. Syrtium harenas. Syrtes in
 Africa loca ab ipsa natura, vt ait Lucanus libr. 9. ad
 sterilitatem damnata, tunc factæ sunt fertiles. Fragras-
 se, .i. odorem spirasse, vt Vergilius. Redolentq; thy-
 mo fragrantia mella, Sensere. quia mollita sunt & ri-
 gorem deposuerunt. Obduxit herbam cotibus, .i. tex-
 it cotes herbis. Vergi. in Bucolicis. Obducatur pascua
 iunco. Sudās amomū, ad illud Vergilij respicit. Assy-
 rium vulgo nasceretur amomum. Myricis. & hoc ad
 illud. Pinguia coticibus sudent electra myricis. Mu-
 tis & ipsis credita. Quia etiam ipsa animalia muta cre-
 diderunt in præsepibus illis iacere Christum Deum et
 hominem, vnde subdit, Adorat hæc &c. Quod autem
 dicitur bouem & asinum fuisse in præsepi allegatos,
 non dicit Euangelista, sed sumptū est ex eo quod scri-
 bitur Luc. cap. 2. quod mater reclinauit infantem re-
 cens natum in præsepio; & ex eo quod legitur Esa. 1.
 Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe
 dñi sui. Excors natio. Quæ per asinum intelligitur &
 bouē. In pastu. Quia nihil habet rationis, sed causa vē-
 tris mouetur. Sed cū. Sensus est q̄ Pagani, hoc est, Ma-
 gi qui erāt, p̄ se venerūt adoraturi Christū, & quadru-
 pedes etiā cognouerūt possessore suū. Sed p̄ sapia pa-
 trū, .i. posteritas patriarcharū. Perosa Deū præsentem
 Quia in Bethleē natus est. q. d. in media Iudæa. Ebriā
 venenis, .i. quasi veneficio mentē alienatā habere. Lym-
 phatā, .i. furiosam, tractū a canibus rabie percitis; qui

symphā. i. aquā fugiūt, vnde a Gracis Hydrophobī
 vocantur. i. aquā timētes. Resedit. i. remāsit, hoc est, si
 tota nō abiisti in insaniā. Ducē principū. Ex eo quod
 supra dixit ex autoritate prophetę: Matt. 5. Ex te in-
 quit, exiet dux q̄ regat populū meū israel. Obstetrix.
 Atqui nulla legitur obstetrix interfuisse in ortu Chri-
 sti: sed ipsa virgo sibi ipsi obstetricata est. Gentibus.
 aut peculiariter gētilibus aut cunctis. Fletibus irritis
 .i. nihil proficiētibus. Buccina, Vt Apostolus dicit
 1. Cor. 15. Oēs quidē resurgemus in momēto in ictu
 oculi, in nouissima tuba, & 1. The. 4. Ipse dñs in tu-
 ba Dei descendet de cælo. Scissus axis, Nō qđ mūdus
 soluendus est, sed qđ in aliā formā mutādus. Meritis.
 bonis aut malis, Nā demeritū latine nō dicitur p̄ eo qđ
 opponitur bene merito. Senties, nō simpliciter, sed cū
 maximo dolore. Quē, s. Christū. Mors hausit & red-
 didit. Quia de eo dixit ppheta, Ero mors tua o mors
 morsus tuus inferne, & illud qđ Ecclesia canit. Quī
 mortē nostram moriendo destruxit &c. Te p̄sule fu-
 roris, sub. O Iudęa quæ per furorē Christū crucifixisti

HYMNVS EPIPHANIAE.

Ratio carminis huius conuenit cum superiori.

Q Vicunq; Christum quæritis,
 Oculos in altum tollite,
 Illic licebit uisere

Signum perennis gloriæ.

Hæc stella, quæ solis rotam

Vincit decore, ac lumine,

Venisse terris nunciat

Cum carne terrestri deum.

Non illa seruit noctibus

Sequitur luna menstruam,

Sed sola cælum possidens,

Cursum dierum temperat.

203 AVRELII PRVDENTII

A rctoa quamuis sydera
In seretortis motibus
Obire nolint, attamen
Plerunq; sub nimbis latent.

H oc sydus æternum manet,
Hæc stellanunquam mergitur,
Nec nubis occurſu abdita
Obumbrat obductam facem.

T ristis cometa intercîdat,
Et ſi quod aſtrum Sirio
Feruēt uapore, iam dei
Sub luce deſtructum cadat

E n Perſici ex orbis ſinu,
Sol unde ſumit ianuam,
Cernunt periti interpretes
Regale uexillum Magi.

Quod ut refulſit, cæteri
Ceſſere ſignorum globi,
Nec pulcher eſt auſus ſuam
Conferre * formam lucifer.

* flâma

Quis iſte tantus, inquiunt,
Regnator, aſtris imperans,
Quem ſic tremunt cœleſtia,
Cui lux, & æthra inſeruiunt?

I lluſtre quiddam cernimus,
Quod neſciat, finem pati,
Sublime, celſum, interminum,
Antiquius cœlo, & Chao.

Hic ille rex eſt gentium,
Populiq; rex Iudaici,

Promissus Abrahæ patri,
Eiusq; in æuum semini.

Aequanda nam stellis sua
Cognouit olim germina,
Primus sator credentium,
Nati immolator unici.

Iam flos subit Dauidicus
Radice Iessæ æditus,
Sceptriq; per uirgam uirens,
Rerum cacumen occupat.

Exin sequuntur perciti
Fixis in altum uultibus,
Qua stella sulcum traxerat,
Claramq; signabat uiam.

Sed uerticem pueri supra
Signum pependit imminens,
Pronaq; submissum face
Caput sacratum prodidit.

Videre quod postquam Magi,
Eo apromunt munera,
Stratiq; uotis offerunt
Thus, myrrham, & aurum regium.

Agnosce clara insignia
Virtutis, ac regni tui
Puer ô, cui trinam pater
Prædestinauit indolem.

Regem, deumq; adnunciant,
Thesaurus, & flagrans odor
Thuris Sabæi, ac myrrheus
Puluis sepulchrum prædocet.

Hoc est sepulchrum quo deus
Dum corpus extingui finit,
Atq; id sepultum suscitāt,
Mortis refregit carcerem.

O solamagnarum urbium
Maior Bethlem, cui contigit
Ducem salutis coelitus
Incorporatum gignere,

Altrice te summo patri
Heres creatur unicus,
Homo ex tonantis spiritu,
Idemq; sub membris deus.

Hunc & prophetis testibus,
Iisdemq; signatoribus,
Testator, & sator iubet
Adire regnum, & cernere.

Regnum quod ambit omnia
Dia, & marina, & terrea
A solis ortu ad exitum,
Et tartara, & coelum supra,

Audit tyrannus anxius
Adesse regum principem,
Qui nomen Israël regat,
Teneatq; Dauid regiam.

Exclamat amens nuncio,
Successor instat pellimur,
Satelles i, ferrum rape,
Perfunde cunas sanguine.

Mas omnis infans occidat,
Scrutare nutricum sinus,

Interq; materna ubera

Ensem cruentet pugio.

Suspecta per Bethlem mihi
Puerperarum est omnium
Fraus, nequa furtim subtrahat
Prolem virilis indolis,

Transfigit ergo carnifex
Mucrone districto furens
Effusa nuper corpora,
Animasq; rimatur nouas.

Locum minutis artibus
Vix interemptor inuenit,
Quo plaga descendat patens,
Iuguloq; maior pugio est.

O barbarum spectaculum,
Inlisa ceruix cauitibus
Spargit cerebrum lacteum,
Oculosq; per uulnus uomit.

Aut in profundum palpitans,
Mersatur infans gurgitem,
Cui subter arctis faucibus,
Singultat unda & halitus.

Saluete flores martyrum,
Quos lucis ipso in limine
Christi insecutor sustulit,
Ceui turbo nascentes rofas.

Vos prima Christi uictima,
Grexi immolatorum tener,
Aram ante ipsam simplices
Palma, & coronis luditis.

- Q**uid proficit tantum nefas?
 Quid crimen Herodem iuuat?
 Vnus tot inter funera
 Impune Christus tollitur,
Inter coæui sanguinis
 Fluenta, solus integer
 Ferrum, quod orbat nurus,
 Partus sefellit uirginis.
Sic stulta Pharaonis mali
 Edicta quondam fugerat,
 Christi figuram præferens
 Moses, receptor ciuium.
Cautum & statutum iusserat,
 Quo non liceret matribus
 Cum pondus alui absolueret,
 Puerile pignus tollere.
Mens obstetricis sedula
 Pie in tyrannum contumax,
 Ad spem potentis gloriæ
 Furata seruat paruulum.
Quem mox sacerdotem sibi
 Assumpsit orbis conditor,
 Per quem notatam saxeis
 Legem tabellis traderet.
Licet ne Christum noscere
 Tanti per exemplum uirg:
 Dux ille cæso Aegypto
 Absoluit Israel iugo.
At nos subactos iugiter
 Erroris imperio graui.

cauere

Dux noster hoste saucio
Mortis tenebris liberat.

Hic expiatam fluctibus
Plebem marino in transitu
Repurgat undis dulcibus,
Lucis columnam præferens.

Hic præliante exercitu,
Passis in altum brachijs,
Sublimis Amalech premit
Crucis quod instar tunc fuit

Hic nempe Iesus uerior,
Qui longa post dispendia,
Victor suis tribulibus
Promissa soluit iugera.

Qui ter, quaternas deniq;
Refluentis amnis alueo
Fundauit, & fixit petras,
Apostolorum stemmata.

Iure ergo se Iudæ ducem
Vidisse testantur Magi,
Cum facta præscorum ducum
Christi figuram pinxerint.

Hic rex priorum iudicum,
Rexere qui Iacob genus,
Dominaeq; rex ecclesiæ,
Templi & nouelli, & pristini.

Hunc posterì Effraim colunt,
Hunc sancta Manasse domus,
Omnesq; suspiciunt tribus
Bissena fratrum semina.

Quin & propago deneger
Ritum sequuta inconditum,
Quæcunq; dirum feruidis
Baal caminis coxerat.

Fumosa auorum numina
Saxum, metallum, stipitem,
Rasum, dolatum, sectile,
In Christi honorem deserit
Gaudete quicquid gentium est,
Iudæa, Roma & Græcia,
Aegypte, Thrax, Persa, & Scythæ,
Rex unus omnes possidet.

Laudate uestrum principem
Omnes beati, ac perditî,
Viui, imbecilli, ac mortuî,
Iam nemo posthac mortuus.

Hymnus in Epiphania domini.

Quicunq; Christum. Carmen est quale illud a
les diei & superior. Canendū est in festo Ep
phanie. Multa in laudem stellæ dicit: ex qua
magi cognouere Christū esse natū & qua duce vt illū
adorarēt in Bethleem venerūt: quē locū laudibus ef
feret: quod fuerit Christi genitale solū, deinde infan
tiū occisionē prosequitur. Et Christū in Mose dicit
fuisse figuratū, ponitq; vtriusq; multas conueniētiās
Et tandē omnes ad Christi laudes hortatur indifferen
ter. Queritis sicut Magi quærebant. Signum, scilicet,
stellam Gloriæ perennis, id est, Christi qui est gloria
patris. Rotam solis, id est, currum. Secuta lunam,
id est, cursum noctis cui luna præest, nam ad hoc cre

ata est vt præesser nocti, & quemadmodū luna sequitur solem, ita & illam stellæ. Arctoa sydera. i. duæ arcti, hoc est, maior & minor. Motibus retortis, quia rotantur circa polum mundi. Obire nolint, i. occidere, vn̄ de & obitus stellarū sæpe pro occasu illarum ponitur, stellæ autem illę siue constellationes nunquā occidūt nobis, sed quamuis nō occidant, tamen per diē non videntur, subtrahente illa solis luce, et per noctē aliquando non apparent, quia subducuntur nubibus, stella autem Christi index & per diem & per noctem semper lucebat. Aeternum, nomen pro aduerbio, sed hic non proprie ponitur, sed pro perpetuo dū ea fuit opus, nam postea in ea est resoluta ex quibus fuit cōposita elementis, nunquam mergitur sicut aliæ stellæ. Obductam facem. i. splendorem, Tristis cometa, quia tristis aliquid semper minatur cum apparet. Intercidat. i. pereat siue cedat. Sirio vapore, Sirius stella est in ore canis pestilens, de qua Vergilius. 3. Aeneidos, Tunc steriles exurere Sirius agros. Sub luce dei, i. stella quæ deum natū demonstrat. Magi Persici, nam Magi & nomen est patriæ & nomen professionis. Sunt enim Magi Persarum populi arti magicæ deditissimi Vexillum signum quasi vex illum. Cæteri globi, quia vt Mathematici probant stellæ globosæ siue sphericæ sunt. Lucifer pulcher, quem vt Vergilius inquit, Venus ante alios astrorum diligit ignes, & Aristoteles. 5. Ethicorum. Neq; Lucifer neq; Hesperus ita admirabilis vt est iustitia, quam iri pulcherrime comparat. Lux & æthra, idem prope significant, nam æthra splendor ætheris est, Vergilius. 3. Aeneidos. Et lucidus æthra sydereus polus. Cernimus illustre, id est, stellam quæ designat Deum immortalem. Et Chao, ex quo Anaxagoras dixit Deum cuncta creasse. Eius semini, id est, posteritati, cum dixit illi Deus, In semine tuo benedicentur omnes gentes. Sua germina, id est, suos nepotes. Aequanda stellis, ex Genesi capite decimo quinto. Suspice cælum & numera stellas si potes, sic erit semen tuum & cætera. Primus sator credentium, id est, qui primus Deo credidit.

Radice Iesse, ex eo quod scribitur Esaia. ca. xj. Egredietur virga de radice Iesse. Stella sulcū traxerat. Ver
gi. ij. Aeneid. Tum longo limite sulcus dat lucem. Signum. i. stella. Prona face. i. splendore stellæ submis
so. Prodidit, ostendit. Aurum regium. i. coronarium
& quod regibus offertur. Indolem trinam. i. tria in
signia futuræ virtutis tuæ, nam signum est indoles fu
turæ probitatis, nam Christus homo deus rex & mor
talis erat. Maior magnarum urbium. i. maxima, vt sit
comparatiuum pro superlatiuo, ex eo quod scribitur
Michea. v. Et citatur ab Euangelista. Matt. ij, Tu Be
thleem Ephrata paruulus, es in milibus Iuda, ex te
mihi egredietur qui sit dominator in Israel. Incorpo
ratū cœlitus, i. humanatum (vt dicunt Græci) a Spiritu
sancto. Te altrice, te procreante, Hunc & prophe
tis, ordo est. Testator. i. deus pater, qui testimonium fi
lio perhibuit. d. hic est filius meus dilectus &c. Et fa
tor. i. genitor. Iubet hunc. i. Christum. Adire regnum
iuxta illud. Mar. vlti. Mihi data est omnis potestas in
cœlo et in terra. Et cernere. i. discernere & iudicare, ex
eo quod scribitur. Ioann. v. Pater omne iudicium de
dit filio. Prophetis testibus & signatoribus, ad illud
alludit quod testes qui adhibebantur testamēto signa
bant illud. Iuuenal. me prior ille signabit. Dia, Aerea
vnde & sub dio & sub Ioue dicim⁹ aliquid fieri. i. sub
aëre vel sub cœlo & non sub tecto. Ad exitum. i. occa
sum qua parte sol exit a nobis hoc est a nostro hemis
pherio. Tartara & cœlū, nam eo vsq; regnū Christi
penerrat dicente Apostolo ad Phili. ca. ij. vt in nomi
ne Iesu omne genu flectatur cœlestium terrestrium et
infernorum. Nomen israel. i. populum Iudaicū & di
ximus ex Michea, ex te mihi egredietur qui sit domi
nator in israel. Amēs Herodes. prorūpit in exclama
tionē: dicens, ego nuncio vobis o Iudæi. Successor, in
regno. Pellimur. s. ex regno. Pusio puer & sunt casus
singulares pro pluralibus figurate, vsitata etiam in sa
cris literis, vt Exod. viij. Venit musca grauissima in
domos. Per Bethleem, vnde Christus erat oriturus. q
d. & si in Bethleem natus est quē ego timeo mihi suc
cessurum

cessurum, tutius tamē est vt omnes pueri adimātur et
 infra pereant. Districto mucrone. i. euaginato ense.
 Nuper effusa. i. paulo ante parta. Rimatur. i. quasi per
 rimas eruit & extrahit. Animas nouas. i. nuper in cor
 pora infusas. Minutis artubus, qui adeo erant parui,
 vt vix esset locus vulneri. Iugulo. i. parte colli ante
 riori qua erat iugulandus. O barbarum. i. o crudele
 spectaculum. Cerebrum lacteum, id est, lactantium
 infantium. Vomit oculos, id est, reiecit. Artis fau
 cibus, per quas spiramus & respiramus. Vnda & ha
 litus singultat, quia loco halitus succedebat aqua ex
 quo necesse erat singultus fieri. Flores martyrum. i.
 primitiæ. In limine lucis, id est, introitu vitæ. Vergi.
 lib. 6. Continuo auditæ voces vagitus & ingens. In
 fantumq; animæ flentes in limine primo &c. Turbo
 tempestas. Palma & coronis, quibus victores dona
 bantur. Inter coæui, ordo est. Solus partus virginis
 integer sefellit ferrum, id est, frustratus est. Inter flu
 enta, id est, fluxus sanguinis. Coæui. i. eiusdem ætatis
 Sic stulta, hoc figuratū fuisse dicit in Mose qui vt scri
 bitur Exodi capite secundo, a filia Pharaonis educat⁹
 est; cum rex præcepisset quicquid masculini sexus na
 tum esset in flumen proijci. Moses receptor, id est, as
 sertor siue recuperator ex Aegyp̃tia seruitute. Mens
 obstetricis, aut mater Mosis quæ pariens sibi ipsi ob
 stetricata est, aut alicuius obstetricis quæ noluit pro
 dere Pharaoni ortum pueri, vt Exodi capitulo primo
 legitur. Mens obstetricis sedulæ, id est, obstetrix se
 dulæ mentis. Contumax in tyrannum, id est, nō obe
 diens illi quod fuit pietatis opus. Ad spem gloriæ
 potentis, id est, qui seruabatur vt per illum fierent dei
 mirabilia. Sacerdotem, qui res diuinas tractaret, &
 per quem populo legem daret, alioqui Aaron peculia
 ris erat dei sacerdos. Cæso Aegyp̃tio, de quo Exodi
 capite secundo. Vidit, inquit, Moses virū Aegyp̃tiū
 percutientem quendā de Hebræis fratribus suis quē
 percussam abscondit in sabulo. Absoluit iugo, id
 est, expediuit ex Aegyp̃tia seruitute. Hoste faucio,
 id est, diabolo victo. Hic expiatam, scilicet, Moses

qui populū p mare rubrū traiecit: per quod significabatur Christi baptisma qđ in dulcibus Iordanis aquis est postea consecratū. Præferens colūnam lucis, de qua luce Esaiæ, cap. ix. populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam, & alludit ad columnā quæ præcedebat Hebræos Exod. xiiij. & xxxiiij. Hic præliante, Exo. cap. xvij. legitur quod Israel pugnante contra Amalech in Raphidim cum leuaret Moyses manus vinceret Israel, sin aut paululū remississet superabat Amalech. quod significabat Christū: qui expansis brachijs in cruce reportatur⁹ erat victoriam suis. Verior Iesus .i. saluator, quia & alij saluatores populi dicebātur sicut Iosue q̄ eque dicebatur saluator, sed illic a seruitute corporis hica seruitute animi liberavit. Post longa dispendia, .i. multos annos tandē peperit verā libertatē suis tribulibus, quia venit ad saluādos qui perierāt de domo, vel qui erant ex gēte sua siue tribu, nā tribules dicuntur ex eadē tribu. Iugera promissa, .i. terrā promissionis quod Iosue fecit vt in libro Iosue legimus sed per terrā pmissionis nos terrā viuentiū intelligim⁹ hoc est vitā æternā. Qui ter quater, .i. duodecim lapides quos Iosue iussit poni in medio Iordanis cum traiecit flumē, de quo Iosue, cap. iiij. p quos designatur duodecim Apostolorū noīa, stēmata q̄a oīs ecclesiæ nobilitas inde emanauit. Iure ergo .i. merito magi intellexerūt illū esse regē mundi, cū viderent oīa quæ dicta & facta sunt per pphetas in illo complere. Rex iudicū, Rex regū & Dominus dominantīū. Tēpli nouelli, .i. ecclesiæ & synagogæ. Ephraim, literaturā sequitur grēcā cum ab Hebræis Ephraim dicatur. Ephraim & Manasse filij Ioseph, qbus Iacob portiones æquas iussit distribui cū reliquis filijs suis: qui erant duodecim, vt legitur Gen. xlix. Suspiciunt, .i. venerantur, sicut ecōtrario despiciunt pro contēnunt. Quin & propago, non solū Iacob posteritas Christū colit sed & gentes qui colebant Idola cesserunt illi. Ritum inconditum, idest, religionem falsam dæmonum propago illa deferit. Quæcūque coxerat durum, idest, metalum aliquod in effigiem idoli conflauerat in caminis

feruidis. Baal, idest, honorem & cultum dæmonum.
Numina fumosa, idest, statuas antiquas. Iuuenalis. Fu-
mosos equitum cum dictatore magistros. Iudæa, Ro-
ma, totum orbem intelligit per has nationes. Laudate
omne genus hominum ad Christi laudem inuitat. Ne-
mo post hac mortuus, idest, cui omnia viuunt vt ca-
nit ecclesia.

CATHEMERINON FINIS.

AVRELII

PRUDENTII CL. V. C.

περί στεφάνου, id est, de coronis.

HVMNVS IN HONOREM SAN

ctorum Martyrum Hemeterij & Cheles

donij Calagurritanorum.

Carminis ratio eiusmodi est qualis hymni omnium
horarum, Da puer plectrum,

- O - - - O - O
- O - O - O O

Cripta sunt coelo duorum

Martyrum uocabula,

Aureis quæ Christus illic

Annotauit literis.

Sanguinis notis eadem

Scripta terris tradidit.

Pollet hoc felix per orbem

Terra Hibera stemmate.

Hic locus dignus tenendis

Osibus uisus deo,

Qui beatorum pudicus
Esset hospes corporum.

Hic colentes hausit undas
Cæde tinctus duplici,
Illitas cruore sancto
Nunc arenas incole

Confrequentant obsecrantes
Voce, votis, munere.
Exteri nec non & orbis
Huc colonus aduenit.

Fama nam terras in omnes
Præcucurrit proditrix,
Hic patronos esse mundi
Quos precantes ambiant.

Nemo puras hic rogando
Frustra congeffit preces,
Lætus hinc tersis reuertit
Supplicator fletibus,

Omne quod iustum poposcit
Impetratum sentiens.
Tanta pro nostris periclis
Cura suffragantium est.

Non sinant, inane ut ullus
Voce murmur fuderit,
Audiunt, statimq; ad aurem
Regis æterni ferunt.

Inde larga fonte ab ipso
Dona terris influunt,
Supplicum causas petitis
Quæ medelis inrigant.

Nil suis bonus negauit
Christus unquam testibus,
Testibus quos nec catenæ
Dira nec mors terruit.
Vnicum deum fateri
Sanguinis dispendio
Sanguinis sed tale damnum
Lux rependit longior.
Hoc genus mortis decorum est,
Hoc probis dignum uiris,
Membra morbis exedenda
Texta uenis languidis.
Hostico donare ferro,
Morte & hostem uincere,
Pulchra res ictum sub ense
Persequutoris pati
Nobilis per uulnus amplum
Porta iustis panditur,
Lota mens in fonte rubro
Sede cordis exilit.
Nec rudem crudi laboris
Ante uiam duxerant
Milites, quos ad perenne
Cingulum Christus uocat.
Sueta uirtus bello & armis
Militat sacrarijs,
Cæsaris uexilla relinquunt,
Eligunt signum crucis
Proq; uentosis draconum
Quod gerebant pallijs,

- Præferunt insigne lignum,
 Quod draconem subdidit,
Vile censent expeditis
 Ferre dextris spicula,
 Machinis murum ferire,
 Castra fossis cingere.
Impias manus cruentis
 Inquinare stragibus
 Forte tunc atrox secundos
 Israël posteros
Ductor aulæ mundialis
 Ire ad aram iusserat,
 Idolis litare nigris,
 Esse Christi refugas.
Libèram succincta ferro
 Pestis urgebat fidem.
 Illa uirgas, & securès
 Et bisulcas ungulas
Vltro fortis expetebat,
 Christi amore interrita,
 Carcer inligata duris
 Colla baccis impedit.
Barbaras forum per omne
 Tortor exercet manus,
 Veritas crimen putatur,
 Vox fidelis plectitur.
Tunc & ense cæsa uirtus
 Triste percussit solum,
 Et rogis ingesta moestis,
 Ore flammæ sorbuit.

Dulce tunc iustis cremari,
Dulce ferrum perpeti,
Hic duorum chara fratrum
Conualescunt pectora
Fida, quos per omne tempus
Iunxerat sodalitas,
Stant parati ferre quicquid
Sors tulisset ultima.
S eu foret præbenda ceruix
Ad bipennem publicam,
Verberum post uim crepantum,
Post catastas igneas,
S iue pardis offerendum
Pectus, aut leonibus,
Nos ne Christo procreati
Mammonæ dicabimur?
Et dei formam gerentes
Seruiemus seculo?
Absit ut cœlestis ignis
Se tenebris misceat.
S it satis quod capta primo
Vita sub chirographo,
Debitum persoluit omne,
Functa rebus Cæsaris.
Tempus est deo rependi
Quicquid est proprium dei.
Ite signorum magistri,
Et uos tribuni absistite.
Aureos auferte torques
Sauciorum præmia

Clara nos hinc angelorum
Iam uocant stipendia.

C hristus illic candidatis
Præsidet cohortibus,
Et throno regnans ab alto,
Damnat infames deos.

V osq; qui ridenda uobis
Monstradiuos fingitis,
Hæc loquentes obruuntur
Mille pœnis martyres.

N exibus manus utraq;
Flexus inuoluit rigor,
Et chalybs attrita colla
Grauibus ambit ciclis.

O uetustatis silentis
Obsoleta obliuio,
Inuidentur ista nobis,
Fama & ipsa extinguitur.

C hartulas blasphemus olim
Nam satelles abstulit,
Ne tenacibus libellis
Erudita secula

O rdinem, tempus, modumq;
Passionis proditum
Dulcibus linguis per aures
Posterorum spergerent.

H oc tamen solum uetusta
Subtrahunt silentia,
Iugibus longum catenis
An capillum paucierint

Quo uiros dolore tortor,
Qua ue poena ornauerit,
Illa laus occulta non est,
Nec senescit tempore.
Missa quod sursum per auras
Euolarunt numera,
Quae uiam patere coeli
Præmicando ostenderent.
Illius fidem figurans,
Nube fertur anulus,
Hic sui dat pignus oris,
Ut ferunt orarium.
Quae superno rapta flatu
Lucis intrant intimum,
Per poli liquentis axem
Fulgor auri absconditur.
Ac diu uisum sequacem
Textilis candor fugit.
Subuehantur usq; in astra,
Nec uidentur amplius.
Vidit hoc conuentus adstans,
Ipse uidit carnifex,
Et manum repressit hærens
Ac stupore oppalluit.
Sed tamen peregit ictum,
Ne periret gloria.
Iam ne credis bruta quondam
Vasconum gentilitas,
Quam sacrum crudelis error
Immolarit sanguinem

Credis indeum relatos

Hostiarum spiritus?

Cerne quàm palàm feroces

Hic domantur dæmones,

Qui lupino captaritu

Deuorant præcordia.

Strangulant mentes & ipsas,

Seq; miscent sensibus,

Tunc suo iam plenus hoste

Sistitur furens homo.

Spumeas efflans saliuas,

Cruda torquens lumina,

Expiandus quæstione

Non suorum criminum.

Audias, nec tortor adstat,

Eiulatus flebiles.

Scinditur per flagra corpus,

Nec flagellum cernitur.

Crescit & suspensus ipse

Vinculis latentibus,

His modis spurcum latronem

Martyrum uirtus quatit.

Hæc coërcet, torquet, urit,

Hæc catenas incutit,

Prædouxatus relictis

Se medullis exuit.

Inquit in læsam rapinam,

Faucibus siccis fugit,

Vngue ab imo usque ad capillum

Saluare addit omnia.

Confitens ardere sese,
 Nam gehennæ est incolæ,
 Quid loquar, purgata longis
 Alba morbis corpora?

Algidus cum decoloros
 Horror artus concutit,
 Hic tumor uultum relinquit,
 Hic color uerus redit.

Hoc bonum Saluator ipse,
 Quo fruamur, præstitit,
 Martyrum cum membra nostro
 Consecrauit oppido.

Sospitant quæ nunc colonos
 Quos Hiberus alluit.
 State nunc hymnistæ matres
 Pro receptis paruulis.

Coniugum salute læta
 Vox maritarum strepet,
 Sit dies hæc festa nobis,
 Sit sacratum gaudium.

Hemiterij & Cheledonij martyrum.

HOs duos martyres Calaguritanos fuisse satis
 constat, ex hymno, cuius initium est. Bis no-
 uè noster, ubi legitur Calaguris ambos quos
 veneramus. Nam quod in quadam historia illorum le-
 gitur fuisse Legionarios, id est, ex Legione ciuitate,
 ex errore ortum est, quoniam fuerunt milites, ex
 quadam imperatoria legione, vocati sunt autem
 Emitterius & Chaledonius, siue ut in recentiori-
 bus libris legimus, Hemiterius & Cheledonius, si-
 ue Chelidonius. Scripta sunt cælo, ode monos

colos qualis est illa, da puer plectrū, prima pars huius carminis continet laudes martyrum & loci in quo eorum corpora sunt sepulta qui mira multorum populorum veneratione frequentatur propter miracula quae ibi fiunt, deinde ponit ipsorum vitam & martyrium tum postea redit ad miracula, Caelo, iuxta illud Lucae. cap. x. Nomina vestra scripta sunt in caelo duorum martyrum quorum non ponit nomina sicut neque posuit in hymno duode viginti martyrum Caesaraugustanorum Notis sanguinis, id est, literis ex sanguine martyris scriptis. Terra Ibero, aut Hispana quae a Graecis dicitur Iberia, aut proprie Ibero ubi est Calaguris, unde sunt hi duo martyres, ut nostra gestabit Calaguris ambos quos veneramur. Stemmata, id est, corona, ut in Romano dicemus, vel nobilitate posuit. Hic locus, id est, Calaguris Celtiberorum urbs. Pudicus, castus & mundus. Hospes, qui reciperet, alias, qui recipitur. Calentes unde das caede, id est, sanguine duorum martyrum effuso. Consequentant, concelebrant. Incole Calaguritani. Colonus exteri orbis, id est, peregrinus, Fama proditrix, id est, manifestatrix, nam prode est procul dare in hac significatione. Ambiant, id est, ambitiose obseruent, sumptum verbum ab iis qui suffragatores affectantur ad obtinendos magistratus. Puras preces, id est, honestas, nam tales esse debent si volumus aliquid a deo impetrare ut etiam Persius & Iuuenalis dicunt. Tersis fletibus, nam venerat fletus & redit letus lachrymis abstersis & exsiccatis. Suffragatiū, id est, martyrum qui sunt nobis apud deum suffragatores. Non sinant, ordo est. Audiunt, scilicet, preces supplicum, & statim ferunt preces ad Deum, ut non sinant inane, id est, vanum. Murmur, id est, preces, subaudi, quas vilius fuderit voce non alta, sed suppressa iuxta illud Persij murmur humile quod susurros tollere de templis. Ab ipso fonte, a deo, quia ut Iacobus in Canonica scribit. cap. pri. Omne datum optimum, & omne donum perfectum defursum est descendens a patre luminum, quae dona, scilicet, a deo profecta. Irrigant causas, id est, fouent & recreant & sanant morbos, unde caularij dicuntur valetudinarij ut digestorum libro

de re militari. Causaria missio est quæ propter valetu-
dinem laboribus militiæ soluit. Suis testibus, id est,
martyribus, nam martyr interpretatur testis. Dispē-
dio sanguinis, id est, iactura & damno mortis. Lux
longior, id est, vita immortalis. Rependit. i. recom-
pensat. Membra, ordo est. Donare ferro hostili mē-
bra texta & compacta. Venis languidis, id est, ægro-
rantibus quæ alias erant consumenda morbis. No-
bilis porta, per quam intratur ad cœli aulam. Fonte
rubro, id est, in sanguinis baptismate quod est vnum
de tribus quæ dant testimoniū in terris. De sede cor-
dis, quia ex corde exeunt cogitationes, Matth. cap. 15.
Nec rudem. Incipit vitam martyrū narrare, nam an-
tea q̄ militarent Christo, militauerant Cæsari. Ad per-
enne cingulum. Nam antea erāt ornati balthæo, id est
cingulo militari, quod erat insigne militiæ, nunc ve-
ro sunt ornati balthæo siue cingulo æternitatis, quod
est insigne militum Christi. Virtus sueta bello, id est
fortitudo exercitata bello seculari. Militat armis sa-
crarijs, id est, sacratīs, hoc est, Christo. Signum crucis,
pro signis & vexillis Cæsaris. Pallijs, id est, velis, siue
vexillis & signis. Ventosis, id est, quæ vento agitan-
tur, vel potius ventosis, id est, vanis & superbis. Dra-
conum, quæ erant insignia vexillorum cum aquilis,
vnde signiferi & antesignarij tum aquiliferi, tum dra-
conarij dicebantur. Vegetus autor est libro primo.
Quid, inquit, ipsi draconarij atq; signiferi, qui sinistra
manu hastas gubernant. Claudianus in Epithalamio.
Stent bellatrices aquilæ sæuicq; dracones. Idem de ter-
tio consulatu Honorij. In volucres tollunt aquilas, hī
picta draconum colla leuant. Insigne lignum, s. cru-
cis. Quod. Per Christi passionem. Draconem, id est,
diabolum, qui sub specie serpentis Euam decepit. Vi-
le censerit, id est, turpe negotium, exercere officia mi-
litaria quæ subdit. Forte, ordo est. Ductor atrox,
id est, crudelis princeps. Aulæ mundialis, id est, im-
perij Romani quod erat seculare, vt more religionis
nostræ loquamur. Iusserat posteros Israelis, id est,
Christianos, qui in locum filiorum Israel substituti

sunt ex gentilibus, ideoq; dixit secūdos, quia primis
 successerunt. Litare, id est, sacrificare improprie, nā
 litare, est sacrificio impetrare. Et iubebat etiam. Esse
 defugas Christi, id est, perfugas siue transfugas: sunt
 autem qui se ad hostes in bello transferunt. Pestis suc-
 cincta ferro, id est, persecutor armatus. Fidem liberā,
 quę facit homines liberos vera libertate, sicut econ-
 trario qui facit peccatum, seruus est peccati. Illa for-
 tis, scilicet, fides Christianorum. Ungulas bisulcas, id
 est, bidentatas. Duris baccis. Bacca quod genus sit vin-
 culi non legi, forte legendum est, boiis, est autem boia
 genus vinculi, tam lignea q̄ ferrea. Plautus in Asina.
 neruos, catenas, carceris numelas, pedicas, boias, vsus
 est eodem vocabulo in prologo Psychomachię, di-
 cens: attrita baccis colla liber erigit. Barbaras manus,
 crudeles. Veritas, id est, Christiana religio. Virtus
 cæsa, id est, fidelis cæsus. Solum triste percussit, scili-
 cet, cadens in terram, quod triste spectaculum præbe-
 bat. Et ingesta, scilicet, virtus illa. Focis, quia mul-
 ti ex martyribus vstulati sunt. Hic duorum, id est,
 in persecutione illa. Hi duorum, ergo hi duo marty-
 res fratres erant. Ad bipennem publicam, quia con-
 sulum & prætorum insignia erant virgarum & secu-
 rium falcēs. Post vim verberum, id est, post virgarū
 verbera. Crepantum, id est, sonantium, cum plagas
 inferunt. Post catastas igneas, cum sit catasta carcer
 vbi venales serui sunt expositi venditioni, dicta a ca-
 tastao, quod est, expono, in vita martyrum ponitur
 pro quodam genere tormenti siue vinculi, & forte p
 igneas legendum est, ligneas. Pardis, sunt mares in
 genere Pantherarum, Pardi, sicut fœminę dicuntur va-
 rie. Nosne, verba sunt martyrum. Christo, id est,
 cultui christiano geniti. Mammonæ, id est, diabolo,
 rebusq; mundanis. Est autem māmona lingua Syrica
 siue Aramea, pecunia aut diuitiæ, quarum dominus
 videtur esse diabolus, videturq; Poëta alludere ad il-
 lud Matthæi capite sexto. Non potestis Deo seruire
 & Māmonæ. Cœlestis ignis. 2. Corinthiorum sexto
 Quæ participatio lucis ad tenebras. Vita capta, for

te legendū, cœpta. Sub primo chirographo, i. sub mi-
 litari sacramēto quo eramus addicti prius imperatori.
 Functā rebus Cæsaris, id est, officio debito Cæsari.
 Rependi, id est, reddi & restitui, iuxta illud Matt. 22.
 Reddite quę sunt Cæsaris Cæsari, & quę Dei Deo Ma-
 gistri signiferi & draconarij. Tribuni, s. militum, qui
 erāt præfecti legionum. Absistite, i. discedite. Aureos
 torques, i. insignia militaria, quę dātur p vulneribus
 in prælio acceptis p munere, Stipēdia, q̄ dātur militib⁹
 b⁹, q̄a nemo militat suis stipēdijs. Candidatis, i. veste
 candida indutis, vnde & ecclesia canit. Te martyrum
 cādidatus laudat exercitus. Rīgor & chalybs flexus,
 .i. rigidum ferrū & durum flexū in catenas et vincu-
 la. Inuoluit, i. impedit. Grauib⁹ circulis, i. catenarum
 anulis. O vetustatis, dicit Poëta qđ multa sunt marty-
 res p̄pessi, quę scripta fuerunt de miraculis, quę in eo-
 rū morte sunt facta, sed oblitterata sunt a satellitib⁹ &
 ministris, ne proderentur in isporū confusionē. Obli-
 uio obsoleta, i. quę facit res obsolescere, et in desuetu-
 dinē tendere. Inuidentur nobis, i. illi inuiderūt nobis
 tantam gloriam, ideo concremauerunt scripta. Tena-
 cibus libellis, scilicet, memorię rerum gestarum. Spar-
 gerent, id est, diuulgarent. Iugibus, id est, non con-
 stat quo mortis genere sint affecti, mortui sunt in ca-
 tenis: & nutrierunt longum capillum & barbam, re-
 stituimus autem ordinem versuum qui erant confu-
 si, & turbabant sensum. Subtrahunt, id est, quanquā
 cætera obsoleuerunt, hoc vnum miraculum quod sta-
 tim subiungit, non potuit oblitterari. Hærens, i. dubi-
 tans, an gladio percuteret, præpeditus stupore. Sed pe-
 git ictū, i. percussit, trūcauit q̄ martyres, qđ est cōtrari-
 um ei, qđ supra dixerat, sed illic fortasse loq̄batur de
 tormentis citra mortē, hic vero de mortis genere. Va-
 sconū, q̄a Calaguris in vasconibus Celtiberis est sita.
 Crudelis error, q̄a p̄ errorē hoc fecerūt q̄adicit Apo-
 stol⁹. Si dñm glorię cognouissēt nūq̄ illū crucifixis-
 sēt. Spūs hostiarū, i. horū martyrū aīas q̄ se deo obtu-
 lerūt hostias imolatas. Cerne, i. si nō credis hoc crede
 saltem miraculis. Deuorāt p̄cordia, i. torquēt hoīes.

Miscet sensibus, illos perturbando. Homo plenus hoste suo, id est, a demone possessus. Sistitur, ponitur ante martyrum sepulchra. Cruda lumina, id est, oculos toruos. Expiandus, homo, scilicet, daemoniacus purgandus & liberandus a demonis potestate. Non forum criminum, quia illud crimen non est hominis, sed demonis. Eiularus, s. demonum cum torquentur virtute martyrum, ut inde exeant cum non videatur tortor. Crescit, id est, extenditur suspensus. Latronum daemonem. Illasam rapinam, translatio est sumptuum a lupis: qui relinquunt rapinam incuentam & abeunt faucibus siccis. Vergilius secundo Aeneidos. Lupi ceu raptores, catulique relictis faucibus expectant siccis. Ungue ab imo, id est, pedum. Confitensque uia non potest dissimulare. corpora alba, i. pallida qualia sunt ægrotantium. Persius. Atque albo ventre lauatur. Horror algidus, id est, febrem precedens horripilium. Decoloros artus, quia correptis frigore color mutatur. Tumor, id est, pingue illud non solidum, sed inane quo ægrotantes tument. Nostro oppido, i. Calaguri sed quomodo nostro si Prudentius Cæsaraugustanus est, an nostro, i. Hispano, an Celtibero, ad quod Calaguris a Cæsaraugusta non multum distat. Sospitant a morbis liberant. Hymnistæ, i. hymnum cantantes, pro salute filiorum & maritorum, sed hymnistas dixit matres sicut in Psychomachia sodomita libido.

HYMNVS AD HONOREM DIVI
Laurentij constantissimi martyris.

Mensura Carminis huius conuenit cum hymno
matutino, Ales dici.

Antiqua sanorum parens
Iam Roma, Christo dedita,
Laurentio uictrix duce
Ritum triumphas barbarum.

Reges.

- R**eges superbos uiceras,
 Populos frenis presseras,
 Nunc monstrosos idolis
 Imponis imperij iugum.
- H**æc sola deerat gloria
 Urbis togatæ insignibus,
 Feritate capta gentium
 Domaret ut spurcum louem.
- N**on turbulentis uiribus,
 Cossi, Camilli, aut Cæsaris.
 Sed martyris Laurentij
 Non incruento prælio.
- A**rmata pugnavit fides,
 Proprij cruoris prodiga,
 Nam morte mortem diruit,
 Ac semet impendit sibi.
- F**ore hæc sacerdos dixerat,
 Iam Xistus, adfixus cruci,

Ioannes Sichardus

IAM XISTVS ADFIXVS CRVCI.

Hic est Xistus, qui sextus a Petro episcopatum Romæ sortitus erat, post Alexandrum, tempore Hadriani Cæsaris, anno ab hinc M. CCCCV. ut testatur Eusebius in chronicis.

- Laurentium flentem uidens
 Crucis sub ipso stipite.
- D**esiste discessu meo
 Fletum dolenter fundere,
 Præcedo frater, tu quoque
 Post hoc sequeris triduum.

Exrema uox Episcopi
Prænnunciatrix gloriæ
Nihil fefellit, nam dies
Prædicta palmam præstitit.
Qua uoce, quantis laudibus
Celebrabo mortis ordinem
Quo passionem carmine
Digne retexens concinam
Hic primus est septem uiris,
Qui stant ad aram proximi,
Leuita sublimis gradu,
Et cæteris præstantior.
Claustri sacrorum præerat,
Cœlestis arcanum domus
Fidis gubernans clauibus,
Vot asq; dispensans opes.
Versat famem pecuniæ
Præfectus urbis regiæ,
Minister insani ducis
Exactor hauriet sanguinis.
Qua ui latentes eruat
Nummos, operta existimans
Talenta sub sacrarijs,
Cumulosq; congestos tegi.
Laurentium sisti iubet,
Exquirat arcam ditibus
Massis refertam, et fulgidæ
Montes monetæ conditos.
Soletis, inquit, conqueri,
Seu ire nos iusto amplius,

Cum Christiana corpora
Plus quam cruenta scindimus.

A best atrocioribus
Censura feruens motibus,
Blande & quicte efflagito
Quod sponte obire debeas.

Hunc esse uestris orgijs
Moremque, & artem proditum est,
Hanc disciplinam foederis,
Libent ut auro Antistites.

Argenteis scyphis ferunt
Fumare sacrum sanguinem,
Auroque nocturnis sacris
Adstare fixos cereos.

Tunc summa est cura fratribus,
Ut sermo testatur loquax,
Offerre fundis uenditis
Sestertiorum millia.

Addicta auorum praedia
Foedis sub auctionibus
Successor exhaeres gemit
Sanctis egens parentibus.

Hæc occuluntur abditis
Ecclesiarum in angulis,
Et summa pietas creditur
Nudare dulces liberos.

Deprome thesauros, malis
Suadendo quos prestigijs
Exaggeratos obtimes,
Nigrante quos claudis specu.

Hoc poscit usus publicus,

Hoc fiscus, hoc ærarium,

Vt dedita stipendijs

Ducem iuuat pecunia.

Sic dogma uestrum est audio,

Suum quibusq; reddito,

En Cæsar agnoscit suum

Nomisma numis inditum.

Quod Cæsaris scis, Cæsari

Da, nempe iustum postulo,

Ni fallor, haud ullam tuus

Signat deus pecuniam.

Nec cum ueniret, aureos

Secum Philippo's detulit,

Præcepta sed uerbis dedit

Inanis à marsupio.

I mplete dictorum fidem,

Quam uos per orbem uenditis,

Numos libenter reddite,

Estote uerbis diuites.

Nil asperum Laurentius

Refert ad ista, aut turbidum,

Sed ut paratus obsequi,

Obtemperanter annuit.

Est diues, inquit, non nego,

Habetq; nostra ecclesia

Opumq; et auri plurimum,

Nec quisquam in orbe ditior.

I si pse tantum non habet

Argenteorum ænigmatum

Augustus, arcem possidens,
 Cui numus omnis scribitur,
 Sed nec recuso prodere
 Locupletis arcam numinis,
 Vulgabo cuncta, & proferam
 Pretiosa quæ Christus tenet.
 Vnum sed orans flagito,
 Induciarum paululum,
 Quo fungar efficacius
 Promissionis munere.
 Dum tota digestim mihi
 Christi supellex scribitur,
 Nam calculanda primitus,
 Tunc subnotanda est summula.
 Lætus tumescit gaudio
 Præfectus, ac spem deuorat,
 Aurum uelut iam conditum
 Domi maneret gestiens.
 Pæpigere tempus tridui,
 Laudatus inde absoluitur
 Laurentius sponsor sui,
 Et sponsor ingentis lucri.
 Tribus per urbem cursitat
 Diebus, infirma agmina,
 Omnesq; qui poscunt stipem,
 Cogens in unum, & congregans.
 Illic utrisque obtutibus
 Orbes cauatos præferens
 Baculo regebat præuius,
 Errore nutantem gradum.

- E**t Claudius infracto genu,
Vel crure trunco semipes,
Bruiorue planta ex altera,
Gressum trahebat imparem.
- E**st ulcerosis artubus
Qui tabe corrupta fluat,
Est cuius arens dextera
Nervos in ulnam contrahat.
- T**ales plateis omnibus
Exquirat, assuetos alii
Ecclesie matris penus,
Quos ipse primus nouerat.
- R**ecenset exin singulos,
Scribens uirum nomina,
Longo et locatos ordine
Ad stare pro templo iubet.
- P**rescriptus et iam fluxerat
Dies, furebat feruido
Iudex auarus spiritu,
Promissa solui efflagitans.
- T**um martyr, assistas uelim,
Coramque dispositas opes
Mirere, quas noster deus
Prædiues in sanctis habet.
- V**idebis ingens atrium
Fulgere uasis aureis,
Et per patentes porticus
Structos talentis ordines.
- I**t ille, nec pudet sequi,
Ventum ad sacratam ianuam,

Stabant cateruæ pauperum,
Inculta uisu examina.

Ragor rogantum tollitur,
Præfectus horrescit stupens,
Conuersus in Laurentium,
Oculis turbatis minax.

Contra ille quid frendens, ait,
Mimitaris? aut quid displicet?
Num sordida hæc aut uilia?
Num despuenda existimas?

Aurum quod ardenter sitis
Effossagignunt * rudera,
Et de metallis squalidis
Pœnalis excudit labor.

stercora

Torrens * uel amnis turbidis
Voluens arenis implicat,
Quod terrulentum ac sordidum,
Flammis necesse est decoqui.

* et

Pudor per aurum soluitur,
Violatur auro integritas,
Pax occidit, fides perit,
Leges et ipsæ intercidunt.

Quid tu uenenum gloriæ
Extollis, et magni putas?
Si quaris aurum uerius,
Lux est, et humanum genus.

Hi sunt alumni luminis,
Quos corpus arctat debile,
Ne per salutem uiscerum
Mens insole scat turgida.

* *disijcit.* Quum membra morbus * *dissecat,*
 Animus uiget robustior,

* *Mēbris* * *Mentis uicissim fortibus*
 Vis sauciatur sensuum.

Nam sanguis in culpam calens
 Minus ministrat uirium,
 Si feruor effœtus malis
 Elumbe uirus contrahat.

S i forte detur optio,
 Malim dolore asperrimo
 Fragmenta membrorum pati,
 Et pulcher intus uiuere.

Committe formas pestium,
 Et confer alternas lues,
 Carnis ne morbus fœdior
 An mentis, & morum ulcera?

N ostri per artus debiles,
 Intus decoris integri,
 Sensum uenusti innoxium

* *Lanz* * *Laboris experti gerunt.*

* *guoris* Vestros ualentes corpore
 Interna corrumpit lepra,
 Errorq; mancum claudicat,
 Et cæca fraus nihil uidet.

* *diuitum* Quem uistuorum * *principum,*
 Qui nescit & ore prænitet,
 Magis probabo debilem,
 Quam quis meorum pauperum.

Hunc qui superbit serico,
 Quem currus inflatum uehit,

Hydrops aquosus lucido
Tendit ueneno intrinsecus.

Ast hic auarus contrahit
Manus recuruas, & uolam
Plicans aduncis unguibus
Laxare nervos non ualet.

Istum libido foetida
Per scorta tractum publicā
Luto & cloacis inquinat,
Dum spurca mendicat stupra.

Quid ille ferueus ambitum,
Sitimq; honoris aestuans,
Mersis ne anhelat febribus,
Atq; igne uenarum furit.
Quisquis tacendi intemperans
Silenda prurit prodere,
Vexatur, & scalpit iecur,
Scabiemq; cordis sustinet.

Quid inuidorum pectorum
Strumas retexam turgidas?
Quid purulenta, & liuida
Malignitatum uulnera?

Tu & ipse qui Romam regis
Contempor æterni dei,
Dum dæmonum sordes colis,
Morbo laboras regio.

Hi quos superbus despicias,
Quos execrandos iudicas,
Breui ulcerosos exuent
Artus, & incolumes erunt.

Quum carne corruptissima

Tandem soluti, ac liberi,

Pulcherrimo uita statu

In arce lucebunt patris.

Non sordidati, aut debiles,

Sicut uidentur interim,

Sed purpurantibus stolis

Clari, & coronis aureis,

Tum si facultas suppetat,

Coram tuis obtutibus

Istos potentes seculi

Velim recensendos dari.

Pannis uideres obsitos,

Et muculentis naribus,

Mentum saluiis uiuidum,

Lipposq; palpebra putri.

Peccante nil est tetrius,

Nil tam leprosum aut putridum,

Cruda est cicatrix criminum,

Oletq; ut antrum tartari.

A nimabus inuersa uice

Corrupta forma infligitur,

Quas pulcher aspectus prius

In corpore oblectauerat.

En ergo nummos aureos,

Quos proxime spoponderam,

Quos nec fauillis obruat

Ruina, nec fur subtrahat.

Nunc addo gemmas nobiles,

Ne pauperem Christum putes.

Gemmas corusci * numinis,
 Ornatur hoc templum quibus,
 Cernis sacratas uirgines,
 Mireris intactas anus,
 Primiq; post damnum thori
 Ignis secundi nescius.
 Hoc est monile ecclesie,
 His illa gemmis comitur,
 Dotata sic Christo placet,
 Sic ornat altum uerticem.
 Ecce talentum suscipe,
 Ornabis urbem Romulam.
 Ditabis & rem principis,
 Fies & ipse ditior.
 Ridemur, exclamat furens
 Prefectus, ac miris modis
 Per tot figuras ludimur,
 Et uiuit insanum caput.
 Impune tantis furcifer
 Strophas cauillo mimico
 Tenexuisse existimas,
 Dum scurra saltas fabulam?
 Concinna uisa urbanitas
 Tractare nosmet ludicris?
 Egon' cachinnis uenditus
 Acroma festiuum fui?
 A deo ne nulla austeritas,
 Censura nulla est fascibus?
 Adeon' securim publicam
 Mollis retundit lenitas?

Dicis, libenter oppetam,
 Votiuu mors est martyri.
 Est ista uobis nouimus
 Persuasionis uanitas.

Sed non uolenti impertiam,
 Præstetur ut mortis citæ
 Compendiosus exitus,
 Perire raptim non dabo.

Vitam tenebo, et differam
 Poenis morarum iugibus,
 Et mors inextricabilis
 Longos dolores protrahet,

Prunas tepentes sternite,
 Ne feruor ignitus nimis
 Os contumacis occupet,
 Et cordis intrat abdita.

Vapor senescens langueat
 Qui susus afflatu leui
 Tormenta sensim temperet,
 Semustulati corporis

Bene est quod ipse ex omnibus
 Mysteriarches incidat,
 Hic solus exemplum dabit
 Quid mox timere debeant,

constru- C onscende * constratum rogum,
 rum. Decumbe digno lectulo.

Tunc, si licebit, disputa
 Nil esse Vulcanum meum.

Hæc fante præfecto, truces
 Hinc inde tortores parant

Nudare amictu martyrem,
Vincire membra, & tendere.

Illi os decore splenduit,
Fulgorq; circumfusus est,
Talem reuertens legifer
De monte uultum detulit.

Iudæaquem plebs aureo
Boue inquinata, & decolor
Expanit, & faciem retro
Detorsit impatiens dei.

Talemq; & ille prætulit
Oris corusci gloriam
Stephanus per imbrem saxeum
Cœlos apertos intuens.

Illuminatum hoc eminus
Recens piatis fratribus,
Baptisma quos nuper datum
Christi capaces fecerat.

Ast impiorum cæcitas
Os oblitum noctis situ
Nigrante sub uelamine
Obducta, clarum non uidet.

Aegyptiæ plagæ in modum,
Quæ cum tenebris barbaros
Damnaret Hebræis diem,
Sudo exhibebat lumine.

Quin ipsa odoris qualitas
Austa quam reddit cutis,
Diuersa utrosq; permouet,
His nidor, illis nectar est.

- I**demq; sensus dispari
Variatus aura, aut adficit
Horrore nares uindice,
Aut mulcet oblectamine,
Sic ignis æternus deus
Nam Christus ignis uerus est,
Is ipse complet lumine
Iustos, & urit noxios.
Postquam uapor diutinus
Decoxit exustum latus,
Ultro è catasta iudicem
Compellat affatu breui.
Conuerte partem corporis
Satis crematam iugiter,
Et fac periculum, quid tuus
Vulcanus ardens egerit.
Præfectus inuerti iubet:
Tunc ille, coctum est, deuora
Et experimentum cape
Sit crudum, an assum suauius.
Hæc ludibundus dixerat,
Cœlum deinde suspicit,
Et congemiscens obsecrat
Miseratus urbem Romulam.
O Christe numen unicum
O splendor, o uirtus patris,
O factor orbis, & poli,
Atq; autor horum mœnium.
Qui sceptræ Romæ in uertice
Rerum locasti, sanciens

Mundum Quirinali togæ
Seriùre, & armis cedere.

Vt discrepantum gentium
Mores & obseruantiam,
Linguasq; & ingenia & facta,
Vni domares legibus.

En omne sub regnum Remi
Mortale concessit genus,
Idem loquuntur dissoni
Ritus id ipsum sentiunt

Hoc destinatum quo magis
Ius Christiani nominis
Quodcunq; terrarum iacet
Vno illigares uinculo.

Da Christe Romanis tuis
Sit Christiana ut ciuitas,
Per quam dedisti, ut cæteris
Mens una sacrorum foret.

Confederentur omnia
Hinc inde membra in symbolum
Mansuescat orbis subditus,
Mansuescat & summum caput.

Aduertat * adiunctas plagas
Coire in unam gratiam,
Fiat fidelis Romulus,
Et ipse iam credat Numa.

Confundit error Troicus,
Adhuc Catonum curiam
Veneratur occultis focis
Phrygum penates exules.

* abiunctas

I anum bifrontem & Sterculum

Colit senatus, horreo

Tot monstra patrum dicere,

Et festa Saturni senis.

A bsterge Christe hoc dedecus,

Emitte Grabriel tuum,

Agnoscat ut uerum deum

Errans Iulica cæcitas.

E tiam tenemus obsides

Fidissimos huius spei,

Hic nempe iam regnant duo

Apostolorum principes.

A lter uocator gentium,

Alter cathedram possidens

*Primus.

*Primam, recludit creditas

Aeternitatis ianuas.

D iscede adulter Iuppiter

Stupro sororis oblite,

Relinque Romam liberam,

Plebemq; iam Christi fuge.

T c Paulus hinc exterminat,

Te sanguis exturbat Petri,

Tibi id, quod ipse armaueras

factum Neronis officit.

V ideo futurum principem

*seruus.

Quandoq; qui *seruos dei

Tetris sacrorum sordibus

Seruare Roman non sinat.

Q ui templa claudat uestibus,

Valuas eburnas obstruat,

*Ne festa

*Ne fasta damnet limina,
Obdens ahenos pessulos.

Tunc pura ab omni sanguine
Tandem nitebunt marmora,
Stabunt & æra innoxia,
Quæ nunc habentur idola.

Hic finis orandi fuit,
Et finis *idem uinculi
Carnalis, erupit uolens
Vocem sequutus spiritus,

*item.

Vexere corpus subditis
Cervicibus quidam patres,
Quos mira libertas uiri
Ambire Christum suaserat.

Repens medullas indoles
Afflarat, & coëgerat
Amore sublimis dei
Odisse nugas pristinas.

Refrixit ex illo die
Cultus deorum turpius,
Plebs in sacellis rarior,
Christi ad tribunal curritur,

Sic dimicans Laurentius
Non ense præcinxit latus
Hostile, sed ferrum retro
Torquens in autorem tulit.

Dum dæmon inuictum dei
Testem laceffit prælio,
Perfossus ipse concidit,
Et stratus æternum iacet.

Mors illa sancti martyris,

Mors uera templorum fuit,

Tunc Vesta Palladios lares

Impune sensit deserì.

Quicquid Quiritum sucuerat

Ornare res uanas Numæ

Christi frequentans atria,

Hymnis resultat martyr em.

Ipsa & senatus lumina

Quondam Luperci, aut Flamines,

Apostolorum & martyrum

Exosculantur limina.

Videmus illustres domos,

Sexu ex utroq; nobiles

Offerre uotis pignora

Clarissimorum liberum.

Vittatus olim pontifex

Accitur in signum crucis,

Aedemq; Laurenti tuam

Vestalis intrat Claudia.

O ter quaterq; & septies

Beatus Urbis incola,

Qui te actuum comminus

Sedem celebrat osium.

Cui propter aduolui licet,

Qui fletibus spargit locum,

Qui pectus in terram premit,

Qui uota fundit murmure.

Nos Vasco Hiberus diuidit

Binis remotos alpihus

Trans Cotianorum iuga,
Trans & Pyrenas ningidos.

Vix fama nota est, abditis
Quam plena sanctis Roma sit
Quam diues urbanum solum
sacris sepulchris floreat.

Sed qui caremus his bonis,
Nec sanguinis uestigia
Videre coram possumus,
Cælum intuemur eminus.

Sic sancte laurenti tuam
Nos passionem quærimus,
Est aula nam duplex tibi,
Hic corporis, mentis polo.

Illic inenarrabili
Allectus urbi municeps
Aeternæ in arce curiæ
Gestas coronam ciuicam.

Videor uidere illustribus
Gemmis coruscantem uirum,
Quem Roma cœlestis sibi
Legit perennem consulem.

Quæ sit potestas credita,
Et muneris quantum datum
Probant Quiritum gaudia,
Quibus rogatus annuis.

Quod quisq; supplex postulat
Fert impetratum prospere,
Poscunt, * litantur, indicant,
Et tristis haud ullus redit,

*iocatur

Ceu præsto semper adfies,
 Tuosq; alumnos urbicos
 Lactante complexus sinu
 Paterno amore nutrias.

Hos inter ò Christi decus
 Audi & poëtam rusticum
 Cordis fatentem crimina,
 Et facta prodentem sua.
 Indignus agnosco & scio,
 Quem Christus ipse exaudiat,
 Sed per patronos martyres
 Potest medelam consequi.

Audi benignus supplicem
 Christi reum prudentium,
 Et seruientem corpori,
 Ab luce uinclis seculi.

ANtiqua fanorum parens. Carmen est quale istud, ales diei nuncius. In prima carminis parte Prudentius gratulatur Romæ, quod Lauréntio duce expulerit deos gentiliū. Deinde a Xisto martyriū sibi prædictum narrat, & quomodo spe thesaurorum ecclesiæ præfectum urbis delusit: & tandem igni impositus animā exhalauit, tū demum iterū gratulatur urbi & celebritatē cū ossa martyris cōmemorat. Parens fanorū. i. templorum dijs dicatorum fabricatrix. Iam Christo dicata, lego dedita ut stet versus. Sensus tamē idem. Ritus barbarū. i. religionem deorū falsam. Reges superbos, sensus est quod prius sub falsa religione vicit orbē terrarū, nunc sub Lauréntio vincit deos falsos. Insignibus victorijs de orbe totæ partis. Urbis togatæ; ex Vergi. Romanos rerū dominos gentēq; togatam. Capta feritate. i. post barbaros domitos & captos. Viribus Cossi. Cornelius Cossus

tribunus militum bello cū Verentibus habito, Tolū
nium eorum regē occidit spoliaq; opima de eo Ioui
Feretrio detulit, secū dus post Romulum. Camilli. M.
Furius Camillus qui Capitolū a Gallis Senonibus ob
sessum liberauit, de quo Vergil. Referentem signa Ca
millū, & Cæsaris qui singulārē obtinuit dictaturam.
Non incruento, quia fuso sanguine peperit sibi victo
riam. Prodiga cruoris: sic Horati. Animæq; magnæ
prodigū Paulum superāte pœno. Semel impēdit sibi
ā vitā præsentiē vt viueret vitā immortalem, Xistus
Episcopus qui martyrio præcessit Laurentium, ap
pellaturq; Xistus non vt vulgus scribit Sixtus, lites
ris inuersis. Sub stipite crucis, vbi Xistus pendebat.
Discessu meo, quo a te diuellor per mortē. Qua voce
Poëta dicit se imparē ad describendam tā grandē ma
teriā. Retexens, pangens & cōponēs carmen. Primus
e septem viris, ex consuetudine primitiūæ & incipi
entis ecclesiæ, in qua fuerūt electi septem viri Leuitæ
qui altari ministrarent: quorū princeps fuit Stephan⁹
vt legitur Actuum. ca. vj. Cæteris, aut Leuitis colle
gis, aut cæteris in reb⁹ putam martyrio. Clausuris sacro
rū, erat enim edituus & ararij sacri custos. Arcanum
domus cœlestis. i. thesaurum secretū ecclesiæ. Votas
opes, & hoc more primitiūæ ecclesiæ: vt excommuni
uitantes. omnia namq; vendebant: & ponebant an
te pedes discipulorum. Præfectus vrbis, erat ab impe
ratore vrbi præpositus, cuiusmodi potestatem habēt
qui hodie dicuntur vicereges. . Insani ducis, id est, im
peratoris qui talē præposuit. Exactor hauriet sangui
nis, lege, exactor hausti sanguinis. i. qui acerbe exige
bat vectigalia vsq; ad effusionem sanguinis. Iuena.
Ossa vides regum vacuis exhausta medullis. Qua
vi, repete a superioribus, & versat qua vi &c. Cumu
los auri & argētī. Montes monetæ. vt vulgo dicimus
montones. Soletis inquit, hæc verba sunt præfecti blā
dientis Laurētio dum pecunias extorqueat, & est sen
sus, non sumus adeo crudeles vt vos Christiani dici
tis. Sed censura feruens. i. censor iratus. Abest. i. non
fauit. Quod debeas obire. i. exequi vt obeo munus

legationis, id est, exequor. Vestris orgijs, id est, sacris;
 nam orgia sunt omnia sacra, sed Bacchi præcipue. Fæ-
 deris, id est, religionis. Sanguinem sacrum, non quod
 Christiani sanguinem hostiarum funderent: sed quod
 hic ignarus religionis putat illos ita facere. Auroque
 id est, candelabris aureis. Fratribus, i. eiusdem religio-
 nis socijs, sicut diximus factū fuisse in ecclesiæ initio
 Milia, sub multa. Addicta, id est, vendita, ut sæpe in
 libris digestorum, unde est & titulus de in diem ad-
 dictione vel venditione. Fædis auctionibus, quia ex
 eis liberi relinquuntur exhæredes. Sanctis parentibus
 id est, quos appellatis sanctos. Hæc, scilicet quæ ex di-
 stractione illa bonorum rediguntur. Creditur, a nos-
 tris Christianis cum sit potius impietas. Malis præsti-
 gijs, id est, artibus quibus miseros deludis faciēs illis
 apparere quod non est: quæ ars planorum & circula-
 torum & præstigiatorum est. Specu nigrante, id est,
 obscuro & tenebroso. Vfus publicus, quia respu-
 bet his opus. Fiscus & ærarium, hæc distant inter se:
 quoniam Fiscus est ipsius principis ærarium reipub.
 pecuniæ destinatæ. Pecunia dedita, i. decreta & attri-
 buta stipendijs militum. Dogma vestrum, ad illud sal-
 uatoris refert: cum dixit: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæ-
 sari & quæ Dei Deo. Suum nomisma, id est, nummum
 in quo est impressa imago sua: dixerat namq; salua-
 tor, cuius est imago hæc & circumscriptio, dicunt ei
 Cæsaris. Tuus deus, id est, dei tui imago in nullis no-
 mis-matis est impressa. Cum veniret ad Euangeliū præ-
 dicandum. Philippos, monetam quam Philippus Ma-
 cedonum rex, & Alexandri pater percuti iussit. Ho-
 ratius. Retulit acceptos regale nomisma Philippos.
 Inanis a marsupio, id est, vacuus, hoc enim multis
 in locis saluator discipulis interminatur. Fidem di-
 ctorum, id est, facite quod dicitis. Venditis, id est, di-
 vulgatis quasi dicat, venditis falsa pro veris, nisi faci-
 tis quod prædicatis. Diuites verbis, id est, nō pecunia
 eo modo quo Stoici dicunt sapientes diuites esse. Ob-
 temperanter, obedienter. Argenteorū ænigmatuum
 lege emblemātū, i. vasorum emblematis insignatorū

Possidens arcem, scilicet imperij. Nummus scribitur, id est, cuius imago imprimitur, & titulus circumscribitur. Iuuenalis. Scripto radiat Germanicus auro. Locupletis numinis, id est, dei mei qui locuples est. Christi, subaudi arca, Paululum induciarum, id est, in certam diem dilationem, quasi gesturus postea bellum cum præfecto, inducias vocat. Digestim dirigendo nummorum genera. Spem deuorat, id est, concipit. Plautus in Alinaria. Mea dicta deuorate, id est, auide accipite: & Martialis, deuorat draucos. Laudatus, scilicet, a præfecto quod tam benigne sit pollicitus illos thesauros. Sponsor sui, & sponsor lucri, scilicet, quod redditurus ipse cum omni suppellectile Ecclesiastica. Agmina infirma, scilicet, pauperum valetudinariosum. Cauatos vtrisque obtutibus, id est, vacuos vtrisque oculis, hoc est, cæcos quos ipse ducebat. Nutantem gradum, id est, passum vacillantem. Claudus tria clauditis genera exponit, aut fracto, aut amputato aut breuiori crure. Tabes corrupta, id est, pure ex vicere defluenti. In vnam contrahat, id est, in brachiorum ambitum incuruet. Penu, id est, alimentis quæ in penario solent adseruari, vt in digestis titulo de penu legata. Recenset, id est, recognoscit. Viris tim per singulos viros. Prædiues in sanctis, ambigue loquitur vt præfectus putaret in sacrarijs. Ille autem intelligebat in pauperibus. Structos talentis ordines, id est, talenta ordinibus distributa. Ad sacram ianuam, ad templum. Frago rogantium, id est, clamor mendicantium. Sordida aut vilia, quasi dicat, hæc vasa preciosa sunt. Rudera effossa, nam venæ auræ & argenti eruderantur a metallarijs. Erudere autem est purgare & rudera ipsa purgamenta quæ ex scrobibus effodiuntur. Ex metallis, quæ vulgus appellat mineralia. Pœnalis labor eorum, scilicet, qui damnabantur in metalla effodienda. Amnis turbidus, puta in Lydia Hermus & Pactelus, in Hispania Tagus & Minius. Iuuenalis. Omnis arena Tagi quodque in mare voluitur aurum, Terrulentum, cum est

in balnea, nam postea igni purgatur. Pudor per aurū.
 Ouid. pri. Metam. Effodiuntur opes irritamenta malo-
 rum, & Verg. iij. Aenei. Quid non mortalia pectora
 cogis auri sacra tames. Intercidunt, quia omnia corrū-
 puntur auro. Venenū glorie. i. aurum: quo vera glo-
 ria perit, aut more loquitur Christianorum qui glori-
 am appellant sanctorum beatitudinem. Lux & huma-
 num genus, id est, Christus qui est lux mundi. Ioann.
 cap. viij. Homines ab eo redempti, vnde subdit. Hī
 sunt alumni luminis de quo lumine Ioannes præbuit
 testimoniū. Ioan. pri. Corpus debile, iuxta illud Apo-
 stoli. ij. Corin. xij. Cum infirmior fortior sum. Mentis
 vicissim, ordo & sensus est. Vicissim, id est, rursus &
 ediuerso. Vis sensuum mentis sauciatur fortibus sub-
 audi membris. Sanguis in culpam cadens, id est, inci-
 rans ad culpam cum calidus est. Si est effectus, id est,
 debilitatus & exhaustus. Malis, id est, morbis. Contra-
 hat virus elumbe, id est, quod eneruat & debilitat.

Minus ministrat virium, id est, non habet tātas vires
 ad peccandum. Detur optio, id est, electio. Fragmenta
 id est, fracturam. Intus, id est, in parte animæ. Cōmit-
 te, id est, compara. Lues alternas, id est, alternatim
 subeuntes. Nostri, subaudi, pauperes. Debiles partus
 truncatis membris debilitati. Intus, id est, in anima.
 Expertes laboris, id est, morbi & doloris. Venusti
 gerunt sensum integri decoris, id est, habent men-
 tem integram & decoram. Vestros gētiles, infideles.
 Lepa interna, id est, animi pestis. Claudicat mancum
 id est, ad modum mancorum & truncatorum, & est ad-
 uerbium, sicut intonat horrendum, & ridet sardonio-
 cum, Probabo magis debilem, subaudi esse. Hydros
 aquosus, id est, aqua intercus. Tendit, id est, exten-
 dit & inflat. Veneno lucido. Sic Horatius dixit: Tur-
 gescit vitrea bilis. Et Persius. Et splendida bilis.

Mendicat stupra, id est, interpellando pueros & pu-
 ellas & huiusmodi procacesa precando & petulan-
 tes petendo dicuntur. sitim honoris estuans. i. quo-
 dam feruore petens honores, & comparatur ambitio-
 sus febricitanti. i. luxuriosus spurco, avarus manco

superbushydopico,maledicus quoq; cōparatur hepatico, vel potius splenetico, de quo dixit Persius, sed sum petulanti splene cachinno. Prodere silenda, vt ad risum moueat auditores. Prurit, et scalpit, & scabies, ad eos pertinet, qui non possunt animi secretum retinere, sed dicacitate quadam laborant, sicut qui habet scabiem, non potest vngues continere. Strumas turgidas, strumosos comparat inuidis, est autem struma, vt inquit Celsus, tumor glandulosus, maxime circa fauces & alas, & inguina. Morbo regio. i. iterico, qui aurigo dicitur, ab auri colore, dictus regius, q; huiusmodi morbo laborantes, delicate debeant & regū more curari. Sicut videtur interim, id est, nunc in hac vita. Si suppetat facultas, id est, si detur tibi ad hoc copia. Recensendos, id est, recognoscendos. Obsitos pannis. Terentius: pannis annisq; obsitus. i. pannosus, qui nunc sunt purpurati. Palpebra putri, qualis est in vinosis. Cicatrix cruda. i. non consolidata, sed purulenta, & pure manans. Antrum tartari, id est, sulphur olet. Versa vice, id est, e contrario, quia, vt inquit Aristoteles, lib. 3. Ethic. Pœnæ medicinæ quædam sunt, quæ per contraria fieri debent, vt qui dum viuere, erant ornatus studiosi, in morte sint deformati, contrarium ei quod Vergilius. 6. Aen. scribit. Quisq; suos patimur manes. Ruina obruat, ad illud spectat quod saluator dicit Luc. 12. Thesaurizate vobis thesauros. Gemmas nobiles, virgines dicit & continētes. Intactas anus, post primas nuptias, alias intacta, est virgo. Vergil. 1. Aen. Cui pater intactam dederat primisq; iugarat. Ominibus. ignis secundi, id est, secundarum nuptiarum. Verticem, id est, caput, hæc est illa noua Hierusalem, descēdens de cœlo, quasi sponsa ornata viro suo, de qua in Apoca. ca. 21. Rem principis. i. patrimonium. Horat. Rem quocunq; modo, rem si possis recte. Et viuit, q. d. & non occiditur. Furfifer. ignominie causa sic appellabantur serui. Strophas. i. tergiuersationes, vtitur Martialis sæpe, & ex nostris Hieronymus. Cauillo mimico. i. cauillatione, quali vtuntur poetæ comici & mimographi. Saltas fabu.

Iam, nam erant poemata quæ saltabantur, vt Silenus Vergilianus, quæ ipse Vergilius saltasse dicitur. Concinna visa. i. adeo ne visus tibi sum idoneus, vt mihi illuderet. Acroama siue acroma, interpretatur auditio ab acroame audio, Nepos in vita Attici, nemo in cõuiuio eius aliud acroma audiuit. Suetonius in Augusto, acroamata & histriones & triuales ex circo ludos, sunt ergo acroamata fabulæ, quæ ad delectationem narrari solent. Adeon, sensus est, adeo ne nos cõfiores debemus esse faciles, vt hæc & talia patiamur? Fascibus. i. cõsulibus & prætioribus, quorũ insignia sunt fascis. Securim, quæ fascibus virgarũ adiũgebatur. Reo tundit lenitas. i. clemẽtia hebetat, vt nõ sæuiat in huiusmodi delusores. Libenter oppetã. i. moriar. Mors voriuã. i. quæa vobis optatur. Volenti. s. tibi optanti mortẽ. Cõpendiosus. i. breuis. Raptim, velociter, sed dabo vt lente pereas. Inextricabilis. i. qui nõ extricabit, resoluẽt animã a corpore, nam extricare, est explicare & dissoluere. Tepentes, ne. s. vapore ignis strãgulerur. Abdita cordis, & sic pereat. Senescẽs. i. p̃p̃mo dũ extinctus. Tẽperet tormẽta. i. nõ acuat. Semustulatus. i. semustus. Lucan. in. 8. Semusta rapit resolutaq; nondũ. Mysteriarches, i. mysteriorũ & sacrorũ princeps, sicut mystarches sacerdotum. Exemplũ dabit. s. ceteris eiusdẽ sectæ. Vulcanũ meũ. i. quẽ ego dico esse meũ numen, & quẽ tu irrides. Et tendere. i. distendere funibus. Legifer. i. Moses, cum secundo legẽ ex mente detulit, vt legitur Exo. 34. Aureo boue, vitulo, quẽ sibi conflauerat, vt est in Exo. 32. Decolor, de generans. Expauit, videntes, inquit, Aaron, & filij Israel cornutã Mosi faciem, timuerunt prope accedere. Ille Stephanus, protomartyr, de quo Act. cap. 6. Viderunt faciẽ eius, tanq̃ faciẽ angeli, & cap. 7. cum autem Stephanus esset plenus spiritu sancto, intendens in cælũ, vidit gloriam dei, &c. Per imbrem saxum. i. cum lapidaretur. Illuminatum hoc eminus, forte aliter legendum est, est tamẽ sensus, quod baptizati cernebant Stephanum habentem faciem angeli, aut legendum quod baptizati a Laurẽtio illuminati cernebãt

illum fulgore circūfufum, eminus. i. a longe. Recens
 piatis, per baptisma, in initio nascentis ecclesiæ cū per
 baptisma fiebant spiritus sancti capaces. Cæcitas im-
 piorū, qui torquebant Laurentiū. Oblitū. i. obscura-
 tum. Noctis situ. i. quasi vmbra & tenebris, in quibus
 est rerū situs. i. squalor. Obducta, operta. Sub nigro
 velamine. i. sub vmbra. Aegyptiæ plagæ, de qua in
 Exod. cap. 10. Tribus diebus in tenebris nemo vidit
 fratrem suū, vbi cūq; habitabāt filij Israel, lux erat, sic
 in Laurentij martyrio baptizati fideles videbant illū
 fulgentē, tortores autē nihil tale videbant, sed quasi
 nube obductū. Barbaros Aegyptios, vt in psalmo In
 exitu Israel de Aegypto, dom⁹ Iacob de populo bar-
 baro. Sudo lumine. i. sereno. Verg. 8. Aen. Per sudū
 rutilare videt, dictū sudū. i. sine humido. Qualitas di-
 uersa odoris, quia a Christianis iudicatur nectar odo-
 ratum, a tortoribus nidor, qui ex concoctis cibis eua-
 poratur. Idem sensus. s. odoratus. Aura varia, quia in
 aëre fundatur odor. Horrore vindice. i. vltice in tor-
 tores, aut oblectamine in Christianos. Christus ignis
 de quo Malach. 3. Ipse enim quasi ignis cōflans, & se-
 debit cōflans & emūdans argentū, & purgabit filios
 Leui. Cōplet lumine & vrit, q; tamen sunt cōtrarij ef-
 fectus ex eadē causa pfecti. E catasta, vt supra ex tor-
 mento. Fac periculū. i. experire. Crudū ceu assum, qđ
 vtrūq; erat in Laurētio. Ludibūdus. i. p ludū iocūq;
 hæc dicebat. Urbē Romulā, a Romulo conditā. Ho-
 rat. in carmine seculari. Romulæ genti date rem pro-
 lemq;. Numē vnicū, quia pater & filius & spūs sctūs
 vnus deus sunt. O splendor & virtus patris, Hebr. 1.
 q; cū sit splendor gloriæ & figura substantiæ eius, & in
 hymno, splendor paternæ gloriæ, Virtus patris. i. forti-
 tudo, vnde Esaiæ. 63. Et brachiū dñi cui reuelatū est.
 Autor horū mōniū. quorū Romulus dicitur esse con-
 ditor, quia ideo fecisti vt Roma esset caput orbis, vt
 omnes gentes obedirent vnīs legibus, nā quod Ver-
 gilius primo Aen. scribit. Hise go nec metas rerum,
 nec tēpora pono, ad imperiū ecclesiæ potius q; ad sæ-
 culare pertinet. Quirinali togæ, q; Romulus post cō-

secrationem Quirinus est cognominatus, & Romana genstogata a Vergilio dicitur, vt, Romanos rerū dominos gentemq; togatam. Obseruantiam. i. religionem. Ingenia, quę apud diuersas nationes varia sunt & ad diuersa studia inclinata. Regnū Remi, pro Romuli, nam & ille particeps regni fuit. Diffonī ritus. i. diuersi mores, & homines diuersorum studiorū. Idē loquuntur & sentiunt, quia idem credunt & confitentur. s. fidē Christianam, vel potius ad linguā latinā referendū & ad leges Romanorū. Hoc destinatū, a deo, vt quemadmodū omnes tenentur vno imperio, teneantur etiā vna religione. Mens vna sacrorū, quia cum imperio ppagata est religio Christiana. In symbolū. i. in conuenientiā, nam symbolū est, in quo plura conueniunt. Mansuescit orbis, non rotus, sed ecclesia orientalis & Græca, vnde incepit religio nostra. Caput, Roma. Ver. Quę alias inter caput extulit vrbes. Aduertat, Roma videat. Abiunctas plagas. i. disiunctas regiones. In vnā gratiā. i. amorē religionis conuenire. Romulus & Numa, per quos intelligit Romanorū principes. Error Troicus. i. Romani, quia Troianis acceperūt religionē, hoc est, Vestā & Penates, & Palladium. Curiā catonū. i. nobiliū Romanorū, quales fuerunt Catones. Occultis focis, ignē vestalē, qui in abditis seruabatur. Verg. 2. Aen. Aeternūq; adytis effert penetralibus ignē. Penates, exules. Vergil. Visctosq; penates. Ianum bifrontē. Ouid. 1. Fastorum. Ianus bifrons anni tacite labentis, origo solus de superioris, qui tua terga vides. Sterculum. Macrobius in primo Satur. Cyrenenses mellis et fructuum repertorem Saturnum existimant, hūc Romani Sterculum vocāt Gabriel, recte, non est ausus declinare sub hac terminatione. Cæcitas Iuli, id est, eorum, qui ab Ascanio Iulo Aeneæ filio descendunt, a quo Iulius Cæsar ducebat originem. Vergil. Iulius a magno demissus nomē Iulo. Vocator gentium. s. Paulus, qui præ cæteris prædicator gentium dicitur. Recludit. i. aperit. Aeternitatis, id est, cælorum & vitæ æternæ. Stupro sororis, Iunonis, quæ Iouis dicitur & soror & coniunx. Ex

turbat,eijcit.Ouidius.15.Meta.Exturbare animas po
suit pro eijcere.Factum Neronis, qui Petrum & Pau
lum martyrio coronauit. Quod tu armaueras,id est,
molitus eras,quod cessit in perniciem tuam. Futurū
principem,Constantinum intelligit, cuius edicto,ut
inquit Hieronymus,gentilium templa subuersa sunt
Obdens pessulos,i.ianuarum repagula.Marmora tē
plorum.s. Idola, id est,sanctorū imagines,quia idola
deorum noxia erant.Vincula carnalia, quibus anima
in corpore tenetur. Erupit,pro rupit,pro simplici
compositum. Libertas viri.i.Laurentij, nam patres
illi cum vidissent martyrē tanta libertate apud vrbis
præfectū fuisse vsum,coeperunt & ipsi Christū quæ
rere.Indoles,probitas illa martyris. Repens medul
las,illorum patrum inflāmarat.Nugaspristinas,i.va
nitates gentilicas.In sacellis,deorum gentilium. Ra
rior,cum antea esset frequentior. Curritur,plerique
omnes currunt.Retro torquens,pro,retorquens,nā
moriens hostem superauit, sic enim indies crescebat
ecclesia,Stratus æternum,æternaliter,nomen pro ad
uerbio.Vergilius.6.Aeneid.Sedet æternumq; sedebit
Vesta,id est,ignis vestalis.Ouid.Nec aliud Vestam q̃
viuam intellige flammam.Lares Palladios.i.templū
vbi erat Palladium.Impune,quia si negligentia virgi
num vestalium ignis extingueretur,capitale erat illis,
sed tūc impune ille ignis extinctus est.Res vanas Nu
mæ,qui religionem Romanis tradidit & sacra.Reful
tat martyrem.i.resultando concinit. Luperci,sacer
dotes Panos dei pastorum. Et Flamines,sacerdotes
collegiorum. Lumina senatus.i.ex senatoribus illu
strissimī.Ex utroq; sexu,ex patre & matre fulgentes
sanguine.Pignora clarissimorum liberum,pro libe
rorum,id est,ipso liberos, qui sunt pignora paren
tibus.Pontifex vittatus, qui fuit apud gentiles in sum
ma veneratione.Claudia vestalis, per quam intelligit
quemlibet virginem sacerdotem ex collegio vestæ,
hæc est illa Claudia, quæ cum accusaretur pollutæ ca
stitatis,purgans innocentiam suā, angulo traxit nauē,
quæ neq; velo,neq; remis pmoueri poterat. Terq;

quaterq; & septies, ex Verg. 1. Aen. O terq; quaterq;
 beati, sed septies conflatur ex ternario & quaternario
 qui numerus ex certa quadam ratione perfectus est.
 Te o Laurenti. Cōminus. i. prope, & in eadem vrbe.
 Aduolui propter. i. prope. Vergil. in Bucō. Propter
 aquæ riuum viridi procūbit in sylua. Nos vasco Ibe
 rus, sensus est, ille dicitur felix, cui licet Romæ visita
 re cineres beati Laurentij, sed nos Hispanos. Iberus
 vasco. i. fluuius qui i Vascones alluit. Diuidit. i. sepa
 rat nos. nō q; Iberus appelletur Vasco, cū præterfluit
 Cæsaraugustā urbē, sed q; ortus in Vasconibus fluit
 per illos, & deinde per Celtiberos. Binis alpiibus, qđ
 ipse declarat, trans alpes Corianas & trans Pyreneum
 Dictæ sunt autē Coctiæ alpes, a Coctio Gallorū rege,
 qui cū Augusto amicitiam fecit, Coctianæ dicuntur a
 Cornelio Tacito. Ninguidos. i. niuofos, nā ninguis p
 nix dicebant antiqui, et inde ninguidus a um. Sidoni⁹
 Iani Numæq; ninguidos mēses. Vix fama. i. nescitur
 Urbanū solū. i. vrbis, quæ per excellentiā sic dicitur,
 Cælū intuemur, vbi est certior sedes martyru. Sic. s.
 intuentes cælū. Allectus vrbi, Ierusalē cœlesti, de qua
 in Apoca. ca. 21. Inenarrabili. i. cuius opulentia narra
 ri nō potest. Coronā ciuicā, quæ dabatur illi qui ciuē
 in prælio seruasset, sed quia Laurentius multos hoc
 modo reduxit ad Christum, merito donatur corona
 ciuica. Roma cœlestis, sicut Hierusalem cœlestis. Que
 sit potestas, quod in vita aliorum martyrum facit, &
 in hac facit vt enarret huius martyris quemadmo
 dum & aliorum potestatem. Gaudia quiritum, conse
 quentium petita. Litantur, pro litant, hoc est, impe
 trant quod poscūt. Adfies, antiquū, p adfīs. Alūnos
 vrbicos, id est, tuos ciues. Lactante sinu, more ma
 trum, quæ filios lactant. Quem exaudiat, quia pecca
 tores deus non exaudit. Ioann. cap. 9. Medelam, id
 est, peccatorum veniam. Reum Christi, id est, quem
 Christus potest accusare peccatorem. Cicero pro Mi
 lone, Reus Milonis lege plotia fuit Clodius. Seruien
 tem corpori, dum est in hoc seculo.

PERISTEPHANON
HYMNVS IN LAVDEM

231

Eulaliæ uirginis.

Carmen monocolon, Alcmanium, dactylicum, hypercatalecticum; constans tribus dactylis, & semper de, hoc modo:

-00 -00 -00 0

GErmine nobilis Eulalia,
Mortis & indole nobilior,
Emeritam sacra uirgo suam
Cuius ab ubere progenita est
Osibus ornat, amore colit.
Proximus occiduo locus est,
Qui tulit hoc decus egregium,
Urbe potens, populis locuples,
Sed mage sanguine martyrij,
Virgineoque potens titulo.
Curriculis tribus atque nouem
Tris hyemes quater attigerat,
Cum crepitante pyra trepidos
Terruit aspera carnifices
Supplicium sibi dulce rata.
Iam dederat prius indicium
Tendere se patris ad solium,
Nec sua membra dicata thoro
Ipsa crepundia reppulerat,
Ludere nescia pusiola.
Spernere succina, * flere rosas,
Fulua monilia respuere,
Ore seuera, modesta gradu,

* flere

Moribus & nimium teneris:
Caniciem meditata senum.

Ast ubi se furiosa lues
Excitat in famulos domini,
Christicolasq; cruenta iubet
Thura cremare, iecur pecudis
Mortiferis adolere deis.

Infremuit sacer Eulaliæ
Spiritus, ingenijq; ferox
Turbida frangere bella parat,
Et rude pectus, anhela deo
Foemina prouocat arma uirum.

Sed pia cura parentis agit
Virgo animosa domi ut lateat,
Abdita rure & ab urbe procul,
Ne fera sanguinis in pretium
Mortis amore puella ruat.

Illa perosa, quietis opem
Degeneri tolerare mora,
Nocte fores sine teste mouet,
Septaq; claustra fagax aperit,
Inde per inuia carpit iter.

Ingreditur pedibus laceris,
Per loca senta situ, & uepribus,
Angelico comitata choro,
Et licet horrida nox fileat,
Lucis habet tamen illa ducem.

Sic habuit generosa patrum
Turba columniferum radium,
Scindere qui tenebroso potens,

Nocte uiam face perspicua

Præstitit intereunte Chao.

Non aliter pia uirgo uiam

Nocte sequuta diem meruit,

Nec tenebris adoperta fuit,

Regna Canopica quum suggeret,

Et super astra pararet iter.

Illa gradu cita peruigili,

Millia multa prius peragit,

Quàm plaga pandat Eoa polum,

Mane superba tribunal adit,

Fascibus adstat & in medijs.

Vociferans, rogo quis * pudor est

* furor

Perdere præcípites animas,

Et male prodiga corda sui

Sternere rasilibus scopulis,

Omnipatremq; negare deum?

Queritis ô miseranda manus

Christicolûm genus? En ego sum

Dæmoniacis inimica sacris,

Idola protero sub pedibus,

Pectore & ore deum fateor.

Isis, Apollo, Venus nihil est,

Maximianus & ipse nihil.

Illa nihil, quia facta manu:

Hic, manuum quia facta colit:

Friuola utraque, & utraq; nihil,

Maximianus opum dominus,

Et tamen ipse cliens lapidum,

Prostituat, uoue atq; suis

Numinibus caput ipse suum,
Pectora cur generosa quatit?

Dux bonus, arbiter egregius
Sanguine pascitur innocuo,
Corporibusq; pijs inhians,
Viscera sobria dilacerat,
Gaudet & excruciare fidem.

Ergo age tortor adure, seca,
Diuide membra coacta luto.
Soluere rem fragilē facile est,
Non penetrabitur interior
Exagitante dolore animus.

Talibus excitus in furias
Prætor, ait, rape præcipitem
Licitor, & obrue supplicijs,
Sentiat esse deos patrios,
Nec leue principis imperium.

Quam cuperem tamen, ante necem
Si potis es reuocare tuam
Torua puellula nequitiam,
Respice gaudia quanta metas
Quæ tibi fert genialis honor.

Te lachrymis labefacta domus
Prosequitur, generisq; tui
Ingemit anxia nobilitas,
Flore quod occidis in tenero,
Proxima dotibus & thalamo.

Non mouet aurea pompa thori,
Non pietas ueneranda senum,
Quos temeraria debilitas,

Ecce parata ministeria

Excruciabilis exitij.

Aut gladio feriere caput,

Aut laniabere membra feris.

Aut facibus data fumificiis

Flebiliterq; ululanda tuis

In cineres resoluta flues.

Hæc rogo, quis labor est fugeres?

Si modicum salis eminulis,

Thuris & exiguum digitis

Tangere uirgo benigna uelis,

Pœna grauis procul absuerit.

Martyr ad ista nihil, sed enim

Insremit, inq; tyranni oculos

Sputa iacit, simulacra dehinc

Dissipat, impositamq; molam

Thuribulis pede prosubigit.

Nec mora, carnifices gemini

Iuncea pectora dilacerant,

Et latus ungula uirgineum

Pulsat utrinq; & ad ossa secat

Eulalia numerante notas.

Scriberis ecce mihi domine,

Quam iuuat hos apices legere,

Qui tua Christe trophæa notant,

Nomen & ipsa sacrum loquitur

Purpura sanguinis eliciti.

Hæc sine fletibus & gemitu

Læta canebat & intrepida,

Dirus abest dolor ex animo,

Membraq; picta cruore nouo
Fonte cutem recalente lauant.

Vltima carnificina dehinc
Non laceratio uulnifica

Oreten? * Cratetenus, nec arata cutis,
Flamma sed undiq; lampadibus
In latera, stomachumq; furit.

Crimis odoratus & in iugulos
Fluxerat, inuolitans humeris,
Quo pudibunda pudicitia,
Virgineusq; lateret honos,
Tegmine uerticis opposito.

Flamma crepans uolat in faciem,
Perq; comas uegetata caput
Occupat, exuperatq; apicem:
Virgo citum cupiens obitum,
Appetit & bibit ore rogam.

E micat inde columbarepens,
Martyris os niue candidior
Visa relinquere, & astra sequi:
Spiritus hic erat Eulalie
Lacteolus, celer, innocuus.

Colla fluunt abeunte anima,
Et rogi igneus emoritur,
Pax datur artibus exanimis,
Flatus in aethere plaudit ouans,
Templaq; celsa petit uolucer.

Vidit & ipse satelles auem
Foemina ab ore meare palam,
Obstupefactus, & attonitus

Profilit, & sua gesta fugit,
Lictor & ipse fugit pauidus.

Ecce niuem glacialis hyems
Ingerit, & tegit omne forum,
Membra tegit simul Eulaliæ
Axe iacentia sub gelido,
Pallioli uice linteoli.

Cedat amor lachrymantum hominum
Qui celebrare suprema solent,
Flebile cedat & officium,
Ipsa elementa iubente deo
Exequias tibi uirgo ferunt.

Nunc locus emerita est tumulto
• Clara Colonia Vettoniæ,
Quam memorabilis annis Ana
Præterit, & uiridante rapax
Gurgite, moenia pulchra lauat.

Hic ubi marmore perspicuo
Atria luminat * alma nitor,
Et peregrinus, & indigena
Reliquias, cineresq; sacros
Seruat humus ueneranda sinu.

* alta

Tecta corusca superrutilant
De laquearibus aureolis,
Saxaq; cæsa solum uariant
Floribus ut rosulenta putes
Prata rubescere multimodis.

Carpite purpureas uiolas,
Sanguineosq; crocos metite,
Non caret his genialis hyems,

*Laxat & arua tepens glacies,
Floribus ut cumulet calathos,*

*Ista comantibus è folijs
Munera uirgo, puerq; date,
Ast ego ferta choro in medio
Texta feram pede dactylico,
Vilia, marcida, festa tamen.*

*Sic uenerarier ossa libet,
Illa dei sita sub pedibus
Ossibus altar & impositum,
Prospicit hæc, populosq; suos
Carmine propitiata fouet.*

GErmine nobilis Eulaliæ, carmen est, quale il-
lud, O crucifer bonæ, principio commendat il-
lama nobilitate patriæ, deinde a nobilitate ge-
neris, & quod ab ineunte ætate dedit specimen futu-
ræ religionis, deinde prosequitur ordine beatæ marty-
ris passionem, tum demum prosequitur miracula que
in morte illius visa sunt, & celebritatem omnium ad-
iutus tumultum. Indole mortis, i. virtute id quod præ-
cedit pro eo quod sequitur, nam indoles virtutē præ-
cedit. Cuius ab ubere, i. fertilitate. Vergilius. i. Aene.
Potens armis atq; ubere glebæ. Occiduo. i. occidenti
soli, nam emerita non multum distat a sacro promon-
torio quæ est totius Europæ locus, maxime omnium
occidentalis. Curriculis tribus, atq; nouem. i. solis du-
odecim reuolutionibus, hoc est, duodecim annis. At
tigerat quater hyemes, i. duodecim annos, accipiendo
partem annorum pro toto anno. Pyra crepitante, i.
lignorum strue incensa, crepitat autem ignis, cum li-
gna comburuntur, quod aiunt, vt inquit Aristoteles,
Vestim ridere, & notat quo mortis genere passa est
martyriū. Aspera, in seipsam talia perpetrando. Dul-
ce sibi, i. rem dulcem. Verg. Dulce satis humor. Indi-

cium, indolem vt supra dixit. Ad solium patris, ad regnum cœleste, in quo dei sedes est. Dicata toro, subaudi fore, i. dederat indicium senemini nuptū ire. Crepundia, diximus fuisse crepitacula, quæ pusionibus et puellis dantur ad cohibendos fletus, & in quibus ludunt. Pusiola, i. puellula, nam pusio paruus est puer. Succina, quæ Græce dicuntur electra, vulgo ambar, gūmi arborum notissimum. Flere rosas, i. cū fletu abijcere, cū aliæ soleant flere vt dentur. Fulua monilia, i. aurea a colore. Moribus teneris, iuxta illud Sap. 2. Cani hoīs sapiētia illius. Furiata lues, i. persecutio in Christianos. Cruenta, i. cruorē minitās, nisi sacrificēt thura & iecora deis. Parat frangere, ordo est. Et rude peccat⁹, et ferox ingenio parat frangere, i. superare. Bella turbida, i. perturbationē alijs afferētia, i. parabat se martyrio patiēdo, sed hoc volebāt parentes phibere occultando illā in agro. Fera puella, efferata amore martyrij. Prouocat arma virū, pro virorū, i. instrumenta quæ sœuiant in ipsam. Quietis, i. pacis & tranquillitatis. Mora degeneri, quia videbatur sibi degenerare si non rueret in martyriū. Septa claustra, i. domus sepepenta, quibus erat clausa. Ingredditur, vadit. Per loca senta situ, i. loca spinosa & inculta. Vergilij est in sexto Aeneid. Sileat, i. sit noctis silentium. Vergilius. Per amica silentia noctis. Sic habuit, ex Exod. cap. 13. Dominus, inquit, præcedebat filios Israel, ad ostendendā viam, per diem in columna nubis, & per noctē in columna ignis. Patrum, id est, filiorum Israel. Intereunte chaos, id est, dissipatis tenebris. Meruit diem, i. diē lucem. Regna Canopica, id est, Aegyptia, nam Canopus ciuitas est Aegypti, quæ nūc Damiata dicitur, sed per regna Canopica intelligit regna mundi huius, quæ martyr fugiebat, vt Hebræi Aegyptia. Gradu per uigili, quia totam noctem vigilauerat. Plaga eoā, id est regio orientalis. Pandat polum, id est, cœlum aperiat sol oriens. Vergilius: Panditur interea domus omnipotentis olympi. Adit tribunal, vbi erat iudex. In medijs fascibus, id est, lictoribus, qui fasces præferebant magistratibus.

Perdere animas. s. vestras, præcipitando illas ad inferos. Scopulis rasilibus. i. viscera vestra radētibus. Male prodiga fui, quia male impenditis mortem. Christianicum, id est, Christianorum. Isis, Apollo, qui sunt ex magnis & consentiētibus deis. Maximiani, qui particeps imperij cum Diocletiano fuit, anno salutis, circiter trecentesimo, quo tempore persecutio valida in Christianos fuit. Cliens lapidum. i. cultor idolorū. Nam cliens a colendo dicitur. Prostituatur, verbum turpe sumptum, ab illis, qui se prostituūt libidini publicæ, & in sacris literis verbum est frequens mochari, de ijs qui idola colunt. Generosa, qualē me profiteor Quatit. i. persequitur. Dux bonus, per Ironiam est legendū. Sanguine innocuo. i. martyrum. Corporibus pijs. i. religiosis. inhians, sumptū a pullis hirundinis, qui cibis inhiant. i. auide cupiunt. Seneca in Hercule fur. Nullo sine beatas cōponit opes gazis inhians. Fidem. i. fideles Christianos. Coacta. i. cōposita & cōpacta. Rem fragilē, corpus frangibile cito. Obrue supplīcij. i. onera, vel lacera. Sentiat, nunc cū dolore est hic sensus. Teren. Sentiet qui vir sim. Nequitiam, peccatum siue malum. Quanta gaudia metas. i. colligas, vnde de mēssores dicti. Genialis honor. i. nuptiæ, vnde lectus genialis in aula est apud Horatium, est enim genius generationis deus. Domus, parentum familia. Nobilitas, aut parentum, aut omnium nobiliū. Pōpatori. i. thalami, iam tibi parati ad nuptias. Senum, patris & matris. Debilitas. i. hoc tuo facto temerario crucias. Ministeria, pro ministris, sicut seruitia pro seruīs. Apuleius. Tunc me velut quandā victimā publicæ ministeria perducunt. Feriere caput, laniabere mēbra, synecdoche per verbū passiuū. Flues in cineres. i. cremaberis. Vlulanda tuis, more fœminarū quæ in fletu vlulant. Verg. Et fœmineo vlulatu. Fugere hæc, i. tanta mala quæ tibi sunt parata. Eminulis digitis. i. eminentibus & summis, & est sensus, pœna grauis ab erit a te, si summis digitis velis tangere modicum salis & exiguum thuris, ad sacrificandum, scilicet, dijs. Salis autem dicit, propter molam quæ sale spar-

gebatur. Vergi. Et falsę fruges & circum tēpora vit
te. varro, de Re rustica scribēs, de canib⁹, spina neque
eminula neq; curua. Impositam molam quę erat pa
rata ad sacrificium, Prosubigit, id est, proculcat. Ver.
iij. Georgic. Et pede prosubigit terram. pectora iun
cea, id est, pulchre deducta & composita. Terentius
in Eunuchō. Reddunt curatura iunceas. Numerante
notas, id est, signa quę faciebant vngulę. Scriberis, al
ludit ad notas quę aliquando significant literas, ideo
dicit, o domine tu scriberis mihi, id est, in me. Hos a
pices, qui literis imponi consueuerunt in literis prę
sertim Hebręis et Gręcis. Notant, id est, per notas
repręsentant. Sanguinis elicitī, ex vulnerib⁹ meis ex
pressi. Lucanus in. ix. Vīrus & elicitum sacrum no
men, id est, Christum. Fonte recalente, i. recentante
sanguinem. Vergi. iij. Georg. Lauit ater corpore san
guis. Vltima carnificina. i. ignis, quod fuit vltimum
tormentum. Laceratio, vt antehac, Crate tenus, id est,
quę non penetrabat nisi usq; ad costas quę sunt qua
si quędam crates ipsius corporis. Crinis odor non
tunc, sed qui solebat odoribus suffici. Vergi. Ambro
sięq; comę diuinum vertice odorem spirauere. Vt
in iugulos. i. in partem colli anteriorem. Inuolitans
humeris, id est, in humeros, & est sensus q; virgo de
duxit capillos in faciem & humeros vt absconderet
pudorem suum cum moreretur. Tegmine. i. capillis.
Flamma crepans. Verg. j. Georg. Atq; leuem stipulā
crepitantibus vrere flammis. Volat in faciem, quia ca
pilli sunt igne correpti. Vegetata, nutrita. Exuperat
apicem. s. capitis. Vergi. ij. Āneid. Fundere lumen a
pex. Columba repens, pro repente sicut recens pro re
center. Laeteolus, candidus. Flatus. i. spiritus. Tem
pla celsa. i. cælum quod proprie templū dicitur, nam
hęc nostra in terra per translationē dicuntur templa.
Meare p volare. Sua gesta fugit. i. cæde quam virgini
fecerat. Licetor, qui pręferebat prętoris insignia. Sub
a: gelido. i. sub cælo, pars p toto, vt in tonuere poli
nam polus & axis partes sunt cæli. Vice pallioli linte
oli. i. ad similitudinem pallij linteī. Cedat amor, sen

sus, qđ est, exequiæ virginis huius magis honorifice sunt: quam eorum qui in funere desluntur. Locus in quo martyr est passa. Emerita, colonia Romanorum in prouincia Lusitania. Vectonia, nam Vectones populi sunt Lusitaniæ, de quibus Lucan. lib. iiii. Vecto nesq̃ leues. Amnisana, fluius qui diuidit Bætica Lusitania & inde nobilis. Gurgite viridante propter arbores aut herbas adiacentes ripis quod illius fluminis est proprium. Hic vbi, ordo est. Hic humus veneranda, propter virginis martyrium. Seruat in sinu, id est, gremio reliquias et cineres sacros. Vbi nitor lumī nat, id est, illustrat. Atria alma, id est, templa. Marmore perspicuo, id est, pellucenti & splendido. Super rutilāt de laquearibus, ordo est, de super rutilāt. Saxa cæsa, id est, secta in pauimēta vermiculata variata arte museaca qualia nunc emerita multa conspiciūtur. Rosulenta, i. plena rosis, nam erāt in pauimento lapillis formatae rosæ & violæ, & huiusmodi flores. Carpite hoc ad laudem picturę quod ptinet, flores picti erant quam simillimi veris, quare inuitat ad carpēdos illos Genialishyems: ex Vergil. ij. Georg. Inuitat genialis hyems, id est, voluptuosa, ex eo quod tunc omnes vacant ocio, vel potius dissiūgendus locus a superiori inuitatq̃ ad carpēdos flores quos spargunt in templo diuæ Eulaliæ, & tunc sequitur: non caret his hyems, quia emerita in tali situ cœli est qui propter aëris clementiam per mediam hyemem flores parturit. Ideo dicit glacies tepens, i. hyems tepida & clemēs. Cumulet, i. impleat canistra. Comantibus, florentibus. Peda dactylico, cuiusmodi est præfens ode. Vilia, parui estimanda. Festa, i. festo virginis conuenientia. Altar, altare, sicut cochlear & cochleare declinatur, Propiciata, id est, propitia & beneuola facta.

HYMNVS IN LAVDEM DECEM

et octo Martyrum Cæsaraugustanorum.

Odedicolos tetraastrophos: tres versus sunt Sapphici hendecasyllabi, quartus Adonias, eius modi cuius hymnus post Ieiunium, Christe seruorum.

B Is nouem noster populus sub uno
 Martyrum seruat cineres sepulchro.
 Cæsaraugustam uocitamus urbem,
 Res cui tanta est.

Plena magnorum domus angelorum
 Non timet mundi fragilis ruinam,
 Tot sinu gestans simul offerenda
 Munera Christo.

Quum deus dextram quatiens coruscam
 Nube subnixus ueniet rubente,
 Gentibus iustam positurus æquo
 Pondere libram.

Orbe de magno caput excitata
 Obuiam Christo properanter ibit,
 Ciuitas omnis pretiosa portans
 Dona canistris.

A fra Carthago tua promet ossa
 Ore facundo Cypriane doctor
 Corduba Aciscum dabit, & xoëllum,
 Tresq; coronas,

Tu tribus gemmis diadema pulchrum
 Offeres Christo genitrix piorum
 Tarraco, intexit cui fructuosus
 Sutile uinclum.

Nomen hoc gemmæ strophio illigatum est,
 Emicant iuxta lapides gemelli,
 Ardet & splendor parilis duorum
 Igne corusco.

P arua Felicis decus exhibebit

Artubus sanctis locuples Gerunda,
 Nostra præstabit Calagurris ambos
 Quos ueneramur.

* Barcilo * B archinon claro Cucufate freta
 Surget, & Paulo speciosa Narbo
 Teq; præpollens Arelas habebit
 Sancte Genesi.

Lusitanorum caput oppidorum
 Vrbs, adoratæ cineres puellæ
 Obuiam Christo rapiens, ad aram
 Porriget ipsam.

S anguinem iusti cui pastor hæret,
 Ferculum duplex, geminumq; donum
 Ferre Complutum gremio iuuabit
 Membra duorum.

I ngeret Tingis sua Cassianum
 Festa, Massylum monumenta regum
 Qui cinis gentes domitas coëgit
 Ad iuga Christi.

S ingulis paucæ tribus aut duobus
 Forsan & quinis aliquæ placebunt,
 Testibus Christi prius hostiarum
 Pignore functæ.

T u decem sanctos reuches & octo
 Cesaraugusta studiosa Christi,
 Verticem flauis oleis reuincta
 Pacis honore.

S ola in occursum numerosiores
 Martyrum turbas domino parasti,
 Sola prædiues pietate multa

Luce fruëris.

Vix parens orbis populosa Pœni,
Ipsa uix Roma in folio locata,
Te decus nostrum superare in isto
Munere digna est.

Omnibus portis sacer immolatus
Sanguis exclusit genus inuidorum
Dæmonum, & nigras pepulit tenebras
Urbe piata.

Nullus umbrarum latet intus horror,
Pulsa nam pestis populum refugit,
Christus in totis habitat plateis
Christus ubiq; est.

Martyrum credas patriam coronis
Debitam sacris chorus unde surgens
Tendit in cœlum niueus togatæ
Nobilitatis.

Inde Vincenti tua palma nata est,
Clerus hinc tantum peperit triumphum,
Hinc sacerdotum domus insulata
Valeriorum.

Sæuus antiquis quoties procellis
Turbo, uexatum tremefecit orbem,
Tristior templum rabies in istud
Intulit iras.

Nec furor quisquam sine laude nostrum
Cessit, aut clari uacuum cruoris,
Martyrum semper numerus sub omni
Grandine creuit.

Nōne Vincenti peregre necandus

Martyr, his terris tenyi notasti
Sanguinis rore speciem futuri
Mortē propinquas

Hoc colunt ciues, uelut ipsa membra
Cesspes includat suus, & paterno
Seruet amplectens tumulo beati
Martyris ossa.

Noster est, quamuis procul hinc in urbe
Passus ignota dederit sepulchro
Gloriam uictor, prope litus altæ
Forte Sagunti.

Noster & nostra puer in palæstra
Arte uirtutis, fidei q; oliuo
Vinctus, horrendum didicit domare
Viribus hostem.

Nouerat templo celebres in isto
Offices partus, deciesq; palmas
Laureis doctus patrijs, eadem
Laude cucurrit.

Hic & Encrati recubant tuarum
Ossa uirtutum, quibus efferrati
Spiritus mundi uiolenta uirgo
Dedecorasti.

Martyrum nulli remanente uita
Contigit terris habitare nostris,
Solatu morti propria superstes
Viuis in orbe.

Viuis, ac poenæ seriem retexis,
Carnis & cese spoliū retentans,
Tetra quam sulcos habeant amaro

Vulnera narras.

Barbarus tortor latus omne carpsit,
Sanguis impensus, lacerata membra,
Pectus abscissa patuit papilla
Corde sub ipso.

Iam minus mortis pretium peractæ est,
Quæ uenenatos abolens dolores,
Concitam membris tribuit quietem
Fine *supremo.

*soporo.

Cruda te longum tenuit cicatrix,
Et diu uenis dolor hæsit ardens,
Dum putrescentes *tenuat medullas
Tabidus humor.

*tenuit

Inuidus quamuis obitum supremum
Persequutoris gladius negarit,
Plena te martyrtamen ut peremptam
Pœna coronat.

Vidimus partem iecoris reuulsam,
Vngulis longe iacuisse pressis
Mors habet pellens aliquid tuorum
Te quoque uiua.

Hunc nouum nostræ titulum fruendum
Cæsaraugustæ dedit ipse Christus,
*Iuge uiuentis domus ut dicata
Martyris esset.

*tumba.

Ergo ter senis sacra candidatis
Diues optato simul & Luperco
Perge conscriptum tibi met senatum
Pangere psalmis.

Ede Successum, cane Martialem,
Mors & Urbani tibi concinatur.

Iuliam cantus resonet, simulq;

Quintilianum.

Publium pandat chorus, & reuoluat
Quale Frontonis fuerit trophæum,
Quid bonus Felix tulcrit, quid acer
Cecilianus.

*Heuati Quantus * Eucnti tua bella sanguis
Tinxerit, quantus tua Primitiue,
Quum tuos uiuax recolat triumphos
Laus Apodemi.

Quattuor posthinc superest uirorum
Nomen extolli, renuente metro,
Quos Saturninos memorat uocatos
Prisca uetustas.

*uitiosa Carminis leges amor aureorum
Nominum paruifacit, & loquendi
Cura de sanctis * ociosa non est
Nec rudis unquam.

Plenus est artis modus, annotatas
Nominum formas recitare Christo,
Quas tenet cœli liber, explicandus
Tempore iusto.

O Et tunc sanctos recolet decemq;
Angelus, coram patre, filioq;
Vrbis unius regimen tenentes
Iure sepulchri.

Quin ad antiquum numerum trahentur
Viua post pœne specimen puella,
Morsq; Vincenti, cui sanguis hinc est
Fons & honoris.

Additis

Additis Gaio, nec enim silendi,
Teq; Crementi, quibus incruentum
Ferre prouenit decus, ex secundo
Laudis agone.

Ambo confessi dominum, steterunt
Acriter contra fremitum latronum,
Ambo gustarunt leniter saporem
Martyriorum.

Hæc sub altari sita sempiterno,
Lapsibus nostris ueniam precatur.
Turba, quam seruat procerū creatrix
Purpureorum.

Nos pio fletu, date, perluamus
Marmorum sulcos, quibus est operta
Spes, ut absoluaui retinaculorum
Vincla meorum.

Sterne te totam generosa sanctis
Ciuitas mecum tumulis, deinde
Mox resurgentes animas, & artus
Tota sequeris.

INSANCTORVM DVODEVIGINTI

Martyrum Cæsaraugustanorum.

Carmen est Sapphicum mixtum adonico quale illud
Christe sanctorum. Celebrat Poëta patriam suam
narrando duodeuiginti martyres & Vincentium &
Eucraten, duosq; confessores Gadium & Crementiū
eiusdem ciuitatis indigenas.

Bis nouem, idest, duodeuiginti. Noster populus
quia ut in Prudētij uita diximus Cæsaraugusta
nus fuit. Res tanta, i. tanto pretio æstimanda.
Mundi ruinam, quippe rāta sanctorum præsentia est
munita. Sinu, translatio sumpta ab ijs qui plenos mu

T

neribus sinus offerunt. Nuberubēre, ad illud respiciē
qđ scribit Euangelista, videbiris filiū hominis veniē
tē in nubibus cœli. Librā iustā. i. iustitiā quę librę oīa
ad æquāri conuenit. Oīs ciuitas, quia oēs venturi sunt
ad iudiciū. Excitata caput. i. habens caput excitatū, p
inde ac si ciuitas sit vna quēdā persona. Dona. precio
sa. i. martyres indigenas, & quod dixit in genere ex
plicat per partes. Aphracarthago, ad differētiā Car
thaginis spa тариę siue nouę q̄ est in Hispania. Cypri
anū, qui fuit Carthaginensis, & solā hāc posuit ex vr
bibus pegrinis cū reliquæ oēs sint in Hispania. Cor
duba, ciuitas Beticæ nobilissima. Aciscū cuius festū
Ecclesia celebrat. xv. Kalendas Decēbris Zoellū hui⁹
quoq; festū celebrat, v. kalēdas Iulij. sed nomīne pau
lulū immutato Zoilū p zoello nuncupās, cū alioquē
zoilus nomen sit magis celebre. Tres coronas, i. alios
tres martyres quorū nomina non sunt mihi cōperta.
Tarraco ciuitas Hispaniæ citerioris. Tribus gēmis. i.
augurio & eulogio & fructuos⁹, de qbus peculiariē
odā paulo post cantaturus est. Cui tarraconi. Fructuo
sus qui fuit Terraconensis Episcopus. Intexit p in te
xuit, aut intexet. Vindū futile. i. coronā cōtextā. Hoc
nomen gēme, opinor legendū esse nouę gemme. Stro
phio. i. coronę. Verg. in Copa. Necte caput strophio
Lapides gemelli. i. Agurius & Eulogius qui fuerunt
Leuitę fructuosi. Splēdor parilis, qa ambo erāt eiisdē
ordinis. Gerunda, ciuitas quoq; Hispaniæ citerioris
conuentus Terraconensis vbi concilium fuit celebre
quod Gerundense dicitur. Felicis quo nomīne & alij
quoq; martyres fuerūt. Ambos Emeteriū et chaledo
nium de quibus supra scripsit oden. Barcinon, ciuitas
quoque eiusdem prouincię Colonia Romanorum
fauentia cognominata. Narbo aqua dicta est prouin
cia Narboneſi, dicitur aut Narbo marti⁹, nūc est Nar
bona vrbs. Emerita q̄ est caput Lusitanie hæc est ciui
tas Metropolis. Puellę adoratę. i. Eulalie quā oēs ve
nerātur. Ad arā ipsam. i. quasi mun⁹ offerēdū christo
ad arā. Sanguinē iusti. Cōplutū ciuitas est Tarraconē
sis, puincię fortasse Alcala quia id oēs opinātur, & est

ordo, iuuabit ferre sanguinem iusti et pastoris apposi-
tue ferculū. i. donū siue vasculū in quo fertur donū,
nam utrūq; significat ferculum. Tingis ciuitas Mau-
ritaniæ Boechi quæ quondā fuit Hispaniæ contributa
quāq; terminis Hispaniæ non contineatur. Cassianus
hic tingitan⁹ nō videtur esse is de quo paulo post ex-
ponetur martyriū & p appositionē ad Cassianū sub-
dit monumēta. festaregū Massylū p Massylorū qui
sunt populi in eo tractu: Verg. 4. Aenei. Massyli que-
runt equites. Qui cinis, nō cinis, sed ille cuius erat ci-
nis. i. Cassian⁹. Paucę, sub ciuitates placebunt singulis
aut duobus, & aliquæ qnque testibus. i. martyrib⁹, nā
martyr testis interpretatur. Pignore hostiarū. i. tali-
bus hostijs quę sunt pignora quædā ad ppiciandū de-
um. Reuincta oleis, qā oleis abūdā quę sunt pacis in-
signia. Verg. ij. Geor. Et pinguē pacis nutritor oliuā,
ideo subdit honori pacis. Prædiues pietate. i. religio-
ne. Parēs orbis pœni. i. Carthago ciuitas Africæ Me-
tropolis. In folio. q. d. in arce dñationis, in qua multī
martyres passi sunt. Sacer sanguis. s. martyriū. Exclu-
sit ex omnibus portis, q erāt intra vrbē. Inuidorū, qā
demonū ppria est inuidia. Nigras tenebras. i. offucias
quas dæmones obijciūt hōibus. Vmbrarū, laruarū &
huiusphātasmatū. Pestis, s. demonū. Refugit populū
s. Cēsaraugustanū. Patriā martyriū. i. vbi martyres nī-
mia fertilitate pueniūt. Debitam sacris coronis. i. ad
hoc generatā vt martyres pcrearet. Nobilitatis toga-
tā. i. martyriū q iā toga cādida induti, vnde canit Ec-
clesia te martyriū cādidatus laudat exercitus. Vincētī
qui Cēsaraugustan⁹ fuit et tamē Sagūti martyriū pas-
sus vt paulo post dicturus est. Clerus clericorū ordo
ex quo fuit Vincētī⁹, et Valerius. Insulata, qā fuerūt
eiusdē vrbis. Sæu⁹, qd in christianorū psecutionib⁹ q
fuerāt vsq; in illa tpa cēsaraugustē plusq; alibi vsq; sæ-
uitū est. In istud rēplū. i. in christianos q rēplū dei sūt
vt inqt Apłus: an nescitis qd rēplū dei estis. Sine lau-
de nostrū. i. nostrorū martyriū. Sub oī grādine. i. psecu-
tiōe. Peregre necat⁹. s. Sagūti nō lōgea valētiā nūcest
monuiedro. Rore sanguinis, forte propterea dicit qd

ibi didicit quo pacto deberet esse martyr: cū videret
 ciues suos martyrium pati. Hoc colunt ciues. s. quod
 vbi natus es et insitutus ad fidem. potest etiā legi hūc
 .s. martyrē, neq; minori laude censendi sunt quam si
 etiā illius ossa haberēt. Prope littus quia saguntus vt
 Liuius scribit nō distat a mari plusquā mille passus.
 Altæ. i. antiquæ, condita nāq; est a Zacynthijs qui cū
 Hercule in Hispaniam venerūt. Nostra palestra, id est
 Christiana militiā. Oliuo fidei quēadmodū palestritæ
 oleo se perungebant, & alludit ad oleū chrismaq; ba-
 ptismatis. Hostem, persecutorem nominis Christiani
 Palmas, victorias decem & octo martyrū. Eadē laude
 qua, s. illi cucurrerunt. Encrate virgo et martyr quoq;
 ex eadē vrbe quæ nunc corrupte dicitur Engratia, in-
 terpretatur namq; Encrate temperata. Recubant ossa
 .i. monumenta. Quibus virutibus. i. qua fortitudine.
 Tu virgo violenta, quia viribus id fecisti, vt illud ex
 Euangelio: Regnum cœlorū vim patitur & violenti
 rapiunt illud. Dedecorasti seclum, quia victoria tua
 fuit mundi huius ignominia. Martyrum nulli, quia il-
 li affecti sunt coronam martyrij per mortem, hæc ve-
 ro passa est omnia tormētōrū genera, & tamen super
 uixit fuitq; sibi ipsi superstes. Retexis, enarras, vt in
 hymno martyrū, quæ vox q̄ poterit lingua retexere
 alias retexere est qđ textū est infectū reddere. Recētās
 .i. renouās, quasi velit dicere exulcerans quod iā in ci-
 catricem coierat. Sulcos. i. laniatus in sulcorū morem
 Sub corde cuius regione sunt papillæ. Minus preci-
 um. i. non multi estimandum precium, namq; aliquā-
 do pœnam significat, vt Terētius. Ego precium pro
 stultitia fero. & Vergil. viij. Aeneid. Rem magnā pre-
 ciumq; moræ. Concitam quietem, id est, citam & ve-
 lociter venientem. Ouidi. Morsq; minus pœnæ quam
 mora mortis habet. Longū, nomē pro aduerbio. i. lō-
 go tempore. Humor tabidus, id est, sanguis corruptus
 martyr vocatiuus est. Plena pœna, quia nihil defuit
 ad martyrij meritum. vidimus. i. si adfuissēmus pote-
 ramus videre. Vergili. j. Georg. Et studio in cassum
 videas gestire lauandī, neq; enim per tempora licuit

Prudentio id videre. Ungulis pressis. i. in ipsa thora
cis penetralia impressis. Mors pallēs, ab effectu. Ver.
in. iiii. Aenei. Et pallida morte futura. Aliquid tuo-
rum, subaudi mēbrorum. Fruendum. i. quo gloriare-
tur. Iuge viuētis. i. immortalis. & est nomen pro ad-
uerbio iuge pro iugiter. Ergo Cæsaraugustam patri-
am suam hortatur ad canendas duodeuiginti marty-
rum laudes: quos enumerat: præter quatuor Saturni-
nos. Diues tersenis, nam & cū genitruo & cum septi-
mo casu constituitur diues. Horat. Diues agris, diues
positis in sēnore nummis. Optato et Luperco, et alijs
qui sequuntur. Tibi met. i. non tantum ad illorum lau-
dē, sed etiam ad tuam quæ ex illis tibi quoq; accedit.
Euenti, vocatiuus est ab eo quod Euenti^o. Nomē ex
tollī, pro nomina celebrari. Renuēte metro, quia syl-
labæ quædam illorū nominū repugnabant legi carmi-
nis sapphici. Carminis leges, sensus est quod nihil re-
fert illorum nomina scribi nostro versus: quia nomi-
na illorum scripta sunt in cælo Luc. cap. x. Aureorū
nominū. i. aureis literis scribendorum. Non est rudis
id est, noua, quia semper celebrabuntur. Plenus artis
modus, id est, satis est quod illorum nomina sint no-
ta Christo. Cæli liber, de quo in Apocalyp. Ioannis.
Angelus qui est cuiusq; hominis custos. Iure sepul-
chri. i. quia in illa sepulti sunt: ideo peculiarem gerūt
illius tutelam. Ad antiquum numerū. s. decem et octo
memoratorum. Puella uiua, id est, quæ post martyrij
tormenta fuit superstes. Mors Vincenti, quem dixi-
mus ortum Cæsaraugustæ, passum vero Sagunti. San-
guis, id est, natale solum & origo honoris, vt potius
honor martyrij cedat patriæ quam loco vbi passus
est. Additis Gaio & Crementio, hi duo confessores
fuerunt: qui sine sanguine martyrij cōsecuti sunt pa-
rem illis gloriam. Latronum, id est, persecutorum,
sed de his nihil adhuc legi, neq; nunc id agimus vt ex-
cutiamus monumenta vetustatis: sed vt aditum quæ-
dam ad hæc opera grammaticis aperiamus. Saporem,
id est, portionem quandam martyrij citra sanguinē.
Lapsibus nostris, id est, peccatis in quæ labimur.

282 AVRELII PRUDENTII

Creatrix. s. Casaraugusta martyrum genitrix. Nos p
fletu. Sensus et ordo est. Date. i. eia agite se et ceteros
hortans hoc dicit: perluamus lachrymis fulcos mar
morum. i. epitaphiorum fulcatas literas. Spes operta
id est, cineres. Iuxta illud caro mea requiescet in spe
subaudi resurgendi. Vincla. i. peccata quib⁹ deuinctus
& impeditus teneor. Animas & artus. i. ipsos marty
resa mortuis resurgentes in die vniuersalis iudicij.

HYMNVS IN LAVDEM

Vincentij martyris

Mensura carminis eadem est quæ fuit hymni matris
tini, Ales diei.

BEate martyr prospera
Diem triumphalem tuum
Quo sanguinis merces tibi,
Corona Vincenti datur.

Hic te ex tenebris seculi
Tortore uicto, & iudice,
Euexit ad cælum dies,
Christoq; ouantem reddidit.

Nunc angelorum particeps,
Conluces insigni stola,
Quam testis indomabilis
Riuus cruoris laueras.

Quum te satellites idoli
Præcinctus atris legibus,
Litare diuis gentium
Ferro, & catenis cogeret.

Ac uerba primum mollia
Suadendo blande effuderat
Captator, ut uitulum lupus

Rapturus, alludit prius.
Rex, inquit, orbis maximus,
Qui sceptragestat Romula,
Seruire sanxit omnia
Priscis deorum cultibus.
Vos Nazareni assistite,
Rudemq; ritum spernite,
Hæc saxa, quæ princeps colit,
Placate fumo, & uictima.
Exclamat hic Vincentius,
Leuita de tribu sacra,
Minister altaris dei,
Septem ex columnis lacteis.
Tibi ista præsent numina,
Tu saxa, tu lignum colas,
Tu mortuorum mortuus
Fias deorum pontifex.
Nos lucis autorem patrem,
Eiusq; Christum filium,
Qui solus, ac uerus deus,
Datiane confitebimur.
Hic ille iam commotior,
Audesne non felix, ait,
Ius hoc deorum, & principum,
Violare uerbis asperis?
Ius & sacratum, & publicum,
Cui cedit humanum genus,
Nec te iubente feruide
Instans periculum permouet.
Hoc nanque decretum cape,

Aut ara, thure, & cespīte
 Precanda iam nunc est tibi,
 Aut mors luenda est sanguine.

R espondit ille altrinsecus,
 Age ergo quicquid uirium,
 Quicquid potestatis tibi est,
 Palam reluctor, exere.

V ox nostra quæ sit accipe,
 Est Christus, & pater deus,
 Serui huius & testes sumus,
 Extorque si potes fidem.

T ormenta, carcer, ungulae,
 Stridensq; flammis lamina,
 Atq; ipsa poenarum ultima,
 Mors Christianis ludus est.

O uestra inanis uanitas,
 Scitumq; brutum Cæsaris,
 Condigna uestris sensibus
 Coli iubetis numina.

E xcisa fabrili manu,
 Cuius re cocta & follibus,
 Quæ uoce, quæ gressu carent,
 Immota, cæca, elingua.

H is sumptuosa splendido
 Delubra crescunt marmore,
 His colla mugientium
 Percussa taurorum cadunt.

A dsunt & illic spiritus,
 Sunt sed magistri criminum,
 Vestre & salutis auspices

- Vagi, impotentes, sordidi,
 Qui uos latenter incitos
 In omne compellunt nefas,
 Vastare iustos cædibus,
 Plebem piorum carpere.
 Norunt & ipsi ac sentiunt
 Pollere Christum, & uiuere,
 Eiusq; iam iamq; affore
 Regnum tremendum perfidis.
 Clamant fatentes denique
 Pulsi è latebris corporum,
 Virtute Christi & nomine,
 Diuiq; & ijdem demones.
 Is intonantem martyrem
 Index profanus non tulit,
 Conclamat, os obtrudite,
 Ne plura iactet improbus.
 Vocem loquentis claudite,
 Raptimq; lictores date,
 Illos reorum carnibus
 Pastos, manuq; exercitos.
 Iam faxo ius prætorium
 Conuitiator sentiat,
 Impune ne nostris sibi
 Dijs destruendis luserit.
 Tibi ergo soli contumax
 Tarpeia calcentur sacra?
 Tu porro solus obteras
 Romam, senatum, Cæsarem?
 Vinctum retortis brachijs,

Sursum, ac deorsum extendite,

Compago donec ossium

Diuisa, membratim crepet.

P ost hinc hiulcis ictibus

• Nudate costarum abdita,

Vt per lacunas uulnorum

Iecur retectum palpitet.

R idebat hæc miles dei,

Manus cruentas increpans,

Quod fixa non profundius

Intraret artus ungula.

A c iam omne robur fortium

Euiscerando cesserat,

Nisusq; anhelos soluerat

Fessos lacerorum toros.

A st ille tanto lætior,

Omni uacantem nubilo

Frontem serenam luminat,

Te Christe præsentem uidens.

Q uis uultus iste pro pudore

Datianus aiebat furens,

Gaudet, renidet, prouocat,

Tortor, & tortus acrior.

N il illa uis exercita

Tot noxiorum mortibus

Agone in isto proficit,

Ars & dolorum uincitur.

S ed uos alumni carceris,

Pars semper inuictam mihi

Cohibete paulum dexteris,

- Respiret ut lassus uigor.
Praesecarur sus ulcera,
Dum se cicatrix colligit
Refrigerati sanguinis,
Manus resulcans diruet.
His contra Leuites refert,
Suam tuorum perspicis
Languere uirtutem canum,
Age ipse maior carnifex.
Ostende quo pacto queant
Imos recessus scindere,
Manus et ipse interfere,
Riuosque feruentes bibe,
Erras cruenta, si meam
Te rere poenam sumere,
Quum membra morti obnoxia
Dilancinata interficis.
Est alter homo intrinsecus,
Violare quem nullus potest,
Liber, quietus, integer,
Exors dolorum tristium.
Hoc quod laboras perdere
Tantis furoris uiribus,
Vas est solatum, ac fictile,
Quocunque frangendum modo.
Quinimmo nunc enitere
Illum secare, ac plectere,
Qui perstat intus, qui tuam
Calcat tyranne insaniam.
Hunc laceffe, hunc discute

Inuictum, insuperabilem,
Nullis procellis subditum,
Soliq; subiectum deo.

Hæc satur, & stridentibus
Laniatur uncis denuo,
Cui prætor ore subdolo
Anguina uerba exhibilat.
Si tanta callum pectoris
Prædurat obstinatio,
Pulvinar ut nostrum manu
Abomineris tangere:

S altem latentes paginas,
Librosq; opertos detege,
Quo secta prauum seminans
Iustis cremetur ignibus.

His martyr auditis, ait:
Quem tu maligne mysticis
Minitaris ignem litteris.
Flagrabis ipse hoc iustius.

Romphæa nam cælestium
Vindex erit uoluminum,
Tanti ueneni interpretem,
Linguam perurens fulmine.

Vides fauillas indices
Gomorrheorum criminum,
Sodomus nec latet cinis,
Testis perennis funeris.

Exemplar hoc serpens tuum est,
Fuligo quem mox sulphuris,
Bitumen & mistum pice

Imo implicabunt tartaro.

His persequutor saucius
Pallet, rubescit, æstuat,
Insana torquens lumina,
Spumasq; frendens egerit.

Tum deinde cunctatus diu.
Decernit extrema omnium
Igni grabato & laminis
Exerceatur quæstio.

Hæc ille sese ad munera
Gradu citato proripit,
Ipsosq; pernix gaudio,
Pœnæ ministros præuenit.

Ventum ad palastram gloriæ
Spes certat, & Crudititas
Luctamen anceps conferunt,
Hinc martyr, illinc carnifex.

Serrata lectum regula
Dente infrequenti exasperat,
Cui multa carbonum strues
Viuum uaporat halitum.

Hunc sponte conscendit rogam
Vir sanctus ore interrito,
Ceum iam coronæ conscius,
Celsum tribunal scanderet.

Subter crepante aspergine
Scintillat excussus salis,
Cunctisq; feruens stridulis
Sparsim per artus figitur.

Aruina posthinc igneum

Impressa cauterem lauit,
Vis unde roris sumidi
In membra sensim liquitur.

Hæc inter immotus manet
Tanquam dolorum nescius,
Tenditq; in ætum lumina:
Nam uincla palmas præferant.

Sublatus inde fortior,
Lugubre in antrum truditur:
Ne liber usus luminis
Animaret altum spiritum.

Est intus imo ergastulo
Locustenebris nigrior,
Quem saxa merse fornicis
Angusta clausum strangulant.

Aeterna nox illic latet
Expers diurni syderis
Hic carcer horrendus suos
Habere fertur inferos.

In hoc barathrum conijcit
Truculentus hostis martyrem,
Lignoq; plantas inserit
Diuaricatis cruribus.

Quin addit et poenam nouam
Crucis peritus artifex,
Nulli tyranno cognitam
Nec fando compertam retro,
Fragmenta testarum iubet
Hirta impolitis angulis
Acuminata, informia,

- Tergo iacentis sternerent.
Totum cubile spiculis
 Armant dolores anxij,
 Insomne qui subter latus
 Mucrone pulsant obuiio.
Hæc ille uersutus uasfra
 Meditatus arte struxerat
 Sed Belzebulis callida
 Commenta Christus destruit.
Nam carceralis cæcitas
 Splendore lucis fulgurat,
 Duplexq; morsus stupitis
 Ruptis cauernis dissilit.
Agnoscat hic Vincentius
 Adesse quod sperauerat
 Tanti laboris præmium,
 Christum datorem luminis.
Cernit deinde fragmina
 Iam testularum, mollibus
 Vestire semet floribus
 Redolente nectar carcere.
Quin & frequentes angeli
 Stant, ac loquuntur comminus,
 Quorum unus ore angustior
 Compellat his dictis uirum:
Exurge martyr inclyte,
 Exurge securus tui,
 Exurge, & almis cœtibus
 Noster sodalis addere.
Decursa iam satis tibi

Pœna minacis munia,
Pulchroq; mortis exitu
Omnis peracta est passio.

O miles inuictissime,
Fortissimisq; fortior,
Iam te ipsa seua et aspera
Tormenta uictorem tremunt.

Spectator hæc Christus deus
Compensat æuo intermino,
Proprieq; collegam crucis
Larga coronat dextera.

Pone hoc caducum uasculum
Compage textum terrea,
Quod dissipatum soluitur.
Et liber in coelum ueni.

Hæc ille, sed clausas fores
Internarumpunt lumina,
Tenuisq; per rimas nitor
Lucis latentis proditur.

Hoc cum stuperet territus
Obsessor atrii liminis,
Quem cura pernox manserat
Seruare feralem domum.

Pfallentes audit insuper
Prædulce carmen martyris,
Cui uocis instar emulæ
Conclauē reddit concuum

Pauens deinde introspicit,
Admota quantum postibus
Acies per arctas cardinum

Intrare iuncturas potest.

Vernare multis floribus
Stramenta testarum uidet,
Ipsūq; uulsis nexibus
Obambulantem pangere
Implentur aures turbidi
Prætoris hoc miraculo,
Flet uictus, et uoluit gemens
Iram, dolorem, dedecus.

Exemptus inquit carcere,
Paulum benignis fotibus
Recrectur, ut pastum nouum
Pœnis refectus præbeat.

Cœre toto ex oppido
Turbam fidelem cerneret
Mollire præfultum torum,
Siccare cruda uulnera.

Ille ungularum duplices
Sulcos pererrat osculis,
Hic purpurantem corporis
Gaudet cruorem lambere.

Pleriq; uestem lineam
Stillante tingunt sanguine,
Tu tamen ut sacrum suis
Domireseruent posteris.

Tunc ipse manceps carceris,
Et uinculorum ianitor,
Ut fert uetustas conscia,
Repente Christum credidit.

Hic obseratis uestibus

V

Dense specum caliginis
Splendore lucis aduenæ
Micuisse clausum uiderat.

At uero postquam lectuli
Martyr quietem contigit,
Aeger morarum tædio,
Et mortis incensus siti.

Si mors habenda huiusmodi est,
Quæ corporali ergastulo
Mentem resoluit liberam,
Et reddit autori deo.

Mentem piatam sanguine,
Mortis lauacris inclutam,
Quæ semet ac uitam suam
Christo immolandam præbuit.

Ergo ut recline mollibus
Reiecit auleis caput,
Victor relictis artubus
Cælum capeßit spiritus.

Cui recta celso tramite
Referatur ad patrem uia,
Quam fratre cæsus impio
Abel beatus scanderat.

Stipant euntem candidi
Hinc inde sanctorum chori,
Pariq; missus carcere
Baptista Ioannes uocat.

At Christiani nominis
Hostem coquebant irrita
Fellis uenena, & liuidum

- Cor efferata exusserant.
S auire inermem crederes
Fractis draconem dentibus
Euasit exultans ait
Rebellis & palmam tulit.
S ed restat illud ultimum
Inferre pœnam mortuo,
Feris cadauer tradere,
Canibus ue carpendum dare.
I am nunc & ossa extinxero,
Ne sit sepulchrum funeris,
Quod plebs gregalis excolat
Titulumq; figat martyris.
S ic frendit, & corpus sacrum
Profanus, ah dirum nefas,
Nudum negato tegmine
Exponit inter carices.
S ed nulla dirarum fames,
Aut bestiarum, aut alitum,
Audet trophæum gloriæ
Fœdare tactu squallido.
Quin si qua clangens improbe
Circumuolaret eminus
Trucis uolucris impetu
Depulsa uertebat fugam.
N am coruus Helicæ datus
Olim, ciborum portitor,
Hoc munus implet sedulo
Et irremotus excubat.
H ic exfrutetis proximis

Infestus alarum sono,
Oculosq; pennis uerberans
Exegit immanem lupum.

Quis perfidorum credere
Ausit, rapacem belluam
Tauris paratam congregi,
Cessisse plumis mollibus?

I bat malignum murmurans
Leui uolatu exterritus,
Prædamq; uisam fugerat
Custodis imbellis minis.

Quis audiendi talia
Datiane tunc sensus tibi?
Quantis gementem spiculis
Figebat occultus dolor?

Quum te perempti corporis
Virtute uictum cerneres,
Ipsis & impar osibus,
Vacuisq; iam membris minor?

Sed quis tyranne pertinax
Hunc impotentem spiritum
Determinabit exitus,
Nullus ne te franget modus?

Nullus, nec unquam desinam,
Nam si ferina immanitas
Mansuescit, & clementia
Coruos uoraces mitígat
Mergam cadauer fluctibus
Insana nunquam naufragis
Ignoscit unda, & spumeum

Nescit profundum parcere.

A ut semper illic mobilis
Incerta per ludibria
Austri feretur flatibus,
Squamosa pascens agmina.

A ut sub fragosis rupibus
Scabri petrarum murices
Inter recessus scrupulos
Discissa rumpent uiscera.

E t quis uirorum strenue
Cymbam peritus pellere,
Remo, rudente, et carbaso,
Secare qui pontum queas?

R apias palustri è cespite
Corpus, quod intactum iacet,
Leuiq; uectum lembulo
Amplum per æquor auferas.

S ed complicatum sparteus
Claudat cadauer culleus,
Quem fune connexus lapis
Præceps in altum deprimat.

A t tu per undas emices
Rorante præceps palmula,
Donec relictum longior
Abscondat aspectus solum.

H æc iussa quidam militum,
Eumorphio nomen fuit,
Violentus, audax, barbarus,
Furore feruens arripit.

F unale textum conserit.

Suto quod implet corpore,
 Emensus & multum freti,
 Inter procellas excutit.

O præpotens uirtus dei,
 Virtus creatrix omnium,
 Quæ turgidum quondam mare
 Gradiente Christo strauerat.
 Vt terga calcans æquoris
 Siccis mearet passibus,
 Plantas nec undis tingeret
 Vasti uiator gurgitis.

Hæc ipsa uirtus iusserat
 Rubrum salum dehiscere,
 Patente dum profundo aridum
 Secura plebs incesserit.

Nec non & ipsa nunc iubet
 Seruire sancto corpori
 Pontum quietis lapsibus
 Ad curua pronum littora.

Saxum molaris ponderis
 Vt spuma candens innatat,
 Tantiq; custos pignoris
 Fiscella fertur fluctibus.

Cernunt stupentes nauitæ
 Vectam remenso marmore,
 Labi retrorsum leniter
 Aestu secundo, & flamine,

Certant & ipsi concito
 Pontum phaselo scindere,
 Longe sed artus præuolant

- Telluris ad mollem sinum.
Prius relatos denique
Humus quieta suscipit,
Quàm pulsa summis nisibus,
Carina portum tangeret.
Felix amœni littoris
Recessus ille, qui sacra
Fouens harenis viscera
Vicem sepulchri præbuit.
Dum cura sanctorum pia
Deflens adornat aggerem,
Tumuloq; corpus creditum
Vitæ reseruat posteræ.
Sed mox subactis hostibus,
Iam pace iustis reddita,
Altar quietem debitum
Præstat beatis ossibus.
Subiecta nam sacrario,
Imamq; ad aram condita,
Cœlestis auram muneris
Perfusa subter hauriunt.
Sic corpus ast ipsum dei
Sedes receptum continet,
Cum Maccabæis fratribus,
Secto Isaïæ proximum
Simplex sed illis contingit
Corona poenarum, quibus
Finem malorum præstitit
Mortis supremus exitus,
Quid tale sector ausus est?

Truncata nunquid corporis,
Segmenta post ferram feris
Obiecit, aut uinclis dedit?

Nam Maccabæi martyris
Linguam tyrannus erutam,
Raptamue pellem uerticis
Auius cruentis obtulit.

Tu solus obis inclyte,
Solutus brauij duplicis
Palmam tulisti, tu duas
Simul parasti laureas

In morte uictor aspera
Tum deinde post mortem pari
Victor triumpho proteris
Solo latronem corpore.

Adesto nunc, et percipe
Voces precantum supplices,
Nostri reatus efficax
Orator ad thronum patris.

Per te, per illum carcerem
Honoris augmentum tui,
Per uincla, flammæ, ungulas,
Per carceralem stipitem.

Per fragmen illud testium,
Quo parta creuit gloria,
Per quem trementes posteri
Exosculamur lætulum.

Miserere nostrarum precum,
Placatus ut Christus suis
Inclinet aurem prosperam,

Noxas nec omnes imputet.

Si rite solennem diem
Veneramur ore, & pectore,
Si sub tuorum gaudio
Vestigiorum sternimur.

Paulisper huc tu inlabere
Christi fauorem deferens,
Sensu grauari ut sentiant
Leuamen indulgentiæ.

Si nulla iam restet mora
Quin excitatam nobilis
Carnem resumat spiritus,
Virtute perfunctam pari.

Vt quæ laborum particeps
Commune discrimen tulit,
Sit & cohæres gloriæ
Cunctis in æuum seculis.

Vincentij Martyris.

BEate martyr. Hymnus qualis ille. Ales diei nū
cius, Vincērij qui vt in superiori ode diximus
CēsarAugustæ fuit ortus & Sagūtī passus mar
tyriū celebrat, Prospera, id est, prosperum fac Liuius
lib. viij. Quiritium victoriāq; prosperetis. Merces
sanguinis, id est, martyrij. Hic dies, in quo passus es
martyriū. Insigni stola, quæ fuit apud Romanas mu
lieres insigne castitatis. Testis indomabilis .i. martyr
inuietus. Satelles idoli .i. Dacianus minister demonis.
Atris legibus .i. duris et iperiosis, captator ille satelles
captans, vt captaret. Alludit prius vt illū a matre ab
strahat ludens & blandiens, Rex maximus, Roman⁹
Imperator. Romula .i. Romana. Vergi. vj. Aenei. Ro
mula tell⁹. Omnia, mortales oēs. Assistite, idolis adsta
te. Nazareni, Christiani. Rudem ritum .i. nouam reli
gionē. Leuita, nō quod fuit ex tribu Leui Iudeus, sed

quod sacerdos sacrorumq; minister: quemadmodum
 & Leuitæ ex tribu Leui fuerunt. Et septem columnis
 ad septem illos sacramenti ministrandi leuitas respi-
 cit: de quibus Lucas in Actibus Apostolorum. ca. vj.
 Deorum mortuorum, non immortalium vt illi voca-
 bant, vnde viuum deum verum ad illorum differen-
 tiam dicimus. Lucis autorem, quia a luce fabricam
 mundi inchoauit: cum dixit, fiat lux. Commotior, id
 est, perturbatior. Sacratum & publicum, id est, religio-
 sum & profanum. Ara, id est, idolum in ara imposi-
 tum ad precandum. Thure & cespite, quia ex cespitib⁹
 & herbis congerebant altaria. Altrifecus, id est, ex
 altera parte. Age exere, id est, eia expedi. Reluctor pa-
 lam, id est, non dissimulanter resisto. Extorque, i.
 per tormēta extrahe a me. Si potes, quasi dicat, sed nō
 poteris. Ludus Christianis, id est, quasi per ludum illa
 experimur. Scitum brutum, id est, decretum bestiale
 & iniquum. Condigna vestris sensibus, quia quales
 habetis deostalem & sapientiam. Excisa, puta ex fa-
 xis aut lignis. Aut recocta, id est, ex ære fusili conflas-
 ta. His, id est talibus dijs, id est, in illorum honore.
 Spiritus, id est, dæmones maligni. Magistri, id est, au-
 tores. Auspices, id est, qui vobis auspicantur in sacri-
 ficijs ventura. Vagi, quia vagantur per aërem. Impo-
 tentes, id est, in malum potentes, aut quia ex se nihil
 possint nisi permissione diuina. Latenter, per sugge-
 stionem alliciendo. Affore regnum. Iudicium vlti-
 mum dicit. Perfidis, id est, malis qui a deo descuerunt
 quemadmodum & ipsi a principio mundi. Clamant,
 puta cum dicebant Iesu Christe fili Dauid quid venis-
 si ante tempus torquere nos, scimus qui sis. Diui &
 dæmones, quia in naturalibus angelis sunt æquales.
 Obtrudite, claudite, purior lectio est, obstruite. Reo-
 rum carnibus. i. carnifices martyrum illi date, & obij-
 cite. Ius prætorium, quia Decianus prætor erat iurisp-
 dicundo præfectus. Sentiat, cum dolore, scilicet, tor-
 mentorum. Luserit, pro illuserit. Vergili. iiii. Aene.
 Nostri illuserit aduena regnis. Sacra tarpeia, id est,
 quæ coluntur in capitolio quæ rupes tarpeia dicitur.

q.d. sacra Romanorum. Diuulsa membratim, id est, diffracta per membra. Hiulcis ictibus & hiantibus vulneribus. Abdita costarum, id est, quæ latent intra costas, hoc est, extra & omenta. Retectum, id est, apertum. Ungula non intraret, id est, penetraret. Cessarat, id est, defecerat & victum erat. Nisus anhelos, id est, conatur ex labore anhelantium. Toros musculos. Nubilo, i. sine ulla tristitia, sed lætus, nubilum autem & serenum translationes sunt. Quis vultus iste, id est, tam lætus in tormentis. Renidet, id est, splendet & serenus est. Prouocat, id est, læcessit in tormenta. Et tortus, id est, qui torquetur est fortior quam tortus. Illa vis, scilicet, tortorum, exercita in tormentis martyrum. Ars dolorum, id est, tormentorum inferentium dolores. Alumni carceris, aut lictores aut carnifices aut custodes alloquitur. Cohibete dexteras, id est, cessate a tormentis. Mihi, id est, ad hoc quod volo facere. Vigor. s. martyria patientia patiendi, aut vestra torquendi. Vlcera sanguine fluentia. Colligit, i. vulnus in cicatrice coit. Resulcans, i. iterum scindens. Leuites, sic græce declinatur nos Leuita, tæ, declinamus. Tuorum canum, i. tortorum. Ostende illis. s. Riuos, s. sanguinis. Meam pœnā, i. de me. Alter homo, i. non hic carnalis qui videtur, sed ille interior de quo Apostolus, induite novum hominem. Hoc quod laboras, s. corpus. Vas est de quo idem Apostolus, scientes unusquisque suum vas possidere. Vas solutum, i. solubile. Illud, s. hominem interiore. Calcat, vincit & superat. Exhibilat, quia dixit anguina verba. Callum pectoris, i. patientiam. Pulvinar nostrum, i. altaria. Nam in templis pulvinaria stenebantur. Libros religionem vestram continentes. Rhomphea, i. ensis. Erīt vindex, i. liberatrix. Interpretē tanti veneni, i. blasphemæ. Vides fauillas. Exemplo illud deterrere: cum ita illud conflagraturum dicit ut Sodomum et Gomorrem. Indices, i. testes et iudiciū faciētes Cinis, quia totus ille locus quasi cinere sparsus est. O serpens, quia supra dixit, anguina verba exhibilat. Fuligo & bitumen, id est, aliquid simile ijs quæ sunt apud Sodomam & Gomorram: apud inferos te ex-

peccat. Bitumen autem sudat. Asphaltites lacus Iudeę,
 unde bitumen Iudaicum vocatur. Cunctatus diu, de
 liberans quid faceret. Extrema omnium, subaudi tor
 mentorum vt scilicet quęstio exerceatur, per tormē
 ta, namq; in quęstionibus veritas extorqueri solet.
 Ad hæc munera. i. officia. Pernix, alacris & velox. Ad
 palestram glorię, id est, ad certamen in quo martyr re
 portaturus erat victoriam. Spes vincendi ex parte
 martyris & crudelitas carnificis. Regula ferrata, cō
 modius dixisset lamina cum Vergilio primo Georg:
 Argutę lamina ferrę. Dente infrequenti, id est, valde
 frequenti nā hic in auge. Viuum habitum. i. vaporē
 igneum, Excussus salis, id est, excussio nisi forte velis
 intelligere quod salis sit casus rectus. Punctis stridu
 lis, id est, puncturis cum stridore erumpentibus cum
 mica salis. Aruina, pingue illud quod adiacet carni, im
 pressa in corpus martyris, vel in ipsum cauterium ad
 uoluta, est autem cauter siue cauterium instrumentū
 ad vrendum a cauteriazo, quod est, comburo dictum
 Lauit, id est, tingit, & declinatur per tertiam, lauo,
 lauis, laui. Roris fumidi, sic enim gutta distillatur ex
 pingui. Nescius, id est, non sentiens. In altum lumina
 ex Vergilio. ij. Aeneid. Lumina nam teneras arcebant
 vincula palmas, Inde, scilicet, ex tormentis. Vfus li
 ber, id est, sine impedimento. Animaret, id est, animo
 siorem redderet. Ergastulo, id est, carcere, cum tamen
 proprie ergastulum sit eorū qui damnantur ad faciē
 da opera. Saxa angusta, id est, angustum locum claudē
 tia. strangulant, id est, contrahunt in strictum quasi pu
 teum. Fornicis merfi, id est, testudinis subterraneę.
 Aeterna nox, tenebrę sunt illic semper apud inferos
 quasi dicat est ille locus subterraneus quasi inferi in
 ferorū. Barathrum, sic appellatur apud inferos locus
 damnatorum. Ligno, quem nos Hispani cippum vo
 camus. Diuaricatis, id est, distractis quam maximo fie
 ri potest spacio. Fando, id est, inter loquendum, in fa
 bulis. Vergil. ij. Aeneidos, Fando aliquid si forte tuas
 peruenit ad aures. Compertam retro, id est, temporis
 bus retro actis. Fragmenta testarum, id est, scrupulos

angulosos. Hirra, id est, aspera. Informia, id est, non formata in planiciem. Spiculis, id est, aculeatis illis lapidibus & scrupulis. Subter latus in somne, id est, non sinebat martyrem dormire. Mucrone obuius, id est, stimulo latus excipiente. Beelzebulis, id est, diaboli qui princeps siue vir muscarum interpretatur, dicitur namque Bel & Beel & Baal. Cæcitas, obscuritas, unde cæcam noctem Vergilius dixit: Duplex morsus stipitis, id est, cippi, qui duobus constat lignis in castratis. Cauernis. i. cauis in quibus vinctorum crura infortantur. Datorem luminis, non solum illius, sed etiam spiritalis. Mollibus, quæ prius fuerant aculeata. Nectar, per ambrosia posuit: quæ ut Vergilius dixit: Diuinum spirat odorem. Angustior, id est, venerabilior. Securus tui, quia Deus peculiarem tui curam agit. Addere id est, sis additus, nam secunda imperatiui modi persona est. Munia pœne minacis, id est, officia laborque tormenta patiendi, sunt decussa, id est, ex te excussa & detracta, aut decussa pro decussata, id est, perfecta. Aeuo intermino, id est, immortalitate. Collegam crucis, id est, passionis. Larga dextera, id est, benigna & munifica. Vasculum, corpus quod est quasi animæ vagina. Liber expeditus. Rumpunt id est, erumpunt per fores clausas. Proditur, id est, ostenditur. Obsessor atri luminis, forte legendum carceris, nam quomodo lumen erat atrum. Cura pernox, id est, vigilia per totam noctem durans. Manserat, id est, expectabat, hoc enim significat cum accusatiuo constructum maneo verbum. Cui, scilicet, carmini. Conclauē concauum, id est, testudineum. Reddit, per vocis repercussionem quod maxime fit per Echo in locis concauis. Acies, scilicet, oculorum, nam per ianuarum rimas aspexit quid intra carceris barathrum fiebat. Stramenta testarum, id est, testas illas stratas. Nexibus vinculorum, scilicet, & compedis. Fotibus, id est, fomentis quibus recreetur, ut deinde magis sentiat dolores in tormentis. Pastum nouum, id est, materiam integram ad tormenta. Turbam Fidelem, id est, Christianos putantes quod prætor parabat illum di-

mittere. Duplices sulcos, erant enim vngulæ ad modum rastri bidentis, pererrat osculis, id est, osculatur. Stillante sanguine, scilicet, martyris, ut pro annileto utatur ad pericula morbosque depellendos. Manceps carceris, id est, qui ministerio carceris mancipatus erat. Ut fert vetustas, id est, ut fama ex antiquo tempore constat. Obseratis vestibus, id est, clausis ianuis ut diximus. Lucis aduenæ, id est, extra venienti. Quietem lectuli, quia obdormiuit paululum. Aeger, id est, dolens. Tædio morarum, id est, quod tamdiu moraretur in hac vita. Sit mortis, id est, cupidus moriendi. Et per parentheses interponit si mors habenda est quam resoluunt mentem liberam a corporis carcere & cæte. Et pendet usque ad locum illum, ergo ut recline. Reddit, quasi rem ab illo mutuo acceptam. Caput recline, id est, inclinatum. Auleis mollibus, pro culcitrīs aut puluillis posuit cum sint alioqui aulæa quæ ad parietes appenduntur. Ad patrem, id est, rerum omnium parentem. Cæsus fratre, id est, occisus a Cain primogenito Adam ex Eua uxore, de quo saluatoris testimonio pronunciatur quod fuerit iustus. Pari carcere, quia Ioannes Baptista in carcere quoque fuit obtruncatus & ex carcere migravit ad dominum. Vocat subaudi ad se & iuxta se collocat. Irrita venena, id est, vana & quæ non sunt consecuta suum effectum. Et efferata, scilicet, illa venena quæ illum efferatiorem reddiderunt. Inermem dentibus, quia draconum arma sunt dentes. Euasit exultans, scilicet, Vincentius. Palmam tulit, id est, victoriam de me. Carpendum, dilacerandum. Extinxero pro extinguiam, nam futurum est indicatiui modi. Plebs gregalis, id est, eiusdem gregis, hoc est, Christianorum. Excolat, id est, veneretur. Titulum, id est, epitaphium sepulchro insculpat. Negato tegmine, id est, funerali veste. Inter carices, id est, palustres arundines minutulas. Tropheum gloriæ, id est, victorem gloriosum. Tactu squallido, id est, immundo. Si quæ clangens, subaudi alitum, hoc est, aquilarum, nam clangere proprie aquilarum est. Trucis volucris, id est, corui, quod ipsum mirum est, quod coruus fugaret

aquilam. Heliae datus, ex tertio Regum volumine
 petenda est historia quo pacto coruus pascebat Heliam
 prophetam. Excubat, id est, vigilat & tuetur.
 Proximis, ei loco ubi martyr corpus iacebat. Ex-
 egit, fugauit. Belluam, id est, lupum illum. Congredi
 tauris, id est, cum tauris, Vergilius primo Aeneidos.
 Impar congressus Achilli, id est, cum Achille. Plumis
 mollibus, id est, coruo. Malignum, id est, maligne, no-
 men pro aduerbio. Leui volatu, scilicet, corui leuius
 ter volantis. Quis audiendi, ex Vergilio quarto Aene-
 idos. Quis tibi tunc Dido cernenti talia sensus.
 Spiculis, id est, stimulis. Sed quis tyranne, verba
 sunt poetæ alloquentis Decianum. Determina-
 bit, pro finiet. Nullus modus, i. finis. Nullus, facit
 Dacianum respondentem. Nunquam ignoscit, sed
 semper iniecta deuorat. Illic, id est, in flumine. Incer-
 ta ludibria, id est, per motus incertos. Nam & lude-
 re pro moueri in aqua, Vergilius posuit primo Geor-
 gic. Teretes inquit colludere plumas. Agmina squam-
 mosa, id est, pisces. Scabri murices, id est, asperæ rupes
 nam murex etiam inter alia hoc quoque significat: Ver-
 gilius sexto Aeneidos. Inter recessus scrupæos, id est,
 speluncas saxosas & asperas, vnde Vergilius in sexto
 Aeneid. Scrupæa saxa dixit. Ecquis, interrogatiuum
 est, sed hic videtur ponere pro aliquis: quia subdit pe-
 ritus pellere cumbam, strenue: qui queas & c. Cumbam
 pro cymba posuit vt murrha p myrrha y psilo muta-
 to in v vocalem. Leui lembulo, id est, paruo lembo,
 qui etiã ex cymbarum genere est. Verg. j. Geor. Ad-
 uersus vix flumine lembum, ubi Seruius exponit nauis-
 culam admodum breuem. Culleus sparteus, id est, fiscus
 ex sparto contextus, quanquam culleus sit corium ex
 boue solidum, sed parricide culleo infuebatur, & dein-
 de in mare deijciebantur fiscinam appellauit culleum
 a similitudine. Emices, i. eas remorum impulsu, Ver-
 gili. Iuuenum manusemicat ardens. Palmula, id est, re-
 mi palma. Ver. in. v. Leuas feriat sine palmula cautes.
 Solum relictum, id est, terram, hoc est, ubi terra nuf-
 quam appareat; sed vndique sit aut cælum aut mare.

Hæc suffa arripit, idest, exequitur. Funale textum, idest, fiscum ex funibus contextum. Corpore futo, idest, intus clauso & implicito. Emenus, idest, enauigans. Excurit, idest, in mare deijcit. Gradiente Christo, quo tempore Petrum a profundo maris liberauit. Viator gurgitis, idest, viam faciens per mare. Hæc virtus, cum populum Israeliticum per mare rubrum traiecit. Dehiscere, idest, fulcari vndis stantibus ex utroque latere. Et ipsa, subaudi virtus. Quietis lapsibus, idest, tranquillis. Pronum ad littora, idest, decliue, nam pronum dicitur quod deorsum vergit. Vergilius, quinto Aeneidos. Et acuto in murice remi. Spuma candens, epitheton est inseparabile: quoniam omnis spuma candicat. Sifstella, proprie quam supra culleum dixerat. Remenso marmore, idest, retro nauigato mari. Vergilius, secundo Aeneidos. Pelagosq; remenso improuissi aderunt. Idem in septimo. Et lento luctantur marmore tonse. Aestu secundo et flamine, idest, vndarum refluxu sequente & vento, nam æstus maris proprie dicitur cum crescit et vndas ad littora impellit. Certant ipsi, qui merferant martyris cadauer in pontum. Phaselo, quem supra vocauit cymbam & lembulum, nam Phaselus quoque nauicula est. Iuuenalis. Fictilibus solitum dare vela phaselis. Humus quieta, idest, ubi corpus requiescit in spe resurgendi, sepultus namque putatur a Christianis qui aderant. Sanctorum hominum, scilicet, Christianorum. Vitæ posteræ, idest, ad diem iudicii quo reuicturi sunt omnes. Subactis hostibus, idest, postquam gentiles cesserunt Christianis et summa rerum omnium delata est ad nos. Altar, ut supra quoque posuit pro altare. Hauriunt auram, idest, fauorem cælestem, non quod spirent viuentes ossa sed quod integra manent conseruata diuino munere. Sic corpus, subaudi habet se. Ast ipsum, idest, animam illius, quæ est totum hominis esse ut philosophi dicunt. Cum fratribus Machabæis, qui pro lege Domini passi sunt quemadmodum scribitur libro Machabeorum secundo, Esaia sexto, idest, serra in duas partes diuiso

diuiso, sic enim scribitur diem suum obiisse. Simplex quia Machabæi simplici morte necati sunt. Et Esaias quoq; At Vincētius mille tormentorum generibus. Sēctor, id est, qui serra Esaiam secuit. Quid tale? quale in Vincentium. Machabæi martyris, quo pacto hæc gesta sunt, cap. vj. Secundi voluminis Machabæorum legitur. Bisin clyte, scilicet, in vita cum patere ris tormenta, & post mortem iniectus mari. Latronē id est, violentum persecutorem. Efficax orator, id est sufficiens qui pro nobis ores, vel potius orator, id est patronus qui causam nostram coram iudice defendas Per te, per particula est adiurandi. Vergi. Perçp si qua est quæ restat. Stipitem carceralem, id est, cippum illum ligneum. Fragmen testæum, id est, lapillos illos testaceos. Per lectulum sepulchrum dicit: in quo situs est. Imputet quod non potest sine reprehensione fieri. Sternimur, proijcientes nos pronos in tuum sepulchrum. Huc illabere, id est, ad nos descende. Sic nullam. Sic particula est adiurantis, vt supra diximus de per, vt sit sensus, fac quod te rogamus, sic nulla mora restet, id est, cito nobilis spiritus tuus resumat carnē excitatam quod fiet in die vltimi iudicii, perfunctam parī virtute, id est, vtraq; tua pars exerceat cōmunes operationes, vt caro quæ particeps laboris in passione fuit; sit cohæres gloriæ. i. simul cum spiritu hæres.

HYMNVS BEATISSIMORVM

martyrum Fructuosi, Episcopi ecclesiæ

Tarraconensis, & Augurij &

Eulogij diaconi.

Conueuit carminis genus cum hymno post cibus, Pastis viscerib. hoc modo;

-- -- 00 -- 0 -- 0 -- 0

Felix Tarraco Fructuose uestris
Attollit caput ignibus coruscum
Leuitis geminis procul relucens.
Hispanos deus aspicit benignus

Arcem quandoquidem potens Hiberā,
Trino martyre trinitas coronat.

Ardens Augurius capeſſit æthram.
Nec non Eulogius ſimul ſupernum
Chriſti lucidus ad ſedile tendit.

Dux & præuius, & magiſter illis
Ad tantum decus, ex Episcopali
Clarus nomine Fructuoſus ibat.

Accitus quia præſidis repente
Iuſſu, uenerat ad forum ſacerdos
Leuitis comitantibus duobus.

Inde ad carceream uiros catenam
Paſtus ſanguine carniſex trahebat,
Gaudet currere Fructuoſus ultro.

Aene quis ſocios minor feriret,
Præceptor uehemens eundo firmat,
Incenditq; fidem calore Chriſti.

McCum ſtate uiri, uocat cruentus
Ad pœnam coluber dei miniſtros,
Ne mors terreat, eſt parata palma

Carcer Chriſticolis gradus coronæ eſt,
Carcer prouehit ad ſuperna cœli,
Carcer conciliat deum beatis.

Hiſ dictis, adeunt ſpecum reorum,
Exercent ibi myſticum lauacrum
Et purgamina quæ ſtupent tenebræ.

Sex hic continuis latent diebus,
Tandem ſtant trucidis ad tribunal hoſtis,
Fratres ter geminos tremunt cataſtæ.

Iudex Emilianus imminebat,

*Atrox, turbidus, insolens, profanus,
Aras dæmonicas coli iubebat.
Tu qui doctor, ait, seris nouellum
Commenti genus, ut leues puellæ
Lucus destituant, Iouem relinquant.
Damnes si sapias anile dogma,
Iussum est Cæsaris ore Gallieni
Quod princeps colit, hoc colamus omnes.
Hæc fanti placidus refert sacerdos
Aeternum colo principem, dierum
Factorem, dominumq; Gallieni.
Et Christum patre profatum perenni,
Cuius sum famulus, gregisq; pastor,
Subridens ait ille, iam fuisti.
Nec differt furor, aut refrenat iram,
Sæuis destinat ignibus cremandos,
Exultant, prohibentiq; flere uulgum,
Quosdam de populo uidet sacerdos,
Libandum sibi poculum offerentes,
Ieiunamus, ait, recuso potum.
Nondum nona diem resignat hora
Nunquam conuiolabo ius dicatum,
Nec mors ipsa meum sacrum resoluet
Sic Christus sitiens crucis sub hora
Oblatum sibi poculum recusans,
Nec libare uolens, sitim peregit.
Intrant interea locum rotunda
Conclusum cauea, madens ferarum
Multo sanguine quem furor frequentat:
Quum spectacula perstrepunt cruenta*

Ac uilis gladiator ense euro
Percussus ca lit, & fremit uoluptas.

Hic flammante pyra, niger minister
Ardens supplicium parare iussus,
Construxit facibus rogam supremis.

Qui dum corpora concremanda soluit,
Feruentes animas amore lucis
Fracto carceris expediuit antro.

Certant officijs pij sodales,
Plantis calciamenta dissolutis,
Pronus detrudere studebat unus.

Sed sanctus uetat, ora fructuosus
Inclinata premit, facessite, inquit,
Ne nostram grauet obsequela mortem.

At quin ipse meos pedes resoluaui,
Ne uestigia præpedita uinculis
Tardis gressibus inruant in ignem.

Cur lamenta rigant genas madentes?
Cur uestri memor ut siem rogatis?
Cunctis pro populis rogabo Christum.

Vix hæc ædiderat, relaxat ipse
Indumenta pedum, uelut Moyses
Quondam fecerat ad rubum propinquans.

Non calcare sacram cremationem,
Aut ad stare deo prius licebat,
Quam uestigia pura figerentur.

Stabat calce mera, resultat ecce
Cælo spiritus, & serit loquelam
Quæ cunctos tremefecit audientes.

Non est credite pœna quam uidetis,

Quæ puncto tenui citata transit,
 Nec uitam rapit illa, sed reformat.
F elices animæ, quibus per ignem
 Celsa scandere contigit tonantis:
 Quas olim fugiet perennis ignis.
H æc inter, rapidis focos crepantes
 Intran passibus, & minantur ipsis
 Flammarum * trepidantibus caminis.
Nexus deniq; qui manus retrorsus
 In tergum reuocauerant reuinctas,
 Intacta cute decidunt adusti.
Non ausa est cohibere pœna palmas
 In morem crucis ad patrem leuandas,
 Soluit brachia quæ deum precentur.
F riscorum specimen trium putares,
 Quos olim Babylonicum per ignem
 Cantantes stupuit tremens tyrannus.
Illis sed pia flamma tum pepercit,
 Nondum tempore passionis apto,
 Nec mortis decus inchoante Christo.
Hos quum defugeret uaporus ardor,
 Orant, ut celer ignis aduolaret,
 Et finem daret anxijis periclis.
Exorata suos obire tandem
 Maestas famulos iubet caducis
 Missis corporibus, sibiq; reddi.
Vidit Præsidis ex domo satellites
 Cœlum martyribus patere apertum,
 Insignesq; uiros per astra ferri.
 Quin & filiolæ monens herili

* crepitibus

Ostendit sceleris notam paterni,
 Caelo uiuere, quos forum peremit.
 Hæc tum uirginitas palam uidere
 Per sudum meruit patente caelo,
 Ut crimen domini domus timeret.
 Tum decorporibus sacris fauillæ,
 Et perfusamero leguntur ossa,
 Quæ raptim sibi quisq; uindicabat.
 Fratrum tantus amor domum referre
 Sanctorum cinerum dicata dona,
 Aut gestare sinu fidele pignus.
 Sed ne reliquias resuscitandas,
 Et mox cum domino simul futuras,
 Discretis loca diuidant sepulchris.
 Cernuntur niueis stolis amicti,
 Mandant restitui, cauoq; claudi
 Mixtim marmore, puluerem sacrandum
 O triplex honor, ô triforme culmen
 Quo nostræ caput excitatur urbis,
 Cunctis urbibus eminens Hiberis,
 Exultare tribus libet patronis,
 Quorum præsidio fouentur omnes
 Terrarum populi Pyrcnearum.
 Circumstet chorus ex utroq; sexu,
 Heros, uirgo, puer, senex, anicla.
 Vestrum psallite rite Fructuosum,
 Laudans Augurium resultet hymnus,
 Mistis Eulogium medis coequans,
 Reddamus paribus pares Camœnas.
 Hinc aurata sonent in arce tecta,

Blandum littoris extet inde murmur,
 Et carmen freta feriata pangant.
 Olim tempus erit ruente mundo,
 Quum te Tarraco Fructuosus acri
 Soluet supplicio tegens ab igni.
 Fors dignabitur & meis medelam
 Tormentis dare, prosperante Christo,
 Dulces Hendecasyllabos reuoluens.

ODE IN LAVDEM BEATIS

simorum martyrum Fructuosi Episcopi
 copii Ecclesiæ Tarraconensis, &
 Augurij & Eulogij
 diaconi.

HI tres martyres ex Tarracone fuerant Tarraconensis prouinciæ ciuitate Metropoli, sed Fructuosus Episcopus, reliqui duo Leuitæ. Carmen est quale illud, pastis visceribus, Vestris ignibus id est, quia ex incendio migrarunt ad dominum. Arcem Iberam, id est, Tarraconem urbem Hispanam. Ardens ex igni conflagrans. Eulogius, ex igni quoque. Ad tantum decus, scilicet, ad ignis martyrium. Presidis iussu, id est, Emiliani qui reddebat ius. Carnifex pastus sanguine, quia eius officium est excarnificare. Eundo, id est, inter eundum, hoc est, dum eunt. Calore, id est, amore. Specum reorum, id est, carcerem. Mysticum lauacrum, quia illic baptizabant venientes. Et purgamen aquæ, quia baptismus pertinet ad animarum purgationem. Stupent tenebræ, mirabilibus quæ ibi fiebant. Ter geminos fratres, ego nescio an fuerunt ter gemini, id est, eodem partu nati sed forte appellat illos ter geminos, id est, in Christo fratres per baptismum regenerationis. Castatæ, id est, ipsa tormenta cum ipsi potius illa timere deberent. Imminebat, id est, erat tormentorum auctor. Nouum commentum genus, id est, nouam sectam & commeticum

am. Lucos, id est, arbores alicui deo consecratas; qui
 mos gentibus frequens erat; vt etiam in sacris literis
 sæpe legimus. Anile dogma, id est, vetularum religi-
 onem. Gallieni, imperatoris Romanorum anno. CC.
 LXIII. post Christi natalem. Princeps .i. Gallienus
 Imperator. Hæc fanti, Aemiliano loquendi. Princi-
 pem dierum, potius legendum esset deorum, sed ni-
 hil muto. Profatum .i. progenitum, Gregis pastor,
 quia Episcopus erat vt diximus. Iam fuisti .i. non es
 nunc, sed fuisti olim. Libandum poculum, quod solet
 fieri ijs qui trahuntur ad mortis poenam, quemadmo-
 dum & saluatori nostro est oblatum. Nona hora, qua
 ieiunantes soliti erant cibum sumere, hoc est, tertia
 post meridiem. Meum sacrum .s. ieiuniū, resoluet .i.
 violabit. Sitim peregit .i. protraxit; quanquam dixis-
 set sitio. Rotunda cauea, amphitheatrum definit in
 quo gladiatores concurrebant; & ferarum venatio-
 nes representabātur, & multi martyres excarnificati
 sunt. Spectacula cruenta .s. gladiatorum. Voluptas
 fremit .s. spectatorū fauentium alterutri ex gladiato-
 ribus. Niger minister .i. fumidus ex fuligine. Facibus
 supremis, quia constructa pyra siue lignorum strue:
 tandem faces subdebantur. Qui dum dissoluit, ex car-
 cere. Fracto antro .i. corpore quod est animi carcer in
 quo detinetur inuitus. Sodales, amici martyrum, vn⁹ ex
 sodalibus illis. Pronus, pedibus aduolutis. Faceffite .i.
 discedite. Obsequela .i. ministerium. Grauet, id est,
 grauiorem & molestiorem faciat. Pedes resoluam,
 id est, ex calciabo. Vinculis, id est, calceis qui sunt qua-
 si pedum vincula. Velut Moyses. Exodi. iij. Sacram
 cremationem, id est, rubum qui incensus non crema-
 batur. Astare deo, id est, accedere ad deum. Vestigia
 pura, id est, calceis nudata, sic Iuuenalis. Obser-
 uant vbi festa mero pede sabbata reges. Stabat cal-
 ce mero, id est, nudo vt Iuuenalis, dixit mero pede.
 Spiritus, id est, angelus qui spiam. Et serit loquelam
 .i. aere verberato profert verba. Tenui pūcto .i. breui
 momento. Rapit vitam, id est, non auferit vitam sed
 reddit restituitq; Fugiet, quia per hos ignes fugient

ignes æternos gehennæ. Minantur, cū ediuerso ignes
soleant cremandis minari. Nexus decidunt, id est, vin-
cula. Pœna, i. vinculum manuum. In morem crucis, i.
expensas eorum more qui sunt affixi cruci. Trium, s.
puerorum qui iussu Nabucdonosor immissi sunt in
fornacem ignis ardentis. Illis pepercit, quia illæsi ex
fornace sunt egressi. Hi vero passi sunt pro Christi
nomine; atque ex igni consecuti sunt coronam. Ardor
vaporis, id est, vapor ardens. Aduolaret, vt se velo-
cius adureret. Missos ex corporibus, id est, solutos &
expeditos. Sibiq; reddi, i. restitui sibiipsis, quia dum
anima est in corpore non est sui iuris. Ergo cum eua-
dit ex corpore restituitur sibiipso. Satelles, id est, vnus
ex ministris præsidis. Filiolæ herili, id est, domini sui.
Notam sceleris, id est, crimen & infamiam patris, hoc
est ipsos martyres. Forum, id est, amphitheatrum vbi
sunt concremati. Virginitas, id est, filia præsidis vir-
go. Per sudum, id est, per serenum Vergi. per sudum
rutilare vident. Fauille, id est, cineres. Perfusa mero,
nam mortuorum cineres vino consueuerunt spargi.
Vergilius. vj. Aeneid. reliquias vino & bibulas laue-
re fauillas. Discretis sepulchris, id est, in diuersis locis
distributæ. Mixtim quod in sepulchrorum monumē-
tis sæpe legimus mixtis cineribus. Nostre vrbis, non
quod Tarraco sit patria Prudētij sed nostram vocat
quia Hispanus. Eminens cunctis quippe aqua est co-
gnominata prouincia Tarraconēsis terrarū pyreneæ-
rum, id est, adiacentium montibus Pyreneis. Anicla
per syncopen pro anicula, sicut periculum & seclū pro
periculum & seculum. Mixtis modis, id est, cantibus
modulatis. Paribus in martyrio. Pares camœnas, id
est, hymnos vt sit metonymia cum ponimus deum
præsidem pro re cuius est præses. In arce, id est, in vr-
be. Murmur littoris resultans ex hymnorum concē-
tu. Freta feriata, id est, maria festum diem agētia. Nam
feriæ sunt dies festi, Tegens ab igni, in die, scilicet, in-
dicij protegens te. Reuoluens, id est, repetens & me-
morans. Endecasyllabos, quia hi versus vt in princi-
pio diximus phaleutici sunt vndecim syllabarum.

Hymnus Quirini martyris et Episcopi ecclesie Sisciane

Carmen est glyconium, constans Spondeo, Choriā
bo, & Pyrihichio, seu Iambo, hoc modo;

— — — — —

I Nsignem meritis uirum
Quirinum placitum deo
Vrbis mœnia Sisciae
Concessum sibi martyrem
Complexu patrio fouent,
H ic sub Galerio duce,
Qui tunc Illyricos sinus
Urgebat ditionibus,
Fertur catholicam fidem
Inlustrasse per exitum.
N on illum gladij rigor,
Non incendia, non feræ
Crudeli interitu necant,
Sed lymphis fluuiialibus
Gurges dum rapit, abluit.
N il refert uitreo æquore,
An de flumine sanguinis
Tingat passio martyrem,
Aequæ gloria prouenit
Fluctu quolibet uuida.
S ummo pontis ab ardui
Sanctæ plebis Episcopus
In præceptis fluuii datur,
Suspendum laqueo gerens
Ingentis lapidem mole.
D iectum placidissimo   Amnis uertice suscipit,
Nec mergi patitur sibi,   Miris uasta natatibus

- Saxi pondera sustinens,
S pectant eminus è solo
Doctorem pauidi greges
Nam Christi populus frequens
Riparum sinuamina
Stipato agmine sepserat.
S ed Quirinus ut eminens
Os circumtulit, heu suos
Exemplo trepidos uidet,
Nil ipse propriij memor
Inter stagna pericli.
C onfirmat pia pectora,
Verbis mirificis rogans,
Ne quem talia terreant,
Neu constans titubet fides,
Aut poenam putet emori.
D icentem fluitantibus
Annis terga uehunt uadis,
Nec substrata profunditas
Saxoq; & laqueo, & uiro
Audet sponte dehiscere.
S ensit martyr Episcopus
Iam partam sibi præripi
Palman mortis, & exitus,
Ascensumq; negarier
Aeterni ad solium patris.
I esu cunctipotens, ait,
Haud quaquam tibi gloria
Hæc est insolita, aut noua,
Calcare fremitum maxis,
Prona & flumina sistere.

- S** cimus discipulum Petrum
Quum uestigia tingeret
Mortali trepidus pede,
Dextra subsidio tuæ
Subiecisse salum solo.
- I** ordanem quoq; nouimus
Tortis uorticibus uagum,
Dum fertur rapido impetu,
Ad fontem refuis retro
Confugisse meatibus
- H** æc miracula sunt tuæ
Virtutis domine, ut modo
Suspendar leue prænatans
Summo gurgite fluminis,
Cum collo scopulum traham.
- I** am plenus titulus tui est,
Et uis prodita nominis,
Qua gentilis hebet stupor,
Absoluas precor optime
Huius nunc animæ moras.
- Q**uid possis, probat amnicus
Qui uectat silicem liquor.
Hoc iam quod superest cedo,
Quo nil est pretiosius
Pro te Christe deus mori.
- O** rantem simul halitus,
Et uox deserit, & calor,
Scandit spiritus ardua.
Fit pondus graue saxum
Corpus suscipiunt aquæ.

Quirini episcopi & martyris

INsignem meriti. Carmen est glyconicum constas spondeo, choriambo, & pyrrhichio. Fuit autem hic martyr ex Siscia vrbe Pannoniæ superioris vt scribit Ptolemæus, & Strabo libro septimo. Insignem. Ordo est, mœnia vrbis Siscia fouent complexu patrio Quirinum insignem meriti virum. martyrem sibi concessum, id est, ipsi vrbi. Illyricos sinus, id est, qui præerat Illyriæ: quæ est contermina Pannoniæ, & est sumptum ex Vergilio primo Aene. Illyricos penetrare sinus. Per exitum, id est, per mortem. Abluit, quia in aqua extinctus affecutus est quod alij martyres sanguinis effusione, ideo subdit nil refert vitreo æquore. Fluctu quolibet vuida, vel fluminis vel sanguinis. Summo pontis, incipit narrare quo pacto gestum est hoc. Summo pontis, id est, a summitate pontis ardui. In præceps, id est, in præcipitium. Nec patitur mergi sibi, id est, vt in se mergatur e solo, id est, ex ripa fluminis. Sinuamina riparum, id est, ripas sinuosas & obliquas. Suo exemplo trepidos, id est, timentes ne ipsi quoque eodem modo traherentur ad mortem. Terga amnis, id est, superficies luminis. Fluitantibus vadis, id est, corrente flumine. Nec substracta profunditas, id est, flumen profundum subiectum. Dehiscere, id est, aperiri & cedere. Gloria insolita, quia non est nouum quod super æquora ambulaueris, quodque Iordanem conuerteris retrorsum. Subiecisse salum solo, id est, fecisse mare stabile in quo posset ingredi quasi in solo. Iordanem quoque nouimus, de quo lege volumus Iosue. Vt modo suspendar, id est, suspensus trahar. Traham scopulum, id est, lapidem collo appensum. Plenus titulus, id est, gloria. Vis nominis prodita, id est, manifestata. Quam gentilis stupor habet. i. stupet & miratur.

291

AVRELII PRVDENTII.
LOCVS VBI MARTYRES PASSI
sunt, quod nunc Baptisterium appellatur.

Carmen est Elegiacum:

* **E** Lectus Christo locus est, ubi corda probata
Prouehat ad cœlū, sanguine purget aqua
Martyrium pulchra morte tulere uiri.
Hic etiam liquido fluit indulgentia fonte,
Ac ueteres maculas diluit amne nouo.
Qui cupit æternum cœli conscendere regnum,
Huc ueniat sitiens, ecce parata uia est.
Ante coronati scandeant ardua testes,
Atria nunc lotæ celsa petunt animæ.
Spīritus æterno solitus descendere lapsu,
Vt dederat palmam, sic tribuit ueniam.
Haurit terra sacros, aut fonte, aut sanguine rores,
Exundatq; suo iugiter unda Deo.
Ipse loci est dominus, laterum cui uulnere utroq;
Hinc cruor effusus fluxit, & inde latex.
Ibitis hinc, ut quisq; potest per uulnera Christi,
Deuectus gladijs alter, & alter aquis.

PASSIO CASSIANI MAR-
tyris in foro Corneliano.

Carmen heroicum, cui adnexū est senariū Iambicū.

Sylla forum statuūt Cornelius, hoc Itali urbem
Vocant ab ipso conditoris nomine.
Hic mihi quum peterem te rerum maxima Roma,
Spes est oborta proſperum Christum fore.

- S** tratus humi tumulo aduoluebar, quem sacer ornat
Martyr, dicato Cassianus corpore.
- D**ū lachrymās meās reputo mea uulnera, & omnes
Vitæ labores, ac dolorū acumina,
- E** rexi ad cœlum faciem, stetit obuia contra
Fucis colorum picta imago martyris.
- P** lagas mille gerens, totos lacerata per artus,
Ruptam minutis præferens punctis cutem.
- I** mumeri circum pueri, miserabile uisu,
Confossa paruis membra figebant stilis.
- V** nde pugillares soliti percurrere ceras.
Scholare murmur adnotantes scripserant.
- A** edituus consultus ait, quod prospicis hospes
Non est inanis, aut anilis fabula,
- H** istoriam picturæ refert, quæ tradita libris,
Veram uetusti temporis monstrat fidem.
- P** ræfuerat studijs puerilibus, & grege multo
Septus, magister literarum sederat.
- V** erba notis breuibus comprehendere cuncta peritus,
Raptimq; punctis dicta præpetibus sequi.
- A** spera nonnunquam præcepta, & tristia uisa,
Impube uulgus mouerant, ira & metu.
- D** octor amarus enim discenti semper Ephebo,
Nec dulcis ulli disciplina infantiae est.
- E** cce fidem quatiens tempestas seuæ, premebat
Plebem dicatam christianæ gloriæ.
- E** xtrahitur cœtu è medio moderator alumni
Gregis, quod aris supplicare spreuerat.
- P** enarum artifici quærenti, quod genus artis
Vir nosset, alto tam rebellis spiritu.

R espondent, agmen tenerum, ac puerile gubernat,
Fictis notare uerba signis imbuens.

D ucite conclamat captiuum ducite, & ultro
Donetur ipsis uerberator paruulis,

V t libet illudant, lacerent impune, manusq;
Tingant magistri feriatas sanguine.

L udum discipulis uolupe est ut præbeat ipse
Doctor seuerus, quos minis coërcuit.

V incitur post terga manus, spoliatus amictu,
Adest acutis agmen armatum stilis.

Q uantum quisque odij tacita conceperat ira,
Effudit ardens felle tandem libero.

*Fragiles C onijciunt alij * lapides, inq; ora tabellas
Frangunt, relisa fronte lignum dissilit.

B uxa crepant cerata, genis impacta cruentis,
Rubetq; ab ictu curua tumens pagina.

I nde alij stimulos, & acumina ferrea uibrant,
Qua parte aratis cera sulcis scribitur.

E t qua secti apices abolentur, & æquoris hirti
Rursus nitefcens innouatur area.

H inc foditur Christi confessor, & inde secatur,
Pars uiscus intrat molle, pars scindit cutem.

O mnia membra manus pariter fixere cruenta,
Totidemq; guttæ uulnerum stillant simul.

M aior tortor erat, qui summa pupugerat infans,
Quam qui profunda perforarat uiscera.

I lle leuis, quoniam percussor morte negata
Seuire * solis scit dolorum spiculis.

*Solefcit H ic quanto interius uitalia condita pulsata,
Plus dat medelæ dum necem prope applicat.

- E ste precor fortes, & vincite uiribus annos,
Quod defit æuo, suppleat crudelitas.
S ed male conatus tener, infirmusq; laborat,
Tormenta crescunt dum fatiscit carnifex.
Quid gemis, exclamat quidam, tute ipse magister
Istud dedisti ferrum, & armasti manus.
R eddimus ecce tibi iam millia multa notarum,
Quæ stando, flendo, te docente excepimus.
N on potes irasci quod scribimus, ipse iubebas
Nunquam quietum dextera ut ferret stilum:
N on petimus toties te præceptore negatas
Auare doctor, iam scholarum ferias.
P angere puncta libet, sulcisq; intexere sulcos,
Flexas catenis impedire uirgulas.
E mendes licet inspectos longo ordine uersus,
Mendosa forte si quid errauit manus.
E xerce imperium, ius est tibi plectere culpam,
Si quis tuorum te notauit segnius.
T alia ludebant pueri per membra magistri,
Nec longa fessum pœna soluebat uirum.
T andem luctantis miseratus ab æthere Christus,
Iubet resolui pectoris ligamina
D ifficilesq; moras animæ, ac retinacula uitæ
Relaxat * artus, & latebras expedit. * Arctas
S anguis ab interno uenarum fonte patentes,
Vias sequutus, deserit præcordia.
T otq; foraminibus penetrati corporis exit,
Fibrarum anhelans ille uitalis calor.
H æc sunt quæ liquidus expressa coloribus hospes
Miraris, ista est Casiani gloria.

Suggere si quod habes iustum, uel amabile uotum,
 Spes si qua tibi est, si quid intus aestuas.
 Audit crede preces martyr prosperrimus omnes,
 Ratasq; reddit, quas uidet probabiles.
 Pareo, complector tumultū, lachrymas quoq; fundo,
 Altar te pescit ore, saxum pectore.
 Tunc arcana mei percenseo cuncta laboris,
 Tunc quod petebam, quod timebam murmuro.
 Et post terga domum dubia sub sorte relictam,
 Et spem futuri forte nutantem boni.
 Audior, urbem adco, dextris successibus utor:
 Domum reuertor, Cassianum prædico.

ROMANI MARTY-
 ris supplicium.

Carminis ratio eadem est, quæ fuit præfatio-
 nis psychomachiae, Senex fidelis.

Romane Christi fortis adsertor dei,

Ioannes Sichardus.

ROMANE Christi fortis.) Supplicium Roma-
 ni martyris, quod Aldus Romanus seorsim tragæ-
 diae nomine imprefferat, ex industria insetuimus Co-
 ronatis, ne quis hoc putet negligentia factum. Nam
 quum exemplaria, quæ vidi, omnia ita haberent, mo-
 do quæ essent paulo vetustiora, tum etiam res ipsa
 cum argumento coronatorum bene conuenit. Quid
 aut Aldo in mentem uenerit, diligenti alioqui homi-
 ni, sed in no uandis perfacili, ipse viderit: mouit, opi-
 nor, id quod alicubi tragædiam ipse appellat, sed hoc
 quam conueniat ad inscriptionem, non satis video.

Elinguis oris organum fauor moue,
 Largire comptum carmen infantissimo,

- Fac ut tuarum mira laudum concinam.
 Nam scis & ipse posse multos eloqui.
- P** lectrum palati, & faucium sæuius tibi,
 Tortorreuulsit, nectamen silentium
 Indixit ori, quo fatebaris deum,
 Vox ueritatis testis, extingui nequit,
 Nec si recisis palpitet meatibus.
- S** ic noster hærens sermo linguæ debili
 Balbutit, & modis laborat absonis:
 Sed si superno rore respergas iecur,
 Et spiritali lacte pectus inriges,
 Vox impeditos rauca laxabit sonos.
- E** uangelista scripsit ipsum talia
 Præcepta Messian dedisse apostolis,
 Nolite uerba, quum sacramentum meum
 Erit canendum, prouidenter quærere:
 Ego imparatis, quæ loquantur, suggeram.
- S** um mutus ipse, sed potens facundiæ,
 Mea lingua Christus luculenter differet,
 Ipse explicabit quos supremo spiritu
 Dæmon tumultus dum domatur, mouerit,
 Furore pestis peior in nouissimo.
- S** ic uulneratus anguis ictu spiculi
 Ferrum remordet, & dolore sæuior,
 Quassando preßis immoratur dentibus,
 Hastile fixum sed manet profundius,
 Nec cassa sentit morsuam pericula
- G** alerius * urbis forte Romanæ statum
 Ductor regebat, ut refert antiquitas,
 Immitis, atrox, asper, implacabilis,

* orbis

Edicta late mundum in omnem miserat,
Christum negaret quisq; mallet uiuere.

Legio. Hæc ille serpens ore dictat * regio,
Qui mortuorum de sepulchris exiens
Clamat. Quid ante tempus aduentu cito
Mearegna soluis? parce fili altissimi,
Vel possidere corda porcorum iube.

Praefectus istis imminens negocijs
Asclepiades, ire mandat milites
Ecclesiasten quæ de sacrijs
Raptare plebem, mancipandam uinculis,
Ni disciplinam Nazarenam respuat.

Mox ipse templum cogitans inrumpere,
Et dissipare sancta sanctorum studens,
Armis profanus præparabat impijs
Altaris aram funditus pessundare,
Foresq; & ipsas in ruinam soluere.

Praecurrit index his repente cognitis
Romanus, sacrae heros excellentiae,
Venire in armis perduelles nunciat,
Animos pauentum præstruens hortatibus,
Stent ut parati, neue cedant turbini.

Conspirat uno foederatus spiritu
Grex Christianus, agmen imperterritum,
Matrum, uirorum, paruulorum, uirginum,
Fixa & statuta est omnibus sententia
Fidem tueri, uel libenter emori.

Refert repulsus miles ad subsellia,
Plebis rebellis esse Romanum ducem,
Flagrare cunctos peruicaci audacia,

Iugulos reiectos obstinate opponere,
Quo gloriosa morte fortes oppetant.

Praeceptis iubetur inde Romanus rapi,
Solutusq; ut incitator, & fax omnium,
Pro contumaci plebe causam dicere,
It non resistens, seq; uinciri petit,
Flexas & ultro torquet in tergum manus,

Amor coronæ * penè praeuenit truce
Licetoris artem, sponte nudas offerens
Costas, bisulcis execandas ungulis.
Irrumpit altum limen, & praekonibus
Stupore mutis, ipse tortorem trahit.

*Pone.

Astanti ob ora sic tyrannus incipit:
Infame monstrum, uilis, intestabilis,
Tu uentilator urbis, & uulgi leuis
Procella, mentes inquietas mobiles,
Ne se imperita turba dedat legibus.

Populare quiddam sub colore gloriae
Inliterata credidit frequentia,
Ut se per æuum consecrandos autument,
Si bella diuis ceu gigantes inferant
Victiq; flammis obruantur montium.

Hoc tu parasti perditæ spectaculum
Cladis cruentæ de necandis ciuibus,
Quos ut profanos impiati, & seculi
Reos, necesse est te magistro interfici,
Tu causa mortis, tu malorum signifer.

Ni fallor, æquum est, ut quod autor improbus
Tolerare multos compulisti, ut carnifex,
In te recurrat, proq; tantis cædibus

Quæ mox futuræ, primus exitium luas,
Feras & ipse quod ferendum suaseras.

His ille contra reddit ore libero:

Amplector ô præfekte, nec me subtraho,
Vt pro fideli plebe solus immoler,
Dignus subire cuncta, si me consulas,
Quæcunque uestra iusserit crudelitas.

Intrare seruis idolorum, ac demonum,
Sanctam salutis non licet nostræ domum,
Ne pollatur purus ornandi locus:
Confido sancto spiritu nunquam tibi
Dandum, ut beatum limen attingas pede.

Nisi forte noster factus, in nostrum gregem
Mereare sumi, quod pater faxit deus.
Incensus his Asclepiades, iusserat
Eviscerandum corpus eculeo eminus
Pendere, & uncis, * uinculisq; crescere.

* unguis
lis

Apparitores sed furenti suggerunt
Illum uetusta nobilem prosapia,
Meritisque multis esse primum ciuium.
Iubet amoueri noxialem stipitem,
Plebeia clarum poena ne damnet uiram.

Tundatur, inquit, tergum crebris ictibus,
Plumboq; ceruix uerberata extuberet:
Persona quæq; competentèr plectitur,
Magniq; refert uilis, an sit nobilis
Gradu reorum, formator mentis datur.

Pulsatus ergo martyr illa grandine,
Postquam inter ictus dixit hymnum plumbeos,
Erectus insit, absit ut me nobilem

Sanguis parentum præstet, aut lex curiæ,
Generosa Christi secta nobilitat uiros

Si prima nostris quæ sit in cunabulis
Origo, textu stemmatis recenseas:
Dei parentis esse ab ore cœpimus,
Cui quisq; seruit, ille uere est nobilis,
Patri rebellis, inuenitur degener.

Honos deinde stemmati accedit nouus,
Et splendor ingens, ut magistratus uenit,
Si confitendi nominis testem probum
Signent iniusta ferri, & ignis uulnera,
Et uim dolorum mors sequatur incluta.

Cave benignus esse * peruerse uelis,
Nec mi remissus leniter pepercereis.
Incumbe membriis tortor, ut sim nobilis,
His ampliatus si fruam successibus,
Genus patris, matrisq; floccifecero,

*peruer:
sibilis

Hæc ipsa uestra dignitatum culmina
Quid esse censes? nonne cursim transeunt
Fasces, secures, sellæ, prætextæ, togæ,
Licitor, tribunal, & trecenta insignia
Quibus tumetis, moxq; detumescitis?

Quoniam consulatum initis, ut uernæ solent,
(Pudet fateri) farre pullos pascitis,
Aquila ex eburna sumit arrogantiam
Gestator eius, ac superbit belluæ
Inflatus osse, cui figura est alitis.

Iam si sub aris ad sigillorum pedes
Iaceatis infra sectilem quercum siti,
Quid esse uobis æstimem proiectius?

Nudare plantas, ante carpentum scio
Procures togatos, matris Ideæ sacris.

Lapis nigellus euehendus effedo,
Muliebris oris clausus argento sedet,
Quem dum ad lauacrum præeundo ducitis,
Pedes remotis atterentes calceis
Almonis usque peruenitis riuiulum.

Quid illa turpis pompa? nempe ignobiles
Vos esse monstrat, quum Iuperci curritis
Quem seruulorum non reat uilissimum,
Nudus plateas si per omnes cursitans,
Pulset puellas uerberare * actas ludicro? * Ictas.

Ioannes Sichardus.

Pulsat puellas uerberare actas ludicro.) Euandrum
ex Arcadia instituisse ludicrum Titus Liuius scribit,
ut nudi iuuenes Lycæum Pana venerantes, per luxū
atque lasciuiam currerent, atque obuías puellas scuti-
cis per iocum pulsarent, quibus stulte creditū est vul-
go fecunditatem procurari. Meminit totius ludicri
Quidius in libris Fastorum.

Miseret tuorum me sacrorum, et principum,
Morumq; Roma seculi summum caput,
Age explicemus, si placet, mysteria
Præfekte uestra, iam necesse est audias,
Nolis uelis, nequid colatis sordium.

Nec terret ista, qua tumes uesania,
Quod uultuosus, quod supinus, quod rigens,
T tormenta lethi comminaris asperi:
Si me mouere rebus ullis niteris,
Ratione mecum, non furore dimica.

*Iubes relictis patris, & Christi sacris,
Vt tecum adorem foeminas, ac mille mares,*

Ioannes Sichardus.

V T T E C V M A D O R E M F O E M I & c.
Longum est recensere supra eorum, qui olim sunt p
dijs culti. Lactantius Firmianus multas enumerat my
riades, quibus factum fuit, vt deorum numerus anti
quitus pene creuerit in immensum, fueritque maior
cœlitum, quam hominum, id quod Plinius ridens tes
tatur lib. secundo. Veteres enim quum vrbium suarū
conditores, aut generis autores maximos vellent ex
teris videri, eos in numerum deorum mox referebāt;
atq; ita demum accidit, vt quum vel stuprorum, vel
male consultorum colorem quærerent, ne vel puti
das facerent origines suas, aut stultitiæ arguerentur,
si quando res secus quam putabant accidisset, ad de
os referrent. Ita Romulus ex Marte nobis prodijt, &
Alexander magnus ex Ioue Hammone, dum non in
uenit, quo matris adulterium cælet, se genitum men
titus est.

*Deos, deasq; deq; sexu duplici
Natos, nepotes, abnepotes æditos,
Ac tot stuprorum sordidam prosapiam.*

*N ubunt puellæ, sæpe luduntur dolis,
Amasionum comprimuntur fraudibus:
Incesta feruent, furta mœchorum calent,
Fallit maritus, odit uxor pellicem,
Deos catenæ colligant adulteros.*

*O stende quæso, quas ad aras præcipis
Veruece cæso fumet ut cesses meus:
Delphos ne pergam: sed uetat palestrici
Corrupta Ephebi fama, quem uester deus
Effœminauit Gymnadis licentiâ.*

Mox fleuit impuratus occisum graui
 Disco, & dicauit florulentum succubam.
 Conductus idem pauit alienum pecus,
 Furem deinde perdit passus gregis
 Segnis bubulcus, tela & ipsa perdidit.
 An ad Cybellis ibo lucum pineum?
 Puer sed obstat Gallus ob libidinem,
 Per triste uulnus, perq; sectum dedecus
 Ab impudicæ tutus amplexu deæ:
 Per multa matri sacra plorandus spado.
 Sed credo magni limen amplectar Iouis,
 Qui si citetur legibus uestri reus,
 Laqueis minacis implicatus Iuliæ,

Ioannes Sichardus.

LAQVEIS MINACIS IM-
 Plicatus IULIAE. Merito Iouem,
 si in ius vocetur, pœnam daturum scribit legi Iuliæ,
 quæ in adulteros scripta fuerat. Vix enim alterius
 non modo dei, sed ne quidem profligatissimi nebu-
 lonis tot reperias libidinis exempla dum nunc in Di-
 anam, aliquando in taurum, arietem, aquilam, cycnū
 Satyrum, Amphytrionem, pastorem, serpentem, ho-
 minem, atq; demum ubi his artibus non procedit, in
 ignem, & aurum se transformat.

Luat seueram uictus & Scantiniam,
 Te cognitore dignus ire in carcerem.
 Quid aureorum conditorem temporum

Ioannes Sichardus.

QVID AVREORVM CONDITO-

REM TEMPORVM. Saturnum intelli-
git, qui dum Iouem filium fugit. Latio nomen indi-
dit, eo quod isthic tutus a filij insidijs latuisset. Re-
gnante autem Saturno, tam bene fuit actum de mor-
talibus, vt nullus tū sit inuentus, qui furti argui pos-
set. Vnde & factum est, quemadmodum Macrobius
testatur, ut Romani ærarium in templo Saturni esse
voluerint, tanquam a furibus, si ob nullam aliam cau-
sam, certe Saturni numine, tutum.

Censes colendum? quem fugacem non negas

Latuisse furtim, dum reformidat malum:

Quem si beate uiuere audit Iuppiter,

Plectat necesse est oculendi conscios.

Quid inter aras disidentium numinum

Putas agendum? Martis indignabitur

Offensa uirtus, si colatur Lemnius.

Iunonis iram sentiet, quisque ut deum

Signo aut sacello consecrarit Herculem,

Dicis licenter hæc Poëtas fingere,

Sed sunt & ipsi talibus mysterijs

Tecum dicati, quodq; describunt, colunt

Tu cur piaculum tam libenter leſtitas?

Cur in theatris te uidente id plauditur?

Cyrenus stuprator peccat inter pulpita.

Saltat * tonantem tauricornem Lydius,

Spectator horum pontifex summus sedes,

Ridesq; & ipse nec negando diluis,

Quum fama tanti polluaturnuminis,

Cur tu Sacrate percachinnos solueris,

Quum semaritum fingit Alcmena deus?

* comatē

Meretrix Adonin uulneratum scænica

Libidinoso plangit affectu palàm.

Nec te lupanar Cypridis sanctæ mouet?

Quia quod sub ipsis ueritas signis patet,

Formata in ære criminum uestigijs.

Quid uult sigillum semper adfixum Ioui

Auis ministræ inempe uelox armiger

Leno exoletum qui tyranno pertulit,

Facem recincta ueste prætendit Ceres,

Cur si deorum nemo rapuit uirginem,

Quam nocte quærens mater errat peruigil,

Fusos rotantem cernimus Tyrinthium?

Cur sine ære non fuit ludibrio?

Quid rusticorum monstra detestor deum?

Faunos, Priapos, fistularum præsides,

Nymphas natantes, incolasq; aquatiles,

Sitas sub alto more ranarum lacu,

Diuinitatis ius in algis uilibus?

Ad hæc colenda me uocas censor bone?

Potès ne quicquam tale, si sanum sapis,

Sanctum putare? nonne pulmonem mouet

Derisus istas intuens ineptias,

Quas uinolentæ somnijs fingunt anuus?

Aut si quid usquam est uanitatis mysticæ,

Nobis colendum est, ipse primus incipe,

*Pronusq; adora quicquid in terris sacri est,

Deos Latinos, et deos Aegyptios,

Quis Roma libat, quis Canopus supplicat.

Venerem precaris? comprecare et Simiam,

Placet sacratus asspis Aesculapij?

*promiss
cuc.

Crocodilus, Ibis, & Canes cur displicent?

Adpone toris relligiosas arulas

Venerare acerbum Cepe, mordax Allium.

Fuliginosi thure placantur Lares,

Et respuuntur consecrata holuscula:

Aut unde maior esse maiestas focus,

Quàm nata in hortis sarculatis creditur,

Si nomen ollis, numen & porris ineste

Sed pulchrares est formam ære sculptilis,

Quid imprecabor officinis Græciæ,

Quæ condiderunt gentibus stultos deos?

Forceps Myronis, Polycleti malleus

Natura uestrum est, atque origo cœlitum.

Ars seminandis efficax erroribus,

Barbam rigentem dum Iouis circumplicat,

Dum defluentem leniter flectens comam,

Limat capillos, & corymbos Liberi,

Et dum Mineruæ pectus hydri asperat,

Iniecit atram territis formidinem,

Vt fulmen æris ceu tonantis horreant,

Tremant uenenum sibilantis Gorgonæ,

Putent Ephebum post triumphos Indicos

Ferire Thyrso posse, quum sit ebrius.

Tum quod Dianam molle succinctam uident,

Venantis arcum pertimescunt uirginis,

Si forte uultum tristioris Herculis

Liquore crispo massa sinxit fusilis,

Clauam minari, ni colatur creditur.

Iam quis pauentum corda terror occupat?

Iunonis iram si polite expresserit,

Velut retortis intuens obtutibus,
 Auertat ora delitantis hostia,
 Lapis seuera fronte mentitur minas.

Miror quod ipsum nō sacratis Mentorem,
 Nec templum, & aras ipse Phidias habet
 Fabri deorum, uel parentes numinum:
 Qui si taminis institissent segnius,
 Quum condiderunt gentibus stultis deos,
 Non esset ullus Iuppiter conflatis.

Non erubescis stulte, pāgo dedite,
 Te tanta semper perdidisse obsonia:
 Quæ dijs ineptus obtulisti talibus,
 Quos trulla, peluis, cantharus, sartagine,
 Fracta, & liquata contulerunt uasculæ

Ignosco fatuis hæc tamen uulgaribus,
 Quos lana terret discolor in stipite,
 Quos saepe falsus circulator decipit,
 Quibus omne sanctū est, qđ pauendū * uanitate:
 Edentularum cantilenæ suaserint,

Vos eruditos miror, & doctos uiros,
 Perpensa uitæ quos gubernat regula,
 Nescire uel diuina, uel mortalia

Quo iure constent, quanta maiestas regat,
 Quicquid creatum est, * quæ creauit omnia

Deus perennis res inæstimabilis,
 Non cogitando, non * uidendo clauditur.
 Excedit omnem mentis humanæ modum,
 Nec comprehendi uisibus nostris ualet,
 Extraq; & intus implet, ac superfluit.

Intemporalis antequam primus dies

* rācidæ

* qui

* uiuendo

Esse & fuisse semper unus obtinet,
 Lux ipse uera, ueri & autor luminis
 Quum lumen esset, lumen effudit suum:
 Ex luce fulgor natus hic est filius.
 Vis una patris, uis & una est filij,
 Vnusq; ab uno lumine splendor satus
 Pleno refulsit claritatis lumine,
 Natura simplex pollet unius dei,
 Et quicquid usquam est, una uirtus condidit.
 Cælum, solumq; uim marini gurgitis,
 Globos dierum, noctiumq; præsidēs,
 Ventos, procellas, fulgura, imbres, nubila,
 Septentriones, hesperos, æstus, niues,
 Fontes, priuinas, & metalla, & flumina
 Prærupta, plana, montium conuallia
 Feras, uolucres, reptiles, natatiles,
 Iumenta, pecua, subiugales belluas,
 Flores, fruteta, germina, herbas, arbores
 Quæ sunt odori, quæq; uernant esui.
 Hæc non labore, & arte molitus deus,
 Sed iussione, quam potestas protulit
 Mandauit esse, facta sunt quæ non erant,
 Verbo creauit omniformem machinam,
 Virtus paterna semper in uerbo fuit.
 Cognostis ipsum, nunc colendi agnoscite
 Ritum, modumq; quale sit templi genus
 Quæ dedicari sanxerit donaria,
 Quæ uota poscat, quos sacerdotes uelit,
 Quod mandet illic nectar immolari.
 Ad eam sibi ipse mente in hominis condidit

Ioanne Srichardus.

AEDem sibi ipse mente in ho.

Hoc est nimirū, quod toties a Paulo nobis occinitur:
Nescitis quia templum dei estis? Nō est enim ubi ma-
gis coli velit Christus, quam intra nosmetipfos: id
consequimur si sanctimoniz studuerimus, sine qua
nemo placebit deo.

*Viuam serenam, sensualem, stabilem,
Solui incapacem posse, nec destructilem,
Pulchram, uenustam, præminentem culmine,
Discriminatis inlitam coloribus.*

Illic sacerdos stat sacrato in limine,
Foresq; primas uirgo custodit fides
Innexa crines uinculis regalibus,
Poscit litari uictimas Christo & patri
Quas scit placere, candidatas simplices.

Frontis pudorem, cordis innocentiam,
Pacis quietem, castitatem corporis
Dei timorem, regulam scientiæ,
Ieiuniorum parcitatem sobriam,
Spem non iacentem, semper & largam manum.

Ex his amœnus hostijs surgit uapor,
Vincens odorem balsami, thuris, exoci,
Auræ madentes Persicorum aromatum,
Sublatus inde, cœlum adusque tollitur,
Et prosperatum dulce delectat deum.

Hanc disciplinam quisquis insensus uetat,
Vetat probatum uiuere, & sanctum sequi,
Vetat uigorem mentis alte intendere
Nostriq; acumen ignis ad terram uocat,
Nec excitari uim finit prudentiæ.

O mēsa

Omersa limo cæcitas gentilium,
 O carnulenta nationum pectora
 O spissus error, ô tenebrosus genus.
 Terris amicum, deditum cadaueri,
 Subiecta semper intuens, nunquam supra.
 Furor ne summus, ultima & dementia est
 Deos putare, qui creantur nuptijs?
 Rem spiritalem terrulente querere,
 Elementa mundi consecrare altaribus,
 Id quod creatum est conditorem credere
 Deasciato supplicare stipiti,
 Verris cruore scripta saxa spargere,
 Aras offellis obsecrare bubulis,
 Homines fuisse quum scias, quos consecras,
 Vrnas reorum morticinas lambere?
 Desiste iudex seculi, tantum nefas
 Viris iubere fortibusq; & liberis,
 Nihil est amore ueritatis celsius,
 Dei perennis numen asserentibus,
 Nihil est pauidi, & mors ipsa subiacet.
 Dudum coquebat differente martyre
 Asclepiades intus iram subdolan,
 Stomachatus alto felle dum longum filet
 Bilemq; tectis concipit præcordijs,
 Tandem latentis uim furoris euomit,
 Pro Iuppiter quid est quod ex hoc audio?
 Stat inter aras, & deorum imagines,
 Et quod fateri cogor, in medio foro,
 Tacente memet hic perorat perditus,
 Quicquid sacrorum est ore scædans impio.

O fas priorum, motis ô prisci status,

Ioannes Sichardus.

O FAS PRIORVM, MOTIS O PR
Legendum est, moris ô prisci status.

Inuenta regum pro salute publica
Pompiliorum nostra carpunt secula

Ioannes Sichardus.

POMPILIORVM NOSTRA CAR;
Primus enim Numa pompilius Romanos, bellis, sanguineq; gaudetes, ad humanitatem reduxit, quam ex sacrorum ritu conatus est primum suis conciliare, testis est T. Liuius.

Quis hos sophistas error inuexit nouus,
Qui non colendos esse diuos disputent?
Nunc dogma nobis Christianum nascitur,
Post euolutos mille demum consules
Ab urbe Roma, ne retexam Nestoras,
Quicquid nouellum surgit, olim non fuit
Vis summam rerum nosse? Pyrrham consule.
Vbi iste uester tunc erat summus deus,
Diuum fauore quum puer Mauortius
Fundaret arcem septicollem Romulus?
Quod Roma pollet auspicato condita
Ioui Statori debet, & dijs ceteris.

* at auis

Hoc sanctum ab æuo est, hoc ab * auis traditum,
Placanda nobis pro triumphis principis
Delubra, faustus ut secundet gloriam
Procinctus, utq; subiugatis hostibus
Ductor quietum frenet orbem legibus.

Accingere ergo quisquis es nequissime
Pro principali rite nobiscum deos
Orare uita, uel quod hostem publicum
Pati necesse est, solue pœnam sanguine.
Sprenuisse templa, respnuisse est principem

Tunc ille, nunquàm pro salute, & maximis
Fortissimiq; principis cohortibus
Aliter precabor, quàm fidele ut militent,
Christiq; lymphis ut renascantur patri,
Capiant & ipsum coelitus paraclitum.

Vt idolorum respuant caliginem
Cernant & illud lumen æternæ spei,
Non succulentis influens obtutibus
Nec corporales per fenestras emicans,
Puris sed intus quod relucet mentibus.

Pupilla carnis crassa crassum perspicit,
Et res caduca, quod resoluendum est, uidet,
Liquidis uidendis aptus est animæ liquor,
Natura feruens sola, feruentissimæ
Diuinitatis uim coruscantem capit.

Hoc opto lumen Imperator nouerit
Tuus, meusq; si uelit fieri meus:
Nam si resistit Christiano nomini,
Meus ille talis Imperator non erit,
Scelus iubenti, crede, nunquam seruiam.

Statis ministri, clamitans iudex ait,
Statis? manusq; continetis uindices?
Non rupta sulcis diffecatis uiscerae
Animam nec intus abditam rimamini,
Erumpit unde uox profana in principem?

S cindunt utrunq; milites teterrimi
 Mucrone hiulco pensilis latus uiri,
 Sulcant per artus longa tractim uulnera,
 Obliqua rectis, recta transuersis secant,
 Et iam reiectis pectus albet ossibus

Nitendo anhelant, diffluunt sudoribus
 Quum sit quietus heros in quem sæuiūt,
 Hæc inter, addit sponte Romanus loqui:
 Si quæris ô præfecte uerum noscere
 Hoc omne quicquid læcinamur, non dolet.

D olet, quod error pectori insidet tuo,
 Populos quod istos tecum trahis perditos.
 Currunt frequentes undiq; ad spectaculum
 Gentile uulgus, heu gemenda corpora,
 Crudumq; nostræ sortis exemplum * tremunt.

*trahunt

A uдите cuncti, clamo longe, ac prædico,
 Emitto uocem de catasta celsior,
 Christus paternæ gloriæ splendor, deus
 Rerum creator, noster idem particeps
 Spondet salutem perpetem credentibus.

A nimæ salutem, sola quæ non occidit,
 Sed iuge durans, dispares casus subit,
 Aut luce fulget, aut tenebris mergitur,
 Christum sequuta patris intrat gloriam,
 Disiuncta Christo mancipatur tartaro.

Curanda mercis qualitas, quæ nam mihi
 Contingat olim perpetis substantiæ,
 Nam membra paruipendo quo pacto cadant,
 Casura certe lege naturæ suæ,
 Instat ruina quod resoluendum est * ruat.

*cadat.

Nec distat ignis, & fidiculae sauiant,
 An corpus aegrum languor asper torqueat,
 Quum saepe morbos maior armet sauitia,
 Non ungularum tanta uis latus fodit
 Mucrone, quanto dira pulsat pleuresis.
Nec si iniusta laminis ardet cutis,
 Ut febris atro felle uenas exedit,
 Vel summam pellis ignis obductus coquit,
 Papulasque seruator aestuosus excitat,
 Credas cremari stridulis cauteribus.
Miserum putatis quod retortis pendeo
 Extentus ulnis, quod reuellentur pedes,
 Compago neruis quod sonat crepantibus
 Sic eiulantes ossa clamant diuidi,
 Nodosa torquet quos podagra, & arthrosis.
Horretis omnes hasce carnicum manus,
 Num mitiores sunt manus medentium?
 * Laniena quando sauit hipocraticae
 Viuum secatur uiscus, & recens cruor
 Scalpella tingit, dum putredo abraditur.
Putate ferrum triste chirurgos meis
 Inferre costis, quod secat salubriter,
 Non est amarum quo reformatur salus,
 Videntur isti carpere artus tabidos,
 Sed dant medelam rebus intus uiuidis,
Quis nescit autem quanta corruptela sit
 Contaminatae carnis ac solubilis?
 Sordet, tumescit, liquitur, foetet, dolet,
 Inflatur ira, soluitur libidine:
 Plerumque felle tincta liuores trahit.

* lamina

Aurum regeſtum nonne carni acquiritur?
 Inluſa uestis, gemma, bombix, purpura,
 In carnis uſum mille queruntur dolis,
 Luxus uorandi carnis aruinam fouet,
 Carnis uoluptas omne per neſas ruit.
 Medere quaſo carniſex tantis malis,
 Concide, carpe fomitem peccaminum,
 Fac ut reſecto debilis carnis ſitu.
 Dolore ab omni mens ſuperſit libera,
 Ne geſtet ultra quod tyrannus amputet.
 Nec terrearis turba circumſtantium,
 Hoc prædo ſolum quod peribit omnibus
 Regi, clienti, pauperiꝫ, & diuiti,
 Sic uernularum, ſic ſenatorum caro
 Tabeſcit, imo cum ſepulchro condita eſt
 I actura uilis mordet, & damnum leue,
 Si quo carendum eſt perdere extimeſcimus,
 Cur quod neceſſe eſt non uoluntas occupat?
 Natura cur non uertit in rem gloriæ?
 Legale damnum deputemus præmijs.
 Sed præmiorum forma quæ ſit fortibus
 Videamus, illa nempe quæ nunquam perit,
 Cœlo reſuſus ſubuolabit ſpiritus,
 Dei parentis perfructur lumine
 Regnante Chriſto ſtans in arce regia.
 Quandoq; cœlum ceu liber plicabitur,
 Cadet rotati ſolis in terram globus,
 Sphæram ruina menſtrualẽ deſtruet,
 Deus ſuperſtes ſolus, & iuſti ſimul
 Cum ſempiternis permanebunt angelis.

Contemne præsens utile ô prudens homo,
Quod terminandum, quod relinquendum est tibi,
O mitte corpus, rem sepulchri & funeris,
Tende ad futuram gloriam, perge ad deum.
Agnosce qui sis, uince mundum & seculum.
Vix dum elocutus martyr hanc peregerat
Orationem, quum furens interfecit
Asclepiades, uertat ictum carnis ex
In os loquentis, inq; maxillas manum,
Sulcosq; acutos, & fidiculas transferat.
Verboſitatis ipſe rumpatur locus,
Scaturientes perdat ut loquacitas
Sermonis auras, perforatis folliſibus,
Quibus ſonandi nulla lex ponit modum,
Ipsa & loquentis uerba torqueri uolo.
Implet iubentis dicta liſtor improbus,
Charaxat ambas ungulis ſcribentibus
Genas, eruentis & ſecat faciem notis,
Hiſſuta barbis ſoluitur carptim cutis,
Et mentum aduſq; uultus omnis ſcinditur.
Martyr fluentem ſatur inter ſanguinem:
Grates tibi ô præſecte magnas debeo,
Quod multa pandens ora, iam Chriſtum loquor,
Arſtabat ampli nominis præconiũ
Meatus unus, impar ad laudes dei.
Rimas patentem inuenit uox ædita,
Multisq; ſuſa riſtibus reddit ſonos
Hinc inde plures, & profatur undiq;
Chriſti patrisq; ſempiternam gloriam,
Tot ecce laudant ora, quot ſunt uulnera.

Talirepressus cognitor constantia,
 Cessare poenam præcipit, tunc sic ait:
 Per Solis ignes iuro, qui nostros dies
 Reciprocatis administrat circulis,
 Cuius recursus uix & annusducitur.

Ignis parandus iam tibi tristis rogi,
 Qui sine digno corpus istud deuoret,
 Quod perseverans tam resistit nequiter
 Sacris uetustis, nec dolorum spiculis
 Victum fatisoit, sitq; poenis fortius.

Quis hunc rigorem pectori iniecit stupor?
 Mens obstinata est, corpus omne obcalluit,
 Tantus nouelli dogmatis regnat furor,
 Hic nempe uester Christus haud olim fuit,
 Quem tu fateris ipse suffixum Cruci.

Hæc illa crux est omnium nostrum salus,
 Romanus inquit, hominis hæc redemptio est,
 Scio incapacem te sacramenti impie,
 Non posse cæcis sensibus mysterium
 Haurire nostrum, nil diurnum nox capit.

Tamen tenebris proferam claram facem
 Sanus uidebit, lippus oculos obteget,
 Remouete lumen, dicet insanabilis,
 Iniuriosa est nil uidenti claritas,
 Audi profane quod grauatus oderis.

Regem perennem rex perennis protulit,
 In se manentem, nec minorem tempore,
 Quia tempus illum non tenet, nam fons retro
 Exordiorum est, et dierum & temporum
 Ex patre Christus, hoc pater quo & filius.

- H**ic se uidendum præstitit mortalibus,
 Mortale corpus sumpsit immortalitas,
 Vt dum caducum portat æternus deus,
 Transire nostrum posset ad cœlestia:
 Homo est peremptus, & resurrexit deus.
Congressa mors est membra gestanti, deo
 Dum nostra tentat, cecidit immortalibus,
 Stultum putatis hoc sophistæ seculi,
 Sed stulta mundi summus eligit pater,
 Vt stultus esset seculi, prudens dei.
 Antiquitatem Romuli & Mauortiam
 Lupam renarras primum, & omen uulturum,
 Si res nouellas respuis, nultam recens:
 Vix mille fastis implet hanc ætatulam
 Cursus dierum, conditore ab augure,
Sexcenta possum regna pridem condita
 Proferre toto in orbe si sit ocium,
 Multo ante clara, quam capellam Gnosiam
 Suxisse fertur Iuppiter, Martis pater,
 Sed illa non sunt, hæc & olim non erunt.
Cruixista Christi, quam nouellam dicitis,
 Nascente mundo factus ut primum est homo
 Expressa signis, expedita est literis,
 Aduentus eius mille per miracula
 Prænunciatus ore uatum consono,
Reges, prophetæ, iudicesq; & principes,
 Virtute, bellis, cultibus, sacris, stilo,
 Non destiterunt formam pingere crucis,
 Crux prænotata, crux adumbrata est prius,
 Crucem uetusta combiberunt secula.

Tandem reiectis uocibus propheticis,
 Aetate nostra comprobata antiquitas,
 Coramrefulsit ore conspicabili,
 Ne fluctuaret ueritas dubia fide,
 Si non pateret teste uisu communus.
 Hinc nos & ipsum non perire credimus
 Corpus, sepulchro quod uorandum traditur,
 Quia Christus in se mortuum corpus cruci
 Secum excitatum uexit ad solium patris:
 Viamq; cunctis ad resurgendum dedit.

Cruce illa nostra est, nos patibulum ascendimus,
 Nobis peremptus Christus, & nobis deus,
 Christus reuersus, ipse qui moriens homo est,
 Natura * duplex, moritur & mortem domat,
 Reditq; in illud quod perire nesciat.

*simplex

Dixisse pauca sit satis de mysticis
 Nostrae salutis, deq; processu spei,
 Iam iam silebo, margaritas spargere
 Christi uetamur inter immundos fues,
 Lutulenta sanctum ne terant animalia

Sed quia profunda non licet luctarier
 Ratione tecum, consulamus proxima,
 Interrogetur ipsa naturalium
 Simplex sine arte sensuum sententia,
 Fuci imperitus fac ut adsit arbiter.

Da septuennem circiter puerum, aut minus,
 Qui sit fauoris liber, & non oderit
 Quenquam, nec ullum mentis in uitium cadat,
 Periclitemur quid recens infantia
 Dicat sequendum, quid nouus sapiat uigor.

- H** ancille sancti martyris uocem libens
 Amplexus, unum de caterua infantium
 Paruum, nec olim lacte depulsum, capi,
 Captumq; adesse præcipit: quid uis roga,
 Inquit, sequamur quod probarit pusio
- R** omanus ardens experiri innoxiam
 Lactantis oris indolem: Filiole ait,
 Dic quid uidetur esse uerum, & congruens,
 Vnumne Christum colere, & in Christo patrem,
 An comprecari mille formarum deos?
- A** rrisit infans, nec moratus retulit:
 Est quicquid illud, quod ferunt homines deum,
 Vnum esse oportet, quod uni est unicum,
 Quum Christus hoc sit, Christus est uerus deus.
 Genera deorum nãltanec pueri putant.
- S** tupuit tyrannus, sub pudore fluctuans,
 Nec uim decebat innocentĩ etatule
 Inferre legis, nec loquenti talia
 Furor sinebat efferatus parcere:
 Quis autor, inquit, uocis est huius tibi?
- R** espondit ille, mater, & matri deus,
 Illa ex parente spiritu docta imbibit,
 Quo me inter ipsa pasceret cunabula.
 Ego ut gemellis uberum de fontibus
 Lac paruus hausi, Christum & hausi credere.
- E** rgo ipsa mater adsit, exclamat cedo
 Asclepiades, disciplinæ & exitum
 Tristem suæ magistra spectet impia,
 Male eruditi torqueatur funere
 Infantis orba, quemq; corrumpit, fleat.

- A**bsit ministros uilis ut muliercula
Nostros fatiget, quantulus autem dolor
Vexabat artus, mortis auxilio breuis,
Oculi parentis punientur acrius,
Quàm si cruentæ membra carpant ungulæ.
- V**ix hæc profatus, pusionem præcipit
Sublime tollant, & manu pulsent nates,
Mox & remota ueste uirgis uerberent,
Tenerumq; duris ictibus tergum secent,
Plus unde lactis, quàm cruoris defluat.
- Q**uæ cautes illud perpeti spectaculum?
Quis ferre possit æris, aut ferri rigor?
Impacta quoties corpus attigerat salix,
Tenui rubebant sanguine uda uimina,
Quem plaga ferat roscidis liuoribus.
- F**erunt minaces uerberantium genas
Inlachrymasse, sponte dimanantibus
Guttis per ora barbarum frementia,
Scribas & ipsos, & coronam plebium,
Proceresq; siccis non stetisse uisibus.
- A**t sola mater hisce lamentis caret,
Soli sereno frons renidet gaudio,
Stat impiorum corde pietas fortior,
Amore Christi contumax doloribus,
Firmatq; sensum mollis indulgentiæ.
- S**itire se se paruus exclamauerat,
Animæ æstuantis ardor in cruciatibus
Hoc exigebat, lymphæ ut haustum posceret,
Quem torua mater eminus triste intuens
Vultu, & seueris uocibus sic increpat.

- P**uto imbecillo nate turbaris metu,
Et te doloris horror afflictum domat,
Non hanc meorum uiscerum stirpem fore
Deo spondi, non in hanc spem gloriæ
Te procreavi, cedere ut letho scias.
- A**quam bibendam postulas, quum sit tibi
Fons ille uiuus præsto, qui semper fluit,
Et cuncta solus irrigat uiuentia,
Intus, forisq; spiritum, & corpus simul,
Aeternitatem largiens potantibus
- V**enies ad illud mox fluentum, si modo
Animo, ac medullis solus ardor æstuet
Videre Christum, quod semel potum affatim
Sic sedat omnem pectoris flagrantiam,
Vita ut beata iam sit ire nesciat.
- H**ic hic bibendus nate nunc tibi est calix,
Mille in Bethleem quem biberunt paruuli,
Oblita lactis, & papillarum immemor
Aetas amaris, mox deinde dulcibus
Refecta poclis, mella sumpsit sanguinis.
- E**xemplum ad istud nitere, o fortis puer,
Generosa proles matris, & potentia,
Omnes capaces esse uirtutum pater
Mandauit annos, neminem excepit diem,
Ipsis triumphos annuens uagitibus.
- S**cis sæpe dixi quum docenti adluderet,
Et garrulorum signa uerborum daret,
Isaac fuisse paruulum patri unicum,
Qui quum immolandus, aram & enssem cerneret,
Ultro sacranti colla præbuerit senis

Narraui & illud nobile, ac memorabile
 Certamen, una matre quod septem æditi
 Gessere pueri, sed tamen factis uiri,
 Hortante eadem matre, in ancipiti exitu
 Pœnæ & coronæ, sanguini ut ne parcerent.

Videbat ipsos apparatus funerum
 Præsens suorum, nec mouebatur parens
 Letata quoties aut oliuo stridula
 Sartago frixum torruisset puberem,
 Dira, aut * cremasset laminarum impressio.

Comam, cutemq; uerticis reuulserat
 A fronte tortor, nuda testa ut tegmine
 Cernicem adusq; dehonestaret caput,
 Clamabat illa: * patere, gemmis uestiet
 Apicem corona regio ex diademate.

Linguae tyrannus amputari iusserat,
 Vni ex ephebis mater aiebat: satis
 Iam parta nobis gloria est, pars optima
 Deo immolatur, ecce nostri corporis
 Digna est fidelis lingua quæ sit hostia,
 Interpretes animi, enunciatrix sensuum,
 Cordis ministra, præco operi pectoris,
 Prima offeratur in sacramentum necis,
 Et sit redemptrix prima membrorum omnium
 Ducem dicatam mox sequentur cætera.

His Maccabæos incitans stimulis parens,
 Hostem subegit subiugatum septies,
 Quot foeta natis, tot triumphis inelyta,
 Me partus unus ut feracem gloriæ
 Mea uita præstet, in tua est situm manu.

* crepasset

* pater

Per huius alui fida conceptacula,
 Per hospitalem mense bisquino larem
 Si dulce nostri pectoris nectar tibi,
 Si molle gremium, grata si crepundia,
 Persiste, & horum munerum autorem adserue.

Quamnam arte nobis uiuere intus coeperis,
 Nihilumq; & illud unde corpus, nescio,
 Nouit animator solus, & factor tui,
 Impendere ipsi, cuius ortus munere es,
 Bene in datorem, quod dedit, refuderis.

Talia canente matre iam latus puer
 Virgas strepentes, & dolores * uerberum
 Ridebat, hic tum cognitor pronunciat:
 Claudatur infans carcere, & tanti mali
 Romanus autor torqueatur acrius.

* uulneris

Illum recentes per cicatricum uias
 Denuo exarabant, quaq; acutum traxerant
 Paulo ante ferrum, mox recrudescentibus
 Plagis apertas persequabantur notas,
 Quos iam superbus uictor ignauos uocat.

O non uirile robur ô molles manus,
 Vnam labantis dissipare tandiu
 Vos non * potesse fabricam corpusculi
 Vix iam cohaeret, nec tamen penitus cadit.
 Vincens lacertos dexterarum inertium.

* potestis

Citius cadauer dentibus carpunt canes,
 Longeq; morsus uulturum efficecior
 Ad deuorandas carnis offas mortuae.
 Languetis imbelli fame, ac fatiscitis,
 Gula est ferina, sed socors edacitas

E xarsit istis turbida ira iudicis,
 Seq; in supremam concitat sententiam.
 Si te morarum poenitet, finem citum
 Subeas licebit, ignibus uorabere
 Damnatus, & fauilla iam tenuis fies.

*arripes **A** biens, at ille, quum foro *abriperent uirum
 rent
 Truces ministri, pone respectans ait:
 Appello ab ista perfide ad Christum meum
 Crudelitate, non metu mortis tremens,
 Sed ut probetur esse nil, quod iudicas.

Quid differo, inquit ille, utrosq; perdere,
 Puerum, ac Magistrum, complices sectæ impiæ?
 Gladius recidat uile uix hominis caput
 Infantis, istum flamma uindex concremet,
 Sit his sub uno fine dispar exitus.

P eruentum ad ipsum cædis implendæ locum,
 Natum gerebat mater amplexu, & sinu,
 Ut primitiuum crederes foetum geri
 Deo offerendum sancti Abelis ferculo,
 Lectum ex ouili puriorem cæteris,

P uerum poposcit carnifex, mater dedit,
 Nec immorata est fletibus, tantum osculum
 Impresit unum, uale ait dulcissime,
 Et quum beatus regna Christi intraueris,
 Memento matris iam patrone ex filio.

D ixit, deinde dum ferit ceruiculam
 Percussor ense, docta mulier psallere,
 Hymnum canebat carminis Dauidici:
 Pretiosa sancti mors sub aspectu dei,
 Tuus ille seruus, proles ancillæ tuæ.

- T** aliaretexens explicabat pallium,
 Manusq; tendebat sub ictu, & sanguine,
 Venarum ut undam profluam manantium,
 Et palpitantis oris exciperet globum,
 Excepit, & charo adplicauit pectori,
A t parte campi ex altera, immanem pyram
 Texebat uslor fumidus pinu arida,
 Sarmenta mistim subdita, & foeni struem
 Spargens, liquato rore feruentis picis,
 Quo flamma pastu cresceret ferocius.
E tiam retortis brachijs furca eminus
 Romanus actus ingerebatur rogo,
 Scio, inquit ille, non futurum ut concremer,
 Nec passionis hoc genus datum est mihi,
 Sed restat ingens quod fiat miraculum.
H ec eius ossa sequitur immensus fragor
 Nubis ruentis, nimbus undatim nigro
 Præceps aquarum flumine ignes obruit,
 Alunt oliuo semicomburstas faces,
 Sed uincit imber iam madentem fomitem,
T repidare teter carnifex rebus nouis
 Turbatus, & qua posset arte, insistere,
 Versare torres cum fauillis humidis,
 Prunas manipulis confouere stupeis,
 Et semen ignis inter undas querere.
 Quod quum tumentis nunciatum est iudici,
 Commouit iram fellis implacabilis,
 Quousq; tandem summus hic nobis magus
 Inludit, inquit, Thessalorum carmine,
 Poenam peritus uertere in ludibrium.

AVRELII PRUDENTII

- F**ortasse ceruix, si secandam iussero,
 Flecti sub ense non patebit uulneri,
 Vel amputatum plaga collum diuidens,
 Rursus coibit, ac reglutinabitur,
 Humeriſq; uertex eminebit additus.
- T**entemus igitur ante partem quampiam
 Truncare ferro corporis superstitis,
 Ne morte simpla criminofus multiplex
 Cadat, uel una perfidus cade oppetat,
 Quot membra gestat, tot modis pereat uolo.
- L**ibet experiri Lerna, sicut traditur,
 Vtrum renatis pullulascat artubus,
 Ac se imminuti corporis damnis nouum
 Instauret, ipse praesto tunc erit Hercules,
 Hydrina suctus uſtum ire uulnera
- I**am nunc secandi doctus adsit artifex,
 Qui cuncta norit uiscerum confinia,
 Vel nexa neruis * disparare uincula,
 Date hunc reuulsis qui medetur osibus,
 Aut fracta nodis sarcians compaginat.
- L**inguam priorem detrahat radicitus,
 Quæ corpore omni sola uiuit nequior,
 Illa & procaci pessima in nostros deos
 Inueſta motu, fas profanauit uetus,
 Audax & ipsi non pepercit principi.
- A**rsto quidam medicus accitus uenit,
 Proferre linguam praecipit, profert statim
 Martyr reſectam, & pandit ima faucium,
 Ille & palatum tractat, & digito exitum
 Vocis pererrans, uulneri explorat locum.

*dissipare.
 re.

- L** inguam deinde longe ab ore protrahens,
 Scalpellum in usq; guttiter insertans agit,
 Illo secante fila sensim singula,
 Nunquam momordit martyr, aut os dentibus
 Compræssit arctis, * nec cruorem sorbuit, * aut
- I** mmotus & patente rictu constitit,
 Dum sanguis extra defluit scaturiens,
 Perfusa pulcher mentarussso stemmate
 Fert, & cruenti pectoris spectat decus,
 Fruiturq; & ostro uestis ut iam regiae.
- P** ræfectus ergo ratus elinguem uirum
 Cogi ad sacrandum posse quum uerbis carens
 Nil in deorum * oblaeteraret dedecus * oblaetas
 iubet reduci iam tacentem, & debilem,
 Multo loquentis turbine olim territus. ret
- R** eponit aras ad tribunal denuo,
 Et thus, & ignem uiuidum in carbonibus,
 Taurina & exta, uel suilla abdomina,
 Ingressus ille, ut hos paratus perspicit,
 Insufflat, ipsos ceu uideret demonas.
- * Irridet hoc Asclepiades latior, * Arridet
 Addit deinde: Nunquid inclementius,
 Sicut solebas, es paratus dicere?
 Effare quoduis, ac per ora ediffere.
 Permitto, uocem libere ut exerceas.
- R** omanus alto corde suspirans diu,
 Gemitu querelam traxit, & sic orsus est:
 Christum loquenti lingua nunquam defuit,
 Nec uerba quæras * quæ regantur organo,
 Quum prædicatur ipse uerborum dator. * quo

Qui fecit ut uis uocis expressa intimo
 Pulmone & oris torta subtestudine,
 Nunc ex palato det percussos sonos,
 Nunc temperetur dentium de pectine.
 Sitq; his agendis lingua plectrum mobile.

Si mandet idem faucium sic fistulas
 Spirare flatu concinentes consono,
 Ut uerba in ipsis explicent meatibus,
 Vel exitu oris cymbalis profarier
 Nunc pressa parce labra, nunc hiantia.

Dubitasne uerti posse naturæ statum?
 Cui facta forma est, qualis esset primitus,
 Hanc nempe factor uertere, ut libet, potest,
 Positasq; leges texere, ac retexere,
 Linguam loquela ne ministram postulet.

Vis scire nostri numinis potentiam?
 Fluctus liquentis æquoris præsit pede,
 Natura fluxa, ac tenuis in solidum coit,
 Qui dispar illis legibus, quis condita est,
 Solet natatus ferre, fert uestigia.

Habet usitatum munus hoc diuinitas,

* Quam

* Quæ uera nobis colitur in Christo, & patre,
 Mutis loquelam, percitum claudis gradum,
 Surdis fruendam reddere audientiam,
 Donare cæcis lucis insuetæ diem.

Hæc si quis amens fabulosa existimat,
 Vel ipse tute, si parum fidelia
 Rebare pridem, uera cognoscas licet:
 Habes loquentem, cuius amputaueris
 Linguam, probatis cede iam miraculis.

- H** orror stupentem persequutore[m] subit,
 Timorq[ue] & ira pectus in caliginem
 Vertere, nescit uigilet, an ne somniet
 Miratur h[ab]ens quod sit ostenti genus,
 Formido frangit, armat indignatio.
- N** ec uim domare mentis effrenæ potest,
 Nec quo furoris tela uertat, inuenit,
 Postremo medicum seuus infontem iubet
 Reum citari, nundinatum hunc arguit
 Mercede certa pactus ut colluderet.
- A** ut ferrum in ore nil agens, & irritum
 Versasse frustra, seu retunsis tactibus,
 Aut arte quadam uulnus illatum breue,
 Quod s[an]ciata parte linguam læderet,
 Neros nec omnes usquequaq[ue] absunderet.
- M** anere saluam uocis harmoniam probæ,
 Non posse inani concauo uerba exprimi,
 Quæ concrepare lingua moderatrix facit,
 Esto ut resultet spiritus uacuo specu,
 Echo sed * extat inde, non oratio.
- V** eris refutat medicus hanc calumniam,
 Scrutare uel tu nunc latebras faucium,
 Intraq[ue] dentes curiosum pollicem
 Circunfer, haustus uel patentes inspice,
 Lateat ne quicquam quod regat spiramina.
- Q** uanquam forassem forte si puncto leui,
 Tenuiue linguam contigissem uulnere,
 Titubante plectro fatus esset debilis,
 Nam quum magistra uocis in uitium cadit,
 V[er]sus necesse est & loquendi intercidat.

* exii

AVRELII PRVDENTII

F iat periculum, si placet, cuiusmodi
Aedat querelam quadrupes, lingua eruta,
Elinguis, & quem porca grunitum strepat,
Cui uox fragosa, clamor est inconditus,
Probabo mutam nil sonare stridulum.

*nec

T estor salutem principis, * me simplici
Functum secantis arte, iudex optime,
Seruisse iussis absq; fraude publicis,
Sciat hic quis illi uerba suggillet deus,
Ergo unde mutus sit disertus, nescio.

H is se Aristo purgat. At contra impium
Nil hæc latronem Christianorum mouent,
Magis, magisq; fertur in uesaniam,
Querit num alienus sanguis illum asperserit
Virum, suo ne fluxerit de uulnere.

R espondit his Romanus: eccum præsto sum,
Meus iste sanguis uerus est, non bubulus,
Agnoscis illum, quem loquor miserrime
Pagane, uestri sanguinem sacrum bouis,
Cuius litata cæde permadescit.

S ummus sacerdos nempe sub terram scrobe
Acta in profundum consecrandus mergitur,
Mire infulatus, festa uittis tempora

*Nexus

* Nectens, coronatum repexus aurea,
Cinctu Gabino sericam fultus togam.

T abulis superne strata texunt pulpita,
Rimos arari pagmatis compagibus,
Scindunt subinde uel terebrant aream,
Crebroq; lignum perforant acumine,
Patcat minutis ut frequens hiatis buis.

- H**uc taurus ingens fronte torua, & hispida,
Sertis reuinctus, aut per armos floreis,
Aut impeditus cornibus deducitur,
Necnon & auro frons coruscat hostiæ,
Setasq; fulgor bractealis inficit.
- H**ic ut statuta est immolanda bellua,
Pectus sacrato diuidunt uenabulo,
Eructat amplum uulnus undam sanguinis
Feruentis, inq; texta pontis subditi
Fundit uaporum flumen, & late æstuat.
- T**um per frequentes mille rimarum uias
Illapsus imber, tabidum rorem pluit,
Defossus intus quem sacerdos excipit,
Guttas ad omnes turpe subiectans caput,
Et ueste, & omne putrefactus corpore.
- Q**ui nos supinat, obuias offert genas,
Supponit aures, labra, nares obijcit,
Oculos & ipsos perluit liquoribus,
Nec iam palato parcit, & linguam rigat
Donec cruorem totus atrum combibat.
- P**ostquam cadauer sanguine egesto rigens,
Compagē ab illa flamines retraxerint,
Procedit inde pontifex, uisu horridus,
Ostentat udum uerticem, barbā grauem,
Vittas madentes, atq; amictus ebrios.
- H**unc inquinatum talibus contagijs,
Tabo recentis sordidum piaculi,
Omnes salutant, atq; adorant eminus,
Vilis quod illum sanguis, & bos mortuus
Fœdis latentem sub cauernis lauerint.

*cui

- A ddamus illam uis, Hæcatonben tuam
 Centena ferro * quum cadunt animalia,
 Variâq; abundans cedere stagnat cruor,
 Vix ut cruentis augures natatibus
 Possint meare per profundum sanguinem.
- S ed quid macellum pingue puluinarium,
 Quid maximorum lancinatores gregum,
 Euiscerata carne crudos criminor?
 Sunt sacra, quando uosmetipsi exciditis,
 Votiuus & quum membra detruncat dolor.
- C ultrum in lacertos exerit sanaticus,
 Sectisq; Matrem brachijs placat deam,
 Furere, ac rotari, ius putatur mysticum,
 Parta ad secandum dextra fertur impia,
 Cælum meretur uulnere crudelitas.
- A st hic metenda dedicat genitalia,
 Numen reciso mitigans ab inguine,
 Offert pudendum semiuir donum deæ,
 Illam reuulsa masculini germinis
 Vena effluenti pascit auctam sanguine.
- V terq; sexus sanctitati displicet,
 Medium retentat inter alternum genus,
 Mas esse cessat ille, nec fit foemina.
 Felix deorum Mater imberbes sibi
 Parat ministros leuibus nouaculis.
- Quid quum sacrandus accipit sphragitidas,
 Acus minutas ingerunt fornacibus
 His membra pergunt urere, ut igniuerint
 Quancunq; partem corporis feruens nota
 Stigmat, hanc sic consecratam prædicant.

- F**unctum deinde quum relinquit spiritus,
Et ad sepulchrum pompa fertur funeris,
Partes per ipsas imprimuntur bractæ,
Insignis auri lamina obducit cutem,
Tegitur metallo, quod perustum est ignibus.
- H**as ferre pœnas cogitur gentilitas,
Hac dii coërcent lege cultores suos,
Sic dæmon ipse ludit hos, quos ceperit,
Docet execrandas ferre contumelias,
Tormenta inuri mandat infelicibus.
- A**t noster iste sanguis ex uestra fluit
Cruelitate, uos tyrannide impia
Exulceratis innocentum corpora,
Si uos sinatis, incruente uiuimus.
At si cruenta puniamur, uincimus.
- S**ed iam filebo, finis instat debitus,
Finis malorum, passionis gloria,
Iam non licebit improbe, ut licuit modo,
Torquere nostra, uel secare uiscera,
Cedas necesse est uictus, & iam desinas.
- C**essabit equidem tortor, & sector dehinc.
Iudex minatur, sed peremptoris manus
Succedet illis strangulatrix faucium,
Aliter silere nescit oris garruli
Vox inquieta, quam tubam si fregero.
- D**ixit, foroq; protrahi iussit uirum,
Trudi in tenebras noxialis carceris,
Elidit illic fune collum martyris
Lictor nefandus, sic peracta est passio,
Anima absoluta uinculis, cœlum petit.

G est intimasse cuncta fertur principi
 Præfectus, addens ordinem uoluminum,
 Seriemq; tantæ digerens tragædiæ,
 Latatus, omne crimen in fasces refert
 Suum tyrannus, chartulis uiuacibus.

*fuligo

I llas sed ætas conficit diutina,
 * Fuligo fuscet, puluis obducit situ,
 Carpit senectus, aut ruinis obruit,
 Inscripta Christo pagina immortalis est,
 Nec obsolescit ullus in cælis apex.

E xcepit adstans angelus coram deo,
 Et quæ loquutus martyr, & quæ pertulit,
 Nec uerba solum differentis condidit,
 Sed ipsa pingens uulnera expressit stilo,
 Laterum, genarum, pectorisq; & faucium.
 Omnis notata est sanguinis dimensio,
 Ut quancq; plagam sulcus exarauerit,
 Altam, patentem, proximam, longam, breuem,
 Quæ uis doloris, quæue segmenti modus,
 Guttam cruoris ille nullam perdidit.

H ic in regeſtis liber eſt cœleſtibus,
 Monimenta ſeruans laudis indelebilis,
 Relegendus olim ſempiterno iudici
 Libramine æquo, qui malorum pondera,
 Et præmiorum comparabit copias.

V ellem ſiniſter inter hœdorum greges
 Ut ſum futurus, eminus diſcerer,
 Atque hoc precante diceret rex optimus,
 Romanus orat, transfer hunc hœdum mihi,
 Sit dexter agnus, induatur uellere,

Aurelij prudentij Romanus.

Romane, Carmen est quale illud senex fidelis.
 Romani Antiocheni monachi qui sub Diocli-
 ciano passus est, iudice Asclepiade martyriū p-
 sequitur. Infra tamen dicit sub Galerio, sed nimirum
 persecutio Christianorū quæ sub Diocliciano cœpit
 ad Galerij principatum vsq; durauit. Cuius fauorem
 ad dicendum implorati cum ipse abscissa lingua sit
 locutus. & c. Adfertor fortis. i. testis & illius fidei de-
 fensor, nā adferere est in libertatem vindicare; & pro-
 hibere ne cui libero seruitus indicatur. Tu fautor. i.
 mihi fauens. Oris elinguis. i. qui loqui nescio tuas lau-
 des. Comptū, ornatū & elegans. Mira laudū. i. miras
 laudes, vel miracula propter quæ laudādu es. Mutos
 eloqui scis. i. expertus es: cū tibi fuit abscissa lingua.
 Plectrū palati. i. linguā, qua in loquēdo vtimur quasi
 plectro in musicis instrumentis. Persius. Pictę plectrū
 linguę, et Plinius, plectra linguę dixit palati & fauciu
 ad quæ loca lingua illisa format voces. Silentū, quia
 nihilominus abscissa lingua Christū confitebatur vt
 in eius vita ex Eusebio legimus. Vox testis veritatis,
 vnde Mar. de Elinguate, nescis tu populū quod tacet
 ille loqui, & de Cicerone idem, incipient omnes pro
 Cicerone loqui etiā si illi caput sit auulsū. Herēs lin-
 guę debili, iuxta illud psalmi. 21. Lingua mea adhęsit
 faucibus, & Psal. cxxxvi. Adhæreat lingua mea fau-
 cibus meis, modis absōnis. i. versibus absurdis, & ma-
 le sonātib. Superno rore, idest, diuina gratia mihi a
 tuo Christo obtenta. Lacte spiritali, non corporeo
 qui cibus est corporis. Vox rauca, vertetur in tinnus
 lam & sonorā. Laxabit, extēdet quod erat contractū
 & impeditū. Præcepta. Ordo est, euangelista Matth.
 cap. x. Cum tradēt vos nolite cogitare quomodo aut
 quid loquamini. Ipsum Messian. i. Christū qui dicitur
 Hebraice Messias, Nolite prouidēter querere verba
 idest, non prouideatis & præmeditemini quid sit lo-
 quendū. Sacramentum meū, idest, legem quā ego vo-
 bis primum reuelauī. Ego suggeram, idest, submini-
 strabo. Imparatis, impræmeditatis, Sed mea lingua,

patens facundia Christo, idest, per Christum, eam v
 stet carmen mealingua casus nominandi est: vt non
 possit legi Christus, vt omnes codices habent. Ipse, f
 Christus, explicabit quos tumultus dæmon mouerit
 in supremo spiritu, idest, cum martyr moreretur, aut
 dum ipse dæmon vinceretur a martyre quia dicit dū
 domatur, & quod subdit dæmon dico pestis peior in
 nouissimo furore, quod magis declarat per similitu
 dinem anguis vulnerati. Quassando, idest, hastile la
 befactando, sed quo magis hastile quassat eo profun
 dius vulnus sedet, nec sentit, legendum sic. Et nō sen
 tit periculum morsuum, idest, morsus alioqui periculo
 sos esse cassos, idest, inanes, quia inaniter mordet ha
 stile. Galerius, Cæsar qui creatus cū Constantio Aus
 gustus imperium totius orbis cū illo partitus est, ita
 vt Gallias, Italiam & Aphricam Constātiū: Ill yricū
 & Asiam Galérius obtineret. In omnem mundū qui
 tunc erat sub ditione Romanorum. Ille serpens, idest
 diabolus, ore regio, idest, per os principis dictat, vt
 notarij scribant edictum: edictum autem erat vt qui
 mallet viuere negaret Christum. Qui exiens de sepul
 chris. Mat. cap. viij. & Marci. v. hoc quo pacto gestū
 est narratur. Mādat ire, et raptare, idest, rapere de ec
 clesia & de sacrarijs. Plebē. f. Christianam. Præcurrit
 index idest, ipse nūciat futuram pestem et munit ani
 mos Christianorum. Reuulsus miles, idest, milites, Ver
 gilius. vterumq; armis milite complēt. Ad subsellia
 idest, ad tribunal Asclepiades. Opponere iugulos, id
 est, offerre subaudi refert. Fax omnium, idest, inflam
 mator et incensor. Manus in tergum, vt vinceretur,
 Vergilius. Iuuenem post terga reuinctū. Amor coro
 nę, idest, ipse qui cupiebat subire martyriū. Artē li
 storis, idest, facit quod lictor debuit facere. Vngulis
 bisulcis, idest, bifidis aut forcipatis quod genus tor
 menti crebro in martyribus legitur. Irrumpit altum
 limen, idest, iudicis prætoriū ingreditur. Preconibus
 qui pleriq; idest, ipsi carnifices sunt. Ob ora. i. ante fa
 ciem iudicis. Infame monstrum, ignominiose marty
 rem alloquitur iudex. Vilis, parui pretij homo. Inte

stab
 hab
 bis
 gib
 est
 pre
 lidu
 Au
 est
 uis
 ful
 per
 ciu
 eul
 gis
 tis,
 an
 dif
 ide
 No
 Ch
 dic
 nu
 uib
 lem
 ple
 ven
 tur
 cur
 di
 Gr
 ge
 for
 cur
 ve
 gil
 no
 rec
 ho

stabilis, idest, infamis quippe qui vel ex hoc facto nō
 habes iustessandi. Ventilator, idest, trāquillitatis vr-
 bis & ciuium commotor & concitator tumultus. Le-
 gibus, subaudi imperatorijs. Frequentia illiterata, id
 est, Christiani, vulgus imperitum. Credidit subaudi te
 predicante. Quidam populare, idest, indoctū et sto-
 lidum & quale populus sapit & non quale sapientes.
 Autumant, idest, dicūt. Ceu gigantes, quia nihil aliud
 est voluntati deorum resistere nisi gigantum more di-
 uis bellum mouere. Et victi obruantur, sicut gigātes
 fulminati sunt a Ioue qui fulminibus montes deiecit
 per quos volebant in cælum ascendere. Quos, scilicet
 ciues. Profanos, idest, a te profanatos & factos reos se-
 culi impiari, idest, religionis falsę inducťa te. Te ma-
 gistro, idest, te artificetantum malorū. Ansa mor-
 tis, idest, per quē illi mortem apprehendent quasi per
 ansam quādam. Quę mox future, subaudi sunt in tuos
 discipulos. Luas exitum, idest, mortem. Amplector,
 idest, volo & amo. Si me consulis, idest, si mihi credis
 Domū sanctam, idest, Ecclesiam. Factus noster, idest,
 Christianus. Vincis vinculisq; crescere, idest, quod vn-
 diq; distraherentur et sic mēbra extenderentur. Ve-
 nusta prosapia, idest, honesta ex familia et bene de ci-
 uibus merita, neq; licere talem virū ita puniri. Noxia
 lem stipitem, idest, aculeum. Pœna piebeia, idest, qua
 plebei plectuntur. Tundatur terga, synecdoche per
 verbum passiuū. Plumbo, idest, plūbatis. Extuberet,
 turgescat contusionibus. Persona quęq; idest, cuius-
 cunq; conditionis sit. Plectitur cōpetenter, idest, ples-
 ſi debet. Magniq; refert, idest, differentia magna est.
 Gradu, idest, conditione & statu. Forma reorū, idest,
 genus vnumquodq; reorū datur tormentis sed diuer-
 sorū generum. Erectus ex tormentis quibus erat in-
 curuatus. Infit, idest, incipit loqui. Absit, idest, nō est
 vera nobilitas quę prouenit ex parētib; aut quę le-
 gibus humanis definitur, sed generosa secta Christi
 nobilitat viros. Textū sēmatīs, idest, seriem aorum
 recensere velis. Ab orē patris, quando primū creauit
 hominē inspirando in eum spiraculū vitę, cui qui nō

obedit ille ignobilis. & hæc est verè nobilitatis origo
sed accedit inquit huic nobilitati decus insignis si
quis mortem oppetatur in testimonium veræ religio-
nis. Vt magistratus venit, vt tu nunc venisti: si vul-
nera ignis et ferri iniusta signent, hoc est, insignè red-
dant probum testē nominis confitendī. s. Christi, &
mors incluta sequatur vim dolorū, idest, vulnerū co-
piā. Peruerse benignus, idest, male vtens benignitati
inane, quā nolo erga me exerceas. Vt sim nobilis ve-
ra nobilitate quæ ex præclare gestis cōparatur. Am-
plius, honoratus, vnde amplitudo pro honore. His
successibus, idest, ad vota venientibus felicitatibus.
Cursim, cito, quia annui sunt magistratus, imo & si
per vitam durent breues tamen sunt. Fasces, secures,
insignia consulū & prætorū. Sella curulis, quæ ædi-
liū erat, vnde ædiles curules dicti. Prætexta togæ in-
signia erāt triumphantīū. Līuius, lib. iij. ab vrbe con-
triūphantes inquit toga prætexta, & tunica palmata
& toga picta & corona triūphali laureaq; honoratos
fuisse scribit, Iuuen. Prætexta & trabecæ fasces, lectica
tribunal. Erat aut trabeca regū ex purpura & albo, au-
gurū ex croco & purpura, deorū ex purpura tantum,
vt notat Seruius. Tribunal, vnde reddunt iudicia
prætoribus maximis. Licitor, qui præferebat insignia
cōsulū, & erāt, xij. sicut et fasces & secures. Tumētis,
superbitis. Detumescitis, cū defuncti estis magistratu.
Cū consulatum intratis, idest, incipitis consulatus offi-
cia exercere. Pascitis pullos farre, per pullarios quia
nihil magnū inchoabant prius quā pullos consulerēt
ex tripudijsq; captarent auspicia. Vt verne solēt, quia
illud potius seruorū officiū est quā liberorū. Aquila
ex eburnea. Triūphantes namq; vt scribit Līuius, lib.
iij. scipionē eburneū præferebant extante in summita-
te Aquila ex eadē materia, de qua Iuuen. Da nunc &
volucrē sceptro quæ surgit eburno. Osse beluæ, idest
ebore ex cuius materia erat sceptrū et Aquila. Figura
alitis, idest, Aquilæ. Iam si suberis, ordo est, quid ego
existimem esse proiectius, idest, abiectius et vilius vo-
bis; si iaceatis proni et adorantes ad pedes sigillorum

& statuarum suberis, id est, ex materia suberna delato-
 rum, siti infra quercum sectilem, id est, statuā factam
 ex querna materia. Nudare plantas, hoc in sacris Cy-
 beles matris deorum fiebat. Et est ordo, ego scio pro-
 ceres togatos, i. principes Romanos, nudare plātas, i.
 incedere nudis pedibus. In sacris matris Ideæ, i. Cybe-
 les magnę deorum matris. Ante carpentum, id est,
 currum in quo præcedente pompa eius simulacrum
 per mediam urbem vehitur, Lapis nigellus, id est,
 statua ex nigro lapide. Muliebris oris, id est, fœ-
 mineæ similitudinis. Clausus argento, id est, capsula
 argentea. Euehendus effedo, i. curru per mediā urbē
 sedet, s. in cathedra imposita curru. Ad lauacrum, nā
 statua Cybeles ad Almonem fluuium deferabatur Lu-
 canus in primo. Et lotam paruo reuocant Almone Cy-
 belen. Illa pōpa de qua statim dicturus sum. Cū curri-
 tis luperci, i. lupercalia, exercitis q̄ erant sacra panes
 lycæi, et p lupercos sacerdotes fiebant, vnde luperca-
 lia dicta. Quem, s. ex vobis, non rear vilissimum ser-
 uulorum, q. d. in eo estis viliores seruīs. Nudus, nam
 luperci mense Februario nudi per urbem discurrebāt
 vt scribit Ouidius in secundo Fastorum. Cum hirci
 na pelle. Pulsset puellas. Nam vulgo persuasum erat
 si puellæ a lupercis in manu pulsarentur mox posse
 fieri fœcundas, Ouidius. Nupta quid expectas, non
 tu pollentibus herbis, nec precē nec magno carmine
 matereris. Excipe fœcundæ patienter vulnera dex-
 trā iam fœcer optatum nomen habebit aui. Iuuenalis
 quoq. Nec prodest agili palmas præbere lupercis.
 Verbereludicro, id est, pulsatione per ludum. Sum-
 mum caput, seculi, id est, mundi huius princeps.
 Age ô præfete ô Asclepiades sub quo iudice causam
 meam oro. Mysteria vestra, id est, sacra vana. Nequid
 sordium, id est, sordidos deos. Vultuosus, id est,
 vultu mirabundus. Supinus, superbus. Iuuenalis. Et multum referens de Mecænate supino.
 Rigen, rigidus, asper & durus. Ratione, argu-
 mentationibus, non viribus a furore procedenti-
 bus. Patris & Christi, quem dixit supra suum

esse patrem, hoc est, creatorem, & a quo est nobilitas. Stuprorum, quia sic multi deorum secundum vos p^{er} creati sunt, ut Bacchus a Ioue ex Semele, Hercules ab eodem, & ex Alcmena. Nubunt puellæ, Proserpina Plutoni, Hebe Herculi. Luduntur, ut Europa Agenoris ab Ioue, & Aegina ab eodē. Amasioneū, id est, deorum amatorum illarum. Incesta feruent, id est, frequētantur. Verg. p^{ri}. Aeneid. Feruet opus. Furta mœchorum, ut Mars qui Venerē Vulcani adulteravit, & Iupiter Alcmenam Amphitryonis. Fallit maritus Iupiter relicta vxore nymphas comprimens. Vxor Iunō callisto & Semelen & alias complures. Adulteros p^{ro}pter m^{or}tem dicit: fuit a Vulcano retibus implicitus ut in. iij. Meta. Ouid. Cespes fumet, nam ex cespitibus fiebant aræ in quibus erat sacrificandum. Iuuen. Quæ festus promissa deis animalia cespes expectat. Delphos, ubi colitur Apollo ad radices montis parnassij. Ephebi palestrici. Hyacinthi puerique in ludo disci per errorem Phœbus occidit, de quo multa Ovidius in. x. Meta. Effæminauit. i. stuprauit. Licentia gymnadiis, i. in ludo gymnastico, hoc est, in disci ludo in quo multa licenter tali cōmittuntur. Impuratus, im- purus et turpis deus. Dicauit, id est, consecrauit mercede stupri. Succubam, id est, concubinum siue cynedum florulentum, id est, in florem sui nominis conuersum. Conductus, scilicet, ab Admeto Pheræo rege: cui Phœbus pastoriciū famulatum exhibuit. Vergi. iij. Geor. Pastor ab Amphryso. Furem passus scilicet Mercurium qui furto abduxit illi boues, de quo Ouidi. ij. Meta. Perdidit tela, a Mercurio subducta. Horatius. Viduus pharetra risit Apollo. Lucum pineum Cybeles. Idam syluā siue Dyndima siue Berecynthum siue Cybelum montes Phrygiæ dicit: qui pinis abundant quæ arbores Cybelo sacræ sunt. Martialis de nucibus pineis, poma scimus Cybeles. pcul hinc discede viator. Puer gallus, i. atys, qui per furorē se ipsum castrauit. Ob libidinem, quia deprehensus fuit a Cybele in nymp^{ha} sagaritide, triste vuln^{us} quo sibi abscidit genitalia. Per dedecus sectum, id est, per virilia

virilia abscissa quod dedecus est in viris. Spado plorandus, matri subaudi deorum, per multa sacra, quia in sacris matris deorū plorabatur a Gallis sacerdotibus illius. Iulix minacis, scilicet, legis quæ punit Mæchos, de qua Iuuenalis. Vbi nunc lex Iulia dormis & Martialis sæpe. Minacis, quæ pœnas minatur. Victus cōiūctus in iudicio. Luet & Scatinia. i. non solum iurliā, sed et Scatinia quæ punit pathicos & prædicones, lex Scatinia dicta est a C. Scatinio qui ea damnatus est: quod stuprū adolescenti Marcelli filio intulerit. Te cognitore. i. etiam te iudice. Aureorum temporum. i. Saturnum sub quo fuit ætas aurea. Quem fugacem quia Iouem filiū fugit ab illo pulsus regno latuisse. s. in Latio, vnde Latiū dicta terra latente deo vt scribit Ouid. Conscios occulendi. i. occultandi illum dissidētū, qui dii ipsi inter se discordes sunt & tales inducuntur ab Homero cæterisque poëtis. Virtus Martis. i. fortis Mars, quia bellorum deus. Lemnius Vulcano qui colitur in Lemno insula, cuius est riualis, quia maritus Veneris, Herculē quia Iunonis priuignus ex Alcmena pellice natus. Dices licenter. i. quod poëtæ habent hanc fingendi licentiā, ad quod Romanus respondet quod et ipse iudex cū poëtis id credit, id spectat & cōprobat & colit. Piaciū. i. piaculū quod cōmittitur legēdo talia. Id plauditur. i. cū plausu auditur & recipitur. Cynus. i. fabula qua fingitur quod Iuppiter in specie cyni adulterauit Leda Tyndarei vxorē, atque ita genuit Helenā & Pollucē &c. Lydius, histrio qui eam fabulam agit. Ouid. Lydius æquatam ter pede pulsat humum. Summus pontifex. q. d. Iudex & Censor religionis. Nec deluis negando. i. non purgas & lauas, sed potius asfentiēs videris cōfiteri. Sacrate tu, o maxime sacerdos Solueris per cachinnos, id est, in nimios risus. Maritū Alcmæ. i. Amphitryonē, cū. s. agitur fabula Plauti de hac re. Meretrix scænica aut ipsa Venus plangens Adonim, aut meretrix venerē representans. Vulneratum. s. ab apro, vt scribitur. x. Meta. Sanctę cypridis. i. veneris quam tu sanctam dicis; quam tamen sacras in lupanari, Sub ipsis signis, i. statuis. Patet veritas,

quía designant crimina deorum. Sigillum, statua par-
 uæ Aquilæ quæ fuit administra raptus Ganymedis, af-
 fixum Ioui. i. quod Ioui apponitur. Armiger velox,
 qui gerit Iouis arma. i. fulmina, vnde armiger Iouis
 dicitur. Leno qui catamytū Ioui raptū ex Ida sylua
 detulit. Ceres, dū querit filiā Proserpinā raptā a Pluto
 ne. Recincta veste imo præcincta dum quærit filiam.
 Nā recincta est soluta, vt apud Ver. iijj. Aeneid. Vnū
 exuta pedē vinculis in veste recincta. Si nemo deorum
 quia ergo aliquis rapuit, ideo quærit, quā mater quæ-
 rens prætedit facē accensam. Tyrinthiū. i. Herculem a
 Tyrinthe vrbe cognominatū, rotantē fufos cū serui-
 uit Iole Euryti regis filiæ, vel potius Omphalydis re-
 ginæ. Fistularū præfides, ppter panā dicit fistularum
 inuentorem. Vergi. Pan primus calamos ære cōiun-
 gere plures instituit. In algis vilibus. i. habitātes in pa-
 ludibus more ranarum. Quicū tale, quale nūc dixim⁹
 Derisus mouet pulmonē; ex Iuue. Perpetuo risu ser-
 monē agitare solebat Democritus. Vanitatis mysticæ
 .i. falsæ religionis. Deos latinos, puta Romulū, herfi-
 liam, Floram. Deos Aegyptios, quos hic cōmemorat.
 Quis, p quibus Roma sacrificat. Canopus, Aegypti ci-
 uitas. Cōprecare simiā. i. cercopithecū simiā caudatā.
 Iuena. Effigies sacri iubet aurea cercopithecī. Aspīs
 Aesculapij, i. serpēs sub cui⁹ effigie colitur Aesculapi⁹
 deus. Crocodilus, ibis, canis, hæc numina putantur ab
 Aegyptijs. Iuue. Crocodilon aderat pars hæc illa pa-
 uet saturā serpēntibus ibim, & ibidē. oppida tota ca-
 nē venerantur. Porris. Iuena. Porrū & cepe nefas vi-
 olare & frangere morsu. Acerbū cepe, quia mouet la-
 chrymas. Mordax alliū, quia vim habet mordicandī.
 Lares fuliginosi, i. fuligine obfcuri, quia illis sacrificā-
 tur ex rebus fumū exhalātibus. Respuūtur, a quibus
 dā. Holuscula cōsecrata. s. ab Aegyptijs. Aut vnde ma-
 ior quasi dicat æque vtraq; numina sunt cōtēnenda.
 Quā nata in hortis. Iuue. O sanctas gētes, quibus hæc
 nascūtur in hortis numina. Forma sculptilis. i. imago
 dei fabrefacta. Imprecabor quasi tanti malī autori⁹
 Mironis & Polycteti, statuariorū inter Græcos cele-
 briū, Verorū cœlitū. i. qui a vobis putātur veri, Rigē

tē barbā, quia ex ære factā, nam quod Horat. dixit. Et molles imitabitur ære capillos, ad artis laudē ptinet, ideo subdit leniter defluentē, flectēs comā. Pectus hydris, ad Aegida retulit in qua erat caput Medusæ hydris exasperatū. Fulmē aris, ex ære fabricatū. Sibilantis Gorgonæ. i. Medusæ quā diximus Aegidi Mineræ insitā habere et hydros. Ephebū, Bacchū. Triumphos indicos, vñ victor rediit. Thyrsō quo furorē incitet cū vult. Molle succinctā. i. muliebriter, nomen p adverbio. Massa fusilis, i. aes fusile. Liqueore crispo. i. ære ligdo crispō ducens capillos. Clauā aut claua iā quis terror. q. d. timēt qd minime est timendū. Ex presserit polite, a superioribus intelligendū, est ars, si cut superius circūligat, limat, asperat, interit. Finxit vultib⁹ retortis. i. trasuersis. Auertat ora. i. faciē. Litātis, sacrificātis impprie id qd pcedit qd eo qd seq debet; cū sit litare sacrificio impetrare. Intētet minas. i. videtur minari statua lapidea. Ipsū mētorē, statuariū nobilissimū atq celatorē egregiū, iuue. Rare sine mētoe mēse. Marti. Mentorishæc man⁹ est, an Polycte tua Phidias. de quo iuue. Phidiacū viuēbat ebur. Fabri deorū causa cur debeāt sacrari. Insitissent segni us. i. nō fuissent tā ingeniosi & diligētes, non esset iupiter vllus qui coleretur. Tanta oblonia. i. liba q obtulisti dijs manib⁹. Quos trulla. i. qui cōflati sūt ex vasīs aeneis fractis. Liquata, cōflata, contulerunt, id est, in vinum conflata fuerunt materia vnde fierēt. Vulgaribus fatuis. i. vulgo imperito. Lana discolora in stipite, præstigias circulatoris alicui⁹ significat ex colorū mutatione. Falsus circulator. i. qui fallit hoīes impios. Sanctū est. i. venerādū adorādūq. Edētularū. i. vetularū q huiusmodi Nenias cātītāt. Regula ppēsa. i. examinata et recta. i. q habetis rectā viuēdi rationē. Diuina et mortalia. i. hūana. Quo iure cōstēt q hoīes obtemperare debēt deo vero oīm⁹ rerū creatori nō fatiis deis: quāta maiestas. q. d. nō dei fictiles et contēnēdi qles vos colitis. Edat, creet et pariat: qd nō potuit fieri nisi ab īfinita potētia et virtute: nō clauditur. i. nō cōphēditur. Visib⁹ nostris. ga deū nemo vidit ūq

10. j. Extra et intus. i. omnē mūdi machinā implet &
 qđ extra est, hoc est, torū inane & adhuc redūdat, intē
 poralis, quia eius duratio non mensuratur tempore
 sed æternitate. Obtinet esse & fuisse, quia in deo esse
 & fuisse & futurum esse omnia simul sunt, vnde æter-
 nitas definitur interminabilis vitæ tota simul & per-
 fecta possessio. Lux ipse vera, pater lux lucem filiū,
 genuit, vide in symbolo deū de deo, lumē de lumine
 confitentes canimus. Effudit, ex se genuit æterna ge-
 neratione. Fulgor, ad Hebræos cap. pri. Qui cum sit
 splendor patris & figura substantiæ eius. Vis vna, id
 est, eadē est potestas patris & filij natura simplex, i. q̄
 quam sit lux ex luce & splendor ex lumine, nō tamen
 est duplex lux, & duplex natura, sed vna tantum.
 Vna virtus, i. vna potestas. Solum, i. terram. Vim, id
 est, magnitudinem maris. Globos sphaeras vel potius
 ipsos stellarum globos, hoc est, Solem & Lunam.
 Præsides dierū, ad illud Gen. Luminare maius quod
 præesset diei & minus quod nocti. Septentriones, du-
 as arctos dicit. Hesperos, i. luciferum qui idē pro di-
 uersitate ortus & occasus hesperus est. Montium cō-
 uallia, i. conualles inter montes positas. Subiugales,
 quæ dicuntur iumenta a iungendo, hoc est, quibus a-
 ramus & vehimus onera. Quæ sunt vernantes, i. flo-
 rentes odori, i. gratia odoris. Et esui, gratia pomorū
 edendorum. Labore & arte, i. arte laboriosa. Molitus
 edificans. Sed iussione, i. verbo. Mādaui esse: ex Psal.
 Ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt.
 Cognostis ipsum, i. dixi, vnde illum cognoscere de-
 beatis. Riturū colendi, id est, quomodo coli debeat.
 Quale genus templi, quod illi extruendum est vt rite
 colatur. Quæ donaria, i. munera & sacrificia. Nescar
 vinum quod offerri debeat. Aedem viuam, i. templū
 nō manu factum iuxta illud Apostoli. Nescitis quia
 mēbra vestra replū sunt spiritus sancti qui in vobis
 est. Et alibi. Vos enim estis templū dei. Serenā nō ob-
 scuram, sed rationis luce clarā. Sensualē, i. quæ habet
 vires sentiēdi & intelligēdi. Flabilē, i. spiritualē quid
 si legas stabilem. Incapacē posse solui, quod exponis

mon destructilē. Iuxta illud ad Ephesi. cap. ij. In quo
omnis edificatio cōstructa crescit in tēplū sanctū dei.
Pulchrā, venustā, pulchritudine vera, hoc est, honesta
tis. Præminentē, fastigiātā in tolū more tēpli manu
ēdificari. Illitā, depictā varijs coloribus. Sacerdos, ille
ipse cuius anima tēplū dei est; qui seipsum deo p ieiur
nia & orationes & innocentia deo sacrificiū offert.
Virgo fides, quia religionis sūdamentū est fides & p
eā intrandū est. Innexa crines. i. coronata. Vinculis re
galibus. i. corona regia. Viçtīmas cādidas, quēadmo
dū boues & oues candidæ solebāt offerri, & quę sint
illę viçtīmę ostendit. Frōtis, pudorē, quia verecūdia
est color virtutis, vt dixit Diogenes. Quictē pacis, de
qua pace angeli canūt; & in terra pax hominibus bo
na voluntas. Regulā sciētię. i. sciētiā per quā actus
nostros regamus. Parcitatē sobriā. i. quā faciat nos
sobrios. Spē nō iacētē, sed q̄ erigat nos ad cœlestia spe
randa. Largā manū, liberalē in mendicos & pauperes
Amēnus vapor, sicut ex hostijs ascendebat fumus ad
deū. Auras madētes. i. sparsas. Aromatū Persicorum,
quia ex Persia & Arabia odores pueniūt nobis. Su
blatus inde. f. ex tēplo viri boni & iusti. Dulce pspe
ratum, id est, illud sacrificiū prospere cumulatū
& oblatū. Delectat deū. i. est deo acceptū. Hanc disci
plinā, quā ego modo pposui. Infensus, iratus & pro
hibens. Probatū viuere. i. probe & sancte. Vigorē mē
tis. i. diuina contēplari. Acumē ignis. i. vim intelligē
di igneā quę ex cœlo traxit originē. Verg. Igneus est
ollis vigor & cœlestis origo. Vim prudentię. i. partis
intelleçtūę. Mersa limo, id est, terrestribus inuoluta.
Carnulēta. i. carni et nō spiritui subiecta. Spiss⁹ error
. i. frequens & creber, aut nubilosus & tenebrosus vt
statim subdit. Amicū terris. i. qd amat terrestria. Cas
daueri. i. corpori & rebus corporeis. Subiecta. i. terre
stria & infima nunquā superna & cœlestia. Furor ne
summus, qd. furor est maximus. Terrulenter. i. quasi
terrestria, quia diuina aliter quærūtur. De asceato. i. as
cia siue dolabra dolato. Scripta saxa, aras alicui deo in
scriptas & maxime cereri siue bonę dę quib⁹ porco

sacrificabatur. Obsecrare aras, id est, deos quibus sunt
 arę dedicatę. Lambere venas morticinas deorum. i.
 qui fuerunt mortales et repetere a superioribus semper
 furor est de idolo thito manducare. Viris et fortibus
 et liberis, hoc est Christianis. Afferentibus, confitenti
 bus. Mors subiacet, id est, vincitur contēnitureque
 Irę subdolę. i. latēter dolosę. Stomachatur alto felle, id
 est iratus & tñ irę alte cōprimens. Dū silet longū. i. dū
 longū silētiū martyri accōmodat. Bilē, cholera in q̄ est
 irę sedes. Vomit. i. in exclamationē prūpit. Et in me
 dio foro, vbi ego præsū. Et perorat. i. nō solū oratiōe
 vtitur sed etiā p orationē in qua mouētur affectus vt
 psuadet auditoribus quod in oratiōe dictū est. Ore
 impio. i. sacrilego. O fas piorū. q. d. heu pietas & fas
 i. qd p religionē licet. O status priscimoris. i. o prisca
 fides. Nostri secula. i. hoīes nostri seculi carpunt in
 uenta Regū pōpiliōrū. i. Numę pōpilij qui religionē
 in vrbe Romā primus induxit, & aliorū q̄ similes pō
 pilio Numę fuerūt. Sophistas, qui versutis argumēta
 tionibus tollūt religionē nostrā. Post mille cōsules. i.
 mille annos, quoniā anni a cōsulibus denominabantur
 vnde Lucanus. Annuū a cōsule nomē habentē. Ab vr
 be Roma subaudi cōdita, nō quod semp a cōsulibus
 res fuerit administrata, quoniā ex mille annis qui fue
 runt a cōdita vrbe ad tēpora Romani martyris Roma
 sub regibus fuit per ducētos quinquaginta annos. Ne
 storas. i. heroū tēpora ex quibus nostrā religio habuit
 ortū. Quicquid nouellū. q. d. hoc nouū est atq; ex con
 sequēti odiū affert secū. Pyrrhā cōsule, quę fuit vxor
 Deucaliōis sub quo fuit diluuiū. Vester deus. q. d. dor
 miebat ne, aut quid tunc faciebat. Romulus puer ma
 uortius. i. Martis filius. Arcē septicolle. i. Romam quę
 septē montes cōplectitur capitolinū, exquilinū, auen
 tinū, vimialē, palatinū, Celiū maiorē, Celiū minorē, vñ
 Roma sacra septimōtialia siebāt. Cōdita auspicato. i.
 optimis auspicijs sub Romulo cōdita qui duodecim
 vultures in ei⁹ fundatione vidit. Ioui statori. i. qui in
 pugna cōserta cuius Sabinis turpē fugā militū Romu
 li stitit. i. stare fecit, vñ Iupiter stator dictus. Delubra
 placēda. i. dij qui in delubris colūtur. Faustus procus

Aus. i. felix exercitus siue belli expeditio. Secundet
 gloriā. i. fortunet principis nostri victoriā. Frenet or
 bē. i. regat. Verg. Gentes frenare superbas. Pro princi
 pali vira. i. p. principis incolumitate. Hostē publicū.
 i. lase maiestatis reū. Spreuisse tēpla. i. religionē vio
 lasse & cōrēpsisse iussa principis q religionē suā ob
 seruari præcipit. Vt fideles. i. sub Christi fide. Renas
 cantur lymphis. i. baptizentur. Capiant paracletū, spi
 ritū sanctū qui in baptizatos descēdit. Idolorū caligi
 nē, cōtrariā luci q̄ deus est vt supra dixit. Illud lumen
 ipsum deū quo speramus nos fruituros. Nō obtutib⁹
 succulētis. i. oculis & visu quæ in humore cōsistunt.
 Fenestras corporales. i. oculos. Crassū. i. nō spirituale
 sed carneū. Res caduca. i. oculus q̄ corrūpēdus est nō
 potest videre nisi qd̄ corrūpēdū est vel immutādū.
 Līquor animæ. i. puritas siue claritas. Natura feruens
 .i. anim⁹ igne⁹ vt sæp e dictū est. Hoc lumē. s. diuinū.
 Fieri meus. i. Christianus ordine cuius ego sū. Iubentī
 scelus. i. impietatē. Statis. i. cessatis ab vltione. Vindi
 ces. i. punitrices. Sulcis, sulcando & rūpendo viscera.
 Rimamini. i. per rimas excluditis. Viri pensilis. i. in a
 culeo pēdētis. Mucrone hiulco, ab effectu qd̄ hiare fa
 cit vulnera. Tractim, p. tractus, hoc est, trahēdo vngu
 las et restim. Lōga vulnera. i. in lōgū porrecta. Oblis
 qua rectis, ita et vulnera ex transuerso in vulnera in
 cursent. Albet pecc⁹, q̄ ossa alba sunt. Nitēdo. i. dū ni
 tūtur infligēdo vulnera. Quicqd̄ lācinamur. i. in quo
 laceramur. Nō dolet. Martī. Vulnus qd̄ fieri nō dolet
 inqt. Heu gemenda, verba sunt Romani de ijs qui cō
 currebāt ad spectaculū q̄ potius miserādī erāt: quā is
 q̄ pēdebat, Nostre sortis. i. nostrorū tormētōrū timēt
 exēplū. De catasta. vīculis siue cōpedib⁹. Splēdor vt
 supra dixit ex Epist. ad Heb, qui cū sit splēdor patris
 et figura substātię ei⁹. Particeps noster. i. hō cuiusmo
 di nos sum⁹. Perpetē, nō hāc breuī duraturā. s. corpo
 ris, sed aīę. Nō occidit. i. q̄ immortalis est. Dispare ca
 sus, qd̄ statim declarat quo mō dispares. Mercis quali
 tas. i. q̄ merx sit preciosior curādū est. Quę nā. s. merx
 Perpetis subit ātiā. i. aīę immortalis, nā corp⁹ cōtinuo

Casura. i. quę alioqui sunt corrūpenda suapte natura.
 Instat, scilicet, mors quę fuit consumenda Nec distat
 .i. nō refert. Fidiculæ, tormētigen⁹ p chordas siue qđ
 eo fides extorqueatur siue ab ipsis fidibus dictū. Ar-
 met morbos, qui longe magis excruciat aliquando q̃
 tormenta. Pleuresis, p pleuritis. i. dolor lateris. Atro-
 felle. i. melancholia, quę fellatrū interpretatur. Ignis
 obductus. i. febris cutē inflāmans ab oī corporis par-
 te. Papulas, cutis exulcerationes, cū rubore. Verg. iij.
 Geor. Ardentes papulæ atq; immūsus olentia sudor
 mēbra sequebatur. Cauteribus. i. ferramētis Chirur-
 gis quibus inurāt corpora. Reuellūtur. i. luxātur dis-
 locāturq;. Nervis crepitātibus perinde ac si rūpantur
 Ossa diuidi. i. rūpi & frangi illorū opinione qui po-
 dagra & arthresī hāc vulgus indoctū arteticā vocāt
 .i. morbū articulare. Medentiū. i. Chirurgorū. Lanies-
 na, carnificina, Hippocratica, quia Hippocrates vinci-
 ri iubet illos qui secādi sunt. Viū viscus. i. caro. Ver-
 gi. j. Aenei. Et viscera nudāt, vnde visceratio dicta cū
 carnes distribuebātur viritū. Scalpellū tingit. i. mas-
 defacit ferramētū illud quo scalpitur caro. Putredo
 pars putrida, Quid. j. Meta. Sed immedicabile vulnus
 ense rescindendū est ne pars syncera trahatur. Putate
 .i. perinde est me a carnificibus laminari ac si Chirur-
 gi deberēt inurere & secare partes corporis mei lesas
 Secat salubriter. i. salutis gratia cōparādę. Nō est, esse
 non debet. Artus tabidos, mēbra putrida. Rebus viuī
 dis. i. animæ. Quāta corruptela, quia caro concupiscit
 aduersus spiritū ad Galat. ca. v. Sordet, pestes animæ
 notat quę ex parte carnis oriuntur. Sordet ad auaritiā
 referri potest, qm sordes p auaritia sepe legimus. Ho-
 rat. Sepulchrū siue sordibus extrue. Tumescit, hoc ad
 superbiā. Liquitur, defluit in delicias. Fortet, si legas
 gaudet, quatuor animi pturbationes tangit. Liores
 inuidiā. Regestū, congestum & coadunatum. Carni,
 voluptatibus corporeis. Illusa vestis. i. picta & auro
 intertexta. Vergilius, ij. Georg. Illusasq; auro vestes
 id est, in quibus artifex quasi ludens aliquid varietate
 colorum depinxit, Bombix, pro vestes bombicinæ.

Aruinam fouet, id est, pinguitudinem creat carnis, nā illud pingue dicitur aruina. Tantismalis, quasi dicat his morbis carnis. Fomitē, materiam peccandi hoc est corpus. Situ, squalore & illuue ac sordibus carnis rescissis. Libera ab omni dolore, id est, quæ afferunt animæ dolorem, hoc est vitia. Tyrannus, qui non potest sēuire nisi in partes corporis, animum vero non potest cruciare. Hoc solum, scilicet corpus. Omnibus, quia paulo post omnibus est moriendum. Tabescit, in tabem defluit & resoluitur. Carendum est, scilicet, vita, quam alioqui sumus amissuri. Volūtas occupat, id est præcipit in suam laudem quod postea necessitate subituri sumus. Natura, id est, mors naturalis, non vertit pro vertitur. In rem gloriæ, id est, vnde laudē assequamur. Legale damnum, id est, pœnam a lege inductam. Præmijs, id est, conuertamus in voluntatem vnde præmium recipiamus. Forma præmiorū, id est, species. Spiritus refusus, id est, qui ex cælo habuit originem eodem refundetur. Regēte Christo, id est, sub Christo rege. Cælum ceu liber. Esaia, complicabuntur sicut liber cæli, & omnis militia eorum defluet sicut defluit foliū de vinea, & saluator noster dicit cælum & terram transiuros in aliā formam. Globus solis, omnia interitum & in aliam formā mutanda scriptura sacra sæpe memorat, sed imprimis solem & lunam. Spheram menstrualem, id est, lunam cuius cursus menstruo tempore cōficitur. Præsens vtile, id est, quod in præsentiarum vtile videtur. Agnosce qui sis, quia tu nō es is qui digito mōstrari potest. sed quisq; animus suus est vt Aristoteles in ethicis & Cicero in vj. de repub. scribunt. Interferit, interloquitur. In os loquentis, vt confundat instrumenta loquendi. Fiduculas speciem pro genere posuit, nam quid fiducule poterant ori nocere. Locus verborum sit, id est, os quo verba effundit. Scaturientes auras, id est, verba ex ore emanantia. Follibus, id est, buccis quæ cum loquimur in modum follium inflantur ad emittendam vocem. Modum, finē. Horatius, est modus in rebus sunt certi deniq; fines. Verba, id est, instrumēta quibus verba

formantur. Charaxat, id est, sculpsit & signat, sed charatto est verbum græcum & in futuro charaxo. Vngulis scribentibus. i. arantibus siue sulcantibus faciē. Notas, literas vt persisteret in translatione. Hirsuta barbis, aut quia barbam more gentis nutrieat, aut ex longo carcere. Carptim, id est, dum carpitur laceratq; vsq; ad mentum, ipsam barbæ sedem siue ossa menti. Vultus pro facie. Grates debeo, pro habeo. Multa ora cum ante hac vno tantum ore loquerer. Meatus vnus, i. vnum os per quod iurabat vox vna. Rictibus id est, oris apertionibus. Vndiq; i. ab omni parte faciei. Cognitor. i. iudex Per solis ignes lucem & splendorem. Nostros dies, i. ætatem nostram quam diebus metimur, & quicquid aliud agimus. Reciprocatis, tã in motu diurno quam in annuo in se redeundo vt dicit Vergi. atq; in se sua per vestigia voluitur annus. Deuoret, consumat; Spiculis, armamentis quibus dolor infertur. Fatiscit finditur ceditq;. Stupor, qui nihil sentit ex inflictis vulneribus. Obcalluit, calles obduxit. Haurire. i. accipere Diurnum, id est, lucidum, quia lux & tenebrę nõ possunt simul esse. Claram faciem. i. lucem claram. i. manifestam veritatem. Sanus videbit, i. qui credit statim intelliget iuxta illud nisi credideritis non intelligetis. Lippus, qui lucem non admittit ex oculorum defectu. Oculos, oculos syncope, nota in huiusmodi nominibus, seclũ p seculũ, periculum pro periculum. Insanabilis, qui iam habet organa videndi lęsa. Regem perennem, hæc sunt verba lucis; quam tenebræ non poterant comprehendere. Manentem in se, quia intra se pater generat filiũ, cætera aut extra se creauit. Non minorem tempore, quia æternaliter illum intra se genuit. Fons retro. i. principium quo dies & tempora inceperunt. Ex patre, manans ab illo per æternam generationem. Hoc pater quod filius, quantum ad essentiam quæ significatur per genus neutrum, nam in genere masculino falsum esset dicere hic est pater qui est filius. Immortalitas, diuinitas. Caducum. i. hominem mortale. Nostri. i. nos mortales, Homo est preemptus. i. qua homo erat. Res

surrexit deus. i. qua deus erat, vt. j. Petri. pri. & apo-
 stolus paulus multis in locis scribit, & quod pater su-
 scitauit illum & quod deus suscitauit illū a mortuis.
 Congressus deo. i. cum deo. Vergilius. atq; impar con-
 gressus Achilli. Gestanti mēbra. s. humana. Dum no-
 stra tentat. i. tenet. Cessit immortalibus, quid si legas
 immortalitas, vt sit sensus quod immortalitas cessit
 mortī, quia dicimus ex communicatione naturarum
 quod deus passus est. Stulta mundi, ex prima Corin-
 thi. quod stultum est dei sapientius est hominibus, &
 ibidem quæ stulta sunt mundi elegit deus, & cap. iij.
 sapientia huius mundi stultitia est apud deum. Anti-
 quitatē Romuli cōfutat quod Asclepiades dixerat de
 antiquitate religionis Romanę. Lupam mauortiā. i.
 Martis tutelæ consecratam quæ Romulum educauit.
 Omen vulturum, cum auspiciā vr̄bis condendæ ca-
 ptas vidit duodecim vultures. Nil tam recens, quā. s.
 Romuli deificatio. Vix mille tot fere anni fuerunt ab
 vr̄be cōdita ad Galerīū sub quo Romanus passus est.
 Fastis, in fastis, hoc est annalibus qui fasti dicūtur. vn-
 de est Ouidius de fastis. Ab augure Romulo qui augu-
 ria captauit cum vr̄bem esset conditurus. Sexcenta re-
 gna, puta Assyriorum, Sicyoniorum, Aegyptiorum,
 quę omnia fuerunt ante Iouem patrē Martis progeni-
 toris Romuli. Capellam agnosīā. i. Amaltheā quæ Io-
 uem educauit. Illa non sunt quia iam perierūt, & hęc
 quæ nunc sunt aliquando peribunt. Expressa signis
 & expedita literis, puta quod Adā fuit ex fructu ar-
 boris deceptus, & per arboris crucem restitutus iux-
 ta illud quod ecclesia canit: & qui in ligno vincebat in
 ligno quoq; vinceretur. Literis, s. sacris quę hoc mul-
 tis in locis significarūt vt qđ Moses exaltauit æneum
 serpētē in deserto. Consono ore, quia idē prędixerūt
 qđ diuersis essent locis & tēporibus. Crux adūbrata
 .i. per figurā vmbrailem significata, nam figura vmb-
 bra rei est: quā designat significata, est autē hęc crux
 sæpe apud prophetas vt quod dominus regnauit in
 ligno. Combiberunt. i. imbuta fuerūt crucis significa-
 tione quę quidem nostris temporibus est completa.

Rectis vocibus, id est, apertis & manifestatis cū antea fuissent tectę. Antiquitas comprobata, id est, antiquorum prophetarum dicta ætate nostra experimento vera. Refulsit coram, id est, publice est manifestata Ore conspicabili, id est, verbis non obscuris vt prius sed perspicuis, nam quod antea non intelligebatur: nunc perspicue oculis cernimus. Veritas fluctuaret, vacillaret & infirma esset: nisi ea quę sunt prædicta viderentur oculis manifesta. Comminus, id est, prope & ante oculos. Non perire corpus, nisi ad tēpus, quia postea resurrecturi sumus quēadmodū & Christus resurrexerit primitię dormiētiū quod apostolus multis in locis testatur. Crux illa nostra est, id est, pro nobis Christus passus est. Nos patibulum ascēdimus scilicet, cum Christo cuius mēbra nos sumus, ipse autem caput. Peremptus nobis, id est, causa nostra. Nobis reuersus, id est, resurgens vt & nos in die iudicij resurgamus. Qui moriens homo, id est, qua parte moritur est homo. Nam qua deus est immortalis permanet. Natura duplex, scilicet, deus & homo, sed moritur qua est homo, domat mortem qua est deus iuxta illud prophete, ero mors tua o mors, morsus tuus inferne. Redit, resurgit. Iuxta illud quod perire nesciat, id est, in immortalitatē. Dixisse pauca, colligit superiora vt transitum faciat ad sequētia. De mysticis, de mysticis quę supra retulit. De processu spei, id est, spes nostra quo tēdat. Margaritas spargere, iuxta illud saluatoris. Mat. cap. vij. quod sanctum, non est canibus dandū, neq; porcis margaritę. Profunda ratione quia non es capax, sententiarū quę sunt profundiores. Interrogetur, sensus est, adducatur puer simplex & qui neq; artem syllogizandi neq; artem orandi nouerit: sed in puris naturalibus vt ita dicam sit positus, & hic sit iudex inter nos. Consulamus proxima, id est, non altiora sed quę sunt nobis propinqua. Sententia simplex, id est, nō fucata aut arte aliqua imbuta. Fuci imperitus, fucum appellat, id est, faciei medicamentū quo vtuntur mulieres: dialecticā, rhetoricā & physicā. Septuennē. i. septē annorū. Favoris liber. i. qui

neutrae parti faueat. i. sit vacuus amore, odio, inuidia:
 quæ solēt adprimere homini verū iudiciū. Periclite-
 mur. i. periculi: hoc est experiētiā faciamus. Nouus
 vigor. i. ille puer nulla arte imbutus, sed rerū omniū
 rudis. Ille. s. præfectus. Hanc vocem. s. vt puer rudis
 esset iudex. libēs pro libēter, vt recēs pro recēter. La-
 cte depulsum. i. ablactatū. Verg. in Buc. depulsi arbu-
 tus hēdis. Pusio. i. hic puerulus. Quod probarit, id est
 vtrius nostrū sententiā approbarit. Ardens, cupiens.
 Lactantis oris. i. pueri lactētis. Quid videtur esse ve-
 rum & cōgruens. i. vtrū verius & congruentius. Est
 quicquid illud, ordo est, quicquid illud est. Quod est
 vnicū vni, ex Platonis sententia quod deus vnū deū
 genuit, & quod dicunt poētæ Iouem ex concussione
 capitis Mineruā genuisse, sed vnū pater generauit in-
 tra se qui et ipse deus est. Nec pueri. Iuuenalis nec pue-
 ri credūt nisi qui nondū aere lauātur. Sub pudore, id
 est præ nimio pudore. Fluctuans. i. nescius qd faceret
 Leges, quarum ipse præfectus erat executor. Autor
 huius. i. quis te docuit ista. Mater, subaudi est autor.
 Et deus matri, etiā est autor. Imbibit. i. hausit & acce-
 pit, subaudi illud. Quo pasceret, i. nutrirēt me. Fonti-
 bus gemellis, vberibus lacte manantibus: qui sunt pa-
 res & æquales. Hausi credere. i. accepi vt crederē. Ma-
 gistra impia, aut in filiū docēs vnde pīret, aut in deos
 male de illis sentiens. Tristem exitū. i. filij tristē mor-
 tem aspiciat, Male eruditi. i. in malū & perniciē illius
 docti. Quem corrūpit, malis artibus erudiēdo. Adsit
 vilis muliercula, hęc est vera lectio, non absit. Fatiget
 nostros ministros, delassando illos, filius dū torque-
 bitur infans. Nā quæ filius patietur acrius sentiet ma-
 ter: q̄ idem ipse filius, vnde subdit. Quantulus dolor.
 quasi dicat minimus dolor vexabit artus infantis: quia
 breui morietur: ipsa autem mater viuet in luctu filio
 orbata, hinc illud Quintiliani. torquebis filium & fa-
 tebitur mater. Oculi parentis spectantis tormenta fi-
 lij. Vngulæ ferramenta quibus dilaniabantur mar-
 tyrum corpora, vnde hymnographus, cessit his la-
 cerans fortiter vngula; nec carpsit penetralia. Tollat

sublime. i. sublimiter hoc est in altum. Manu pulsentes, quo modo infantes verberantur, quod iubet fieri ut paulatim crescant tormenta cum doloribus. Plus lactis, ex Iuvenale de Hædo, qui plus habet lactis quam sanguinis. Quæ cautes, id est, quas homo saxeus & durus crudelisque. Quis rigor æris & ferri. i. æreus & ferreus. Salix impacta. i. virga saligna illisa corpori. Vmina. i. virgæ sanguine humidæ. Quem plaga flerat, id est, quæ sanguinē virgæ expresserant: eo modo quo lachrymæ ex oculis eliciuntur, sed forte aliud verbum loco flerat reponendum est. Lioribus roscidis. i. manantibus in modum roris virgarum iussibus facientibus liuores. Genas minaces, id est, oculos quæ genis integuntur, sed quomodo minaces si illachrymabantur nimirum quia duplici laborabant affectu, crudelitatis scilicet & commiseratione, unde subdit per ora frementia barbarorum, nam & fremebant & flebant. Coronam plebiū, id est, plebeiōrum qui stabant in circuitu spectantes. Non stetit, subaudi, ferūt ex superioribus. Frons renitet, id est, læta & serena. Lucretius nec domus argento fulgens auroque renitens. Pietas contumax, id est, matris perseverantia, nam contumacia in malam accipitur partem. Sensum indulgentiæ, quia ut ait Quintilianus indulgentia est mollis liberorum educatio, sed hæc mater colubebat tenerum illum amorem & obfirmabat se ad patientiam. Ardor animæ estuantis quia tristitia & dolor exiccant ossa, itaque in tormentis positi sitiunt, neque hoc affectu saluator noster caruit dicens in cruce Ioannis ca. xix. sitio quamquam illud sitio aliud significabat. Torua mater. i. irata in filium quod videbatur cedere atque vincere tormentis. Eminus, a lōge, sicut supra cominus prope. Hanc stirpem. i. talem filium mihi futurum ut vinceretur. Leto. i. mortis timore. Postulas? interrogatiue legendum. Fons viuus, ex Ioāne. cap. iiii. aqua quam ego dabo fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam & Psalmo. xxv. apud te est fons vitæ. Fluentum, id est, flumen. Vergilius xanthique fluenta deserit. Flagran-

nam, id est, ardorem. Gellius libro vndecimo. vigor ille maternæ flagrantia paulatim restinguitur. Hic hic. exemplis ad animi robur puerum hortatur mater, & primo sanctorum innocentium. Calix bibendus, alludit ad illud ex euangelio Matthæi capit. xx. potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum. Paruuli, & per appositionem ætas oblita lactis, &c. & est ordo ætas resecta poculis amaris sanguinis: mox deinde resecta poculis dulcibus sumpsit. Matris & parentia, sic Verg. pri. Aenei. ad Cupidinem filium loquitur. Nate meæ vires mea magna potentia solus. Simile est illud. Gene. Cap. xlix. Ruben primogenitus meus tu fortitudo mea. Pater, Deus omnipotens iuxta illud. Cani hominis sapientia illius. Vagitibus, id est, infantibus: vt de innocentibus dixit. Scis sæpe, alterum exemplum adducit de Isaac immolando. ex. Gen. cap. 22. Docenti scilicet mihi. Adluderes, id est, quasi per ludum verba mea redderes. Vergilius. vij. æne. Nec plura alludens quod Seruius exponit, ad responsum verba componit vnde subdit, et garrulorum signa verborum dares, nam pueri non exacte proferunt quæ audiunt a docente. Sacranti, id est, sacrificare volenti Abraham patri seni. Narraui, tertium effert exemplum de septem Machabæis, ex secundo Machabæorum volumine. capite septimo vbi latissime ponitur historia. In anticipati exitu, quia forte illi defecissent si mater illos non fuisset exhortata. Ne parcerent sanguini, imo sanguinem effunderent. Funerum suorum aut funerum quæ sui filij sustinebant, aut quod illorum mortes erant sua mors. Sartago stridula. i. stridens cum in ea frigitur aliquid et hoc mortis genere obijt ex Machabæis primus. Laminarum impressio. i. lamina candens capiti impressa, sed hoc non legitur in Machabæorum libro, sed quod sequitur videlicet quod secundo ex Machabæis tortor detraxit capitis cutem relicto craneo cute nudo, et est ordo, tortor reuulserat cutem verticis a fronte. nuda testa. i. tegmine nudata, vsque ad ceruicem ita vt dehonestaret, id est, deformaret caput tegmine subaudi detracto.

Regio diademate, idest, corona quæ Regū est insigne. Linguam tyrannitis, hoc Antiochus iussit fieri ex Machabæis tertio. Pars optima, s. lingua, cuius laudes ex officio prosequitur. Fidelis interpret animi, nā vt Horatius in poetica arte scribit . natura effert animi mot⁹ interprete lingua. Cordis ministra, idest, eorū quæ corde concipiuntur. Præco quasi præco sit nomen cōmune duorum generū dixit lingua præco. Redemptrix .s. animæ. Ducem dicatā, idest, Deo consecratam. Ducē, idest, præuiam & omniū primam. Machabæos, sic græce appellantur quos vocant Hebræi asmonaim, interpretatur autē Machabæus pugnator, nam mache est pugna, et machomæ pugno. Septies, nam toties de Antiocho triūphauit mater illa cum filiis victoribus. Feracē gloriæ, idest, fertilem & fæcundā. Per huius alui, adiutorio est. Conceptacula, idest, vterū siue loculos vbi cōcipiuntur infantes. Larem hospitalē .i. vterū in quo diuersatus es per menses decē, s. inchoatos de quibus autores sæpe faciunt mentionē. Verg. Matri longa decē tulerunt fastidia mēses. Si dulce nectar, i. lac. Verg. iij. æneid. Si bene quid de te merui fuit aut tibi quicquā dulce meum. Molle gremium, in quo te sæpe sustinui. Grata si crepundia, i. amulcta et ludicra quæ solent infantibus appendi, nonnunquam incunabula & panni quibus inuoluuntur, dicuntur autē crepundia a crepitu: vnde etiam crepitacula, de quibus Martialis in disticho cuius lemna est crepitaculum. Si tibi plorator de collo vernula pendet. Hæc quatiant tenerum garrula filtra manum. Persiste, idest, esto constans & perseverans. Adfere, idest, adsertor esto & profiteri. Autorē horum munerū .i. tantorū beneficiorum quanta nobis contulit. s. animum, corpus vitam: vnde subdit. Quamnam arte, ordo & sensus est, ego nescio qua arte. i. quomodo. Cōperis viuere nobis intus. i. cū te gestare intra viscera quomodo ex inanimi factus sis animatus. Nihilumacq; illud, non nihilū quia est aliquid semen virile & menstruū muliebri vnde est hominis corpus, nam anima a deo infunditur. Animator, i. Deus scit, ego nescio, Si igitur quod viuīs, quod spiras hoc totum Dei est,

est. Impendere, subaudi decet, vt Verg. pri. æn. me ne
 incepto desistere victā. Cuius munere. i. beneficio. Or
 tus es. i. viuus. Quod dedit. i. vitam. Refuderis. i. red
 dideris. Strepentes, sonātes cū cædebatur puer. Cogni
 tor. i. iudex qui de causa cognoscebat. Per recētes vias
 cicatricum, idest, per cicatrices adhuc recentes. Exara
 bant. i. vngulæ sulcos ex carnificando ducebant. Fer
 rum acutū, idest, vngulas. Recrudescētibz plagis,
 idest, recentatis & renouatis. Notas apertas. i. vulnerū
 signa quæ adhuc non coierant. Quos. s. tortores. Vi
 ctor superbus, quia victoria facit homines superbos
 & arrogātes, et sunt verba Romani ad tortores. Potes
 se, pro posse. Lucretius Pro si forte aliquis credit gra
 uiora potesse corpora. Vix coheret. s. corpusculū. Ver.
 in Buo. Vix ossibus hærent. Dexterarū inertiu. i. lan
 guentium & debiliū ad infligenda verbera & plagas.
 Citius, subaudi quā vos corpus hoc meum laceratis.
 Langueris imbelli fame. i. cupitis me exarnificare &
 defunt vobis vires. Et fatiscitis. i. deficitis & fessiestis,
 vnde defessus a defatiscor deducitur participiū Prisci
 ano autore. Gula ferina, qualis est ferarū. Socors edaci
 tas. i. ignaua rabies edendī. Morarum pœnitet, idest,
 vis cito perire. Fies fauilla, idest cremaberis & redige
 ris in cinerem. Abiens a foro, vbi iudicatus est ad ignē
 Respectans pone, idest, retro, sed retro superfluit quia
 respecto per se significat retro aspicio. Appello, idest,
 prouoco, nam illud proprie est prouocare: quod recē
 tiores appellare dicunt. Esse nil, idest, frustra. Compli
 ces, idest, simul socij & sectatores. Vix hominis, quia
 infans homo est, sed imperfectus. Locum cædis, in quo
 infans iugulari & Romanus cremari debebat. Primiti
 uum fœtum, idest, infantem mater ferebat ingulandū
 eo modo quo Abel obtulit Deo de primogenitis grē
 gis sui. Gene. cap. iiii. Ferculo Abelis, est ferculū quod
 fertur & in quo aliquid fertur. Puriorē cæteris, ait nāq;
 scriptura, Abel obtulit de primogenitis gregis sui &
 de adipibus eorum. Immorata, imo statim dedit non
 flens sed læta. Patrone ex filio, quia cum sis mihi nūc
 filius illic eris mihi patronus, et est casus vocatiui pa
 tronis.

trone, & est iungendum dulcissime patrone. Carmi-
nis Davidici, qui est in ordine psalmorum centesimus
quintusdecimus. preciosa in conspectu domini mors
sanctorum eius. Mors sancti, huius filij mei. Tuus il-
le seruus, ex psalmo centesimo vicesimo secundo, si-
cut oculi seruorum in manibus dominorum suorum
sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ ita oculi
nostri ad dominum deum nostrum. Talia retexens, i.
canens, sic hymnographus quæ vox quæ poterit lin-
gua retexere, alias retexere est quod textum est non
textum facere. Explicabat palliū, quo exciperet san-
guinem pueri. Tendebat manus, cum explicato pal-
lio. Globum, id est, sanguinis vndam conglobatam.
Vstor, qui struebat pyram. Pinu arida, quo facilius
ignem comprehenderet. Forni struem, id est, cumulum
fomitis. Quo passu, id est, quo fomite. Ferocius, pro
fortius. Etiam, ordo est, & iam Romanus actus, id est,
impulsus. Eminus, a longe, furca brachijs retortis, id
est, habenti brachia retorta ingerebatur. &c. Hæc eius
orsa, id est, postea quā hæc locutus est. Frigor nubis
hoc est tonitrus, nam fragor proprie de rebus dicitur
fractis, sed quia dicit ruentis, potest intelligi de fulmi-
ne, sed non significat nisi imbrem de cælo cadentem.
Obruit ignes, id est, extinguit. Alunt, scilicet torto-
res. Fomitē, id est, materiam ignis combustibilem.
Trepidare, pro trepidabat. Nouis rebus, id est, mira-
culis. Insistere, insistebat. Versare, id est, versabat. Tor-
res, id est, titiones. Confouere, id est, confouebat &
proprie, nam fouere de foco proprie dicitur. Semen
ignis, id est, scintillas. Querere, pro quærebat. Magus
nam magicæ imputat hæc miracula non diuinæ po-
tentia. Carmine Thessalorum, ubi artes magicæ vige-
bant vt est apud Lucianum & Apuleium. Lucanus
de Necromantica Phormonoe dixit. Thessalis incu-
buit membris. Vertere pœnam in ludibrium, id est,
dum punitur eludere nos. Fortasse ceruix, per iro-
niam hoc dicitur. Flecti pro cædi. Coibit plaga, id
est, consolidabitur in cicatricem. Vertex, id est, caput
pars pro toto. Eminebit, extabit. Partem quampiam,

id est, aliam. Morte simpla, id est, simplici & vnica. Multiplex crimosus, id est, multipliciter nocens. Vel iterum repete ne ex superiori. Tot modis quasi dicat tot mortibus. Lerna, pro Lerneæ Hydra, nota est fabula. Imminutis corporis damnis, lege imminutus, id est, truncatus damnis corporis. Ipse Hercules erit præsto, id est, præsens quasi dicat, non aderit. Hydrina vulnera, id est, quæ Hydre intulit nam tandem cōpressis faucibus Hydram exiccavit & quasi vstus lauit. Viscerum confinia, id est, iuncturas. Vel dispare, id est, luxare, conuellere & distrahere. Vincula nexa neruis, id est, ossa neruis colligata. Date hunc, scilicet, Romanū. Ossibus reuulsis, id est, luxatis. nā qui scit dedolare & restituere ossa luxata poterit facilius illa dissipare. Nodis, id est, colligationibus quod faciunt luxatorum medici & chirurgi. Omni corpore, id est, roto. q. i. in deos inuecta est. Vetus fas, id est, antiquam religionem, nam fas dicta est quæ prius dicebatur themis. Retectam, id est, apertam. Vergilius. ra diisq; retexerit orbem. Palatū tractat, explorans quo modo possit totam linguam abscindere. Exitum vocis, id est, epiglotida qua vox ex arteria erumpit. Scalpellum, ferramentum illud quo vena pertunditur in sanguinis diminutione, scalprum quoque reperitur pro nouacula. Marcianus scalpro dicebat circuncidē vicia infantibus posse. Fila singula, ex quibus composita est lingua. Patente rictu, id est, ex ore aperto. Ruffo stemmate, id est, corona quam ex ruffo sanguine est assecutus, stēma namq; a stephanoo quod est coronō deducitur. Ostro vestis regiæ, nam ostrum hoc est purpura vestibus tantum accommodabatur principum, quasi dicat, tam honorificus erat hic sanguis in veste Romani quam purpura in vestibus regum. Obblacteraret, blaterare iquit Festus est stulte et percupidē loqui. Nonius quoq; multa de hoc verbo. Multo turbine, id est, magno impetu & vehementia: qua obruebatur antea. Abdomina suilla, id est, porcina, & est abdomē pingue illud qd intestinis obducitur.

Insufflat, cum non loqueretur in contemptum insufla-
 flauit illos. Nunquid, id est, aliquid. Intimo pulmo-
 ne, vnde est vocis origo interior. Torta, i. repercus-
 sa. Sub testudine oris, i. sub cœlo hoc est oris concavi-
 tate. Ex palato percussio, idem est quod ex testudi-
 ne oris. De pectine dentium, nam vox articulata cō-
 plures literas format inter linguā & dentes, vt. t. d.
 th. f. v. consonans. Pectine dentium, i. de dētibus vel
 a dentibus pectinatim coeuntibus. Lingua plectrum
 mobile, quia lingua est quasi plectrum quod ferit cer-
 ta loca ad formandū verba, & puto pro nunc vtro-
 biq; legendum esse nec vt sit sensus, qui deus fecit in
 me vt vox expressa ex intimo pulmone; repercussa
 ad cœlum nec det sonos ex palato percussio, nec tē-
 peretur de pectine dentium, neque sit. His agendis, id
 est, formandis lingua, & cætera quod duobus exem-
 plis probat se eo modo loqui quo si deus vellet lo-
 queretur, fistula vel cymbalū; & quæ habent sonos &
 non voces articulas. In ipsi smeatibus, id est, fistulis
 quasi arterijs. Labra pressa, vt in prolatione. b. p. ph.
 in literis nunc hiantia, vt in alijs literis, quasi dicat,
 ita possent loqui cymbala & fistulæ perinde ac si ha-
 berent instrumenta quibus formantur literæ & vo-
 ces articulatæ. Statum naturæ verti, id est, mutari ab
 illo, scilicet. Cui, id est, a quo. Forma, id est, oris figura
 Leges texere ac retexere, id est, ponere ac tollere. Sic
 Verg. in. vj. Aeneidos, leges fixit atq; reffixit. Postu-
 let, desideret, quia potest facere vt sine lingua quis lo-
 quatur. Pressit pede, quo pacto absente saluatore dis-
 scipuli obruebantur vndis ad quos per fluctus venit
 ex Mattheo. ca. xiiij. Fluxa & tenuis, qualis est aqua.
 Coit, condensatur; vt sustinere possit ne cedat pon-
 deri. Dispar, contraria. Quis, pro quibus, puta q; sit
 natabilis nūc autē sub Christo sustinet vestigia. Hoc
 munus, id est, officium quod facit miracula, vt hoc
 quod dixit, & quæ sequuntur, gradum percitum, id
 est, velocem, alias percitus, id est, commotus. Audiens
 tiam, actum audiendi. Cede miraculis, id est, vincere
 & dato locum, Vertere pro vertebat, in caliginem, id

est, ignorantiam veri, quia ita impedit animum ne possit cernere verum. Hærens, dubitans. Iuuenalis, hæremus dicat ipsa, Formido & indignatio, affectus contrarij in eodem homine, vim, id est, violentiam & impetum. Quo, id est, in quem sæuiat; cum non possit in Romanum. Citari, in ius vocari. Nundinatum, id est, ad diem certum vocatum. Nam nundinari est in vrbe litis causa ad certum diem venire, aliquando etiã alijs de rebus. Pactus, cū Romano precium faciens. Coluderet, id est, collusionem faceret. Irritum, id est, vanum nihilq; efficiens. Retunsis, id est, obrutis & hebetibus. Sauciata parte & non tota lingua. Vsq; quaq; omni ex parte alias semper alias vbicq; significat. Manere. &c. subaudi iudex dicebat non posse, & non posse iterum verba exprimi in oris concauitate sine lingua quæ moderatur verba. Esto, concedamus quod erumpat vox aut spiritus non tamen articulatus. Vacuo specu. i. ex ore vacuo aut thorace. Echo. i. per repercussionē vnde generatur echo. Oratio, quæ constat vocibus articulatis. Veris, veritate & experimento. Calumniā, falsam criminationem. Haustus patentes, id est, partes per quas haurimus cibum potumq;. Regat spiramina, id est, formet voces in verba quod est linguæ officium. Puncto leui, id est, punctura modica. Plectro, id est, lingua. Cicero. ij. de natura deorum plectri similem linguam nostra solēt dicere. Fatus, id est, loquela a faris vel fare. Magistra vocis, id est, lingua vt dicit verborum moderatorū. In vitium cadit, id est, viciatur & læditur. Fiat periculū, id est, experimentum. Terentius, fac periculum in literis, fac in palæstra, Lingua eruta, i. euulsa. Vox fragosa, id est, horrida & aspera, sed si elinguis fiat nullam habebit omnino. Clamor inconditus. i. inarticulatus, Nil stridulum, id est, non modo non emittet vocē sed neq; stridorē quidē. Salutem principis, sic iurare consueuerūt subditi, per vitā & per geniū principis. Suggillet verba, forte suggerat. i. subministret; quia suggillare aliud est. Latronē christianorum. i. persecutore & carnificem. Non bubulus. i. a boue profusus.

Agnosceis illum. s. bubulū sanguinem: et quod non est hic bubulus sed meus. Pagane. i. non initiate ad Christianorū sacra, sed profane, et est translatio sumpta ex eo quod omnis homo aut miles est aut paganus. Vestri bouis, id est, quem vos sacrificare consueuistis. Lisata cede. i. i sacrificio effuso bouis sanguine. Scrobe acta sub terram, videtur significare Terentina sacra quæ fiebant Romæ in campo Martio in loco qui dicebatur Terētos in quo erat ara Diti patri sacra, pedibus viginti sub terrā de fossa, sacrificabatur autē bos nigra. Infusatus. i. infula indutū habens caput, quod erat sacerdotum insigne vt nūc est Episcoporum mitra. Tempora. i. ipse festus et quasi die festo ornatus. Repexus, aut nimirū pexus, vt Persius. Pexus togæq; recēti, aut quā sacerdoti caput repecteretur vt turbarētur capilli. Quid. iij. de arte. Illa depexa modo est. Cinctu gabino. i. præcinctus et expeditus. Verg. lib. vij. Ipse quirinali lituo cinctuq; gabino et Lucan. in. i. ritu succincta gabino. Fultus togam. i. habens togam sericcam. Superne. i. a parte superiori scrobis. Pulpita strata, id est, stragulis operta. Rimosa, vt per rimas defluat sanguis in scrobem. Rari pægmatis. i. pulpiti in modum pægmatis suggesti, rarum autem dixit pro rimosum, est autem pægma machina ex tabulis compacta quæ rotis imposita poterat deferri per urbem. Iuuenalis et pægma et pueros inde ad velaria raptos. Arcam, id est, pulpiti illius planiciē quā dixit rimosā. Minutis hiatibus. i. foraminibus per quæ defluat sanguis. Huc taurus, sacrificandus. s. qui ad aram ferebatur cornatus lintheo candido & cornibus auratis, & fertis ex floribus. Fulgor bractealis, id est, ex bracteis auri, quibus est inauratus. Venabulo, vel cultro vel alio ferramento cum venabulū sit venationi aptum. Intexta, id est, tabulata tabulis cōtexta in modum pontis sublicij. Flumen vaporū. i. sanguinis euaporantis. Tabidum rorem, id est, sanguinem iā corruptū, quia extra venas in modū roris sparsū. De fossus. s. in scrobe quā dixit, putrefactus. i. maculatus et tabidus. Quinos supinat, id est, organa omnium quinque sensuum erigit vt sanguinem excipiat. Genas

oculorum palpebras aut malas, Cadauer, scilicet, bo-
 uis. Sanguine egesto, id est, exhausto, ab illa compage,
 id est, scrobe cui superimpositum erat pulpium ex
 tabulis compactum. Amictus ebrios, id est, sanguine
 madefactos. Recentis piaculi, id est, sacrificij facti in
 piaculum, id est, purgationem animarum. Eminus, a
 longe non audentes accedere propter Venerationem
 sacerdotis. Lauerint, id est, expiauerint. Hecatomben
 id est, centum bouum hostiam, de qua sæpe Homerus,
 & Iuuenalis qui promittat Hecatombem, vnde sub-
 dit centena ferro. &c. Augures, id est, ipsi sacrificulī.
 Macellum puluinariū. i. sacrificia templorum redun-
 dantia cruore quasi in macello. puluinaria autem ster-
 nebantur in honorem deorū. Cicero in quarto Thuf-
 deorū inquit puluinariis & epulis magistratuum.
 Vosmetipsi, de sacerdotibus Bellonæ dicit: qui non
 alieno sed sanguine suo deæ sacrificabāt & vtraq; ma-
 nu gladijs strictis armati per vrbē efferebantur, & ita
 vaticinabantur fanatici. i. furibundi. Matrem deā, le-
 go deū pro deorum. i. Cibelen, ex Apuleij sententia
 qui tres deas Bellonā, Cibelen, Isidem idem numen
 esse putat & Iuuenalis eosdē facedrote sillis attribuit
 cū dicit. Bellonę matrisq; deū chorus intrat. &c. Ro-
 tare, subaudi caput. Parta. i. parata Cælū. i. diuinitatē.
 Hic. s. Gallus sacerdos matris deorum. Metenda. i. se-
 canda, Horatius. j. ser. caudāq; salacem demeteret fer-
 ro. Numen. i. deam Cibelen. Nam putabāt id esse sa-
 crificij quoddam genus. Iuuenalis, mollia qui samia se-
 cuit genitalia testa. Semiuir, quoniam genitalia amic-
 sit. Donum pudendum. i. mentulam virilē. Vena ma-
 sculini generis, id est, genitale virile quod venis con-
 stat. Horatius. nam simul ac venas inflauit terra libido
 Sanctitati. i. deæ sanctę, nam Gallus. neq; vir est neque
 femina, vnde & semiuir appellatur. Imberbes, aut
 quia castratis decidunt barbę vnde Iuuenalis & despe-
 ratio barbę aut quia Ephebi ad hoc munus eligebātur
 Leuibus acutis et politis. Sacrad⁹, sacerdos ille Gall⁹
 Sphragitidas. i. medicamēta ex terra sphragitide hoc
 est sigillata; quę valet ad cicatricanda vulnera. Celsus

lib. v. Pastillus ad glutinandū vulnus sphragis nuncupatur, nā sphragizo est sigillo siue concludo. Mēbra, idest, genitalia abscissa. Igniuerint, idest, acus illæ fuerint ignitæ. sed vsitatus est igneo vel ignesco. Stigmatrit, pro stigmatizauerit. i. stigmate notauerit. Obducit cutem, idest, operit partem illam cauterio notatam. Tormenta inuri, idest, per inultionem infligi. Finis, mors quæ est malorum finis. Iam non licebit, scilicet post mortem. Cedas, idest, vincaris. Et desinas, scilicet torquere. Sector, idest, carnifex qui secat membra. Sed peremptoris, ordo est. Sed manus peremptoris strangulatrix faucium, succedet illis, scilicet faucibus, quia vox inquieta oris garruli aliter nescit silere quam si fregero tubam, idest, interclusero vocis meatus per strangulationem. Carceris noxialis, idest, in quo noxijs sunt clausi. Lictor nefandus, sic appellatur consulis aut prætoris minister. Vinculis, scilicet, corporis in quibus violenter detinetur ex Platonis sententia, ad quod alludit Apostolus cum dicit, cupio dissolui et esse cū Christo, et alibi, Miser ego, quis me liberabit a corpore mortis huius. Principi, quemadmodum diximus Galerio Cæsari, qui hunc Asclepiadem præfecerat Antiochiæ. Ordinem voluminū. i. per volumina librorū explicatum. Tragœdiæ. Nam hæc materia quodammodo tragica fuit. In fasces, scilicet, librorum vel potius in annales quia consulibus nomen accipiebant quorū fasces erant insignia cum securibus. Conficit, obliterat, quia in actis sub Galerio non reperitur huius martyris passio. Inscripta Christo, in libro vitæ de quo in Apocalypsi, et in Euangelio Luc. cap. x. nominavestra scripta sunt in cœlis. Apex, qui literis Hebræis præsertim imponi cōsuevit. Obsolescet. i. obliterabitur, vnde obsoleta dicuntur desueta longo vsu. Angelus adstās ex euangelio, Angeli inquit eorum semper vident faciem patris. pingēs, describens. Sanguinis dimensio. i. quantitas. Sulcus, qua ductū est ferrū. Proximam. i. in cutis summitate vt sit cōtrariū ei qd dixit, altā, hoc est, profundā. Segmētī. i. secationis, nā a seco dicitur segmētū. In regestis. i. in voluminibus in quibus cōtinētur acta

& res geste. Nā corrupte dicitur vo- lumen illud Gre- gorij registrum, pro regestis. Et præmiorū, id est, bo- norum, id quod sequitur pro eo quod præcedit. In- ter hædorū greges, id est, inter peccatores qui sistendū sunt ad sinistram iudicis ex euange- lio Mat. cap. xxv. Dinoscere- t eminus, id est, a long e me conspiceret Romanus Hoc. s. Romano. Trans- fer hunc hædum, scilicet a sinistra in dextram, & sis- ignus &c.

PASSIO HIPPOLYTI MARTYRIS
ad Valerianum episcopum.

Carmen elegiacum.

INnumeros cineres sanctorum Romula in urbe
Vidimus ô Christi Valeriane, sacer.
Inciſos tumulis titulos, & singula quæris,
Nomina difficile est ut replicare queam.
Tantos iustorum populos furor impius hausit,
Quum coleret patrios Troia Roma deos.
Plurima litterulis signata sepulchra loquuntur,
Martyris aut nomen, aut epigramma aliquod
Sunt & mutata tamen tacitas claudentiæ tumbas,
Marmora quæ solum significant numerum.
Quanta uis um iaceant congestis corpora aceruis
Nosse licet, quorum nomina nulla legas.
Sexaginta illic defossas mole sub una
Reliquias memini me didicisse hominum.
Quorum solus habet comperta uocabula Christus,
Ut potest quos propriæ iunxit amicitiæ.
Hæc dum lustro oculis, & sicubi forte latentes
Rerum apices ueterum per monumenta sequor:

Inuenio Hippolytum pui quondam schisma Nouati
Presbyter attigerat, nostra sequenda negans.

Vsq; ad martyrij prouectum insigne tulisse
Lucida sanguinei præmia supplicij.

Nec mirere seneni peruersi dogmatis olim
Munere ditatum catholicæ fidei.

Quum iam uesano uictor raperetur ab hoste
Exultante anima carnis ad exitium,

Plebis amore suæ multis comitantibus ibat,
Consultus quæ nam secta foret melior

Respondit: fugite ô miseri execranda Nouati
Schismata catholicis reddite uos populis.

Vna fides uigeat, prisco quæ condita templo est,
Quam Paulus retinet, quamq; cathedra Petri.

Quæ docui, docuisse piget, uenerabile martyr
Cerno quod à cultu rebar abesse dei.

His ubi detorsit leuo detramite plebem,
Monstrauitq; sequi quæ uia dextra uocat:

Se q; ducem recti spretis anfractibus idem
Præbuit, erroris qui prius autor erat.

Sistitur insano rectori christicolæ tunc
Ostia uexanti per Tyberina uiros.

Illo namq; die Roma secesserat, ipsos
Peste suburbanos ut quateret populos,

Non contentus humum celsæ intra mœnia Romæ
Tingere iustorum cædibus assiduis.

Ianiculum quum iam madidum, fora, rostra, suburbæ
Cerneret eluuiæ sanguinis affluere.

Protulerat rabiem Tyrrheni ad littoris oram

Quæq; loca æquoreus proxima portus habet.

- I**nter carnifices, & constipata sedebat
 Officia, extructo celsior in solio.
Discipulos fidei, detestandiq; rebelles
 Idolij, ardebat dedere perfidia.
Carcereo crinita situ stare agmina contra
 Iusserat horrendis excrucienda modis.
Inde catenarum tractus, hinc lorea flagra
 Stridere, uirgarum concrepitare fragor.
Vngula fixa cauis costarum cratibus altos
 Pandere secessus, & lacerare iecur.
Actiam lassatis iudex tortoribus ibat
 Infurias, caesa * cognitione fremens. * conditi
Nullus enim Christi ex famulis per tantarepertus
 Supplicia, auderet qui uitiare animam. onc.
Inde furens quæsitior ait, iam tortor ab * uno * unco
 Desine, si uana est quæstio, morte agito.
Huic abscinde caput, crux istum tollat in auras,
 Viuentesq; oculos offerat alitibus,
Hos rape præcipites, & uinctos conijce in ignem,
 Sit pyra quæ multos deuoret una reos.
Entibi quos properes rimosa imponere cymbæ,
 Pellere & in medijs stagna profunda freti.
Quos ubi susceptos * rapidum malesuta per æquor * rabidi
 Vexerit, & tumidis * caesa labarit aquis. uarit.
Dissociata putrem laxent tabulata carinam,
 Conceptumq; bibant undiq; naufragium.
Squamæa coenoso præstabit uentre sepulchrum
 Bellua consumptis cruda cadaueribus.
Hæc persultanti, celsum subito antetribunal
 Offeritur senior nexibus implicitus.

S tipati circum iuuenes clamore ferebant.
 Ipsum Christicolis esse caput populis.
 S i foret extinctum propere caput, omnia uulgi
 Pectora Romanis sponte sacrandae deis.
 Insolutum lethi poscunt genus, & noua poena
 Inuenta, exemplo quo trepident alij.
 Ille supinata residens ceruice, quis, inquit,
 Dicitur? affirmant dicier Hippolytum
 Ergo sit Hippolytus, quatiat, turbetq; iugales.
 Intereatq; feris dilaceratus equis.
 V ix hæc ille, duo cogunt animalia freni
 Ignara insueto subdere colla iugo.
 Non stabulis, blandiue manu palpata magistri,
 Imperiumq; equitis ante subacta pati.
 S ed campestre uago nuper pecus è grege captum.¹
 Quod pauor in domito corde ferinus agit.
 I amq; reluctantes sociarant uincula bigas,
 Oraq; discordi fœdere nexuerant.
 T emonis uice funis inest, qui terga duorum
 Diuidit, & medius tangit utrunq; latus.
 D eq; iugo in longum se post uestigia retro
 Protendens trahitur, transit & ima pedum.
 H uius ad extremum sequitur qua puluere summo
 Cornipedum refugas orbita trita uis.
 * cumq; C rura uiri innectit laqueus, nodoq; tenaci
 Astringit plantas, * atq; rudente ligat
 P ostquam composito satis instruxere paratu
 Martyris ad pœnam, uerbera, uincla, feras
 Instigant subitis clamoribus, atq; flagellis,
 Illaq; infestis perfodiunt stimulis.

- V**ltima vox audita senis uenerabilis hæc est:
Hi rapiant artus, tu rape Christe animam.
Prorumpunt alacres, cæco & terrore feruntur
Qua sonus, atq; tremor, quâ furor exagitant.
Incendit feritas, rapit impetus, & fragor urget,
Nec cursus uolucer mobile sentit onus.
Per syluis, per saxaruunt, non ripa retardat
Fluminis, aut torrens oppositus cohibet.
Prosterunt sepes, & cuncta obstacula rumpunt,
Prona, fragosa petunt, ardua transiliunt.
Scissa minutatim labefacto corpore frustra
Capit spinigeris stirpibus hirtus ager.
Pars summis pendet scopulis, pars sentibus hæret.
Parte rubent frondes, parte madescit humus.
Exemplar sceleris paries habet illitus, in quo
Multicolor fucus digerit omne nefas.
Picta super tumulum species liquidis uiget umbris
Effigians tracti membra cruenta uiri.
Rorantes saxorum apices uidi optime Papa,
Purpureasq; notas uepribus impositas.
Docta manus uirides imitando effingere dumos,
Luserat & minor roseolam saniem.
Cernere erat ruptis compagibus ordine nullo
Membra per incertos sparsa iacere situs.
Addiderat charos gressu, lachrymisq; sequentes
Deuia quâ fractum semita monstrat iter.
Mœrore attoniti, atq; oculis rimantibus ibant,
Implebantq; sinus uisceribus laceris.
Ille caput niueum complectitur, ac reuerendam
Caniciem molli confouet in gremio.

Hic humeros, truncasq; manus, & brachia, & ulnas,
Et genua, & crurum fragmina nuda legit.

Palliolis etiam bibulae siccantur arenæ

* infecto

Ne quis in * intacto puluere ros maneat.

Si quis & in sudibus recalenti aspergine sanguis

Insidet, hunc omnem spongia pressa rapit

Nec iam densa sacro quisquam de corpore sylua

Obrinet, aut plenis fraudat ab exequiis.

Quumq; recensitis constaret partibus ille

Corporis integri qui fuerat numerus:

Nec purgata aliquid deberent inuia toto

Ex homine, extersis frondibus & scopulis.

Metando eligitur tumulto locus. Ostia linguunt,

Roma placet, sanctos que teneat cineres,

Haud procul extremo culta ad pomeria us illo

* fouet

Mersa latebrosis crypta * patet foueis.

Huius in occultum gradibus uia prona reflexis

Ire per anfractus luce latente docet.

Primas namq; fores summotenus intrat hiatu,

Illustratq; dies limina uestibuli.

Inde ubi progressu facili nigrescere uisa est

Nox obscura loci per specus ambiguum.

* immissa

Occurrunt celsis * immensa foramina tectis,

Quæ iaciunt claros antra super radios.

Quamlibet ancipites texant hinc inde recessus,

Arcta sub umbrosis atria porticibus.

At tamen excissi subter caua uiscera montis

Crebra terebrato fornice lux penetrat.

Sic datur absentis per subterranea solis

Cernere fulgorem, luminibusq; frui.

- T**alibus Hippolyti corpus mandatur opertis
Propter ubi apposita est ara dicata deo.
Illa sacramenti donatrix mensa, eademq;
Custos fida sui martyris apposita.
Seruat ad æterni spem Iudicis ossa sepulchro,
Pascit item sanctis Tybricolæ dapibus.
Mira loci pietas, et prompta precantibus ara,
Spes hominum placida prosperitate iuuat.
Hic corruptæ telis, animiq; et corporis æger
Oravi quoties, stratus opem merui.
Quod lætor reditu, quod te uenerande sacerdos
Complecti licitum est, scribo quod hæc eadem,
Hippolyto scio me debere, deus cui Christus
Posse dedit, quod quis postulet annuere.
Ipsa illas animæ exuuias, quæ continet intus
Aedicula argento fulgurat ex solido.
Prefixit tabulas diues manus æquore leui,
Candentes recauum quale nitet speculum,
Nec Parijs contenta aditus obducere saxi,
Addidit ornando clara talenta operi.
Mane salutatum concurritur, omnis adorat
Pubes, eunt, redeunt solis ad usq; obitum.
Conglobat in cuneum latios simul, ac peregrinos
Permisti populos, religionis timor.
Oscula perspicuo figunt impressa metallo,
Balsama diffundunt, fletibus ora rigant.
Iam quum se renouat decursis mensibus annus,
Natalemq; diem passio festa refert.
Quanta putas studijs certantibus agmina cogi,
Quæne celebrando uota coire deos

V rbs augusta suos uomit, effunditq; Quirites.
 Vna & Patricios ambitione pari.
 Confundit plebei, i phalanx umbonibus æquis
 Discrimen procerum, præcipitante fide.
 Nec minus Albariis acies se candida portis
 Explicat, & longis ducitur ordinibus,
 Exultant fremitu s uariarum hinc inde uiarum,
 Indigena & Pæcens, plebs & Ethrusca uenit.
 Concurrit Samnitis atrox habitator, & altæ
 Campanus Capræ, iamq; Nolanus adest.
 Quisq; sua letus cum coniuge, dulcibus & cum
 Pignoribus, rapidum carpere gestit iter.
 Vix capiunt patuli populorum gaudia campi,
 Hæret & in magnis densa cohors spatij.
 Angustum tantis illud specus esse ceteruis,
 Haud dubium est, ampla fauce licet pateat.
 Stat sed iuxta aliud quod tanta frequentia templū
 Tunc adeat cultu nobile regifico.
 Parietibus celsum sublimibus, atq; superba
 Maestate potens, numeribusq; opulens.
 Ordo columnarum geminus laquearia tecti
 Sustinet auratis suppositus trabibus.
 Adduntur graciles tecto brevior recessus,
 Qui laterum seriem iugiter extenuent.
 At medios aperit tractus uia latior alti
 Culminis, exurgens editiore apice.
 Fronte sub aduersa gradibus sublime tribunal
 Tollitur, Antistes prædicat unde deum.
 Plena laborantes ægre domus accipit undas,
 Arctaq; confertis æstuat in foribus.

M aternum pandens gremium quo condatus alumno

Ae foucat foetos accumulata sinus.

S i bene commemini, colit hunc pulcherrima Roma

Idibus Augusti mensis, ut ipsa uocat.

P isco more diem quem te quoq; sancte magister

Annua festa inter dinumerare uelim.

C rede salutigeros feret hic uenerantibus ortus.

Lucis honoratae præmia restituens.

I nter solennes Cypriani uel Cheledonij,

Eulaliæq; dies currat & iste tibi.

S ic te pro populo cuius tibi * tradita uita est,

Orantem Christus audiat omnipotens.

S ic tibi de pleno lupo excludatur ouili,

Agna nec ulla tuum capta gregem minuat.

S ic me gramineo remanentem deniq; campo

Sedulus egrotam pastor ouem referas.

S ic cum lacteolis caulas compleueris agnis,

Raptus & ipse sacro sis comes Hippolyto.

* credita

PASSIO BEATORVM APOSTOLORVM

rum Petri & Pauli.

Carmen Archilochium, constans tetrametro buco-

lico, & tribus trochæis. Alterum uero Iambi

cum Hipponactiū constans semiquinas

ria Iambica, & tribus Iambis

hoc modo :

- 00 - 00 - - - 00 - 0 - 0 - 0

- - 0 - - - 0 - 0 - 0

P lus solito coeunt ad gaudia, dic amice quid sit,

Roman per omnem cursitant, ouantq;

Festus apostolici nobis redit hic dies triumphi,

Dd

Pauli atque Petri nobilis cruore.

Vnus utrunq; dies, pleno tamen innouatus anno
Vidit superba morte laureatum.

Sit Tyberina palus, q̄ flumine labitur propinquo
Binis dicatum cespitem trophæis.

Et crucis, et gladij testis, quibus inrigans easdem
Bis fluxit imber sanguinis per herbas.

Prima Petrum rapuit sententia legibus Neronis
Pendere iussum præminente ligno.

Ille tamen ueritus celsæ decus æmulando mortis
Ambire tantî gloriam Magistri:

Exigit ut pedibus mersum caput imprimant supînis
Quo spectet inum stipitem cerebro.

Figitur ergo manus subter, sola uersus in cacumen,
Hoc mente maior, quo minor figura.

Nouerat ex humili cœlum citius solere adiri,
Deiecit hora, spiritum daturus.

Vt teres orbis iter flexi rota percucurrit anni,
Diemq; eundem Sol reduxit ortus.

E uomit in iugulum Pauli Nero feruidum furorem,
Iubet feriri gentium magistrum.

Ipse prius sibimet finem cito dixerat futurum,
Ad Christum eundum est, iam resoluor, inquit.

Nec mora, protrahitur, pœnæ datur, immolatur ense,
Non hora uatem, non dies fefellit.

Diuidit ossa duûm Tybris, sacer ex utraq; ripa,
Inter sacrata dum fluit sepulchra.

Extra Petrum regio tectis tenet aureis receptum,
Canens oliua, murmurans fluento.

Namque supercilio saxi liquor ortus, excitauit

*Fontem perennem chrisinatis feracem.

* Frondē

Nunc pretiosa ruit per marmora, lubricatq; cliuū
Donec uirenti fluctu & Colymbo.

Interior tumuli pars est ubi lapsibus sonoris
Stagnum niuali uoluitur profundo.

Omnicolor uitreas pictura superne tingit undas,
Musci relucet, & uirescit aurum.

Cyaneusq; latex umbram trahit imminentis ostrī,
Credas moueri fluctibus lacunar.

Pastor oues alit, ipse illic gelidi rigore fontis
Videt sitire quas fluenta Christi.

Parte alia titulum Pauli uia seruat Ostiensis,
Qua stringit annis cespitem sinistrum.

Regia pōpa loci est, princeps bon⁹ has sacrauit arces
Lusiq; magnis ambitum talentis.

Bracteolas trabibus subleuit, ut omnis aurulenta
Lux esset intus, ceu iubar sub ortu,

Subdidit & Parias fuluis laquearibus columnas,
Distinguit illic quas quaternus ordo.

Tum Camyros hyalo insigni uarie cucurrit arcus
Sic prata uernis floribus renident.

Ecce duas fidei summo patre conferente dotes,
Vrbi colendas quas dedit togatæ.

Aspice per bifidas plebs Romula funditur plateas,
Lux in duobus seruet una festis.

Nos ad utrunq; tamen gressu properemus incitato.
Et his & illis perfruamur hymnis.

Ibimus ulterius quā fert uia pontis Hadriani,
Leuam deinde fluminis petemus.

Transstyberina prius soluit sacra peruigil sacerdos;

Mox huc recurrit, duplicatq; uota.

Hæc didicisse sat est Romæ tibi, tu domum reuersus

* bis festū

Diem * bis festum sic colas memento.

PASSIO CYPRIANI MARTYRIS

Episcopi Carthaginensis.

Versus est Archilochius, constans tetrametro
bucolico, & tribus Trochæis, hoc modo;

— 00 — 00 — — — 00 — 0 — 0 — 0

Punica terra tulit, quo splendeat omne quicquid
usquam est,

Inde domo Cyprianū, sed dec⁹ orbis, & magistrū

Est proprius patriæ martyr, sed amore, & ore noster,

Incubat in Lybia sanguis, sed ubiq; lingua pollet:

Sola superstes agit de corpore, sola obire nescit,

Dū genus esse hominū Christus sinet & uigere mundū

Dum liber ullus erit, dum scrinia sacra literarum,

Te leget omnis amans Christū, tua Cypriane discet,

Spiritus ille dei, qui fluxerat autor in prophetas

Fontibus eloquij te coelitus actus inrigauit.

Oniue candidius linguæ genus, ô nouum saporem,

Vt liquor Ambrosius, cor mitigat, imbuit palatum

Sedè animæ penetrat, mentē fouet, & pererrat artus,

Sic deus interius sentitur, & inditur medullis.

Vnde bonum subitum terris dederis pater reuela,

Dcerat apostolicis scriptis opulentus executor,

Eligitur locuples facundia, quæ doceret orbem,

Quæq; uoluminibus Pauli famulata disputaret,

Quo mage cruda hoim præcordia perpolita nossent,

Sive timoris opus, seu mystica, uel profunda Christi,

Vnus erat iuuenum doctissimus, artibus sinistris,
Fraude pudicitiam perfringere, nil sacrum putare:
Sæpe etiam magicum cantamen inire per sepulchra,
Quo geniale tori ius solueret æstuante nupta,
Luxuriæ rabiem tantæ cohibet repente Christus,
Discutit & tenebras de pectore, pellit & furorem,
Implet amore sui, dat credere, dat pudere facti,
Iamq; figura alia est, quàm quæ fuit oris & nitoris,
Exiunt tenui uultus cute, transit in seueram,
Deflua casaries compescitur ad breues capillos,
Ipse modesta loqui, spem querere, regulam tenere,
Viueri iustitiæ Christi & penetrare dogma nostrum.
His igitur meritis dignissimus usq; episcopale
Prouchitur solium Doctor, capit & sedile summum.
Valerianus opum princeps erat, atq; Gallienus,
Constituere simul pœna capitis deum fatenti,
Millia terrigenum spurcissima insserant sacrari,
Contrà animos populi doctor Cyprianus incitabat,
Ne quis ab egregiæ uirtutis honore discreparet,
Ne u fidei pretium quis sumere degener timeret,
Esse leuem cruciatum, si modo conferat futura,
Quæ deus ipse uiris intermina fortibus sponddit,
Mercede doloris emi spem luminis, & diem perennem,
Omne malum uolucris tempore transuolare cursim,
Nil graue quod peragi finis facit, & quiete donat,
Se fore principium pulchræ necis, & ducem cruoris
Seq; caput gladio submittere, sanguinem dicare,
Qui sociare animam Christo uelit, ut comes sequatur.
His ubi corda uirum Christo calefacto præparauit,
Ducitur ante alios Proconsule perfurente uinctus.

* altius

Antra latent Tyriæ Carthaginis * abditis reposta,
Conscia tartaræ caliginis abdicata soli:

* Christus
deus

Clausus in his specubus sanctus Cyprianus, & catena
Nexus utraq; manu, nomen patris inuocat supremi:
Omnipotens genitor * Christi decus & creator orbis
Christe parens hominis, quem diligis, & uctas perire,
Ille ergo uipereis, quem tu bonus oblitum uenenis
Criminibus uarijs tinctum miseratus abluisti,
Iamq; tuum fieri mandas, fio Cyprianus alter,
Et nouus ex ueteri, nec iam reus, aut nocens, ut ante,
Si luteum facili charismate pectus expiasti,
Vise libens tenebris ergastula cæca dissipatis,
Eripe corporeo de carcere, uinculisq; mundi
Hanc animam, liceat fuso tibi sanguine immolari,
Ne qua ferum reprimat clementia iudicem tyranni,
Neu sciat inuidia mitescere, gloriâ negare.
Da quoq; ne quis imers sit de grege, quæ tuû regebam,
Ne cadat impatiens pœnæ, titubet tuæ quis tuorum,
Incolumem ut numerum reddam tibi, debitumq; soluã.
Vocibus his dominum permouerat, influebat inde
Spiritus in populum Carthaginis, autor acrioris
Ingenij stimulis, ut pectora subditis calerent
Ad decus egregium discrimine sanguinis petendum,
Non trepidare docens, nec cedere, nec dolore uinci,
Laudis amore rapi, Christum sapere, & fidem tueri,
Fama refert, foueam campi in medio patere iussam,
Calce uaporifera summas prope margines refertam,
Saxa recocta uomunt ignem, niueusq; puluis ardet,
Vrere tacta potens, & mortifer ex odore flatus,
Appositam memorant aram fouea stetisse summa

Lege sub hac salis aut micam, iecur & suis litarent
 Christicolæ, aut mediæ sponte intruerent in ima fossæ.
 Profluere alacres cursu rapido simul trecenti,
 Gurgite puluereo mersos liquor aridus uorauit,
 Præcipitemq; globum fundotenus implicauit imo.
 Corpora candor habet, candor uehit ad superna mētes
 Candida Massa dehinc dici meruit per omne seclum.
 Latior interea iam Thascius ob diem suorum,
 Sistitur indomiti proconsulis eminus furori.
 Dogmatis, atq; loci iussus genus, Christianus inquit,
 * Trado salutiferi mysteria consecrata Christi,
 Ille sub hæc, satis est iam criminis, ipse confitetur
 Thascius, ipse Iouis fulmen negat, expedite ferrum,
 Carnificis gladio pœnam luat hostis idolorum.
 Ille deo meritis grates agit, & canit triumphans.
 Fleuit obire uirum mæsta Africa, quo docete, facta est.
 Cultior eloquio cuius sibi docta gloriatur,
 Mox tumultu lachrymans struxit, cineresq; consecrauit
 Desine flere bonum tantum, tenet ille regna cœli,
 Nec minus inuolitat terris, nec ab hoc recedit orbe,
 Differit, eloquitur, tractat, docet, instruit, prophetat.
 Nec Lybiæ populos tantum regit, exitusq; in ortum
 Solis, & usq; obitum, Gallos fouet, imbuat Britannos,
 Præsidet Hesperiae, Christum serit ultimis Hiberis.
 Deniq; doctor humi est, idē quoq; martyr in supernis,
 Instruit hic homines, * illic pia dona dat patronus.

* seruo

* illinc

386 AVREILII PRUDENTII
PASSIO AGNETIS MARTYRIS.

Carmen Alchaicum, constans Pentemimere
Iambica, & duobus dactylis, hoc modo;

— 0 — — 00 — 00

Agnes sepulchrum est Romulea in domo
Fortis puellæ, martyris inclytæ.
Conspectu in ipso condita turrium
Servat salutem uirgo quiritium:
Nec non ex ipsos protegit aduenas,
Puro ac fideli pectore supplices,
Duplex corona est præstita martyri
Intactum ab omni crimine uirginali,
Mortis deinde gloria liberæ,
Aiunt iugali uix habilem toro,
Primis in annis forte puellulam
Christo calentem, fortiter impijs
Iussis renisam, quo minus idolis
Addicta, sacram defereret fidem.
Tentata multis nam prius artibus,
Nunc ore blandi iudicis illice,
Nunc sæuiantis carnificis minis,
Stabat feroci robore pertinax,
Corpusq; duris exercitatus
Vltro offerebat, non renuens mori
Tum trux tyrannus, si facile est, ait,
Pœnam subactis ferre doloribus,
Et uita uilis spernitur, at pudor
Charus dicatæ uirginitatis est.
Hanc in lupanar trudere publicum
Certum est, ad aram ni caput adplicet,

Ac de Minerua iam ueniam roget.
Quam uirgo pergit temnere uirginem,
Omnis iuuentus inruat, et nouum
Ludibriorum mancipium petat.
Haud, inquit Agnes, immemor est ita
Christus suorum, perdat ut aurum
Nobis pudorem, nos quoque deserat,
Præsto est pudicis, nec patitur sacre
Integritatis munera pollui.
Ferrum impiabis sanguine, si uoles,
Non inquinabis membra libidine.
Sic elocutam, publicitus iubet
Flexu in plateæ sistere uirginem,
Stantem refugit mœsta frequentia,
Auersa uultus, ne petulantius
Quisquam uerendum conspiceret locum.
Intendit unus forte procaciter
Os in puellam, nec trepidat, sacram
Expectare formam lumine lubrico,
En ales ignis fulminis in modum
Vibratur ardens, atq; oculos ferit,
Cæcus corusco lumine corrui,
Atq; in plateæ puluere palpitat,
Tollunt sodales seminecem solo,
Verbisq; deflent exequialibus.
Ibat triumphans uirgo, deum patrem
Christumq; sacro carmine concinens,
Quod sub profani labe periculi
Castum lupanar nec uiolabile
Experta uictrix uirginitas foret.

Sunt qui rogatam retulerint preces
Fudisse Christo, redderet ut reo
Lucem iacenti, tum inuenit halitum
Vitæ innouatum uisibus integris.
Primum sed Agnes hunc habuit gradum
Cœlestis aulæ, mox alius datur
Ascensus, iram nam furor incitat
Hostis cruenti, uincor ait gemens,
Astringe ferrum miles, & exere
Præcepta summi regia principis.
Ut uidit Agnes stare truce uirum
Mucrone nudo, latior hæc ait:
Exulto, talis quod potius uenit
Vesanus, atrox, turbidus, armiger,
Quàm si ueniret languidus ac tener,
Mollisq; ephebus tinctus aromate,
Qui me pudoris funere perderet.
Hic hic amator iam fateor placet,
Ibo inruentis gressibus obuiam,
Nec demorabor uota calentia,
Ferrum in papillas omne recepero,
Pectusq; ad inum uim gladij traham.
Sic nupta Christo transiliam poli
Omnes tenebras, æthere celsior.
Aeterne rector diuide ianuas
Cœli obseratas terrigenis prius,
Ac te sequentem Christe animam uoca,
Quum uirginalem, tum patris hostiam.
Sic fata, Christum uertice cernuo
Supplex adorat, uulnus ut imminēs

Cervix subiret prona paratius.
 Ast ille tãtam spem peragit manu,
 Vno sub ictu nam caput amputat.
 Sensum doloris mors cita præuenit.
 Exutus inde spiritus emicat,
 Liberq; in auras exilit. Angeli
 Sepserunt euntem tramite candido.
 Miratur orbem sub pedibus situm,
 Spectat tenebras ardua subditas,
 Ridetq; solis quod rota circuit.
 Quod mundus omnis uoluit, & implicat,
 Rerum quod atro turbine uiuitur.
 Quod uana seculi mobilitas rapit,
 Reges, tyrannos, imperia, & gradus.
 Pompasq; honorum stultatumentium,
 Argenti & auri uim rabidam siti
 Cunctis petitam per uarium nefas,
 Splẽdore multo structa habitacula
 Illusa pictæ uestis inania,
 Iram, timorem, uota, pericula.
 Nunc triste longum, nunc breue gaudium.
 Liuoris atris fumificas faces,
 Nigrescit unde spes hominum, & decus,
 Et quod malorum tetrius omnium est,
 Gentilitatis sordida nubila.
 Hæc calcat Agnes, ac pede proterit,
 Stans, & Draconis calce premens caput.
 Terrena mundi qui ferus omnia
 Spargit uenenis, mergit & inferis
 Nunc uirginali perdomitus solo,

Cristas cerebri deprimit ignei,
Nec uictus audet tollere uerticem
Cingit coronis interea deus
Frontem duabus Martyris innuba,
Vnam decemplex ædita sexies
Merces perenni lumine conficit.
Centenus extat fructus in altera.
O uirgo felix, ô noua gloria,
Cœlestis arcis nobilis incola,
Intende nostris colluuiionibus
Vultum gemello cum diademate,
Cui posse soli cuncti parens dedit
Castum uel ipsum reddere fornicem.
Purgabo roris propitiabilis
Fulgore, nostrum si iecur impleas
Nil non pudicum est, quod pia uisere
Dignaris, almo uel pede tangere.

FINIS.

401

AVRELII

PRUDENTII CLEMENTIS,

V. C. ἁποθέωσις, id est,
de diuinitate,

PRÆFATIO.

Carmen est heroicum Dactylicum.

ST trina summa deus, trinum spe
cimen, uigor unus,
Corde patris genita est Sapiētia,
filius ipse est.
Sanctus ab eterno subsistit spiri
tus ore,
Tempore nec senior pater est,

nec numine maior:

Nam sapiens retro semper deus, ædedit ex se
Per quod semper erat gignenda ad secula Verbum.
Aedere sed Verbum patris est, at cætera Verbi
Adsumptum gestare hominē, reparare peremptū,
Conciliare patri, dextraq; in sede locare,
Spiritus ista dei complet, deus ipse fideles
In populos charisma suum diffundere promptus,
Et patris, & Christi uirtutem in corpora transfert.

HYMNVS IN INFIDELES.

Carmen Epodon, constans senario Iambico,
cui additus est dimeter Iambicus,
qui sic se habent:

-- u - u - u - -- u
-- u - -- u

ST uera secta te magister consulo?
 Rectamne seruamus fidem?
 An uiperina non cauemus dogmata?
 Et nescienter labimur?
 Arctam salutis uix uia discernere est
 Inter reflexas semitas.

T am multa surgunt perfidorum compita,
 Tortis pollita erroribus,
 Obligua qua se conferunt diuortia
 Hinc inde textis orbitis.
 Quas si quis errans, ac uagus sectabitur
 Rectum relinquens tramitem,
 Scrobis latentis pronus in foueam ruent,
 Quam fodit hostilis manus,
 Manus latronum quæ uiantes obsidet,
 Iter sequentes deuium.
 Quid non libido mentis humana struat?
 Quid non malorum pruriat?
 Statum laceffunt omnipotentis dei
 Calumniosus litibus.
 Fidem minutis dissecant ambagibus,
 Ut quisquis lingua nequior,
 Soluunt, ligantq; questionum uincla
 Per syllogismos plectiles.
 Væ captiosis sycophantarum strophis
 Væ uersipelli astutiæ.
 Nodostenaces rectarumpit regula
 Infesta differtantibus.
 Idcirco mundi stulta delegit deus,
 Ut concidant sophistica.

D e q; imbecillis subiugauit fortia,
 Simplex ut esset credere.
L apis ecce nostro fixus offensaculo est,
 Impingat in quem uanitas.
S ignum cauenti non cauenti scandalum.
 Hunc sternit, illum dirigit.
D um plura tentat cæcus incerto gradu,
 Incurrit id quod obuium est.
F ax sola fidei est præferenda gressibus,
 Vt recta sint uestigia.

Quïs in tenebris hostis errantes tamen
 Pulsat, trahitq; & proterit.
Qui sparsa ad ipsum commeantum transitu
 Frumenta seuus deuorat.

Qui leta Christi culta sur interpolat,
 Addens auenas æmulas.

Quas de ueneni lacte in herbam fertilem
 Patitur colonus crescere:

N e forte culmum fibra inanis spicuum
 Simul reuulsa internecet.

Expectat ergo dum dolosa, & farrea
 Feruens coquat maturitas.

D at uentilabro lecta quæque ut horreis,
 Vrat recrementum focis.

Refert sed ipsa nosse, quæ messem necant
 Zizaniorum semina.

CONTRA HAERESIM, QVAE
 patrem passum affirmat.

Plurima sunt, sed pauca loquar, ne dira relatu
 Dogmata, catholicâ maculèt male prodita lingua,

Ille patrem pellens folio detrudit in arctum
 Corporis humani gestamen, nec pauet ipsum
 Obiectare neci, duroq; adfigere ligno.
 Passibilisne deus? cuius species, & imago
 Nulli uisa unquam, nec enim comprehendier illa
 Maiestas facilis, sensu ue, oculis ue, manu ue,
 Ioannis magni celebris sententia præsto est:
 Haud unquam testata deum potuisse uideri,
 Ille pater quem nulla acies uiolenta tuendo
 Eminus ardentis penetrauit acumine uisus,
 Qui se formam hominis non induit, & deitatis
 Immensum adsumpto non temperat ore, modoue,
 Aut euangelici pietas spernenda libelli
 Iam blasphemæ tibi est, aut nunquam uisa beati
 Vis intacta patris, non admiscenda caducis,
 Sed tamen & patris est specimen, quod cernere fas sit
 Humanis aliquando oculis concurrere promptum,
 Quod quamuis hebes intuitus speculamine glauco,
 Humentiq; acie potuit nebulosus adire,
 Quisq; hominum uidisse deum memoratur, ab ipso
 Infusum uidit gnatum, nam filius hoc est,
 Quod de patre micans se præstitit inspicendum,
 Per species quas posset homo comprehendere uisu.
 Nam mera maiestas est infinita, nec intrat
 Obtutus, aliquo ni se moderamine formet.
 Hoc uidit princeps generosi seminis Abram,
 Iam tunc dignati terras inuisere Christi
 Hospes homo in triplicem numen radiasse figuram,
 Hoc conluèctantis tractarunt brachia Iacob,
 Ipse dator legis diuinæ accedere coram

Iussus

Iussus, amicitiae conlato qui stetit ore
 Comminus, & sacris coniunxit uerba loquelis,
 Carnis in effigie Christum secernere sensit,
 Sed maiora petens, animum per uota tetendit
 Inconcessa homini, plusquam mortale laborans,
 Ipsum quantus erat sine corpore uisere Christum,
 Deniq; post multi sermonis mutua, postq;
 Conspectum praesentis heri, & consortia longa,
 Quaeso ait, ut liceat te nunc deus optime nosse.
 Respondit dominus, mea non me cernere iustis
 Posteriora dabo, quid apertius absq; aliena
 Quam sumat facie uerbum non posse uideri?
 Posse tamen, quum malit idem nunquam patre uiso
 Terrenis oculis, habitu se ostendere nostro,
 Saep̄ & in angelicas uel mortales memoratum est
 Induci species, queat ut sub imagine cerni.
 Hoc Verbum est, quod uibratum patris ore benigno
 Sumpsit uirgineo fragilem de corpore formam.
 Inde figuram hominis, nondum sub carne Moysi
 Obiecta, effigiem nostri signauerat oris,
 Quod quandoq; deus uerbi uirtute coactum
 Sumpturus corpus faciem * referebat eandem.
 Sed tamen & sentum uisa est excita cremare
 Flamma rubum, deus in spinis uolitabat acutis,
 Vulnificasq; comas, innoxius ignis agebat,
 Effet ut exemplo, deus inlapsurus in artus
 Spiniferos, sudibus quos texunt crimina densis,
 Et peccata malis hirsuta doloribus implent.
 Inculto nam stirpe frutex uitiosus iniquis,
 Luxuriem uirgis inhonesto effundere succo

* simulat
 bat.

Et

Coeperat, & nodos per acumina crebra ligabat.
 Cernere erat steriles subito splendere frondes,
 Accensisq; citum folijs magno impete late
 Conlucere deum, nec spinea ledere texta,
 Lambere sanguineos fructus, & poma cruenta,
 Stringere mortiferi uitalia germina ligni.
 Quandoquidem tristes purgantur sanguine culpæ,
 Quem contorta rubus densis cruciatibus ædit.
 Ergo nihil uisum, nisi quod sub carne uidendum
 Lumen, imago dei, Verbum deus, & deus ignis,
 Qui sentum nostri peccamen corporis implet:
 Nam lucis genitor, Verbisator, auctor, & ignis
 Creditur extra oculos, ut Apostolus edocet autor,
 Qui negat intuitu fontem deitatis adiri.
 Credite, nemo Deum uidit, mihi credite, nemo.
 Visibilis de fonte deus, non ipse dei fons
 Visibilis, cerni potis est qui nascitur. At non
 Innatus cerni potis est: latet os patris illud,
 Vnde deus, qui uisibilem se præstitit olim,
 Tale aliquid formans in sese, quale sequuta est
 Passio, quæ corpus sibi uendicat: ardua nam uis
 Est impassibilis, quoniam natura superni
 Ignis ad horrificas nescit descendere poenas,
 Nec capit humanis angoribus excruciarî,
 Pura, serena, micans, liquido prælibera motu,
 Subdita nec cuiquam, dominatrix utpote rerum.
 Cui non principium de tempore, sed super omne
 Tempus, & ante diem maiestas cum patre summo,
 Imo animus patris, & ratio, & uia consiliorum,
 Quæ non facta manu, nec uoce creata iubentis,

Protulit imperium pario ructata profundo.
 Hanc igitur non flagrascant, non sputa salinis
 Aspergunt, alapis non uexat palma relisis:
 Nec perfossa cruci clauorum uulnera figunt.
 His affecta caro est hominis, quam fecunda pręgnans
 Enixa est sub lege uteri, sine lege mariti.
 Ille samen patitur, sel potat, & haurit acetum,
 Ille paucis mortis faciem tremat ille dolorem,
 Dicite sacrilegi doctores, qui patre summo
 Desertum iacuisse * thronum contenditis, illo
 Tempore quo fragiles deus est in lapsus in artus.
 Ergo pater passus quid non malus audeat error?
 Ille puellari conceptus sanguine creuit,
 Ipse uerecundę distendit uirginis aluum,
 Et iam falsiloqua est diuini pagina libri,
 Quę uerbum in carnis loquitur fluxisse figurans
 At non qui uerbi pater est caro factus habetur,
 Fige gradum scriptura tuum, nil mobile, & anceps
 Adfirmasse decet, pater est quem cernere nulli
 Est licitum, pater est qui nunquam uisus in orbe est.
 Nec mundana inter radiauit lumina coram.
 Verbum conspicuum misit, misumq; recepit
 Quum uoluit, uerbo pręstrinxit uiscera purę
 Virginis, & uerbo struxit puerilia membra,
 Ipse quidem in terris uirtute & * numine pręsens
 Semper adest quocumq; loci, nec pars uacat ulla
 Maiestate patris, nusquam est genitor deus absens,
 Per uerbum sed semper adest, atq; inde Philippo
 Christus ait: Tanto tecum iam tempore uersor,
 Et patrem te nosse negas, quem perspicis in me.

Ec

* deum

* numere

Est inuisibilis donum patris, ædere natum
 Visibilem, per quem ualeat pater ipse uideri.
 Nec solis sanctorum oculis, sed lumine castis,
 Cecorum cæcos loquor, atra socordia quorum
 Corde tenebroso uerum perpendere nescit,
 Quem si perspicuum mortalibus inficiaris,
 Fare age, quem uideat Babylonis ab arce tyr. **innus**
 Innocuas inter flammæ procul expaciantem,
 Calcantem rapidos inadustis fratribus ignes,
 Nempe ait, ô procures tres uasta incendia anhelis
 Accepere uiros fornacibus, additus unus
 Ecce uaporiferos ridens interfecat ignes,
 Filius ille dei est, * fateor quem uictus adoro,
 * fateorq; **et** Inrisas remouete faces, tedasq; tepentes.
 Subtrahite, en friget succensi sulphuris ardor.
 Filius haud dubium est, agit hæc miracula rerum.
 Quem uideo deus ipse, dei certissima proles,
 Imperat immensis ardoribus, **et** domat iras,
 Insultans famulante rogo, piceosq; furores
 Comprimat, **et** rabiem flammarum algescere cogit.
 Barbaricos calida aura sinus non tangere iussa
 Præterit, **et** tenues, stridens transcurrit amictus
 * uetitus Ipse per Assyrias * metuît uapor ire tyaras,
 Ne coma fusa humeris fumo obsordefcat amaro.
 Hæc ait, **et** uarios iubet obmutescere cantus,
 Organa, sambucas, citharas, calamosq; tubasq;
 Stulta superstitio tacuit, uox festa quieuit,
 Quæ male conspicuæ celebrabat imaginis aurum.
 Carmina sanctorum resonant iam sola uiro-
 rum,
 Concentu triplici regem laudantia cœli:

Qui mare, qui terras, qui lucida sydera fecit,
 Ignibus & medijs securos textit alumnos.
 Semper in auxilium sermo patris omnipotentis
 Descendit, seruando homini, mortalia semper
 Admiscenda sibi proprio curauit amore,
 Ut socianda caro, dominoq; implenda perenni,
 Degenerem uitam, quam tunc animalis agebat,
 Exemplo mutaret heri, similesq; per artus
 Cernere consortem terreni adfuesceret oris,
 Participemq; suum uisu uelut obside nosse,
 Et consanguineo paulatim accedere Christo.
 Ergo animalis homo quodam, nunc spiritus illum
 Transtulit ad superi naturam seminis, ipsum
 Infundendo deum, mortalia uiuificantem.
 Nunc noua materies solidata intercule flatu,
 Materies sed nostra tamen de uirgine tracta
 Exiit antiquæ corrupta exordia uitæ,
 Immortale bonum proprio spiramine sumens,
 Filius ille hominis, sed filius ille tonantis,
 Iam solus uultum patris aspicit, & uidet ipsum.
 Nemo patrem nouit nisi filius, & cui monstrat
 Filius, & nostri mediator, & omnipotentis.
 Deniq; concludam breues ut compendia summæ:
 Non pater in carnem descendit, sed patris arcem
 Sumpta caro ascendit, natus per utrunq; cucurrit.

CONTRA VNIONITAS,

id est, Sabellianos Hæreticos.

CEde profanatur Christi, iam cede Sabelli,
 Depositorq; patris, natiq; insane negator.
 Nonne patrem uiolas, dum natum scire recusas?

Quandoquidem non est genitor, nisi filius extet,
 Nec uocitare patrem potis es, quem germine fraudas
 Sed fortasse uelis patriæ pietatis honore
 Disspoliare deum, contentus nomine nudo
 Quod deus est, adimasq; decus patris, & generis uim,
 Et quis in idolio recubans, inter sacra mille,
 Ridiculosq; deos uenerans sale, cesspitem, thure.
 Non putat esse deum summum, & super omnia solū.
 Quamuis Saturnis, Iunonibus, & Cytheræis,
 Portentisq; alijs fumantes consecret aras:
 Attamen in cœlum quoties suspexit, in uno
 Constituit ius omne deo, cui seruiat ingens
 Virtutum ratio uarijs instructa ministris.
 Quæ gens tam stolidæ animis, tam barbaræ linguis?
 Quæ uel superstitio tam sordida? quæ caniformem,
 Latrantemq; throno cœli præponat Anubim,
 Nemo Cloacinæ, aut * Tiphonæ super astra deabus
 * Eponæ
 * olidam
 Dat solium, quamuis * solidam persoluat acerram,
 Sacrilegisq; molam manibus rimetur, & exta,
 Consule barbati deliramenta Platonis,
 Consule & hircosos Cynicos, quos somniat, & quos

Ioannes Sichardus.

CONSVLE ET HIRCOSOS CYN.
 Cynicos-hircosos dixit, ob barbitium, quod cum ca-
 pris commune habebant, eo tamen tanquam insigni
 aliquo peculiari maximi sibi sunt visi philosophi.
 Pulchre, ergo ei qui in hunc modum se iactabat, Au-
 lus Gellius respondet: Pallium video & barbitium,
 philosophum uero non uideo.

Textit Aristoteles torta uertigine nervos.
 Hos omnes quamuis anceps labyrinthus, & error

APOTHEOSIS.

411

Circumflexus agat, quamuis promittere & ipsi
 Gallinam soleant, aut Gallum, Clinicus ut se
 Dignetur præstare deus morientibus æquum,
 * Quum uentum tamen ad normam rationis, & artis
 Turbidulos sensus, & litigiosa fragoris
 Argumenta modis concludunt numen in unum.
 Cuius ad arbitrium sphaera mobilis, atq; rotunda
 Voluatur, seruentq; suos uaga sidera cursus.
 Non recipit natura hominis, modo quadrupes ille
 Non sit, & erecto spectet cœlestia uultu,
 Non recipit, neget ut regimen pollere supremum.
 Istud & ipse Numæ tacitus sibi sensit aruspex,
 Semifer & Gothus sentit cane milite peior.
 Sed nos qui dominum libris, & corpore iam his
 Vidimus, ante fide, mox carne, & sanguine coram,
 * Quinq; uoluminibus uatum Cruce teste probatis
 Rimantes digitos costarum in uulnera cruda
 Mersimus, & manuum uisu dubitante lacunas
 Scrutati, æternum regem cognouimus Iesum.
 Abiurare deo titulum, nomenq; paternum
 Credimus esse nefas, qui regem protulit ex se,
 Non regem populi Parthorum, aut Romulidarum,
 Sed regem summæ, & mediæ rationis, & imæ,
 Atque ideo rerum dominum, & super omnia regem,
 Carnis habet mediū, summum patris, & Stygis imum
 De fluit his gradibus, rursusq; reuoluitur in se,
 Est deus, est & homo, & fit mortuus, & deus idem est.
 Omnia percurrit naturæ munia pronæ,
 Vt rursum patris in gremium replicata reportet
 Mortua quæ fuerant, ipsos quoq; subuehat artus,

* Conuer
tunt

* Quiq;

Hæc fore quum ueterum cecinissent organa uatum,
Nos oculis, manibus, congressu, uoce, loquela
Experti, heroum tandem intelleximus orsa
Priscorum, & uiso patefacta oracula Christo.
Hæc est nostra salus, hinc uiuimus, hinc animamur,
Hoc sequimur, nunquam detracto nomine nati
Appellare patrem, patris & sine nomine nunquam
Natum nosse deum, nunquam nisi sanctus, & unus
Spiritus intersit, natumq; patremq; uocare,
Sic tamen hæc constare tria, ut ne separe ductu
Tres faciam, tribus his subsistat sed deus unus,
Nec pater ipse autem qui filius, ut quia natum
Scimus ab innato, uere pater, & sata uere
Sit soboles, nec sit genitor sibi filius ipse,
Siue pater natus fuerit, siue ipse repente
Perquam ridiculum est, & futile, natus ut ex se
Nascendi noua materies, ac se deus ultro
Aediderit, natumq; sibi se fecerit ipsum.
Nil falsum, aut mendax, diuina uocabula fingunt,
Qui pater est, gignendo pater, tum filius ex hoc
Filius, autore ut genitus quod sit patre summo,
Summus et ipse tamē, nec enim minor, aut patre dispar
Vnde in utroq; operis forma indiscreta, nisi omnem
Vim maiestatis patriæ generosus haberet
Filius, idq; deus genitor quod filius esset.
Pergunt ulterius scrutantes, quid sit id ipsum
Gignere, si fas est humanos tendere sensus
Vsq; ad secretum, quod tempora cuncta, diesq;
Præuenit antiquos, & principium super ipsum
Eminet, & quodcunq; potest homo querere transit.

Quum sit difficilis uia noscere principiorum
 Semina, cui dabitur mortali exquirere, quid nam
 Ultra principium deus egerit? aut quo pacto
 Aediderit uerbum, quod principio caret omni?
 Hoc solum scimus, quod traditur esse deus, quem
 Non genitus genitor generauerit, unus & unum,
 Integer integrum, non coeptum, sed tamen ortum,
 Et comperpetuum patris, retro sed patre natum.
 Sed nec decisis pater est, ut pars patris esset
 Filius, extendens nec se substantia tractim
 Produxit, minuit ue aliquid de numine pleno.
 Dum mutata nouum procudit portio natum,
 Non conuertibilis, nec demutabilis unquam
 Est deus, aut gignendo aliquid sibi detrahit, atqui
 Totus & ex toto deus est, de lumine lumen.
 Quando autem lumen sine lumine, quando refulgens
 Lux fulgore caret, quando est ut proditus ignis
 Ignem deminuat, quando pater, & deus, & lux,
 Non lucis deus, & pater est: qui si pater olim
 Non fuit, & serum genuit post temporanatum,
 Fit nouus, inq; nouum ius proficit, absit ut unquam
 Plenus proficiat, qui non eget incremento.
 Et deus, & gen. ter, lumenq;, & gloria semper
 Ille fuit, nec post sibi contulit, ut pater esset.
 Sic sit ut eternum credamus cum patre Christum,
 Illo autore satum, cui nullus praefuit autor.
 Haec tu si dubitas nati mysteria Christi
 Perдите, catholica non es de plebe, sed unus
 De grege thurifero uenerator Deucalionum
 Deuotus cippo, siculni & stipitis unctor.

Quinpotius scrutare dei signacula in ipso
Fonte uetustatis, percurrere scrinia primi
Scriptoris, quem non Bardus pater, aut auus Augur,
Fabulanec ueteris famæ, nec garrula nutrix,
Nec sago clangore loquax, & stridula cornix
Rem docuere dei, sed coram proditus ipse,
Ipse deus trepidum mortalem mitis amico
Imbuit alloquio, seq; ac sua summa rexit.
Nimirum meminit scriptor doctissimus illo
Orbis principio non solum, nec sine Christo
Informasse patrem facturæ plasma nouellæ.
Fecit, ait, condens hominem deus, & dedit olli
Oradei, quidnam est aliud, quam dicere, solus
Non erat? atq; deo deus adfistebat agenti,
Quum dominus faceret domini sub imagine plasma?
Christus forma patris, nos Christi forma & imago,
Condimur in faciem domini bonitate paterna,
Venturo in nostram faciem post secula Christo.
Possum multa sacris exempla excerptare libris
Ni refugis, quæ te doceant, non in patre solo
Vim maiestatis positam, sed cum patre Christum
Esse deum, uelut ille ait genealogus idem,
A domino dominus flammæ pluit in Sodomitas.
Quis dominus? de quo domino? si solus ab arce
Sydereæ spectat pater, aut ardescit in iras?
Filius armatam domini patris ignibus iram
Spargebat dominus, sunt unum fulmen utraq;.

ADVERSVS IYDAEOS.

Haec si Iudaicos sic intellecta rigassent
 Auditus, stupidas ut * possent tangere fibras, * aut
 Audissent dominum uirtutum, qui pereuntes
 Venerat ut seruaret oues, sed ab auribus omnis
 Fluxerat ornatus, caput & iam coëtile Bahal
 Finxerat, aurículasq; suo spoliarat honore,
 Dux populi peccantis adest de monte corusci
 Luminis, alloquioq; dei, tabulasq; tremendo
 Incisas digito, cæca ad tentoria defert.
 sed cadit in faciem plebs non uisura profunda
 Legis in effigie scriptum per enigmata Christum,
 Infelix quæ luce oculos præstrieta pauentes
 Texerit, & pressa faciem uelarit amictu.
 At nos * reiecto Christum uelamine coram
 Cernimus, atq; deum uultu specularum aperto.
 Nec sub lege graui depressa fronte iacemus,
 Sed legis radium sublimi agnoscimus ore,
 Heu frondosa prius ramis felicibus arbor,
 Pinguibus heu quondam radix oleagina baccis,
 Ecce tibi inserto reuiuiscit nunc oleastro
 Truncus, & externi uestitur cortice libri,
 Iam miserere tui, non * se syluestris oliui
 Surculus, exultans alieno stipite iactat.
 Sed monet ut generis proprii memor, unguine amaro
 Contristare comas desuescas, stirpe nec imo
 Inuidias, missis in celsa cacumina uirgis.
 Blasphemias dominum gens ingratißima Christum,
 Paschatuum dic, dic cuius de sanguine festum
 Tam solenne tibi est: quis tandem cæditur agnus

* detecto

* sis

Anniculus sacer ille tibi redeuntibus annis?
 Sed sacer, in pecude stultum est sic credere sacrum
 Sanguine balantis summos contingere postes,
 Lasciuire choris, similaginis azimon esse,
 Quum fermentati turgescant crimine mores.
 Non sapis imprudens nostrum te effingere paschas
 Legis & antiquæ præductis pingere sulcis,
 Omne sacramentum retinet, quod passio uera,
 Passio quæ nostram defendit sanguine frontem.
 Corporeamq; domum signato conlinit ore.

*procellis Hanc fugit exclusis Aegyptiæ plaga *flagellis,
 Hæc regis Pharij regnum ferale resoluit,
 Deq; potestatis mundanæ grandine densa
 Eripit Abraham cum stirpe, & gente fideli.
 Abrahæ genus est uerum, cui sanguis in ore
 Creditur, inscriptusq; rubet cui uisus in orbe,
 Haud dubitante fide deus est, deus ex patre uerus.
 Ille deum uidit, uisum mox credidit. At tu
 Posteritas carnis, carnaliter omnia cernens,
 Carnis opus sub lege geris, quam spiritus implet
 Interior, nec enim lex cœlo carnea fluxit

*foeta Quam tu carne colis, sed Christo *fixa, me amq;
 Spem paritura utero, quam spem nisi numinis alium
 Lumen, & aduentum domini quem uiderat Abræ
 Prima fides, nostrisq; pater promiserat olim
 Perspiciendum oculis, & legis uoce probandum:
 Nec solum legis, nam quæ iam littera Christum
 Non habet, aut quæ non scriptorum armaria Christi
 Laude referta, nouis celebrant miracula libris?
 Hebraeus pangit stilus, Attica copia pangit,

Pangit et Ausoniae facundia tertia lingua.
Pilatus iubet ignorans, tu scribe tripliciter
Digere uersiculis, quæ sit suffixa potestas,
Fronte crucis titulus sit triplex, triplice lingua.
Agnoscat Iudæa legens, et Græcia norit,
Et uenerata deum percenseat aurea Roma.
Quicquid in ære cauo reboans tuba curua remugit,
Quicquid ab arcano uomit ingens spiritus haustu,
Quicquid casta chelis, quicquid testudo resultat.
Organa disparibus calamis quod consona miscent,
Aemula pastorum quod reddunt uocibus antra,
Christum concelebret, Christum sonet, omnia Christum
Muta etiam fidibus sanctis animata loquantur.
O nomen prædulce mihi lux, et decus, et spes,
Præsidiumq; meum, requies ô certa laborum,
Blandus in ore sapor, flagrans odor, intriguus fons,
Custus amor, pulchra species, sincera uoluptas.
Si gens surda negat sibi tot præconia de te,
Tam multas rerum uoces, elementaq; tantæ
Nuncia leticiae, stolidas intrare per aures,
Audiat insanum bacchantis * energia monstri,
Quod rabidus clamat capta inter uiscera demon, * energis
Et credat miseranda suis torquetur Apollo
Nomine percussus Christi, nec fulmina uerbi
Ferre potest, agitant miserum tot uerbera lingua,
Quot laudata dei resonant miracula Christi.
Intonat Antistes domini, fuge callide serpens.
Exue te membris, et spiras solue latentes,
Mancipium Christi fur corruptissime uexas.
Desine, Christus adest, humani corporis ultor,

Non licet ut spoliū rapias, cui Christus inhaesit.
 Pulsus abi uentose liquor, Christus iubet, exi.
 Has inter uoces medias Cyllenius ardens
 Eiulat, & notos suspirat Iuppiter ignes.
 Ecce Gerassenos legio ruit effera porcos,
 Et post multiplices busti subrupe catenas,
 Poenarum gemitus lūgis grunitibus aedit.
 Clamarat, sed ab ore hominis: cognoscimus Iesu
 Nate deo, nate sceptris & germine Dauid,
 Quis sis, quid uenias, qua nos uirtute repellas
 Nouimus, aduentusq; tui terrore iacemus.
 Hæc Iudæa tuas uox non peruenit ad aures?
 Peruenit, mentem sed non penetrauit egenam
 Lucis, & à primis foribus disclusa refugit.
 Audiit aduentum domini, quem solus Hiberi
 Vesper habet roseus, & quem nouus excipit ortus,
 Laxauit Scythicas uerbo penetrante pruinas
 Vox euangelica, Hircanas quo ue feruida brumas
 Soluit, ut exutus glacie iam mollior annis
 Caucasea de cote fluat Rhodopeius Hebrus.
 Mansueuere Getæ, feritasq; cruenta Geloni
 Lacte mero sitiens exanguia pocula miscet,
 Libatura sacros Christi de sanguine potus.
 Nouit & Atlantis pridem plaga perfida Mauri
 Dedere crinitos ad Christi altaria reges,
 Ex quo mortalem præstrinxit spiritus aluum,
 Spiritus ille dei, deus, & se corpore matris
 Induit, atq; hominem de uirginitate creauit.
 Delphica damnatis tacuerunt sortibus antra,
 Non tripodas Cortyna regit, non spumat anhelus

Fata Sibyllinis fanaticis ædita libris.
 Perdidit insanos mendax Dodona vapores,
 Mortua iam mutæ lugent oracula Cumæ,
 Nec responsa refert Lybicus in Syrtibus Ammon,
 Ipsa suis Christum capitolia Romula mœrent,
 Principibus lucere deum, destructaq; templa
 Imperio cecidisse ducum, iam pupura supplex
 Sternitur Aeneadæ rectoris ad atria Christi,
 Vexillumq; crucis summus dominator adorat.
 Principibus tamen è cunctis non defuit unus
 Me puero, ut memini, ductor fortissimus armis,
 Conditor & legum, celeberrimus ore, manuq;
 Consultor patriæ, sed non consultor habendæ
 Religionis, amans tercentum millia diuum.
 Perfidus ille deo, quamuis non perfidus urbi,
 Augustum caput ante pedes curuare Minervæ
 Fictilis, & soleas Iunonis lambere plantis,
 Herculis aduolui, genua incuruare Dianæ.
 Quin & Apollineo frontem submittere gypso,
 Aut Pollucis equum suffire ardentibus extis,
 Forte litans Hecaten placabat sanguine multo,
 Pontificum festis ferienda securibus illic
 Agmina uaccarum steterant, uitulasq; reuincta
 Fronte coronatus umbrabat torta cupressus,
 Iamq; insertato referabat uiscera cultro
 Vittatus de more senex, manibusq; cruentis
 Tractabat trepidas lethali frigore fibras,
 Postremosq; animæ pulsus in corde tepenti
 Callidus interpres numeris, & sine notabat.
 Quum subito exclamat media inter sacra sacerdos

Pallidus, en quid ago? maius rex optime maius.
 Nescio quod numen nostris interuenit aris,
 Quàm sufferre queant spumantia cimbria lacte,
 Caesarum sanguis pecudum, Verbenæ coronæ,
 Accitas uideo longe dispergier umbras.
 Territa Persephone uertit uestigia retrò
 Extinctis facibus tracto fugitiua flagello.
 Nil agit arcanum murmur, nil Theffala prosunt
 Carmina, turbatos reuocat nulla hostia manes.
 Nōne uides ut thuribulis frigentibus ignis
 Marceat? ut canis pigrescat pruna fauillis?
 Ecce Palatinus pateram retinere minister
 Non ualet, elisa destillant balsama dextra.
 Flamen & ipse suas miratur uertice laurus
 Cedere, & incertum frustratur uictima ferrum.
 Nescio quis certe subrepsit Christicolarum
 Hic iuuenū, genus hoc hominū tremat insula, & omne
 Puluinar diuinū, lotus procul absit, & unctus.
 Pulchra reformatis redeat Proserpina sacris.
 Dixit, & exanguis conlabitur, ac uelut ipsum
 Cerneret exerto minitantem fulmine Christum.
 Ipse quoq; ex animis posito diademate princeps
 Pallet, & astantes circumspicit: ecquis alumnus
 Chrismatis inscripto signaret tempora * lignos?
 Qui zoro astreos turbasset fronte susurros.
 Armiger è cuneo puerorum flauicomantum
 Purpurei custos lateris deprenditur unus.
 Nec negat, & gemino gemmata hastilia ferro
 Proijcit, ac signum Christi se ferre fatetur.
 Profluit pauidus deiecto Antistite princeps

* signo

Marmore

Marmoreum fugiens nullo comitante sacellum,
 Dum tremefacta cohors, dominiq; oblita, supinas
 Erigit ad cœlum facies, atq; inuocat Iesum.
 Iam ne piget facti? iam pœnitet, en tibi Christum
 Infelix Iudæa deum, qui sabbata soluens
 Terrea, mortales æterna in sabbata sumpsit.
 Gentibus emicuit, præfulsit regibus, orbem
 Possidet, imperij dominam sibi credere Roman
 Compulit, & simulacra deum Tarpeia subegit.
 Disce tuis miseranda malis, quo uindice tandem
 Vana superstitio, lex & carnaliter acta
 Plectatur, cuius uirtus te proterat ultrix.
 Destructo ne iacent Salomonia saxa metallo
 Aedificata manu, iacet illud nobile templum?
 Cur iacet? artificis quia dextra solubilis illud
 Cementum struxit, resolubile, iure solutum est,
 Et iacet, in nihilum quoniam redit omne polutum,
 Quod fieri recipit, recipit quandoq; perire.
 Si nostrum contra quod sit uis discere templum,
 Est illud, quod nemo opifex fabriliter aptans
 Composuit, quod nulla abies, pinusue dolata
 Texuit, exciso quod nunquam marmore creuit.
 Cuius onus nullis fultum sublime columnis
 Fornice curuato tenui super * arce pependit:
 Sed uerbo factum domini, non uoce sonora,
 Sed uerbo quod semper erat, uerbum caro factum est.
 Hoc templum æternū est, hoc finem non habet, hoc tu
 Expugnare uolens, flagris, cruce, felle petisti,
 Destructum iacuit pœnis uexantibus, esto:
 Matris enim ex utero, quod destrueretur, habebat.

* arte

Sed quod morte breui materna ex parte solutum est,
 Maiestate patris uiuam lux tertia reddit.
 Vidistis angelicis comitatum coetibus alte,
 Ire meum cuius seruor munimine templum,
 Illius aeternae suspendunt culmina portae,
 Ac per inaccessas scalarum gloria turres.
 Tollitur, & gradibus lucet uia candida summis.
 At tua congestae tumulant holocausta ruinae:
 Quid mereare Titus docuit, docuere rapinis
 Pompeianae acies, quibus extirpata per omnes
 terrarum, pelagiq; plagas tua membra feruntur.
 Exilijs uagus huc illuc fluitantibus errat
 Iudaeus, postquam patria de sede reuulsus,
 Supplicium pro caede laet, Christi q; negati
 Sanguine respersus commissa piacula soluit.
 En quo priscorum uirtus defluxit auorum
 Seruit ab antiquis delapsa fidelibus haeres
 Nobilitas, sed iam non nobilis, illa recentem
 Suspectat captiua fidem: uis tanta nouellae
 Credulitatis inest, Christum confessa triumphat
 Gens infida prius, Christi sed uicta negatrix
 Subditur imperio, dominos sortita fideles.

CONTRA HOMVENTIONITAS.

Sunt qui Iudaico cognatum dogma furori
 Instituunt, media Christum ratione sequuti,
 Hoc tantum, quod uerus homo est, at coelitus illi
 Adfirmant non esse deum, pietate fatentur,
 Maiestate negant, morum pro laude sacratum
 Concelebrant, adimunt naturae summa supernae,

Omne opus egregium, per quod solertia pollens
 Emicat ingenij est, aut roboris, illud acuto
 Corde uiget, duris excellet uiribus istud,
 Mortale est sed utrunq; homini, nam cana senescunt
 Ingenia, & ualidos consumunt secula lacertos.
 Hæc nos in domini uirtute, & laude perenni
 Non sequimur, sequimur nullo quod semine terræ
 Germinat immundum, quod non de labe uirili
 Sumit principium, tener illum seminat ignis,
 Non caro, nec sanguis patrius, nec foeda uoluptas.
 Intactam thalami uirtus diuina puellam
 Sincero afflatu per uiscera casta maritat,
 Incomperta ortus nouitas, iubet ut deus esse
 Credatur Christus sic conditus, innuba uirgo
 Nubit spiritui, uitium nec sentit amoris.
 Pubertas signata manet, grauis intus, & extra
 Incolumis, florens de fertilitate pudica,
 Iam mater, sed uirgo tamen, maris inscia mater.
 Quid renuis? quid inane caput non credule quassas?
 Angelus hoc sancto pronunciat ore, placet ne
 Credere? & angelicis aurem reserare loquelis?
 Ipsa coruscantis monitum sacra uirgo ministri
 Credidit, atq; ideo concepit credula Christum:
 Credentes nam Christus adit, dubitabile pectus
 Sub titubante fide, refugio contemnit honore.
 Virginitas, & prompta fides Christum bibit aluo
 Cordis, & intactis condit paritura latebris
 Crede quod emissus solio patris angelus insit,
 Vel si coneretus liquidam de sydere uocem
 Non capit auditus, mulier quid coniuge prægnans

Clamet anus credens, & tandem sobrius audi.
 Mira fides, ut ero puer interceptus anuli
 Virgineum dominum materno ex ore salutat,
 Primus & infantem non natus, nuntiat infans,
 Iam nostrum uagire sibi, nam pusio nondum
 Norat, & ora deo reserabat garrula Christo.
 Promite secretos fastos, date, pandite librum
 Euomuit spirante deo quem sanctus Esaias,
 Percēdere libet, calamūq; reuoluere sulcos,
 Sydereis quos illa notis manus aurea duxit.
 Ite hinc, dum rutilos apices submissus adoro,
 Dum lachrymans ueneror, dumq; oscula dulcia figo.
 Gaudia concipiunt lachrymas, dant gaudia fletum,
 Aduenit promissa dies, quam dixerat iste
 Adfore uersiculus, quum uirgo puerpera teste
 Haud dubie sponso, pacti cui cura pudoris
 Aedidit, Emanuelq; meum me cernere fecit.
 Est ne deus iam noster homo, uersatur & adstat
 Nobiscum, nomenq; probat, uersumq; uetustis
 Obscurum seclis præsenti inluminat ore.
 Est ne deus, cuius cunas ueneratus Eous
 Lancibus auratis regalia fercula supplex
 Virginis ad gremium pannis puerilibus offert.
 Quis tam pēnatus, rapidoq; similimus Austro
 Nuntius, Auroræ populos, atq; ultima Bactra
 Attigit, inluxisse diem lactantibus horis,
 Qua tener innupto penderet ab ubere Christus?
 Vidimus hunc, aiunt, puerum per sydera ferri,
 Et super antiquos signorum ardescere tractus,
 Diriguit trepidans Chaldaeo in uertice pernox

Astrologus, cecidisse Anguem, fugisse Leonem,
 Cōtraxisse pedes lateris manco ordine Cancrum
 Cornubus infractis domitum mugire Iuuentum.,
 Sydus & Hircinum laceris marcescere uillis.
 Labitur hinc pulsus puer Hydrius, inde sagittæ
 Palantes Geminos fuga separat, improba uirgo
 Prodit amatores tacitos in fornice mundi.
 Quiq; alij horrificis pendent in nubibus ignes,
 Luciferum timuere nouum, rota lurida solis
 Hæret, & excidium sensit iam iamq; futurum.
 Scq; die medio uelandam tegmine glauco,
 Splendoremq; poli periturum nocte diurna
 Orbe repentinus caput obnubente tenebris
 Hunc ego non cumulem, myrrhæq; & thuris, & auri
 Muneribus? scio quem uideam, quæ dona rependam.
 Hunc ego non uenerer? qui cælo uisus, humiq;
 Inuentus rex atq; deus moderatur utrunq;,
 Naturæ speciem, tumultoq; inferna refringens
 Regna, resurgentes secum iubet ire sepultos,
 Cælum habitat, terris interuenit, abdita rumpit
 Tartara, uera fides deus est, qui totus ubiq; est.
 Nunquid uana uiros, aut mens, aut lingua fecellit?
 Nunquid fortuitis frustrantia dona dederunt
 Casibus? aut cæco uotum sub honore dicarunt?
 Quæ porro causa, aut ratio submittere colla
 Ante pedes Mariæ, pueriq; crepundia parui
 Si tantum mortalis erat, nec summa potestas
 Implebat teneros diuinis flatibus artus?
 Sed iam tolle Magos, thus, aurum, myrrhæ dona,
 Quæ uerum docuere deum, præsepia, pannos,

Matris adoratum gremium, face syderis ardens,
 Ipsa deum uirtus factorum, & mira loquantur.
 Insanos uideo subito mitescere uentos
 Quum iubeat Christus, uideo luctantia magnis
 Aequora turbinibus tranquillo marmore tendi
 Imperio Christi uideo calcatus eundem
 Quum patitur gurgēs tergum solidante liquore.
 Ipse super fluidas plantis nitentibus undas
 Ambulat, & pressō firmat uestigia fluctu,
 Increpat ipse notos, & flatibus oīa mandat,
 Quis iubeat seuis Aquilonibus, ite, silete,
 Carceribus uestri, amploq; faceſite ponto,
 Sit nisi cœlipotens aquilonum conditor idem?
 Ninguidus agnoscit Boreas, atque imbrifer Eurus
 Nimborum dominum, tempestatumq; potentem,
 Excitantq; hyemem uerrunt ridente sereno.
 Quis pelagi calcarit aquas? quis per uada glauca
 Gressibus impressis spaciatus triueris udum
 Non submersus iter, sola pendulus, & pede sicco,
 Acquoreæ nisi factor aquæ? qui spiritus olim
 Ore superfusus patrio uolitabat in undis
 Nondum discretis, nec ser̄to littorē clausis,
 Sustinuit gressum domini famulus liquor, * ac se
 Mobilitate carens solidos substrinxit ad usus.
 Quid diuersa dei memorem facta incl̄yta Christi?
 Altius inspecta qua maiestate negator
 Haud dubitans hominem, tute ipse fatebere numen,
 Inleuit cecos oculos, & lumina limo
 Reddidit, humectam sacro sputamine terram
 Contrectans digitis, luteum medicamen operta

Nox habuit tenebras obducta uligore mouit.
 Insuper ostendit quo nam caligo lauacro
 Expurganda foret, uarijs syloa refundit
 Momentis latices, nec fluctum semper anhelat;
 Sed uice distincta largos lacus accipit haustus.
 Agmina languentum sitiunt spem fontis auari,
 Membrorum maculas puro abluitur a natatu.
 Certatim interea voranti pumice raucas
 Expectant scatebras, & sicco margine pendent.
 Hoc linum iubet impositum de fonte lauari
 Christus, & infusa uultum splendere luce.
 Norat enim limo sese informasse figuram
 Antetenebrosam, proprii medicamen & oris
 Adiecisse nouo, quem primum finxerat, Adæ.
 Nam sine diuino domini perflamine summi
 Arida terra fuit, nulli prius apta medelæ:
 Sed postquam liquidus cœlestis spiritus ore
 Virgineam respersit humum, medicabilis illa est,
 Inde trahit succum, lentoq; humore salutem
 Inlinit, infunditq; diem baptismate lota.
 Cecus adest oculis iam Christi ex ore reiectis,
 Seq; luto & nitidis lucem sumpsisse fluentis
 Clamat, & autorem stupefacta per oppida monstrat,
 Autorem lucis, largitoremq; dierum
 Non dedignatum medicæ purgamina aquai
 Corpore sub proprio monstrare errantibus ægris.
 Millibus ex multis paucissima quæq; retexam,
 Summatim relegens, totus quæ non capit orbis.
 Quinq; in deserto panes iubet, & duos pisces
 Adponi in pastum populis, qui forte magistrum

Non reuocante fame stipabant undique septum,
 Immemoresq; cibi, uicos, castella, macellum.
 Oppida, mercatus, & conciliabula, & urbes
 Respuerant, largo contenti dogmate uesci.
 Multa uirum strato feruent conuiuia fœno,
 Centenos simul accubitus iniere sodales,
 Seq; per innumeras infundunt agmina mensas.
 Pisciculis iam crede deum saturanda duobus,
 Et paucis crescente cibo per fragmina crustis,
 Ambests dapibus cumulati aggesta redundant
 Fercula, bisse nos micarum molibus implent
 Post cœnam cophinos, crudus conuiuia resudat
 Congeriem uentris, gemit & sub fasce minister
 Quis cumulare potest epulas in grandia paruas?
 Quis, nisi qui corpus, pastumq; & corporis omnem
 Condens, ex nihilo nulla existente creauit
 Mundum materia? non sicut sculptor ab æris
 Rudere decoctam consuecit fingere massam.
 Sed deus omnipotens orbem sine semine finxit,
 Nil erat omne quod est, nil id procedere & esse,
 Atque nouum fieri, mox & grandescere iussum est.
 paruum de nihilo primum fuit. addita paruo
 Incrementa modis auxerunt omnia plenis.
 Ergo ego quum uideam manibus sic crescere Christi
 Parua alimenta hominum, possum dubitare per ipsum
 Exiguas rerum species, elementaq; mundi
 Ex nihilo primum modica, & mox grandia sensim
 Creuisse, ex modicis quæ consummata uidemus.
 Ac ne post hominum pastus calcata perirent,
 Neue relictæ lupis, aut uulpibus, exquisitæ

Muribus in prædam nullo custode iacerent,
 Bis sex appositi, cumulatim qui bona Christi
 Seruarent grauidis procul ostentata canistris.
 Sed quid ego hæc autem titubanti uoce retexo.
 Indignus qui sancta canam? procede sepulchro
 Lazare, dic cuius uocem tellure sub ima
 Audieris, quæ uis penetrauerit * intima lethi.
 Quod quum te Christus penitus nigrante profundo
 Immersum uocat, ut redeas, ceu proximus audis,
 Nec remoratus ades, quæ tam uicina Charibdis
 Regna tenebrarum tenui distantia fine
 Coniungit superis, ubi? Tenera tristitia uasto
 In præceps deiecta Chao? latebrosus & ille
 Annis in expletis uoluens incendiaripis.
 Ante fores tumuli, quas saxa immania duro
 Obice damnarant, scopulis substructa cauatis
 Stat dominus nomenq; ciet frigentis amici.
 Nec mora, funereus reuolutis rupibus horror
 Euomit exequias gradiente cadauere uiuas.
 Soluite iam lætæ redolentia uincla sorores,
 Solus odor sparsi spiramen aromatis efflat,
 Nec de corporeo nidorem sordida tabo
 Aura refert, oculos sanie stillante solutos
 Pristinus in speculum decor excitat, & putrefactas
 Tincta rubore genas paulatim purpura uestit.
 Quis potuit fluidis animam suffundere membris?
 Nimirum qui membra dedit, qui fictilis uluæ
 Perflauit uenam madidam, cui tabida gleba
 Traxit sanguineos infecto humore colores.
 O mors auritis iam nititis legibus, ô mors

* abditâ

* quæcūq; surda prius, iam docta sequi * quacūque iubetur,
iubentur. Cui tantum de te licuit? conuicta fatere
Esse deum solum qui me tibi præripit Iesum.
Abde negatores Christi, nemo inuidet, abde,
Vtere sorte tua blasphemis nocte tenendis,
Perpetuam plebem iustorum captare solue,
Qui norunt hominem atque deum sic dicere Christum
Ut uerus summusq; deus mortalia gestet.
Ipse gerit, quod struxit opus, nec ferre pudefcit
Factor quod peperit, corpus loquor, atque animæ uim,
Finxerat hoc digitis, animam sufflauerat ore,
Totum hominem deus adsumit, quia totus ab ipso est,
Et totum redimit quem sumpserat, omne reducens
Quicquid homo est, istud tunulis, ast illud abyfso.

DE NATVRA ANIMAE.

O Curret dubitans hic differtator, & illud
Obijcit, an ne fides capit, ut substantia flante
Inspirata deo cruciatum sentiat, atq;
Inferni petat ima poli, barathroq; coquatur.
Crede animam non esse deum, sed crede creatis
Maiorem cunctis, ipsam quoque crede creatam.
Formata est nanq; ore dei, quæ non erat ante,
Sed formata habitu pulcherrima, pictaq; rebus
Diuinis, & plena deo, similisq; creanti,
Non tamen ipsa deus, quoniam generatio non est,
Sed factura dei est, solus de corde parentis
Filius emicuit, uerus deus ille, sed istud
Conlatum est animæ subito, ut quæ non erat, esset.
Ille coæternus patri est, & semper in ipso est,
Nec factus, sed natus, habet quodcūq; paternum est,

Hæc similis uelut umbra dei est, sic ipse loquutus
 Factor, utroq; hominem meditans de figmine iunctum
 Aedificare sui similem, sed non habet umbra
 Quod corpus solidum, cuius imitatio in umbra est,
 Atque aliud uerum est, aliud simulatio ueri.
 Est similis, seclis * quod non consumitur ullis,
 Quod sapiens, iusti; capax, regina; rerum
 Imperat, ante uidet, perpendit, præcauet, insit,
 Verborum, morum; opifex, instructa; mille
 Artibus, & cœlum sensu percurrere docta.
 His animam similem sibi conditor effigiauit,
 Cetera dissimile, quippe hanc cōprehendere promptū est
 Quam modus, & species determinat, at deus ingens
 Atque superfusus trans omnia, nil habet in se
 Extremum, ut claudi ualeat, sensuue teneri,
 Incomprensa manet uirtus, cui linea defit
 Vltima, quam spaciū non mensurabile tendit,
 Ergo animam factam, magno & factore minorem,
 Maiorem; alijs, atq; omnibus imperitantem,
 Corruptela putris nascentem turbida carnis
 Concipit, ac membris tabentibus interfusam
 Participat de fece sua, fit mista deinde
 Peccandi natura luto cum simplice flatu:
 Sed fortasse animam domini, quia fluxit ab ore
 Compositam, factam; neges, uelut ipsa dei pars,
 Quod dictu scelus est, tetras trahat oblita culpas,
 Et pressum damnata ruens chaos intret opertum.
 Sit res illa dei non abnuo, pars tamen illa
 Haudquaquam dicenda dei est, quæ tempore cœpit,
 Nec prior, aut senior, quam primum plasma putanda est.

* quia

Tunc etenim factam uideo, quum cordis amici
Intrauit germana domum, limiꝑ; recentis
Hospita, & ipsa recens fraterna sedit in aula.
Illa quidem flatus domini est, sed spiritus, & uis
Non est plena dei, tanto moderamine missa,
Quanto stans uoluit flandi seruare tenorem.
Est impossibile spectare profunda Sabaoth,
Sed speculum deitatis homo est, in corpore discas
Rem non corpoream sollers interprete Christo,
Qui patrem proprium mortali in corpore monstrat.
Perspice quàm uarios fundamus ab ore uapores,
Spiramus quoties animæ sufflabilis auras,
Nunc flatum tepidum calor exhalatus anhelat,
Rorantes nebulas udis de faucibus efflans,
Quum libet in gelidum flabrali frigore uentum
Spiritus existit tenuis, & sibilat aër.
Adde & distinctum quem musica tibia flatum
Concipit, aut ille est pressso modulamine parcus,
Aut tumidum largo sublimat flamine bombum,
Aut raucos frangit modulos, aut lene susurrat,
Aut exile trahens sonitus producit acutos,
Aut murmur tenerum sublidit uoce minuta.
Hæc quum te uideas mortali in corpore posse,
Cur non æternum potuisse infundere credas
Qualem animam uoluit præscriptis quam quia condēs
Efflauit fuditq; modis, sit facta necesse est.
Deniq; multa sapit, sed non sapit omnia nostræ
Vis animæ, certum sapere, ac prænoscere iussa.
Iam cui certus inest modus, & cui nosse negatum est
Omnia facturæ est, nam condita, & aucta probatur.

Collige de simili sitne hæc factura, creauit
 Nempe manus domini corpus mortale, lutumq;
 Composuit digitis, nunquid manus articulati
 Est digesta dei, nunquid uola: nunquid & ungues
 Claudere flexibiles: patulam seu tendere palmam
 Ista figura manus nostræ est, quam non habet in se
 Incircumscriptus dominus, sed tradita forma est,
 Humanis quæ nota animis daret intellectum:
 Ut per corpoream speciem plasmasse feratur
 Corporis effigiem, sic est plasmata uicissim
 Flatu incorporeo res stabilis, oris & esse
 Fertur opus, tenuis per quod constructa refulsit.
 Forma animæ, atq; rudi factam se munere sensit.
 Si non est factura manus caro nostra, nec oris
 Est factura anima, flatu, & spiramine coepta,
 Inq; locum deducta aliquem, nanq; omne quod hora
 Natalis profert, locus accipit, & locus ullus
 Quod cohibere potest, modicum est, nec in omnia fusu
 Et quod tam modicum est, ut certa sede locetur,
 Iam titubare potest, & quod titubauerit, intra
 Naturam uitij est, uitiosum deniq; tristem
 Recidit in pœnam, deus hoc mihi credite non est
 Aut si maiestas animæ est, ostendite quid sit,
 Quod lapsam Christi; inopem noua gratia* mundat.
 Spiritus & sanctus baptismate iustificatam
 Nobilitat, famuleq; decus quod defuit, addit.
 Quod quia præstatur meritis, meritisq; negatur,
 Absurde fertur deus, aut pars esse dei, quæ
 Diuinum summumq; bonum de fonte perenni
 Nunc bibit obsequio, nunc culpa aut crimine perdit,

* inunda

Et modo supplicium recipit, modo libera exaltat;
 Miraris peccare animam, quæ carne coactam
 Sortita est habitare domum, quum peccet & ipse
 Angelus, hospitium qui nescit adire caducum,
 Cratis tabi flue, peccat, quia factus & ipse est,
 Non genitus, quocunq; modo sit factus, id unus
 Scit factor dominus, factum mihi credere sat sit:
 Solus labe caret peccati conditor orbis,
 Ingenitus, genitusq; deus, pater, & patre natus,
 Solus & exceptus tormentum admittere triste
 Inuiolatus agit, nec quicquam sentit accerbi,
 Exortem dic esse animam crucis, atq; doloris,
 Si culpæ immunem, uaeuamq; à crimine nosti,
 Quæ peccare ualet, ualet & succumbere poenæ:
 Ipsa quidem sincera fuit dum conditur olim
 Quæ conlata rudem fecit uiuiscere limum:
 Vtpote de liquido naturæ semine primos
 Accipiens habitus, superoq; expressa sereno.
 Sed mox ut grauidò iussa est innectier aruo,
 Suauibus inlecebris nimium blandita refrixit,
 Deq; uolutabris pretiosum polluit ignem,
 Dum transgressa dei positum fas improba calcat.
 Hæc prima est natura animæ sic condita simplex,
 Decidit in uitium per sordida fœdera carnis
 Exin, tincta malo peccamine principis Adæ
 Infecit genus omne hominum quod pullulat inde,
 Et tenet ingenuitas animarum infantia in ortu
 Primi hominis maculas, nec quisquam nascitur insons.
 Vitandus tamen error erit, ne traduce carnis
 Transfundi in sobolem credatur fons animarum

Sanguinis exemplo, cui texta propagine uena est.
 Non animas animæ pariunt, sed lege latenti
 Fundit opus natura suum, * quo paruula anhelent   * quod
 Vascula, uitali q; adsit scintilla coactis,
 Quæ quamuis infusa nouum penetret noua semper
 Figmentum, uetus illa tamen de crimine auorum
 Ducitur, illoto quoniã concreta ueterno est,
 Inde secunda redit generatio, et inde lauatur
 Naturæ inluuies, iterumq; renascimur intus
 Perfusi, ut ueterem splendens anima exuat Adam.
 Quæ quia materiam peccati ex fomite carnis
 Consociata trahit, nec non simul ipsa sodali
 Est incentiuum peccaminis, implicat ambas
 Vindex pœnæ reas, peccantes mente sub una,
 Peccandi q; eremat socias cruciatibus æquis:
 His crueibus Christus nos liberat, incorruptæ
 Matris, et innocui gestator corporis unus
 Naturam pœnæ expositam, sed non uitiorum
 Naturam expositam contactibus induit Iesus.
 Atq; ideo pœnæ nil debuit, intemeratus,
 Fraude carens, omni culparum aspergine liber.
 Quid peccatorum prosapia corpore in illo,
 Quid Christi in membris peccati sæua satelles?
 Pœna ageret? quid mors homini sine crimine posset?
 Nimirum cassis conatibus, et sine neruis
 Concideret sterilis peccati fomute nullo.
 Mors alitur culpa, culpam qui non habet, ipso
 Pastus defectu mortem consumit inanem.
 Sic mors in domini consumpta est corpore Christi,
 Sic periit solitum dum non habet arida pastum.
 Suspice quapropter solum inculpabile numen,

Virtutem patris, & Christi, & iam desine nostræ
 Inuidiam conflare animæ, quod sit deus, aut quod
 Portio parua dei, quum Christo abscidere quicquam,
 Et refecare deo parem, uel carpere tantum
 Numen non liceat, plenum sibi semper, & in se.

ADVERSVS PHANTASMATICOS,

qui Christum negant uerum hominis
 corpus habuisse.

Est operæpretium nebulosi dogmatis umbram
 Prodere, quam tenues atomi compage minuta
 Instituunt, sed cassa cadit, uentoq; liquefcit
 Assimilis, fluxu nec se sustentat inani.
 Aërium Manicheus ait, sine corpore uero
 Peruolitasse deum, mendax phantasma, cauamq;
 Corporis effigiem nil contrectabile habentem,
 Ac primum spectata an deceat quicquam simulatum
 Adsignare deo, cuius mera gloria falsi
 Nil recipit, membris hic se fallacibus aptans
 Fingeret esse hominem, uentosæ subdolis artes?
 Mentitus toties, quum diceret, inueteratis
 Do ueniam morbis, simul & peccata remitto.
 Filius est hominis, pestem qui pellere carnis
 Et scelorum nexus laxare, & soluere possit:
 Surge ualens, surge innocuus iam tolle grabatum.
 Filius hoc hominis iubeo: dignus ne uidetur
 Qui testis sibi sit, seq; ac sua carne anorit?
 Quid, quum discipulos hominis quid filius esset
 Passurus, fido iam præscius ore monebat?

*superna Nonne fatebatur secum uirtute * paterna

Esse

Esse hominem uerum? quod si non, credo fefellit.
 Si natura dei quæ sit Manichee requiris,
 Omne quod est, uerum est nam si mendosus agit quid,
 Nec deus est, mendum diuinus non capit usus.
 Otijs æterno domino, quod lubricus ad nos
 Venerit, ad simulans aliud quàm uerus habebat.
 Obmutescere furor, linguam canis improbe morde
 Ipse tuam, laccro consumens uerba palato.
 Latranti obsistet Matthæus, rabiemq; refellet,
 Qui notat omne genus carnalis stirpis, ad usq;
 Corporeum Christum, per sex septena uirorum
 Nomina descendens, et uenam sanguinis alti
 Ex Atauis longo texens per stemmata filo.
 Septimus hebdomadæ uenit superaddere sextæ,
 Hunc numerum Christus, placidum qui conficit annum
 Cuncta remittentem contractibus inlaqueata
 Multimodis, hominemq; hominis de morte leuantem:
 Imperfectus enim limus mortalis erat tunc,
 Vir solus perfectus adest, atq; integer Iesus,
 Cui nihil ex septem septenis defuit, ex quo
 Perficeret mortale genus uirtute perenni.
 Hic ille est nobis qui septima sabbata complet,
 Ut caro nostra deo tandem sociata quiescat,
 Quam bis terna malis uexabant sabbata noxis,
 Curramus notis gradibus, regumq; sequamur
 Progeniem, Christum inuenies de carne parentum
 Effluxisse hominum, qui sit de femine David,
 Stirpe recensita numerandus sanguinis hæres.
 Quid cum sanctiloquus reuoluto * sanguine Lucas * germine
 Sursum uersus agit seriem, scandente nepotis

Corpore, perq; ataus cursum relegente uetustos
 Septenos decies conscendit Christus in ortus,
 Et duonam totidem doctores misit in orbem:
 Descensos nascendo gradus redeundo retextit
 Actus ad usq; apicem terreni corporis Adam.
 Inde parens deitas recipit sua, nostraq; mistum,
 Fitq; dei summi per Christum filius Adam.
 Restat ut aëriam pingas ab origine gentem,
 Aërios procures, Leuin, Iudam, Simeonem,
 Aërium David, magnorum corpora regum
 Aëria, atq; ipsam fecunda uirginis aluum
 Aëre fallaci, nebulisq; & nube tumentem.
 Vanescat sanguis perflabilis, ossa liquecant
 Mollia, neruorum pereat textura uolantum.
 Omne quod est gestum notus auferat irritus, auræ
 Dispergant tenues, sit fabula quod sumus omnes,
 Et quid agit Christus si me non suscipit? aut quem
 Liberat infirmum, si dedignatur adire
 Carnis onus, manuumq; horret monimenta suarum?
 Indignum ne putat luteum consciscere corpuse
 Quinon indignum quondam sibi credidit ipsum]
 Pertractare lutum, quum uas componeret aruo,
 Nondum uiscereo, sed inertis glutine limi
 Impressoq; putres sub pollice duceret artus.
 Tantus amor terræ, tanta est dilectio nostri.
 Dignatur præpinguis humi comprehendere mollem
 Diuinis glebam digitis, nec sordida censet
 Hærentis massæ contagia, iusserat ut lux
 Conficeret, facta est ut iusserat, omnia iussu
 Imperitante nouas traxerunt ædita formas.

Solus homo emeruit domini formabile dextra
 Os capere, & flabro deitatis figmine nasci.
 Quorsum igitur limo tanta indulgentia nostro
 Contigit, ut domini manibus tractatus honora
 Arte sacer fieret, tactu iam nobilis ipso?
 Decrerat quoniam Christum deus incorrupto
 Admiscere solo, sanctis quod fingere uellet
 Dignum habuit digitis, & charum condere pignus.
 Destituit natura quidem destructa coactæ
 Telluris formam, mortiq; obnoxia cessit,
 Sed natura dei nunquam soluenda, caducam
 Tellurem nostro uitiatam primitus usq;
 Esse suam uoluit, ne iam uitabilis esset.
 Christus nostra caro est, mihi soluitur, & mihi surgit,
 Soluor morte mea, Christi uirtute resurgo,
 Quum moritur Christus, quum flebiliter tumulatur,
 Me uideo, è tumulto quum iam remeabilis adstat
 Cerno deum, si membrorum phantasma meorum est,
 Et phantasma dei est, mendax in utraq; necesse est
 Sit Christus specie, si Christus fallere nouit.
 Si non uerus homo est, quæ mors hominem probat ipsa,
 Nec uerus deus est, operis quem gloria prodit
 Esse deum, uel crede mori, uel adesse refelle,
 Et gemina uerum Christum ratione negato.
 Nam quid magnificum, si non est mortuus Iesus?
 Et redit, illa dei uirtus memorabilis est, ut
 Occisus redeat superis, surgatq; sepultus.
 Quisq; deum Christum uult dicere, dicat eundem
 Esse hominem, ne maiestas sua fortia perdat.

carnis humanæ.

N Osco meū in Christo corpus cōsurgere, quid me
Desperare iubet? ueniam quibus ille reuenit
Calcata de morte uijs, quod credimus, hoc est.
Et totus ueniam, nec enim minor, aut alius quā
Nunc sum restituar, uultus, uigor, & color idem
Qui modo uiuit, erit, nec me uel dente, uel ungue
Fraudatum reuomet patefacti fossa sepulchri.
Qui iubet ut redeam, non reddet debile quicquam,
Nam si debilitas redit, instauratio non est,
Quod casus rapuit, quod morbus, quod dolor hausit,
Quod truncauit edax senium populante ueterno,
Omne reuertenti reparata in membra redibit.
Debet enim mors uicta fidem, ne fraude sepulchri
Reddat curtum aliquid, quamuis iam curta uorarit
Corpora, debilitas tamen & uiolentia morbi
Virtus mortis erat, reddat quod particulatim
Sorbuerat, quodcunq; modo ne mortuus omnis
Non redeat, si quid pleno de corpore desit.
Pellite corde metum mea membra, & credite uosmet
Cum Christo reditura dco, nam uos gerit ille
Et secum reuocat, morbos ridete minaces,
Inflictos casus contemnite, & atra sepulchra
Despuite, exurgens quō Christus prouocat, ite.

F I N I S.

Mors prima cœpit innocentis uulneris,
 Cessit deinde uulnerato innoxio.
 Per crimen orta, dissoluta est crimine,
 Abel quod ante perculit, Christum dehinc.
 Finita & ipsa est, finis exortem petens.
 Ergo ex futuris prisca cœpit fabula,
 Factoq; primo res notata est ultima,
 Ut ille mortis inchoator rusticus
 Insulsa terræ deferens libamina,
 Deumq; rerum mortuorum deputans
 Rastris redacta digna sacris crederet.
 Viuentis atrox æmulator hostiæ
 Agnosco nempe quem figura hæc denotet,
 Quis parricida, quis peremptor inuidus
 Praue sacrorum disciplinam diuidit,
 Mactare dum se uota censet rectius
 Marcion arui forma corruptissimi,
 Docet duitas discrepare à spiritu
 Contaminatæ dona carnis offerens,
 Et segregatim numen æternum colens,
 Qui si quiescat, nec monentem negligat,
 Pacem quietam diligit germanitas,
 Vnum atque uiuum fassa uiuorum deum.
 Hic se caduco dedicans mysterio,
 Hic qui caduci rem laboris offerens
 Summam profanus diuidit substantiam,
 Malum bonumq; ceu duorum separans
 Regnum diuorum, sceptrâ committit duo,
 Deum esse credens quem fatetur pessimum,
 Cain cruentus, unitatis inuidus,

Mundi colonus, immolator squalidus,
 Cuius litamen sordet, & terram sapit,
 Terram caduci corporis, uenam putrem,
 Humore denso conglobatam, & puluere,
 Natura cuius fraude floret fertili,
 Fœcunda fundens noxiorum crimina,
 Animæq; uitam labe carnis enecat,
 Caro in sororem tela mentem dirigit,
 Mens * inlecebro uentilatur ebrio,
 Ex quo furores succulentos colligit
 Madens ueneno corporis lymphatico.
 Deum perennem findit in duos deos
 Audet secare numen infecabile,
 * Cadet peremptor denegans unum deum,
 Cain triumphat morte fratris alitus.

* in ceres
bro

* Cain

ADVERSUS MARCIONITAS
 qui duos deos esse affirmant.

Carmen Heroicum Dactylicum.

QUOTE præcipitat rabies tua perfide Cain?
 Diuisor blaspheme dei: tibi conditor unus
 Non liquet, & bifide caligant nubila lucis.
 Insyncera acies duo per diuortia semper
 Spargitur, in geminis uisum frustrata figuris.
 Terrarum tibi forma duplex obcludit, ut excors
 Diuiduum regnare deum super æthera credas.
 Bina boni atque mali glomerat discrimina sordens
 Hic mundus, domino sed cœlum obtemperat uni.

444 AVRELII PRUDENTII

Non idcirco duos retinent cœlestia reges,
 Quod diuim sint opera humanas agitantia curas:
 Exterior terrenus homo est, qui talia cernens
 Coniicit esse duo uariarum numina rerum,
 Dum putat esse deum, qui praua effinxerit olim,
 Et qui recta itidem condens induxerit, ambos
 Autumat esse deos natura dispare summos.

* cōstare
 biformis

Quæ tandem natura potest * consistere duplex?
 Aut regnare diu quam fons diuisus ab arce
 Separat, alternâq; apicū ditione recidit.

* quia

Aut * quæ iā duo sunt, minuuntur dispare summo,
 Porro nihil summum, nisi plenis uiribus unum,
 Distantes quoniam proprium dum quisq; reuulso
 Vindicat imperio, nec summa, nec omnia possunt.
 Ius uarium non est plenum, quia non habet alter
 Quicquid dispar habet, cumulum discretio carpit.
 Nos plenum sine parte deum testamur, & unum,
 In quo Christus inest, idem quoq; plenus, & unus,
 Qui uiget, & uiguit super omnia, quiq; uigebit,
 Participem nullum conlato fœdere passus,
 Summa potestatum, simplex dominatio rerum,
 Virtutum sublime caput, fons unicus orbis,
 Naturalis apex, generisq; & originis autor.
 Ex quo cuncta fluunt, & lux, & tempora, & anni,
 Et numerus, qui post aliquid dedit esse secundum,
 Vnus enim princeps numeri est, nec dinumerari
 Tantum unus potis est, sic quū pater, ac deus alter
 Non sit, item Christus non sit genitore secundus,
 Anterior numero est, cui filius unicus uni est,

Ille deus, meritoq; deus, quia primus & unus,
In uirtute sua primus, tum primus in illo
Quē genuit, quid enim differt generatio simplex?
Vnum semper erit gignens, atq; unus ab uno
Ante Chaos genitus, numeroq; & tempore liber,
Quis dixisse duos rem maiestate sub una
Regnantem, propriamq; sibi, retroq; perennem
Ausit? & unius naturæ scindere uires?
Nunquid adoptiuum genitor sibi sumpsit, ut alter
Externi generis numerum præstare duorum
Debeat, & geminum distans inducere numen?
Forma patris ueri uerus stat filius, ac se
Vnum rite probat, dum formam seruat eandem,
Non amor adscitus sociat, nec iungit utrunq;
Coniurata fides, pietas sed certa, genusq;
Vnum, quod deus est, summam reuocatus ad unam.
Hæc tibi Marcion uia displicet, hæc tua damnat
Secta fidem, dominis coelum partita duobus.
Quæ te confundunt nebulæ? quis somnus inertis
Incubat ingenio? cui per phantasmata duplex
Occurrit species, biuio dispersa superno.
Si uim mentis hebes stupor obsidet, aspice saltem
Obuiæ terrenis oculis elementa, quibus se
Res occulta dei dignata est prodere signis.
Hanc hæresin præsaga patris præuiderat olim
Maiestas fore, quæ rectorem lucis & orbis
Scinderet in partes, geminatum segregare regno.
Idcirco specimen posuit spectabile nostris
Exemplumq; oculis, ne quis duo numina credat
Imperitare uagas mundi per inania formas.

Vna per immensam cœli caueam resolutos
 Præbet flamma dies, rexit sol unicus annum,
 Triplex ille tamen nullo discrimine, trina
 Subnixus ratione uiget, splendet, uolat, ardet,
 Motu agitur, seruore cremat, tum lumine fulget,
 Sunt tria nempe simul, lux & calor, & uegetamen,
 Vna eademq; tamen rota syderis indiscreti
 Fungitur his, uno seruat tot munera ductu.
 Et tribus una subest mistim substantia rebus,
 Non conferre deo uelut æquiparabile quicquam
 Ausim, nec domino famulum componere signum:
 Ex minimis sed grande suum uoluit pater ipse
 Cōiectare homines, quibus ardua uisere non est.
 Paruorum speculo non intellecta notamus,
 Et datur occultum per proxima querere uerum.
 Nemo duos soles nisi sub glaucomate uidit,
 Aut si fusca polum suffundit palla serenum,
 Oppositus quoties radiorum spicula nimbis
 Igne percussus mentitos spargit in orbes.
 Sunt animis etiam sua nubla crassus & aer,
 Est glaucoma, aciem quod tegmine uelat aquoso,
 Libera ne tenerū penetret meditatio cœlum,
 Neue deum rapidis comprehendat sensibus unum.
 Spargitur in bifidas * malefana intentio luces,
 Et duplices geminis autoribus extruit aras.
 Si duo sunt igitur, cur non sunt multa deorum
 Millia? cur numero deitas contenta gemello est?
 An non in populos dispersa examina diuinæ
 Fundere erat melius mundumq; implere capacem
 Semideis passim nullo discrimine monstres?

*malefida

Qui fera barbaries perituros mactat honores,
 Diffona discretum retinent si numina cœlum.
 Conuenit & nebulis, & fontibus, & reboanti
 Oceano, & syluis, & collibus, & speluncis,
 Pluminibus, uentis, fornacibus, atq; metallis
 Adsignare deos proprios, sua cuiq; iura,
 Vel si gentiles sordet uenerariæ umbras,
 Et placet esse & duos sceptris socialibus æquos,
 Dic age quis terras ditionis sorte retentet?   *deos
 Quis regat æquoreas æterna lege procellas?
 Ede coheredum distinctum ius dominorum,
 Vnus aistris residet sublimis in arce,
 Autor nequitiæ, scelerum deus, asper, iniquus,
 Qui, quodcunq; malum uitioso feruet in orbe,
 Sæuit, & angine o medicans noua semina succo,
 Rerum principium mortis de fomite traxit.
 Ipse opifex mundi, terram, mare, sydera fecit,
 Condidit ipse hominē, lutulenta & mēbra coëgit,
 Effigians quod morbus edat, quod crimine multo
 Sordeat, informi tumulus quod tabe resoluat.
 Ast alij pietatis amor, placidumq; medendi
 Ingenium, recreans homines, mortalia seruans,
 Testamenta duo fluxerunt principe utroq;
 Tradidit iste nouum melior, uetus illud acerbus.
 Hæc tua Marcion grauis, & dialectica uox est.
 Imò hæc attoniti phrenesis manifesta cerebri.
 Nouimus esse patrem scelerū, sed nouimus ipsum
 Haud quaquam tamen esse deum, quin imo gehēnæ
 Mancipium, stygio qui sit damnandus auerno.
 Marcionita deus tristis, ferus, insidiator,

Vertice sublimis, cinctum cui nubibus atris
Anguiferum caput, & fumo stipatur, & igni,
Liuentes oculos subfundit felle perusto.
Inuidia impatiens iustorum gaudia ferre,
Hirsutos iuba densa humeros, errantibus hydrys
Obtegit, & uirides allambunt ora cerasæ.
Ipse manu laqueos per lubrica fila reflexos
In nodum reuocat, faciliq; ligamine tortas
Innectit pedicas, neruosq; in uincula tendit.
Ars olli captare feras, animalia bruta
Inretire plagis, retinacula deniq; cæcis
Indeprensa locis erranti opponere prædæ.
Hic ille est uenator atrox, qui cæde frequenti
Incautas animas non cessat plectere Nebroth.
Qui mundum curuis anfractibus, & syluosis
Horrentem scopulis, uersuto circuit astu.
Fraude alios, tectisq; dolis innectere adortus,
Porro giganteis alios luctando lacertis
Frangere, funereos late exercere triumphos.
Improba mors quid non mortalia pectora cogis?
Ipse suam (pudet heu contempto principe uitæ)
Perniciem ueneratur homo, colit ipse cruentum
Carnificem, gladij q; aciem iugulandus adorat.
In tantum miseris peccati nectare captis
Dulce mori est, tanta in tenebris de peste uoluptas,
Qui mala principio genuit, deus esse putatur,
Quiq; bona infecit uitij, & candida nigris.
Par furor illorum, quos tradit fama dicatis
Consecrassè deas Febrem, Scabiemq; sacellis.
Inuentor uitij non est deus, Angelus illud

Degener infami conceptum mente creauit.
Quī prius Augustum radiabat sydus, & ingens
Ex nihilo splendor nutrito ardebat honore:
Ex nihilo nā cuncta retro, factumq; quod usquā est
At non ex nihilo deus, & sapientia uera
Spiritus & sanctus, res semper uiua, nec unquam
Cœpta, sed aërios etiā molita ministros.
Horum de numero quidam pulcherrimus ore,
Maiestate ferox, nimis dum uiribus auctus
Inflatur, dum grande tumens sese altius effert,
Ostendatq; suos licito iactantius ignes,
Persuasi proprijs genitum se uiribus, ex se
Materiam sumpsisse sibi, qua primitus esse
Inciperet, nasciq; suum sine principe cœptum.
Hinc schola subtacitam meditatur gignere sectam,
Quæ docet è tenebris subitum micuisse tyrannum
Quī uelut æterna latitans sub nocte retrorsum
Vixerit & tecto semper regnauerit æuo.
Æmulus, ut memorant, opera ad diuinare pente
Corrumpenda, caput caligine protulit atra.
Hoc ratio sed nostra negat, cui non licet unam
Infirmare fidem, sacro quæ tradita libro est.
Nil ait absq; deo factum, sed cuncta per ipsum.
Cuncta, nec est alius quisquam ni factus ab ipso.
Sed factus de stirpe bonus, bonitatis in usum
Proditus, & primo generis de fonte serenus,
Deterior mox sponte sua, dum decolor illum
Inficit inuidia, stimulisq; instigat amaris:
Arsit enim scintilla odij de fomite zeli,
Et dolor ingenium subitus conflauit iniquum.

Viderat argillam simulachrum & structile statu
 Concaluisse dei dominum quoq; conditioni
 Qui cunctū prior reget moderamine mundū
 Impositum, natura soli, pelagiq; poli;
 Ut famulans homini locupletem fundere partem
 Nosset, & effusum terreno addicere regi,
 Instant fermento animi stomachante tumorem
 Bestia, deq; acidis uim traxit acerba medullis,
 Bestia * sorde carens, cui tunc sapientia longi
 Corporis enodem seruabat recta inuentam
 Complicat ecce novos sinuoso pectore nexus,
 Inuoluens nitidam spiris torquentibus aluum
 Simplex lingua prius, uaria micat arte loquendi,
 Et discissa dolis resonat sermone trifurco.
 Hinc natale caput uitiorum, principe ab illo
 Fluxit origo mali, qui se corrumpere primum
 Mox hominem didicit, nullo informante magistro.
 Vltimus exitium subuerso præsede mundus
 Sortitur, mundi; omnis labefacta supellex.
 Non aliter quàm quum incautum spoliare uiantem
 Forte latro adgressus prædæ prius immemor ipsum
 Ense ferit dominum, pugnae, nodumq; moramq;
 Quo pereunte trahat capatiuos uictor amictus,
 Iam non obstanti locuples de corpore prædo,
 Sic hominis subiecta domus, ditissimus orbis
 Scilicet in facilem domino peccante ruinam
 Lapsus, herile malum iam tunc uitibilis hausit.
 Tunc lolium, lappasq; leues per adultera culta
 Ferre malignus ager, glebis male pinguibus ausus
 Triticeam uacuis segetem uiolauit auentis.

*corde

Tunc etiam innocuo uitulorum sanguine pasci,
Iamq; iugo edomitos rictu laniare iuuenco
Occiso pastore truces didicere leones,
Nec non et querulis balatibus irritatus
Plenas nocte lupus studuit perrumpere caulas.
Omne animal diri callens solertia furti
Imbuit, et tortos acuit fallacia sensus.

Quamuis maceris florentes ambiat hortos,
Sepibus et densis uallentur uite a rura,
Aut * populata rodit gemantia germina bruchus,
Aut auibus discerpta feris lacerabitur uua.

* populas
tor edit

Quid loquar herbarum fibras, medicante ueneno
Tinctas, lethiferi fudisse pericula succi?
Noxius in teneris sapor aestuat ecce frutetis,
Quum prius innocuas tulerit natura cicutas,
Roseidus et uiridem qui uestit flos Rhododaphnæ
Pabula lasciuis dederit sincera capellis,
Ipsa quoq; appositum distructo foedere certo
Transcendunt elementa modum, rapiuntq; ruuntq;
Omnia legirupis quassantia uiribus orbem,
Frangunt umbriferos Aquilonum praelia lucos,
Et cadit immodicis sylua extirpata procellis.
Parte alia uiolentus aquis torrentibus amnis
Transilit obiectæ præscripta repagularipæ,
Et uagus euersis late dominatur in agris.
Nec tamen his tantam rabiem nascentibus ipse
Conditor instituit, sed laxa licentia rerum
Turbauit placidas rupto moderamine leges,
Nec mirum si membra orbis concussa rotantur,
Si uitis agitata suis mundana laborat

*et error

Machina, si terras lues incentiuafatigat,
 Exemplum datura hominum quo cetera peccent
 Vita hominum, cui quicquid agit, uesania, *terror
 Suppeditant, ut bella fremant, ut fluxa uoluptas
 Diff luat, impuro feruescat ut igne libido,
 Sorbeat ut cumulos numorum faucibus amplis
 Gurges auaritiæ, finis quam nullus habendi
 Temperat, aggestis addentem uota talentis.
 Auri nanq; fames parto fit maior ab auro,
 Inde seges scelerum, radix & sola malorum,
 Dum scatebras fluuiorū omnes, & operta metalla
 Eliquat ornatus soluendi leno pudoris.
 Dum uenas squalentis humi scrutatur inepta
 Ambitio, scalpens naturæ occulta latentis,
 Si quibus in foueis radiantes forte lapillos
 Rimata inueniat, nec enim contenta decore
 Ingenito, externam mentitur scemina formam.
 Ac uelut artificis domini manu imperfectum
 Os dederit, quod adhuc res exigat, aut hi acynthis
 Pingere *sculptilibus redimit æ frontis in arce.
 Colla uel ignitis syncera incingere sertis,
 Auribus aut grauidis uirides suspendere baccas,
 Nectitur & nitidis concharum calculus albens
 Crinibus, aureolisq; riget coma texta catenis
 Tædet sacrilegas matrum percurrere curas,
 Muneribus dotata dei, quæ plasmata fugo
 Inficiunt, ut figmentis cutis inlita perdat
 Quod fuerat, falso non agnoscenda colore.
 Hæc sexus malefortis agit, cui pectore in arcto
 Mens fragilis facili uitiorum fluctuat æstu.

Quid?

*futilibus

Quid? quod et ipse caput mulieris corporis, & rex
Qui regit inualidam propria de carne resectam
Particulam, quas tenerum ditione gubernat,
Soluatur in luxum: cernas mollescere cultu
Heroas uetulos, opifex quibus aspera membra
Finxerat, & rigidos durauerat ossibus artus.
Sed putet esse uiros, quærent uanissima quæq;
Quis niteant, genuina lues, ut robora soluant
Vellere non ouium sed Eoo ex orbe petitis
Romanorum spolijs, fluitantes sumere amictus,
Gaudent, & durum scutulis perfundere corpus
Additur ars, ut fila herbis saturata recoctis
Inludant uarias distincto * stamine formas.
Vt quæq; est lanugo serè mollißima tactu
Pectitur, hunc uideas lasciuas præpete cursu
Venantem tunicas, auium quoq; uersicolorum
Indumenta nouis texentem plumea telis:
Illum pigmentis redolentibus, & peregrino
Pulcre foemineas spargentem turpiter auras.
Omnia luxus habet nostræ uegetamina uitæ,
Sensibus in quinq; statuens quæ condidit autor.
Auribus, atq; oculis, tum naribus, atq; palato
Queritur insectus uitiosis artibus usus.
Ipse etiam toto pollet qui corpore tactus,
Palpamen tenerum blandis ex fotibus ambit.
Pro dolor ingenuas naturæ occumbere leges,
Captiuasq; trahi regnante libidine dotes.
Peruersum ius omne uiget, dum quicquid habendum
Omnipotens dederat, studia in contraria uertunt.
Idcirco ne rogo speculatrix pupula molli

* famine

Subdita palpebræ est, ut turpia semiuïrorum
 Membra theatri spectet uertigine ferri,
 Incestans miseros fœdo oblectamine uisus
 Aut ideo spirant. mediaq; ex arce cerebri
 Demittunt geminas sociata foramina nares,
 Ut bibat inlecebras male conciliata uoluptas.
 Quis pigmentato meretrix iacit improba crine.
 Num propter Lyricæ modulamina uana puellæ,
 Neruorumq; sonos, & conuiuiale calentis
 Carmen, nequitie patulas deus addidit aures
 Perq; cauernosos iussit penetrare meatus
 Vocis iter? nunquid madido sapor inditus ori
 Viuit ob hanc causam, medicata ut fercula pigram
 Ingluuiem, * uegetamq; gulam ganeonis inescet?
 Per uarios gustus instructa ut prandia ducat
 In noctem? lassetq; grauem sua crapula uentrem?
 Quid durum, quid molle foret, quid lene, quid horrens
 Quid calidum, gelidumue, deus cognoscere nosmet
 Ad tactum uoluit palpandi interprete sensu.
 At nos delitias * plumarum, & linea texta
 Sternimus, atq; cute fulcro attenuante polimus.
 Felix qui indultis potuit mediocriter uti
 Muneribus, parcumq; modum seruare fruendi.
 Quem locuples mûdi species, & amœna uenustas
 Et nitidis fallens circumflua copia rebus
 Non capit ut puerum, nec inepto addicit amor.
 Qui sub adumbrata dulcedine triste uenenum
 Deprendit latitare boni mendacis operto.
 Sed fuit id quondam nobis sanctumq; bonumq;
 Principio rerum Christus quum conderet orbem.

* uctitâq;

* palmaria

Vidit enim deus esse bonum, uelut ipse Moyses
Historicus mundi nascentis testificatur.

Vidit, ait, deus esse bonum quodcumq; creauit.

Hoc sequar, hoc stabili conceptum mente tenebo

Inspirante deo, quod sanctus uaticinator

Prodidit, antiquæ recolens primordia lucis,

Esse bonum quicquid deus, & sapientia fecit.

Conditor ergo boni pater est, & cū patre Christus;

Nam deus, atq; deus pater, est & filius unum:

Quippe unum natura facit, quæ constat utrique

Vna uoluntatis, iuris, uirtutis, amoris.

Non tamen idcirco duo numina nec duo rerum

Artifices, quoniam generis dissensio nulla est.

Atq; ideo nulla est operis distantia, nulla

Ingenij, peperit bona omnia conditor unus.

Nil luteum de fonte fluit, nec turbidus humor

Nascitur, aut primæ uiolatur origine uenæ:

Sed dum liuentes liquor incorruptus harenas

Prælambit, putrefacta inter contagia sordet,

Nunquid equus, ferrum, taurus, leo, funis, oliuum,

In se uim sceleris quum formarentur habebant?

Quod iugulatur homo, non ferrum causa furoris,

Sed manus est, nec equum uesania feruida circi

Autorem leuitatis habet, rapidiue fragoris,

Mens uulgi rationis inops, non cursus equorum

Perfurit, infami studioperit utile donum,

Sic Lacedæmonicas oleo maduisse palæstras

Nouimus, & placidum seruire ad crimina succum.

Inde per ærium pendens audacia funem,

Ardua securis scandit proscenia plantis.

Inde foras uolueri temeraria corpora saltu
 Transiliunt, mortisq; inter discrimina ludunt.
 Sanguinis humani spectacula publicus ædit.
 Confessus, legesq; iubent uenale parari
 Supplicium, quo membra hominū discerpta cruciis
 Moribus, oblectent hilarem de funere plebem.

Mille alia stolidi bacchantia gaudia mundi
 Percensere piget, quæ ueri oblitato nantis
 Humanum miseris uoluunt erroribus æuū.
 Nemo animum summi memorem genitoris in altum
 Excitat, ad cælum mittit suspiria nemo:
 Nec recolens apicem solij natalis ad ipsum
 Respicit autorem, nec spem super aëra librat,
 Sed mentem grauidis contentus * sternere curis
 Indigno subdit domino, perituraq; pronus
 Diligit, & curuo querit terrestria sensu.
 Hoc pulchrū quod terra * parit, qđ gloria cōfert
 Lubrica, commendat quod pernicioſa uoluptas,
 Quod uelut excitus diff lato puluere uentus
 Præterit, exemplo tenuis quod transuolat umbra

His ægras animas morborum pestibus urget
 Prædo potens, tacitis quem uiribus interfusum
 Corda bibunt hominum, serit ille medullitus omnes
 Nequitias, spargitq; suos per membra ministros.
 Nanq; illic numerosa cohors sub principe tali
 Militat, horrendisq; animas circumſidet armis,
 Ira, superstitio, mæror, discordia, luxus,
 Sanguinis atra sitis, uinifitis, & sitis auri,
 Liuor, adulterium, dolus, obreſtatio, furtum.
 Informes horrent facies, * halituq; minaces,

* stertere

* capis

* habituq;

Ambitio uentosa tumet, doctrina superbit,
Personat eloquium, nodos fraus abditaneffit.
Inde Canina foro latrat facundia toto.
Hinc gerit Herculeam uilis sapientia clauam,
Ostendatq; suos uicatim gymnosophistas.
Inferat lapides fumosos idololatriæ
Religio, et surdis pallens aduoluitur aris.

Heu quantis mortale premit genus improbus hostis
Armigeris, quanto ferrata satellite ductor
Bella gerit, quanta uictos ditione triumphat.
Surgit in auxilium Chananeus, atq; agmina denset
Cassite terribilis setarum ponderamento
Concutiens dextramq; graui cum cuspide quassans

Ast alia de parte furens exercitus ardet
Regis Amorrhæi, tum millia Gergeæ eorum
Effundunt aciem toto uolitantia campo:
Eminus hi feriunt, conflagunt comminus illi.

Ecce Gebusaica feruent ad præliaturnæ,
Aurea tela quibus de sanguine tincta draconis
Mortifero splendore micant, radiantq; micantq;
Nec non terrificas pilis armare cateruas
Te Cethæ iuuat, sed gens Ferreæ sagittis
Insultat uirtute pari, sed dispare ferro.
Postremum cuneum rex promouet Acueorum,
Squamosum thoraca gerens de pelle colubri.
His subnixæ uiris scelerum peruersa potestas
Edomat inualidas mentes, quæ simplicitate
Indociles, belliq; rudes sub fœdere falso
Tristis amicitie primum socia agmina credunt,
Mammoneamq; fidem pacis sub amore sequuntur.

Mox faciles ad uincla rapi iugadura uolentes
Addictis subeunt ceruicibus, & nebulonum
Spirituum iussis seruire ferocibus optant.

Ille super uacuis augens patrimonia fundis,
Finitimisq; inhians contempto limite agellis,
Ducitur innexus manicis, & mille catenis
Ante triumphales currus post terga reuinctus,
Nec se barbaricis addictum sentit habenis,
Hic qui uentose scandit fastigia fanae,
Inflaturq; cauo pompæ popularis honore,
Qui summum, solidumq; bonum putat ambitionis
Crescere successu, præconum uoce trèmentes
Exanimare reos, miserorum in corpore fasces
Frangere, terribiles legum exercere secures,
In laqueum iam colla dedit, iam compede dura
Nectitur, & pedibus seruilis uincula limat.

Credite captiui mortales, hostica quos iam
Damnatos cohibent ergastula, quos famulatu
Pœnarum uirtus non intellecta coërcet.
Hæc illa est Babylon, hæc transmigratio nostræ
Gentis, & horribilis uictoria principis Assur,
Carmine luctifico quam deflens Hieremias,
Orbatam proprijs ululauit ciuibus urbem.
Num latet, aut dubium est animas de semine Iacob
Exilium gentile pati, quas Persicæ regna
Captiuas retinent, atq; in sua fœdera cogunt;
Illic natali desuescunt uiuere ritu,
Moribus & patrijs exuta, in barbara iura
Degenerant, linguamq; nouā, uestemq; sequuntur,
Deq; profanato discunt sordescere cultu,

Nutricemq; abolent petulanti è pectore Sion.
 Iam patriæ meminisse piget, iam mystica frangunt
 Organa, & externi laudant anathemata regni.
 Nonne fuit melius sæuum Memphitidis aule
 Imperium tolerasse patres, & enitusq; sinistris
 Adsedisse focis? positos Pharaonis iniqui
 Sub pedibus, limo & paleis seruire paratos,
 Carnis & immodicæ spurco ructamine crudos?
 Quo tantum auxilij per prodigialia signa
 Effudit dominus populum dum forterebellem
 Seruat ope immerita, uinclis dum subdita colla
 Soluit, & Aegyptum uirga serpente coercet?
 Quid iuuat æquoreum pelago sedente profundū
 Puluere a calcasse uia, quum conscia ponti
 Saxa sub ignota patuerunt prodita coelo,
 Aruit & medio sitiens sub gurgite limus?
 Si uictor uirtute dei, mediasq; tenebras
 Luce columnari scindens exercitus olim,
 Perdidit inuenti uallem botryonis opimam?
 Si nescit uersare solum, cui melle perenni
 Gleba fluens niueos permiscet lactea riuos?
 Si domitam Hierichon lituis, atq; ære canoro
 Rursus in antiquos patitur consurgere muros?
 Si * riuus refluui Iordanis pellitur, & iam
 Deserit ad scriptam dimensa in iugera sortem?
 Denique si structam tantis sudoribus urbem,
 Et quæ nubigenas transcendunt culmina nimbos,
 Defensare nequit si nescit, quis lapis ille est
 Hostibus obsistens, & inexpugnabile * turris
 Presidiū, quæ nō fragor hosticus * arietis, aut quæ uis

*Cœcutit
 impacto
 aut ærato
 machina
 rostro

Vis impacta * quatit, non æris machina rostro
 Arietat insiliens, nec ferrea uerbera quassant.
 Angulus hic portæ in capite est, hic cōtinet omnem
 Saxorum seriem, constructaq; limina firmat,
 Quem qui rite suis per propugnacula muris
 Nouerit insertum, seq; ac sua mœnia uallo
 Præcingat triplici, celsa stans eminus arce
 Fretus amore petreæ, castis & peruigil armis.
 Non illum regina Tyri, non accola magni
 Euphratis Parthus rapiet, non decolor Indus
 Tempora pennatis redimitus nigra sagittis.
 Quin si fulmineos cogens ad bella gigantes
 Allophylus tua castra uelit delere tyrannus,
 Tutus eris, nec te firma statione mouebit
 Ipse Charon mundi, nomen Marcionis ipse,
 Qui regit aërio uanas sub sole tenebras.
 Nam uanum quicquid sol aspicit, ex elementis
 Cuncta solubilibus, fluxoq; creamine constant.
 Fallo, creaturam nisi doctor Apostolus omnem
 Subiectam uanis non sponte laboribus orsus,
 Periuro ingemuit miserans seruire latroni:
 Errat, ait, qui luctamen cum sanguine nobis,
 Et carne, & uenis feruentibus, & uitioso
 Felle putat, calidisq; animam peccare medullis.
 Non mentem sua mēbra premunt, nec terrea uirtus
 Oppugnat sensus liquidos, bellouē lacepsit,
 Sed cum spiritibus tenebrosis, nocte dieq;
 Congredimur, quorum dominatibus humidus iste
 Et pigris densus nebulis obtemperat aër.
 Scilicet hoc medium, cœlum inter, & infima terræ

Quod patet, ac uacuo nubes suspendit hiatu
 Frena potestatum uariarum sustinet, ac sub
 Principe Belial rectoribus horret iniquis.
 His conlectamur prædonibus, ut sacra nobis
 Oris apostolici testis sententia prodit.

Nemo habitum naturæ, aut inritamina peccans
 Corporis accuset, facile est frenare rebelles
 Affectus carnis, nimiosq; retundere pulsus
 Materię fragilis, et uiscera uicta domare:
 Quippe animus longe præstâtior, ut pote summo
 Aethere demissus, subiectos si uelit artus
 Imperio quassare graui, iussisq; seueris
 Dedere, regnanti domino uis nulla resistit.
 Maior inest uis illa homini, quæ flatile uirus
 Ingerit, et tenuem tenui ferit aëre mentem.
 Parthica non æque uentos transcurrit harundo,
 Cuius iter nullus potis est comprehendere uisus,
 Præpes enim uolucris dū pennis transuolat auras,
 Improuisa uenit, nec stridor nunciat ante
 Aduentum lethi, quàm pectoris abdita rumpit,
 Securam * rapiens medicato uulnere uitam.
 Sed magis aligera est, magis et medicata sagitta
 Quam iacit umbrosi dominatio lubrica mundi,
 Eludens excussa oculos, calamiq; uolantis
 Præpete transcurso cordis penetralia figens.
 Nec segnis natura animæ est, ut tarda cauendi
 Vulneris, ignitum quoniam deus indidit olli.
 Ingenium, purum, sapiens, subtile, serenum,
 Nobile, sollicitum, uelox, agitable, acutum.
 Factorem modo * facta suum ueneretur, et ipsi

*penetrās

*casta

Militet, ac uictum proculcet sobria mundum:
 Nil de pestiferis opibus, aut falsificatis
 Terrarum spolijs stulto oblectamine libans,
 Nec sub fasce iacens alieno, & dedita regno
 Non queat argutas hostis uitare sagittas.

Sed quid ego omne malū mūdiq; hominūq; maligni
 Hostis ad inuidiam detorqueo? quum mala nostra
 Ex nostris cōcreta animis, genus, & caput, & uim
 Quid sint, quid ualcant, sumant de corde parente?
 Ille quidem fomes nostrorū, & causa malorū est.
 Sed tantum turbare potest, aut fallere, quantum
 Nos uolumus. qui decrepito suggesta Leoni
 Armamenta damus, friget fera futile frendens,
 Humani generis nū per suffragia gliscat.
 Gignimus omne malū proprio de corpore nostro,
 Ut genuit Dauid, aliās pater optimus, unum
 Crimen Abessalon tetrum. pater ille, sed unum
 Innocuas inter soboles genuit patricidam:
 Ausus in autorem generis qui stringere ferrum,
 Ah pietas, signis contraria signa paternis
 Egit, & unius commisit sanguinis arma.
 Nostra itidem dueros urente propagine natos
 Pectora parturiunt, uersis qui protinus in nos
 Morsibus insuescunt gignentum uiuere pœnis:
 Depopulantur enim numium fecunda parentum
 Viscera, & interitu genitales stirpis aluntur.
 Progeniem uerum ille suam rex utpote summus,
 Atq; dei uates, parituræ & uirginis autor,
 Tristibus atq; pijs uariauerat, ut Salomonis
 Erater Abessalon misceret crimina iustis

Pignoribus, dulcemq; domum turbaret amaris.

Nos dignum Salomone nihil, nos degener implet

Solus Abessalon lacerans pia viscera ferro.

Si licet ex Ethicis quicquam præsumere, uel si

De physis exempli aliquid, sic uipera (ut aiunt)

Dentibus emoritur fusæ per viscera prolis.

Mater morte sua, non sexu fertilis, aut de

Concubitu distenta uterum, sed quum calet igni

Percita foemineo, moriturum obscenam aritum

Ore fitit patulo, caput inserit ille trilingue

Coniugis in fauces, atq; oscula feruidus intrat,

Insinuans oris coitu genitale uenenum.

Nupta uoluptatis ui saucia, mordicus haustum

Frangit amatoris blanda inter foedera guttur,

Infususq; bibit caro pereunte saluas.

His pater inlecebris consumitur, at genitricem

Clausanecat soboles, nam postquam semine adulto

Incipiunt calidis corpuscula parua latebris

Serpere, motatumq; uterum uibrata ferire,

Aestuat interno pietatis crimine mater,

Carnificemq; gemit damnati conscia sexus,

Progeniem septi rumpentem obstacula partus.

Nam quia nascendi nullus patet exitus, alius

Fœtibus in lucem nitentibus excruciat

Carpitur, atq; uiam lacerata per ilia pandit.

Tandem obitu altricis, prodit grex ille dolorum

Ingressum uitæ uix eluctatus, & ortum

Per scelus exculpens, lambunt natale cadauer

Reptantes catuli, proles dum nascitur orba

Haud experta diem, misere nisi posthuma matri.

Non dispar nostræ conceptus mentis, ab ore
 Vipereo infusum sic combibit illa uenenum
 Coniuge Beliada, sic oscula deuorat haustu,
 Interiusq; rapit, sic felle libidinis ardens
 Impletur uilijs, perituro mista marito,
 Tunc prægnans lethale genus concepta maligni
 Fert opera ingenij, de semine complicitis hydri,
 Quem pœnis pensare prius sua facta necesse est
 Corruptæ pro stupro animæ, proq; orbe perempto,
 Ipsam porro animam crudelia uulnera carpunt
 Mille puerperijs, soboles dum parturit, ex se
 Contra naturam genitas, peccamina crebra
 Scilicet, & * partos materno funere natos.
 Hinc illa est domini iusta obiurgatio Christi:
 Nonne pater dæmon uos increpo peccatores
 Concubitu carnis semen sitientis iniquum
 Vos genuit: sanctum lector * percense uolumen,
 Quod loquor inuenies dominum dixisse profanis
 Vera obiectantem mortalibus, ex patre nam uos
 Esse meo genitos, pietas * ait ipsa probaret,
 Ac pietatis opus, pro cæca libido, quid hoc est?
 Quod quæ se thalamis desponsam mens bona iustis
 Nouerit, inq; * thronum regis nuptura uocetur,
 Et regis semper iuuenis, senio repulso
 Diuinum decus æterno seruantis in ore,
 Malit adulterium, * furuo & se munere uilem
 Vendat nocticolæ spurcis complexibus Indi,
 Aspernata dei fusam per uirginis artus
 Progeniem, dulcesq; uocans in fornicenatos:
 S entio quam contra moueat pellacia litem,

* partos

* perquis
re.

* aut

* thorum

* fuluo

Quo dente obrütens spinosa calumnia pugnet,
Nosq; laceffito uocet ad luctamina uero.
Si non uult deus esse malum, cur non uetat, inquit,
Nil refert autor fuerit, factorq; malorum,
An ne opera in uitium sceleris pulcherrima uerti,
Quum possit prohibere, sinat? quod si uelit omnes
Innocuos agere omnipotens, nec sancta uoluptas
Degeneret, nec se facto manus inquinet ullo.
Condidit ergo malū dominus, quod spectat ab alto,
Et patitur, fieriq; probat, tanquam ipse crearit,
Ipse creauit enim, quod quum discludere possit,
Non abolet, longoq; sinit crassariet usu.
Damna aures pater alme meas, & claude meatus
Obrutescentis capitis, ne peruia tales
Concipiat flexura sonos, est perdere tanti
Extinctum uitæ officium de parte cerebri,
Immunem modo sese anima, expertemq; nefandi
Auditus felix, stolidam conseruet ab aure.
Quis ferat hæc iniecta deo conuitia? qui se
Diuinis meminit præcellere nobilitatum
Muneribus? multa ut taceam, uel sola benignum
Res probat esse deū, uetiti quod amore peremptos
Excitat è tumulis homines, regniq; per æuum
Participes iubet esse sui: qui si foret autor,
Seruatorq; mali, nunquam post damna salutis,
Peccantumq; obitus, rediuiuam ferre medelam
Vellet, & amissos opere instaurare secundo.
Labi hominis, seruare dei est: meritis perit iste,
Ille abolet pereuntis opus, meritumq; resoluit.
Argumentum ingens, dominum, qui talia præstet.

Nolle malum, nec quod post abluit, ante probare,
 Inuito ne aliquis potis est peccare tonante?
 Cui facile est in corde hominis componere sensus
 Quos libeat, fibrasq; omnes animare pudicis
 Pulsibus, & totum uenis infundere honestum.
 Nescis stulte tuæ uim libertatis ab ipso
 Formatore datam: nescisq; ab origine quanta
 Sit concessa tibi famulo super orbe potestas?
 Et super ingenio proprio, laxeq; soluto
 Iure * potestatis, liceat cui uelle, sequiq;
 Quod placitum, nulliq; animum subiūgere uinclo?
 An quum te dominum cunctis quæcunq; creatat
 Præficeret, mundumq; tuis seruire iuberet
 Imperijs, quūq; arua, polum, mare, flumina, uentos
 Dederet, arbitrium de te tibi credere auarus
 Nollet? ut indigno libertatemq; negaret?
 Quale erat, electus magni rex orbis ut esset,
 Non rex ipse sui, curto foedatus honore.
 Nam quis honos domini est, cuius mēs liberanō est
 Vna sed impositæ seruit sententia legi?
 Quæ laus porro hominis, uel qđ meritū, sine certo
 Inter utranq; uiam discrimine uiuere iuste?
 Non sit sponte bonus, cui non est prompta potestas
 Velle aliud, flexosq; animi conuertere sensus.
 Atqui nec bonus est, nec conlaudabilis ille
 Qui non sponte bonus: quoniam probitate coacta
 Gloria nulla uenit, sordetq; ingloria uirtus.
 Nec tamen est uirtus, ni deteriora refutans
 Emiccet, & meliore uiam petat indole rectam.
 Vade, ait ipse parēs, opifexq; & cōditor Adæ,

* uoluntatis

Vade homo, & ad flatu nostri prænobilis oris,
* Insubiecte, potens, rerum arbiter, arbiter idem,
Et iudex mentis propriæ, mihi subdere soli
Sponte tua, quo sit subiectio, & ipsa soluto
Libera iudicio, non cogo, nec exigo per uim,
Sed moneo iniustum fugias, iustumq; sequaris.

* Insubies
sta

Lux comes est iusti, comes est mors horrida iniqui,
Elige rem uitæ, tua uirtus temet in æuum
Prouehat, æternum tua damnet culpa uicissim,
Præstet & alterutram permissa licentia sortem.
Hac pietate uigens, & tanto munere abundans,
Transit propositum fas, & lethalia prudens
Eligit, atq; uolens * magis utile dum sibi credit,
* Illud ma
gis utile re
tur,
Quod prohibente deo persuasit callidus anguis,
Persuasit certe hortatu, non impulit acri
Imperio, hoc mulier rea criminis exprobranti
Respondit domino, suadelis se malefabris
Illectam, suafisse uiro, uir & ipse libenter
Consensit, licuit ne hortantem spernere recti
Libertate animi? licuit, nanq; & deus ante
Suaserat, ut meliora uolens sequeretur, at ille
Spernens consilium se uo plus credidit hosti.
Nunc inter uitæ dominum, mortisq; magistrum
Consistit medius, uocat hinc deus, inde tyrannus
Ambiguum, atq; suis se motibus alternantem.

A ccipe gestarum monimenta insigniarerum,
Prælusit quibus historia spectabile signum.
Loth fugiens Sodomis ardentibus, omnia secum
Pignora chara domus properabat sede relicta
Nubibus urbi cremis subducere, sulphure quæ iam

Nimboſo ignitus cœlum ſubtexeret ær,
 Flagrantemq; diem crepitans incenderet imber.
 Angelus hanc hoſpes legem præſcripſerat ollis
 Emiſſus uirtute dei ſub imagine dupla:
 Omnis ut è portis iret domus, utq; in apertum
 Dirigeret conſtans oculos, nec ponè reflexo
 Lumine regnantes per mœnia cerneret ignes.
 Nemo memor Sodomæ, quæ mundi forma cremadi
 Vt ſemel è muris greſſum promouerit, ore (eſt,
 Poſt tergum uerſo, reſpectet funera rerum.
 Loth monitis ſapiens obtemperat, at leuis Vxor
 Mobilitate animi torſit muliebri retrorſus
 Ingenium, Sodomisq; ſuis reuocabilis hæſit.
 Traxerat Eua uirum diræ ad conſortia culpæ.
 Hæc peccans, ſibi ſola perit, ſolidata metallo
 Dirigit fragili ſaxumq; liquabile facta.
 Stat mulier ſicut ſteterat prius, omnia ſeruans
 Caute, ſigillatè longum ſalis effigiata
 Et decus, & cultum, frõtemq;, oculosq; comamq;,
 Et flexam in tergum faciem, paulumq; relata
 Menta retro, antiquæ monimenta rigentia noxæ.
 Liquitur illa quidem ſalfis ſudoribus uda,
 Sed nulla ex fluido plenæ diſpendia formæ
 Sentit deliquio, quantumq; armenta ſaporum
 Attenuant ſaxum, tantum lambentibus humor
 Sufficit, attritamq; cutem per damna reformat.
 Hoc meruit titulo peccatrix fœmina ſiſti,
 Infirmum, fluidumq; animum per lubrica ſoluēs
 Conſilia, & fragilis iuſſa ad cœleſtia, uoti
 Propoſitum contra non commutabile ſeruat

Loth ingressus iter nec mœnia respicit, alto
 In cinerem conlapsa rogo populumq; perustum,
 Et mores populi, tabularia, iura, forumq;
 Balnea, propolas, meritoria, templa, theatra,
 Et circum cum plebe sua, madidusq; popinas.

Quicquid agunt homines Sodomorū, incēdia iustis
 Ignibus inuoluunt, & Christo iudice damnant.

Hæc fugisse semel satis est, non respicit ultra
 Loth noster, fragilis sed coniunx respicit, & quæ
 Fugerat inuerso mutabilis ore reuisit,

Atq; inter patrias perstat durata fauillas.

En tibi signatum libertatis documentum.

* Quod uoluit nos scire deus quodcunq; sequēdū * Quo

Sub nostra ditione situm, passimq; remissum (est,

Alterutram calcare uiam duo cedere iussi

De Sodomis, alter se præripui, alter amissat,

Ille gradum celerat fugiens, contra illa renutat,

Liber utriq; animus sed dispar utrique uoluntas,

Diuidit huc illuc rapiens sua quenq; libido.

T alem * multa sacris speciem notat orbita libris. * muta

Aspice Ruth generis Moabitidis, & simul Orphā,

Illæ socrum Noëmin fido comitatur amore,

Deserit hæc, atqui thalamis, & lege iugali

Exutæ, Hebræisq; thoris, sacrisq; uacantes,

Iure fruebantur proprio, sed pristinus Orphæ

Fanorum ritus præputia barbara suafit

Malle, & semiferi stirpem nutrire Golæ.

Ruth dum per stipulas agrestis amburitur æstu,

Fulcra Booz meruit, castoq; adscita cubili

Christigenam foecūda domum, & Dauidicæ regna

Aedidit, atque deo mortales miscuit ortus.

Sæpe egomet memini fratres geminos ad hiulcum
Peruenisse simul biuium, nutante iuuenta,
Et dubitasse diu bifido sub tramite, quod nam
Esset iter melius, quum dextrum spinea sylua
Sentibus arctaret, scopulosaq; semita longe
Duceret ærium cliuoso margine callem.

At leuum, nemus umbriferum per amœna uireta
Ditibus ornaret pomis, & lene iacentem
Planicies daret ampla uiam, squalentibus unum
Contentum spinis reptasse per ardua saxa.
Porro alium campo sese indulgisse sinistro,
Illum syderibus caput immiscere propinquis,
Hunc in coenosas subito cecidisse paludes.
Omnibus una subest natura, sed exitus omnis
Non unus peragit placitorum segrege forma.

Haud secus, ac si olim per sudum lactea forte
Lapsa columbarum nubes, descendat in aruum
Ruris frugiferi, laqueos ubi callidus auceps
Prætenedit, lentoq; inleuit uimina uisco,
Sparsit & insidias filiquis, uel farre dolofo,
Inliciunt alias fallentia grana, gulamq;
Innectunt auidam tortæ retinacula setæ,
Molle uel implicitas gluten circumligat alas.
Ast aliæ quas nullus amor prolestat edendi,
Gressibus innocuis sterili spaciantur in herba,
Suspectamq; cauent oculos conuertere ad escam.
Mox ubi iam coelo reuolandum, pars petit æthram
Libera sydereum, plaudens super æra pennis:
Pars captiua iacet, laceris & saucia plumis

Pugnat humi, & uolucres nequicquā suspicit auras
Sic animas cœli de fontibus unicolores
Infundit natura solo, sed suauibus istis
Deuinctæ inlecebris retinentur, & æthera pauca
Conscendunt reduces, multas uiscosus inescat
Pastus, & ad superas percurrere non sinit auras.
Præscius inde pater liuentiat tartara plumbo
Incendit liquido, piceasq; bitumine fossas
Infernalis aquæ, firuo suffodit auerno,
Et Phlegetonteo sub gurgite sanxit edaces
Perpetuis scelerum pœnis inolescere uermes.
Norat enim flatu ex proprio uegetamen inesse
Corporibus nostris, animamq; ex ore perenni
Formatam non posse mori, non posse uicissim
Pollutam uitij rursus ad conuexa reuerti,
Mersandam penitus puteo feruentis abyssi,
Vermibus, & flammis, & discruciatibus, æuum
Immortale dedit, senio ne pœna periret
Non percunte anima, carpunt tormenta, fouentque
Materiem sine fine datam, mors deserit ipsa
Aeternos gemitus, & flentes uiuere cogit.
At diuersa procul regionibus in paradisi
Præmia constituit, maiestas gnara futuri
Spiritus puris, & ab omni labe remotis,
Quiq; Gomorrhæas non respexere ruinas,
Auersis sed rite oculis, post terga tenebras
Liquerunt miseri properanda pericula mundi,
Ac primum facili referuntur ad astra uolatu:
Vnde fluens anima structum uegetauerat Adam,
Nam quia naturam tenuem decliua uite

Pondera non reprimunt, nec tardat ferrea compes
 Concretum celeri relegens secat aëra lapsu,
 Exuperatq; polum feruens scintilla remensum,
 Carcereos exosa situs, quibus hæserat exul.
 Tunc postliminio redeuntem, suscipit alto
 Cana fides gremio, tenerisq; oblectat alumnam
 Delitijs, multos post diuersoria carnis
 Ore renarrante querulo quos passa labores,
 Illic purpureo latus exposita cubili
 Floribus æternis spirantes libat odores,
 Ambrosiumq; bibit roseo de gramine rorem,
 Ast aliæ quas dira lues, errorq; malignus
 Immergit tenebris, uastoq; obsedit auerno,
 Haud impune pñs ab semet abesse fatentur
 Concilijs, meritis ferre & per secula pœnas.
 Quis patris antiqui aut ægri reuerentis abyssus
 Exclusis, mundi; bonis cum morte potitis
 Ditibus & longo fumantibus interuallo,
 Fluminaq; & totos cœli siticentibus imbres
 Implorata, negat digitum insertare palato,
 Flammaramq; apices humenti extinguere tactu.
 Nec mirere locis longe distantibus inter
 Damnatas, iustasq; animas concurrere uisus
 Conspicuos, meritasq; uices permagna notari
 Interualla, polus medio quæ diuidit orbe.

DE INTEGRITATE VI

sionis animæ.

ERrat quisq; animas nostrorum sine oculorū
 Aestimât, inuoluit uitreo quos lucida palla
 Obijce, quis speculū concreta coagula textus,

Impediuntq; uagas obducto humore fenestras.
 Num ne animarum oculis denso uegetamine gutta
 Voluuntur teretes? aut palpebralis extra
 Horrescunt setis? cilioue umbrante teguntur?
 Illis uiua acies, nec pupula parua, sed ignis
 Traiector nebulae, uasti & penetrator operti est.
 Nil ferrugineum, solidumne tuentibus obstat,
 Nocturnae cedunt nebulae, nigrantia cedunt
 Nubila, praetenti cedit teres areamundi.
 Nec tantum aërios uisu transmittit hiatus
 Spiritus, oppositos sed transit lumine montes,
 Oceani fines, atq; ultima littora Thyles
 Transadiit, uolucresq; oculos in tartara mittit.
 Nostris nempe omnes pereunt sub nocte colores
 Visibus, & caeco delentur tempore formae.
 Nunquid & * exuti membris, ac uiscere, perdunt
 Agnitione notas rerum, uel gressibus errant? * exute.
 Vna animas semper facies habet, & color unus
 Aëris, ut cuiq; est meritorum summa, sinistri
 Seu dextri, alternas nec commutabile tempus
 Conuertit uariatq; uices, longum atq; perenne est.
 Quicquid id est, unus uoluit sua secula cursus,
 Expertos dubitas animas percurrere uisus?
 Abdita corporeis oculis, cum saepe quietis
 Rore soporat, cernat mens uiua remotos
 Distantesq; locos, aciem per rura, per astra,
 Per maria intendens, nec enim se segregat ipsa
 Ante obitum uiuis ex artubus, aut fugit exul
 Sanguinis & carnis penetralia, seq; medullis
 Exiit, abductamue abigit de pectore uitam,

Viscera sed sede manens, speculatur acutis
 Omnia luminibus, & qua circumtulit acrem
 Naturæ levis intuitum, nullo obicererum
 Disclusa, ante oculos subiectum prospicit orbem,
 Atque orbis sub mole situm sordens elementum.
 Obiacet interea tellus, nec visibus obstat
 Quin si stelligerum uultus conuertat ad axem,
 Nil intercurrents obtutibus, impedit ignem
 Peruigilis animæ, quamuis densata grauentur
 Nubila, & opposito nigrescat uellere cælum.
 Sic arcana uidet tacitis cooperta * futuris,
 Corporeus Ioannes adhuc, nec carne solutus,
 Munere sed somni paulisper carne sequestra
 * Liber ad intuitū, sensuq; oculisq; peragrans,
 Ordine dispositos uenturis solibus annos,
 Procinctum uidet angelicum iam iamq; cremandi
 Orbis in excidium, raucos & percipit aure
 Mugitus grauium mundi sub fine tubarum.
 Hæc ille ante obitum, membrorum carcere septus
 Secedente anima, non discedente uidebat.
 Nonne magis flatus sine corpore cuncta notabit
 Corporis inuolucris tumulo frigente repostis
 Certa fides, rabidos sub tetra nocte caminos,
 Qui pollutam animam per secula longa perenni
 Igne coquunt, oculis longum per inane remotis
 Pauperis expositos, nec secius aurea dona
 Iustorum dirimente Chao, rutilasq; coronas
 Eminus ostendi pœnarum carcere mersis.
 Hinc paradiscolæ post ulcera dira beato
 Proditur infelix ululans in peste reatus

* figuris

* liberat
intuitum

Spiritus, inq; ricem meritum mutua cernunt.

PERORATIO POETAE.

O Dee cunctiparēs animæ dator, ò dee Christe
Cuius ab ore deus subsistit spiritus unus,
Te moderante regor, te uitā principe duco,
Iudice te pallens trepido, te iudice eodem
Spem capio, fore quicquid ago, ueniabile apud te,
Quamlibet indignum uenia faciamq; loquarq;
Confiteor, dimitte libens, & parce fatenti:
Omne malum merui, sed tu bonus arbiter aufer
Quod merui, meliora fauens largire precanti,
Dona animæ quādoque meæ, quum corporis huius
Liquerit hospitium, neruis, cute, sanguine, felle,
Ossibus extructum, corrupta quod incola luxu
Heu nimium complexa fouet, quum flebilis hora
Clauserit hos orbes, & conclamata iaccbit
Materies, oculisq; suis mens nuda fruetur,
Ne cernat truculentum aliquem de gente latronū:
Immitem, rabidum, uultuq; & uoce minaci
Terribilem, qui me maculosum aspergine morum
In præceps ut prædo trahat, nigrisq; ruentem
Immergat specubus, cuncta exacturus adusq;
Quadrantem minimum, damnosæ debita uitæ.
Multa in Theauris patris est habitatio Christe,
Disparibus discreta locis, non posco beata
In regione domum, sint illic casta uiro-
rum Agmina, pulucreum quæ dedignantia censum
Diuitias petiere tuas, sit flore perenni
Candida uirginitas, animum castrata recisum:
At mihi tartarei satis est si nulla ministri

477 AVRELI PRVDENTII

Occurrat facies, auidæ nec flamma gehennæ
 Deuoret hanc animam,mersam fornacibus imis.
 Esto,cauernofo quia sic pro labe necesse est
 Corporea, tristis me sorbeat ignis auerno,
 Saltem mitificos incendia lenta uapores
 Exhalent, æstuq; calor languente tepescat,
 Lux immensa alios, & tempora uincta coronis
 Glorificent, me poena leuis clementer adurat.

HAMARTIGENIAE FINIS.

IN PRVDENTII CLEMENTIS

V. C. Symmachum, Argumentum per
Ioannem Sichardum.

Inualeſcente Chriſtianiſmo, atq; ob id ſenſim frigefo-
centibus gentiliū ſacris, ē Curia, conuiuentibus, opi-
nor ad hoc Romanis principibus, eieſta eſt ara, quam
veluti conſiliorum, dictorumq; omnium teſtem, mul-
tis ab hinc annis religioſiſſime in ſenatu coluerāt. Erat
q; in hoc iā plane res, vt ſacris illis rancidis veterū ſe-
mel nunciuſ remitteretur. Exortuſ eſt Symmachuſ pre-
ſect⁹ vrbiſ, quanta in iſta tempora cadere potuit maxima
quī ex autoritate ſenatuſ, & quod peculiare hoc etiam
munuſ exigeret, ad Principes legationem ſuſcepit a-
gens hoc potiſſimum, vt et ſacra tot annorum conſen-
ſu inolita, locum quem vſu ceperant tuerentur, & eorū
Antiſtiteſ pergerent eo vti iure, quod & de immunita-
te, & victu annuo ſuppeditando iam pridem obtinue-
rant. Eam vero orationem, quum eſſet inter ciui Am-
broſij Mediolanenſiſ episcopī opera relata, conſiliū
fuit Prudentio inferere, non tam ob elegantiam, quæ
pro re ſuſcepta, & temporum ratione, tolerabilis eſt,
quā vt faciliuſ intelligantur ea quæ ex eadem relati-
one elegantiffimuſ poëta ſibi conuellenda deſumpſit.
Nominatim enim, quibuſ reſpondeat, ſubinde quæ-
dam ſuiſ admisceſet, ſed ita, vt non ſatiſ intelligaſ quid
Symmachuſ præ ſetulerit, niſi integram legeriſ. Quā
nunc exhibemus vobiſ nihil veriti, quod quædam eſ-
ſent mendosa, ne ſolidam à vobiſ gratiam iniremuſ.
Quid enim faciāſ ſine exemplari? Vnum hoc præſtare
volumuſ, quod conſequutum me conſido, vt Pruden-
tij liber, quem vellemuſ ſcholiſ fieri quā familiariffi-
mum, paulo inoffenſiuſ legeretur.

SYMMACHI

479

V. CL. ET PRAEFECTI VRBIS,

relatio ad Valentinianum, Theodosium, &

Arcadiū Augustos, Pro ueteri deorum

cultu, aduersus Christianos.

BI primum senatus amplissimus, semperq; vester, subiecta legib⁹ vicia cognouit, & à principibus pijs vidit purgari famam temporū proximorum, boni seculi auctoritatem sequutus, euomuit diu pressum dolorē, atq; iterum me querelarū suarū iussit esse legatū. Cui ideo diuī principis denegata est ab improbis audientia: quia non erat iustitia defutura, domini imperatores Valentiniane, Theodosi, & Arcadii inclyti victores, ac triumphatores semper Augusti. Gemino igitur functus officio, et vt Praefectus vester gesta publica prosequor, & vt legatus, ciuiū mādata cōmendo. Nulla est hic dissensio voluntatum, quia iā homines credere desierunt, aliorum ministri regum coguntur se studio prestare si discerent, amari, coli, diligī maius imperio est. Quis ferat obfuisse reipublicae priuata certamina? Merito illos senatus insequitur, qui potentiā suam famae principis praetulerunt. Noster autem labor pro clementia vestra ducit excubias. Cui enim magis commodat, quod instituta maiorum, quod patriae iura, & fata defendimus, quam temporum gloriae? Quae tum maior est, cū vobis contra morem parentum, intelligitis nil licere. Reperimus igitur religionum statum, qui reipublicae diu profuit. Certenū merentur principes vtriusq; sectae, vtriusq; sententiae, proximus eorum ceremonias patrum coluit, recentior non remouit. Si exemplum non facit religio veterum, faciat dissimulatio proximorū.

Quis ita familiaris est Barbaris, ut aram victoriæ non requirat? Cauti in posterum sumus, & talium rerum ostenta vitamus. Reddatur saltem nomini honor, qui numini denegatus est. Multa victoriæ debet æternitas vestra, & adhuc plura debet. Auerantur hanc potestatem, quibus nihil profuit, vos amicis triumphis patrocinium nolite deferere. Cunctis potentia ista votiva est, nemo colendam neget quam proficitur optandam. Quod si huius ominis non est etiam iusta vitatio ornamentis saltem curiæ decuit abstineri. Præstate, oro vos, ut ea quæ pueri suscepimus, senes posteris relinquamus. Consuetudinis amor magnus est. Merito diu Constantis factum diu non stetit. Omnia vobis exemplum vitanda sunt, quæ mox remota didicistis: Aeternitatem curamus famæ, & nominis vestri, ne quid futura ætas inueniat corrigendum. Vbi in leges vestras, & verba iurabimus, qua religione, mens falsa terribitur, ne in testimonijs mentiatur? Omnia quidem ideo plena sunt, nec ullus perfidis tutus est locus: sed plurimum valet ad metum delinquendi, etiam præsentia religionis urgeri. Illa ara concordiam tenet omnium, illa ara fidem conuenit singulorum, neque aliud magis auctoritatem facit sententijs nostris, quàm quod omnia quæ si iuratus ordo decernit. Patebit ergo sedes prophana periurijs, & hoc inclyti principes mei, probabile iudicabunt, qui sacramento publico tuti sunt? Sed diuus Constantius idem fecisse dicitur. Cætera potius illius principis æmulemur, qui nihil tale esset aggressus, si quis ante se alius non deuiasset. Corripit enim sequentem lapsus prioris, & de reprehensione antecedentis exempli nascitur emendatio. Fas fuit ut Parens ille clementiæ vestræ, in re adhuc noua non caueret inuidiam. Num potest etiam nobis eadem defensio conuenire, si imitemur quod meminimus improbatum? Accipiat æternitas vestra alia eiusdem principis facta, quæ in vsum dignius trahat. Nil ille decerpit sacrarum virginum priuilegijs, repleuit nobilibus sacerdotia, Romanis ceremonijs non negauit impensas, & per omnes vias æternæ Urbis lærū sequitur senatū, vidit placito ore delubra

*sui cuius
q ius est.

legit inscripta fastigijs deum nomina, percontatus est
templorum origines, miratus est conditores. Quicq;
al as religiones ipse sequeretur, has seruauit imperio;
Suus enim cuiq; mos, * suus cuiq; ritus est. Varios cu
stodes vrbibus, & cultus mens diuina distribuit. Vt ani
ma nascentibus, ita populis fatales genij diuiduntur.
Accedit vtilitas, quæ maxime homini deos asserit. Nā
quum ratio omnis in operto sit, vnde rectius quā de
memoria, atq; documentis rerum secundarum cogni
tio venit numinum? Iam si longa ætas auctoritatem re
ligionibus faciat, seruanda est tot seculis fides, & se
quēdi sunt nobis parētes, qui sequuti sunt feliciter suos
Romā nunc putemus assistere, atq; his vobiscū agere
sermonib⁹: Optimi principes, patres patrię reueremini
znnos meos, in quos me pius ritus adduxit, vtar cere
monijs auitis; neq; enim me pœnitet, viuā meo more,
quia libera sum. Hic cultus in leges meas orbem rede
git, hæc sacra Annibalem à mœnibus, à capitolio Seno
nas repulerunt. Ad hoc ego seruata sum, vt longæua
reprehendar? Videā quod instituendum putatur? Sera
tamen, & contumeliosa est emendatio senectutis. Ergo
dijs patriis, dijs indigetibus pacē rogamus. Aequum
est, quicquid omnes colunt vnum putari. Eadem spes
& tanus astra, commune cœlum est, idem nos mundus
inuoluit. Quid interest qua quisq; prudenti, verū re
quirat? Vno itinere non potest perueniri ad tam gran
de secretū. Sed hæc ociosorum disputatio est. Nūc pre
ces, non certamina offerimus. Quanto quomodo sacri
æriij vestri Vestalium virginū prerogatiua detracta
est? Sub largissimis imperatoribus denegatur, qd par
cissimi prælitterunt. Honor solus est in illo velut stipē
dio castitatis. Vt virt⁹ earum capiti decus faciūt, ita in
signe ducitur, sacrificij vacare muneribus. Nudū quo
dam modo nomen immun:tatis requirunt, quoniā pau
pertate ac dispendio tutæ sunt. Itaq; amplius laudi eas
rū tribuunt, quia aliquid rei detrahunt: si quidem saluti
publice dicata virginitas, crescit merito, quum ca
rer pramio. Absint ab æriij vestri puritate ista com
pendia; Fiscus honorū principū, non sacerdotū dānis,

PRO SACRIS PATRIIS. 42

sed hostiū spolijs augeatur. Vllum nelucrū compensat inuidia? Et quia auaritia in mores vestros nno cadit, hoc miseriares sunt, quib⁹ subsidia veteri decerpta sūt. Etenim sub imperatoribus qui alieno abstinent, qui resistūt cupiditati, ad solā detrahitur amittentis iniuriā, quod desiderīū non mouet auferentis. Agros etiam virginibus & ministris, deficientium voluntate, legtos fiscos retentat. Oro vos iustitiæ Sacerdotes, vt vrbis vestræ sacris reddatur priuata successio. Dicēt testamēta securi, & sciant, sub principibus non auaris stabile esse quod scripserint. Delectet vos ista felicitas generis humani, cōpit causæ huius exemplum sollicitare moriētes. Ergo Romanæ religiones sub Romana iura non pertinent? Quod nomen accipiet ablatis facultatum, quas nulla lex, nullus casus fecit caducas? Capiunt legata liberti, seruis testamentorum iusta commodanō negantur: Tantum nobiles virgines, et fatalium sacrorū ministri, excluduntur prēdijs hereditate quæsitis. Quid iuuat saluti publicæ, castum corpus dicare, & imperij æternitatem cœlestibus fulcire præsidij, armis vestris, aquillis vestris, amicas applicare virtutes? pro omnibus efficacia vota suscipere, et ius cum omnibus non habere? Itaq; melior est seruitus, quæ hominibus impenditur. Rempublicam lædimus, cui nunquam expedit vt ingrata sit. Nemo me putet solam causam religionum tueri, ex huiusmodi facinoribus orta sunt cūcta Romani generis incommoda. Honorauerat lex parentum Vestales virgines, ac ministros deorum, victu modico iustisq; priuilegijs. Stetit muneris huius integritas vsque ad degeneres trapezitas, qui ad mercedem vilium baiulorum sacræ castitatis alimenta verterunt. Sequuta est hoc factum fames publica, & spem prouinciarum omnium messis ægra decepit. Non sunt hæc vitia terrarū, nihil imputamus astris: nec rugo segetibus offuit nec auena fruges necauit, sacrilegio annus exaruit. Necesse enim fuit perire omnibus, quod religionibus negabatur. Certe si est huius malialiquod exemplum, imputemus tantam famem vicibus annorum. Grauis hanc sterilitatem aura constrinxit, syluestribus arbutis

vita producitur, & rursus ad Dodonæas arbores glebis
 rusticæ inopia cōuolauit. Quid tale prouinciæ pertulerunt,
 quum religionū ministros honor publicus pascere
 ret? Quando in vsum hominū cōcussa quercus? quan-
 do nullæ sunt herbarū radices? quando alternos regio-
 nū defectus deseruit fecunditas mutua? quū populo,
 & virginibus sacris cōmunis esset annona? Cōmenda-
 bat enim terrarum prouētus, victus Antistitum, & re-
 medium magis quā largitas erat. An dubiū est semper
 pro copia omnium datū, quod nunc inopia omnium ven-
 dicauit? Dicit aliquis, sumptum publicū denegatum a
 lienæ religionis impediis. Absit a bonis principib⁹ ista
 sententia, vt quod olim de cōmuni quibuscūq; tributum
 est, in iure fici esse videatur. Nam quū res publica de
 singulis constet, quod ab ea proficiscitur, fit rursus p-
 priū singulorum. Omnia regitis, sed suum cuiq; serua-
 ris, plusq; apud vos iustitia, quā licentia valet. Confus-
 lite certe munificentiam vestrā an hæc publica velit ex-
 istimari, quæ in alios transfulistis? Semel honori vrbis
 delata compendia, desinunt esse tribuentium, & quod
 à principio beneficium fuit, v su atq; ætate fit debitum
 Inanem igitur metum diuino animo vestro tentat in-
 curre, si quis afferit conscientia vos habere præbentium
 nisi detrahentium subieritis inuidia. Faveant clementiæ
 vestræ sectarū omnium arcana præsidia, & hæc maxime,
 quæ maiores vestros aliquando iuuerunt, vos defen-
 dant, à nobis colantur. Eum religionum statū petimus
 qui diuo Parēti culminis vestri seruauit imperium, qui
 fortunato principi legitimos suffecit hæredes. Spe-
 ctat senior ille diuus ex arce sydereas lachrymas facer-
 dotum, & se culpatum putat more violato, quem libe-
 ter ipse seruabar. Præstate enim diuo fratri vestro alie-
 ni consilij correctionem, tegite factum quod senatus
 displicuisse nesciuit. Si quidem constat ideo exclusam
 legationē ne ad eum iudiciū publicum perueniret.

Pro æstimatione est temporum superiorum, vt
 non dubitetis abolere, quod probandum est
 principis non fuisse.

RELATIONIS SYMMACHI, FINIS.

AVRELII

PRVDENTII CLEMENTIS

V. C. in lib. contra Symmachum Præ
fectum urbis, Præfatio.

Carmen est Asclepiadeum, monocolon, constans
Spondeo, duobus Choriambis & Pyrrichio,
vel Iambo hoc modo.

-- -J U- -UU- UU

Aulus præco Dei, qui fera gentium
Primus corda sacro pdomuit stylo,
Christū per populos ritibus asperis
Immanes placido dogmate seminās
In mansueta suas ut ceremonias
Gens pagana deo sperneret agnito

Astus turbinibus forte nigerrimis
Hibernum pelagus iam rate debili,
Et uim naufragi pertulerat noti.
Sed cum coerulei prælia gurgitis
Iussisset domini dextra quiescere:
Ad portum fluitans cymba relabitur,
Exponitq; solo littoris uuidi.
Contractos pluuiō frigore remiges,
Tunc de littoreis sepibus algidi
Arentum propere brachia palmitum
Conuectant, rapidos unde fecos struant,
Fascem quisque suum congerit ignibus
Expectans calidi luxuriam rogi.

Paulus, dum fragiles cogere sarculos
 Et densare foci congeriem studet,
 In cautam cumulis inseruit manum,
 Torpebat glacie pigra ubi uipera,
 Sarmentis laqueos corporis implicans,
 Quæ postquam intepuit fomite fumeo,
 Laxavitq; ferox colla rigentia,
 Iam flecti facilis, rettulit ad manum
 Vibrato capite spicula dentium.
 Hærentem digiti uulnere mordicus,
 Pendentemq; gerens Paulus inhorruit.
 Exclamant alij, quod cute liuida
 Virus mortiferum serpere crederent.
 At non intrepidum terret Apostolum
 Tristis tam subiti forma periculi,
 Attollens oculos sydera suspicit,
 Christum sub tacito pectore murmurans
 Excussumq; procul decutit aspidem.
 Abiectus coluber uerberat aëra,
 Atq; oris patuli soluit acumina.
 Mox omnis sanies deserit, & dolor;
 Ceu nullo laceram uulnere dexteram,
 Siccaturq; perit uipereus liquor.
 Hydrum præcipitem dum rotat impetus,
 Arsurum medijs intulit ignibus.
 Sic nunc post hyemem, uimq; trucidis freti,
 Quo iactata ratis tunc sapientiæ est,
 Quum sub * sacrileolis territa regibus,
 Vix panko poterat currere carbaso,
 Afflictosq; suos turbine seculi

* sacriles
 gis

Vectas

Vectarat, rabidis fluctibus innatans.
Morsum uulnificum lex pia pertulit:
Occultabat enim se prius abditum
Virus, nec grauidum protulerat caput
Contentum inuolucris, atq; cubilibus,
Subter quo præmeret clausa silentia.
Sed dum forte latens impietas riget,
Dextram iustitiæ pigra momorderat
Succensi stomacho fellis in inæstuans.
Heu quam catholicam nil propè profuit
Puppim nasse sacri remigio stili.
Quem Paulus uarijs gentibus ædedit,
Vix portu placido tuta quieuerat
Victrix, edomitæ mille furoribus.
Vix adstricta suis iam retinaculis
Vectores stabili condiderat solo,
Erumpit subito triste periculum.
Nam dum præcalidos igniculos sibi
Soluendis adolent, & senio, & gelu,
Dum uirgas steriles, atq; superfluas
Flammis de fidei palmite concremant,
Vt concreta uagis uinea crinibus
Syluosi inluuiem poneret idoli,
Palpauit nimius perniciem tepor,
Spes insueta subit, serpere flexibus,
Et uibrare sagax eloquij caput.
Sed dextra impatiens uulneris, inritos
Oris rhetorici depulit halitus,
Effusum ingenij uirus inaniter,
Summa Christicolis in cute substitit.

Saluator generis Romulei precor,
 Qui cunctis ueniam das pereuntibus,
 Qui nullum statuis non operis tui
 Mortalem, facili quem releues manu,
 Huius, si potis est, iam miserescito,
 Præruptam in foueam præcipitis uiri,
 Spirat sacrilegis flatibus inscius,
 Errores quæ suos indocilis fouet.
 Obtestor iubeas, ne citus impetus
 Arsurum medijs inferat ignibus.

AVRELII

PRVDENTII CLEMENTIS

V. C. aduersus Symmachum Præfectum
 urbis, liber prior.

Carmen est Heroicum Dactylicum.

Redebam uitijis ægram gentilibus urbem
 Iam satis antiqui pepulisse pericula morbi,
 Nec quicquā restare mali, postquā medicina
 Principis, immodicos sed arat in arce dolores.
 Sed quoniam renouata lues turbare salutem
 Tentat Romulidum, patris imploranda medela est,
 Ne sinat antiquo Romam squalere ueterno,
 Neue Togas procerum, fumoq; et sanguine tingi.
 Inclutus ergo parens patriæ modèrator, et orbis
 Nil egit, prohibendo uagas ne pristinus error

Crederet esse deum nigrante sub aëre formas,
 Aut elementorum naturam, quæ patris ars est
 Omnigeni, summa pro maiestate sacraret:
 Vir solus, cui cura fuit, ne publica morum
 Plaga cicatricem summa leuiter cute clausam
 Duceret, & latebram tabentis uulneris alte
 Impressam, penitusq; putri de pure peresam,
 Iuncta superficies medico fallente foueret.
 Sed studuit quo pars hominis generosior intus
 Viueret, atq; animam lethali peste piatam
 Nossset ab interno tutam seruare ueneno.
 Illa tyrannorum fuerat medicina, uidere
 Qui status ante oculos præsentibus, ac perituris
 Competeret rebus, nec curam adhibere futuris.
 Heu male de populo meriti, male patribus ipsis
 Blanditi, quos præcipites in tartara mergi
 Cum Ioue siuerunt, multa & cum plebe deorum.
 Ast hic imperium protendit latius æuo
 Posteriore, suis cupiens sancire salutem:
 Nimirum pulchre quidam doctissimus, esset
 Publica res, inquit, tunc fortunata satis, si
 Vel reges saperent, uel regnarent sapientes.
 Est ne ille è numero paucorum, qui diadema
 Sortiti, ætheriæ coluerunt dogma sophiæ?

* Contigit ecce hominum generi, gentiq; togatæ
 Dux sapiens, felix nostræ res publica Romæ
 Iustitia regnante uiget, parete magistro
 Sceptra gubernanti, monet ut deterrimus error,
 Utq; superstitio ueterum procul absit auorum,
 Nec putet esse deum, nisi qui super omnia summus

* Est opes
 re precii

Emineat, magniq; immensa creauerit orbis.

DE SATVRNO.

NVM melius Saturnus auos rexisse Latinos
Creditur? edictis qui talibus informauit
Agrestes animos, & barbara corda uirorum?

Sum deus, aduenio fugiens, præbete latebras
Occultate senem, Nati feritate tyranni
Deiectum solio, placet hic fugitiuus, & exul
Vt lateam, genti atq; loco Latium dabo nomen,
Vitibus incuruum, si qua est ea cura, putandis
Procudam chalybem, nec non & mœnia uestri
Fluminis in ripa statuam Saturnia uobis.
Vos nemus, appositasq; meo sub honore sacantes,
Sum quia nam cœlo genitus, celebrabitis aras.
Inde deos, quorum patria spectata sepulchra
Scimus, in ære hebetes informauere minores,
Aduena quos profugus gignens, & equina libido
Intulit Italiæ, Thuscis nanq; ille puellis
Primus adhinnuiuit simulato numine mœchus.

DE IOVE.

MOx patre deterior syluosi habitator olympi
Iuppiter, incestas spureauit labe Laccenas
Nunc boue * subiectam rapiens ad crimen amatâ
Nunc tenera pluma leuior, blandosq; susurros
In morem recinens suaue immorientis oloris,
Capta quibus uolucrem uirguncula ferret amorena
Nunc foribus sordis, sera quas uel pessulus arctis
Firmarat cuneis, per tectum diues amator
Imbricibus ruptis, undantis de super auri
Infundens pluuiam, gremio excipientis amica.

* subiectâ

Armigero modo sordidulam curante rapinam,
 Cōpressu immundo miserū *cupiens catamithum, *afficiens
 Pellice iam puero magis indignante sorore.
 Hæc causa est & origo mali, quod secla uetusto
 Hospite regnante, crudus stupor aurea finxit,
 Quodq; nouo ingenio uersutus Iuppiter, astus
 Multiplices, uariosq; dolos texebat, ut illum,
 Vertere quum uellet, pellem faciemq; putarent
 Esse Bouem, prædari Aquilā, *concingere Cycnū *concum
 Et nummos * fieri, & gremium penetrare puellæ. bere
 Nam quid rusticitas non crederet indomitorem *serere
 Stulta uirūm, pecudes, inter rictusq; ferinos?
 Dedere sueta animum, diuæ rationis egenum?
 In quancunq; fidem nebulonis callida traxit
 Nequitia, infelix facilem gens præbuit aurem.

DE MERCURIO.

SVcescit Iouis imperio corruptior ætas,
 Quæ docuit rigidos uitij seruare colonos
 Expertes furandi homines, hac imbuat arte
 Mercurius Maia genitus, nunc magnus habetur
 Ille deus, cuius dedit experientia fures,
 Necnon Thessalicæ doctissimus ille magiæ
 Traditur extinctas sumptæ moderamine urgæ
 In lucem reuocasse animas, Cocytia lethi
 Iura resignasse, sursum reuolantibus umbris.
 Ast alias damnaſſe neci, penitusq; latenti
 Immerſiſſe Chao, facit hoc ad utrunq; peritus
 Vt fuerit, geminoq; armavit crimine uitam:
 Murmure nam magico tenues excire figuras,
 Atq; ſepulchrales ſcite incantare fauillas,

49ⁱ AV. PR. CONTRA SYMMACHVM

Vitaitidem spoliare alios, ars noxia nouit.
Artificem scelerum simplex mirata uetustas
Supra hominem coluit, simulans per nubila ferri,
Aligerisq; leues pedibus transcurrere uentos.

DE PRIAPO.

Ecce deum in numero formatus & æneus adstat
Grauius hō, augustaq; Numæ præfulget in arce.
Strenuus exculti dominus * quondam fuit agri,

* quidam

Hortorumq; opibus memorabilis, hic tamen idem
Scortator nimius, multaq; libidine suctus
Rusticolas uexare lupas, interq; salicta,
Et densas sēpes obscœna cubilia inire:
Indomitum intendens animum, semperq; paratum
Ad facinus, nunquam calidis dabat ocia uenis.
Hic deus * è patrio prænobilis Helle ponto
Venit adusq; Italos sacris cum turpibus hortos,
Sinum lactis, & hæc uotorum liba quotannis
Accipit, ac ruris seruat uineta Sabini,
Turpiter, adfixo pudeat quem uisere ramo,

* &

DE HERCVLE.

Herculeus mollis pueri famosus amore
Ardor, & in transtris iactata efferbuit Argo.
Nec maris erubuit Nemeæa pelle fouere
Concubitus, & Hylan pereuntem querere coelebs.
Nunc salijs, cantuq; domus, Pinaria templum
Collis Auentini conuexa in sede frequentat.

DE LIBERO, QVI ET BACCHVS.

Thebanus iuuenis superatis fit deus Indis,
Successu dum uictor ouans lasciuit, & aurum
Captivæ gentis reuchit, spolijsq; superbus

Diffluit in luxum cum semiuiro comitatu
Atq; auidus uini, multo se prouit haustu
Gemmantis pateræ spumis, multoq; salerno
Perfundens bijugum rorantia terga ferarum.
His nunc promeritis, Baccho caper omnibus aris
Ceditur, & uirides discindunt ore chelydros
Qui Bromiū placare uolunt, quod & ebria iā tuna
Ante oculos regis Satyrorum insania fecit,
Et fecisse reor stimulis furialibus ipsas
Mænadas, inflammāte mero in scelus omne rotatas.
Hoc circumsaltante choro, temulentus adulter
Inuenit expositum secreti in littoris acta
Corporis egregij scortum, quod perfidus illic
Liquerat, incoesto iuuenis satiatus amore,
Hanc iubet assumptam feruens post uina Nearam
Secum in delicijs fluitantis stare triumpho,
Regalemq; decus capitis gestare coronam.
Mox Ariadnæus stellis cœlestibus ignis
Additur, hoc præcium nocti persoluit honore
Liber, ut ætherium meretrix illuminet axem.
Tantum posse omnes illo sub tempore reges,
Indocilis fatui ducebat ineptia uulgi
Vt transire suis cum sordibus induperator
Possit in æternum cœli super ardua regnum.
Regia tunc omnis uim maiestatis, & omnis
Parua licet, cœli imperium retinere potestas
Credita thure etiam ducibus, paruoq; sacello
Impertitus honos quē dū metus, aut amor, aut spes
Accumulant, longum miseris processit in æuum
Mos patrius, cœpit falsæ pietatis imago

49) AV. PR. CONTRA SYMMACHVM

Ire per ignaros nebuloso errore nepotes:

Tum quia quæ uiuis ueneratio regibus ante

Contigerat, functis eadem iam munere lucis

Cessit, & ad nigras altaria transtulit urnas.

Inde puellarum ludibria, pignora, partus,

Et furtiuus amor iuuenum, & deprensa iugalis

Corruptela thori, quoniam regalibus aula

Feruere tunc uitijs solita est, nec perdit luxu

Diuorum soboles sancti meminisse pudoris.

DE MARTE, VENERE, IVNONE,
ET CYBELE.

A Tq; ut Roma tuos coelesti ex sede parentes,
Quis te semideam iactant autoribus ortam,
Perstringam breuiter, Graduum, uel Cithereã

Ille sacerdotem uiolat, contrã illa marito

Succumbit Phrygio, coitus fuit impar utriq;

Nec terrestre deam decuit mortale subire

Coniugium, nec coelicolam descendere ephebum

Virginis ad uitium, furtiuoq; igne calere:

Sed Venus Augusto de sanguine foemina, uili

Priuatoq; uiro uetitum per dedecus hæsit,

Et si Rhea sacram lasciui Martis amore

Lusa pudicitiam, fluuiali amisit in ulua:

Crediderim generosæ aliquem stripis, sed eundem

Moribus infamem, compressa uirgine per uim

Se dixisse deum, ne stuprum numinis ullus

Obicere auderet turpi miseræq; puellæ.

Hæc Italos induxit auos uel fama, uel error,

Martia Romuleo celebrarent ut sacra campo,

Utq; palatinis capitolia condita saxis
 Signarent titulo proauī Iouis, atq; Pelasgæ
 Palladis, & Libyca Iunonem ex arce uocarent.
 Cognatos de Marte deos, Veneris quoq; nudum
 Accirent proceres Hericino è uertice signum.
 Utq; deū mater Phrygia ueheretur ab Ida,
 Bacchica de uiridi peterentur ut orgia Naxo
 Facta est terrigenæ domus unica maiestatis,
 Et tot templa deū Romæ, quot in urbe sepulchra
 Heroum numerari licet, quos fabula manes
 Nobilitat, noster populus ueneratus adorat.
 Hos habuere deos Ancus, Numitor, Numa, Tullus,
 Talia Pergameas fugerunt numina flammæ.
 Sic Vesta est, sic Palladium, sic umbra penatum,
 Talis & antiquum terror seruauit Asylum.

VNDE ERROR INVALVERIT.

VT semel obsedit gentilia pectora patrum
 Vana superstitio, non interrupta cucurrit
 Aetatu per mille gradus, tener horruit hæc
 Et coluit, quicquid sibi met uenerabile cani (res
 Monstrarant atauī, puerorum infantia prima
 Errorem cum lacte bibit, gustauerat inter
 Vagitus, de farre molæ saxa in litaceris
 Viderat, unguentoq; lares humescere nigros,
 Formatum Fortunæ habitum cum diuite cornu,
 Sacratumq; domi lapidem consistere paruus
 Spectarat, matremq; illic pallere precantem.
 Mox humeris positus nutricis, triuit & ipse
 Impressis silicem labris, puerilia uota
 Eudit, opesq; sibi cæca de rupe poposcit,

A. PR. CONTRA SYMMACHVM 495

Persuasumq; habuit, quid quis uelit inde petendum
Non qui oculos, animumq; leuans rationis ad arcē
Rettulit, insulsum tenuit sed credulus usum,
Priuos celebrans agnorum sanguine diuos,
Iamq; domo egrediens, ut publica festa, diesq;
Et ludos stupuit, celsa & Capitolia uidit,
Laurigerosq; deū templis astare ministros,
Ac Sacram resonare uiam mugitibus ante

DE SIMVLACHRO ROMÆ.

DElubrū Romæ, colitur nā sanguine & ipsa
More deæ, nomenq; loci ceu numē habetur,
Atq; Urbis, Venerisq; pari se culmine tollūt
Templa, simul geminis adolentur iura deabus.

* fiant au
tore senas
tu. Itales
gitur in
uetustissis
mis, licet
carminis
ratio res
clamet.

* retinēt
q; ueru

Vera ratus, quæcunq; * senatu authore probentur,
Contulit ad simulachra fidem, dominosq; putauit
Aetheris, horrifeco qui stant ex ordine uultu.
Illic Alcides, spoliatis Gadibus hospes
Arcadiæ fuluo ære riget, Gemini quoq; fratres
Corrupta de matre nothi, Lædeia proles,
Nocturniq; equites, celsæ duo numina Romæ
Impendent * retinente solo, magniq; triumphū
Nuncia, suffuso figunt uestigia plumbo,
Assistunt etiam priscorum insignia regum,
Dux Italus, Ianusq; bifrons, genitorq; Sabinus,
Saturnusq; senex, maculoso & corpore Picus,
Coniugis epotum sparsus per membra uenenum.
Omnibus ante pedes posita est sua cuiq; uetusta
Arula, Iano etiam celebri de mense litatur
Auspicijs, epulisq; sacris, quas inueterato
Hæu miseri sub honore agitant, & gaudia ducunt

Festa calendarum, sic observatio crevit,
 Exatauis quondam male coepta, deinde sequitis
 Tradita temporibus, serisq; nepotibus aucta,
 Traxerunt longam corda inconsulta catenam,
 Mosq; tenebrosus uitiosa in secula fluxit.

DE SIMVLACHRO AVGVSTI.

Hunc morē ueterū docili iam aetate sequuta
 Posteritas, mēse, atq; adytis, et flammis, et aris
 Augustū coluit, uitulo placuit, et agno.
 Strata ad puluinar iacuit, responsa poposcit,
 Testantur tituli, produnt consulta senatus,
 Caesarcum Iouis ad speciem statuentia templum.

DE SIMVLACHRO LIVIAE
AVGVSTAE.

Adicere sacrum, fieret quo Liuiā Iuno,
 Non minus infamis thalami sortita cubile,
 Quam quum fraterno caluit Saturnia lecto
 Nondum maternam partu uacuauerat aluum,
 Conceptamq; uiri sobolem paritura gerebat
 Pronuba, iam grauidæ fulcrum geniale paratur,
 Iam sponsus, saliente utero nubentis, amicos
 Aduocat, haud sterilem certus fore iam sibi pactam
 Vitricus ante uenit tardum præseruidus ortum
 Priuigni nondum geniti, mox editum inter
 Fescennina, nouo proles aliena marito,
 Idq; deū sortis, et Apollinis antradederunt
 Consilium, nunquam melius nam cedere tedas
 Responsū est, quam cū prægnās noua nupta iugatur.
 Hinc tibi Roma deam titulis, et honore sacratam,

Perpetuo Floras inter, Veneresq; creasti,
 Nec mirum, quis enim sapiens dubitauerat illas
 Mortali de stirpe satas uixisse, & easdem
 Laude uenustatis claras, in amoribus usq;
 Ad famæ excidium formæ nituisse decore?

DE CVLTV HADRIANI ET
 CATAMITI EIVS.

Quid loquar Antinorū cœlesti sede locatū?
 Illum delicias nunc diui Principis, illum
 Purpureo in gremio spoliatū sorte uirilē?
 Adrianiq; dei Ganimedem, non cyathos dis
 Porgere, sed medio recubantem cum Ioue fulcro,
 Nectaris Ambrosij sacrum portare Lyeum,
 Cumq; suo in templis uota exaudire marito.
 Ergo his auspiciis, Traianus, Nerua, Seuerus,
 Et Titus, & fortes gesserunt bella Neronēs:
 Quos terrena uiros illustres gloria fecit,
 Et uirtus fragilis prouexit in ardua famæ
 Adscitæ terris, sub religione iacentes.
 Quàm pudet hoc illis persuasum, talibus ut se,
 Romanasq; acies censerent Martis amore
 Posse regi, dum se Paphiæ male blandus adulter
 Venditat, Aeneadasq; suos successibus auget.
 Felices, si cuncta deo sua prospera Christo
 Principe disposita scissent, qui currere regna
 Certis ducta modis, Romanorumq; triumphis
 Crescere, & impletis uoluit se infundere seclis.
 Sed caligantes animas, & luce carentes,
 In Iouis, Augustiq; adytis, templisq; duarum
 Iunonum, Martisq; etiam, Venerisq; sacellis

Maestatas, tetro lethi immergere baratro,
 Supremum regimen crassius in partibus orbis
 Esse rati,mersoq; poli consistere fundo.

DE CVLTV ELEMENTO-
 rum sub specie quorundā non deo-
 rum, sed dæmonum.

Q Vicqđ hum? * pelagus, cœlū mirabile gignūt * aliās sic
 Id duxere deos, colles, freta, flumina, flāms, quicqđ pe-
 Hæc sibi per uarias formata elementa figuras ligus mir.
 Constituere patres, hominumq; uocabula mutis
 Scripserunt statuīs, uel Neptunum uocitantes
 Oceanum, uel Cyaneas caua flumina Nymphas,
 Vel syluas Dryadas, uel deuia rura Napæas,
 Ipse ignis, nostrum factus qui seruit ad usum,
 Vulcanus perhibetur, * qui uirtute superna
 Fingitur, ac delubra deus, & nomine, & ore * & in
 Assimilatus habet, nec non regnare caminis
 Fertur, & Aeoliæ summus faber esse uel Aetnæ.

DE CVLTVRA SOLIS,
 quem credunt Apollinem.

EST qui conspicuis superos quæsiuit in astris
 Ausus habere deum Solem cui tramite certo
 Conditio imposita est, uigilē tolerare laborē,
 Visibus obiectum mortalibus, orbe rotundo
 Præcipitem, teretiq; globo per inane uolantem,
 Et quod nemo negat, mundo, cœloq; minorem.
 Area maior enim, quā qui percurrit in illa,
 Et longe campi spatium diffusius, in quo
 Emicat, ac uolucris feruens rota uoluitur axo.

Quamuis nonnullis placeat, terram breuiorem
 Dicere circuitu, quàm sit pulcherrimus ille
 Circulus, & flammâ immensi syderis, ultra
 Telluris normam, porrecto extendere gyro,
 Nūmne etiam cœli minor, & contractior orbis?
 Cuius planiciem longo transmittere tractu
 Circinus excurrrens metâ interiore laborat?
 Ille deus uerus, quo non est grandior ulla
 Materies, qui sine caret, qui præsidet omni
 Naturæ, qui cuncta simul concludit, & implet.
 Solem certa tenet regio, plaga certa coercet,
 Temporibus uarijs distinguitur, aut subit ortu,
 Aut ruit occasu, latet aut sub nocte recurrens,
 Non torquere facem potis est ad signa Trionum,
 Orbe nec obliquo portas Aquilonis adire,
 Nec solitum conuersus iter reuocare retrorsum.
 Hic erit ergo deus præscriptis lege sub una
 Deditus officijs? Libertas laxior ipsi
 Concessa est homini, formam cui flectere uitæ,
 Atq; uoluntatis licitum est, seu tramite dextro
 Scandere, seu leuo malit decurrere campo,
 Sumere seu requiem, seu continuare laborem,
 Seu parère deo, siue in contraria uerti.
 Ista ministranti regimen solenne dierum,
 Haudquaquam Soli datur à factore potestas:
 Sed famulus subiectus agit, quodcunq; necesse est.
 Hoc sydus, currum, rapidasq; agitare quadrigas
 Commenti, & radios capitis, & uerbera dextræ,
 Et frenos, phalerasq;, & equorum pectora anhelæ
 Aeris inaurati, uel marmoris, aut orichalci,

Iusserunt nitido fulgere polita metallo.
 Post trabeas, & eburnam Aquilā, sellamq; curulē,
 Cernuāq; ora senex barbatus, & oscula figit
 Cruribus enipedum, si fas est credere, equorum,
 Immotasq; rotas, & flecti nescia lora,
 Aut ornat redimita rosis, aut thure uaporat.

DE CVLTV LVNAE,
 quā & Dianam credunt.

Hoc tamen utcunq; est tolerabile, qd; qd; et istos
 Dant tibi Roma deos, inferni gurgitis umbræ?
 Eumenidum domina Stygio caput exerit antro,
 Rapta ad tartarei thalamum Proserpina regis.
 Et si quando suos dignatur adire Quirites,
 Placatur uaccæ sterilis ceruice resecta,
 Et regnare simul cœloq; hereboq; putatur.
 Nunc bigas frenare boues, nunc sæua Sororum
 Agmina uipereo superis immittere flagro.
 Nunc etiam uolucres caprearum in terga sagittas
 Spargere, terq; suas eadem uariare figuras.
 Deniq; quum luna est, sublustri splendet amictu:
 Quum succincta iacit calamos, Latonia uirgo est:
 Quum subnixa sedet solio, Plutonia coniunx,
 Imperitat Furijs, & dictat iura Megeræ.
 Si uerum quæris, Triuiæ sub nomine demon
 Tartareus colitur, qui te modo raptat ad æthram,
 Sydereoq; deum uenerandum suadet in astro.
 Per syluas modo mortiferi discurrere mundi,
 Erroresq; sequi subigit, nemorumq; putare
 Esse deam, quæ corda hominum pauitantia figat.

A. PR. CONTRA SYMMACHVM 503

Quæq; feras perimat lethali uulnere mentes,
Depressos modo subter humum formidine sensus.
Obruit, implorent ut numina lucis egena,
Seq; potestati committant noctis operta.

IN SPECTACVLIS

quos sint uenerati.

Respice terrifici scelerata sacraria Ditis,
Cui cadit infauusta fusus gladiator harena.
Heu male lustratæ Phlegetonia uictima Ros
Nam quid uesani sibi uult ars impia ludis? (mæ.
Quid mortes iuueniū? quid sanguine pasta uoluptas
Quid puluis caueæ semper funebris? & illa
Amphitheatralis spectacula tristia pompæ?
Nempe Charon, iugulis miserorum se duce dignas
Accipit inferias, placatus, crimine sacro.
Hæ sunt deliciae Iouis infernalis, in istis
Arbiter obscuri placidus requiescit auerni.
Nonne pudet regem, populis, sceptrisq; potentem
Talia pro patriæ censere litanda salute?
Religionis opem subternis poscere ab antris?
Euocat heu pœnis tenebrosa ex sede ministrum
Interitus, speciosa hominum cui funera soluat.
Incassum arguere iam taurica sacra solemus:
Funditur humanus latiali in munere sanguis,
Confessusq; ille spectantum soluit ad aram
Plutonis fera uota sui: quid sanctius ara,
Quæ bibit egestum per mystica tela cruorem?
Anne fides dubia est tibi, sub caligine cæca
Esse deum, quem tu tacitis rimeris in umbris?
Ecce deos Manes cur inficiaris haberis?

Ipsa patrum monumenta probant, dijs Manibus illis
Marmora secta lego, quæcunq; Latina uetustos
Custodit cineres, densisq; salaria bustis,

ROMAM ALLOQVITVR.

Dic qbus hūc scribis titulū? nisi qđ truci ore
Imperium, ueræ ceu maiestatis adoras?

En quibus implicita squalibat regia summa
Imperij, tractis maiorum ab origine sacris.

Quum princeps gemini bis uictor cade tyranni

Pulchra triumphali respexit moenia uultu,

Nubibus obsessam nigrantibus aspicit urbem,

Noctis obumbratæ caligine, turbidus aër

Arcebat liquidum septena ex arce serenum.

Ingenuit miserans, & sic ait, exute tristes

Fida parens habitus, equidem prædiuite cultu

Illustrata cluis, spolijsq; insigne superbis

Attollis caput, & multo circumfluis auro.

Sed nebulis propter uolitantibus, obsitus alti

Verticis horret apex, ipsas quoq; liuida gemmas

Lux hebetat, spissusq; dies, & fumus ob ora

Suffusus, rutilum frontis diadema retundit.

Obscuras uideo tibi circumferrier umbras,

Cæruleasq; animas, & nigra idola uolare.

Censeo sublimem tollas super aëra uultum,

Sed pedibusq; tuis nimboſa elementa relinquo

Omne quod ex mūdo est, tibi subiacet, hoc deus ipse

Constituit, cuius nutu dominaris, & orbi

Imperitas, & cuncta potens mortalia calcas.

Non decet, ut submissa oculos Regina caducum

Contemplere solum, maiestatemq; requiras,

501 A. PR. CONTRA SYMMACHVM

Circa humiles rerum partes, quibus ipsa superstat,
 Non patiar, ueteres teneas ut me duce nugas
 Vt cariosorum uenereris monstra deorum.
 Si lapis est, senio dissoluitur, aut crepat ictu
 Percussus tenui: mollis si bractea gypsum
 Texeris, infido rarescit glutine sensim.
 Si formam statuæ laminis commisit ahenis
 Limaterens, aut in partē caua membra * grauata
 Pondere curuantur, scabra aut erugo peresam
 Conficit effigiem, crebroq; foramine rumpit.
 Nec tibi terra deus, cœli nec sit deus astrum.
 Nec deus Oceanus, nec uis quæ subter operta est,
 Infernis triste ob meritum damnata tenebris:
 Sed nec uirtutes hominum deus, aut animarum,
 Spirituumue, uagæ tenui sub imagine formæ.
 Absit ut umbra deus tibi sit geniusue locusue,
 Aut deus aërias uolitans phantasma per auras.
 Sint hæc Barbaricis gentilia numina pagis,
 Quos penes omne sacrum est, quicquid formido tremens
 Suaferit, horribicos quos prodigialia cogunt (dñ
 Credere monstra deos, quos sanguinolentus edendi
 Mos iuuat, ut pinguis luco lanietur in alto
 Victima, uisceribus multa inter uina uorandis,
 At te, quæ domitis leges, ac iura dedisti
 Gentibus, instituens magnus qua tenditur orbis,
 Armorum, morumq; feros mansuescere ritus,
 Indignum ac miserum est, in religione tenenda
 Id sapere, immanes populi de more ferino
 Quod sapiunt nullaq; rudes ratione sequuntur,
 Seu nos procinctus inqueat, seu pace quietas

Teuato

Dictemus leges, seu debellata duorum
 Colla tyrannorum media calcemus in urbe,
 Agnoscas Regina libens mea signa necesse est,
 In quibus effigies crucis, aut gemmata resulget,
 Aut longis solido ex auro præfertur in hastis.

DE POTENTIA CRVCIS.

Hoc signo, inuictus transmissis alpihus ultor
 Seruitium soluit miserabile Constantinus.
 Quum te pestifera premeret Maxætiùs aula

Lugebas longo damnatos carcere centum
 Ut scis ipsa patres, aut sponsus fœdera pactæ
 Intercepta gemens, diroq; satellite rapta,
 Immersus tenebris, dura inter uincla luebat.

Aut si nupta thorum regis conscendere iussa,
 Cœperat impurum domini oblectare furorem,
 Morte maritalis dabat indignatio pœnas.

Plena puellarum patrumq; ergastula sæui
 Principis, abducta genitor si uirgine mussans
 Tristius ingenuit, non ille impune dolorem.

Prodidit, aut * confessa nimis suspiria traxit.
 Vim libertatis nimie, patriumq; dolorem

*connexa
 animis

Testis christicolæ ducis aduentantis ad urbem
 Moluius, exceptum Tyberina in stagna tyrannum
 Præcipitans, qua nam uictricia uiderit arma
 Maiestate regi, quod signum dextera uindex
 Prætulerit, * quæ tali radiarint stemmate pila.
 Christus purpureum gemmanti textus in auro
 Signabat labarum clypeorum insignia Christus
 Scripserat, ardebat summis crux addita cristis.
 Ipse senatorum meminît clarissimus ordo,

*quali

503 A. PR. CONTRA SYMMACHVM

Qui tunc concreto processit crine, catenis
Squalens carcereis, aut nexus compede uasta,
Complexusq; pedes uictoris, ad inclyta flendo
Procubuit uexilla iacens. Tunc ille senatus
Militiæ ultricis titulum, Christi q; uerendum
Nomen adorauit, quod collucebat in armis,

Ergo caue egregium caput orbis inania post hæc
Prodigia, esse deos solito tibi fingere cultu,
Atq; experta dei uirtutem spernere ueri.
Deponas iam festa uelim puerilia, ritus
Ridiculos, tantoq; indigna sacraria regno.
Marmora tabenti respergine tincta lauare
O proceres, liceat statuas consistere puras
Artificū magnorū opera, hæc pulcherrima nostræ.
Ornamenta cluant patriæ, nec decolor usus
In uitium uersæ monumenta coinquinet artis.

Talibus edictis urbs informata refugit
Errores ueteres, et turbida ab ore uieto
Nubila discussit, iam nobilitate parata
Aeternas tentare uias, Christumq; uocantem
Magnanimo ductore sequi, et spem mittere in æuū.

Tunc primum senio docilis, sua secula Roma
Erubuit, pudet exacti iam temporis, odit
Præteritos fœdis cum religionibus annos.
Mox ubi contiguos fossis muralibus agros
Sanguine iustorum innocuo maduisse recordans,
Inuidiosa uidet tumulorum millia circum
Tristis iudicii mage pœnitet, ac ditionis
Effrenis, nimisq; sacris pro turpibus iræ,
Compensare cupit teterrima uulnera læsæ

Iustitiæ, sero obsequio, ueniaq; petenda,
 Ne Tanto imperio maneat pietate repulsa
 Crimen scuitiæ monstrata piacula quærit,
 Inq; fidem Christi pleno transfertur amore.
 Laureæ uictoris Marij minus utilis urbi,
 Quæ traheret Numidâ populo plaudete Iugurthâ
 Nec tantum Arpinas consul tibi Roma medelæ
 Contulit, extincto iusta inter uincla Cethego,

Quantum præcipuus nostro sub tēpore princeps

* Præscripsit, tribuiq; boni: multos Catilinas
 Ille domo pepulit, non sœua incendia tectis,
 Aut ficas patribus, sed tartara nigra animabus,
 Internoq; hominum statui tormenta parantes.

* prospex-
 it

Errabant hostes per templa, per atria passim,
 Romanumq; forum, & Capitolia celsa tenebant.
 Qui coniuratas ipsa ad uitalia plebis
 Moliti insidias, intus serpente ueneno
 Consuerant, tacitis pestem miscere medullis
 Ergo triumphator latitanti ex hoste togatus,
 Clara trophæa refert sine sanguine, remq; Quirini
 Adsuescit supero pollere in seculare regno.
 Deniq; nec metas statuit, nec tempora ponit,
 Imperium sine fine docet, ne Romula uirtus
 Iam sit anus, norit ne gloria parta senectam.

Romanorū senatū conuersum ad Christum:

EXultare patres uideas, pulcherrima mundi
 Lumina, conciliumq; senum gestæ Catonū
 Candidiore toga, niueum pietatis amictum
 Sumere, & exuias deponere pontificales.
 Iamq; ruit, paucis Tarpeia in rupe relictis

305 A. PR. CONTRA SYMMACHVM

Ad sincera uirum penetralia Nazareorum,
Atq; ad apostolicos Euandria curia fontes,

*Aeneadii *Anniadum soboles, & pignora clara proborum.

Fertur enim ante alios generosus Anitius, urbis
Illustrasse caput, sic se Roma incluta iactat,
Quin & Olibriaci generisq; & nominis haeres,
Adiectis fastis, palmata insignis ab aula
Martyris ante fores, Bruti submittere fasces
Ambit, & Ausoniam Christo inclinare securim
Non Paulinorum, non Bassorum dubitauit
Prompta fides dare se Christo, stirpemq; superbam
Gentis patriciae uenturo attollere seculo.

Iam quid Plebicolas percurram carmine, Grachos
Iure potestatis fultos, & in arce senatus

*repelli Praecipuos, simulachra deum iussisse *reuelli

Cumq; suis pariter licetoribus omnipotenti
Suppliciter Christo se consecrassse regendos?
Sexcentas numerare domos de sanguine prisco
Nobilium licet, ad Christi signacula uersas,
Turpis ab idolij uasto emersisse profundo,
Si persona aliqua est, aut si status urbis, in his est:

Si formam patriae facit excellentior ordo,
Hi faciunt, iuncta est quoties sententia plebis,

Atq; unum sapiunt plures, simul ac potiores.

Respice ad illustrem, lux est ubi publica, cellam,

Vix pauca inuenies gentilibus obsitanugis

*obtritos Ingenua, *obstrictos ægre retinentia cultus,

Et quibus exactas placeat seruare tenebras,

Splendentemq; die medio non cernere solem.

LIBER PRIOR. 306
PLEBEM ROMANAM IN

Christum credidisse. (urbe est,

Post hinc ad populū cōuerte oculos, * quis in
* Qui Iouis infectā sanie non despuat aram? * quota
Omnis qui celsa scandit coenacula uulgus, pars est
* Quae

Quiq; terit silicem uarijs discursibus atram,
Et quem panis alit gradibus dispensus ab altis,
Aut Vaticano tumultum sub monte frequentat,
Quo cinis ille latet genitoris amabilis obses,
Cœtibus aut magnis Lateranas currit ad aedes,
Vnde sacrum referat regali chrismate signum.
Et dubitamus adhuc Romam tibi Christe dicatam
In leges transisse tuas? omniq; uolentem
Cum populo, & summis cum ciuibus, ardua magnā
Iam super astra poli, terrenum extendere regnum?
Nec moueor, quod pars hominū rarissima, clausos
Non aperit sub luce oculos, & gressibus errat.
Quantilibet illustres meritis, & sanguine clari,
Præmia uirtutum titulis, & honoribus aucti
Ardua rettulerint, fastorumq; arce potiti
Annales proprio signarint nomine chartas,
Atque inter ueteres cera numerentur & ære:

Atamen in paucis iam deficiente caterua,
Nec persona sita est Patriæ, nec Curia constat,
Et quodcunq; fouet studij priuata uoluntas,
Ac iam rara tenet, sed publica uota reclamant,
Dissensu celebri trepidum damnantia murmur.
Sic consulta Patrum subsistere conscriptorum,
Non aliter licitum prius sub tempore, quàm si
Tercentum sensisse senes legerentur in unum,

507 A. PR. CONTRA SYMMACHVM

Seruemus leges patrias, infirma minoris
Vox cedat numeri, paruaq; in parte filescat.

APOSTROPHE AD SYMMACHVM

Aspice quàm pleno subsellia nostra senatu
Decernant infame Iouis puluinar., et omne
Idolium, longe purgata ex urbe fugandum

Quà uocat egregij sententia principis, illuc
Libera tum pedibus, tum corde frequentia transit.
Nec locus inuidiæ est, nullum uis aspera terret,
Ante oculos sic uelle patet, cunctiq; probatum
Non iussum, sola capti ratione sequuntur.

Deniq; pro meritis terrestribus æqua rependens
Munera sacricolis, summos impertit honores
Dux bonus, & certare sinit cum laude suorum,
Nec pago implicitos per debita culmina mundi
Ire uiros prohibet, quoniam cœlestia nunquam
Terrenis solitum per iter gradientibus obstant.

Ipsè magistratum tibi consulis, ipse tribunal
Contulit, auratumq; togæ donauit amictum.
Cuius religio tibi displicet, ô pereuntum
Adsertor diuûm, solus qui restituendos
Vulcani, Martisq; dolos, Venerisq; peroras,
Saturniq; senis lapides, Phœbiq; furores,
Iliacæ matris Megalesiæ, Bacchica Nyxi,
Isidis amissum semper plangentis Osirim,
Mimica, ridendaq; suis solennia caluis,
Et quascunque solent Capitolia claudere laruas.
O linguam miro uerborum fonte fluentem,
Romani decus eloquij, cui cedat & ipse
Tullius, has fundit diues facundia gemmas.

Os dignum æternotinctum quod fulgeat auro,
Sì mallet laudare deum, cui sordida monstra
Prætulit, & liquidam temeravit crimine uocem.
Haud aliter, quàm si rastris quis tentet cburnis
Cœnosum uersare solum, limoq; madentes
Excolere aureolis si forte ligonibus uluas.
Splendorem dentis nitidi scrobis inquinat atra,
Et præctosa acies, squalenti sordet in aruo.
Non uereor, ne me nimium credere quisquam
Arguat, ingenijq; putet luctamen inire.
Sum memor ipse mei, & satis mea friuola noui,
Non ausim conferre pedem, nec spicula tantæ
Indocilis fandi coniecta laceffere linguae.
Illæsus maneat liber, excellensq; uolumen
Obtineat partam dicendi fulmine famam.
Sed liceat tectum seruare à uulnere pectus,
Oppositaq; uolans iaculum depellere parma
Nam si nostra fides seculo iam tuta quieto,
Viribus infestis, hostiliq; arte petita est,
Cur mihi fas non sit, lateris sinuamine flexi
Ludere uentosas iactu pereunte sagittas?
Sed iam tempus, iter longi cohibere libelli,
Ne tractum sine fine ferat fastidia carmen.

309 AVRELII

PRVDENTII V.C. IN POSTERIO:
REM CONTRA SYMMA:
chum librum, præfatio.

Carmen Glyconium, constans spondeo,
Choriambo, & Pyrrhichio, seu
Iambo, hoc modo:

-- UU-- UU

IMON, quem uocitant Petrum,
Summus discipulus dei,
Lucis forte sub exitu,
Quum uesper croceus rubet,
Curuam uulserat ancoram:
Captans flamina linteis.
Et transnare uolens fretum,

Nox uentum mouet obuium
Fundo, qui mare misceat,
Iactatam quatiatratem.

Clamor nauticus æthera
Plangens, atq; ululans ferit,
Cum stridore rudentium,
Nec quicquam suberat spei,
Mergendis prope naufragis,
Quum Christum procul aspicit
Pallens turba periculis
Calcantem pedibus mare,
Ac si per solidam uiam,
Siccum littus obambulet.

Hæc miracula cæteri

Vectores pauidi stupent.

Solus non trepidus Petrus

Agnoscit dominum poli,

Terræq; & maris inuij,

Cuius omnipotentia est

Plantis æquora subdere.

Tendit suppliciter manus,

Notum subsidium rogat.

A stille placide annuens,

Puppi ut defiliat iubet,

Iussis obsequitur Petrus,

Sed uestigia fluctibus

Summis tingere coeperat,

Et lapsante gradu pedes

Pessum mergere lubricos.

Mortalem deus increpat,

Qui sit non stabili fide,

Nec calcare fluentia:

Nec Christum ualeat sequi.

Tum dextra famulum leuat,

Sistitq; & docet ingredi

Tergum per tumidum freti.

Sic me tuta silentia

Egressum dubijs loquax

Infert lingua periculis,

Non ut discipulum Petrum

Videntem & merito, & fide,

Sed quem culpa frequens, leuè

Voluat per freta naufragum.

Sum planè temerarius,
Qui noctis mihi conscius,
Quam uitæ in tenebris ago
Puppem credere fluctibus
Tanti non timeam uiri?
Quo nunc nemo disertior,
Exultat. fremit. intonat,
Ventisq; eloqui j tumet,
Cui mersare facillimum est
Tractandæ indocilem ratis
Nî tu Christe potens, manum
Dextro numine porrigas,
Facundi oris ut impetus
Non me fluctibus obruat,
Sed sensim gradiens, uadis
Insistam fluitantibus.

AVRELI

PRUDENTII V.C.CONTRA
SYMMACHVM,
liber posterior.

Actenus & ueterum cunabula
primadeorum,
Et causas, quibus error hebes cō
flatus in orbe est,
Diximus, & nostro Romam iam
credere Christo.
Nunc obiecta legam, nunc dis

ctis dicta refellam.

Vnde igitur cœpisse ferunt, aut ex quibus orsum
Quo mage sancta ducum corda illice flecteret arte.

SYMMACHVS.

Q Vis familiaris est barbaris, ut aram Victoriæ
non requirat? Cauti in posterum sumus, & ta-
lium rerum ostenta vitamus: reddatur saltem
nomini honor, qui numini denegatus est: multa victo-
riæ debet * æternitas vestra, & adhuc plura debebit. *dignitas
Auerfentur hanc potestatem, quibus nihil profuit.
Vos amicū triumphis patrocini, nolite deserere.
Cunctis potentia ista votiuā est. Nemo colendam neget
quam profitetur optandam.

Rmorū dominos, uenerātes flore inuētæ
Inter castra patris genitos, sub imagine
auita

* calentes

Eductos, exēpla domi cōgesta * tenēs es
Orator catus instigat, seu classica belli

Clangeret, exacuitq; animos, & talia iactat,

S i uobis uel parata uiri Victoria cordi est,
Vel parienda dehinc templum dea uirgo sacratum
Obtineat, uobis regnantibus, ecquis amicus
Hostibus, hanc sancte uestro negat esse colendam
Imperio? cui semper adest, quod laudibus implet.

* legatus

Hæc ubi * dicta dedit, reddunt placidissima fratrum

Ora ducum: Scimus quā sit Victoria dulcis

Fortibus, Ausonia uir facundissima lingue,

Sed quibus illa modis, qua sit ratione uocanda

Nouimus, hac primum pueros pater imbuuit arte,

Hanc genitore suo didicit puer ipse magistro,

Non aris, non farre molæ Victoria felix

Exorata uenit, labor impiger, aspera uirtus,

Vis animi, excellens ardor, uiolentia, cura,

Hanc tribuunt, durum tractandis robur in armis.

Quæ si defuerint bellantibus, aurea quamuis

Marmoreo in templo rutilas Victoria pennas

Explices, & multis surgat formata * metallis,

* talentis

Non aderit, uersisq; offensa uidebitur hastis.

Quid miles proprijs diffusus uiribus, optas

Irrita scemineæ tibi met solatia formæ?

Nunquam pennigeram legio ferrata puellam

Vidit, anhelantum regeret quæ tela uirorum.

Vincendi quæris dominam? sua dextera cuiq; est,

Et deus omnipotens, non pexo crine uirago,
Nec nudo suspensa pede, strophioq; recincta,
Nec tumidas * fluitante sinu uestita papillas.

* fluitates
inuestita
* impone
re

A t uos pictorum docuit manus, assimilatis
Iure poetarum numen * componere monstis,
Aut lepida ex uestro sumpsit pictura sacello,
Quod uarijs imitata notis, ceraq; liquenti
Duceret in faciem, socij q; poematis arte
Aucta, coloratis auderet ludere fucis,
Sic unum sectantur iter, sic * inania rerum
Somnia concipiunt & Homerus, & acer Apelles,
Et Numa, cognatumq; malum pigmenta, Camoene
Idola * conflauit fallendi docta potestas.
Hæc si non ita sunt, ædatur, cur sacra uobis
Ex tabulis, cerisq; poetica fabula præstet,
Cur Berecynthiacus perdit truncata sacerdos
Inguina, quum * pulcher sese castrauerit Atys?
Cur etiam templo Triuiæ, lucisque sacratis
Cornipedes arcentur equi, quum * Phœdra pudicum
Raptarit iuuenem uolucris per littora curru?
Idque etiam paries tibi uersicolorus adumbret?
Desine si pudor est, gentilis ineptia, tandem
Res incorporeas simulatis fingere membris.
Desine, terga hominis plumis obducere frustra.
Fertur auis mulier, magnusq; eadem dea uultur.
V is decorare tuum ditissima Roma Senatum?
Suspende exuias, armis & sanguine captas.
Congere cæsorum uictrix diademata regum.
Frangere repulsoꝝ fœda ornamenta decorum.
Tunc tibi non terris tantum Victoria parata,

* cassa fia
guris

* cõualuit

* pulchru
poësis cas
strauerit
Atyn?
* Musa

Sed super astra etiam media seruatitur æde.

Talia principibus dicta interfantibus, ille
Prosequitur, magnisq; tubam concentibus inflat,
Allegat morem ueterum, nil dulcius esse
Adfirmat solitis, populosq; hominesq; teneri
Lege sua: Sicut uariæ nascentibus, inquit,
Contingunt pueris animæ, sic urbibus adfert
Hora, diesq; suum, quum primum moenia surgunt,
Aut fatum, aut genium cuius moderamine regnent,

Adit & arcanum rerum, ueriq; latebras
Prosperitate aliqua deprendi posse, secundi
Per documenta boni, si sint felicia, quæ quis
Experiendo probet, cessisse parentibus omne
Idolum semper feliciter, & pede dextro
Enumerat longi uim temporis, excitat ipsam
Crimibus albentem niueis, & fronte uietam
Ore reposcentem querulo sua numina Romam.
Libera sum, liceat proprio mihi uiuere more.
Et quis erit, qui mille meos reprehenderit annos?
Vno omnes sub sole siti, uegetamur eodem
Aere, communis cunctis uiuentibus aura.

Sed qui sit, qualisq; deus, diuersa sequuti
Querimus atq; uijs longe distantibus, unum
Imus ad occultum, * proprius genti cuiq; est mos,
Per quod iter properas, eat ad tam grande profundum
His tam magnificis, tantaq; fluentibus arte,
Respondit uel sola fides doctissima primum
Pandere uestibulum ueræ ad penetralia sectæ.
Nam quum diuinis agimus de rebus, & illum
Qui uel principio caruit, uel fine carebit,

Quique

* suus est
mos cuiq;
genti

Quicq; Chao anterior fuerit mundumq; crearit,
 Coniectare animo contendimus, exigua est uis
 Humani ingenij, tantoq; angusta labori:
 Quippe minor natura, aciem si intendere tentet
 Acrius, ac penetrare dei secreta supremi,
 Quis dubitet uicto fragilem lassescere uisu,
 Vimq; fatigatae mentis sub pectore paruo
 Turbari, inualidisq; hebetem succumbere curis?
 Sed facilis fidei uia prouocat omnipotentem
 Credere, qui bona non tantum praesentia donat
 Sed uentura etiam, longisq; intermina seclis
 Promittit, nec totus eam resolutus inane
 In nihilum, pereamq; breuem post luminis usum,
 Muneris autores ipso de munere pendas.
 Aeterna aeternus tribuit, mortalia confert
 Mortalis, diuina deus, peritura caducus.
 Omnia quae tempus peragit, quaeq; exitus aufert
 Vilia sunt breuitate sui, nec digna perenni
 Largitore, cui propria est opulentia, nunquam
 Desinere, idq; homini dare, quod non desinet unquam.
 Nam si corruptum, corrumpendumue deus quid
 Praestat, habetq; nihil quod sit preciosius istis
 Pauper, & infirmus, & summo indignus honore,
 Et non omnipotens, sed inanis numinis umbra est.
 Hac ratione fides sapienter conijcit, immo
 Non dubitat uerum esse deum, qui quod sumus, et quod
 Viuiamus, illa sum semper fore, si mereamur,
 Nos sperare iubet, coelestia si placet inquit
 Scandere, terrenas animo depellite curas.
 Nam quantum subiecta * situ tellus iacet infra, * polo

Diuiditurq; ab humo conuexi regia coeli,
 Tantum uestra meis distant mundana futuris,
 Dira bonis, scelerata pijs, tenebrofa serenis.
 Quicquid obire potest fugiatis censeo, quicquid
 Naturæ ratione capit uitium, atq; senescit,
 Pro nihilo, in nihilum sunt reditura, putetis.

Cuncta quidem quæ gignit humus, quæ cõtinet, ipse
 Principio institui, nitidoq; insignia mundo
 Ornamenta dedi, spaciosaq; semina finxi.
 Sed tamen esse modum uolui, parcisq; fruenda
 Moribus indulsi, quantum moribundus & eger
 Corporis, ac uitæ uolucris sibi posceret usus,
 Non ut captus homo studijs, inaniter ardens,
 Duceret omne bonum positum in dulcedine rerum
 Et specie tenui, quas currere tempore iussi,
 Atq; æuum statui, sub quo generosa probarem
 Pectora, ne torpens, & non exercita uirtus,
 Robur eneruatum gereret sine laude palestræ,
 Eneruare suum corrupta per ocia robur
 Posset & in nullo luctamine pigra iaceret.
 Illecebrosus enim sapor est, & pestifer horum,
 Quæ dum prætereunt, miro oblectamine mentes
 Implicitas, uinctasq; tenent, Vincenda uoluptas,
 Elaqueanda animi constantia, ne retinaculis
 Mollibus ac lentis nexa, & captiua prematur.

*Luctādū *N itendum summis conatibus, inter acerba
 Sectandum uirtutis iter, ne suauia fluxæ
 Conditionis amet nimium, ne congeret aurum,
 Nec uarios lapidum cupide spectare colores
 Ambitiosa uelit, ne se popularibus auris

Ostendet, pulchroq; inflata tumescat honore.

Ne natale solum, patrij ne iugera ruris

Tendat, & externos animum diffundat in agros,

Et ne corporeis addicat sensibus omne

Quod uult, aut quod agit, ne praeferat utile iusto,

Spemque in me omnem statuatur, nunquam peritura

Quae dederō * sunt, eternum mea dona manebunt * longoq;

Hec igitur spondente deo, quis fortis, & acer,

die mea

Virtutisque capax breue quidq; perennibus in se

dona mas

Prætulit? uel quis sapiens potiora putarit

nebunt.

Gaudia membrorum, quam uiuæ præmia mentis?

Nonne hominē ac pecudem distantia separat una?

Quæ bona quadrupedū ante oculos sita sunt, ego cō

Spero, quæ extra aciem longū seruatur in æuū (trā

Nam si tota mihi cum corpore uita peribit,

Nec poterit superesse meum post funera quicquā,

Quis mihi regnator cœli? quis conditor orbis?

Quis deus? aut quæ iam merito metuenda potestas?

Ibo per impuros feruente libidine luxus,

Incestabo thoros, sacrum calcabo pudorem,

Inficiabor habens aliquod sine teste propinqui

Depositum, tennes audus spoliabo clientes,

Longæuam perimam magico cantamine matrem.

Tardat anus dominum dilata morte secundum.

Nec formido malum, falluntur publica iura.

Lex armata sedet, sed nescit crimen opertum,

Aut si res pateat, iudex corrumpitur auro.

Rara reos iusta percellit pœna securi.

Sed quid ego hæc meditor? reuocat deus ecce secura

Maiestate minax, negat interitura meorum

49 A V. PR. CONTRA SYMMACHVM

Per mortem monumenta operum, non occidit, inquit
Interior qui spirat homo, luet ille perenne
Supplicium, quod subiectos male rexerit artus.

Nec mihi difficile est liquidam circumdare flāmis
Naturam, quamuis perflabilis illa feratur
More Noti, capiam tamen, & tormenta adhibebo,
Ipse incorporeus, ac spirituum sator unus.

Quin & corporibus parilis consortia poenæ
Decernam, possum quoniam renouare fauillas
Antiquam in faciem, nec desperanda potestas,
Qui potui formare nouum, reparabo peremptum.

Non desunt exempla meæ uirtutis, in ipsis
Seminibus natura docet reuiuiscere cuncta
Post obitum, siccantur enim pereunte uigore
Quo uixere prius, tunc sicca & mortua salcis,
Aut foueis mandata, latent, & more sepulchri
Obruta, de tumulis rediuiuo germine surgunt.
Nunquid nosse potes, uel coniectare, quis istud
Tam sollers opifex struat? aut quæ uis agat intus?

* Ne uos ô miseri Physicorum dogmata fallant.

E n ego gignendi dominus, ac restituendi
Quod perijt, fluxitq; potens, siccissima quæque
In ueteres formas, aut flore, aut fronde reduco.
Idque ipsum quandoq; homini facturum, inani
Surgat ut ex cinere, structuraque pristina constet,
Quæ mihi pro meritis, uel per tormenta rependat
Crimina, uel summæ uirtutis in arce coruscat,
Non peritura dehinc quacunq; in sorte manebit.

I nterea, dum mista uiget substantia in unum,

Sit memor * auctoris proprii, ueneretur, & ore

* Nil

* artificis

- * Artificem sub missa suum. Non condidit alter
Halantis animæ figmentum, & corporis alter,
Nec bona præsentis uitæ numerosa gubernant
Numina, non alius segetes, & spicae sarra
Suppeditat deus, haud alius dat musta racemis,
Purpureumque graui fundit de palmite succum.
- I pse ego sum, uirides oleas pinguescere baccis
Qui facio, Graia quas Pallade fingitis ortas,
Et qui Lucinas tribuo nascentibus horas.
Duplex lege mea per mutua fœdera sexus
Gignere amat sobolē, generisq; propagine gaudet,
Quem uos lasciuiis uiolatis amoribus ignem,
Et stupra uestra de æ Veneris prætextitis umbra.
Vnus ego elementa rego, nec mole laboris
Vt miser, infirmusue aliquis, fragilisue fatigor.
Lux immensa mihi est, nec morte resolubilis ætas,
Sensibus & uestris haud intellecta uetustas.
Inde ministerijs ad tot moderamina mundi
Non egeo, nec participes, sociosque requiro.
- Porrò autem angelicas legiones, quas mea fecit
Dextera nosse meum est, & quæ natura creatis
Subsistat, qualesque mihi seruentur ad usus.
Tu me præterito, meditaris numina mille,
Quæ similes parère meis uirtutibus, ut me
Per uarias partes minuas, cui nulla recidi
Pars, aut forma potest, quia sum substantia simplex,
Nec pars esse queo. Solis diuisio rebus
Compositis, factisque subest: me nemo creauit,
Vt scindi ualeam, cunctorum conditor unus.
Crede, quod ex nihilo formaui, pars mea non est.

Quare age mortalis, soli mihi construe templum,
 Meq; unum uenerare deum, cementare mitto,
 Et quæ saxa Paros secat, & quæ Punica rupes,
 Quæ uiridis Lacedæmon habet, maculosaq; Synna,
 Natiuum nemo scopuli mihi dedicet ostrum.

Templum mentis amo, non marmoris, aurea in illo
 Fundamenta manent fidei, structura niuali
 Consurgit pietate nitens, tegit ardua culmen
 Iustitia, interitus spargit sola picta rubenti
 Flore pudicitie pudor almus, & atria seruat.

Hæc dom⁹ apta mihi est, hæc me pulcherrima sedes
 Accipit, æterno, cœlestiq; hospite digna,
 Nec nouus hic locus est, fluxit mea gloria in artus,
 Vt lux uera dei, deus illustrauit alumnam
 Materiem, corpusq; parens habitabile fecit
 Ipse sibi, placito ut posset requiescere templo.

Condideram perfectum hominem, spectare superna
 Mandaram, totis conuersum sensibus in me
 Recto habitu, celsoque situ, & sublime tuentem
 Sed despexit humum. seque inclinauit ad orbis
 Diuitias, pepulitque meum de pectore numen.
 Restituendus erat mihi met, submissus in illum
 Spiritus ipse meus descendit, & ædita limo
 Viscera, diuinis uirtutibus informauit.
 Iamq; hominē adsumptū summus deus in deitatē
 Transtulit, ac nostro docuit recalescere cultu.

Scire uelim præcepta patris, quibus auribus hæc tu
 Accipias, Italæ censor doctissime gentis.
 An æterum tantummodo rem ratione relictâ
 Eligis, & dici id patitur sapientis acumen.

Ingeniumque uiri? potior mihi pristinus est mos,
 Quàm uia iustitiæ, pietas quàm prodita cælo,
 Quamque fides ueri, rectæ quam regula sectæ.

SYMMACHVS.

SVscuiq; mos, & suus cuiq; ritus est. Iam si longæ ætatis auctoritatem religionibus faciât, seruanda est tot seculis fides, & sequendi sunt nobis parentes qui feliciter sequuti sunt suos. *sui cui
q; ius est.

PRVDENTIVS

SI quicquid rudibus mundi nascentis in annis
 Mos habuit, sancte colere, ac seruare necesse est,
 Omne reuoluamus sua per uestigia seclum
 Vsq; ad principium, placeat damnare gradatim
 Quicquid posterius successor repperit usus.
 Orbe nouo, nulli subigebant arua coloni,
 Quid sibi tartara uolūt? quid cura superflua rasti
 Ilignis melius saturatur glandibus aluus.
Primi homines cuneis scindebant fissile lignum
 Decoquat in massam feruens strictura secures
 Rursus, & ad proprium restillet uenam metallum.
 Induias cæse pecudes, & frigida paruas
 Præbebat spelunca domos, redeamus ad antra,
 Pellibus insutis, hirtos sumamus amictus,
 Immanes quondam populi feritate subacta
 Edomiti, iam triste fremant, iterumq; ferinos
 In mores redeant, atq; ad sua prisca recurrant.
 Præcipitet Scythica iuuenis pietate, uictum
 Votiuo de ponte patrem, sic mos fuit olim.
 Cædibus infantum fument Saturnia sacra,
 Flebilibusque truces resonent uagitibus aræ.

Ipsa casus fragili texat gens Romula culmo,
 Sic tradunt habitasse Remum, regalia fœno
 Fulcra supersternant, aut pelle Libystidis urse
 Compositam chlamydem uillosam corpore gestent:
 Talia Trincarius ductor, uel Thuscus habebat.
 Roma antiqua sibi non constat, uersa per æuū,
 Et uirtutibus sacris, ornatu, legibus, armis,
 Multa colit, quæ non coluit sub rege Quirino,
 Instituit quædam melius, nonnulla refugit,
 Et morem uariare suum non destitit, & quæ
 Prædem condiderat iura, in contraria uertit.

Quid mihi turitus solitos Romane Senator
 Obiectas? quum scita patrum, populique frequenter
 * Instabilis placiti sententia flexa nouarit:
 Nunc etiam quoties solitis decedere prodest,
 Præteritosq; habitus cultu damnare recenti.
 Gaudemus compertum aliquid tandemque reiectū
 Quod latuit, tardis semper processibus aucta
 Crescit uita hominis, & longo proficit usu.
 Sic æui mortalis habet se mobilis ordo,
 Sic uariat natura uices, infantia repit,
 Infirmus titubat pueri gressusque, animusque,
 Sanguine præcalido feruet nervosa iuuenta,
 Mox stabilita uenit maturi roboris ætas.
 Vltima consilij melior, sed uiribus ægra,
 Corpore succumbit, mentem purgata senectus.
 His genus humanum per dissona tempora fluxit
 Curriculum æuū mutabile, sic hebes inter
 Primitias, mersumque solo titubauit, & instat
 Quadrupedis, pueri lactantia uiscera traxit.

* instabilis

Mox tenerum docili ingenio, iamq; artibus aptum
 Noscendis, uariarum nouitate politum est,
 Inde tumens uitij, calidos adoleuit in annos,
 Donec decocto solidaret robore uires.

Tempus adest, ut iam sapiat diuina, serenæ
 Mentis consilio, uiuacius abdita sollers
 Querere, & æternæ tandem inuigilare saluti.

Quamquam si * tantū studium est, & cura uetusti
 Moris, & à prisco placet haud discedere ritu,
 Extat in antiquis exemplum nobile libris,

* tantus
 amor est

Iam tunc diluuij sub tempore, uel prius uni
 Inseruisse deo gentem, quæ prima recentes
 Incoluit terras, uacuoq; habitauit in orbe.

Vnde genus ducit nostræ porrecta propago
 Stirpis, & indigenæ pietatis iura reformat.

Sed quia Romanis loquimur de cultibus, ipsum
 Sanguinis Hæcorei populum, probo tempore lōgo
 Non multos coluisse deos, rarisq; sacellis
 Contentum, paucas posuisse in collibus aras.

Innumeros post deinde deos uirtute subactis
 Urbibus, ex claris peperit sibi Roma triumphis,
 Inter fumantes templorum armata ruinas
 Dextra uictoris, simulachra hostilia cepit

Et captiua domum uenerans ceu numina uexit.

Hoc signum rapuit bimaris de strage Corinthi,
 Illud ab incensis in prædam sumpsit Athenis,
 Quasdam uicta dedit capitis Cleopatra canini
 Effigies, quasdam domitis Ammonis harenis
 Syrtica cornutas facies habuere trophæa.

Roma triumphantis quoties ducis inclita curram

A. PR. CONTRA SYMMACHVM 515

Plausibus excepit, toties altaria diuum
Addidit, & spolijs sibimet noua numina fecit.
Numina, quæ patrijs cum mœnibus eruta nullum
Præsidium potuere suis afferre sacellis.

Cernis ut antiqui semper uestigia moris
Gressibus incertis uarie titubasse probentur?
Asciscendo deos maioribus incompetos?
Seq; peregrina subrelligione dicasse?
Necritus seruasse suos? quodcunq; sacrorum est
Exulat, æternumq; inimicam uenit in urbem.
Frustra igitur solitis praua obseruatio inheres.
Non est mos patrius quæ diligis, improba, non est.

At sollers orator ait: fataliter urbem
Sortitam, quo nam Genio proprium exigit æuum.
Cunctis nam populis, seu mœnibus inditur inquit,
Aut fatum, aut Genius, nostrarum more animarum,
Quæ sub disparili subeunt noua corpora sorte.

SYMMACHVS.

Varios custodes vrribus mēs diuina distribuit
Vt animæ nascentibus, ita populis fatales
Genii diuiduntur.

PRUDENTIVS.

Iam primum qui sit Genius, uel qui status illi
Cōpetat, ignoro, et qd possit, & unde oriatur
Spiritus isformis, sine corpore, formaue, an ulla
Sit species, & quid sapiat, quæ munera curet.
Contra, animas hominum uenīs uitalibus intus
Sic interfusas intelligo, sanguis ut ex his
Accipiat, motumq; leuem tenerumq; uaporem.
Vnde pererratis uegetet præcordia membris,

Frigida succendat, riget arida, durare laxet.

Sic hominis uitam sibi temperat, atq; gubernat

Viuida mens, quam tu ficto componere tentas

* Membrorū Genio, qui nusquā est, nec fuit unquā * *Minora*

Quin & corporibus uersat mens uiua regendis

Summum consilium fida ut tutacula nudis,

Inualidisq; paret, metuenda pericula uitet.

Vtile prospiciat, uarias agitetur ad artes.

* Consulte cui se domino submittat, & orbis

* *Consue*

Quem putat autorem, quæ rerū summa sequatur, let &

At tuus hic urbis Genius, discas uolo, quando

Cœpit adhuc parua primum se infundere Romæ.

Fluxit ab uberibus nemorosa in ualle lupinis,

Infantesq; aluit dum nascitur ipse gemellos

An cum uulturibus uolitans ignota per auras

Vmbra, repentinam traxit de nube figuram

Culminibus summis sedet, an penetralia seruans,

Instituit mores, & iura forensia condit?

An castrorum etiam fossis interuenit? acres

Cogit ad arma uiros, lituis ciet, urget in hostem?

Quæ quis non uideat sapientum digna cachinno?

Fingamus tamen esse aliquam, quæ talia curet

Vmbra siue animam, per quam res publica fatum

Hauscrit, & calidis animetur tota medullis:

Cur non hæc eadem de religione colenda

Consultat? cur non prospectat libera cœlum?

Cur sibi præscriptum non commutabile fatum

Vt captiua putat, genesis cur uincula fingit?

* Cur iam nolle licet, quod tunc uoluisse licebat, * *Cui*

Errorisq; abelere suos, ac flectere sensus?

A. PR. CONTRA SYMMACHVM 517

Sic septingentis errauit circiter annis,
Lubricaq; & semper dubitans, quæ forma placeret
Imperij, & quæ regnandi foret æqua potestas.
Regius exortam iam tunc habuit status urbem,
Non sine grandæuis curarum in parte locatis,
Mox procures de stirpe senum tractasse uidemus
Clauum consilij, plebeias inde cateruas
Collatas patribus mistim ditionibus æquis,
Imperitasse diu, belloq; & pace regendis.
Consule nobilitas uiguit, plebs fisa Tribuno est.
Difficet hic subito status, & bisquina creantur
Summorum procerum fastigia, quos duodeni
Circumstant fasces, simul & sua queng; securis.
Rursus se geminis reddit ductoribus, omnis
Publicares, & consulibus dat condere fastos.
Vltima sanguineus turbauit secla triumphum.
F [luetibus his olim, Fatum, Geniusue, animusue
Publicus errauit, tandem deprendere rectum
Doctus iter, caput Augustum diademate cinxit,
Appellans patrem patriæ, populi atq; Senatus
Rectorem, qui militiæ sit ductor, & idem
Dictator, Censorq; bonus, morumq; magister,
Tator opum uindex scelerum, largitor honorum.
Q uod si tot rerum gradibus toties uariatis
Consilij, ægre tandem peruenit ad illud
Quod probet, ac sancto reuerentia publica seruet
Fœdere, quid dubitat diuina agnoscere iura,
Ignorata prius sibimet, tandemq; relecta?
Gratemur, iam non dubitat, nam subdita Christo
Seruit Roma deo, cultus exosa priores,

Romam, dico uiros, quos mentem credimus urbis
Non Genium, cuius frustra simulatur imago,
Quamquam cur Geniū Romæ mihi fingitis unum?
Quum portis, domibus, thermis, stabulis soleatis
Adsignare suos Genios? perq; omnia membra
Vrbis perq; locos, Geniorum millia multa
Fingere, ne propria uacet angulus ullus ab umbra,
Restat ut & fatum similis dementia cunctis
Aedibus imponat, paries, ut quisq; sub astro
Fundatus, structusq; suo, qua sorte maneret,
Quando autem rueret, primis acceperit horis,
Adscribunt saxis, Lachesis male fortia fila,
Tectorumq; trabes, usis pendere rotatis
Credunt, atque ipsis tribuunt decreta tigillis.
Ceu distet, cuius stellæ sit fraxinus ortu
Eruta, quæ summum conscenderet ardua culmen.
D enique nulla hominum res est, nulla actio mundi,
Cui non fatalem memorent incumbere sortem.
Quæ quia constituunt, dicant cur condita sit lex
Bis sex in tabulis, aut cur rubrica minetur,
Quæ prohibet peccare reos, quos ferrea fata
Cogunt ad facinus, & ineuitabile mergunt,
Quin & uelle adigunt, prauum insinuantia uotum
Ne liceat miseris uetitum committere nolle.
C edite si pudor est, gladiumq; retundite uestrum,
Aspera nil meritos pœnis plectentia iura,
Antrum carcereum dissoluite, corpora sub quo
Agminis innocui fato peccante tenetis.
Nemo nocens, si fata regunt, quod niuitur, ac fit,
Immo nocens, quicumq; uolens, quod nō licet, audet

A. P. CONTRA SYMMACHVM 519

* per am
plum
* Ingeniū

Alterutrum quia uelle suum est, nec fatare aut
Imponunt homini, sed sit reus ipse * suo pte
* Arbitrio, placitūq; nefas, & facta rependit
Impia supplicij, merito non sorte peremptus.
Quisq; putat fato esse locum, sciat omnipotentem
Esse deum, nulli uetitum fatalibus astris,
Nec præscripto aliquo pellit pia uota matheſis.
Spirat enim maiora animus, seq; altius effert
Syderibus, transitq; uias, & nubila fati,
Et momenta premit pedibus, quæcūq; putantur
* Fingere
Huc ades omne hominū genus, huc cōcurrite et urbes
Lux immensa uocat, factorem noscite uestrum,
Libera se ceta patet, nil sunt fatalia, uel si
Sunt aliqua, opposito uaneſcunt irrita Christo.

SYMMACHVS.

Accedit utilitas, quæ maxime homini deos
adserit. Nam quū ratio omnis in operto sit
vnde rectius quam de memoria, atq; docu
mentis rerum secundarū, cognitio venit numinū?

PRVDENTIVS.

Sed multi duxere dei per prospera Romam,
Quos colit ob meritū magis donata triumphis.
Ergo age bellatrix, quæ uis subiecerit ade
Europam, Lybiamq; tibi, dic nomina diuū?
Iuppiter ut Creta domineris, Pallas ut Argis,
Cynthus ut Delphis, tribuerunt omne dextro.
Iſis Nilicolas, Rhodios * Venus alma reliquit.
Venatrix Ephesum uirgo, Mars dedit Hebrum.
Destituit Thebas Bomius, conceſſit & ipsa

* Cythes
raa

Iuno suos Phrygijs seruire nepotibus Aphros,
 Et quam subiectis dominam dea gentibus esse
 Si qua fata sinant, iam tum tenditq; fouetq;
 Iussit Romuleis addictam uiuere frenis.

Perfidia ne de iam indigenum cecidere tot urbes?

Destruetq; iacent ipsis prodentibus aræ

○ pietas, o sancta fides, traduxit alumnos

Maiestas infida locos, et creditur istis

Numinibus, quæ transfugio meruere sacratis

An uoluit seruare suos, luctataq; multum

Religio, infestus tentauit pellere turmas

Romanis obuisa globis, sed fortior illam

Virtus luctifico camporum in puluere fregit

Immo ita est, armis et uiribus indiga ueri.

Victa superstitio est, et inanem gloria fugit.

Sed nec difficilis fuit, aut satis ardua genti

Lata ad procinctus uictoria frangere inertes,

Molliaq; omnigenum colla inclinare deorum.

Nunc cum Dictæis bellum Corybantibus asper

Samnitis, Marsusq; leui sudore gerebat.

Tum * Mastigophoris, oleoq; et gymnadis arte

Vinctis pugilibus, miles pugnabat Etruscus,

Nec petaso insignis poterat Lacedæmone capta

Mercurius seruare suas de clade palaestras.

Appenninicolam peditem, Cybeleius hostis

Congressu excipiens Asiam, defendere et Idam

Qui potuit, cogente acies in prælia Gallos

Idalias nisi forte rosas, laurum cytharædi

Vatis, Syluicolæ calamos, arcumq; puellæ

Dedere seruitio, calcataq; sacra domare

* mastigophoris

Difficilis operis fuit, immensiq; laboris.

Fluctibus Aftiacis signum symphonia belli
Aegypto dederat, clangebat buccina contra.

* Instar
erant

* Institerant tenuis cymbæ, fragilisq; fasci.

Inter turritas Memphitica rostra liburnas

Nil potuit Serapis deus, & latrator Anubis,

S tirpis Iuleæ ductor, exercitus ardens

* algidus

Præualuit gelido quem miserat * Alcides axe,

axis

Non armata Venus, non tunc chypeata Minerva

* uexere

* Venere auxilio, non diuum degener ordo,

auxilium

Et patria extorris, Romanis adfuit armis,

Victus & ipse prius, inimica nec agmina iuuat,

Si tamen antiquum norat retinere dolorem.

S ed dicis legisse deos, ubi sanctior usus

Templorum cultu celebris sine fine maneret.

Aeneadumq; ultro uictricia signa uirorum

Regis amore Numæ nullo cogente secutos.

N um Diomedis item tentoria, & aeris Vlyxi

Castra, uolens Pallas cæsis custodibus ultro

* ut

Legit * ubi humenti sudaret mœsta sigillo?

Aut quoties ductor Macedum fortissimus altos

* ab Indis

Templorum cineres uictis cumulauit * Amyclis,

Optarunt prædis domini se numina capta

Misceri, Aßyriæq; uehi Babylonis ad arcem?

Non fero Romanum nomen, sudataq; bella,

Et titulos tanto quæsitos sanguine carpi.

D etrahitis inuictis legionibus, & sua Romæ

Præmia diminuit, qui quicquid fortiter actum est

Adscribit Veneri, palmam uictoribus aufert.

F rustra igitur currus summo miramur in arcu

Quadrjugos, stantesq; duces in curribus altis
 Fabricios, Curios, hinc Drusos, inde Camillos.
 Sub pedibusq; ducum captiuos poplite flexo
 Ad iuga depressos, manibusq; in terga retortis,
 Et suspensa graui telorum fragmina trunco:
 Si Brennū, Antiochū, Persen, Pyrrhū, Mythridatē,
 Flora, Matuta, Ceres, & Laurentina subegit.

His tamen auspiciis successus dextra dederunt
 Omnia letificos, & felix adfuit ales.
 Quid sibi uult uirtus? quid gloria? si Coruinum
 Coruus Apollineus penna, uel gutture iuuit?
 Sed tamen hic coruus cur defuit exitiali
 Forte die, infaustas tegerent quum funera Cannas?
 Oppeteretq; super congesta cadauera Consul?

Cur Cremeræ in campis, cornice uel oscine parta,
 Nemo de iam monuit perituros Marte sinistro
 Tercentum Fabios uix stirpe superstiti in uno?
 Nullane tristificis Tritonia noctua Carris
 Aduolitans, præsto esse deam prænuntia Crasso
 Prodidit? aut Paphiam niueæ uexere columbæ?
 Cuius inauratum tremere gens Persica Lembum.

Sed uideo quæ te moueant exempla uetustæ
 Virtutis, dices domitum terraq; mariq;
 Orbem, res lætas, & prospera quæq; retexis,
 Mille triumphorum memoras ex ordine pompas,
 Ductaq; per mediam spoliolum fercula Romam.

Vis dicam quæ causa tuos Romane labores
 In tantum extulerit? quæ gloria fortibus aucta
 Sic * cluat, impositis ut mundum frenet habenis?
 Discordes linguis populos, & dissona cultu

*ualet

533 A. PR. CONTRA SYMMACHVM

Regna uolens sociare deus, subiungier uni
Imperio, quicquid tractabile moribus esset,
Concordiꝫ; iugo retinacula mollia ferre
Constituit, quo corda hominum coniuncta teneret
Religionis amor, nec enim fit copula Christo
Digna, nisi implicitas societ mens unica gentes.
Sola deum nouit concordia, sola benignum
Rite colit tranquilla patrem, placidissimus illum

* *Seminis* * Fœderis humani consensus prosperat orbi.

Seditione fugat, seuis exasperat armis,
Munere pacis alit, retinet pietate quieta.
Omnibus in terris, quas continet occidualis
Oceanus, roseoꝫ; aurora inluminat ortu,
Miscebat Bellona furens mortalia cuncta,
Armaratꝫ; feras in uulnera mutua dextras.

Hanc frenaturus rabiem deus, undiꝫ; gentes
Inclinare caput docuit, sub legibus hisdem,
Romanosꝫ; omnes fieri, quos Rhenus, & Ister,
Quos Tagus aurifluus, quos magnus inñdat Hibes
Corniger Hesperidũ quos interlabitur, et quos (rus
Ganges alit, tepidiꝫ; lauant septem ostia Nili.
Ius fecit commune pares, & nomine eodem
Nexuit, & domitos fraterna in uincla redegit.

Viuitur omnigenis in partibus, haud secus ac si
Ciues congenitos concludat mœnibus unis
Vrbs patria, atꝫ; omnes lare conciliemur auito.
Distantes regione plagæ, diuisaꝫ; ponto
Littora, conueniunt nunc per uadimonia ad unum,
Et commune forum, nunc per commertia, & artes
Ad cœtum celebrem, nunc per genialia fulcra

Extremi ad ius connubij, nam sanguine misto
 Texitur alternis ex gentibus una propago.
 Hoc actum est tantis successibus, atq; triumphis
 Romani imperij, Christo iam tunc uenienti.
 Crede parata uia est, quam dudum publicanostra
 Pacis amicitia struxit moderamine Romæ.
 Nam locus esse deo, quis posset in orbe feroci,
 Pectoribusq; hominum discordibus, & sua iura
 Dissimili ratione tuentibus, ut fuit olim?
 Sic incompósitos humano in pectore sensus,
 Disiunctasq; animi turbato fœdere partes,
 Nec liquida inuisit sapientia, nec deus intrat.
 At si mentis apex regnandi iure potitus,
 Pugnacis stomachi pulsus, fibrasq; rebelles
 Frenet, & omne iecur ratione coërceat una,
 Fit stabilis uitæ status, & sententia certa
 Haurit corde deum, domino & subiungitur uni.
 En ades omnipotens, concordibus influe terris,
 Iam mundus te Christe capit, quem congrege nexu
 Pax, & Roma tenent, capita hæc & culmina rerū
 Esse iubes, nec Roma tibi sine pace probatur.
 Et pax ut placeat, facit excellentia Romæ,
 Quæ motus uarios simul & ditione coërceat,
 Et terrore premit, nec enim spoliata prioris
 Robore uirtutis senuit, nec secula sensit,
 Nec tremulis, quū bella uocant, capit arma lacertis
 Nec tam degeneri uenerandis supplicat ore
 Principibus, quàm uult prænobilis ille Senator,
 Orandi arte potens, & callida fingere doctus,
 Mentitumq; grauis personæ inducere pondus.

555 A. PR. CONTRA SYMMACHVM
Vt Tragicus cantor ligno tegit ossa cauato,
Grande aliquod cuius per hiatum crimen anhelet.
SYMMACHVS:

Romam nunc putemus adfistere atq; his vos
biscū agere sermonibus: Optimī principes,
patres patriæ, reuereminī annos meos, in
quos me pius ritus adduxit. Vtar ceremonijs auis-
tis, neque enim pœnitet: viuā more meo, quia libera
sum. Hic cult⁹ in leges meas orbē redegit, hæc sacra
Annibalē a mœnib⁹, a capitolio Senonas repulerūt.

PRVDENTIVS.

Suocem simulare licet, nempe aptior ista
Vox Romæ est, quā nūc eius sub nomine promā
Quæ quia turpe putat tēplorū flere repulsam,
Accidatq; in dubijs pro se pugnasse periclis
Dicere seq; grauem senio inclinante fateri,
Ductores complexa suos, sic leta profatur:
O clari saluete duces, generosa propago
Principis inuicti, sub quo senium omne renascens
Deposui, uidiq; meam flauescere rursus
Canitiem, nam quum mortalia cuncta uetustas
Imminuat, mihi longa dies aliud parit æuum,
Quæ uiuendo diu didici contemnere finem.
Nunc nunc iusta meis reuerentia competit annis.
Nunc merito dicor uenerabilis, & caput orbis,
Quum galeam sub fronde oleæ, cristasq; rubentes
Concutio, uiridi uelans fera cingula ferto,
Atq; armata deum sine crimine cædis adoro.
Crimen enim piget, heu crimen persuaserat atrox
Iuppiter, ut sacro iustorum sanguine tincta

Assuetum bellis scelerarem funere ferrum.
 Illius instinctu, primus Nero matre perempta
 Sanguinem apostolicum bibit, ac me strage piorum
 Polluit, & proprium facinus mihi saeuus inussit.
 Post hunc & Decius, iugulis bacchatus apertis
 Insanam paut rabiem, mox * hæc sitis arsit *
 Multorum similis, per uulnera tristia flagrans,
 Extrahere insignes animas, ac ludere pœnis,
 Vndantesq; meum in gremium diffundere mortes,
 Et sub iure fori non noxia colla secare.

- H** ac me labe ream modo tempora uestra piarunt,
 Viuo pie uobis autoribus, impia pridem
 Arte Iouis fateor, quid enim non ille cruentum
 Tradidit? aut quid mite sibi, placidumue poposcit?
 Qui dum præmetuit cultus inolescere Christi,
 Sæuiit, ac miserum fœdauit sanguine seclum.
- E** t sunt, qui uobis bella exprobrare sinistra
 Non dubitent, postquam templorū spreuimus aras,
 Affirmentq; Libyn collinæ à cardine portæ
 Annibalem Iouis imperio, Martisq; repulsum.
 Victores Senonas Capitoli ex arce fugatos,
 Quum super excelso pugnarent numina saxo.
- Q** ui mihi præteritam cladem, ueteresq; dolores
 Inculcant iterum, uideant me tempore uestro
 Iam nil tale pati, nullus mea barbarus hostis
 Cuspide claustra quatit, non armis, ueste, comisq;
 Ignotus, capta passim uagus errat in urbe,
 Transalpina meam rapiens in uincula pubem.
- T** entauit Geticus nuper delere tyrannus
 Italiam, patrio ueniens iuratus ab Istro

Has arces æquare solo, tecta aurea flammis
 Soluere, mastrugis proceres uestire togatos.
 Iamq; ruens, Venetos turmis protriuerat agros,
 Et Ligurum uastarat opes, & amœna profundi
 Rura Padî, Thuscumq; solū uicto anme premebat:
 Depulit hos nimbos equitum non peruigil anser,
 Proditor occulti tenebrosa nocte pericli,
 Sed uis cruda uirum, perfractaq; congre dientum
 Pectora, nec trepidans animus subcumbere leto
 Pro patria, & pulebrâ per uulnera quæ erere laudē.
 Nunquid & ille dies Ioue contulit auspice tantum
 Virtutis pretium; dux agminis, imperijq;
 Christipotens nobis iuuenis fuit, & comes eius,
 Atq; parens Stilico, deus unus Christus utriq;
 Huius adoratis altaribus, & cruce fronti
 Inscripta, cecinere tubæ, prima hasta draconis
 Præcurrit, quæ Christi apicem sublimior offert.
 Illic terdenis gens exitiabilis annis
 Pannoniæ poenas tandem deleta pependit.
 Corpora famosis olim ditata rapinis
 In eumulos congesta iacent, mirabere seris
 Posteritas seclis inhumata cadauera late,
 Quæ Pollentinos texerunt ossibus agros.
 Si potui manibus Gallorum excisa leuare
 De cinerum squalore caput, & redeunte Camillo
 Signa renitendi fumans si fronte recepi,
 Si potui miseris fertis redimire ruinas,
 Et male pendentes lauro præcingere turres,
 Quo te suscipiam gremio fortissime princeps?
 Quos spargam flores? quibus insertabo coronis

Atria? quæ festis suspendam pallia portis?
Immunis tanti belli, ac te stante sub armis
Libera, & auretenus Geticos experta tumultus.
Scande triumphalem curram, spolijsq; receptis
Huc Christo comitante ueni, data uincula demam
Captiuis gregibus, manicas deponite longo
Tritas seruitio matrum, iuuenumq; cateruæ.
Dediscat seruire senex laris exul auiti,
Disceat & ad patrium limen genitrice reuersa
Ingenuum se nosse puer, timor omnis abesto.
Vicinus, exultare libet, quid tale repulso
Pœnorum quondam duce contigit: ille petita
Postquàm pertulerat tremefacta repagula portæ,
Baianis resolutus aquis durissima luxu
Robora destituit, ferrumq; libidine fregit.
At noster Stilico congressum comminus ipsa
Ex acie ferrata uirum dare terga coëgit.
Hic Christus nobis deus adfuit, & mera uirtus,
Illic lasciuum Campania fertilis hostem
Deliciæ uicere tuæ, non Iuppiter acrem
Protexit Fabium, sed uicit amœna Tarentus,
Quæ dedit illecebris domitum calcare tyrannum.
His ego pro meritis quæ præmia dignare pendam
Non habeo, membra statuis effingere uile est.
Virtutem nil uile decet, nam uile, quod etas
Eripit, æra cadunt, aut fuluum defluit aurum,
Aut candor perit argenti, si defuit usus,
Et fuscata situ corrumpit uena colorem.
Viua tibi princeps debetur gloria, uiuum
Virtutis præcium, decus immortale sequuto,

539 A. PR. CONTRA SYMMACHVM

Regnator mundi Christo sociabere in æuum,
 Quo ductore meum trahis ad cœlestia regnum,
 N il te permoueat magni uox Rhetoris oro,
 Qui sub legati specie, sacra mortua plorans,
 Ingenij telis, & fandi uiribus audet
 Heu nostram tentare fidem, nec te uidet, ac me
 Deuotos Augustæ deo, cui sordida templa
 Clausimus, & madidas sanie deiecimus aras.
 Vnus nostra regat, seruetq; palatia Christus.
 Ne quis Romuleas dæmon iam nouerit arces,
 Sed soli pacis domino mea seruiat aula.
 S ic affata pios Roma exorauit alumnos,
 Spernere Legatum non admittenda petentem,
 Legatum Iouis ex adytis ab Auruspice missum,
 At non à patria patriæ, nam gloria Christus.
 Persistit tamen affirmans iter esse uiandi
 Multifidum, uariumq; deus cum queritur unus,
 Hinc alios, ast inde alios properare seorsim.
 Quemq; per anfractus proprios, sed compita eodẽ
 Fine coarctari, simul & concurrere in unum,
 Quin etiam cœlum, atq; solum, uentos, mare, nubes
 Omnibus in commune dari, uel qui colimus te
 Christe, uel extalitant sculptis qui tabida saxis.

SYMMACHVS.

A Equum est, quicquid omnes colunt, vnum
 putari. Eadem spectamus astra, commune
 cœlum est, idẽ nos mundus inuoluit. Quid
 inter est qua quisque prudentia verũ requirat? vno
 itinere nõ potest perueniri ad tam grande secretũ.

NOn nego commune cunctis uiuentibus ipsum
Aëriis, astrorum, pelagi, telluris, & imbris.
Immo etiam iniustusq; pariter, iustusq; sub uno
Axe habitant, unas capit impius, & pius auras.
Castus, & incestus, meretrix, & nupta, nec alter
Ore sacerdotis, quam Mirmillonis anhelat
Spiritus, aërio uitam qui temperat haustu.
Nubes uerna pluit zephyro impellente, sed aequae
Furis, & innocui fecundat rura coloni.
Gurgitis aestiui sic pura fluentia uiator,
Vt latro fessus adit, sic pyratís mare seruit
Vt mercatori, nec fluctus secius hosti
Obsequitur, quam cum dominæ fert trāstra carinæ
Ergo capax utriusque rei natura creandis
Se præbet populis, nec habet discernere dispar
Viuentum meritum, quosq; tantum pascere iussa est.
Seruit enim mundus, nō iudicat, hoc si sibi summus
Naturæ dominus præscripta in tempora seruat.
Nunc adsunt homini data munera legibus hisdem
Quis concessa semel, fons loquitur, annis inundat,
Veliuolum ratibus mare finditur, influit imber,
Aura uolat tenuis, uegetatur mobilis aër,
Et res naturæ fit publica, promptaq; cunctis,
Dum seruant elementa suum famulantiacursum,
Sic probus, atq; reus capitalis criminis hisdem
Syderibus, facilisq; poli bonitate fruuntur.
Viuerè commune est, sed non commune mereri.
Deniq; Romanus, Dacia, Sarmata, Vandalus, Hunus,
Gctulus, Garamas, Alemanus, Saxo, Galaulas,

Vna omnes gradiūtur humo, cœlū omnibus unū est
 Vnus & Oceanus, nostrum qui continet orbem.
 Addo aliud, nostros potant animalia fontes.
 Ipso rore mihi seges est, quo gramen onagris.
 Sordida sus nostro amne natat, nostra intrat et ipsos
 Aura canes, animatq; leui fera corpora flatu.
 Sed tantum distant Romana, & barbara, quantum
 Quadrupedes bipedi abiunctæ, mutæue loquenti,
 Quantum etiam qui rite dei præcepta sequuntur,
 Cultibus à stolidis, & eorum erroribus absunt.

Non facit ergo pares in religione tenenda
 Aëris & cœli communio, corpora tantum
 Gignit, alit, reparat, recidiuaq; semina seruat.
 Nec refert cuius generis, cuiusue figuræ,
 Aut cuius meriti, modo sint ut corpora terra
 Aedita terrenis quibus est uigor ex elementis.
 Artificis quia patris opus discrimine nullo
 Influit in medium, nec auaro numere currit,
 Ante datū, quàm primus homo sordesceret Adam.
 Nec uitio utentum restrictum deficit, aut se
 Subtrahit indignis, nec fœda, & turpia uitat.
 Haud aliter solis radius, quum lumnat omnes
 Diffuso splendore locos, ferit aurea tecta,
 Sed ferit & nigro sordentia culmina fumo.
 Intrat marmoribus Capitolia clara, sed intrat
 Carceris & rimas, & tetra foramina clausi
 Stercoris, & spurcam redolent in fornice cellam.
 Sed non illus erunt obscura ergastula, quod sunt
 Regia gemmato laquearia fulua metallo.
 Nempe magis non illud erunt, qui numen in urnis

Quærent, ac tumulis, & laruas sanguine placant,
Quot sunt qui summum cœli dominum uenerantur,
Iustitiamq; litant, & templum pectoris ornant
Secretum sed grande nequit rationis operte
Quæri aliter, quàm si sparsis uia multiplicetur
Tramitibus, & centenos terat orbita calles
Quæsitura deum uariata indage latentem.
Longe aliud uerum est, nam multa ambago uiarum
Anfractus dubios habet, & perplexus errat,
Sola errore caret simplex uia, nescia flecti
In diuerticulum, biuijs nec pluribus anceps.
Non tamen inficior, duplex occurrere nobis
Semper iter geminis mortalia partibus ire,
Quum dubitât, quo nam ferat ignorantia gressum
Alteramultifida est, at simplex altera, & una.
Vna deum sequitur, diuos colit altera plures,
Et tot sunt eius diuortia, quot templorum
Signa, quot aërijs uolitant phantasmata monstros
Aut hos Thyrsigeri rapit ad Dionysia Bacchi,
Illicit aut alios ad Saturnalia festa,
Aut docet occultus quæ sacra Diespiter infans
Inter tinnitus solui sibi poseat abenos.
Iamq; Iupercalæ ferulæ, nudiq; petuntur
Discursus iuuenum, Megalesiis hinc spado diris
Incensus furijs, cæca ad responsa uocatur.
Sunt quadriuijs breuioribus ire parati
Vilia Niliacis uenerantur holuscula in hortis.
Porrum & Cepe deos imponere nubibus aufi,
Alliaq; & Serapim cœli super astra locare.
Isis enim, & Serapis, & grandi Simia cauda,

Et Crocodilus idem, quod Iuno, Lauena, Priapus.
 Hos tu Nile deos colis, & tu Tybris adoras.
 Vna superstitio est, quamuis non concolor error.
 Hinc alia exoritur tenebrosi tecta frutetis
 Semita, quam pecudes, & muta animalia carpunt,
 Quæq; latent syluis, operitur nescia cœli
 Mens hominum, sæuo uiuens captiua tyranno,
 Hæc putat esse deum nullum, nanq; omnia uerti
 Casibus, & nullo sub præside secla rotari.
 Hoc iter haudquaquam magno discrimine distat
 Hisce uis, quas uos teritis, qui numina multa,
 Et portenta deum summum numerosa putatis.
 Simplicis ergo uia dux est deus, ille per unam
 Ire iubet mortale genus, quam dirigit ipse
 Sublimem dextro celsam ad fastigia cliuo.
 Prima uia facies, inculta, subhorrida, tristis,
 Difficilis, sed sine sui pulcherrima, & amplis
 Prædita diuitijs, & abundans luce perenni,
 Et quæ præteritos possit pensare labores.
 Multiplici Dæmon sed adest, qui morte sinister
 Centisidum confundit iter, trahit inde sophistas
 Barbatos, trahit hinc opibus, uel honore potentes,
 Illicit & uolucrum linguis, & aruspice fallit,
 Instigat bacchantis anus, ambage Sibyllæ,
 In magicas artes trahit, inuoluitq; mathesin,
 Omne sollicitat, capit augure, territat extis
 Cernis ut una uia est multis anfractibus errans
 Talem passa ducem, qui non sinat ire salutis
 Ad dominum, sed mortis iter per deuia monstrat?
 Deuia picta bonis breuibus, sed sine sub ipso

Tristitia, & in subditâ præceptis immersa charybdim
Ite procul gentes, consortia nulla uiarum
Sunt uobis cum plebe dei, discedite longe,
Et uestrum penetrare Chaos, quò uos uocat ille
Præuius infernæ per plexa per auia noctis.
At nobis uitæ dominum quærentibus, unum
Lux iter est, & clara dies, & gratia simplex.
Spè sequimur, gradimurq; fide, fruimurq; futuris,
Ad quem non ueniunt præsentis gaudia uitæ,
Nec currunt pariter capta, & capienda uoluptas.

SYMMACHVS.

Quanto commodò ærarij uestri Vestalium vir-
ginum prærogatiua detracta est? Sub largissi-
mis Imperatoribus denegatur, quod parcissia-
mi præstiterunt. Honor solus est, in illo velut sti-
pendio castitatis, ut uitæ earum capiti decus faciūt, ita
insigne ducitur sacerdotij vacare munerib9. Nemo me
putet tueri solam causam religionum. Ex eiusmodi fa-
cinoribus orta sunt cuncta humani generis incommo-
da. Honorauerat lex parētum Vestales virgines, ac mi-
nistros deorum victu modico, iustisq; priuilegijs ste-
tit muneris huius integritas vsq; ad degeneres trape-
zetas, qui ad mercedem viliū baiulorum, sacræ castitatis
salimenta verterunt. Sequuta est hos fames publica, &
spem prouinciarum omnium messis ægradecepit. Nō
sunt hæc vitia terrarum, nihil imputemus Austris, nec
Rubigo segetibus obsuit, nec auena fruges necauit, sa-
cilegio annus exaruit; necesse enim fuit perire omni-
bus, quod religionibus negabatur. Quid tale proau-
pertulerunt, quum religionum ministros honor pu-
blicus pasceret?

VLtima legati defleta dolore querela est,
Palladijs qđ farra focis, uel qđ stipis ipsis
Virginibus, castisq; toris alimenta negetur
Vestales solitis fraudentur sumptibus ignes:
Hinc ait & steriles frugesecere rarius agros,
Et tristem seuire famem, totumq; per orbem
Mortales pallere inopes, ac panis egenos.

Quæ tanta extiterit presenti tempore, tamq;
Inuidiosa fames quæ Triptolemi, Cererisq;
Mouerit ira penu pro uirginis ulciscendo,
Non memini, nec tale aliquid uel fama susurrat.
Audio per Pharios Nilum discurrere campos
More suo, uiridisq; sata stagnare Canopi,
Haud ueniat sicco qui flumine nuntius adfert
Ieiunam squalere siti sub puluere Memphim,
Nec Pelusiacæ limum sudare paludis,
Num fons arcano naturæ tectus operto
Arui? & tenuem uix stillat uena liquorem?
Num refugus nostras odit perstringere ripas
Annis, & exustos cursum deflectit ad Indos?
Num tractu in medio bibulus uorat alueus undam
Fluminis, & subito stagna absorbentur hiatus?
Ne sulcos operire uadis, neue arida possint
Aegypti per plana trahi: glebasq; rigentes
Infusis ad pingue lutum mollire fluentis,
Vnde seges late crinitis fluctuet agris,
Densius & grauidis se uestiat æquor aristis.
Respice num Lybici desistat ruris arator
Frumentis onerare rates? & ad ostia Tybris

Mittere triticeos in pastum plebis acervos?
Numme Leontini sulcator solvere campi
Cesset frugiferas Lylibæo ex littore cymbas?
Nec det uela fretis, Romana nec horrea rumpat
Sardorum congesta uehens granaria classis.
Ergo pyris menfas syluestribus implet arator
Pœnus, & auulsas Siculus depascitur herbas.
Iamq; Remi populo quernas Sardinia glandes
Suppeditat, iam corna cibus lapidosa Quiritum,
Quis uenit esuriens magni ad spectacula circi?
Quæ regio gradibus uacuis ieiunia dira
Sustinet? aut quæ Ianiculo molanota quiescit?
Quantos quæq; ferat fructus prouincia, quamque
Vbere fecundo large fluat orbis opimius
Inditio est annonæ, tuæ quæ publica plebi
Roma datur, tantæq; manus longa ocia pascit.
Sit fortasse aliquis paulò infecundior annus,
Nil mirum, nec in orbe nouo didicere priores,
Perpeßi plerunq; famem, si tabidus aër
Siccauit tenues ardenti sydere nubes.
Nec uernas infundit aquas creberrimus imber
Fruge noua, & uiridis si messis adulta, priusquam
Conceptas tenero solidaret lacte medullas,
Afflatum calido succum contraxit ab Euro,
Ieiunosq; tulit calamos, atq; irrita uota
Agricolæ, sterilis stipularum sylua fefellit.
His (ni fallor) ager uitij corruptus, & ante
Subiacuit quàm Palladium, quàm Vesta, Penates
Sub lare Pergameo seruarent igne reposito,
Quàm Priami genitor conductis mœnia fabris

Extrueret, quàm uirgo suas fundaret Athenas
 Pallas, in his quo nam uestalis origo fauillæ
 Urbibus ut memorant primo de fomite sumpta est,
 Sacraruntq; focos, aut Phryx, aut Graius alumnos
 Antiquis elementa labant erroribus, ac de
 Legiti modiscussa modo plerunq; feruntur
 In casus alios, quàm lex habet, aut iter anni.
 Nunc consumit edax segetem rubigo maligni
 Aëris ex uitio, nunc culpam uere tepenti
 Post zephyros gelidi glacies Aquilonis inurit,
 Ambustumq; caput culmi fuligine tingit.
 Seminis aut teneri turgens dum germinat herba,
 Continuis, nimisq; perit constricta pruinis
 Nec potis est tenuem telluri adfligere fibram.
 Mox adiecta solo glacie sidente superfit,
 Nudaq; subducto radix auellitur aruo
 Ancipites tribuli subeunt, & carduus horrens:
 Hos sicca sitis, hunc ebrius educat humor,
 Temperies effusa minus, uel plus, agit istos
 Terrarum morbos, & mundum uulnerat ægrum.
 Non aliter nostri corruptus corporis usus
 In uitium plerunq; cadit, nec in ordine recto
 Præstat, & excessu moderaminis adficit artus:
 Vnusenim status est mundi, & corporis huius,
 Quod gerimus, natura eadem sustentat utrunq;
 Aedita de nihilo crescunt, nihilumq; futura,
 Aut titubant morbis, aut tempore uicta senescunt.
 Nec natura caret uitio, cui terminus instat.
 Semper crede polus uarijs prouentibus annos
 Texuit, hos multa ditauit fruge fluentes,

Quosdam

Quosdam infelices astris damnauit iniquis,
Spe cassa, & sterili curam frustratus agrestem.
Sed si Vestalis ulciscitur ista puellas
Pestis, ab infido quæ gignitur improbamundo,
Cur non Christicolûm tantum populatur agellos,
Per quos uirginibus uestris stata dona negantur?
Vtimur & ruris reditu, & ratione colendi.
Exercere manum non pœnitet, & lapis illic
Si stetit antiquus, quem cingere sucuerat error
Fasceolis, uel gallinæ pulmone rogare
Frangitur, & nullis uiolatur Terminus extis,
Et quæ fumificas arbor uittata lucernas
Seruabat, cadit ultrici succisa bipenni.
Nec tamen idcirco minor est, aut fructus agelli,
Aut tempestatis clementia læta serenæ,
Temperat aut pluuius qui culta noualia uentus.
Sed nec magno opus est frugi uiuentibus, & quum
Maxima proueniunt, non amplo in gaudia sensu
Soluimur, inq; lucrum studio exultamus auaro.
Nam quibus æternum spes informatur in æuum,
Omne bonum tenue est, quod præsens ingerit ætas
O felix nimium sapiens, & rusticus idem,
Qui terras animumq; colens, impendit utrisq;
Curam peruigilem, quales quos imbuit autor
Christus, & adsumptis dedit hæc præcepta colonis:
Semina quum sulcis committitis, arua cauete
Dura lapillorum in acie, ne decidat illic,
Quod seritur primo quoniam præfertile germen
Luxuriat, succo mox deficiente sub æstu
Syderis igniferi sitiens torretur, & aret.

549 A V. PR. CONTRA SYMMACHVM

Nēue in spinosos incurrant semina uepres:
 Aspera nam segetem surgentem uincula texunt,
 Ac fragiles calamos nodis rubus arctat acutis.
 Et ne iacta uia spargantur in aggere grana,
 Hæc auibus, quia nuda patent, passimq; uorantur,
 Immundisq; iacent fœda ad ludibria coruis.

His deus agricolam confirmat legibus, ille
 Ius coeleste patris non summa intelligit aure.
 Sed simul et cordis segetem disponit, et agri,
 Ne minus interno niteant præcordia cultu,
 Quam cum leta suas ostendant iugera messes.
 Extirpamus enim sentos de pectore uepres,
 Ne uitiosa necent germen uitale flagella,
 Ne frugem, segetemq; animæ spinosa malorum
 Impediat sentis scelerum peccamine crebro,
 Glarea ne tenuis ieiunis siccet harenis
 Marcentem sub corde fidem, ne pectoris æstus
 Flagret, et affectis urat charismata uenis
 Deniq; ne iecoris detrita in parte relinquat
 Vilis cura deum, ne spem qua uescimur intus
 Deferat, obscœnisq; auibus permittat edendum,
 Et proiecta fides hosti sit præda uolucris,
 Talis nostrorum solertia centuplicatos
 Agrorum rediget fructus, quibus acrius instat,
 Nec metuit, ne congestum populetur aceruum
 Gurgulio, uel nigra cauis formica recondat.
 Sunt et uirginibus pulcherrima præmia nostris,
 Et pudor, et sancto tectus uelamine uultus,
 Et priuatus honos, nec nota et publica forma,
 Et rara, tenuesq; epulæ, et mens sobria semper,

- Lexq; pudicitiae uitæ cum fine peracta.
Hinc decies seni rediguntur in horrea fructus,
Horrea nocturno nonnunquam obnoxia furi.
Nam cœlum fur nullus adit, cœlestia nunquam
Fraude resignantur, fraus terris uoluitur imis.
Quæ nunc Vestalis sit uirginitatis honestas,
Discutiam, qua lege regat decus omne pudoris.
Ac primum parue teneris capiuntur in annis,
Ante uoluntatis propriæ quàm libera secta
Laude pudicitiae feruens, & amore decorum,
Iusta maritandi condemnat uincula sexus.
C aptius pudor ingratis addicitur aris,
Nec contempta perit miseris, sed adæpta uoluptas
Corporis intacti, non mens intacta tenetur.
Nec requies datur ulla toris, quibus innuba cœcum
Vulnus, & amissas suspirat fœmina tædas.
T um, quia non totum spes salua interficit ignem,
Nam resides quandoq; faces adolere licebit,
Festaq; decrepitis obtendere flammea canis,
Tempore præscripto membra intemerata requirēs.
Tandem uirgineam fastidit Vesta senectam.
Tum thalamis habilis tumuit uigor, irrita nullus
Fœcundauit amor materno uiscera partu,
Nubit anus ueterana sacro perfuncta labore,
Desertisq; focis, quibus est famulata iuuentus,
Trans ferst emeritas ad fulcra iugalia rugas,
Disceit & in gelido noua nupta tepescere lecto.
I nterea dum torta uagos l gat insula crines,
Fatalesq; adolet prunas in nupta sacerdos,
Fertur per medias ut publica pompa plateas,

551 A V. PR. CONTRA SYMMACHVM

*expecta
bilis

Pilento residens molli seq̃; ore relecto
Imputat attonitæ uirgo *spectabilis urbi,
Inde ad confessum caueæ, pudor almus, & expers
Sanguinis it pietas, hominum uisura cruentos
Congressus, mortesque, & uulnera uendita pastu
Spectatura sacris oculis, sed & illa uerendis
Vittarum insignis phaleris, fruíturque lanistis
O tenerum, mi tēq̃; animum, consurgit ad ictus
Et quoties uictor, ferrum iugulo inserit, illa
Delitias ait esse suas, pectusque iacentis
Virgo modesta iubet conuerso pollice rumpi:
Ne lateat pars ulla animæ uitalibus imis,
Altius impresso dum palpitat ense sequutor.
H oc illud meritum est, quod continuare feruntur
Excubias, Latij pro maiestate palatij,
Quod redimunt uitam populi, procerumq̃; salutē,
Perfundunt quia colla comis bene, uel bene cingūt
Tempora tæniolis, & litia crinibus addunt.
E t quia subter humum lustrales testibus umbris
In flammam iugulant pecudes, & murmura miscēt
An quoniam podij meliore in parte sedentes,
Spectant æratam faciem, quam crebra tridente
Impacto quatiant hastilia, saucius & quam
Vulneribus patulis partem perfundat harena?
Quum fugit, & quanto uestigia sanguine signet.
Quod genus ut sceleris iam nesciat aurea Roma,
Te precor Ausonij dux Augustissime regni
Et tam triste sacrum, iubeas, ut cætera, tolli.
Perspice, nōne uacat meriti locus iste paterni?
Quem tibi supplendum deus, & genitoris amica

Seruauit pietas, solus ne præmia tantæ
Virtutis caperet, partem tibi nate reseruo,
Dixit, & integrum decus, intactumq; reliquit.
Arripe dilatam tua dux in tempora famam,
Quodq; patris superest, successor laudis habeto.
Ille urbem uetuit taurorum sanguine tingi,
Tu mortes miserorum hominum prohibeto litari.
Nullus in urbe cadat, cuius sit pœna uoluptas,
Nec sua uirginitas oblectet cœdibus ora,
Iam solis contenta feris infamis harena,
Nulla cruentatis homicidia ludat in armis.
Sit deuota deo, sit tanto principe digna,
Et uirtute potens, & criminis inscia Rôma,
Quemq; ducem belli sequitur, pietate sequatur.

POSTERIORIS LIBRI ADVER
sus Symmachum, Finis.

353 S AVRELII

PRUDENTII CLEMENTIS V.C.

*in Εγχερίδι 109 historiarum noui &
ueteris instrumenti Præfatio.*

Carmen primum est Iambicum, Trimetrum, Catalecticum. Hipponactium, constans quinque pedibus, & syllaba. Sunt autem pedes ferme omnes Iambi, hoc modo;

U — U — U — U — U —

Secundum est Trochaicum, Euripidium, Dimetrum, Catalecticum, tribus constans pedibus, qui sunt ex magna parte Trochæi, & syllaba, hoc modo:

— U — U — U

Ius, fidelis, innocens, pudicus
Dona conscientiae,
Quibus beata mens abundat intus,
Alter & pecuniam
R ecidit, unde uictitent egeni.
Noscitos Iambicos

S acramus, & rotatiles Trochæos

Sanctitatis indigi

N ec ad leuamen pauperum potentes

Approbat tamen deus

P edestre carmen, & benignus audit.

Multa diuitis domo

S ita est per omnes angulos supellex.

Fulget aureus scyphus,
Nec ere defit expolita peluis,
Est & olla fictilis,
Grauisq; & ampla argentea est paropsis,
Sunt eburna quæpiam.
Nonnulla quercu sunt cauata, & ulmo,
Omne uas fit utile,
Quod est ad usum congruens herilem,
Instruunt enim domum.
Vt emptamagno sic parataligno,
Mepaterno in atrio,
Vt obsoletum uasculum caducis
Christus aptat usibus,
Sinitq; parte in anguli manere
Munus ecce fictile.
Inimus intraregiam salutis
Attamen uel infimam
Deo obsequelam præstitisse prodest.
Quicquid illud accidit,
Iuuabit ore personasse Christum,
Quo regente uiuimus.

555 SAVRELII

PRUDENTII CLEMENTIS
VIRI CONSVL.

Εγχειρίδιον noui & ue-
teris instrumenti.

Carmina sunt Daſtylica Heroica.

ADAM ET EVA.

V A columba fuit tum candida, nis
gra deinde

Ioannes Sichardus.

EVA COLUMBA FVIT.)
Inſcriptionem huius libri vulgata
mutauimus, nixi exemplaribus ve-

teribus, quæ nō habebāt Dittochæū, ſed Enchiridion,
cui planē titulo liber cōuenit: nā Veteris & Noui teſta-
menti ſumma quædā eſt perſtriſta verius, quam deſcri-
pta, An autē hunc librū Prudentio adiudicare conueni-
at, nondum ſatis mecum conſtitui, præſertim quum ve-
tuſtiſſima quæq; exemplaria in eo mire conueniāt, vt
Prudentio aſcribant, quamuis dictio eiufmodi ſit, vt fa-
cile probet alterius fuiſſe, & forte Sedulij, niſi malis
Amœnum quendam credere autorem fuiſſe, cuius no-
men in vetuſto codice Argentoratensi erat præfixum.

*Facta per anguinum male ſuada fraude uenenum
Tinxit & innocuum maculis ſordentibus Adam
Dat nudis ſiculna Draco mox tegmina uictor.*

ABEL ET CAIN.

Fratrum sacra deus nutu distante duorum
 Aestimât, accipiens uiua, & terrena refutans.
 Rusticus inuidia Pastorem sternit, in Abel
 Forma aîe exprimitur, caro nostra in munere Cain.

ARCA NOE.

Nuncia diluuij iam decrescentis ad arcam
 Ore columba refert ramum uiridantis oliuæ:
 Coruus enim ingluuie per fœda cadauera captus
 Hæserat, illa datæ reuehit noua gaudia pacis.

AD ILICEM MAMBRÆ.

Hospitium hoc domini est, ilex ubi frondea mambra
 Armentale senis protexit culmen, in ista
 Risit Sarra casa, sobolis sibi gaudia sera
 Ferri, & decrepitum sic credere posse maritum.

MONIMENTVM SARRÆ.

Abraham mercatur agrum, quo conderet ossa
 Coniugis, in terris quoniam peregrina moratur
 Iustitia, atq; fides, hoc illud millibus emptum
 Spelæum, sanctæ requies ubi parta fauillæ est.

SOMNIVM PHARAONIS.

Bis septem spicæ, uaccæ totidem Pharaoni
 *Per somnum uisæ portendunt dispare forma,
 Vberis atq; famis, * duo per septēnia tēpus
 Instare, hoc soluit Patriarcha interprete Christo. *Portēdūt
 IOSEPH A FRATRIBVS AGNITVS re forma
 V enditus insidijs fratrum puer, ipse uicissim *dum
 Cratera in fratris sacco clām præcipit abdî,
 Utq; reos furti Ioseph tenet, auctio fallax
 Proditur, agnoscunt fratrem, * uaniq; pudefcunt. *ueniaq;

AVRELI PRVDENTII
IGNIS IN RVBO.

557

S entibus inuolitans deus igneus ore corusco
Compellat iuuenem, pecoris tunc forte magistrum
Ille capit iussus uirgam, sit uipera uirga,
Soluit uincla pedum, properat Pharaonis ad arcem.

ITER PER MARE.

* sensim T utus agit uir iustus iter, uel per Mare magnum,
Ecce dei famulis * scissim freta rubra dehiscunt,
Quum peccatores rabidos eadem freta mergant,
Obruitur Pharao, patuit uia libera Mosi.

MOYSES ACCIPIT LEGEM.

F umat montis apex diuinis ignibus, in quo
Scripta decem uerbis saxorum pagina Mosi
Traditur, ille suos suscepta lege reuisit,
Forma sed his uituli solus deus, & deus aurum.

MANNA ET COTURNICES.

i quid est hoc P anibus angelicis alben tentoria patrum,
Certa fides facti, tenet urceus aureus exim
Seruatum Manna, ingratis uenit altera nubes,
Atq; auidos carnis saturat congesta Coturnix,
SERPENS AENEVS IN EREMO.

F eruebat uia sicca Eremitis serpentibus atris,
Iamq; uenenati per liuida uulnera morsus
Carpebant populum, sed prudens are politum
Dux cruce suspendit, qui uirus temperet, Anguem,
LACVS MYRRHAE IN EREMO.

A spera gustatu populo sitiente lacuna
Tristificos latices stagnanti felle tenebat,
Moses sanctus ait, lignum date, gurgitem in istum
Conijcite, in dulces uertentur amara saporis.

ENCHIRIDION.
DE XII. FONTIBVS ET

558

lxx. Palmis.

Deuenero uiri Mosi duce, sex ubi fontes,
Et sex forte alij uitreo de rore rigabant
Septenas decies palmas, qui mysticus helim
Lucus apostolicum numerum libris quoq; pinxit.

XII. LAPIDES IN EREMO.

In fontem reflo Iordanis gurgite fertur,
Dum calcanda dei populis uada sicca relinquit,
Testes Bisseni lapides, quos flumine in ipso
Constituere patres, * in formam discipulorum. * ad

DOMVS RAAB MERETRICIS.

Procuruit Hierico, sola astant atria Raab,
Hospita sanctorum meretrix, tanta est fidei uis
Incolumi securo domo spectabile coccum
Ignibus aduersis in signum sanguinis offert.

SAMSON.

Inuictum uirtute comæ Leo frangere Samson
Aggreditur, necat ille feram, sed ab ore Leonis
Mella fluunt, maxilla asinæ fontem uomit ultro,
Stultitia exundat lymphis, dulcedine uirtus.

DE SAMSON.

Tercentum uulpes Samson capit ignibus armat,
Pone faces caudis circumligat, in sata mittit
Allophylum, segetesq; cremat quæ callida uulpes
Nunc heresis flammis uitiorum spargit in agros.

DAVID.

Dauid paruus erat, fratrum ultimus, & modo Iesse
Cura gregis, citharam formans ad ouile paternum,
Inde ad delicias regis, mox horrida bella

Conserit, & funda sternit stridente Goliam.

REGNUM DAVID.

Regia mirifici fulgent insignia David,
Sceptrum, oleū, cornu, diadema, & purpura, & ara
Omnia conueniunt Christo, chlamys, atq; corona,
Virga potestatis, cornu crucis, altar oliuum.

AEDIFICATIO TEMPLI.

Aedificat Templum sapientia per Solomonis
Obsequium, Regina Austri graue congerit aurum.
Tēpus adest quo tēplū hominis sub pectore Christus
Aedificet, quod gaza colant, quod barbara ditent.

FILII PROPHETARVM.

Fortē prophetarum nati dum ligna recidunt
Fluminis in ripa, cecidit discussa bipennis,
Gurgite submersum est ferrum, sed mox leue lignū
Iniectum stagnis, ferrum reuocabile fecit.

CAPTIVITAS ISRAEL.

Gens Hebræorum precamine capta frequenti,
Fleuerat exilium diræ Babylonis ad amnes:
*Tum patrios cantare modos præcepta recusat,
*Dum Organaq; in ramis salicis suspendit amaræ.

DOMVS EZECHIAE REGIS.

Hic bonus Ezechias meruit ter quinq; per annos
Præscriptum proferre diem, legemq; obeundi
Tendere, tot gradibus, quot uestperat texerat umbra
Lumine perfusis, docuit sol uersus in ortum.

NOVVM TESTAMENTVM.

Aduentus domini.

Aduentante deo descendit nuncius alto
Gabriel patris ex folio, sedemq; repente
Intrat uirgineam, sanctus te spiritus, inquit,

Implebit Maria, Christum paries sacra uirgo.

CIVITAS BETHLEEM.

Sancta Bethlem caput est orbis, quæ protulit Iesum
Orbis principium, caput ipsum principiorum.
Vrbs hominem Christum genuit, qui Christus agebat
Ante deus, quàm sol fieret, quàm lucifer esset.

MAGORVM MVNERA.

Hic pretiosa Magi sub Virginis ubere Christo
Dona ferunt puero, myrrhæq; & thuris, & auri.
Miratur genitrix tot casti uentris honores,
Seq; deum genuisse, hominem, regem * q; supremum * quoq;
PASTORES AB ANGELIS
summum.
lis admoniti.

Peruigiles pastorum oculos uis luminis implet
Angelici, natum celebrans ex uirgine Christum.
Inueniunt tectum pannis, præsepe iacenti
Cuna erat, exultant alacres, & numen adorant.

OCCIDVNTVR INFAN-

tes in Bethlem.

Impius innumeris infantum cædibus hostis
Perfurit Herodes, dum Christum quærit in illis.
Fumant lacteolo paruorum sanguine cunæ,
Vulneribusq; madent calidis pia pectora matrum.

CHRISTVS IN IOR-

dane baptizatur.

Perfundit fluuio pastus baptista locustis,
Sylvarumq; fauis, & amictus ueste cameli,
Tinxerat & Christum, sed spiritus æthere missus
Testatur tinctum, qui tinctis crimina donet.

PINNA TEMPLI.

Exidio templi ueteris stat pinna superstes

Structus enim lapide ex illo manet angulus, usque
In seculum seculi, quem spererunt edificantes,
Nunc caput est templi, & lapidum cōpago nouorū
VINVM EX AQUA FACTVM.

* Galileis Fœdera coniugij celebrabant auspice coctu
Forte * Galilaei, iam deerant uina ministris,
Christus uasa iubet properanter aquaria lymphis
Impleri, inde meri ueteris defunditur unda.

PISCINA SYLOA.

Morborum medicina latex quem spiritus horis
Eructat uarijs, fusam ratione latenti,
Syloam uocitant, sputis ubi conlita cæci
Lumina, Saluator iussit de fonte lauari.

PASSIO IOANNIS.

Pœmia saltatrix poscit funebria uirgo
Ioannis caput, abscisum quod lance reportat.
Incestæ ad gremium matris fert regia donum
Psaltria, respersis manibus de sanguine iusto.
PER MARE AMBVLAT CHRISTVS.

It mare per medium dominus, fluctusq; liquentes
Calce terens, iubet instabili descendere cymba
Discipulum, sed mortalis trepidatio plantas
Mergit, at ille manum regit, & uestigia firmat.

DAEMON MISSVS IN PORCOS.

Vinclâ sepulchrali sub carcere ferrea demon
Fregerat, erumpit, pedibusq; aduoluitur Iesu.
Ast hominem dominus sibi uindicat, & iubet hoste
Porcorum * raptare greges, ac per freta mergi.

* furiare

QUINQVE PANES ET DVO PISCES.

Quinque deus panes fregit, piscesq; gemellos,
His hominum large saturauit millia quinq;.

Implentur nimio micaqum fragmine corbes
Bissen, æternæ tanta est opulentia mensæ.

LAZARVS SVSCITATVS
A MORTVIS.

Consciuss insignis facti locus in Bethania,
Vidit ab inferna te Lazare sedere reuersum.
Apparet scissum fractis foribus monumentum,
Vnde putrescentis redierant membra sepulti.

AGER SANGVINIS.

Campus Acheldemach sceleris mercede nefandi
Venditus, exequias recipit tumultuosus humandas.
Sanguinis hoc pretiũ est Christi, Iuda eminus arctat
Infelix collum laqueo pro crimine tanto.

DOMVS CAIPHAÆ.

Impia blasphemæ cecidit domus * ecce Caiphæ,
In qua pulsata est alapis facies sacra Christi.
Hic peccatoris manet exitus, obruta quorum
Vita ruinosi tumulis sine fine iacebit.

* alta

COLUMNÆ AD QVAM

flagellatus est Christus.

Vinctus in his dominus stetit adibus atq; columnis
Adnexus tergum dedit ut seruile flagellis.
Perstat adhuc, templumq; gerit ueneranda colũna,
Nosq; docet cunctis immunes uiuere flagris.

PASSIO SALVATORIS.

Traiectus per utrunq; latus, laticem atq; cruorem
Christus agit, sanguis, uictoria, lymphæ, lauacrum,
Tunc duo discordant crucibus hinc inde latrones
Contiguus, negat ille deum, fert iste coronam.

MONS OLIVETI.

Montis oliuiferi Christus de uertice sursum

Ad patrem redijt, signans uestigia pacis
Frondebis æternis præpinguis liquitur humor,
Qui probat infusum terris de chrismate donum,

PASSIO STEPHANI.

Primus inijt Stephanus mercedem, sanguinis imbri
Afflictus lapidum, Christum tamen ille cruentus
Inter saxa rogat, ne sit lapidatio fraudi

* miserās   Hostibus, ô primæ pietas * miranda coronæ.

da

PORTA SPECIOSA.

Porta manet templi, Speciosam quam uocitarunt,
Egregium Solomonis opus, sed maius in illa
Christi opus emicuit, nam claudus surgere iussus
Ore Petri, stupuit * laxatos currere gressus.

* dānatos

VISIO PETRI.

Somniat illapsus Petrus alto ex æthere discum
Confertum omnigenis animalibus, ille recusat
Mandere, sed dominus iubet omnia munda putare,
Surgit, & immundas uocat ad mysteria gentes.

VAS ELECTIONIS

Hic lupus ante rapax uestitur uellere molli,
Saulus qui fuerat, fit adempto lumine Paulus.
Mox recipit uisum, fit apostolus, ac populorum
Doctor, & ore potens coruos mutare columbis.

APOCALYPSIS IOANNIS.

Res duodena, senum sedes, citharis paterisq;
Notæ, coronarum fulgens insignibus, agnum
Cædenti uentum laudat, qui euoluere librum,
Et septem potius signacula pandere solus.

ENCHIRIDII FINIS.

